

BIBLIOTHECA INDICA ;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS
PUBLISHED UNDER THE SUPERINTENDENCE OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES,
Nos. 339, 340, 342, 347, 348, 351, and 355 ?

Sáma Veda Sañhitá. .

WITH THE COMMENTARY OF
SA'YANA A'CHA'RYA.

EDITED BY
SATYAVRATA SA'MAS'RAMI',
EDITOR OF THE HINDU COMMENTATOR.

VOL. III.

CALCUTTA.

PRINTED BY N. K. SIRCAR, AT THE GANES A PRESS.

1876.

सामवेदसंहिता,

भगवत्सायणाचार्य-विरचित-भाष्य-संहिता ।

—००—

श्रीसत्री

वङ्गदेशीयासियाटीक्-समाजाभ्यर्थनया

—०००—

अधीतवेद-“प्रब्रह्मन् नन्दिनी”-सम्पादकेन

श्रीसत्यव्रतसामश्रमिभट्टाचार्येण

वङ्गसामगेन

डोकिता यथावसरं शोचिता च ।

—०००—

द्वितीयो भागः

उत्तरार्द्धिकः

प्रथमादि-प्रपाठकत्रयात्मकः ॥

कलिकाता

गणेशयन्त्रे मुद्रितः ।

शकाः १८९९ ।

॥ मन्त्राणामकारादिक्रमेण सूची ॥

—0#0—

मन्त्रप्रतीकम्	वृत्तम्
अन्वावादि (१, १, ४, १ = उ०)	१४
अग्निबोधयन् (१, १, १०, १ = उ २, १, २०—६, १, १)	५०९
अग्निनाभिः (१, २, ५, १ = उ०)	३८३
अग्निन्दुतं (१, १, ६, १ = उ०)	३०९
अग्निमग्निचवीमभिः (१, १, ६, २ = उ०)	३०३
अग्ने देवां (१, १, ६, २ = उ०)	३०३
अष्टाकोशम् (१, १, २, १ = उ ११, १, १३)	१०
अष्टासमुद्रम् (१, १, २, २ = उ ११, १, १९)	११
अतस्त्वारयिद् (१, २, २, २ = उ०)	३८१
अथाहमोद् (१, १, ८, ४ = उ०)	५०८
अथघारथा (१, १, १० २ = उ २, १, १५—८, १, ५)	६०१
अथाहोन्द्र (१, १, २९, १ = उ १, १, १७—१०, २, ८)	१८०
अथादिन्वान (१, २, २, ४ = उ०)	३८२
अनुलारोदसी (१, १, ८, २ = उ०)	६११
अनुप्रत्यक्षौकसी (१, १, ११, १ = उ १, १, ८)	१२८
अनुपेगोमान् (१, १, ११, १ = उ २, १, २—४--७, १, १३—१८, १, १— १०, १, १८—११, १, १५)	६२०
अपुसादन्द्राय (१, १, ११, १ = उ, अर्षासोम)	६१५
अधिगवी (१, २, २, १ = उ०)	५८९
अभितेसधुवा (१, १, १, २ = उ ११, १, ११)	४
अभिलाहयमा (१, १, ७, १ = उ १, २, ५)	११५

सम्प्रतीकम्

पृष्ठम्

अभिलामूर (१, १, ११, १ = उ १२, १, १८, -२२, १, १-११, १, ११)	८२
अभिसुख (१, २, १०, १ = उ ३, १, ११-५, १, १-८, १, ११- १४, १, १४-१८, १, ११)	६४५
अभिद्रोषाभि (१, १, १८, २ = उ, प्रसोभाशेषविषयिणी)	१६०
अभिप्रवः (२, १, १२, १ = उ १, १, २-०, १, ०-२१, १, ११-१५)	२१४
अभिप्रियाधि (१, १, १८, १ = उ १, १, १३, -८, १, २-१४, १, १८- १६, १, १५-१८, १, १४)	१६५
अभिप्रसोद् (२, २, १४, २ = उ २, १, २०-०, १, १६-८, १, ०- १५, १, १८-१६५ २०, १, १०-११)	४४२
अभिप्रताभि (१, २, २०, २ = उ ३, १, १५-८, २, ५)	६०१
अभिप्रोभासचायवः (२, १, ८, १ = उ २, १, १४-१५-४, २, ०- ८-८-१०- ११-१२-०, १, १३-०, २, १४- १५-१६-८, १, १६-१०-८, १, १८-८, १, १५- ८, २, ६-११, १, ३-१२, २, १६-१४, १, ८- १४, १, ५-०-१६, २, २-३-१८, २, २- ३-१०-२२, २, १०)	४०१
अभीपुष्यः (१, १, १२, २ = उ १, १, ५-१०, १, ८)	८८
अभ्यर्षवृक्षत् (२, २, ४, ४ = उ ०)	५८८
अभ्यंथयान (१, १, २०, २ = उ १, १, २०-६, १, ११)	५०४
अभ्यंभानिनावहय (१, १, ०, १ = उ ०)	५०४
अभ्यंविश्राअभि (१, १, २०, २ = उ १, २, २०-६, १, ११)	५०४
अभ्यंविश्रानितिष्ठति (१, २, १६, २ = उ, अस्त्रप्रभा)	२५१
अभ्यंसयो (१, १, ४, २ = उ ०)	४८१
अभ्यंसूर्य (१, २, १६, २ = उ, अस्त्रप्रभा)	२५१
अभ्यन्तदम् (१, २, ५, १, = उ १, २, २-१, २, २)	१०८
अभ्यन्तानउषसो (२, १, १०, २ = उ २, १, १०-८, १, ५-१६, १, १०)	४६०
अभ्यन्पारविद् (१, १, १६, १ = उ २, १, ८-८-०, १, ८-११, १, १०-)	...

[ग]

मन्त्रप्रतीकम्	वृत्तम्
२०—१२, १, २—१५, १, १२—१४—२, १०—	.. ...
१०, २, ५—८—१२, २, ८)	... .. २४५
अथाश्विनी (२, १, १०, २ = उ, अथापवस)	... .. २१४
अथअराव (१, १, १०, २ = उ, इन्द्रमण्डलता)	.. .. १२२
अथापवसदेवयुद् (१, २, १२, १ = उ १, २, १६—१७—६, २, १५—१६—८ २, २)	२८८
अथवसुधुवसः (२, २, १८, २ = उ ०, १, १—१२, २, २—१५, १; १)	४६२
अर्षासीमसुमनसी (१, २, ११, १ = उ २, १, ५—६—०—८—८, २, ३—	...
४—८, २, १२—१८, २, २—२०, १, १८—२०,—२०, २, १)	६१४
अथसुतामः (१, १, १८, २ = उ, अभिप्रियाश्विपवते)	... .. १६०
अथोमचक्रदो (१, १, ३, २ = उ ०)	... .. २८८
अथर्षिकसर्षा (१, १, १८, २ = उ ३, २, १७—०, २, ८—८, २, ४—१५, २, ११)	५६१
अथविशीमरुद्र (१, २, १२, १ = उ २, १, १८—१२, २, १८—	...
२२, २, १८—१२, १, ४)	.. .. ६८२
अथाथंशुद् (१, २, १६, १ = उ २, १, १२—०, २, १८—१६, १, ४—	..
२०, २, २)	... .. ६४१
अथिदिनीर (२, २, १४, २—१८, २, ४)	.. .. ६२१
अथप्रनामदु (१, २, १८, १ = उ ८, १, ८—२, २—२, १०—११, २, ८—	...
१४, १, १८—२०—१४, २, १—२—२—४)	.. .. २४८
अथेदिन्दीमदेष्वा (१, १, १०, २ = उ, इन्द्रमण्डलता)	... .. १२२
अथात्रमद् (१, २, ११, ३ = उ १, २, ८)	.. .. १२०
अथिठद्वनन् (१, २, १२, २ = उ २, १, १८—१२, २, १८—१२, १, ४)	८८४
आतुवद्वन्मुमना (१, २, ८, १ = उ १, २, ४)	... .. २१२
आतेअग्रद्वौमधि (१, २, १२, १ = उ २, १, १६—१०, १, ६)	... .. ६०६
आतेअन्मद्वया (१, २, २१, २ = उ २, १, १६—१०, १, ६)	.. .. ६००
आलात्रद्वया (१, १, ८, २ = उ ०)	... .. १८
आमेवाभिषीदन— (१, २, १०, १ = उ १, २, ८)	.. .. २२४

[४]

सम्प्रतीकम्	पठम्
आद्वयस्याम् (२, १, ०, १ = उ०)	२८५
आदीर्घयो (१, २, २१, २ = उ १, १, १४-११, १, २०)	२८०
आदीर्घितस्य (१, २, २१, २ = उ १, २, १४-११, १, २०)	२८०
आदीर्घस्य (१, २, १४, २ = उ २, १, १०-०, १, १८-१६, १, ४-१०, १, २)	६४२
आनद्वयो (२, २, २, २ = उ०)	२०८
आनःसोमस्यो (१, ०, २, २ = उ०)	२०८
आनीमिवावद्वया (१, १, ५, १ = उ०)	१६
आपप्राथ २, २, ११ १ = उ १२, १, १८)	४३२
आपवसामसुदृतिं (१, १, ५, २ = उ ५, १, १०-१८, २, १०)	४८६
आपवसामस्योम् (१, १, २, ४ = उ०)	४८८
आपवसामस्योर्वीम् (१, १, ४, २ = उ०)	२००
आवादिस्तुपुमा (१, १, ६, १ = उ०)	१८
आयोनिमवयो (१, १, १२, २ = उ २, २, १२-१२, १, ११-१२-१२)	५३२
आयंसते (१, २, १०, २ = उ २, २, ५)	४६०
आवचसस्तुद्वय (२, २, १४, २ = उ २, १, ११-५, १, १-८, १, १२- १४, १, १४-१८, १, १२)	६४६
आविवाचम् (१, १, ४, ५ = उ०)	४८४
आद्यरर्षं (१, १, ४, १ = उ०)	४८१
आद्यर्थतोषर्णो (१, २, १०, १ = उ, प्रथीमदेववीतये)	२०५
इष्टनिदेवाः (१, २, २, २ = उ १, १, २०)	२०२
इष्टस्यस्य (१, १, ८, २ = उ०)	५०८
इष्टस्योत्तं (१, २, ८, १ = उ १, १, ६)	२१०
इष्टस्योत्तया (१, २, ८, १ = उ १, १, ०)	२११
इष्टुत्तियावपवते (१, २, १५, २ = उ २, १, २-४-०, १, २०-८, १, ८- १५, १, १-२-१६, १, २-२०, १, १२-१२-१२, १, ११)	४५०
इष्टुत्तियावपवते (१, २, १०, १ = उ २, १, १५-८, १, ५)	...
इष्टोपयानम् (१, १, ५, १ = उ०)	६११

मन्त्रमतीकम्		पङ्क्तम्
इन्द्रोषद्विभिः (३, २, ३, ४ = उ ०)	...	४८५
इन्द्रद्वयोः (२, १, ८, २ = उ ०)	...	३०८
इन्द्रद्वौ (१, २, १, ३ = उ १, १, १८)	...	१८०
इन्द्रविग्रहाश्वीष्टवम् (२, १, १८, १ = उ २, १, १२-७, १, ११, -११, १, २-२, २)	...	३६८
इन्द्रजठरं (२, १, १२, २ = उ ३, १, २)	...	४८३
इन्द्रजुषस (२, १, ११, १ = उ ३, १, २)	...	४८२
इन्द्रकाशुभ (२, १, १४, २ = उ २, २, १४-७, २, ७-१८, २, १३)	...	४४६
इन्द्रमग्निहविष्वादा (१, १, ७, २ = उ ०)	...	२१
इन्द्रमन्त्रसुता (१, १, १०, १ = उ २, १, ७-१०, १, १६-१३, १, १०-१, १, १०-६, १, १०, -६, २, ८-८, १, २०-१०, २, १-१२, २, १०-१३, १, १-१४, १, ११-१४, १, १०)	...	१२१
इन्द्रमिहाश्विनौ (२, १, ८, १ = उ ०)	...	३०८
इन्द्रमिहरी (३, २, २३, २ = उ ३, १, १८-१२, २, १८-२२, २, १८-२३, १, ४)	...	६८४
इन्द्रवाजेषु (२, १, ८, २ = उ ०)	...	३०८
इन्द्रसुतेषु (१, २, १२, १ = उ १, १, १०-१८, १, २)	...	१३२
इन्द्रसुराशास्त्रिनौ (३, १, २२, २ = उ ३, १, २)	...	४८३
इन्द्राग्नीषामतं (१, १, ७, १ = उ ०)	...	१८
इन्द्राग्नीषारितुः (१, १, ७, २ = उ ०)	...	२०
इन्द्राग्नीषुवां (२, २, १०, १ = उ ०)	...	६१२
इन्द्राघ्नम् (३, १, २१, ३ = उ ३, १, १-२२, २, १०-१२, १, २)	...	४०८
इन्द्राघ्नहने (१, २, ४, १ = उ १, २, १)	...	२०४
इन्द्राघ्नसाम (३, २, २२, १ = उ ३, १, ७)	...	६८०
इन्द्राश्विन्ना (२, १, ८, १ = उ ०)	...	३११
इन्द्राश्विं (२, १, ७, १ = उ ०)	...	३८२
इन्द्रोदधीषो (३, १, ८, १ = उ ०)	...	४०६

[च]

संज्ञाप्रतीकम्	वृत्तम्
इन्द्रोदीर्घाय (२, १, ८, ४ = उ०)	२१०
इन्द्रोमहायवाद्ये (२, १, १४, १ = उ १८, १, ४)	६२१
इन्द्रमिन्द्रसुतं (२, १, २१, १ = उ २, १, १-२२, २, १०-२२, २, २)	५०७
इन्द्राचर्वाहिविद्वेष (१, २, १५, १ = उ २१, २, १-१२-१६)	२४५
इन्द्रयामस्य (२, १, ८, १ = उ०)	५११
इन्द्रकोकाय (१, २, ११, २ = उ चर्वाचोम)	६१६
इन्दोपवस्य (१, १, ४, १ = उ०)	२८२
इन्द्रत्वामोपरीचसं (१, २, ७, २ = उ १, २, ५)	२१६
ईशानइन्द्रा (२, २, १, २ = उ ८, २, ७-२२, १, १८)	५८८
उग्राविषमिना (२, २, ७, २ = उ०)	२८८
उच्यतेजातम् (१, १, ८, १ = उ १, १, १-१, १, १२-६, १, ८-१०- ७, १, ११-८, १, ११-१०, १, १०-११-११, १, १४- १२, १, १-२-१२, २, ७-१२, १, १०-१५, १, २-४- ५-१६, १, १८-१८, १, ११, १०, १, ६-७-८-८- १०, २, १४-१२, १, ४)	२२
उतनोगोविद् (२, २, ५, २ = उ०)	६०२
उत्तितञ्जोअसा (२, २, ८, १ = उ०)	६१०
उदुचियाःसृजते (१, २, १४, २ = उ २१, २, ८-१२-१५)	२४१
उपनिनस्य (२, २, १८, २ = उ प्राचाशिष्टर्)	६५०
उपत्वाकर्मन्त्रून्थे (१, १, २२, २ = उ १, १, १६-११, १, १०)	१८७
उपशिञ्चापतस्युषी (१, २, १८, १ = उ ६, १, ५-१८, २, ११-२१, १, २-११)	२६२
उपाक्षी (१, १, १, १-१, २, १८, २ = उ २१, १, ११-६, १, ४- १८, २, ११-२१, १, १-११)	४१२६३
उपोयुजातम् (१, २, १८, २ = उ ६, १, ५-१८, २, ११-२१, १, २-११)	२६३
उभयतःपयमानस्य (२, १, १, २ = उ ८, २, २)	४८०
उद्वंसा (१, १, ५, २ = उ०)	१६

मन्त्रप्रतीकम्			पृष्ठम्
ऊर्जोऽनपातंस (१, १, २०, २ = उ चन्द्रावस्था)	...	..	१७६
ऊतस्यमिन्द्रापवते (१, १, १८, २ = उ अग्निप्रियाश्विपवते)	..	..	१६६
ऊतेनमिवावहवा (२, १, १, २ = उ०)	...	..	१८०
ऊतेनयाहताहवा (२, १, ०, २ उ = ०)	... ..	...	२०६
ऊतेनयाहताहवा (२, १, ०, २ = उ०)	.. ..	...	२०६
ऊधक्सीम (१, १, १, १ = उ ११, १, ११)	.. ..	..	८
ऊधर्षिप्रः (१, १, १०, २ = उ १, १, ४-१८, १, ७)	.. ..	..	८०
एतेऽसपम् (२, १, १, १ = उ०)	.. ..	..	१७६
एनाविप्रान्वर्यवा (१, १, २, २ = उ उचानेजा)	... ..	..	१३
एवावीश्विन् (१, २, ११, १ = उ ११, १, ८-२१, १, ११-११, १, १४)	.. ..	..	२१६
एवानःशोमपरि (२, २, १०, २ = उ २, १, १०)	... ..	..	४२८
एवापवस्त्रमद्विरो (२, १, ११, २ = उ २, १, १-७, १, ६)	... ..	..	३२७
एवारातिष (२, १, १८, २ = उ १, १, ११-११, १, १)	.. ..	..	२६५
एवाश्वसिपीरघुर् (१, १, १८, १ = उ १, १, ११-११, १, १)	... ..	..	२६४
एवप्रमेजमग्मना (१, १, १०, १ = उ०)	.. ..	...	१६०
एवप्रमेजमग्मना (१, २, १०, २ = उ०)	... ..	...	१६१
एवपुत्रवाशि (१, १, ११, १ = उ १, १, १५-१३, १, ११)	... ..	..	१८२
ओभिस्तुन्द्र (२, २, ११, २ = उ १, १, ११, २-१, १, १६-१०, १, ६)	.. ..	..	६७८
कच्छेभिर्षुवा (२, २, १२, १ = उ २, १, १८-४, १, ८-८-१८, १, ७)	.. ..	..	४३६
कषानश्विच (१, १, १२, १ = उ १, १, ५, -१०, १, ८)	... ..	..	८७
कवीमोमिवावहवा (२, २, ८, २ = उ०)	.. ..	..	२८१
कस्वासत्वी (१, १, ११, २ = उ १, १, ५-१०, १, ८)	.. ..	..	८८
ऊवन्नावरिषो (२, २, १, २ = उ०)	... ..	..	१७७
केतुङ्कच्छिद्यस् (१, १, २, १ = उ०)	... ..	..	५८२
क्रीडुमंडो (२, २, ४, ७ = उ०)	... ..	..	६००

[ज]

मन्त्रप्रतीकम्	वृत्तम्
ट्टावाजसदग्निना (१, १, ५, ३ = उ०)	१७
गोविन्दपवस (२, २, १, १ = उ०, २, ७-२३, १, १८)	५८६
अग्निवृत्तं (२, १, १५, २ = उ०)	३४४
अग्नागोवाचं (३, २, २, २ = उ०)	५८९
अनस्यगोपा (३, १, ६, १ = उ०, १, १५)	४८८
तंवीदस्य (१, १, १३, १ = उ०, १, ६-६, २, १४-१३, १, ५- १३, १, ८-१४, १, १०-११, १, ४-११, १, ८-११, १, १७- २२, १, १४)	८१
तदद्याचिन् (२, २, १८, २ = उ०, २, ६-८, १, १३-१८, १, १८)	४७०
तन्नोमदं (२, २, १८, १ = उ०, २, ६-८, १, १३-१८, १, १८)	४८८
तन्नोयवयथा (१, २, ८, २ = उ०, १, ६)	२१८
तन्वाषांरं (२, १, १०, २ = उ० उवापवस)	३१४
तन्वाजृन्वाचि (२, २, ३, १ = उ०)	३८०
तन्वासमिद्धि (१, १, ४, २ = उ०)	१४
तन्दुरीषमभौजरः (१, १, १८, २ = उ० पुरोञ्जितीषी)	२२२
तपोष्यविचं (१, २, १६, २ = उ०, २, १-१२, २, २-१५, १, १)	४६०
तमुहवाम (२, २, १८, २ = उ०, २, ७-१३, १, १४)	४७५
तमुक्त्वेवाज्यसतथ (१, २, १२, २ = उ०, १, २, १०-१८, १, २)	२२४
तरचिरित्तिपासति (२, २, १३, १ = उ०, १, १८)	४४०
तरस्यमुद्रं (२, २, ८, २ = उ० अमिषोमासवाचवः)	४०१
तरोमिषी (१, १, १४, १ = उ०, १, ७-१०, १, १५)	१०१
तवचिषी (३, २, ७, २ = उ०)	६०५
तवाचंमन्त्रं (३, १, ११, २ = उ० तवाचंषीम)	५१७
तवाचंषीम (३, १, ११, १ = उ०, २, ८-१०-११-८, १, १८- ८, १, १०-८, २, १४-१३, २, १-२-१६, २, १५- १६-१७-१८-१८, २, १-२०, १, १४-१५-१६)	५१७

मन्त्रप्रतीकम्			वृत्तम्
ताच्छकवमसा (१, २, १४, १ = उ १०, १, ४)	...	...	१२८
ताच्छकपृष्ठतासुवः (३, १, १४, २ = १०, १, ४)	...	...	१२८
ताभिरामच्छतं (१, १, १०, १ = ०)	..	...	१११
तावांसम्भम् (१, २, ८, १ = उ ०)	...	...	१०८
तावांतीर्धिर (१, १, ८, १ = उ ०)	...	..	१११
तासूषायापुनासुतो (१, १, ७, १ = उ ०)	...	..	५०५
ताद्विद्वज्जना (१, १, ८, १ = उ ०)	...	...	१११
ताद्वेचवीर् (१, १, ८, १ = उ ०)	..	...	१२८
ताद्वोर्द्वरति (१, १, १०, १ = उ १, १, १०,)	...	..	४२०
ताद्वोवाचउद् (१, १, १४, १ = उ १, १, १०—०, १, ११—८, १, ०— १५, १, १८—१०, १, १०—११)	..	...	...
ताद्वेमाभुववा (१, १, १, १ = उ ०)	...	...	१२८
ताद्विद्वद्वेपुषेतमं (१, १, ४, १, = उ १, १, १)	...	...	२०५
ताद्विद्विद्वज्ज (१, १, १८, १ = उ प्राचाविद्वद्)	..	...	६५०
ताद्विद्वेवसुप्रती (१, १, ४, ५ = उ ०)	..	..	५२८
ताद्विसुद्विषा (१, १, १, १ = उ ०)	..	..	१२४
ताद्विसुसुमाहवः (१, १, १, ५ = उ ०)	...	..	५२५
ताद्विसुपरिचव (१, १, ६, १ = उ ०)	...	..	६०४
ताद्विसुसुव (१, १, १०, १ = उ १, १, १६—४, १, १६—११, १, १८— १८, १, १२)	...	...	...
ताद्विसुसुव (१, १, १८, १ = उ पवसुवाजघातये)	...	...	६५८
ताद्विसुसुव (१, १, १, १ = उ १, १, १८)	..	..	२००
ताद्विसुसुव (१, १, १, १ = उ ८, १, ७—१२, १, १८)	...	...	५८०
ताद्विसुसुव (१, १, १२, १ = १, १, १०)	..	...	६८१
ताद्विसुसुव (१, १, १८, १ = उ पवसुवाजघातये)	..	..	६५८
ताद्विसुसुव (१, १, ६, २ = उ १८, १, १५)	..	...	५०१
ताद्विसुसुव (१, १, १४, १ = १, १, ४—१८, १, ८)	...	...	२०४

[ज]

संज्ञाप्रतीकम्		पृष्ठम्
त्वामिद्विद्वामह (२, १, १९, १ = उ०)	.... ..	१२०
द्विषुतत्यावथा (१, १, २, १ = उ११, १, ११)	.. ..	७
दुषानउधर् (१, १, ८, २ = पुनातःषीन)	... ..	४२
दुषानःप्रज्जमित् (१, २, १७, २ = उ०)	.. ...	१११
दुष्दुषाह (१, १, १३, १ = उ त्तवो०)	... ..	८२
धीनिमंजनि (३, १, १८, २ = उ १, १, १०-७, १, ८-८, १, ४- १५, २, ११)	... ..	५६०
महिह इवीनरी (३, १, ११, २ = उ ३, १, १-१९, १, १०-१२, १, १)	... ..	५७७
मधे मन्वद् (१, २, ३, २ = उ १, १, २०)	... ..	२०२
मलावांषधी (१, १, ११, २ = उ १२, १, १८-१९, १, १-१३, १, १२)	... ..	८४
महुह मिद्रविहीदेयु (२, २, १३, २ = उ २, १, १८)	... ..	४४१
महंमुमा (१, १, १४, २ = उ १, १, ७-१०, १, ११)	.. ...	१०१
महितेपूर्त्तम् (१, १, २१, २ = उ १, १, १५-१३, १, ११)	... ..	१८४
महितामूर (१, २, ६, २ = उ १, १, ४)	... ..	११३
मूलीरविं (३, १, १३, २ = उ २, २, १९-१३, २, ११-१२-१३)	... ..	५३४
मूर्धित्तः (१, २, ८, २ = उ १, १, ६)	.. ...	२१८
मूर्धित्तमाधो (२, २, ८, २ = उ मूर्धित्तमाधोः)	... ..	४०२
नेमिद्वमनि (३, १, १४, २ = उ २, २, १३)	... ..	५४१
परिजःमूर्धित्तमाधो (३, १, २, ६ = उ०)	.. ...	४८०
परिनिषादिवः (३, १, १६, १ = उ २, २, १५-७, २, ८-१५, १, १०- १६, १, ११-१०, १, १७)	... ..	५५०
परिनिषादि (३, १, ४, २ = उ०)	... ..	५८८
परिष्कृतवन् (३, १, ४, २ = उ०)	... ..	४८२
पयतेहर्षी (१, २, १९, २ = उ अथापयतेहर्षी)	... ..	२८८
पयमानविधा (३, १, १०, २ = उ २, २, ८-१५, २, ८-१६, २, १)	... ..	५१४
पयमानरसलव (३, १, २, २ = उ २, १, १७)	... ..	४८४

संज्ञप्रतीकम्		पृष्ठम्
पवसानवशावशा (३, १, ५, १ = उ ५, १, १०-१५, ३, १०)	..	४८६
पवसानवशावशा (१, १, ३, १ = उ ११, १, १३)	... ..	१०
पवसानवशावशा (३, १, २, १ = उ ३, १, १०)	.. ..	४८४
पवसानवशावशा (१, १, ५, १ = उ ०)	... ..	४०१
पवसानवशावशा (३, २, २, १ = उ ०)	... ..	५८१
पवसानवशावशा (३, १, २, १ = उ ३, १, १०)	... ..	४८३
पवसानवशावशा (३, १.१०, १ = उ १, २, ८-१५, १, ८-१६, १, १)		५१३
पवसानवशावशा (१, १, १६, १ = उ १, १, ८-१०, १, ६-७, १, ८-		...
१०, १, ५-१०, १, ४-४ १, ८-८, १, ७-१०, १, ३-		...
१३, १, १८)	... ..	११५
पवसानवशा (२, १, १, १ = उ ०)	.. ..	१८३
पवसानवशावशा (३, १, १८, १ = उ ३, १, १३-१४, ८, १, १-२, ६-		...
१५ १, १८-१०-११-१६, १, १०-१, ८-२०, १, १-		..
२१, ३, २-१२, १, १२)	... ..	६५८
पवसानवशावशा (३, १, ३, ५ = उ ०)	... ..	४८०
पवसानवशावशा (३, २, २, ६ = उ ०)	... ..	५८६
पवसानवशा (१, १, १, १ = उ ०)	... ..	१८५
पवसानवशावशा (२, २, १६, १ = उ ७, २, १-११, २, २-१५, १, १)		४५८
पवसानवशावशा (३, २, ८, ३ = ०)	... ..	६०८
पवसानवशावशा (१, २, १, १ = उ १, १, १८)	... ..	१८५
पवसानवशावशा (३, १, १३, १ = उ ११, १, १-२)	... ..	५१७
पवसानवशावशा (१, १, ८, १ = उ १, १, २-२-१, १०-१, १, १-		...
४, १, ४-५-६-६, १, ११-११-१२-१, २-८, १, ११-१४-		...
१५-८, २, १६-११, १, १२-१०, १, १३-१०-११, १, १६-		...
१२, १, ७-१८-१, १५-१६-१५, १, २-४-१६, १, १०-		...
१७, १, १-१६-१८, १, ७-१०-११-१, २-१८, १, २०-		..
३, ११-२०, १, ११-१५-१६-१७-११, १, ८-११, १, ५-		..
८-११, १, ८)	... ..	४१

संज्ञासूचीकम्	पृष्ठम्
पुनागोषप्रतीकम् (२, १, १९, १ = उ १, २, १२-१३, २, ११-१२-१३)	५३३
पुनागोदेवकीतव (२, २, ४, २ = उ ०)	३८४
पुनागीवरिवस्त्रादि (२, २, ४, २ = उ ०)	३८४
पुनःप्रतम्युक्तम् (१, २, १, २ = उ १, १, १८)	१८६
पुनःप्रतम्युक्तवाम् (१, २, १०, २ = उ १, २, ८)	२२५
पुनःप्रतम्युक्तवामो (२, २, ८, १ = उ ०)	६०८
पुरोजितीवोचन्यसः (१, १, १८, १ = १, १, ११-१२-२, २, १८- ४, १, १९-१४-६, २, ८-७, २, १०-८, २, १५-१६-१७- १०, १, ३-१०-१३, १, ६-१९, १-१९-१९-१९-१४-१४- १३, २, ६-२, ६-१६, २, २-८-८-१६, २, ६-१०, १, २- ४-१०-१०, १, १८-२, १२-१३-११, २, १-४, २- २२, २, ६-०-८-२, १३-१४-१३, १, ८)	...
पुनीतिप्रका (२, १, १८, २ = उ १, १, १९-०, १, ११-११, १, २-२, २)	३००
प्रकाविदेवकीतव (२, २, ४, २ = उ ०)	५८०
प्रकाविज्ञानोः (३, १, १, २ = उ ८, २, ९)	४०८
प्रमुद्रव (१, १, १०, १ = उ १, १, ४-१८, १, ०)	७८
प्रत्येकजोतु (१, २, ८, २ = उ १, २, ०)	२२२
प्रत्येकद्वय (१, २, १४, १ = उ २१, २, ८-१२-१५)	२४०
प्रत्येकमानव्यसि (१, २, ४, २ = उ ०)	५८४
प्रत्येकवाचपत्यसे (२, १, १२, २ = उ १, २, १५-०, २, ८-१५, २, १०- १६, १, ११-१०, १, १०)	५३२
प्रत्येकद्वय (२, २, १०, २ = उ २, २, ५)	४६६
प्रत्येकवामो (२, १, ४, १ = उ ०)	४८०
प्रत्येकद्वयवामो (१, २, २, १ = उ १, १, १८)	१८८
प्रत्येकवामो (१, २, २२, २ = उ २वाचपत्यसेवपुर)	२८०
प्रत्येकद्वयवामो (१, २, २०, १ = उ १, २, १३-६, २, १३- ८, १, १३-८, २, १०-१८-११, १, १०-१४, १, १५- ...	...

संज्ञाप्रतीकम्		श्रुतम्
षडुदीरत (१, १, १४, १ = उ १८, १, ४)	...	६३४
षड्वावरन्ध्र (१, १, ११, १ = उ १९, १, १८)	..	४९१
षड्मथयग्रो (१, १, ५, १ = उ ०)	... ..	६०१
षड्वावरन्ध्र (१, १, १८, १ = १, १, ०-१३, १, १४)	...	४०४
षड्वावरन्ध्र (१, १, ८, १ = उ १, १, ०)	... ..	१११
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १३, १ = उ ११, १, १-१)	..	५३८
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १५, १ = उ ०)	... ..	३४३
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ५, १ = उ १, १, १-१, १, ३)	..	१०८
षड्वावरन्ध्र (१, १, ५, १ = उ ०)	... ..	१८६
षड्वावरन्ध्र (१, २, ४, १ = उ १, १, १)	... ..	२०५
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १६, १ = उ षड्वावरन्ध्रोष्वावर)	... ..	११६
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १, १ = उ ०)	... ..	१८९
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, २, १ = उ ०)	... ..	१८६
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १०, १ = उ ०)	... ..	६१३
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ६, १ = उ ०)	... ..	६०३
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ११, १ = उ १, १, १०-१०, १, ८)	...	१८१
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १५, १ = उ २१, १, १०-११-१६)	...	१४२
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ११, १ = उ ३, १, ८)	... ..	६३०
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ५, १ = उ ०)	... ..	३०१
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १८, १ = उ १, १, ६-८, १, ११-)	..	...
१८, १, १८)	... ..	४६८
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, १७, १ = उ १, १, १६-५, १, १६-११ १, १८-)	...	...
१८, १, १८)	... ..	५५६
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ५, १ = उ ०)	... ..	१८०
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ११, १ = १, १, ८)	... ..	११८
षड्वावरन्ध्रोष्वावर (१, १, ५, १ = ०)	... ..	६०१

मन्त्रप्रतीकम्	प्रकार	
शोधारथा (१, १, १८, २ = उ पुरीजितौ)	...	१२२
वीरान्नाचर्षवीनां (१, १, १५, १ = उ २, २, १४-०, २, ०-१८, १, १२)	...	५४५
रचोहा (१, १, १५, २ = उ स्वादिष्ठयामदिष्ठया)	...	१०६
रसाब्जःपयसा (२, १, ११, ९ = उ २, १, १-०, १, ६)	...	२१६
राजानावनभिद्रुहा (२, १, ०, २ = उ०)	...	५०५
राजामेघाभिर् (२, २, २, १ = उ०)	...	२०८
रावःसमुद्रांशुपुरी (१, २, १४, २ = उ २, १, १०-०, १, १६-८, १, ०- १५, १, १८-१०, १, १०-११)	...	४४४
वयकुला (२, २, १२, १ = उ २, १, १८-४, १, ८-८-१८ २, ०)	...	४२४
वयमुत्तमपूष (१, १, २२, १ = उ १, १, १६-११, १, १०)	...	१८०
वयमुत्तमदिष्ट्या (१, २, ३, १ = उ १, १, १०)	...	२०१
वरिषोषामनो (१, १, १५, २ = उ स्वादिष्ठयामदिष्ठया)	...	१०६
वदधपाविता (२, १, ०, २ = उ०)	...	२००
वाचमहापदी (२, २, ८, २ = उ०)	...	६११
वानोपजून (१, २, ०, २ = उ०)	...	६०६
वार्धलायव्याभिर् (१, १, १२, २ = उ १, १, १०-१०, १, ८)	...	१८०
विज्जनीदुरिता (२, २, १, २ = उ०)	...	२००
विष्वाचिला (१, १, ६, २ = उ १, २, ४)	...	११२
विष्वाण्डोतिषा (२, १, १२, २ = उ २, १, १०)	...	६८१
विष्वाण्डोत्सर्ग (२, १, २, ५ = उ०)	...	६८२
विष्वाःप्रतना (२, १, १४, १ = उ २, २, १२)	...	५४१
विष्वाधामानि (२, १, १, २ = उ ८, ३, १)	...	४८१
वीकुचिदावज्जमुभिर् (१, २, ०, २ = उ०)	...	२८०
व्याघ्रवस (२, १, १०, १ = उ १, २, १८-०, १, १-२-१-६, १, १- ०, १, १-२-११, १, १४-१५-१८, १, १८- १८-२०, १, १-२, ८-१०)	...	२१२

मन्त्रप्रतीकम्	वृत्तम्
हृषापुत्रान् (१, १, १३, २ = उ १, १, ८)	६०८
हृषामनीनां (१, १, १०, १ = उ १, १, १०-८, १, ५-१६, १, १०)	३५०
हृषामोषो (१, १, ११, १ = उ १, १, २-०, १, ६)	३२५
हृषासीम (१, १, २, १ = उ०)	२८०
हृषास्यसि (१, १, ४, १ = उ०)	१८८
हृष्यन्ति हृष्यन् (१, १, २, १ = उ०)	२८८
शंसेदुक्त्यं (१, १, १, १ = उ १, १, १८)	१८८
शतानीकेष (१, १, १३, १ = उ १, १, ३-०, १, ०-१२, १, ११-१५)	३२५
शाचीगो (१, २, ५, १ = उ १, १, १-१, १, १)	२०८
शुचिःपावक (१, २, १, ० = उ०)	५८६
शुभमन्त्रो (१, १, १६, २ = उ १, १, १०-०, १, १८-१६, १, ४- २०, १, १)	६४१
शुश्रुतंजतिगुर् (१, १, ८, १ = उ०)	५११
शुश्रुवेष्टं रिष (१, १, १, १ = उ०)	४८८
शुश्रुवेष्टं रिषा (१, १, १८, १ = उ १, १, ०-१३, १, १४)	४०४
संस्तुष्ट्यं (१, १, १, १ = उ०)	३८१
संस्तुतंरन् (१, १, १८, १ = उ १, १, ११-०, १, ११-११, १, ३-२, २)	३६८
संधानोद्योग (१, १, १०, १ = उ १, १, ८)	३१६
सल्लस्यसि (१, १, १२, १ = उ०)	३२१
सनदन्नाय (१, १, ८, १ = उ उच्यतेजातमन्त्रो)	१२
सनःपवक (१, १, १, २ = उ ११, १, ११)	५
सनःपुत्रान् (१, १, ५, १ = उ०)	३०२
सनःस्यु (१, १, ४, १ = उ०)	१५
सन्धैःशोमने (१, १, १०, १ = उ १, १, ८-१५, १, ८-१६, १, १)	५१३
सप्रथमे (१, १, ११, १ = उ १, १, १०-१८, १, १)	२५३
समीचीनाद्यनूपत (१, १, ३, ६ = उ १)	४८४

मन्त्रप्रतीकम्	पुत्रम्
समुद्रियाचनूपन (२, १, १६, २ = उ०)	२४६
समुद्रेमासी (२, १, १४, २ = उ१, २, १२)	४४२
सन्धिस्तोत्रद्वयी (२, १, १४, २ = उ०)	२४५
सन्धीकतेष्वरुपा (२, २, १२, २ = उ१, २, ८-११-१४)	२२७
सन्धिद्वयसु (२, २, ४, ६ = उ०)	६००
सख्युक्तमंतरा (२, १, १६, २ = उ१, २, १५-७, २, ८-१५, २, १०- १६, १, ११-२०, १, १७)	४५१
सख्युक्तधारःपवती (२, १, १६, २ = उ१, २, २-४-७, १, १०-८, १, ८- १५, २, २-२६, १, २-२०, १, १२-१२-१२, २, ११)	४५०
सख्युक्तधारिः (२, २, ४, २ = उ०)	५८८
सुतपति (४, १, ४, ४ = उ०)	४८२
सुतादन्त्राच (१, २, १८, २ = उ प्रसीमासीविपक्षितौ)	२६८
सुतासोमधुमन्त्राः (२, २, १५, २ = उ१, २, २-४-७, १, १०- ८, १, ८-१५, २, १-२-१६, १, २-२०, १, १२-१२- २२, २, ११)	४४८
सुवितस्य (२, १, २, २ = उ०)	४८८
सोषर्षेन्द्राच (२, २, ६, २ = उ०)	६०४
सोमसन्धाचः (२, २, १२, २ = उ१, २, २-४-७, २, १२- १८, २, २-२०, १, १८-११, १, १५)	६१८
सोमःपवती (२, १, १८, २ = उ१, २, १८-८, २, १-२२, १, १०-१६)	..
सोमःपुनामजर्मिन्धा (२, १, १८, २ = उ१, २, १७-७, २, ८- ८, २, ४-१५, १, ११)	५६०
सोमज्ञायौ (२, २, १०, २ = उ१, २, १७)	४२८
सुरनित्या (२, २, १२, २ = उ१, २, १८-४, १, ८-८-१८, २, ७)	४२५
सादिष्ठया (१, १, १५, २ = उ१, २, ८-८, २, २०-१०, २, १०- ११, २, १०-२, २, ४-१८, २, ८-१२, २, १२- १८, १, १५-१६-१८, २, १८-२०, २, २०-२१, १, ६)	१०५

सम्प्रतीकम्	पृष्ठम्
सादोरिखा (१, १, १५, १ = उ १०, १, ४)	६९६
सासुचःपवते (१, १, १, १ = उ १, १, ४-१९, १, ७)	७९
स्योदनाप्यायी (१, १, ८, १ = उ ०)	४००
सिन्धुलिखुरम् (१, १, ५, १ = उ ५, १, १०-१९, १, १०)	४९५
सिन्धानोचेतमिर् (१, १, १, १ = उ ११, १, ११)	७

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेदसंहिता ॥

तत्र

॥ उत्तरार्चिकः ॥

॥ अथ भाष्यावतरणिका ॥

वागीशाद्याः सुमनसः सर्वार्थानां सुपक्रमे ।

यं नत्वा कृतकृत्याः स्युस्तं नमामि गजाननम् ॥ १ ॥

यस्य निश्चसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत्—
निर्ममे, तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ २ ॥

तत्कटाक्षेण तद्रूपं दधद् बुक्कमहीपतिः ।

आदिशत् सायणाचार्यं वेदार्थस्य प्रकाशने ॥ ३ ॥

ये पूर्वोत्तरमीमांसे ते व्याख्यायातिसङ्गृह्यात् ।

कपालुः सायणाचार्यो वेदार्थं वक्तुं मुद्यतः ॥ ४ ॥

व्याख्याताहृग्यजुर्वेदौ सामवेदेऽपि संहिता ।

कन्दोभिधाभूद् व्याख्याता व्याख्यास्यत्युत्तराभिधाम् ॥ ५ ॥

कन्दस्यैकैकयोऽधीता ऋचः सामोद्गवाय हि ।

स्तोम-निष्पत्तये सूक्तान्युत्तराया मधीयन्ते * ॥ ६ ॥

० कन्दसि पूर्वार्चिकपन्थे एकैकशः ऋचः अधीताः, सङ्गति ममपेक्ष्येति भावः ; तत्र सामोद्गवमात्रं प्रयोजनम्, सामोद्गवस्तु एकस्या ऋचि भवितव्य एव ; परं स्तोम-निष्पत्तित्तु तथा न भवेत् अत इह उत्तरायां सूक्तानि दृग्-न्त्युप पाणि अधीयन्ते ।

स्तोमशब्देनोत्पत्तिषु सोमयागेषु प्रयुज्यमानास्त्रिष्टुत्पञ्च-
दशादयोऽभिधीयन्ते । अतएव तैत्तिरीयकाः प्रश्नोत्तराभ्या मिद-
मामनन्ति । तदाहुः—“कतमा वाव तानि ज्योतीषि य एतस्य
स्तोमा इति ? त्रिष्टुत्पञ्चदशः सप्तदश एकविंश एतानि वाव
तानि ज्योतीषि यएतस्य स्तोमाः”—इति । छन्दोगाश्च त्रिष्टु-
दादि-स्तोमानां स्वरूपं ब्राह्मण-द्वितीय-तृतीययोरध्याययोः *
बहुधा समामनन्ति । ते च बहुभिरवान्तररूपोपेताः समान्नाताः
स्तोमा नवसङ्ख्याकास्तेषु पूर्वोक्तास्त्रिष्टुदादयश्चत्वारः त्रिणव-
त्रयस्त्रिंशौ त्रिनवसङ्ग्रोपेतः स्तोमस्त्रिणवद्वत्युच्यते । छन्दोमना-
मका स्तोमास्त्रयस्तेषु चतुर्विंशाख्यस्तोमः प्रथमः । गायत्रीच्छन्द-
सा चतुर्विंशत्यक्षरोपेतेन मीयतइति छन्दोमः । चतुस्त्रिंशच्चत्वा-
रिंशाख्यो द्वितीयः । स च त्रिष्टुप्छन्दसा मीयते । अष्टाचत्वारिं-
शाख्यस्त्रितीयः । सोऽपि जगतीच्छन्दसा मीयते ॥ नन्वथ ये
इयान्नातलक्षणोपेतेभ्यस्त्रिष्टुदादिभ्योऽष्टादश-नवदशादि-नामका
बहवः स्तोमा विद्यन्ते । तथाच तैत्तिरीयकाः केषुचिदिष्ट-
कोपधान-मन्त्रेषु देवतावद्रूपेष्टकात्व-त्रिवक्षया तान् स्तोमा-
नामनन्ति—“आशास्त्रिष्टुन्नान्तः पञ्चदशो व्योम सप्तदशः । प्रतू-
र्त्तिरष्टादशस्तपोनवदशोऽभिवःर्त्तस्त्रिंशो धरुण एकविंशो वर्चो-
द्वाविंशः सभरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशो गर्भः पञ्चविंश
भोजस्त्रिणवः ऋतुरेकविंशो ब्रह्मस्य विष्टपश्चतुस्त्रिंशो नाकण्वट्
त्रिंशोऽभिवर्त्तोऽष्टचत्वारिंशः”—इति । एवन्तर्हि सन्धेव बहूनि

● ताच्छ्रमशास्त्राक्षयन्ति ।

स्तोमान्तराणि तेषां लक्षणानि तु ब्राह्मणान्तरानुसारेण सूत्र-
कारैर्व्युत्पादितानि ॥ ते च स्तोमाः सर्वेऽप्याग्यपृष्ठादि-स्तोत्रे-
षूपयुक्ताः “पञ्चदशान्याग्यानि, सप्तदशानि पृष्ठानि”—इत्यादि-
श्रुतिभ्यः स्तोम-विषयाः स्तोत्रविषयास्तन्निष्पादक-साम-विषयाश्च ।
सर्वेऽपि विचारा अस्माभिश्चन्द्रोभ्याख्यानावतारवेलाया मेव
जैमिनीयान्यधिकरणान्युदाहृत्य प्रदर्शिताः * ॥ किं बहुना “एकं
साम तृचे क्रियते स्तोत्रियम्”†—इत्यादि-वचनैः स्तोत्रनिष्पाद-
कस्य साम्नस्तृचप्रगाथादि-रूपाणि सुक्तान्याश्रयत्वेनोत्तराख्ये
संहिता-ग्रन्थे समान्नातानि । स च ग्रन्थ एकविंशति-सङ्ख्यातै-
रध्यायै रूपेतः ‡ ॥

* १ भा० १० पृ०—३८ पृ० अष्टमम् ।

† अष्टमोऽध्यायः १ भा० १० पृष्ठे ।

‡ मूलपुस्तकस्य तु अध्यायसङ्ख्या नवैव दृश्यते, परं सति तत्र प्रत्यध्यायस्वार्हा-
ध्यायः अध्यायद्वयेऽर्धाध्यायद्वयश्च, षट्प्रथमं च तथा, विवरणादानयेव मेव । सायणमते
तु अर्धाध्यायान्तोकारसप्तश्लोकविंशतिम् सुसप्तमिति । अध्यायेति अथकारश्च साय-
णोय एव, यस्तुतः सामवेदे प्रपाठकव्यवहारएव सर्वमूलपुस्तक-षट्पुस्तक-मानपुस्तकादौ
विवरणकारमते च प्रसिद्धः ।

तच्च, प्रथमाध्यायस्य प्रथमखण्डे, *

प्रथमसूक्ते तृचे, येयमृक् प्रथमा

सैव साम्नायते—

^{१ १} उपसौगायतानरःपवमानायेन्दवे ।

^{१ १ १ १ १ २} अभिदेवा इयक्षते ॥ १ ॥ †

हे “नरः” नेतारः ! यन्नस्य, “देवान्” इन्द्रादीन् “अभि इयक्षते” आभिमुख्येन यष्टु मिच्छते “पवमानाय” चरते “असौ” अभिषूयमाणाय “इन्दवे” सोमाय “उप गायत” उपगानं कुरुत ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१ १ १ १ १ १ १ २} अभितेमधुनापयोथर्वाणोअग्निश्रयुः ।

^{१ १ १ १ १ १ १} देवन्देवायदेवयुः ॥ २ ॥

हे सोम ! “ते” तव “देवं” देवनशीलं “देवयुः” देव-कामं रसं ‡ “देवाय” देवनशीलायेन्द्राय “मधुना” ¶ “पयः” गन्धेन

● अत्र ग्रन्थे ऋषि-श्रवणारोऽपि सायणेनाविष्कृतः ।

† इयमेव ऋक् अथैव प्रपाठके द्वितीयाहोऽपि दृश्यते (१८, १) ।

‡ ‘देवयुः देवान् यन्नि यः सोमेन स देवयुः’—इति वि० । ‘देवयवः’—इति ऋषि-प्रामद्यु ऋषमं नैवष्टु कम् (१, १८) ।

¶ ‘मधुना साधुना’—इति वि० ।

पयसा * “अथर्वाणः” ऋषयः † “अभ्यशिश्रयुः” अभ्यशिश्रपन्
समकुर्वन्नित्यर्थः ‡ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २७ ३ १ १ २ २ १ २ २
सनःपवस्वशङ्खवेशञ्जनायशमर्वते ।

१ २ १ १ १
शंराजन्नीषधीभ्यः ॥ ३ ॥ १ ॥

हे “राजन्” दीप्यमान सोम ! “सः” प्रसिद्धस्त्वं “नः”
अस्माकं § “गवे” ॥ “शं” सुखं “पवस्व” चर + “जनाय”

● ‘पयः प्रथमेकवचनमिदं तृतीयेकवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम् । पयसा सोम-
मिश्रणं कुर्वन्ति’—इति वि० ।

† ‘सोममिश्रणं कुर्वन्ति के ? अथर्वाणः ऋषिजः । अथवा अथर्वा नाम ऋषिः
आक्षीयान् पुत्रपौत्राननुशास्ते—हे अथर्वाणः !’—इति वि० ।

‡ ‘अभौत्यय मुपसर्गः अशिश्रयुरित्याख्यातेन सद्य सम्बन्धयितव्यः । अभ्यशिश्रयु
= आभिमुखेन ते तव अशिश्रयुः=मिश्रणं कृतवन्तः’—इति वि० ।

§ रताशिश्रयुः—ऋग्वेदे ६, ७, ३६, १-२-३ अपि दृश्यन्ते । आसा ऋषि-
सन्देशस्य—“असितः काश्यपो देवलो वा”—इति ऋषि नै० । दैवत-सन्देशोऽपि
वशा—“उत्तरासु रक्षसास्त्राद्याश्च देवताः । पूर्वोक्ता ऋषु ता एवीतरासूपास्तौ य-
सृषाः । सौम्याः स सोमः पार्थिवः”—इति दैवत-नै० ॥

§ ‘नः अस्मभ्यम्’—इति वि० ।

॥ ‘वतुषोऽकवचनमिदं वञ्जवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम् । गोभ्यो वञ्जभ्यः’—इति वि० ।

+ ‘पवस्व शृण्वस्व’—इति वि० ।

पुत्राय च * “शं” पवस्व “मर्वते” अस्त्राय † च “शं” पवस्व
 “शोषधीभ्यः” च ‡ शम्पवस्व ॥ ३ ॥ १

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ ^{४ ३ २} उपाऽपु^४स्मै । ^{४ २ ४२} गाश्याशताना

^५ राः । ^{२ १ २ २} पाश्वामा^२शना । ^{१ २} यार^१श्या । ^१ ऊ^{२ २}म्नायि । ^{२ २} दाश्या

यि । ^{१ २२} आभिदेवा^{३ २}श्च्यार^१क्षताउ ॥ ^{१ २} ते (१) ॥ ^{१ २} आ । ^{१ २} भित्ते

^{२ १ २ २} मा । ^{१ २} धूनापाश्याः । ^{१ २} आथा^{२ २}र^२वा । ^{२ १} णो^{२ १}शार^{२ १}श्या । ^१ ऊ

^{२ २} म्नायि । ^{१ २ २} आश्यूः । ^{१ २ २} दायिवन्देवायदा^{१ २}र^१थिवयाउ ॥ ^१ यू(२) ॥

^१ साः । ^{१ २ २ २} नःपवा । ^{१ २} स्वाश्या^{१ २}ङ्गाश्यायि । ^{१ २} शञ्जारेना । ^{१ २} य

^२ शार^१श्मा । ^{२ २} ऊ^{१ २}म्नायि । ^{१ २} वार^{१ २}श्यायि । ^{१ २ २} शा^{१ २}राज^{१ २}ज्ञोषधा

^{१ २ २} रथिभ्यश्चाउ ॥ (३) ॥ ११ ण ॥ १

* ‘शं जनाय सुखं अस्मिन्जनाय’—इति वि० ।

† ‘शं मर्वते यजमानजनाय’—इति वि० ।

‡ ‘शोषधीभ्यः ऋषि-श्व-तिल-माषादिभ्यः’—इति वि० ।

॥ सामेदमूहमानस्यैकविंशप्रपाठक-प्रथमार्धे स्यैकादशम् ।

अथ द्वितीयदृष्टे—प्रथमा ।

१ २   ३ १ २ ३ १ २   ३ १
द्विद्युतत्या रुचा परिष्टोभन्त्या कृपा ।

१ २   ३ १ २ ३
सोमाः शुक्रागवाशिरः ॥ १ ॥

“द्विद्युतत्या रुचा” अतिशयदीप्त्या “परिष्टोभन्त्या” परितः
शब्दायमानया “कृपा” धारया च युक्ताः “सोमाः” “गवाशिरः”
गवाशिराः भवन्ति गव्येन पयसा मिश्रिता भवन्ति इत्यर्थः* ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१   २ ३ १ २ ३ १   २ २ ३ २ २
द्विन्वानो ह्येतृभिर्हित आवाजं वाज्यक्रीत् ।

१ २   ३ १ २
सोदन्तो वनुषो यथा ॥ २ ॥

“वाजी” बलवान् सोमः “हेटभिः” प्रेरकैः स्तोत्रभिः †
“द्विन्वानः” स्तोत्रैः स्मर्यमाणः “हितः” अभीष्टकारी सन् “वाजं”
यागाख्यं युद्धम् “आ अक्रीत्” आक्रामति । तत्र दृष्टान्तः—

* “द्विद्युतत्या देदीपमानया रुचा । परिष्टोभन्त्या परितः समन्तात् सोभन्त्या
पुनः पुनः सोमः अभ्यासः अभ्यसमानया । कृपा कान्ध्या । सोमाः शुक्राः शुक्रवर्षाः ।
कृपां शुक्रवर्षां भवन्ति ? गवाशिरः कारुणे कार्यवदुपचारः गोशौराशिरः । आशिरं
मित्रम् ॥”—इति वि० ।

† “प्रचेतारं मन्त्रं प्रेरकम्”—इति ख० आ० २, १, ५, १ सा० ब्रह्मणम्
(१ भा० ५८१ प०) ।

यथा “वनुषः” हन्तारो भटाः * “सोदन्तः” युवं प्रविशन्तः
आक्रामन्ति तद्वदित्यर्थः † ॥ ३ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
ऋधक् सोमस्वस्तये सञ्जग्मानो दिवा कवे ।

१ २ ३ १ २ ३ २
पवस्व सूर्योदृशे ॥ ३ ॥ २ ‡

हे “सोम” ! “कवे” क्रान्तदर्शिन् ! “सूर्यः” सुवीर्यः वा त्वं
“ऋधक्” ऋध्रुवत् । तथाच यास्कः—“ऋधगिति पृथग्भाव-
स्यानुप्रवचनं भवत्यथाप्युध्रीत्यर्थे दृश्यते (निरु० नै० ४, २५)”—

* “बहुषति”—इति ऋध्रुवतिकर्मसु षट्सं नैषष्टकम् २. १२ । “बहुषति-
र्त्तिकर्मोऽनवगतसंस्कारो भवति ‘बहुषामबहुषत’ इत्यपि निगमो भवति”—इत्यादि
निरु० नै० ४, २ ।

† ‘दिश्वानः नीषमानः पीषमानो वा । कैः सेतुभिः ? चरत्स्वभावेऽर्त्विग्भिः
आ वाजम् । आ शब्दः उपसर्गः । आक्रमोदित्याख्यातेन सम्बन्धितश्च आभिमुष्येन
आक्रमीत् वाचं वाजी वाजमश्वं, पशुपुरोडाशादि-लक्षणाश्रयस्य स्त्रानो अथवा वाचं
द्रोचकलशम् आक्रमीत् सोमः । कथमाक्रमीत् ? सीदन्कोबहुषोयथा । सीदन्तः
उपविशन्तः बहुषः मनुष्यः एकवचनमिदं बहुवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम् । बहुषाः
मनुष्याः उच्यन्ते । यथा उपविशन्तो मनुष्याः आसनं माक्रमन्ति तद्वत् द्रोचकलशं
सोमः’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, १, ४१, १-४५ । ऋ० “कश्यपो मारोषः” इति ऋषि-नै० ।
ऋधोदेवते पूर्ववत् ।

¶ ‘सूर्यः इमे, सूर्यः (इव शब्दं साहचर्येते । इमे दर्शनाय । यथा सूर्यं उदेति
विश्वस्य जगतो दर्शनाय तद्वत्, तमपि पवस्वेत्यभिप्रायः’—इति वि० ।

द्वितीय-दृष्टे—प्रथमा ।

११   १२   १   १२
पवमानस्यतेकवेवाजिन्सर्गाभस्रक्षत ।

११ ११ ११ ११
अर्वन्तो नश्रवस्यवः ॥ १ ॥

मार्जनप्रसङ्गादाह—हे “कवे” कान्तप्रश्न ! हे “वाजिन्”
अश्ववन् सोम ! “पवमानस्य” दशापवित्रेषु पूयमानस्य “ते”
तव “सर्गाः” स्रज्वन्ते इति सर्गा धाराः * । कीदृश्यः ?
“श्रवस्यवः” [“हृन्दसि परेच्छायां क्वच् (३, १, प्वा०) यष्टृणा मन्त्रं
कामयमानास्वदीया धारा “अस्रक्षत” विसृजन्ति निर्गच्छन्ती-
त्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“अर्वन्तो न” यथा अश्वान् मन्दुराती निर्ग-
च्छन्ति तद्वत् पवित्रान्निःसरन्तीत्यर्थः† । प्रयोगापेक्षं चात्र धा-
रा-बाहु स्यम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१३ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
अच्छाकोशमधुस्रुतमस्रग्रं वारे अश्वये ।

१२   ३ ११
अवावशन्तधीतयः ॥ २ ॥

धारानिर्गमनप्रसङ्गादभिधीयते—“मधुस्रुत” मधुररसस्य
आवयितारं चारयितारं “कोशं” द्रोणकलशम् “अच्छ” अभि-

* ‘सर्गाः उदकस्य अन्वोन्मज्जर्मायः सङ्गाताः’—इति वि० ।

† ‘अर्वन्तः यजमानाः’—इति वि० ।

सख्यः “अव्यये” अवि-स्वभूते “वारे” बाले दशापवित्रे “असृष्टं” सोमाः ऋत्विह्निरभिरप्यन्ते [सृजेः कर्मणि तिङ्ङातिङो भवन्तीति टेरमादेशः] । किञ्च । “धीतयः” [अङ्गुलि नामैतत् † धयन्ति पिबन्त्याभिरिति] अस्मदीया अङ्गुलयः “अवावयन्त” तान् सीमान् न पुनः पुनर्माजनायं कामयन्तेः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
अच्छासमुद्रमिन्दवोस्तङ्गावो न धेनवः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
अगमन्तस्ययोनिमा ॥ ३ ॥ ३ ण

“इन्दवः” चरन्तः सीमाः “समुद्रं” सीमाना मेकत्रैव सङ्गमनस्थानं द्रोणकलशम् “अच्छ” अभि गच्छन्ति । तत्र दृष्टान्तः — “धेनवः” पयः-प्रदानेन जनानां प्रीणयित्रो नवप्रसूतिका गावः “अस्तं” गृहं यथा अभि गच्छन्तीति तद्वत् § । किञ्च ते

● ‘अच्छ आङ्गुम्’—इति वि० ।

† ‘धीतयः’—इति अङ्गुलिनामस्य सप्तमं नवष्टकम् १, ५ ।

‡ ‘धीतयः धीतिः बुद्धिः बुद्धिमन्तः सोमाः । अथवा अवावयन्त कामयन्तु के धीतयः ऋत्विजः, किं कामयन्त ? सोमस्य पावनं द्रोणकलशमगमयन्’—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, ८, ५—८, १, १ । ऋ० “नेखानसा आङ्गिरसः”—इति ऋषि ने० ।

§ ‘कथमाङ्गुम् ? अस्तं गावो न धेनवः । अस्तमगवासे गावो न शब्द उपरिष्टा

सीमाः “ऋतस्य योनिं” सत्यभूतस्य यज्ञस्य* योनिं स्थानम् “आ”
 अग्नन्” आभिसुख्येन गच्छन्ति । [गमेर्लुङि सिचौ लुकि
 उपधालोपः ॥ ३ ॥ ३

४ ३ २ ४ २ ४ २ ३
 ॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ पवाऽपुमा । नाऽस्याऽशतेकावायि ।
 २ १ २ २ १ २ १ २ २
 वाऽजायिन्त्साऽर्गाः । आऽऽसा । ऊम्नायि । लाऽता ।
 १ २ १ २ १ २ १ २
 आर्वन्तो नश्रवाऽस्यवाउ ॥ वा(१)आ । च्चाकोशाम् ।
 २ १ २ २ १ १ २ २ १
 माऽधूश्चूऽताम् । असाऽर्ग्रम् । वारेऽऽत्रा । ऊम्नायि
 २ २ १ २ २ २ १ २
 व्याऽयायि । आवावशन्तधाऽयितयाउ ॥ या(२)आ ।
 १ २ १ २ २ १ २ २
 च्चासम् । द्राऽमायिन्दाऽवाः । अस्ताऽऽङ्गा । वीनार
 २ १ २ २ १ २ २
 श्धे । ऊम्नायि । नाऽवाः । आगमन्वृतस्ययोऽनिमाउ ।
 १ १ १ १
 वाऽऽपु(३) ॥ १३ ॥ [१]३

दुपसार्थीयः गावः इव धेनवः यथा अक्षमनकाले वत्यानतियन्ति स्तोत्रा-
 दृढाः—इति वि० ।

* ‘ऋतस्य यज्ञस्य प्रजापते री’—इति वि० ।

† ऊ० गा० २१ प्र० १ अ० १२ सा० ।

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य प्रथमस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः * ॥ १ ॥

● 'ज्योतिष्टोमिकं बह्विष्यवमानं समाप्तम्'—इति वि० । "तद्विदं सूक्तप्रथ-
मानसाधं श्लोमं बह्विष्यवमानमित्युच्यते । तदावस्थिताना मृषां पवमानार्थत्वाद्
बहिःसम्बन्धात्"—इति मी० ६० जे० ७० ८ अध्या० ४ पा० १ अधि० । न खल्विदं
श्लोमम् इतरश्लोमवत् सदोनामकस्य मष्टपस्य मध्ये शौदुम्बराः सन्मशाद्याः सन्निधौ
प्रयुज्यते किन्तु, सदसो बहिः प्रसर्पद्भिः प्रयुज्यते । 'बह्विष्यवमान'-नाम वेदो, यत्र
स्थितं तद्बह्विष्यवमाननामनवक्-साध्य-त्रिवृत्तमश्लोमपाठपूर्वकं मार्जनं भवति ; 'सा तु
उदम्भानामश्लोमार्जित-सदोमष्टपात् पश्चिमस्याः प्राचीनवंशानामश्लोमार्जिते-
ष्टिकवेदेवत्तरती विद्यते, अस्य च बह्विष्यवमानस्य प्रकृतियाग्रेऽग्निष्टोमादौ चिह्नान-
मकः श्लोमो भवति, एतद्विधायकं ब्राह्मणवाक्यं ताच्छास्त्रितीयप्रपाठकारभे एव
खण्डप्रयात्मकं द्रष्टव्यम्—'तिष्ठभ्यो चिह्नरोतोत्यादि' । अत्र च विद्युतिवयसस्ति
उद्यतौ, परिवर्तिनी, कुलायिनीति; ताश्च तत्रैव स्फुटाः । विद्युतियाग्रेऽग्नि-
रत्वादावत्रैव एकविंशति-श्लोमा विहितः । बह्विष्यवमाने चात्र आद्यतमाना-
भावात् त्रिषु तृचेष्ववस्थिताभिर्नवमिर्ष्वग्निभरेकविंशत्यश्लोमपूरयाभावात् तत्पूरयाद्य
चत्वारश्लुचा आगमयितव्याः, त्रिष्वश्लोमपूरयाद्य षट् तृषाः, चत्वारिंशत्श्लोमपूरयाद्य
चाष्टौ तृषाः । ऋचागमने च मानम्—“त्रीणि च वै यज्ञश्लोदराणि मायत्री”—
इत्यादि ताच्छास्त्र-सप्तम-तृतीये द्रष्टव्यम् । आगन्तूनाश्च तासा मन्ने निवेशः । द्वादशाहे
तु मध्ये एव निवेशः । तद्विचारश्च श्लोमांसाधिकरणमाद्याः पञ्चम-तृतीयस्य
चतुर्थे द्रष्टव्यः । प्राकृतानां बह्विष्यवमानगतानां चयाणां तृषानां श्लोविधोऽनुकूपः
पर्याप्तश्चेति यथा क्रमं त्रीणि नामानि । अत्र मानम् ताच्छास्त्रिकादशषष्ठे “श्लोचि-
यात्रुरूपौ तृचौ भवतः”—इत्यादि । गवामयनादिषु सत्रेषु पूर्वं चतुर्भिरामिष्वविकैः
चतुर्विंशत्यहानि भवन्ति तत एकेन पृष्ठ-पङ्क्तयेन मासः पूर्यते, तत्र प्रथमाद्यः
चिह्नश्लोमसाध्यः अतोऽयं श्लोमः पृष्ठा इत्युच्यते । किञ्चेदमेकपञ्चाधिकविंशत-
दिनसाध्येषु सत्रेषु—पञ्चविंशदिने, पञ्चपञ्चाशदिने, प्रष्टाश्लोतिदिने, पञ्चदशाधिक-
श्रततमे दिने, पञ्चचत्वारिंशदधिकश्रतदिने, कमसप्तत्यधिकश्रतदिने, नवत्यधिक-
श्रतदिने, एकादशाधिकद्विश्रतदिने, एकचत्वारिंशदधिकद्विश्रतदिने, एकसप्तत्य-

द्वितीयखण्डे,

प्रथमल्ले—प्रथमा ।

१ १ १ २   १ १ १   १ १ १ १ १
 अग्नन्नायाहिवीतये गृणानो हव्यदातये ।

१ २२   १ १ २
 निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ १ * ॥

हे “अग्ने” अङ्गनादिगुणविशिष्टं ! त्वम् “आयाहि” अस्मद् यज्ञं प्रत्यागच्छ । किमर्थम् ? “वीतये” हविषां चरुपुरोडाशादीनां भक्षणाय । कौटुशः सन् ? “गृणानः” अस्माभिः स्तूयमानः [व्यत्ययेन; कर्मणि कर्त्-प्रत्ययः] । पुनश्च किमर्थम् ? “हव्यदातये” देवेभ्यो हविःप्रदानाय । आगत्य च “होता” देवानां माह्वता सन् “बर्हिषि” आस्तीर्षं दर्भं “निषत्सि” निषीद [सदेः छान्दसः शपो लुक् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ २ १ २   १ १ १
 तन्वासमिङ्गिरङ्गिरोघृतेनवर्द्धयामसि ।

१ १ १
 बृहच्छोषायविष्टय ॥ २ † ॥

यिकद्विभ्रतदिने, एकाधिकविभ्रततमे च दिने विनियुज्यते—इति दिक् विश्वरस्य, तापत्रे चतुर्थप्रपाठकादिके ।

* अ० आ० १, १, १, २ (१ भा० २५ पृ०) = अ० वे० ४, ५, २२, ४ ।

† अ० वे० ३, २ = अ० वे० ४, ५, २२, १ ।

हे “अङ्गिरः” अङ्गनादिगुणयुक्त ! अङ्गिरसः पुत्र वा
 अग्ने ! “तं” पूर्वोक्तगुणं “त्वा” त्वां “समिद्धिः” समिद्धन-हेतुभिः
 दाहभिः “घृतेन” आग्नेन च “वर्द्धयामसि” वर्द्धयामः । अतो
 हे “यविष्ठर” युवतमाग्ने ! * “बृहत्” महत् अत्यन्तं “शीघ्र”
 दीप्यस्व ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ २ १ २

सनःपृथुश्रवाय्यमच्छादेवविवाससि ।

२ १ २ ३ १ २

बृहद्गसुवीर्यम् ॥ ३ ॥ ४ ॥ ‡

हे “दैव” द्योतमानाग्ने ! स पूर्वोक्तगुणस्त्वं “पृथु” विस्तीर्णं
 “श्रवाय्य” श्रवणीयं प्रशस्यं “बृहत्” महत् “सुवीर्य” शोभन-
 वीर्योपेतं धनं “नः” अस्मान्ना “अच्छ” § “विवाससि” अभि-
 गमय + । अत्र वाजसनेयकम्—“अच्छादेवविवाससीति तन्नो
 न्निमयेत्येवैतदाहेति ॥ ३ ॥ ४

* ‘यविष्ठरः अतिशयेन बलवान्’—इति वि० ।

+ ख० वे० ४, ५, २२, २ ।

‡ इदमाग्नेय माव्यम् ।

¶ ‘नः अस्मान्’—इति वि० ।

§ ‘अच्छ आप्तम्’—इति वि० ।

+ ‘विवाससि . . . दीप्तिं करोषि’—इति वि० ।

द्वितीयतृचे—प्रथमा ।

१ २   १ १ २२
 आनोमित्रावरुणाघृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् ।

१ ३ १ २
 मध्वारजात्सिसुक्रतू ॥ १ * ॥

“सुक्रतू” शोभनकर्माणौ, हे “मित्रावरुणौ” ! “नः” अस्मा-
 कम् “गव्यूति” गवां मार्गं गोनिवासस्थानं “घृतैः” चरणसाधनैः
 पयोभिरुदकैः “आ उक्षत” समन्तात् सिञ्चतम् । अस्मभ्यं दोग्धीः
 गाः प्रयच्छत मित्यर्थः । किञ्च “मध्वा” मधुरेण सुरसेन “रजां-
 सि” पारलौकिकानि अस्मदावासस्थानानि “सिञ्चतम्” ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ ३ १ २ २
 उरुशंसानमोवृधामङ्गादक्षस्यराजयः ।

३ १
 द्राघिष्ठाभिःशुचित्रता ॥ २ † ॥

“शुचित्रता” परिशुद्धकर्माणोः हे मित्रावरुणौ ! “उरुशंसा”
 उरुभिः बहुभिः शंसनीवी । यद्वात्र बृहच्छंसः शस्त्रं ययोस्तौ ।

* सू० आ० ३, २, १, ७ (१भा० ४५९ पृ०) = सू० वे० ३, ४, ११, ५ ।

† सू० वे० ३, ४, ११, ६ ।

‡ ‘हे शुचित्रतौः शुचिर्यस्या मये क्लिष्टमात्रं कर्म भवति तौ शुचित्रतौ सत्यव्रतौ
 —इति वि० ।

गु “उरु” —इति बङ्गनामसायं नैषष्टकम् ३, १ ।

“नमोवृधा” नमसा हविलक्षणेनाग्नेन स्तोत्रेण वा वर्षमानौ* ।
 “द्राघिष्ठाभिः” अत्यन्तदीर्घस्तुतिलक्षणाभिर्युक्तौ युवां “दक्षस्य”
 दक्षते समर्थो भवत्यनेनेति दक्षं धनं बलं वा तस्य† “मङ्गा”
 महत्वेन “राजयः” ईश्याये ‡ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ ३ १ १ ३ १ २ ३ १ १

गृणानाजमदग्निनायोनावृतस्यसौदतम् ।

३ १ २ २

पात॑स्सोमवृतावृधा ॥ ३ १ ॥ ५ §

हे मित्रावरुणौ ! “जमदग्निना” एतन्नामकेन महर्षिणा
 यहा जमदग्निना प्रज्वलिताग्निना विष्णामित्रेण “गृणाना”
 स्तूयमानो युवां “ऋतस्य” मङ्गस्य “योनी” देवयजनाख्ये देशे
 “सौदतं” उपविशतं “ऋतावृधा” ऋतस्य कर्मफलस्य वर्षयि-
 तारौ युवां + “सोमं” “पातम्” अस्माभिरभिषुतम् सोमं
 पिबतम् ॥ ३ ॥ ५

* ‘नमस्कारेर्वृद्धौ’—इति वि० ।

† ‘दक्षस्य ऋतेः ऋषया दक्षो यजमान उच्यते तस्य यजमानस्य बलेन दीप्यमानेन
 —इति वि० । दक्ष इति बलनामस्य तयोदहं नैवष्टुक् २, ९ ।

‡ ‘राजयः दीप्ययः’—इति वि० ।

¶ ॥ ३ ॥ वे २, ४, ११, ० ।

§ इदं नैवावरुणं साध्यम् ।

+ ‘ऋतावृधौ यज्ञेन वर्द्धितौ’—इति वि० ।

(३)

द्वितीये ढचे—प्रथमा ।

१ २   ३ ४ ५   ६ ७ ८ ९   १० ११ १२
 आयाहिसुषुमाहितइन्द्रसोमम्यिवाइमम् ।

१७ १ १ २ ३ ४ ५
 एदम्बर्हिःसदोमम ॥ १ * ॥

हे “इन्द्र” ! त्वम् “आ याहि” अस्मद्यन्नं प्रत्यागच्छ, वयं “ते” त्वदर्थं “सुषुमा हि” सोम मभिषुतवन्तः खलु तम् “इम्” अभिषुतं सोमं त्वं “पिब” त्वदर्थं “मम” यमिदं “बर्हिः” वेद्या मास्तीर्णं दर्भम् “आ सदः” आसीद् अभि निषीद् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २   ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९   १० ११
 आत्वाब्रह्मयुजाहरिवहतामिन्द्रकोशिना ।

१ २ ३ ४
 उपब्रह्माणिनःशृणु ॥ २ † ॥

हे “इन्द्र” ! “ब्रह्मयुजा” ब्रह्मणा मन्वेष युज्यमानो “कोशिना” कोशिनी केशवन्तो “हरौ” हरणशीलो वा अश्वौ “त्वा” त्वाम् “भवहताम्” अभि प्रापयताम् । त्वं चास्मद्यन्नं मुपेत्य “नः” अस्माकं “ब्रह्माणि” स्तोत्राणि “शृणु” सम्यक् चित्ते धारय ॥ २ ॥

● अ० आ० १, २, ५, ७ (१ मा० ४१७ पृ०) = अ० वे० ६, १, १२, १ ।

† अ० वे० ६, १, १२, १ ।

अथ तृतीया ।

२ १ २   २ २ २ १   २ २ २ २   २ १ २
 ब्रह्माणस्त्वायुजावयं सोमपामिन्द्रसोमिनः ।

२ १ २
 सुतावन्तो हवामहे ॥ ३ * ॥ ६ †

हे “इन्द्र” “ब्रह्माणः” ब्रह्मणा वयं त्वां “त्वायुजा” योग्येन स्तोत्रेण “हवामहे” आह्वयामहे । कथञ्चूतम्? “सोमपां” सोमस्य पातारम् । ईदृशा वयं “सोमिनः” सोमयुक्ताः “सुतावन्तः” अभिषुतैः सोमैरुपेताः ॥ “ब्रह्माणस्त्वायुजावयं”—“ब्रह्माणस्त्वावयं युजा”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ ६

चतुर्थं ढचे—प्रथमा ।

१ २   २ १ २   २ २ २ २ ७   १ २
 इन्द्राग्नीभागतं सुतङ्गीभिर्नभोवरेख्यम् ।

२ १ २   २ २ २ २
 अस्यपातन्धियेषिता ॥ १ ‡ ॥

इन्द्रश्चाग्निश्च “इन्द्राग्नी” वा देवौ § “सुतम्” अभिषवा-

* ऋ० वे० ६, १, २२, २ ।   † इदं मेन्द्र भाष्यम् ।

‡ ऋ० वे० ७, २१ = ऋ० व० २, १, ११, १ । ऋ० “विश्वामित्रो गाधिभः”—इति ऋषि-ने० । दे० ‘इन्द्राग्नी इन्द्राग्निम्’—इति देव-ने० । इ० गाधवो । इव-मेवावोत्तरत्वं इषीः ।

¶ इ० आ० २, २, ४, ८ = ऋषि तु १, १, ७, १ = १, १, ७, २ = २, २, ८
 १ = २, २, ८, २ = २, १, ८, १ = २, २, १०, १—इति सप्तसु ऋषु ब्रूयते ‘इन्द्राग्नी’ ।

§ “अथास्य संस्रविका देवाः—अग्निः सोमो वरुणः पूषा वृक्षस्यति र्षस्यस्यतिः पर्यतः कुन्धो विश्वुर्वापुः”—इति निघ० इ० १, १० ।

दिभिः संस्कारैः संस्कृतम् अतएव “वरेण्य” वरणीयं सम्भज-
नीय मिमं सोमं प्रति “गोभिः” अस्मदीयाभिर्वाग्भिराहुतो सन्तो
“नभः” नभसः स्वर्गाख्यात् स्थानात् “आगतम्” आगच्छतम् ।
आगत्य च “धिया” अस्माभिः क्रियमाणेन कर्मणा “इषितो”
इषितो प्रेरितो युवाम् “अस्य” इमं सोमं “पातं” पिबतं ।
यद्वा “धिया” अस्मदीयया बुद्ध्या इषितो प्राप्नो * अस्मद्भक्तव्यः
प्रेरितो युवा मिमं सोमं पिबतम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २   ३ १   २ २ ३ १   २ १   ३ १ २
इन्द्राग्नीजरितुःसचायज्ञोजिगतिचेतनः ।

३ १ २   ३ २   ३ २
अयापातमिमं च्युतम् ॥ २ ॥

हे “इन्द्राग्नी” “जरितु” स्तोतुः‡ “सचा” स्वर्गादिलक्षण-
प्राप्तो सहायभूतो “यज्ञः” ज्योतिष्टोमादि-यज्ञ-साधनभूतचेतनः
इन्द्रियाणां चेतयिता आप्सायनकारी सन्नसौ सोमः “जिगति”
युवा मभिगच्छति॥ “अया” अस्मदीयया स्तुतिलक्षणया अनया
वाचा आहुतो सन्तो युवां “च्युतम्” अभिषवादि-संस्कारोपेतम्
“इमं” “पातं” पिबतम् ॥ २ ॥

* “इपता इपु इच्छायाम् इच्छन्त्या”—इति वि० ।

† अ० वे० ३, १, ११, २ ।

‡ ‘जरितुः स्तोतुः उद्गातुः’—इति वि० ।

॥ ‘जिगतिं प्राप्नोति चेतनः क्षुद्रोपमानं निदं चेतन इव’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रमग्निक्वविष्कदायज्ञस्यजूत्यावृणे ।

१ २ ३ १ २
तासोमस्येदृढम्यताम् ॥ ३ * ॥ ई †

“यज्ञस्य” यज्ञसाधनभूतस्य सोमस्य “जूत्या” जूतिः प्रेरणं सोमस्तावद्यजमानं प्रेरयति । साधनं सुपलभ्य तत् साध्ये क्रतौ यजमानः प्रवर्त्तत इति हि तस्य प्रेरकत्वम् । तथा प्रेरणरूपतया जूत्या ‡ प्रेरितोऽहं स्तोता “कविष्कदा” कवीनां स्तोतृणां सुचितफल-प्रदानेनोपच्छन्दको इन्द्र मग्निं च युवां “वृणे” सम्भजेत आगतौ च ताविन्द्राग्नी “इह” अस्मदीये अस्मिन् कर्मणि “सोमस्य” सोमेन सोमयागेन “दृढम्यतां” दृढ्यताम् ॥ ३ ॥ ७

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरार्धस्य प्रथमस्याध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

● अ० वे० ३, १, ११, १ ।

† इदं मेन्द्राय माष्यम् । ‘प्रातः सवनं समाप्तम्’—इति वि० ।

‡ ‘जूत्या अभिष्टया निमित्तभूतया’—इति वि० ।

¶ “तान्येतानि प्रातःसवने मायत्रसाक्षा मीथमानानि चत्वार्यर्थास्तोवाचीत्युच्यन्ते”—इति मी० ६० खै० अ० ८ अ० ४ पा० २ अ० १ । ‘यदाग्निमीथुस्तदाप्याना माष्यन्त’—इति चैतत्रिर्वचनम् शा० ब्रा० ७, २ । एषाम्यस्योनेषु पञ्चदशनामकः कोमो भवति ; तद्विधायकं ब्राह्मणं तास्य म, ‘पञ्चम्योपिष्टरोति’—इत्यादि (१, ४-

द्वितीयखण्डस्य,

प्रथमखण्डे—प्रथमा ।

२ १ २ ३ ११ २२ २ ११ २२
 उच्चातेजातमन्धसोदिविसङ्गम्याददे ।

२ १ २ ३ २ १ २ २
 उग्रशर्ममहिश्रवः ॥ १ * ॥

हे सोम ! “ते” तव सम्बन्धिनः “अन्धसः” रसस्य “उच्चा” उपरि “जात” जन्म अपिच “दिवि” द्युलोके “सत्” तव सम्बन्धि “उग्रम्” उग्रार्थं “शर्म” सुखं “महि” महत् । “श्रवः” अन्नं “भूमि” भूमिष्ठैः यजमानैः “आ ददे” आदीयते ॥ दिविसद्-दिविसद्—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सनइन्द्राययज्यवेवरुणायमरुद्भ्यः ।

५-६) तत्रैवेतद् विदुतिचयश्च परिस्फुटम् । सोमोऽयं द्वितीय पृष्ठ इत्युच्यते किञ्च सचे पु बद्ध विंशतितमे दिने, षट्पञ्चाशत्तमे दिने, षडशोतिदिने, षोडशाधिकशतदिने, षट्श्लारिंशदधिकशतदिने, सप्तत्यधिकशतदिने, अगववत्यधिकशतदिने, द्वात्रिंशदधिकशतदिने, श्लारिंशदधिकशतदिने, सप्तत्यधिकशतदिने, विंशततमे च दिने विनियुष्यते । विश्वरूपु साश्वर-चतुर्थप्रपाठकादिके ।

० अ० आ० ५, ९, ४, १ (२ आ० २ पृ०) = अ० वे० ७, १, १८, ५ ।
 अ० ‘अमचीयुः आश्वरसः’—इति ऋषिर्ने० । हे० ‘पवमानः सोमः’—इति देव-ने० ।
 अ० गायत्री । एवमेवाशोतरच द्वयोः ॥ इदानीं साध्यन्दिनः पवमानः । गायत्री वृद्धती विदु वि त इत्यादि । पुष्कसोऽग्निर्वामचीयवोऽग्निद्वरिन्दीयुधाजीवचक्रनाःकाशः इति आर्षादि । सोमः शोतदेवता शान-डेवता विश्वरुणयाशोच्यन्ते—इति वि० ।

१ ११ २२
वरिवोवित्परिस्त्रव ॥ २ * ॥

हे सोम “वरिवोवित्” धनस्य लभकः पवमानः † “नः”
अस्माकं ‡ “यन्ववे” यष्टव्याय ¶ “इन्द्राय” “वरुणाय” च
“मरुद्भ्यः” च “परि स्त्रव” धारया चर § ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३१ ३२ ३२७ ३ २ ३१ २
एनाविश्चान्यर्यश्चाद्युक्त्मानिमानुषाणाम् ।

१ २
सिषासन्तोवनामहे ॥ ३ ** ॥ ८ ††

“मानुषाणां” मनुष्याणां लब्धव्यानि “एना” एनानि
“विश्वा” विश्वानि सर्वाणि “युक्त्मानि” यज्ञसाधनानि धनानि ‡‡
हे सोम ! त्वत्प्रसादात् “आ” आभिसुख्येन “अर्यः” ¶¶ अभि-

* इ० आ० आर० १, ० (२ भा० १५४ पृ०) = ऋ० वे० ७, १, २०, २ ।

† ‘वरिवः वरिष्ठः । वित् भक्षयौघः’—इति वि० ।

‡ ‘नः अस्माकम्’—इति वि० ।

¶ ‘यन्ववे यजमानार्थे’—इति वि० ।

§ ‘परिस्त्रव परि समन्तात् इशापविनात् स्त्रव’—इति वि० ।

** इ० आ० आर० १, ८ (२ भा० २५६ पृ०) = ऋ० वे० ७, १, २०, १ ।

†† इदं माध्विन्दनपवमान माद्यम् ।

‡‡ ‘युक्त्मानि यज्ञानि’—इति वि० ।

¶¶ ‘अर्यः यजमानः’—इति वि० ।

गच्छन्तः वयं "सिषासन्तः" सम्भक्त मिच्छन्तश्च * "वनामहे" त्वां
सम्भजामहे † ॥ ३ ॥ ८

५ २ २ ४ २ ५ २ १

॥ अमहीयवम् ॥ उच्चाताइज्जातमन्धसाः । दिवा

१ १ २ १ २ १

इसाऽशङ्कुरे । मियारइददाइ । उगृशर्मा । महारइ

२ ५ २ ४ २ ५ १ २ १

इश्रवाउ । वाइ ॥ (१) सनभाइन्द्राययज्यवाइ । वरुणा

१ २ २ २ २ १

ऽश्यारे । मरुइरुङ्गियाः । वरिवोवाइत् । परारइइस

२ ५ २ २ ४ २ ५ २ १ २

वाउ । वाइ ॥ (२) एनावाइश्चानिअर्यभा । द्युमनाऽशइ

२ १ २ २ २ १ २

मारै । नुषारइणाम् । सिषासन्ताः । वनाइश्महाउ ।

२ २ १ १ १ १

वाइ । स्तौषेइइधु(३) ॥ १ ३ ॥ [१]

४ ३ २ ४ २ ३ ५

॥ क्षुल्लकवैष्टभम् ॥ उच्चाऽपुते । जाइतमन्धसाः ।

१ २ २ १ २ १ २ १

दायिवीसद्भू । मियादाइदेइइ । होवाइहायि । उग्राइ

● 'सिषासन्तः साधयन्तः'—इति वि० ।

† 'वनामहे आक्यामः'—इति वि० ।

‡ ऊ० गा० १ प्र० १ अ० १ सा० ।

२ १ २ १ १ २ ५ ८
शा१र्मा२३ । होवा३हायि । मद्दि । आ२वा२३४औ

१ २ ४ ३ ४ २ १ ५ १ २ ८
होवा ॥ (१) सनाऽ५इ । द्राश्ययज्यवायि । वारूणाय । म

१ २ १ २ १ १ २ १
रूद्भाश्या२३ः । होवा३हायि । वरायिवो१वी२३त् ।

१ २ २ १ २ ५ ८ ८ ४ ८ २
होवा३हायि । परि । सार२वा२३४औहोवा ॥ (२) एनाऽ५

४ २ ३ ५ १ २ २ २ १ २
वि । श्वा३निअर्य्याश्वा । द्यु॒म्नानिमा । नूषा१णा२३म् ।

१ २ ६ १ २ १ २ २ १ २
होवा३हायि । सिषासा१न्ता२३ः । होवा३हायि । वना ।

१ २ ५ ८ २ ५
मार२हा२३४औहोवा । दी२३४शाः ३) ॥ १३ * ॥ [२]

१ २ १ २ १ २ १
॥ आजिगम् ॥ उच्चातेजा । तमान्धासाः । दि

१ २ १ २ २ १ २ १
विसङ्गू । माया१दा२३दायि । उग्रा३शाम्ना । मद्दिश्वा

२ १ २ १ २ १ २ ८
२३वा३४३ः ॥ (१) सनाअयिन्द्रा । ययाज्यावायि । वरूणा

१ ० १ १ २ १ २
य । मारुङ्गा२३याः । वरायिवोवीत् । परि३हार३वा३४

१ २ २ १ २ १ २ २ १
३ ॥ (२) एनावायिश्वा । निअर्य्याश्वा । द्यु॒म्नानिमा । नू

* ज० मा० २ प्र० १ अ० १ ३ वा० ।

^२षार३णाम् । ^१सिषासान्ताः । ^१वनामार३च्चा३श्च३यि ।

^१ओ३श्च३पु३ई । डा (३) ॥ ८ * ॥ [३]

॥ आभीकम् ॥ ^१ऊ३श्च३च्चातेजापु । ^२तमौहोन्धा

^१साः । ^२दिविसङ्गु ^२मिया३दा३दे । ^२उग्र३आर३श्च३र्मा । ^१मा

^६च्चा३उवा३श्च३ । ^२आ३श्च३पुवो३द्दहायि ॥ (१) ^१सार३श्च३नइन्द्रा३पु ।

^२ययौहो३ज्यावायि । ^१वरुणायम३रु३श्च३ज्ञा३याः । ^३वरिवोर३श्च३

^५वीत् । ^१पारा३श्च३उवा३श्च३ । ^१सा३श्च३पुवो३द्दहायि ॥ (२) ^१आ३श्च३

^२यिनाविश्चा३पु । ^२नियौहो३र्या३षा । ^१द्यु३म्नानिमानू३षा३श्चा

^२म् । ^५सिषासार३श्च३न्ताः । ^१वाना३श्च३उवा३श्च३र । ^१मा३श्च३पुवो

^५द्दहायि (३) ॥ १० † ॥ [४]

॥ गायत्रीवै३रूपम् ॥ ^२उच्चाते३श्च३जा । ^२तमान्धा३सा३श्च३ः ।

^१दिवार३यिसा३श्च३ङ्गु । ^१माया३दा३दा३रयि । ^१उग्रार३श्च३म् ।

० ऊ० मा० ६प्र० १अ० ८वा० ।

† ऊ० मा० ६प्र० १अ० १०वा० ।

^२ शम्भो^५ऽष्टौ^२होवा । म^२हि^२अ^२वा^२र^२४^२पुः ॥(१) सना^२षा^२३^२४^२यि

^५न्द्रा । यया^२ज्या^२श्वा^२श्चि । व^२रु^२र^२णा^२३^२४^२या । मा^२रु^२द्भा

या^२ः । व^२रा^२र^२श्चि । वो^२वा^२३^२४^२षौ^२होवा । प^२रि^२स्र^२वा^२र^२३

^{११}४^२पु ॥(२) एना^२वा^२र^२३^२४^२यि^२श्वा । नि^२षा^२र्या^२श्चा^२श्चि । द्यु^२म्ना^२र

ना^२र^२३^२४^२यि^२मा । नू^२षा^२१^२णा^२र^२म् । सि^२षा^२र^२३ । स^२न्ता^२३^२४

^५षौ^२होवा । वना^२म^२हो^२र^२३^२४^२पु^२यि^२(३) ॥ १२ * ॥ [५]

॥ सना^२सा^२ची^२य^२म् ॥ उ^२च्चा^२३^२४ । ते^२जा^२त^२म^२ग्ध^२सः ।

^५षो^२द्वा । दि^२वि^२स^२द्भ^२मि^२या^२दा^२र^२दा^२यि । ऊ^२र^२ग्या^२म् । आ

^२र^२श्मा । म^२हो^२श्चो । वा^२च्चा^२३^२४^२श्चि । आ^२३^२४^२वो^२द्वा

यि ॥(१) सना^२३^२४ः । इ^२न्द्रा^२य^२य^२ज्य^२वे । षो^२द्वा । व^२रु^२णाय

म^२रु^२द्भा^२र^२याः । वा^२र^२रा^२यि । वो^२र^२३^२वी^२त् । प^२रौ^२श्चो ।

^३वा^२च्चा^२३^२४^२श्चि । स्ना^२र^२३^२४^२वो^२द्वा^२यि ॥(२) एना^२३^२४ । वि^२श्वान्य

र्यथा । ओ३वा । द्युम्नानिमानुषारणाम् । सारथिषा ।

सार३न्ताः । वनो३हो । वाहा३४पुयि । मार३४हो३

ह्ययि(३) ॥ १२ * ॥ [६]

॥ स्वारसौपर्णम् ॥ उच्चान्तेजातमन्धा३साः । दिवि

सद्भूमिया । हुम् । दा३३४दायि । जग्रा३उवा । शर्म ।

महो३३४वा । आपुवो३ह्ययि ॥(१) सन३न्द्राययज्या३वा

यि । वरुणायमरु । ऊम् । द्भा३३४याः । वारा३उ

वा । वोवित् । परो३३४वा । स्रापुवो३ह्ययि ॥(२) एना

विश्वान्यर्या३था । द्युम्नानिमानू । ऊम् । षार३३४णाम् ।

साथिषा३उवा । सन्ताः । वनो३३४वा । मा३हो३ह्य

यि(३) ॥ १० † ॥ [७]

॥ शाक्करवर्णम् ॥ उच्चा । तेजातमन्धसाः । दिवि

* क० मा० ८ प्र० २ अ० १९ सा० ।

† क० मा० १० प्र० १ अ० १८ सा० ।

सत् । भूमिया^२ । ददा^{१२} उवा^२ ३ । ज^२ ४ पा । उग्र^२
 ष्मा^२ र्मा । महि^१ अवा^२ उवा^२ ३ ॥ (१) सानाः । इन्द्राय^१
 यज्य^२ वायि । वरु^२ ष्णा । यम^१ रू^२ २ । द्भिया^१ उवा^२ ३ ।
 ज^२ ४ पा । वरि^२ वो^२ उ^२ वी^२ त् । परि^१ स्रवा^२ उवा^२ ३ ॥ (२) आ^१
 यिना । विश्वा^१ न्य^२ र्था । द्यु^२ म्ना^२ नि । मानू^२ २ । पाणा^२ ३
 मा^१ उवा^२ ३ । ज^२ ४ पा । सिषा^२ सा^२ उ^२ न्ताः । वना^१ म^२ द्वा^२ उ^२
 उवा^२ ३ । ज^२ ३ ४ पा ३ ॥ ११ * ॥ [८]

॥ जरा^२ बो^२ धी^२ यम् ॥ उ^२ च्चा^२ ते^२ जो^२ वा । ताम^१ न्ध^२ साः ।
 दिवा^२ यि^२ सा^२ र^२ ष्ठ^२ भू । मिया^२ दा^२ दा^२ यि । उग्रा^२ ष्मा^२ र्मा^२ ३
 मा । षि । अ^२ वो^२ उ^२ ष्ठ^२ पृ^२ ई । डा ॥ (१) सन^२ इन्द्रो^२ वा । याय^२
 य^२ वायि । वरु^२ ष्णा^२ र^२ ष्या । मरु^२ द्वा^२ याः । वरा^२ यि^२ वो^२ श्वी^२
 र^२ ष्या । रि । स^२ वो^२ उ^२ ष्ठ^२ पृ^२ ई । डा ॥ (२) एना^२ विश्वो^२ वा । ना

^{२ १} अर्थ्या । ^{२ १} द्युम्नानारुयिमा । ^१ नुषाणाम् । ^१ सिषासा
^४ १न्तारश्वा । ^४ ना । ^{१ १} महो३४पुई । ^१ डा(३) ॥ १४३ ॥ [८]

॥ ^{१ १} ऋषभः पावमानम् ॥ ^{१ १} द्वाहाउच्चातेजा । ^१ हा३ ।

^२ हा३यि । ^१ तामारन्ध्रारुसाः । ^{१ १} दिविसद्भूमियाशदा३
^१ दे । ^१ उग्रारु३४र्मा । ^{१ १} ओमो३ । ^४ महोवा । ^४ आप्
^५ वोद्दहायि ॥ (१) ^{१ १} द्वाहाउसनइन्द्रा । ^१ हा३ । ^१ हा३यि । ^१ या
^१ यारुज्यारु३४वायि । ^{१ १} वरुणायमहृ१द्भा३याः । ^१ वरिवो
^५ २३४वीत् । ^{१ १} ओमो३ । ^४ परोवा । ^५ स्नापुवोद्दहायि ॥ (२) ^{१ १} द्वा
^{१ १ १} द्वावेनाविश्वा । ^१ हा३ । ^१ हा३यि । ^{१ १} नाआरुथ्या३३४षा ।
^{१ १} द्युम्नानिमानूषाणाम् । ^{१ १} सिषासारु३४न्ताः । ^५ ओमो३ ।
^४ वनोवा । ^५ मापुचोद्दहायि(३) ॥ १४४ ॥ [१०]

● क० मा० ११प्र० १अ० १४सा० ।

† क० मा० १२प्र० १अ० १सा० ।

॥ गौषूक्तम् ॥ उच्चातेजातमौ । हौहोवाहायि ।

धसाः । दिविसद्भूमियौ । ऊवायि । ऊवारयि ।

दादारयि । उग्रशर्ममहौ । ऊवायि । ऊवार

यि । आवारः । होरवारः ४ औहोवा ॥ (१) सनइन्द्राय

यौ । हौहोवाहायि । ज्यवायि । वरुणायमरौ ।

ऊवायि । ऊवारयि । दभायारः । वरिवोवित्परौ ।

ऊवाहि । ऊवारयि । सवारः । होरवारः ४ औहो

वा ॥ (२) एनाविश्वानियौ । हौहोवाहा । र्यमा । दुग्ना

निमानुषौ । ऊवायि । हुवारयि । षाणारम् ।

सिषासन्तोवनौ । हुवायि । हुवारयि । माहारयि ।

होरवारः ४ औहोवा । अग्निराहुतारः ४ ५ः (३) ॥ २॥ [११]

॥ स्वारसैन्धुक्षितम् ॥ उच्चातेजातमन्धासाः । दा

^२यिविसद्भू । ^१मियादादौ । ^{२२}होवाश्चायि । ^४जग्रा^२र^१७
^१शार्मा^२र^१३ । ^५महोर^४श्वा । ^५आपुवो^२ई^२चायि ॥ (१) ^२सन^२इन्द्रा
^१यय^२ज्यावायि । ^{२२}वारुणाय । ^१मरु^{२२}द्भायी । ^२होवा^२श्हा
^१यि । ^१वारा^२रयिवो^२वी^२र^२श्त् । ^{२१}परो^५र^४श्वा । ^५स्नापुवो^५ई^५हा
^{२२}यि ॥ (२) ^२एनावि^१श्वानि^१अ^१र्या^२आ । ^१द्यू^२म्नानि^२मा । ^१नूषा^२णौ ।
^२होवा^२श्चायि । ^१सायिषा^१र^१सान्ता^{२१}र^५श्ः । ^४वनो^५र^४श्वा । ^४मा
^५पुहो^५ई^५चायि (३) ॥ ७ * ॥ [१२]

^२२२१२ ^११२३
 ॥ ऐडसौपर्णम् ॥ उच्चातेजोवा । तामन्वार^२श्वा
^५साः । ^{१२}दिवायिसद्भू । ^१मिया^०र^१दा^१र^२श्वा^३दायि । ^३ज^३र
^१ग्राम् । ^२शार^१श्मा । ^१मा^१हि^१श्वा । ^१औ^४श्होवा ॥ (१) ^५सन
^१इन्द्रो^५वा । ^१याय^२ज्या^५र^२श्वायि । ^{२१}वारु^{२२}णाय । ^१मरु^०र^३द्भा
^५र^१श्वाः । ^२वा^१र^१ायि । ^१वो^१र^२श्वीत् । ^१पारि^२स्रवा । ^२औ

४ ५   १ २ ३   १ २ ३   ४   १ २
 इहोवा ॥ (२) एनाविश्रोवा । नाभर्यार३४आ । द्युम्ना
 १ २   १ २   ३   १   २
 मिमा । नूरषार३४णाम् । सारयिषा । सार३न्ताः ।
 १ २ ३   १   २ ४ ५   ६
 वानामहा । औहोवा । ओपुई । डा (३) ॥ १७३ ॥ [१३]

१ २ ३   ४ ५ ६   ७ ८ ९
 ॥ सुरूपोत्तरम् ॥ उच्चातेजोहोर । इया । तम
 १   २   ३   ४ ५ ६
 न्वासारः । दिविसद्भौहोर । इया । मियादादा
 १   २   ३   ४ ५ ६ ७ ८ ९
 वि । उग्रश्रमौहोर । इया । मदिश्रार३वा३४३ ॥ (१)
 १ २   ३   ४ ५   ६ ७ ८ ९
 सनइन्द्रौहोर । इया । ययज्यावारयि । वरुणायौहो
 १   २ ३   ४ ५ ६ ७ ८ ९
 र । इया । मरुद्भायारः । वरिवोवौहोर । इया ।
 १ २   ३ ४   ५ ६ ७ ८ ९
 परिखार३वा३४३ ॥ (२) एनाविश्रौहोर । इया । निभर्या
 १ २   ३ ४   ५ ६ ७ ८ ९
 आर । द्युम्नानिमौहोर । इया । नुषाणारम् । सि
 १ २   ३   ४ ५ ६ ७ ८ ९
 षासन्तौहोर । इया । वनामार३हा३४३यि । ओर३
 ४पुई । डा (३) ॥ ३ ७ ॥ [१४]

* ज० मा० १३५० १८० १००० ।

† ज० मा० १४५० १८० १००० ।

^{१२} ^{१२} ^१
 ॥ अदारुत् ॥ चाज्जातेजा । तमाश्वासारः ।
^१ ^२ ^१ ^१
 दिविसद्भूमिया रदादा रयि । उग्राश्शास्मा रः । महि ।
^१ ^{१२२} ^{१२} ^१
 आरवारश्शौहोवा ॥ (१) चाउसनइन्द्रा । यया रज्यावा ।
^१ ^२ ^१ ^१
 रयि । वरुणायमरु रद्भाया रः । वरा रयिवोवी रम् ।
^१ ^१ ^{१२२} ^{१२२२}
 परि । सारवारश्शौहोवा ॥ (२) चावेनाविश्वा । निष्वा
^१ ^१ ^२ ^१ ^१
 रथ्याषारः । द्युच्चानिमानूरषाणा रम् । सिषारसा
^१ ^१ ^{१२२} ^{१२२२}
 न्ना रः । वना । मारुहारश्शौहोवा । अक्षभ्यङ्गात्
^{१२२} ^१ ^{११११}
 विज्जमारुश्शुम् (३) ॥ ४ * ॥ [१५]

^{१२} ^२ ^१
 ॥ इडानाश्संसारः ॥ शौहोयिद्वाश्होयि । उ
^{२२} ^४ ^{२२५} ^२ ^४ ^{२२५}
 ज्जातेजाश्ताश्मन्धसः । दिविसद्भूमिश्चाददायि ।
^{२२} ^२ ^५ ^{२२२} ^१ ^२
 उग्राश्शारश्शस्मा र्मा । महिश्श्रवः । इडाश्श ॥ (१) सनइन्द्राश्
^४ ^२ ^{२५} ^{२२} ^४ ^{२२} ^५ ^{२२} ^५
 यारयज्यवायि । वरुणायाम्माश्शुद्भियः । वरायिवोरश्

^५ ४वीत् । ^{१ १ १}परिख्व । ^१इडा२३ ॥ (२) ^{२२२}एनाविश्वा३नी३^५अर्थ्या ।

^{१ २}द्युम्नानिमा३नू३षाणाम् । ^{४ २२ ५२}शौद्धोयिदुवा३होयि । ^{२२ २}सिषा

^१सा२३४न्ताः । ^५वनामहे । ^{१ १}इडा२३भा३ । ^५एहीडा ।

^४हो५ई । डा(३) ॥ ५ * ॥ [१६]

॥ ^{२ १ २ २}आग्नुभार्गवम् ॥ ^{१२}उच्चाते । ^१जातमन्वा३साः ।

^१दायिविसद्भू३ । ^{१ १}माया२दा२३४दायि । ^{१ १}उयात्शा३

^{१ २}र्मा२ । ^{१ ५ ५}महा३यि । ^{१ १ १ १ २}आ२३४वो३हायि ॥ (१) ^{१ २}सनइ । ^{१ २}द्रा

^१ययज्या३वायि । ^{१ १}वारुण्याया३ । ^{१ १ ५ ५ २}मा३२३द्भा२३४याः ।

^१वरायिवो३वीरन् । ^{१ १}परा३यि । ^{१ ५ ५ २}स्वा२३४वो३हायि ॥ (२) ^{१ २}ए

^{१ २}नाविश्चानि । ^{१ १}अर्थ्या३षा । ^{१ १ १ २}द्युम्नानी३ । ^{१ २}मानू३षा२३

^५४षाम् । ^{१ १}सिषासा३न्ताः । ^{१ १ ५ ५}वना३ । ^{१ ५ ५}मा२३४हो३हा

यि(३) ॥ ११ * ॥ [१७]

* क० मा० १६५० १अ० ५५० ।

† क० मा० १८५० १अ० ११५० ।

॥ सौमित्रम् ॥ उच्चातेजातमन्धसा^{१ २ २ २}ण^१ । दिवि^१स
^{१ २}द्भूमि । आ^१२१२३ । द्वा^१दा^१३४३यि । अ^१र^१३याम् । अ
^१र्मा^१२^४शो^४२३ । म^४हो^४वा । आ^४पु^४वो^४द्द^४हा^४यि ॥१॥ स^१न^१इ^१न्द्राय
^१य^१ज्य^१वा^१३ण । व^१रु^१णाय^१म । हू^१२१२३ । द^१भिया^१३४३ः ।
^१वा^१र^१३रा^१यि । वो^१वा^१२^४ओ^४२३ । प^४रो^४वा । स्ना^४पु^४वो^४द्द^४हा
^{१ २ २ २}यि ॥२॥ ए^१ना^१वि^१श्वान्य^१र्य्य^१आ^१३ण । द्यु^{१ २ २}म्ना^१नि^१मा । नू^१२१२३ ।
^{१ २}षा^१णा^१३४३म् । सा^१र^१३यि^१षा । स^१न्ता^१२^४ओ^४२३ । व^४नो
^४वा । मा^४पु^४वो^४द्द^४हा^४यि^४३ ॥ ३ * ॥ [१८]

॥ ऐततम् ॥ उच्चा^{१ २} । ए^१उ^१च्चा^१ । ते^{१ २}जा^{१ २}तम् । आ
^{१ २}३ । जा^{१ २}र^{१ २}मा^{१ २}र^{१ २}३४^{४ ४ ४}ओ^{४ ४ ४}हो^{४ ४ ४}वा । धा^१र^१३४^४साः । दि^{१ २}वा^{१ २}यि^{१ २}सा
^४३४^४द्भू^४ । मि^{१ २}या^{१ २}३ । मा^{१ २}र^{१ २}या^{१ २}३४^{४ ४ ४}ओ^{४ ४ ४}हो^{४ ४ ४}वा । दा^{१ २}र^{१ २}३४^{४ ४}दे ।
^{१ २}उ^{१ २}ग्रा^{१ २}श्वा^{१ २}र^{१ २}३४^{४ ४ ४}र्मा । म^{१ २}हा^{१ २}३यि । मा^{१ २}र^{१ २}हा^{१ २}र^{१ २}३४^{४ ४ ४}ओ^{४ ४ ४}हो^{४ ४ ४}वा ।

* अ० मा० २० प्र० १ अ० ६ वा० ।

३ ५ १२ १ २ २
 आ२३४वाः ॥ (१) सनः । एसानाः । इन्द्राय । या । ३ ।

१ २ ५ २ २ ५
 या२व्या२३४ औहोवा । ज्या२३४वे । बहूणा२३४या ।

३ २ १ २ ५ २ २ ३
 मरु३ । मा२रु२३४ औहोवा । द्भी२३४याः । वरायिवो

५ ३ १ २ ५ २ ५
 २३४वीत् । परा३यि । पा२रा२३४ औहोवा ॥ स्ना२३४वा ॥ (२)

१ २ १ २ २ ५ २ ५
 एना । एषायिना । विश्वानि । षा३ । ना२आ२३४ औहो

३ ५ २ २ ५ २ २ २ १ २
 वा । र्या२३४आ । य५ स्ना२३४नी । मानू३ । मा२नू२३४

५ २ २ ५ २ २ २ २
 औहोवा । षा२३४णाम् । सिषासा२३४न्ताः । वना३ ।

१ २ ५ २ २ ५
 षारना२३४ औहोवा । मा२३४चे (३) ॥ ७ * ॥ [१८]

१ २ २ २ ५ २
 ॥ धुरासाकमश्वम् ॥ उच्चातेजा३ । द्यौ३हो३१ ।

२ ५ २ २ २ २
 तमन्धसा३ः । द्यौ३हो३१यि । दिविसट्भू३ । द्यौ३हो

२ २ ५ २ २
 ३यि । मियाददा३यि । द्यौ३हो३१यि । उग्र५गर्मा

५ २ २ ५ २
 ३ । द्यौ३हो३१यि । मद्दिश्रवा३ः । द्यौ३हो३१२३४पृ३ ।

* क० मा० १० प्र० १ अ० ७ पा० ।

डा ॥ (१) सन॒इन्द्रा॑ ३ । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ । यय॑ ञ्च वा॒भ्यि । द्यौ॑
 ३ द्यौ॑ ३ १ १ । वरु॑णाया॒ह । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ १ । मरु॑द्भि॒या
 ३ । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ १ । वरि॑वो वी॒रत् । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ १ । प
 रि॒खा ३ । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ १ ३ ३ ४ पू॒ई । डा ॥ (२) ए॒नावि॑श्वा॒ह ।
 द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ । नि॒षर्य॑चा॒ ३ । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ । द्यु॒न्मनि
 मा॒ ३ । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ । नुषा॑णा॒म् । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ ।
 सिषा॑सन्ता॒ ३ । द्यौ॑ ३ हो॑ ३ १ । वना॑म॒हा॒ ३ । द्यौ॑ ३ हो॑
 ३ ३ ३ ४ पू॒ई । डा (३) ॥ ८ * ॥ [२०]

॥ विलम्बसौपर्णम् ॥ उ॒च्चा॑ते॒जा॒त॒मन्ध॑सः । ई॒य

इ॒या॒चा॒यि । दि॒वि॒स॒द्भूमि॑या । हा॒दा॒यि । दा॒र३
 दा॒यि । ऊ॒या॑उवा॒ ३ । शा॒र॒र्मा॒र३३३३ चो॒हो॒वा । म॒हि
 अ॒वा॒र३३३३ ॥ (१) सन॒इन्द्रा॑यय॒ज्य॒वे । ई॒यइ॒या॒चा॒यि । व

● क० मा० १० प्र० १ अ० ८ सू० १० ।

^{४२५२} ^२ ^१ ^१ ^१ ^५ ^१ ^१
 कृणायमह । द्वाद्वादशयि । द्भारश्ठयाः । वाराश्च

^१ ^१ ^१ ^{५२२} ^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^{२२२२}
 वाश्च । वीरवारश्च औचोवा । परिस्रवारश्च ४५ ॥ (२) एना

^{२२२} ^{१२} ^{१११} ^२ ^४ ^{१२} ^{४२} ^{५२} ^१
 विश्वान्यर्थ्या । ईयद्दयाद्वाहि । द्युम्नानिमान् । हाश्च

^१ ^१ ^५ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 द्वाश्चयि । षारश्ठणाम् । सायिषाश्च उवाश्च । सारन्ता

^{५२२} ^{१२} ^१ ^१ ^१ ^१
 रश्च औचोवा । वनामहारश्च ४५ यि (३) ॥ ८ * ॥ [२१]

^{१२} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 ॥ मार्गीयवाद्यम् ॥ उचौचोवा । तेजार । तमा

^१ ^१ ^१ ^१ ^२ ^१ ^१ ^१
 न्धारश्ठसाः । दिविसद्भू । मियादाश्च द्वाश्चयि । उग्र

^१ ^१ ^५ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 म् । द्वा । षौश्चोयि । शारश्ठर्मा । मारद्वाश्च ४

^{५२२} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 औचोवा । एश्च । अवारश्च ४५ ॥ (१) सनौचोवा । आयि

^१ ^१ ^५ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 न्द्वार । ययाज्यारश्च वायि । वरुणाय । महद्भाश्च

^{१२} ^१ ^५ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 यारश्च । वरा । द्वा । षौश्चोयि । वीरश्चोत् । पा

^{१ २} ररा२३^{५ ६ ७}औहोवा । ए३ । ^{१ १ १ १ १} स्रवार२३^{१ २}पु ॥ (२) एनौहोवा ।

^१ वायिश्च^१र । नि^{२ ३}आर्य्या^४र३^{१ २ ३}ष्वा । द्यु^{१ २}म्नानिमा । नूषा^{१ २}१

णा^{१ २}रम् । तिषा । हा । औ^{१ २}श्चोयि । सार^{३ ४}३^५न्ताः ।

^{१ २} वारना२३^{५ ६ ७}औहोवा । ए३ । महा^{१ १ १ १ १}र३^{१ २}ष्पुयि(३) ॥ १४* ॥ [२२]

॥ ऐडकौत्सम् ॥ ^{३ ४ ५ ६}सना^{७ ८}चीन्द्रा^{९ १०}२३ । ययज्यव^{१ २}ईया ।

^{१ २ ३} वरुणायमरु^{४ ५}दुभियः । वारुणाय । मरु^{१ २}दुभा^{३ ४}र३याः । वा

^{१ २} रा३यि^{३ ४}हायि । वो^{५ ६}वी^{७ ८}श्चायि । परि^{१ २}स्त्रा^{३ ४}र३वा^{५ ६}३३ । औ
र३^{१ २}ष्पुई । डा(२) ॥ ४ १ ॥ [२३]

॥ सौमित्रम् ॥ ^{१ २ ३} एना^{४ ५}विश्वान्यर्य्या^{६ ७}श्चा३ए । द्यु^{१ २}म्नानि

^{१ २} मा । नू^{३ ४}र१^{५ ६}र३ । षा^{१ २}णा^{३ ४}३^{५ ६}श्म । सार^{१ २}३यिषा । सन्ता

^{१ २} र^{३ ४}ञ्चोर३ । वनोवा । मा^{५ ६}पुहो^{७ ८}ईहायि(३) ॥ १८* ॥ [२४] ८

* ऊ० मा० २० प्र० २ ष० १४ सा० ।

† ऊ० मा० २२ प्र० १ ष० ४ सा० ।

‡ ऊ० मा० १६ प्र० १ ष० १८ सा० ।

द्वितीयस्य ऋषोर्मानसेतम् ।

तृतीयस्य ऋषोर्मानसेतम् ।

अथ द्वितीया ।

१ १८ २२३ १८ २२२२ २ २२२२ २
 दुहानऊधर्दि व्यम्नाधुप्रियम्पल्लं सधस्थमासदत् ।

१ १२ ३१ २२ १८ २२२२ १ २ २ २
 आपृच्छन्धरुणवाज्यर्षसिनुभिर्द्वौ तोविच्चक्षणः ॥ २* ॥ ८†

“मधु” मदकरं † “प्रियं” प्रीणनकारि † “दिव्यं” दिवि-
 भवम् “ऊधः” सोमवल्ली-लक्षणं “दुहानः” पवमानः † सोमो-
 देवः “प्रल्लं” पुरातनं “सधस्थं” सह तिष्ठत्यत्रेति सधस्थं
 स्थान मन्तरिक्षम् ॥ “आसदत्” आसीदति [सदेर्लुङि रूपं]
 तदनन्तरम् “आपृच्छ्य” कर्मणा प्रष्टव्यं “धरुणं” कर्मणो
 धारयितारं यजमानं “वाजी” अन्नवान्## सन् हे सोम !
 त्वम् “अर्षसि” तन्मै अन्नं दातु मतिगच्छसि । कौटुभः ?
 नुभिः कर्मनेत्रभिर्कृत्विभिः “धोतः” अदाभ्यग्रहे परिग्रोधितः

० अ० वे० ०, ५, १२, ३ । † इदं माध्विन्द्विपवमानं द्वितीयम् ।
 ‡ ‘मधु स्नादु सोमाच्छम्’—इति वि० ।
 † ‘प्रियं देवमनुष्वाणाम्’—इति वि० ।
 § ‘दुहानः दुह्यमानः । ऊधः ऊधसः सकाशात् दग्नापवित्ररूपात् । अथवा
 ऊधउदकं यत् त्रियते सोमसस्य सकाशात् तद् दुह्यते’—इति वि० ।
 ॥ ‘सधस्थं स्थानं शोचकसत्राणाम्’—इति वि० ।
 * अन्नवाप—सोमः, अन्नः, पशुः, धानाः, अरभः, पुरोडासः, प्रतोवापः, पव-
 खेति ।

[“तैरेनं चतुराधूनोति पञ्च छत्वः सप्त छत्वो वा (१२, ५, १७)”—इत्यापस्तम्बेन सूत्रितम्] “विचक्षणः” सर्वस्य विद्वष्टा ॥

“वृभिर्दोता”—“वृभिर्धूतः”—इति पाठो ॥ २ ॥ ८

१८   ८   १   ५   १८
 ॥ रौरवम् ॥ पुनानःसोमाश्धारारश्शया । आपो
 २ २   २   २ २   १ १   १ १
 वसानोऽर्षस्यारत्नधायोनिमृतस्यसारश्दसाइ । ओहा
 १   १ २ २ २   १   १ १   १   १
 शउवा । उत्सोदेवोद्दिरारश्शयाइ । ओहाश्उवा । एषया ।
 १   ४ ५   १ २ २ २   १   ५   १ २ २
 औश्शोवा ॥ (१) उत्सोदेवोद्दिरारश्शयाः । उत्सोदे
 २   २   २   २   १ १ १   १ १
 वोद्दिरएषयोदुद्दानजधर्हि वियन्मधूर्प्रियाम् । ओहाश्उ
 १   १   १   १ १   १   १
 वा । प्रत्नसधस्यमारश्शयाइ । ओहाश्उवा । सदात् ।

● तैः निपात्य-सञ्ज्ञकाङ्गिः, वनं सोममित्यर्थः; अदाभ्यपचे इति सङ्गति-सम्भः ।
 अदाभ्यमिति पञ्चविधेषु नाम; तथाचि—‘अदाभ्यं मृदात्वादिभ्य निपात्याः
 प्राप्ते तद्धिंस्तुभ्यौ’ चीनंभू नववायाम्भये जा माचमच्छन्दसमिति प्रतिमन्त्र मुपवासः
 सर्वपात्रिभेदात्—इति का० चौ० सू० १२, ५, ११—१५ । अस्मार्थः—वृद्धिर्दोतात्सोदे
 पाचे अर्षस्यौ सोतः तद्धिन् सोतृचमसस्या निपात्य-सञ्ज्ञा अप आनीच तद्धिंस्त्रिभः
 सोमसताः प्रविष्याम्भयेमेत्यादिभिर्मन्त्रैः क्रमेणादाभ्यं पञ्च मृदाति । मन्त्रैः सोम-
 सता प्रवेपो वेति केचित् । उपवासमश्नीतोपीत्येतत् तिस्रपि मन्त्रेभ्यादावहुपञ्च-
 नीचं सर्वत्रेवत्यादात्मातयेति ॥ किञ्च अभिपोतवत्स सोमस्य मेवनीया आपो निपात्या
 सञ्ज्ञे ।

^{४ ५} और३होवा ॥(२) ^२ प्रत्न^१स^५ध^१स्था३मासा२३४दात् । ^५ प्रात्न^१स
^२ ध^२स्थमासददापृक्क^२न्ध^२रुणंवाजिया^२र्षसाइ । ^२ ओहा३उवा ।
^१ नृभि^२द्धौतोविचा^२र्षहाइ । ^१ ओहा२उवा । ^२ क्षणा । ^१ औ
^{४ ५} होवा । ^४ होऽपुइ । डा (३) ॥ २ * ॥ [१]

^{२ २} ॥ यौधाजयम् ॥ ^{२ ४} पुना३१ । ^{५ २} ना३ःसी । ^२ म । ^२ धा
^{२ ५} रा२३४या । ^{१ २} आपो३ । ^१ वसा२ । ^{२ २} नआ३४५ । ^{२ ५} षा२३४सी ।
^{२ २ २ १} आरात्नधाः । ^{२ २} यो । ^१ निमृता२ । ^{२ २} स्यसा३४५इ । ^२ दा२३
^५ ४सी । ^२ उत्सा२ः । ^१ दाइवो२ । ^{२ २} हिरा३४५ । ^२ ण्या२३४
^२ याः ॥(१) ^{२ २} उत्सो३१ । ^{१ ४} दे३वो । ^{५ २ २} हि । ^{५ १} रण्यार३४याः । ^१ उ
^२ त्सो३ । ^१ दाइवो२ । ^{२ २} हिरा३४५ । ^{२ ५} ण्या२३४याः । ^{२ २} दुहान
^{१ २} ज । ^१ धः । ^{१ २} दिविया२म् । ^{२ २} मधू३४५ । ^{२ ५} प्री२३४याम् । ^२ प्र
^१ त्ना२म् । ^{१ २} साधा२ । ^{२ २} स्थमा३४५ । ^{२ ५} सा२३४दात् ॥(२) प्र

^१ज्ञा^३१^५म् । सा^३३^५ध । स्थ^३म् । आ^२सा^३२^५३^५दात् । प्रा^१त्ना
^३३^५म् । स^३धा^३२ । स्थ^३मा^३३^५५ । सा^३२^५३^५दात् । आ^३पा
^३र्किया^३म् । ध । रू^३ण^३वा^३२ । जि^३या^३३^५५ । षा^३२^५३^५सी ।
^३नृ^३भा^३२इः । धौ^३तो^३२ । वि^३चा^३ ३^५५ । ज्ञा^३ २ ३ ४ णा (३)
 ॥ ३ # ॥ [२]

^३॥ ऐ^३ड^३मा^३या^३स्य^३म् ॥ आ^३यि^३पु^३ना । ना^३ः^३सी । म^३धा^३र
^३या । आ^३पो^३व^३सा^३३१ । नो^३अ^३र्ष^३सी । आ^३र^३त्न^३धा^३३१ः ।
^३यो^३नि^३मृ^३ता । स्य^३सी^३द^३सी । ज^३त्सो^३दे^३वा^३३१ः । क्षि^३र^३ण्य^३ार
^३३या^३३४३ः ॥ (१) आ^३उ^३त्सा^३ः । दा^३यि^३वो । क्षि^३र^३ण्य^३या^३ः । ज
^३त्सो^३दे^३वा^३३१ः । क्षि^३र^३ण्य^३या^३ः । दू^३द्वा^३न^३ज^३३१ । ध^३र्दि^३विया^३म् ।
^३म^३धु^३प्रिया^३म् । प्रा^३त्न^३स^३धा^३३१ । स्थ^३मा^३सा^३२^५३^५दा^३३^५३^५त् ॥ (२)
^३आ^३यि^३प्र^३त्ना^३म् । सा^३धा । स्थ^३मा^३स^३दा^३त् । प्रा^३त्न^३स^३धा
^३३१ । स्थ^३मा^३स^३दा^३त् । आ^३पृ^३ष्ठि^३या^३३१म् । ध^३रू^३ण^३वा । जि

१ यर्वसायि । नृभिर्होता३१ः । विचक्षा३२णा३३ः । ओ
२३४५ई । डा (३) ॥ २० * ॥ [३]

१२ २ २ २ १ २
॥ त्रिणिधनमायास्यम् ॥ पुनानःसोमधाहाउहोवा ।
१ २ ३ ५ १ १ २ ३ ५
रायाआ२३४पो । वसार । नषा३४५ । षार३४सी ।
१ २ ३ ५ १ २ ३ ५
षारा३४ । औहोवा । त्रधायोनिमृता३ । स्यसा३४५
३ ५ १ २ ३ ५ १
यि । दार३४सी । उत्सा३४ । औहोवा । दायिवो३
३ ५ १ २ ३ ५ १ २ ३ ५
हिरा३४५ । ष्या२३४याः ॥ (१) उत्सोदेवोहिराहाउहोवा ।
१ २ ३ ५ १ २ ३ ५ १
ष्यायाजर३३त्साः । दायिवो३ । हिरा३४५ । ष्या२३४
५ १ २ ३ ५ १ २ ३ ५ १ २ ३ ५
याः । दुहा३४ । औहोवा । नजधर्दिवियारम् । मधू
३ ५ १ २ ३ ५ १ २ ३ ५ १
३४५ । प्री२३४याम् । प्रत्ना३४ । औहोवा । साधा
१ २ ३ ५ १ २ ३ ५ १ २ ३ ५
३ । स्यमा३४५ । सा२३४दात् ॥ (२) प्रत्नसधस्यमाहाउ
१ २ ३ ५ १ २ ३ ५ १ २ ३ ५
होवा । सार्दत्प्रार३४त्नाम् । सधार । स्यमा३४५ ।

३ ५ १ २ १ ३ ४ ५ १
 सा३३४दात् । आपा३४ । औचोवा । कृन्धरुणंवा३ ।

३ २ ३ ५ १ २ ३ ४ ५ १
 जिया३४५ । षा३३४सी । नृभा३४ । औचोवा । धौ

तो३ । विचा३४५ । क्षा३३४णाः(३) ॥ १ * ॥ [४]

३ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ॥ कण्वरथन्तरम् ॥ पूनानःसोमधारया । अपोवसा ।

३ १ २ २ २ २ २ २ २ ३ ५ ४
 नो३आर्षा३सी । आरत्नधायोनिमृतस्यसीदसा३३४ऐही ।

३ १ २ ५ २ २ २ ३ ३
 उत्सोदा३३४यिवाः । क्षिरा३३४वा३३ । ए३ । एय्य

३ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 आ ॥(१) उत्सोदेवोहिरस्ययाः । उत्सोदेवो । हा३यिरा

३ २ २ २ ३ ५ ४ ३ १
 ण्या३याः । दुहानजधर्दि वियम्माधुप्रिया३३४मैही । प्रत्नः

५ २ २ ३ ३ २ २
 सा३३४धा । स्थमा३३४वा३३ । ए३ । सददा ॥ (२) प्रात्नः

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 सधस्थमासदात् । प्रत्नःसधा । स्था३मासा३दात् । आ

२ ३ ५ ४ ३ ५ २
 पृक्कृन्धरुणंवाजियर्षसा३३४ऐही । नृभिर्वा३३४ताः । वि

३ ३ ३ २
 चा३३४वा३३ । ए३ । क्षणाः(३) ॥ ४ * ॥ [५]

• क० मा० १ प्र० १ अ० १ चा० ।

† क० मा० ४ प्र० १ अ० ४ चा० ।

५ २ २ ४ २ ५ ४ २ ५ १
 ॥ गौऋवम् ॥ पुनानाः३ःसोमधारया । आपो२ ।
 १ २ ३ २ ४ ५ २ २ १ २ २ १
 वसानोआ३ । षासायि । आरत्नधायोनिमा२३र्त्ता२ ।
 ३ २ ४ ५ २ २ १ २ २ ३ २ ४
 स्यसा३यिदासायि । आरत्नधायोनिमृत । स्यसा३यिदा
 ५ १ २ २ १ २ २ १ ५
 सायि । जत्सोदे । वा । औ३हो । हिरोर३४वा ।
 ४ ५ ५ २ २ ४ २ ५ १
 ण्याप्रयोद्द्वयि ॥ (१) उत्सोदाश्रिवोच्चिरण्ययाः । जत्सो
 १ २ ३ २ ४ ५ २ २ १ २ १
 २ । देवोच्चिरा३ । ण्यायाः । दुहानजधर्द्विवार३यारम् ।
 ३ २ २ ५ २ २ १ २ ३ २ ४ ५
 मधू३प्रायाम् । दुहानजधर्द्विवियम् । मधू३प्रायाम् ।
 १ २ १ २ २ १ ५ ४
 प्रात्नत्स । धा । औ३हो । स्थमो२३४वा । साप्रदो
 ५ ५ २ ४ ५ ४ २ ५ १
 ईद्वयि ॥ (२) प्रत्नत्सा३धस्थमासदात् । प्रात्ना२म् ।
 १ २ २ ४ ५ २ २ १ १ २ ३ २
 सधस्थमा३ । सादात् । आपृच्छग्रन्धरूणा२३वा२ । जिया
 ४ ५ १ २ २ १ २ २ १ ५
 र्षासायि । नृभिर्द्वौ । ता । औ३हो । विचो२३४वा ।
 ४ ५
 साप्रुणोद्द्वयि(३) ॥ ५ * ॥ [६]

४८ २ ४८ ११ ४५८ १
 ॥ द्विनिधनमायास्यम्* ॥ पुनानःसोमधारया । ए३ ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 औ३हो३वाऽऽ । आपो३ । वसारे । नचा३४५ । षा

१ १ १ १ १ १ १ १
 ३सी२३४५ । आरत्नधाः । योनिमृता । स्यासा३षा ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 औ३हो३ । दार३४सी । उत्सापौ३हो । दायिवोर ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 हिरा३४५ । ष्या३या२३४५ ॥ (१) उत्सोदेवोहिरण्ययः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 ए३ । औ३हो३वाऽऽ । जत्सो३ । दायिवोर । हिरा

१ १ १ १ १ १ १ १
 ४४५ । ष्या३या२३४५ । दूहानज । धार्दिवियाम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 माधु३षा । औ३हो३ । प्री२३४याम् । प्रत्नापौ३हो ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 साधार । स्थमा३४५ । सा३दा२३४५त् ॥ (२) प्रत्नत्सधस्थ

१ १ १ १ १ १ १ १
 मासदत् । ए३ । औ३हो३वाऽऽ । प्रात्ना३म् । सधारे ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 स्थमा३४५ । सा३दा२३४५त् । आपृच्छियाम् । धारु

* "तिरधीन मायास्यम्"—इति अ० पु० ।

^{२१}यांवा । ^१जायाश्चा । ^१औश्चोह । ^५षाश्चसी । ^{११}नृभाञ्चौ
^२श्चौ । ^१धौतोर् । ^{११}विचा ३४५ । ^१शाश्णा २३४५ः(३)
 ॥ ६ * ॥ [७]

^{४२ १ ४२ ३२ ४५२} ॥ उत्सेधम् ॥ ^{२१}पुनानःसोमधारया । ^{२१}पः । ^{२१}वसाश्च
^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{२२१}नोषर्षसाऽयि । ^{१, ५}हाश्चउवारह । ^५ऊश्चपा ।
^{३२२ ५} षाराश्चन्धा । ^{५२ ५} औहोवाहायि । ^{१ २१ २२१}योनिमृता । ^{२२१}स्यसीदा
^१सि । ^{१, ५}हाश्चउवारह । ^{३२ ४२}ऊश्चपा । ^{४२}उत्सोश्चदेवः । ^{४२}औ
^५होवाहायि । ^{१२ ५}हिराश्चण्याप्रयाइपुई ॥(१) ^{३४२ २५२ ५}उत्सोदेवोश्चिर
^५ण्ययः । ^{३२१ ४२ ४२ ५}उत्सः । ^{२१}देवाश्चऔहोवा । ^{२१}श्चिरण्ययाऽर्ः ।
^{१ ५ ३२ ५ ५२ ५}हाश्चउवारह । ^५ऊश्चपा । ^{५२ ५}दुहाश्चनज । ^५औहोवाहायि ।
^{१ २१ २ १ २}धार्हिवियाम् । ^{२ ५}मधुप्रायम् । ^{१ ५}हाश्चउवारह । ^५ऊश्चपा ।
^{३२ ५ ५२ ५ ५}प्रत्नाश्चसध । ^{१२ ५}औहोवाहायि । ^{१२ ५}स्यमाश्चापुदाइपुत् ॥(२)

● क० मा० ४प्र० १ब० १पा० १।

^{४ ३ ४ ३ ४ ३ ४ ३} प्रत्नस्रधस्त्रमासदत् । प्रत्नम् । ^{१ १ १ २ ४ २ ५} सधा^३धौ^४होवा । ^१स्थ
^{१ २}मासदाऽत् । ^{१ २ ३ ४ ५}हा^३उवा^२त् । ^{१ २ ३ ४ ५}ज^३र^४पा । ^{१ २ ३ ४ ५}आपा^३र्^४र्षि^५
^{५ ४ ३ २ १}याम् । ^{१ २ ३ ४ ५}धौ^३होवा^४दा^५यि । ^{१ २ ३ ४ ५}धा^३रु^४णं^५वा । ^{१ २ ३ ४ ५}जिय^३र्षा^४सि । ^{१ २ ३ ४ ५}हा
^{१ २ ३ ४ ५}श^३उवा^४त् । ^{१ २ ३ ४ ५}ज^३र^४पा । ^{१ २ ३ ४ ५}नृ^३भा^४र^५यि^६र्षी^७तिः । ^{५ ४ ३ २ १}धौ^३होवा^४दा
^{१ २ ३ ४ ५}यि । ^{१ २ ३ ४ ५}वि^३चा^४श्चा^५पू^६ष्ठा^७ई^८पू^९ः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}ज^३र^४श^५ध^६५^७(३) ॥११०॥ [८]
^{४ ३ ४ २ ४ १ ४}॥ यज्ञाय^३धी^४यम् ॥ ^{४ ३ ४ २ ४ १ ४}पु^३ना^४ऽ^५प्र^६मः । ^{४ ३ ४ २ ४ १ ४}सो^३श्मा^४श्धा^५रा^६या ।
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}आ^३पो^४व^५सा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}नो^३श्पा^४र्षा^५ह^६सी । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}आ^३रा^४स्त्र^५न्धा^६यो^७नि^८मृ ।
^{२ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}त^३स्या^४र^५ह^६सा । ^{२ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}ऊ^३म्ना^४यि । ^{२ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}दा^३श^४सा^५यि । ^{२ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}ज^३सो^४दे^५वो^६चि^७रा
^{४ ३ ४ २ ४ १ ४}र^३ण्य^४या^५उ ॥(१)ज^३साः । ^{४ ३ ४ २ ४ १ ४}दा^३यि^४वो । ^{४ ३ ४ २ ४ १ ४}हा^३श^४यि^५रा^६ण्य^७श^८याः ।
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}दु^३हा^४स्त्र^५ज^६ध^७र्हि^८वि । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}य^३म्ना^४र^५धू । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}ऊ^३म्ना^४यि । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}प्रा^३श^४याम् ।
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}प्रा^३त्न^४स्र^५ध^६स्त्र^७मा^८स^९दा^{१०}उ ॥(२)प्रा^३त्ना^४म् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}सा^३धा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}स्था^३श
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}मा^३सा^४ह^५दा^६त् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}आ^३पा^४र्^५र्ष^६ज^७न्ध^८रू^९णम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९}वा^३जा^४र^५श^६या ।

* क० मा० ६५० १५० ११५० ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ऊम्नायि । पाशसायि । नृभिर्द्वीनोविचारचञ्चल । वा

१११

३४५ (३) ॥ १२* ॥ [६]

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ॥ निषेधम् ॥ पुनानःसोमाश्धारवा । अपोक्सा ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 नोऽर्षसायि । इच्छा । आराशनाधाः । हाहोरश्

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ष्टा । योनिमृता । स्यसीदारश्सायि । इच्छा । ऊ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 त्सोश्दायिवाः । हाहोरश्ष्टा । हिराशष्ठापुयादपुदः ॥(१)

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 उत्सोदेवोहाशयिरण्ययाः । उत्सोदेवो । हिरण्ययाश्ः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 इच्छा । दूच्छाश्नाऊ । हाहोरश्ष्टा । धार्दिवियाम् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 मधुप्रारश्याम् । इच्छा । प्रातनाश्साधा । हाहोरश्

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ष्टा । स्थमाशसापुदादपुदत् ॥(२) प्रत्नश्सथस्थाश्मासदा

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 म् । प्रत्नाश्साधा । स्थमासदाश्त् । इच्छा । आ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 पाश्श्याम् । हाहोरश्ष्टा । धारुणंवा । जियर्षा

* ऊ० मा० ६प्र० १अ० १२सा० ।

द्वौ॑र॒ताः॑ । हो॒वा॒र॒हा॒यि॑ । वि॒च॒शा॒र॒ण॒ा॒ध॒ः॑ । ओ
 र॒ध॒प॒ई॑ । डा (३) ॥ २ * ॥ [११]

॥ अ॒भी॒व॒र्त्त॒म् ॥ पु॒ना॒ना॒ः॒सो॒म॒धा॒र॒यो॒वा॑ । आ॒पो॒व
 सा । नो॒आ॒र्षा॑श॒सा॒र॒यि॑ । आ॒र॒त्न॒धा॒र॑श॒र॒धः॑ । यो॒नि
 मृ॒त । स्य॒सा॒यि॒दा॑श॒सा॒र॒यि॑ । उ॒त्सो॑दा॒श॒यि॒वा॒रः॑ । हि॒रा
 ष्या॒र॒ध॒पु॑ । या॒र॒ध॒पुः॑ ॥(१) उ॒त्सो॑दे॒वोऽहि॒र॒ण्य॒यो॒वा॑ ।
 उ॒त्सो॑दे॒वः । हि॒रा॒ष्या॑श॒या॒रः॑ । दू॒घा॒न॒ज॒ध॑र॒धः॑ । ध
 र्द्वि॒विय॑म् । मधु॒प्रा॑श॒या॒र॒म् । प्र॒त्ना॑श॒सा॒ध॒रः॑ । स्व
 मा॒ः । सा॒र॒ध॒पु॑ । दा॒र॒ध॒पु॑त् ॥(२) प्र॒त्ना॑श॒सा॒ध॒स्य॒मा
 स॒दो॒वा॑ । प्रा॒त्न॑श॒स॒ध॑ । स्थ॒मा॒सा॑श॒दा॒त् । आ॒पू॒ष्य॒या
 श॒र॒ध॒म् । ध॒रु॒णा॑वा । जि॒या॒र्षा॑श॒सा॒र॒यि॑ । नृ॒भा॒यि
 द्वौ॑श॒ता॒ः । वि॒चा॒र॑ । आ॒र॒ध॒पु॑ । आ॒र॒ध॒पुः॑ (३) ॥ १३† ॥ [१२]

● क० मा० ६प्र० १अ० १सा० ।

† क० मा० ८प्र० १आ० १३वा० ।

५ ४ १ ४ ५ १ २
 ॥ अभीवर्तम् ॥ उत्सोऽदेवोऽहिरण्ययोवा । उत्सो
 १२ १ २ १ २ २ ३ ४
 देवः । हिराण्याश्याः । दूहानज३१२४ । धर्दिवि
 ५ ११ १ २ ३ २
 वम् । मधूप्राश्याः ॥ (२) प्रत्नाऽसाश्धार । स्थमाः ।
 १ १ १ १ १ १
 सार३४५ । दार३४५त् (३) ॥ १४ * ॥ [१३]

५ २ ४ ५ ४ ५ १ १
 ॥ महाकालियम् ॥ प्रत्नाऽसाश्धस्थमासदात् । प्रत्ना
 १ १ १ २ १ १ २ २ १ १
 एसधा । स्थमासदारत् । चापृच्छियाम् । धार३४ ।
 ३ ४ २ ५ १ २ १ ३ २ १
 रुषंवाजिय । षाऽसायि । नृभायिर्द्वौती । वाऽ४३चो
 ५ ३ ४
 ३४वा । विचापृच्छणाः । होपृद् । डा (३) ॥ १५† ॥ [१४]

१ ४ २ ३ ४ ५ २ १ ३ ५
 ॥ वासिष्ठम् ॥ उत्सोदेवोहिर । ण्ययाश्चोऽ३४वा ।
 ४ ५ १ १ १ २ २ २ १
 इयाहायि । ऊवेहो रयि । उत्सोदेवोहिराण्याश्याः ।
 १ २ २ १ १ ६ २ १
 दुहानजधर्दिविवम् । मधूप्राश्याः ॥ (२) प्रत्न

* क० मा० न्र० १ अ० १४ वा० ।
 † क० मा० न्र० १ अ० १५ वा० ।

५ १ १५ २ १११
 ७सार३४धा । स्थमासा२३४५दाईपु६त् । अवा३सा२३
 ११
 ४पुयि ३) ॥ १६* ॥ [१५]

१ २ १ १ २ २ २ १ २
 ॥ महावैष्टभम् ॥ पुनानःसोहायि । मधारयोवा ।
 १२ २ २ २ १ २ १ २ २ २
 आपोवसा । नोआर्षा१सा२३यि । होवा३हायि । आ
 १ १ २ १ २
 रत्नधायोनिमृत । स्थसायिदा१सा२३यि । होवा३हा
 २ १ २ १ २ २ १
 यि । उत्सोदा१यिवा२३ः । होवा३हायि । हिर । ण्या
 १ २ ५ २ २ १ २ २ १ २
 श्यार३४औहोवा ॥ (१) उत्सोदेवोहायि । हिरण्ययोवा ।
 १ २ २ १ २ १ २ २ २
 उत्सोदेवः । हिराण्याश्या२३ः । होवा३हायि । कुहा
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 नऊधर्हि वियम् । मधूपा१यार३म् । होवा३हायि । प्र
 २ १ २ १ २ १ २ १
 त्वा७सा१धा२३ । होवा३हा । स्थमा । सा२दा२३४
 ५ २ २ १ २ १ २ १ २ १
 औहोवा ॥ (२) पुन७सधीहायि । स्थमासदोवा । पा
 २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 त्वा७सध । स्थमासा१दा२३त् । होवा३हायि । चापु

^{१ १ १ २} ऋध्वर्षवा । ^{१ २} जियार्षासाश्चयि । ^{१ २ १} होवाश्चयि । ^१ नृ
^१ भायिर्द्वींसाश्चः । ^{१ २ १} होवाश्चयि । ^१ विच । ^१ साश्चाश्च
^{५ २ २} ऋध्वोवा । ^३ दीश्चश्चाः (३) ॥ १२ ॥ [१६]

॥ कासेयम् ॥ पुननाः सीमधारया । अपोवसा ।

^{१ २ १ १} नोर्षसाश्चयि । ^{१ २ २} आरत्नधाः । ^१ योश्च । ^{१ ४} निमृत्स्य

^{५ २} सी । ^१ दाश्सायि । ^{१ १ २ २} असोदेवो । ^१ वाश्चश्चोश्चवा । ^५ हि

^{५ २ १} रापुष्यया ॥ (१) ^{४ २ ४} असोदाश्चयिवोश्चिरण्ययाः । ^{१ १ १ २ १} असोदेवो ।

^{१ २ २ १} चिरण्ययाश्चः । ^{१ १ २ २} दुहानजः । ^१ धारश्चः । ^{१ ४ ५} द्विव्यम्भु ।

^{१ २} प्राश्चाम् । ^१ पुननाश्चधौ । ^{१ १ १} वाश्चश्चोश्चवा । ^{५ ४} स्थमाश्च

^५ सदात् ॥ (२) ^{५ ५ ५ ४} पुननाश्चस्थमासदात् । ^{१ १ १ १} पुननाश्चधौ ।

^{१ ५ १ १} स्थामसदाश्चत् । ^{१ २ २} आपृच्छियाश्चम् । ^१ धारश्च । ^{१ २ २} रुषंवा

* ज० मा० १२ प्र० १ ख० १२ पा० ।

† "महाकासेयम्"—इति च० पु० ।

जिय । षा३सायि । नृभायिद्वौतौ । वा३४३ओ३४वा ।

विचापूक्षणाः । हो३ई । डा(३) ॥ १३ * ॥ [१७]

॥ वषट्कारणिधनम् ॥ पुनानःसोमधारया । पुनाना
३ःसोमधारया । अपोवसानो३आर्षसा३यि । नोआर्षा

१सा३यि । ओमो३वा । आरन्धायोनिमृतस्या३सायि

दसा३यि । स्यसायिदा१सा३यि । ओमो३वा । उत्सो

देवोहो३राण्य१या३ः । हिराण्या१या३ः । ओम् । ओ३र ।

वा३र३४ । ओहोवा ॥ ज३४४पा(१) ॥ २० † ॥ [१८]

॥ दैर्घश्रवसम् ॥ पुनानःसोमधारयाओ३हाओ३हा३

ए । अपोवसानोअर्षसि । ओ३हा । ओ३हा३ए३४ ।

आरा३४त्तथाः । योनिमृ । तस्यासीदसायि । ओ३

* ज० जा० १० प्र० १ अ० १३ सा० ।

† ज० जा० १० प्र० १ अ० २० चा० ।

१ ५ २ २ ३ १ ३ २ २ १ ५
 द्या । ओ३हा३ए३४ । उ॒त्सो३४दे॒वाः३ । द्दिरो३४४वा ।

४ ५ ३ २ २ २ २ २ २
 ष्यापुयो३४द्यायि ॥ (१) उ॒त्सोदे॒वोद्दि॒रप्यय॒षोहाओ॒हा३ए ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 उ॒त्सोदे॒वोद्दि॒रप्ययः । ओ॒हा । ओ॒हा३ए३४ । दु॒हा

३ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 ३४न॒ऊ । धा॒र्हि॒वि । य॒न्माधु॒प्रिया॒म् । आ॒हा । ओ

१ २ ३ २ ३ २ २ १ ५ ४
 हा३ए३४ । पू॒त्ना३४ए॒सधा३ । स्थ॒मो२३४वा । सा॒पू

५ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 दो३४द्यायि ॥ (२) पू॒त्नए॒सध॒स्थमा॒सदो॒हाओ॒हा३ए । पू॒त्नए

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सध॒स्थमा॒सदत् । ओ॒हा । ओ॒हा३ए३४ । आ॒पा३४

३ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 र्श्या॒म् । धा॒रुण॒म् । वा॒जाय॒र्षसा॒यि । ओ॒हा ।

५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ओ॒हा३ए३४ । नृ॒भा३४यि॒र्षो॒ताः३ । वि॒चो२३४वा । ज्ञा

५
 ष्णो३४द्यायि (३) ॥ १६ * ॥ [१८]

१ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ मै॒धाति॒थम् ॥ पु॒ना॒नःसो॒द्यायि । म॒धा॒रा॒या ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 च॒पो॒वा॒रे॒द्यो॒यि । सा॒ओ॒द्यो । ना॒आ॒उ॒वा । षा॒सा

* क० ना० ११ प्र० २ ख० १६ पा० ।

^{१२} उवा । ^२ आरत्नधासोनिमृता^५चौ३हो । ^१ स्वासाउवा । ^१ दा
^३ साउवा । ^१ उत्सोदेवा^१चौ३हो । ^१ हिरा । ^{१२} चौ३हो । ^{१२} वा
^५ चौ३३४वा । ^५ ष्याप्रयोईहायि ॥ (१) ^{१२} उदेवोहायि । ^१ द्वि
^१ रा३ण्यायाः । ^१ उत्सोदा३होशयि । ^१ वाचौ३हो । ^१ हायि
^१ राउवा । ^१ ष्यायाउवा । ^१ दुद्धानऊधर्दिवियाचौ३हो ।
^१ माधाउवा । ^१ प्रायाउवा । ^१ प्रत्न३सधाचौ३हो । ^१ स्यमा ।
^{१२} चौ३हो । ^{१२} वाहो३३४वा । ^५ साप्रदोईहायि ॥ (२) ^५ प्रत्न३सधो
^१ हायि । ^१ स्यमा३सादात् । ^१ प्रत्न३सा३होशयि । ^१ धाचौ
^१ ३हो । ^१ स्यामाउवा । ^१ सादाउवा । ^१ आपृक्क३यन्ध३रुवांवा ।
^१ चौ३हो । ^१ जायाउवा । ^१ घासाउवा । ^१ नृभिर्होताचौ३
^१ हो । ^१ विचा । ^१ चौ३हो । ^१ वाहो३३४वा । ^५ साप्रयोईहा

यि(३) ॥ ७ * ॥ [२०]

१ २ २ २ १ १ १ १
 ॥ वरुणसाम ॥ पुनानःसोमधारयोवा । ओवा ।
 १ २ २ २ २ १ १ १ १ १
 आपोवसा । नोआर्षाश्वाऱ्यि । आरश्वा । त्नारश्
 २ १ २ १ १ १ १ १ १ २
 धाः । योनिमृत । स्यसारश्वायि । दसारश्वा । उत्सो
 १ २ २ २ १ १ १ २ २ १
 देवोहिरण्ययः । ऊरश्वाः । दायिवोहिरौश्वा । होश्
 ५ ४ ५ २ २ २ १ २
 रश्वा । वा । ष्याप्रयोश्वायि ॥ (१) उत्सोदेवोहिरण्ययोवा ।
 १ १ १ २ २ १ १ १ १ १
 ओवा । उत्सोदेवः । हिराण्याश्याऱः । दूरश्वा ।
 १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 नारश्वा । धर्हिवियम् । मधूरश्वायि । प्रियाश्वा ।
 १ २ २ २ २ १ १ १ १ १
 प्रान्त्सधस्थमासदत् । प्रारश्वा । साधस्थमौश्वा ।
 १ ५ ४ ५ १ १ १ १
 होश्वा । वा । साप्रदोश्वायि ॥ (२) प्रान्त्सधस्थमा
 १ १ १ १ १ १ १ १
 सदोवा । ओवा । प्रान्त्सध । स्थमासाशदाऱत् ।
 १ १ १ १ १ १ २ १ १ १
 आरश्वा । आरश्वा । धरुणवाजियारश्वा । षसा
 १ १ २ २ २ १ १ १ १ १
 रश्वा । नृमिर्होतोषिचक्षणः । नूरश्वाः । धौतोषि
 १ २ ५ ४ ५
 चोश्वा । होश्वा । आप्रयोश्वायि (३) ॥ १८* ॥ [२१]

२२   २२   २   २   २   २१
 ॥ वैयश्वम् ॥ पुनानःसोमधारया३३ । अपोवसा२
 २   १   १२   १   १२   २१२   २२१
 नोअर्षसा३३यि । होवा३३यि । आरत्नधायोनिमृता
 १२   २   २   २   ५   १२   २२
 २ । स्यासा३३यि । दा३३सायि । उत्सोदेवोहिरार
 १   २   १   २   ४   ५   ४
 ३हो । एयया । औ३होवा । होपुइ । डा(१) ॥ १५* ॥[२२]

२४२२३२   ४   ५
 ॥ वषट्कारणधनम् ॥ उत्सोदेवोहिरण्ययः । उ
 २२   ४२   ५   २२   २२   १०
 त्सोदा३यिवोहिरण्ययाः । उत्सोदेवोही३राण्यया२ः । हि
 १२   १२६   २   २   २   १
 राण्यया२३ः । ओमो३वा । दुहानऊधर्हि वियग्मा३धू
 ०   १२   १२६   ३
 प्रिया२म् । मधप्राशया२३म् । ओमो३वा ॥(२) पुत्नएस
 १०   १२   १२
 धस्या३मासदा२त् । स्थमासा३दा२त् । ओम् । ओ
 २   ५२२   २   ५
 २ । वा२३४ । औहोवा । ऊ२३४पा(३) ॥ १६† ॥[२३]
 २१   ४२   २   २५   २१२   २२
 ॥ पृश्नि ॥ पुनाना३३ःसोमधारया३३ । अपोवसा

* क० मा० १२ प्र० २ अ० १५ सू० ।

† क० मा० १२ प्र० २ अ० १६ सू० ।

^{१ १ २ १ २ १ १ २ १ १}
 नोअर्षसि । आरात्ना१धार३ः । होवा३हायि । योनि
^{१ १ १ १ २ २ १}
 मृत । स्यसायिदा१सार३यि । होवा३हायि । उत्सो
^{१ १ २ ० १ २ १ १}
 दाशयिवार३ः । होवा३हायि । हायिरण्ययः । इडा
^{१ १ २ ४ २ ५ १ २ २ २ १}
 र३ ॥ (१) उत्सोदार३यिवोहिरण्ययोहाउ । उत्सोदेवोहिर
^{१ २ १ १ १ २ २ १ २}
 ण्ययः । दुहाना१ऊर३ । होवा३हायि । धार्दि वियम् ।
^{१ २ १ २ २ १ १ २}
 मधूप्राशयार३म् । होवा३हायि । पुन्ना१सा१धार३ ।
^{१ २ २ १ २ २ १ २ १}
 होवा३हा । स्थामासदत् । इडार३ ॥ (२) पुन्ना१सार३
^{४ २ ५ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १}
 धस्थमासदहाउ । पुन्ना१सधस्थमासदत् । आपाच्छा१
^{१ २ २ १ २ २ १ २}
 यार३म् । होवा३हायि । धारुणांवा । जियार्षा१सा
^{१ २ २ १ २ १ २ १ २}
 र३यि । होवा३हायि । नृभायिद्वौ१तार३ः । होवा३
^{२ १ २ १ २ १ १ २ १}
 हायि । वायिचक्षणः । इडा२३भा३३ । ओर३३५ई ।
 डा(३) ॥ ३ * ॥ [२४]

^{२ २ २ २ २}
 ॥ अभीश्वोत्तरम् ॥ पुनानःसोमधारयाए । ए ।
^{२ ३ २ १ ० १ २ ५ २ २ १ २}
 अपोवसाशनो अर्षसायि । आ२३४रा । हा३हा । तनधा
^{२ १ १ १ १ ५ २ २}
 योन्मृतस्त्रासी१दसायि । ऊ२३४त्साः । हा३हायि ।
^{१ २ २ १ ५ ५ २ २ २ २}
 दायिवोहिरो२३४वा । एयाप्रयोईहायि ॥(१) उत्सोदेवोहिर
^{२ २ २ २ १ ० १ २ ५ २}
 षयए । ए । उत्सोदेवो३हायिरणययाः । दू२३४हा । हा
^{२ १ २ ० १ २ ५ २}
 ३हा । नऊधर्दिवियन्माधुप्रायम् । प्रा२३४त्नाम् । हा
^{२ १ २ १ ५ ५ ५ १}
 ३हायि । साधस्थमो२३४वा । साप्रदोईहायि ॥(२) पुत्न
^{२ १ २ १ २ १}
 सधस्थमासददे । ए । पुत्नसधा३स्थामा१सदात् । आ
^{५ २ २ १ २ ० १ २}
 २३४वा । हा३हा । अन्धरुणम्वाजायर्षासायि । न्ह२३
^{५ २ २ १ २ १ ५ ५ ४}
 ४भीः । हा३हायि । धीतोषिचो२३४वा । साप्रयोई
^५
 हायि(३) ॥ ४ * ॥ [२५]

• ज० मा० १५ प्र० १ च० ४ वा० ।

^{२ २ १ १२ १२ २२} ^{२ १}
 ॥ पौष्टमुद्रम् ॥ पुनानःसोमधारया । औष्टोवा । ए
^{२ २} ^{२ १} ^{२ १} ^{२ १} ^{२ १}
 द्विवा । हाउ । अपोवसा^२नो^१अ^२र्षसि । चारात्ना^२धा
^१ ^२ ^{१ १} ^{२ ५} ^१
 रः । योनिमृता^३ । स्था^१सा^२यि^३दा^४र^५३४सायि । उत्सो ।
^२ ^१ ^३ ^५ ^{२ १} ^४
 दायिवौवा^१ओ^२३४वा । हा^३हायि । द्विरा^४प्रणययाः ॥(१)
^{१ २ १ २ २ १ १} ^{२ १} ^{२ २}
 उत्सोदेवो^१हिरण्ययः । औष्टोवा । एद्विया । हाउ ।
^{२ १ २} ^{१ २} ^{१ २} ^{१ २}
 उत्सोदेवो^१र^२हिरण्ययः । दुहाना^३ज^४२ । धार्दि^५विया^६३म् ।
^{१ २ ३} ^५ ^१ ^{२ ३} ^५ ^२
 माधु^१प्रार^२३४याम् । प्रत्नाम् । साधौवा^३ओ^४३४वा । हा
^२ ^४ ^{१ १} ^{२ १ २ १ २} ^१ ^२
 र^३हा । स्थमा^४प्रसदात् ॥(२) प्रत्न^५सधस्थमासदत् । औ
^१ ^{२ २} ^१ ^{२ १ २}
 ष्टोवा । एद्विया । हाउ । प्रत्न^५सधा^६स्थमासदत् ।
^{१ २} ^२ ^१ ^२ ^{१ २ ३} ^५
 आपा^१र्क्षा^२श्या^३२म् । धारुणंवा^४३ । जायर्षा^५२३४सायि ।
^१ ^२ ^३ ^५ ^१ ^४
 नृभायिः । धौतौवा^१ओ^२३४वा । हा^३हायि । विचा^४प्रत्न
^४
 षाः । चो^५प्रई । डा(३) ॥ १० * ॥ [२६]

* ऊ० गा० १०प्र० १५० १०सा० ।

५ ८ २ ४ ८ ५ ८ ४

॥ आष्कारणिधनं काणवम् ॥ पुनानाः३ःसीमऽधार

५ १ ८ २ ८ २ २ ८ १

या । आपोवसा । नाआर३र्षसाउ । वा३२ । आर

१ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २ ५ १ २

लधाः । योनिमृता । स्वसीदार३४सायि । ऊर३त्वाः ।

१ ८ २ २ १ ५ ८ २ ४ ८ ५

देवोहि । रण्यार३४पुयाई५ईः ॥(१) उत्सोदा३यिवोहिऽर

४ ५ १ ८ २ ८ १ २

णययाः । उत्सोदेवः । हिरा३३णययाउ । वा३२ । दु

१ ८ २ २ १ २ ३ २ १ २ १ ५ १ २

हानज । धर्द्वियाम् । मधुप्रा२३४याम् । प्रा३३त्वा

१ २ १ ८ ५ २

म् । सधस्थम् । आसा३३४पुदाई५ईत् ॥(२) प्रल३सा

४ ५ ८ ४ ५ १ २ १ २

३धस्थऽमासदात् । प्राल३सध । स्थमार३सदाउ । वा

२ १ २ १ २ ३ ४ ५ २ १ ५

३२ । आपृच्छियाम् । धरूणांवा । जियर्षा३३४सायि ।

१ २ १ ८ २ २ १ २ १ १

वर३भीः । धौतोवि । चक्षार३४पुणाई५ईः । आर३

१ १

४५ष३) ॥ ११ * ॥ [२७]

१ ८ २ १ १

॥ सीमसाम† ॥ पुनानःसीरमधारया । आपो३वा

• क० मा० १०प्र० १अ० १सा० ।

† “वृक्षसीसोमः” — इति अ० पु० ।

सा२ । नोषर्षसी । आरा२त्नाधा२ः । योनिमार्त्ता

२ । स्थसीदसी । जत्सो२दायिवा२ः । हिरण्यार२श्या

३४३ः ॥ (१) उत्सोदेवो२ हिरण्ययाः । जत्सो२दायिवो२ ।

हिरण्ययाः । दृष्टा२नाऊ२ । धर्हि२वाया२म् । मधु

प्रियाम् । प्रात्ना२७साधा२ । स्थमासार२दा३४३त् ॥ (२)

प्रत्ना२सधा२स्थमासदात् । प्रात्ना२साधा२ । स्थमा

सदात् । आपा२र्क्षाया२म् । धरुणा२वा२ । जियर्ष

सयि । नृभा२यिर्वा२ता२ः । विषत्ता२श्या३४३ः । औ

२३४पूई । डा (३) ॥ १६ * ॥ [२८]

॥ बार्हदुक्ययम् ॥ पुनानःसोम । धा२रया । अपो

वसानोअर्षा२श्यायि । आरत्नाधा२ः । योनिमार्त्ता२ ।

स्थसीदसायि । उत्सोदा२श्यावाः । हिरण्यार२श्या३४

३ः ॥(१) उत्सोदेवोच्चि । रा॒र॒ष्ययाः । उत्सोदेवोच्चिर
 ष्या॒र॒श्याः । दू॒हा॒श॒ना॒ज॒र । धार्हि॑वाया॒र॒म् । मधु
 प्रिया॒म् । प्र॒त्न॒स॒ार॒श्धा । स्थि॒मा॒सा॒र॒श्दा॒श्श॒त् ॥(२)
 प्र॒त्न॒स॒ध॒स्थि॒म् । आ॒र॒स॒दात् । प्र॒त्न॒स॒ध॒स्थि॒मा॒सा॒र॒श्
 दात् । आ॒पृ॒च्छा॒या॒र॒म् । धारू॑णा॒वा॒र॒ । जि॒य॒ष॒सा
 यि । नृ॒भि॒द्वौ॑र॒श्ताः । वि॒च॒क्षार॒श्णा॑श्श॒श्ः । ओ॒र॒श्श॒पृ॒ई ।

डा (३) ॥ ७ * ॥ [२९]

॥ पृ॒ष्ठम् ॥ पु॒ना॒श्नः॑सोम॒ध॒ रया । अ॒पो॒व॒सानो॑अ
 र्ष॑सा॒र॒श्रि॒क्षो॒इया । आ॒र॒त्न॒धा॒ट॒ नि॒मृ॒त॒स्य॑सो॒द॒सा॒र॒श्रि॒
 क्षो॒इया । उत्सो॑दा॒र॒श्रि॒वाः । क्षि॒र॒ण्यार॒श्या॑श्श॒श्ः ॥(१)
 उत्सा॑श्दे॒वो॒क्षि॒र॒ण्ययाः । उत्स॑दे॒वो॒क्षि॒र॒ण्यया॑र॒श्क्षो॒इया ।
 दु॒हा॒न॒ज॒धर्हि॑ वि॒य॒न्ना॒ध॒प्रि॒या॒र॒श्क्षो॒इया । प्र॒त्न॒स॒ार॒श्धा ।

* ऊ० गा० १८प्र० १च० ०सा० ।

१२ १ ५ ४ २ १ ४ २ ५
 स्थमासार३दा३४३त् ॥(२) प्रन्ना३सधस्थमासदात् ।

१ २ १ १२१ २
 प्रन्सधस्थमासदा३द्दोइया । आपृक्कन्धरुणंवाजिषर्ष

१ २ १ १ १
 सार३यिद्दोइया । नृभिर्द्धौ३ताः । विचक्षारुणा३४३ः ।

१
 ओ३३४पुई । डा (३) ॥ २० * ॥ [३०]

५ ४ २ ४२ ५२ १
 ॥ कौत्सलवर्द्धिषम् ॥ पुना३ना३ःसोमधारया । अ

२ २ २ १ १२ २ २ १ २ २
 पोवसानोआ३र्षासा३३४यि । आरत्नधायोनिमार्त्ता । ऐ

१ १२ २ २ १
 होयि । स्या३सीदसायि । उत्सदेवोहिरोवा३पोर३

५ ४ ५ ५ ४ २ ४२ ५
 ४वा । ष्याप्रवोईहोयि ॥(१) उत्सो३दा३यिवोहिरण्यया ।

१ २ २ २ १ २ २ १ २
 उत्सोदेवोहिरा३ण्याया३३४ः । दुहानजधर्द्दिवायाम् ।

२ १ १ २ १
 ऐहोयि । मा३धुप्रियाम् । प्रन्सधस्थमोवा३ओ३३४

५ ४ ५ ५ ४ २ ४ ५२
 वा । साप्रदोईहायि ॥(२) प्रन्ना३सधस्थमासदात् ।

१ १ १ १ २ १ २ २ २
 प्रन्सधस्थमा३सादा३३४त् । आपृक्कन्धरुणावा । ऐ

होयि । जा॑र्यर्षसायि । नृभिर्द्वौतोविचोवा॑श्चो॒र॒३४

वा । स्वापु॒णो॒द्द॒द्यायि (३) ॥ २१ * ॥ [३१]

॥ वाग्म॑ ॥ पु॒ना॒नःसो । म॒धारा॑श्चा॒र॒ । अ॒पोव

सानो॑आ॒र्षा॒शसा॑र्यि । आ॒र॒त्न॒धायो॑नि॒मृ॒तस्यसायि॑दा॒शसा

र्यि । उ॒त्स॒दा॒र॒त्रिवा॑ः । च्वा॒र॒यि॒रा॒र॒३४औ॒होवा ।

स्थि॒रा॒र॒३४णाः ॥ (१) उ॒त्स॒दे॒वाः । चि॒रा॒ण्य॒श्या॒श्या॒रः ।

उ॒त्स॒दे॒वो॒चि॒रा॒ण्य॒श्या॒रः । दु॒ष्टान॑ज॒धर्हि॑वि॒य॒ग्नाधू॒प्राश्या

र॒म् । प्र॒त्न॑स॒ार॒३४धा॑ । स्थि॒रा॒मा॒र॒३४औ॒होवा । सा

र॒३४दा॒त् ॥ (२) प्र॒त्न॑स॒धा । स्थि॒मा॒सा॑श॒दा॒र॒त् । प्र॒त्न॑

स॒धस्थि॒मा॒सा॑श॒दा॒र॒त् । आ॒पृ॒क्त्वा॒न्ध॒रूपा॑वा॒जिया॑र्षा॒शसा॑र

यि । नृभिर्द्वौ॑र॒ता॑ः । वा॒र॒यि॒चा॒र॒३४औ॒होवा । च्वा

र॒३४णाः (३) ॥ ३ * ॥ [३२]

* क० मा० १८प्र० १च० २१सा० ।

† क० मा० १८प्र० २च० १सा० ।

१ ४ २ ५ २ २ ४ ४ ५ ५
 ॥ माधुच्छन्दसम् ॥ पुनानःसो । हो । मधारयाइण ।
 २ १ २ १ २ ५ २ २ १ २ २ २ १ २
 अपोवसा । नोअर्षा२३४ऽसायि । आरत्नधायोनिमृत ।
 १ २ ३ ४ २ ३ २ १ २
 स्थसायिदासा । औहो३४वाहायि । उत्सोदायिवा ।
 ३ २ २ १ २ २ १
 औहो३४वाहायि । हिरण्या२३या३४३ः । ओ२३४पूई ।

डा (१) ॥ २० * ॥ [३३]

५ ४ २ ५ ५
 ॥ गौरीवितम् ॥ उत्सः । देवो३ । हिरण्ययाः ।
 १ २ २ २ १ २ २ ४
 उत्सोदेवोहिरण्यया२३ः । दूहानज३१२३ । धर्दिवियम्न
 १ २ ४ ५ ४
 धूप्रियाम् । प्रात्नसधा३१२३ । स्थमोवा । सापुदो
 ५
 इहायि(२) ॥ १२ † ॥ [३४]

२ २ २ २ २ २
 ॥ उभयतस्तोभं गौतमम् ॥ हाउपुनानःसोमधारया
 १ २ २ २ २ १ ० २ २ २
 हाउ । आपोवसा । नोअर्षसा२३४यि । हाहोयि ।

* क० मा० १८प्र० १ अ० ९० सा० ।

† “महागौरीवितम्”—इति क० पु० ।

‡ क० मा० १८प्र० ३ अ० १२ सा० ।

२ १ २ २ १ २ २ २ २ १ १
 आरत्नधायोनिमृतास्यासीदसा३४यि । द्वाहोयि । ऊ

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सोदायिवा३४ः । द्वाहो३ । हिरोर३४वा । एषाप्रयो६

५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 द्वायि ॥(१) द्वाउत्सोदेवोद्विरण्ययोहाउ । ऊत्सोदेवः ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 द्विराण्यया२३४ः । द्वाहोयि । दुहानऊधर्द्वियम् ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 माधुप्रिया३४म् । द्वाहोयि । प्रातन्साधा३४ । द्वाहो

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ३ । स्थमो२३४वा । साप्रदो६द्वायि ॥(२) द्वाउप्रतन्

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सधस्थमासदद्वाउ । प्रातन्सध । स्थमासदा२३४त् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 द्वाहोयि । आपृक्कप्रन्धरुणंवा । जायर्षसा३४यि । द्वा

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 द्वायि । नृभिर्द्वौता३४ः । द्वाहो३ । विचोर३४वा ।

४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४
 क्षाप्रुणो६द्वायि (३) ॥ ११ * ॥ [३५]

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ द्विद्विद्वारं वामदेव्यम् ॥ पुनाना२३ःसोमधारया ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 आपोवसानोअर्षस्यारत्नधायोनिमृताःस्यसीदो३ । ऊम्ना

● क० गा० २०प्र० १अ० ११सा० ।

२। दा२३सायि । उत्सोदेवोऽहिरौक्षो३ । ऊम्ना २ ।

ण्यया । औ३होवा ॥(१) उत्सोदा२३यिवोहिरण्ययाः ।

ऊत्सोदेवोहिरण्ययोदुहानऊधर्द्विसाम्मधौक्षो३ । ऊम्ना

२। प्रा२३याम् । प्रत्न७सधास्थमौक्षो३ । ऊम्ना २ ।

सदात् । औ३होवा ॥(२) प्रत्न७सा२३धस्थमासदात् ।

प्रात्न७सधस्थमासदापृच्छन्धरुणवाऽजियौक्षो३ । ऊम्ना

२। षा२३सायि । नृभिर्द्वौतोऽविचौक्षो३ । ऊम्ना २ ।

क्षणा । औ३होवा । क्षोपुई । उः (३) ॥ १५ * ॥ [३६]

॥ द्वैगतम् ॥ पुनाना३ःसोमधारया । आपोवसा ।

नोआर्षा१सा२यि । आरा३ । क्षो३हो३वा । त्नधायो

निमृत्तस्यामीशदसा२यि । उत्सोर३ । दा२यिवा२३धौ

होवा । ए३ । हिरा२ण्यया२३४५ः ॥(१) उत्सोदा३यि

● क० मा० २० प्र० २ ख० १५ सा० ।

^{४ ४ ४ ४ ५} ^{१ २ १ २} ^{१ २} ^{१ २}
वोहिरण्ययाः । उन्सोदेवः । हिराण्याश्याः । दुहा३ ।

^५ ^{२ २} ^{१ २} ^० ^१
ह्रीश्चोश्वा । नजधर्दिव्यन्माधुप्रायाश्म । प्रन्नाश्म ।

^१ ^१ ^{५ २ २} ^२ ^१ ^{३ १ १ १ १}
सारधारश्चौद्वावा । ए३ । स्थमाश्मदाश्चपुत् ॥ (१)

^५ ^{२ ४ ५ ४ ५} ^५ ^१ ^२ ^{१ २}
प्रन्साश्चस्थमासदात् । प्रान्साश्च । स्थमासाश्दा

^{३ २} ^५ ^{२ २} ^१ ^२ ^०
श्त् । आपा३ । ह्रीश्चोश्वा । अन्धरुणांवाजायर्षा

^१ ^१ ^{५ २ २} ^१
साश्चि । नृभाश्चिः । धीरताश्चौद्वावा । ३ ।

^१ ^{३ १ १ १ १}
विचाश्चणाश्चपुः (३) ॥ १६ * ॥ [३०]

^{२ २ १ २ २ २ २} ^१
॥ अर्वापुष्याद्यम् ॥ पुनानःसोमधारया । ऊवे२३ ।

^{२ २ २ २ २} ^१ ^१ ^{२ १ २ २} ^{२ १ २ २}
अपोवसानोअर्षसि । ऊवे२३ । आरन्धायोनिमृतस्यसी

^१ ^{१ २ २ २ २} ^{१ २} ^१
दसि । ऊवे२३ । उन्सोदेवोहिरण्ययः । ऊवे२३ ॥ (१)

^{१ २ २ २ २} ^{२ १ २} ^१ ^{१ २ २ २ २} ^{२ १ २}
उन्सोदेवोहिरण्ययः । ऊवे२३ । उन्सोदेवोहिरण्ययः ।

^१ ^{२ २ १ २ २} ^१ ^{२ १} ^{२ १}
ऊवे२३ । दुहानजधर्दिव्यन्माधुप्रियम् । ऊवे२३ । प्रन्साश्च

● अ० मा० २० प्र० १ अ० १६ सा० ।

^{२ १ २ १२ २} ^१ ^{२२ १} ^{१ १ ० १ २ १} ^१
सुधस्थमासदत् । ऊवेर३ । आपृच्छग्रन्धसर्वावाज्यष सि ।

^१ ^१ ^{२ २ १ ० १ १ १} ^१ ^१
ऊवेर३ । मृभिर्होतोविचक्षणः । ऊवेर३ । ऊवेर३ ।

^{१ १ १} ^१ ^{५ २ २} ^{१ १ २ २ २} ^१
होवा३हा३ । हा३४ । औहोवा । अर्कोदेवानांरपर

^{१ २} ^{१ २ १ १ १ १}
मेवियोरमार३४पुन् (३) ॥ १७ * ॥ [३८]

^१ ^१ ^१ ^१
॥ द्यौतानम् ॥ हा३ । औ३हा३ । औ३हा३ ।

^१ ^{१ २ २} ^१ ^{१ २ १} ^५ ^{१ २ २}
हायि । उत्सोदेवोर । द्विरप्यार३४याः । उत्सोदेवो

^१ ^{१ १ १} ^५ ^{१ २ २} ^१ ^{१ १}
३ । द्विरप्यार३४याः । दुद्धानऊधर्दिवियारम् । मधू

^२ ^५ ^१ ^१ ^{१ २ १} ^५ ^१
प्रार३४याम् । प्रन्त्सधार । स्थमासा३३४दात् । हा

^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^{५ २ २} ^१
३ । औ३हा३ । औ३हा३ । हा३४ । औहोवा । आ

^{१ १ १ १}
होवा३३४पु(२) ॥ ८ * ॥ [३९]

^१ ^{१ १ २ ४ २ ५} ^{४ ५}
॥ नौधसम् ॥ ऊर३४त् । सोदेवोद्विर । प्यायाः ।

० क० मा० १०प्र० २४० १७सा० ।
† क० मा० ११प्र० २४० ८सा० ।

^{१ २ २ २} उत्सो देवो । ^{२ १ २ २} चाद्यिराण्याश्याः । ^{१ २ १ २} दूरश्चा । ^{१ २} नाजधः ।
^{१ १ १ २} दिवि । ^{२ १ ५} याम् । ^{१ २ १} माधुप्रारश्श्याम् । ^{१ २ १} प्रारश्नाम् । सा
^{२ १ ५ २ ५} धस्थमोरश्शवा । ^{२ ५} सारश्शदात्(२) ॥ ५ * ॥ [४०]

^{३ ४ २ २ ३ ४ ५ ३ २ ३ ४ ५} ॥ श्यैतम् ॥ उत्सो देवो हिर । ^{३ २ ३ ४ ५} ण्ययारश्शौहोवा ।
^{१ २ १ २ १ ० ५ ५ २ २ १ २} उत्सो देवः । ^{१ ०} हिराण्ययारश्शः । ^{५ ५ २ २ १ २} ओईहा । ^{२ ५} दुश्चानज
^{२ १ २ १ २ १ २ ५} धः । ^{२ ५} दायिवाश्श्याम् । ^{२ ५} मधूर । ^{२ ५} प्रारश्श्याम् । ^{२ ५} प्रन्ध
^{२ १ १ २ ५ २ २ ३} सधास्थाश्मा । ^{१ २ ५ २ ३} ऊन्मायि । ^{२ ५ २ ३} सारदारश्शौहोवा । वा
^५ २श्शष्ट(२) ॥ ८ * ॥ [४१]

^{१ २ २ २ १ १ १} ॥ कण्वृहत् ॥ ^{१ २ १ १ १ १} औहोपुनानः सोश्श । ^{१ २ १} मधारारश्श्या
^{३ २ २ १ २ २ २ १ २ २} श्श । ^{३ २ २} चाद्योयि । ^{१ २ २ २ २} आपोवसानो अर्षसि । ^{१ २ २} आरान्नाश्धा
^{३ २ २ १ १ १ १} रश्शः । ^{१ १ १ १} चाद्योयि । ^{१ १ १ १} योनिमृत । ^{१ १} ससायिदाश्शारश्श

* क० मा० १२ प्र० १ अ० ५ सा० ।
 † क० मा० १२ प्र० १ अ० ८ सा० ।

^{३२ २} ^{१ २} ^{३२ १} ^१
 यि । हाहोयि । उत्सोदाशिया२३४ः । हाहो । हि
^२ ^१ ^५ ^५ ^{३२ २}
 राह । णया२३४याः । उज्जवाद्हाउ । वा ॥(१) औहो
^{३२ २} ^१ ^{३२ १} ^{१ २}
 उत्सोदेवा३ण । हिराणयाश्या२३४ः । हाहोयि । उत्सो
^{३२ २} ^{१ २} ^{३२ १} ^{१ १}
 देवोहिरण्ययः । दुहानाशज२३४ । हाहो । धार्हिवि
^{१ २} ^{३२ १} ^{१ २ १ २}
 यम् । मधूप्राश्या२३४म् । हाहोयि । दूहानज ।
^{१ २} ^{३२ १} ^{१ २}
 धर्हयिवाश्या२३४म् । हाहोयि । मधूप्राश्या२३४म् ।
^{३२ १} ^{१ २} ^{३२ १} ^{३ १} ^१
 हाहोयि । प्रन्नासाशधा२३४ । हाहो । स्थमा३ । सा
^५ ^५ ^{३२ २}
 २३४दात् । उज्जवाद्हाउ । वा ॥(२) औहोप्रन्सधा
^१ ^{१ २} ^{३२ १} ^{१ १}
 ३ण । स्थमासाशदाशदा२३४त् । हाहोयि । प्रान्सध
^२ ^{३२ १} ^१
 स्थमासदत् । आपाक्काश्या२३४म् । हाहोयि । धारु
^{१ २} ^{१ २} ^{३२ १} ^{१ १}
 णंवा । जियार्षाशसा२३४यि । हाहोयि । आपृक्कयम् ।
^{१ २} ^{३२ १} ^{१ १}
 धरुणाश्वार२३४ । हाहोयि । जियार्षाशसा२३४यि ।

^{३२ २} हाद्येयि । ^१ नृभायि^२र्है^३श्नार^४३४ः । ^{३२ २} हाद्यौ । ^{१ १} विचा^२३ः ।
^१ सार^२३४णाः । ^५ उज्ज^५वा^५द्वाउ । वा (३) ॥ ८ # ॥ [४२] ८

तृतीय-दृषे—प्रथमा ।

^{१ २२ ३२ २ २ ३ २ २ १ १ ३ २ २ १२ २ २}
 प्रतुद्रवपरिकोशनिषीदनृभिःपुनानोअभिवाजमर्ष ।
^{२ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ २}
 अश्वत्वावाजिनंमर्जयन्तोच्छावर्हरिशनाभिर्नयन्ति ॥११॥

हे सोम ! “तु” द्विप्रं “प्रद्रव” अश्वत्वात् प्रकर्षेणागच्छ ।
 गत्वा च “कोशं” द्रोणकलशं “परि निषीद” निष्कस्यो भव ।
 “नृभिः” नेदृभिः “पुनानः” पूयमानः सन् “वाजम्” अश्वं हवी-
 रूपं त्वम् “अभ्यर्ष” अभिगच्छ । “वाजिनं” बलवन्तं “अश्वं न”
 अश्वमिव तं यथा मर्जयन्ति । तद्वद्वाजिनं त्वां “मर्जयन्तः”
 शोधयन्तः अध्वर्यु-प्रसुजा ऋत्विजः “वर्हिः” “अच्छ” अश्वदीयं
 यज्ञं प्रति “रशनाभिः” रशनावदाय ताभिरङ्गुलीभिः “न-
 यन्ति” ॥ १ ॥

० अ० मा० २२प्र० २ अ० ८ सू० ।

† अ० चा० ६, १, ४, १ (२भा० १०६ पृ०) = अ० ७, २, २२, १ । अ० त्रिदुप् ।
 एवमेवोपरच ।

अथ द्वितीया ।

१ १ २ १ १ १ २ २ २ २ १ १
स्नायुधःपवतेदेवइन्दुरशस्त्रिहावृजनारक्षमाणः ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ २
पितादेवानाञ्जनितासुदक्षो

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
विष्टभोदिवोधरुणःपृथिव्याः ॥ २ * ॥

“स्नायुधः” शोभनायुधः † “इन्दुः” “सोमो” देवः “पवते” ‡ स च देवः “अशस्त्रिहा” रक्षोहा † “वृजना” वृजनानि उपद्रवाणि परिहृत्येति शेषः, “रक्षमाणः” § “पिता” “पासकः” “देवानां” “तथा” “जनिता” उत्पादकः “सुदक्षः” शोभन-बलः “दिवः” “विष्टभः” विशेषेण स्तभयिता “पृथिव्याः” च “धरुणः” धारकः ॥ । एवं महानुभावः पवते । “वृजना”—“वृजन्”—इति पाठौ ॥ २ ॥

* सू० वे० ७, २, १२, १ ।

† ‘स्नायुधः’ अग्नि-सङ्घ्न-परशु-प्राणादिभिरायुधैः स्नायुधः । अथवा वस्त्र-सुव-सु-क-सम्प्राप्तक प्रभृतिभिर्शस्त्रायुधैः स्नायुधः—इति वि० ।

‡ ‘पवते पूषते’—इति वि० ।

§ ‘अशस्त्रिहा’ अशस्त्रयः शत्रवः । अथवा अशक्ता वाचः अशक्तानि वा कर्माणि ये कुर्वन्ति तेषां शक्ता—इति वि० ।

§ ‘वृजना रक्षमाणः’ । वृजनं ध्वंसम् अथवा वृजनं विमर्दं कुतिसितं कर्म तेषो रक्षमाणः—इति वि० ।

॥ अतएवोक्तं महानुभा—“अग्नौ प्रासाङ्गतिः सम्भगादित्य मुपतिष्ठते । आदित्या-न्नायते वृष्टि, वृष्टेरन्नं ततः प्रजाः (२ख० ७६सो०)”—इति ।

अथ तृतीया ।

१ २ १ २   ३ १ २   २ २   ३ १ २   २ २ २ २ ३ १ २
 ऋषिर्विप्रः पुरेता जनानां मृभूर्ध्वीर उग्रना काव्येन ।

१ २ २   ३ १ २   ३ १ २   ३
 सचिद्विवेदनिहितं यदा सामपी

२   २ ३ २ २ १ २
 च्याऽऽङ्गु च्छन्नामगोनाम् ॥ ३ * ॥ १०

“ऋषिः” अतीन्द्रियद्रष्टा † “विप्रः” मेधावी “पुरेता” पुरतो गन्ता “जनानां” मनुष्याणां “ऋभुः” उरुभासमानः ‡ “धीरः” धीमान् † “उग्रनाः” एतन्नामकः ऋषिः यः “सचित्” स एव § “काव्येन” स्तोत्रेण “विवेद” लभते । किमिति ?

* ऋ० वे० ७, ७, २१, २ ।

† “साक्षात्कृतधर्माश्च ऋषयो बभूवुः श्वरेभ्योऽसाक्षात्कृतधर्मश्च उपदेशेन मन्त्राः सत्यादुषपदेशाय गायन्तोऽवरे विश्वमपहृषादिमं प्रन्व” समास्मादिषु वेदेषु वेदाङ्गानि च । विद्वन्मं भिद्वन्मं भः सनमिति वा एतावन्तः समानकर्मास्तौ धातवः—इति निरु० नै० १, २० ।

‡ ‘पुरे’ एता जनानाम् । पुरतः अगतः एति सोमः अथवा पुरतः केना-जनानाम् अगता । ऋभुर्विभुः—इति वि० ।

§ ‘धीर’ धैर्यमयम्—इति वि० ।

§ ‘चित्’ शब्दः च शब्दस्यार्थे द्रष्टव्यः—इति वि० । “चिदित्येषोऽनेककर्था—आचार्यचिदिदं ब्रूयादिति पूजायाम् । . . . । दक्षिचिदित्युपसार्थे । कुशभाषां चिदाहरेत्यवकुत्सिते । . . . ।”—इति निरु० नै० १, ४ ।

उच्यते । “आसां” “गोनां” गवां सम्बन्धि * “यत्” “अपीचम्”
[अन्तर्हितनामैतत् †] अन्तर्हितं “नाम” नामकं मुदकं पयो-
खचणम् । कीदृशम्? “गुह्यं” गोपनीयम् ॥ ३ ॥ १० ‡

॥ औशनम् ॥ प्राह्व । द्रवापरिकोशाम् । निषीह
दा । नृभाइःपुना । नोश्चभि । वाजमर्षा । अश्वन्न
त्वावाजिनम्ना । जयाश्चन्ताः । अष्ठावर्हाइः । रशना ।
भाश्चइः । नाश्यापुन्ताईपुईइ ॥(१) खवा । युधाःप
वतेदाइ । वईश्चन्दूः । अशास्तिष्ठा । वृजना । रशमा
ष्ठाः । पितादेवानाञ्चनिता । सुदारश्चाः । विष्टम्भो
दाइ । वोश्चरू । णाश्चइः । पार्थ्याऽपुइव्याइपुईः ॥(२)

* “आसां गोनां गवा मादित्यरश्मीनां वा”—इति वि० । “गोः पादात्के
(७, ९, ५७)”—इति वृद्धि रूपम् ।

† “०, ०, ० * . ०, अपीचमिति निषीतान्तर्हितनामानि”—इति निष० ३,
१५ । “निषीतं कस्याग्निर्निक्तं भवति”—इति याज्ञकृतं तच्चाख्यानम् ३, १८ ।
“अपीच मपन्नत मपचित मपिचित मन्तर्हितं वा”—इति निष० नै० ४, २५ ।

‡ इदं माध्यन्दिनपवमानं तृतीयम् । “उक्तोमाध्यन्दिनः पवमानः”—इति वि० ।

¶ “विष्टुवौशनम्”—इति ख० पु० ।

^{१ २} आर्षाः । ^१ विप्राःपुरता । ^{२ २} जनाश्नाम् । ^{१ १ २ १} ऋभूर्हीराः ।
^{२ १ २} उग्रना । ^{२ २ ४ ५} कावियेना । ^{१ २} सचिद्विवेदनिक्षिताम् । ^० यदा२३
^२ साम् । ^१ अपाइचियाम् । ^{२ १} गुह्यियम् । ^१ ना३४३ । ^२ मा३
^४ गोऽपुनाईपुईम् (३) ॥ ४ * ॥ [१]

^{२ १} ॥ वैश्वज्योतिषाद्यम् ॥ ^{२ १ २} प्रतुद्रवा । ^{२ ४ ४} परिको । ^{२ ४ ४} शन्निषौ
^५ दा । ^{१ १} नृभिःपुना । ^{२ १} नोश्चभि । ^{२ ३ ४ ५} वाजमर्षा । ^{१ १} अश्वन्नत्वा ।
^{२ १} वाश्जिनम् । ^{२ ४ ४ ५} मर्ज्यन्ताः । ^{२ १ २} अष्ठावर्षायिः । ^{२ १ २} रशना ।
^२ भा३४३यिः । ^{२ ४} नाश्यापुन्ताईपुईयि ॥(१) ^{२ १ २} सुवायुधाः । ^२ प
^{१ २} बते । ^{२ ३ ४ ५} देवइन्दूः । ^{२ १} अशस्तिष्ठा । ^{२ १ २} वृजना । ^{२ ३ ४ ५} रक्षमाणः ।
^{२ १ २ २} पितादेवा । ^{१ १} नाश्ञ्जनि । ^{२ ३ ४ ५} तासुदक्षाः । ^{२ १ २} विष्टम्भोदायि ।
^{२ १} वोश्धरु । ^{२ ४} णा३४३ः । ^{२ ४} पार्थ्यापुयिव्याईपुईः ॥(२) ^{२ १} ऋषि
^{२ १ २ २} विप्राः । ^{२ ३ ४ ५} पुरए । ^{२ १ २} ताजनानाम् । ^{२ १ २} ऋभूर्हीराः । ^{२ १ २} उग्रना ।

^{२ १ ४ ५} कावियेना । ^{२ १} सचिद्विवे । ^{२ १} दाशनिहि । ^{२ १ ४ ५} तंयदासाम् ।

^{२ १ २} अपीचियाम् । ^{२ १} गुहियम् । ^२ ना३४३ । ^{२ ४} मा३गो५ना६५

६म् (३) ॥ ७ * ॥ [२] १०

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तरायनस्य प्रथमस्याध्यायस्य

तृतीयः खण्डः ।

अथ चतुर्थखण्डे,

प्रथम-सूक्ते — प्रथमा ॥

^{२ १ २} अभित्वाभूरनोनोमुदुग्धाइवधेनवः ।

^{२ १ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २} इशानमस्रजगतः स्वर्द्धशमीशानमिन्द्रतस्थुषः ॥ १३ ॥

हे “शूर” विक्रान्तेन्द्र । “त्वा” त्वाम् “अभि नोनोमः” वयं
स्रमभिष्टुमः । तच्च दृष्टान्तः—“अदुग्धा इव धेनवः” अकृतदोहा
गावः आदरेण वत्सान् प्रति हृश्वारवं कुर्वन्ति तद्वत् वयं सुमः

● अ० मा० १२प्र० १ख० ७सा० ।

† अथ लोपो न विद्यते । एषां सूक्तप्रयोगां यथायुतएव पाठो व्यवहृतते ।

‡ अथा० २, १, ५, १ (१भा० ४०८ पृ०) = अ० वे० ५, २, ११, २ । अ० वृचतीः
अ० वसिष्ठः । हे० इन्द्रः । एवमेवाचोत्तरम् । ‘इदानीं उक्तानि इन्द्रस्य निष्के-
काभि, चार्दनाम्बो व मावतकाचि’—इति पि० ।

इत्यर्थः । कौटुशम् ? “अस्य” “जगतः” जङ्गमस्य “ईशानम्” ईश्वरं “तस्युषः” स्यावरस्य “ईशानं” “स्रष्टुश” सर्वदृशं सर्वज्ञमित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ १२ ३ १ ३ ११   २२ ३ १ ३ १२ २२
 नत्वावाꣳअन्योदिव्योनपार्थिवोनजातो नजनिष्यते ॥

३ १ २   ३ १-२ ३ १ २
 अश्वायन्तो मघवन्निन्द्रवाजिनोगव्यन्तस्त्वाहवामहे ॥ २ * ॥ ११†

हे “मघवन्निन्द्र ।” “दिव्यः” दिवि भवः “त्वावान्” त्वत्स्रष्टुशः “अन्यः” न जायते । “पार्थिवः” पृथिव्यां भवोऽपि त्वावान् “न जातः” जायते दिव्यः पार्थिवो वा त्वावान् न जातः न च “जनिष्यते” नोत्पद्यते लोकादयेऽपि निष्वपि कासेषुः त्वाष्टुशः कश्चिदास्ति त्वमेव समर्थो भवसीत्यर्थः । “अश्वायन्तः” अश्वानिच्छन्तः “वाजिनः” वाज मन्म मिच्छन्तः [इच्छायां भिन् प्रत्ययः] इविष्यन्तो वा “गव्यन्तः” गा इच्छन्तश्च वयं हे इन्द्र ! “त्वा” त्वां “हवामहे” आह्वयामः ॥ २ ॥ ११

● ऋ० वे० ५, २, ११, २ ।

† ‘दिव्यन्तरं पृष्ठम्’— इति वि० ।

‡ ‘भूतमविष्ये उक्ते वर्तमानं मपि स्रज्यते’— इति वि० ।

^{२२ १२ १२ १२ ११ ११ २}
॥ कण्वरथन्तरम् ॥ आभित्वाशूरनोनुमाः । अदुग्धा

^{२ १ २ १ २२ ३}
आयि । वाश्धायिनाश्वाः । ईशानमस्यजगतःसुषट् । आ

^{५२ २२ २ १ १ २}
२३४मैही । ईशानाश्च४मी । द्रक्षश्चाडवाश्च । ए३ ।

^{२ २२ २ २ १२ १ २ १ २२ १२}
स्युषभा ॥ (१) आयिशानमिन्द्रस्युषाः । ईशानमायि ।

^{२ १ २ २ २ २ २ २ २ ३ ५२}
द्राश्चस्युष्वाः । नत्वावाश्चन्योदिवियोनपार्थिवाश्च४ए

^{२ १२ ५ २ २ २ २ २}
ही । नजातोश्च४ना । जनाश्च१डवाश्च । ए३ । घ्यत

^{२ २ २ २ २ १ २ १२ २}
आ ॥ (२) नाजातो नजनिष्यतायि । नजातोना । जा३

^{२ २ २ २ २ २ २ २ ३ ५२}
मायिष्याश्नायि । अश्वायन्तोमघवन्मिन्द्रवार्जिनाश्च४ए

^{२ २ ५ २ २ २ २}
ही । गव्यन्तश्च४त्वा । श्वाश्च१डवाश्च । ए३ । म

^{२ २}
इथा (३) ॥ १८ ॥ [१]

^{२२ १२ १२ १२ ११}
॥ ककुबुत्तरेकण्वरथन्तरम् ॥ आभित्वाशूरनोनुमाः ।

^{२ १ २ २ १ २ २ २ २}
अदुग्धाआयि । वाश्धायिनाश्वाः । ईशानमस्यजगतः

● अ० मा० १२म० १ख० १८पा० ।

^३ सुवर्हशा^५र३४^{३२१२}मैही । ^५ ईशाना^५र३४^५मी । ^१ द्रु^१ख^१र^१भा^१उवा^१र३ ।
^१ ए३ । ^१ स्युष^१भा ॥ (१) ^१ आयि^१शान^१मिन्द्र^१सु^१स्युषाः । ^१ ना^१श्त्वा
^१ वा^१श्^१आन् । ^१ यो^१दिवि^१यो^१न^१पा^१रि^१वा^१र३४^५ऐही । ^१ न^१जा^१तो
^५ र३४^१ना । ^१ जना^१श्^१उवा^१र३ । ^१ ए३ । ^१ घ्य^१त^१आ ॥ (२) ^१ ना
^१ जा^१तो^१न^१ज^१नि^१घ्य^१ता^१यि । ^१ आ^१श्^१आ^१या^१श्^१न्ताः । ^१ म^१घ^१व^१न्निन्द्र
^१ वा^१जि^१ना^१र३४^५ऐही । ^१ ग^१व्य^१न्ता^१र३४^५स्त्वा । ^१ ह^१वा^१श्^१उवा^१र३ ।
^१ ए३ । ^१ म^१ह^१भा (३) ॥ १ * ॥ [२]

^१ ॥ वार^१व^१न्ती^१य^१म् ॥ ^१ अ^१भि^१त्वा^१शा^१शौ^१हो^१हा^१यि । ^१ रा^१नो
^१ नू^१र३४^५माः । ^१ अ^१दु^१ग्धा^१इ^१व^१धे^१ना^१वो^१र३४^५हा^१यि । ^१ ई^१शान^१म^१स्य
^१ ज^१ग^१तः^१सु^१व^१र्ह^१३४ । ^१ औ^१हो^१वा । ^१ इ^१हा^१र३४^५हा^१यि । ^१ उ^१डु^१वा
^५ र३४^१शाम् । ^१ ई^१शान^१म् । ^१ आयि^१न्द्र^१सु^१स्यु^१३४ । ^१ औ^१हो
^५ वा । ^१ इ^१हा^१र३४^५हा^१यि । ^१ औ^१हो^१वा । ^१ इ^१हा^१र३४^५हा^१यि ।

● अ० मा० ११ प्र० १ अ० १ सा० ।

^{३८ २} श्रीहो३१२३४ । ^{५८ ५} षाः । ^{३८ २ २} एहियाईहा ॥ (१) ^{३८ २ २} ईशानमाश्री
^{१ २} होहायि । ^{३ ५} द्रासुस्थूर३४षाः । ^{१ १} नत्वावा२३४हायि ।
^{१ २} अन्योदिवियोनपार्या३४ । ^{३८ ४८ ५} श्रीहोवा । ^{१ ३} इहा२३४हायि ।
^{२ ३} उज्ज्वार३४वाः । ^{३ १८} नजातः । ^{१ ०} नाजनिध्या३४ । ^{३८ ४८ ५} श्रीहोवा ।
^{१ ३} इहार३४हायि । ^{३८ २} श्रीहो३१२३४ । ^{५८} तायि । ^{५८} एहियाई
^५ हा ॥ (२) ^{२ २ २ २ २ १ २} नजातोनाश्रीहोहायि । ^३ जानायिध्या२३४ता
^{२ १} यि । ^५ अश्रायार३४हा । ^{१ ८} तोमघवन्निन्द्रवाजा३४ । ^{२ २} श्री
^{४८ ५} होवा । ^{१ २} इहा२३४हायि । ^५ उज्ज्वार३४ । ^{२ २} नाः । ^{२ १ २} गव्यन्तः ।
^{१ ० २ २} त्वाहवामा३४ । ^{३८ ४८ ५} श्रीहोवा । ^{१ २} इहार३४हायि । ^{५८ २} श्रीहो३
^{५८} १२३४ । ^५ हायि । ^{५८} एहियाईहा (३) ॥ १२ * ॥ [३.] ११

द्वितीय-ल्लेखे प्रथमा ।

^{१ २} कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधःसखा ।
^{२ ३ १ २}

^{३ २} कयाशचिष्ठयावृता ॥ १ † ॥

* क० गा० २१ प्र० १ अ० १२ सा० ।

† क० आ० २, २, ३, ५ (१ भा० ३८४ पृ०) = क० वे० ३, ६, २४, १ । 'माघव'

“सदावृधः” सदा वर्द्धमानः “चित्तः” चायनीयः पूजनोद्यः
 “सखा” मित्रभूतः इन्द्रः “कया” “जती” जत्या तर्पणेन “नः”
 अस्मान् “आ भुवत्” आभिमुख्येन भवेत् ? “शचिष्ठया”
 प्रजावत्तमया प्रजासहितानुष्ठीयमानेन । “कयावृता ?”—केन
 वर्त्तनेन कर्मणा च अभिमुखी भवेत् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १८ १८ ३ १ १ ३ १ १
 कस्त्वासत्योमदानाम् ॥ द्विष्टोमस्यदन्धसः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 दृढाचिदारुजेवसु ॥ २ १ ॥

“मंदिष्ठः” पूजनोद्यः “सत्यः” सत्यभूतः “मदानां” माद-
 यितृणां मध्ये “कः” † मदकारः ? “अन्धसः” सोमलक्षणस्यान्नस्य
 रसः ॥ “दृढाचित्” दृढ मपि “वसु” शत्रु-सम्बन्धि गवादिकं

साम । सर्वदेवत्वं वामदेवत्वं वा ; यत्कवतीषु तेन प्राजापत्यं, कोचि प्रजापतिः ।
 यदग्निरुक्तासु तेन प्राजापत्यं, चनिरुक्तोचि प्रजापतिः ; यद् मायवीषु तेनाग्नेयं
 मायवीषोऽन्धोऽग्निः ; यत्पृष्ठेषु स्यदसु तेनैन्द्रम् ;—एवं सर्वदेवत्वं वामदेवत्वं—इति
 वि० एवमेवाग्नोरत्न ।

† ऋ० वे० १, १, २४, २ ।

‡ ‘कः’ प्रजापतिः—इति वि० ।

॥ ‘अन्नस्य चरु-पुरोडासादि-सचकस्य’—इति वि० ।

धमं “आरुजे” आ समन्तात् भङ्क्तुं* हे इन्द्र ! “त्वा” त्वाम्
“मस्यत्” मादयेत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
अभीषूणःसखीनामविताजरिटृणाम् ।

३ १ २ ३ १ १
शतम्भवास्यूतये ॥ ३ १ ॥ १२ ॥

हे इन्द्र ! “सखीनां” समानख्यातीनां “जरिटृणाम्”
“अविता” रक्षिता त्वं “ना” अस्माकं “शतं” शत-सङ्ख्याकम्
‘कृतये रक्षायै ॥ “सु” सुष्टु “अभि भवासि” अभिसुखो भव § ।
‘शतम्भवास्यूतये’—“शतम्भवास्यूतिभिः”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १२

३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
॥ महावामदेव्यम् ॥ काऽप्या । नश्चाइत्राश्चाभु

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
घात् । ऊ । तीसदावृधःस । खा । औश्चोद्दाइ ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
कयारश्चाइ । छयौश्चोश् । ऊम्मार । वार्तोऽप्य

* ‘दृङ्गा दृङ्गानि । चिदिति पूरुषः । दृङ्गानि घाणि वसूनि तान्येव रुजे, वज्रो भङ्गे । भङ्गा, तानि मम प्रयच्छ’—इति वि० ।

+ ऋ० वे० ३, ६, ९४, ३ ।

‡ ‘मैत्रावरुणं पुष्टम्’—इति वि० ।

॥ ‘कृतये चतुर्थ्यैकवचनमिदं तृतीया-वङ्गवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम् कृतिभिः समं वङ्गभिः पःसमैरित्यर्थः’—इति वि० ।

§ ‘शतम्भवासि शतशब्दो वङ्गवाची । एतस्मादेव घदान् यत् वङ्गदेव्यं मुगसं पदं तेन वैश्वदेव मित्युक्तम् । शतम्भवासि इन्द्रसं दीर्घत्वम्—शतं भवसि’—इति वि० ।

(१२)

^१हाइ॥(१) ^१काऽ^२पु^४स्त्वा । ^४स^१त्यो^४श्मा^४ह^४दानाम् । ^४मा ।
^{१२}हि^१ष्ठो^१मा^१त्सा^१दन्ध । ^१सा । ^१औ^१र^१हो^१हाइ । ^१इ^१ठार^१ह^१चिदा ।
^{३२}र^२जौ^२हो^२र । ^२ऊ^२म्मा^२र । ^२वाऽ^२र^२सो^२र^२पु^२हायि ॥(२) ^२पाऽ^२पु
^२भी । ^४पु^४ष्पा^४हः^४सा^४र^४खीनाम् । ^१पा । ^{१२१}वि^{१२१}ता^{१२१}ज^{१२१}रा^{१२१}यि^{१२१}वृ ।
^१याम् । ^२औ^२र^२हो^२हायि । ^१श^१तार^१र^१म्भवा । ^{३२२}सि^{३२२}यौ^{३२२}हो^{३२२}र ।
^१ऊ^१म्मा^१र । ^१ताऽ^१र^१यो^१र^१पु^१हायि ॥ ५० ॥ [१]

^{१२}॥ स्वार^{१२}सौ^{१२}पर्णाम् ॥ ^२क^२यान^२श्चि^२त्र^२पा । ^१भू^१श्वात् । ^{४२}ऊ
^{३२}ती^{३२}सदा^{३२}वृ^{३२}धाः । ^१ऊ^१म् । ^२सा^२र^२र^२ह^२खा । ^{१२}का^{१२}या^{१२}र^{१२}उवा ।
^१श^१चि । ^{११}ष्ठ^{११}यो^{११}र^{११}र^{११}ह^{११}वा । ^४वा^४पु^४र्तो^४र^४हायि ॥(१) ^{१२}क^{१२}स्त्वास
^२त्यो^२मदा^२र^२नाम् । ^३म^३ह^३ि^३ष्ठो^३म^३न्सदा । ^४ऊ^४म् । ^१धा^१र^१र^१ह^१ ।
^५साः । ^{१२}दा^{१२}र्ढा^{१२}र^{१२}उवा । ^{१२}चिदा । ^{११}र^{११}जौ^{११}र^{११}र^{११}ह^{११}वा । ^४वा^४पु^४सो
^५र^५हायि ॥(२) ^{१२}अ^{१२}भि^{१२}पु^{१२}ष्पः^{१२}स^{१२}खी^{१२}श्नाम् । ^{३४५२}अ^{३४५२}वि^{३४५२}ता^{३४५२}ज^{३४५२}रा ।

● क० गी० १प्र० १अ० ५सा० ।

१ १ ५ १ १ १ १ १ १
 ऊम् । त्वृ२३४णाम् । ग्राताशुवा । भवा । सियो२
 ५ ४ ५
 ३४वा । ताप्रयोद्दहायि ॥ ८ * ॥ [२] १२

अथ प्रमादरूपे ष्टीय सूत्रे—

प्रथमा ।

१
 तंबोदसमृत्तौषधंवसोर्मन्दानमन्धसः ।

१
 अभिवत्सन्नसुरेपुधेनवद्गुड्रुर्भूमिर्नवामहे ॥ १ * ॥

नोधा नाम ऋषिरिन्द्रं स्तीति । हे ऋत्विग्यजमानाः! “दस्य”
 द्यमनीवं “ऋतीषहम्” ऋतयो बाधकाः ग्रन्थः तेषा मभिभवि
 तारं ; पुनः कौद्वयम् ? “वसोः” वासयितुर्दुःस्वस्व विवासयितुर्नि-
 वारयितुः ; यद्वा वसोः पात्रे निवसतः स्थितस्य तादृशस्वान्धसः
 सोम-स्रक्षणास्यास्य पात्रेन “मन्दानं” मन्दमानं मोदमानं “वः”
 यष्टव्यत्वेन सुप्रसन्नमन्दिनं तं द्वादश मिन्द्रं “गौर्भिः” स्तुतिस्रक्ष-
 णामिर्वाग्भिः “नवामहे” [नु स्तवने, ग्रन्थे वा] अभिष्टुमः । कु-
 षेति “सुरेव” । [अत्र यास्कः—“सुरास्रक्षानि स्वयं सारौषि
 अपिवा सुरादित्यो भवति स एताति सारयतीति] (निह० मे०
 ५, ४) सूर्य-नेत्रकेषु दिवसेषु वयम् “अभिष्टुमः” अभितः

० उ० मा० १० प्र० १ ख० ८ पा० ।

† उ० पा० १, १, ५, ४ (१ भा० ४ प्र० ५०) उ० वे० १, १, १, १ । नोधाः
 वाचीयत चार्यम् । एको देवता ।

शब्दयामः । तत्र दृष्टान्तः—“वत्सं न” यथा धेनवो नव-प्रसूतिका गावः स्वसरेषु सुष्टु अस्यन्ते प्रेयन्ते गावोऽत्रेति स्वसराणि गो-ष्ठानि तेषु वत्स मभिलक्ष्य शब्दयन्ति तद्वत् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२२ २२ २१ २ २१२ २१२ २२२ २२२ २
 द्यक्षुसुदानुन्तविषीभिनावृतङ्गिरिक्त्तपुरुभोजसम् ।

२२ २१ २ २११ २१२ २१२ २२
 क्षमन्तंवाजाश्रुतिनसहस्रिणमक्षुगोमन्तमीमहे॥२॥१३॥

“द्युक्ष” दीप्तिमन्तं निवासस्थानम् अतिशयितदीप्ति मि-त्यर्थः । यद्वा, द्युक्षं दिवि द्युलोके क्षियन्तं निवसन्तं “सुदानु” शोभन-दानं “तविषीभिः” बलैः “आवृतम्” आच्छादितम्; पुनः कीदृशम् ? “पुरुभोजसं” सोमादि-हविः-प्रदानेन बहुभिर्यजमानैर्भोजयितव्यम् । यद्वा, बद्धनां पालयितारम् इन्द्रम् ॥ “क्षमन्तम्” [टु क्षु क्षये] शब्दवन्तम् अनेन पुत्रादिकं लक्ष्यते ; स्तोत्रादीनि कुर्वाणं “श्रुतिनं सहस्रिणं” शत-सहस्र-सङ्ख्याक-धन-युक्तं “गोमन्तम्” गवादि-युक्तं “वाजम्” अश्वं “मक्षु” शीघ्रं “ईमहे” याचामहे । यद्वा, पूर्वाह्नीं वाज-विशेषणत्वेन योजनीयः—प्रदीप्तं शोभन-दान-योग्यं बलादियुक्तं बहुभिः पुत्रमित्रादिभिर्भोज्य-शब्दादि-युक्तम् अन्नम् इन्द्रं याचामहे इति ॥ २ ॥ १३

० ऋ० वे० ६, ६, २, १ ।

† अथ नौधसं सप्त ।

‡ ‘तविषीभिरावृतम्’ । तत्र श्वव इति बलनाम्, बलवद्धिः सखायैरावृतम् । अथवा तविषीभिः क्षोतुमिच्छद्भिः सङ्घयजातिभिरावृतम्—इति वि० ।

॥ ‘श्रुतिं न पुरुभोजसम् । न शब्द उपरिहादुपचारत्वादुपमाद्यौघः, त्रिरि-मिव बद्धभोजम् । नेतौ पर्वते बद्धभोजन-तृषकाष्ठान्युपजीवन्ति । अथवा त्रिरि-र्मेधः तं सर्वं जगदुपजीवति—इति वि० ।

^१ ^{२ ५ ४ ५} ^२ ^{४ ५}
 ॥ नौधसम् ॥ ता^१र^२३^५४^५म् । वो^१द^२स^३मृ^४तौ । षा^५हाम् ।
^{१ १ २} ^{१ २ २} ^{१ २} ^{१ २}
 वसो^१र्भ^२न्दा । ना^३ह^४मा^५श्वा^६ः । आ^७र^८३^९भी । वा^{१०}त्स^{११}न् ।
^{१ २} ^१ ^{२ ३} ^३ ^१ ^२ ^१
 ख^१स । रा^२यि । षू^३धे^४ना^५र^६३^७४^८वा । आ^९र^{१०}३^{११}यिन्द्राम् । गा
^{१ १} ^५ ^१ ^५ ^१
 यि^१र्भि^२र्न^३वो^४३^५४^६वा । मा^७र^८३^९४^{१०}चे ॥ (१) आ^{११}र^{१२}३^{१३}४^{१४}यि । द्र
^{५ ४ ४ ५ २} ^{४ ५} ^{२ १ २} ^{२ १ २}
 ङ्गी^१र्भि^२र्न^३वा । मा^४ह्यि । इ^५न्द्र^६गी^७र्भा^८यिः । ना^९श्वा^{१०}मा^{११}३
^१ ^१ ^२ ^{१ २ २} ^{१ २} ^१
 ह्यि । द्यू^३र^४३^५शाम् । ह्य^६दानु^७म् । त^८वि । षा^९यि ।
^{१ ३} ^५ ^१ ^२ ^{१ २ १} ^५
 भा^१यि^२रा^३वा^४३^५३^६र्त्ता^७म् । गा^८र^९३^{१०}यि^{११}री^{१२}म् । न^{१३}पु^{१४}रु^{१५}भो^{१६}र^{१७}३^{१८}४^{१९}वा ।
^१ ^५ ^१ ^{५ ४ २} ^५
 जा^१र^२३^३४^४साम् ॥ (२) गा^५र^६३^७४^८यि । रि^९न्नु^{१०}पु^{११}रु^{१२}भो । जा^{१३}सा^{१४}स् ।
^{१ २} ^{१ १ २ २} ^{१ २ १ २ २}
 गि^१रि^२न्नु^३पू । ह्य^४भो^५जा^६३^७साम् । क्षू^८र^९३^{१०}मा । तं^{११}वा^{१२}ज^{१३}म् ।
^{१ २} ^१ ^{२ ३} ^५ ^१ ^२ ^१
 श^१ति । ना^२म् । सा^३ह^४स्यार^५३^६४^७इ^८णाम् । मा^९र^{१०}३^{११}क्षू । गो
^{२ १} ^५ ^३ ^५
 म^१न्त^२मो^३र^४३^५४^६वा । मा^७र^८३^९४^{१०}चे ॥ ६ * ॥ [१]

^{५ ४} ^{२ ४} ^{५ ४ ५} ^{१ २}
 ॥ अ^१भी^२व^३र्त्त^४म् ॥ तं^५वो^६द^७दा^८३^९शा^{१०}ऽमृ^{११}ती^{१२}ष^{१३}हो^{१४}वा । वा

^{१ २} सोमन्दा । ^{१ २} नमाधाशसारेः । ^{१ २} अभिवत्साश्शश्रुम ।
^{१ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} नखसरे । ^{१ २} पुधायिनाश्वारेः । ^{१ २} इन्द्राङ्गाश्विभिः । न
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} वाह । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} मारुश्रुपु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} द्वारश्रुपुयि ॥ (१) इन्द्राङ्गाश्विभि
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} र्भवामहोवा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} आयिन्द्रगौभिः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} नवामाश्वारेयि । द्यु
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} च्चुदाश्रुश्रु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} नुन्तविषी । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} भिरावाश्वान्श्रुम् । मि
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} रायिन्नाश्रुपु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} रुभोज । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} जाश्रुपु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} साश्रुपुम् ॥ (२)
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} गिराश्विन्नाश्रुपुरुभोजसोवा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} गायिरिन्नुपु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} रुभोजाश
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} श्वान्श्रुम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} शूमन्तवाश्रुश्रु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} जश्रुतिनम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} सहा
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} द्याश्विणाश्रुम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} मश्रुगोश्वान्श्रुम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} तमाश्वि । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} मारुश्रु
^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} श्रुपु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} द्वारश्रुपुयि ॥ १४ * ॥ [२]

॥ जनित्रायम् ॥ ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} तंबोदाश्रुश्रुमृतीषहाम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} ऊवे

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} होश्वि । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} वसोमन्दानमान्धाश्वान्श्रुम् । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} अभिवत्सश्रु

* ऊ० मा० १ प्र० १ च० १४ सा० ।

^{२ २} सरा रेयि । ^२ पु^५र्धायिमार३४वाः । ^{१ २} इन्द्रा^१श्चोयि । ^२ गी
^२ र्भा^१श्चो^{१ १ २}र्ची । ^२ नवा । ^२ मार^{५ २}हार३४^२चौ^५होवा ॥ (१) ^२ इन्द्र^२ङ्गा
^{४ ५ ४ २} शयि^५र्भि^{२ १}र्ज^१वाम^१श्चायि । ^२ ऊ^१वे^२चो रेयि । ^२ इन्द्र^१गी^२र्भि^२र्ज^२वामा
^१ श्चा रेयि । ^२ द्यु^२स^२दानु^२न्त^{२ १}विषार^२यि । ^२ भिरा^२वार३४
^५ र्ताम् । ^{१ २} गिरा^१श्चो^{२ १}यि^{२ १ २}श्चोयि । ^{२ १ २} नपू^{२ १ २}श्चो । ^{२ १ २} रू^{२ १ २}भो । ^{२ १ २} जा रे
^२ सार३४^{५ २}चौ^५होवा ॥ (२) ^५ गिरि^{२ १ ४ ५ ४ २}न्ना^५श्चो^{२ १}पु^{२ १}रू^{२ १}भोज^{२ १}साम् । ^{२ १} ऊ^{२ १}वे
^१ चो रेयि । ^२ गिरि^२न्ना^२श्चो^१पु^१रू^१भोज^१साम् । ^१ क्षु^१मन्तं^१वाज^१श्च
^{२ २} श्रति^{२ २}नारम् । ^{२ २} स^५द्वा^{१ २}स्वार३४^{१ २}यिणा^{१ २}म् । ^{१ २} म^{१ २}क्ष^{१ २}श्चो^{१ २}यि । ^{१ २} गी
^{२ १} मा^{२ १}श्चो । ^{२ १ २} तमी । ^{२ १ २} मार^{५ २}हार३४^{२ १ २}चौ^{२ १ २}होवा । ^{२ १ २} जनि^{२ १ २}त्तार३४
^{१ २} ४५^{१ २}म् ॥ ५ * ॥ [३]

^{१ २ २ १} ॥ शु^{२ २}द्धा^१शु^{२ २}द्धी^१या^१द्यम् ॥ ^{२ २} तं^१वो^१द^१स्म^१मृ^१ती^१ष^१हाम् । ^२ वसो
^{२ २ २} र्मन्दा^२न^२मन्धार^२श्चाः । ^१ अ^{२ २ २}भि^२वत्^२स^२न्न^२ख^२सरे^२षु^२धे^२नार३४^२वाः ।

● अ० मा० १२५० १अ० ५सा० ।

इन्द्रज्ञारश्चयिर्भाश्चयिः । नार । वामाश्चौहोवा । चा
११११ १ २२ २२ १ २ २ २२
श्चधूपयि ॥ (१) इन्द्रगीर्भिर्नवामद्यायि । इन्द्रगीर्भिर्नवा
मारश्चयि । द्युष्णसुदानुन्तविषीभिरावारश्चत्ताम् । गि
१ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
रिन्नारश्चपूह । ह्यर । भोजारश्चौहोवा । साश्चधूपम् ॥ (२)
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
गिरिन्नपुरुभोजसाम् । गिरिन्नपुरुभोजारश्चसाम् । क्षु
२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
मन्तवाजश्चतिनश्चसहस्यारश्चयिणाम् । मक्षुगोरश्चमाश् ।
१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
तारम् । ईमाश्चौहोवा । ह्यारश्चधूपयि ॥ ८ * ॥

३ ४ २ ३ ४ ५ २ २ ४ ५ १ २ २ २ ४ ५ २
॥ जनित्रोत्ररम् ॥ तवोदस्यमुती । षचाश्चम् । वसो
२ १ २ ३
र्मा । होयि । होयि । दानामन्वामारश्चः । अभि
४ ४ ४ ५ २ २ ४ ५ १ २ २ ४ ५ २
वन्सन्नस्वसरे । षुधाश्चिनावाः । आयिन्द्रज्ञीर्भिर्नवौह
२ ३ ५ २ २ ४ २ ३ ४ ५ २
होश्चयि । माश्च्यारश्चौहोवा ॥ (१) इन्द्रज्ञीर्भिर्नवा ।
४ २ ४ ५ १ २
मद्याश्चयि । इन्द्रज्ञायि । होयि । होयि । भिर्मावा

* ऊ० मा० १२प्र० १अ० ८सा० ।

^{३ ४ ३ ४ ३ ४ ५ ३ २ ४ ५}
 १माहारश्शयि । द्युत्सुदानुन्तविषी । भिराश्वात्ताम् ।

^{१ २ ५ १ ३ ४ ५ ३ २}
 गायिरिन्नपुरुभौ३ । हो३शयि । जार^१सार^३श्शौहोवा ॥ (२)

^{४ ३ ४ ५ ३ २ ४ ५ १}
 गिरिन्नपुरुभो । जसा३म् । गिरिन्ना । होयि । होयि ।

^{२ ४ ३ ४ ३ ४ ३ ४ ५ ३ २}
 पुरुभो१जासार^३श्शम् । क्षुमन्तंवाज^३शतिनम् । सद्वा३

^{४ ५ १ २ ३ ५ १ २ ३}
 स्त्रायिणाम् । माक्षूगोमन्तमौ३ । हो३शयि । मार^३हा

^{४ ५ १ १ १ १ १}
 र^३श्शौहोवा । जनी३त्रार^३श्श^५म् । (३) ॥ १० * ॥ [५]

^{५ ४ १ ४ ५ ४ ५ १ २}
 ॥ सौभरम् ॥ तंवो३दा३स्त्राऽमृतीषहोवा । वसोम्^३

^{२ २ १ ० १ ३}
 न्दानमन्धसोभिवत्सन्नखसारैरायिषुधार३ । होयि । ना

^{५ १ २ ५ २ १ ३}
 र^३श्शवाः । इन्द्र^३ङ्गीभिः । नवा३हा३यि । मार^३हार^३श्श

^{४ ५ १ ४ ५ ४ ५ १ २}
 शौहोवा ॥ (१) इन्द्रा३ङ्गा३यिभिर्नवामहोवा । इन्द्र^३ङ्गी

^{२ २ २ १ ० १}
 भिर्नवामहेद्युत्सुदानुन्तवारयिषायिभिरार३ । हो ।

^{२ ५ १ ५ २ १ ३}
 वार^३श्शत्ताम् । गिरिन्नपु । रूभो३हा३यि । जार^३सार

* क० गा० १४ प्र० १ च० १० सा० ।

^{५ २ २} ३४औहोवा ॥(२) ^{३ ४ २ ४ ५ ४ ५ १} गिराह्विन्नाश्पुरुभोजसोवा । गिरि
^२ ^२ ^{१ ०} ^१
 न्पुरुभोजसंक्षुमन्तंवाजश्रुताश्चिनाश्चहाश्च । हो ।
^२ ^५ ^{१ २ २} ^{६ २} ^{१ २}
 चाश्चयिणाम् । मशूगोम । न्तमाश्चाह्वि । मारहा
^{५ २ २} ^{३ १ १ १ १}
 २३४औहोवा । ज२३४पू (३) ॥ ४ * ॥ [६]

^{५ २ २ ४ ५ ४ ५}
 ॥ आष्कारणिधनं काण्वम् ॥ तं वोदाश्चमृत्तीषहा
^{१ २ २ २} ^१ ^२ ^{१ २ १}
 म् । वासोर्म्मन्दा । नमाश्चन्धसाउ । वाश्च । अभिवत्साम् ।
^{२ २ २ १} ^{२ १ २} ^५ ^१ ^२ ^{१ २}
 नखसरायि । धुधेनारश्चवाः । आश्चिन्द्राम् । गीर्भि
^२ ^{१ २} ^५ ^२ ^४
 र्भ । वामाश्चश्चपुहाइपुइयि ॥(१) इन्द्राश्चिर्भिर्भ
^{५ २ ४ ५} ^१ ^{१ २} ^१ ^२
 वामहायि । आश्चिन्द्राश्चिर्भिः । नवाश्चमहाउ । वाश्च ।
^१ ^{२ १} ^{२ २ २ १} ^{२ १ २} ^५
 द्युश्चश्चुदा । नुन्तविषायि । भिरावाश्चश्चर्त्ताम् ।
^१ ^२ ^{१ २} ^{१ २}
 गाश्चयिरीम् । नपुरु । भोजाश्चश्चपुसाइपुइम् ॥(२)
^१ ^{२ ४} ^{५ २ ४ ५} ^१ ^२ ^१ ^२
 गिरिन्नाश्चपुरुभोजसाम् । गायिरिन्नपु । हभोश्चश्चसा

उ। वा३२। ^{१ १ १} क्षुमन्तंवा। ^{१ ३ १ १} जण्शतिनाम्। ^{१ १} सहसा

^५ र३४यिणाम्। ^{१ १} मा२३क्षू। ^{१ १} गोमन्तम्। ^{१ १} ईमा२३४पृष्ट

^{१ १ १ १ १} ६५६यि। आ२३४पृष् (३) ॥ ८ * ॥ [७]

॥ ककुबुत्तरनौधसम् ॥ ^१ ता२३४म्। ^{१ ५ ४ ५ १} वोढसमृती।

^{४ ५} षाहाम्। ^{१ ० २} वसोमन्दा। ^{१ १ १ १} नाश्मान्धा३साः। ^१ आ२३

^४ भी। ^{१ १ १ १ १} वात्सन्न। ^{१ ५ १ ५ ५ १} खस। ^{१ ५ १ ५ ५ १} रायि। ^{१ ५ १ ५ ५ १} घूर्धेना२३४वाः। ^१ षा

^१ ३३यिन्द्राम्। ^{१ १ १ १ ५} गायिभिर्निर्वोर३४वा। ^{५ ५ ५} मा२३४चे ॥ (१)

^१ आ२३४यि। ^{५ ४ ५ ५ १} न्द्रङ्गीभिर्निर्वा। ^{४ ५} माहायि। ^{१ १ १} द्यू३णाण्

^{१ १ १ १} ३दा। ^{१ १ १ १} नू३न्ता। ^{१ ५ १ ५ ५ १} वि। ^{१ ५ १ ५ ५ १} षायि। ^{१ ५ १ ५ ५ १} भायिरावा२३४र्त्ताम्।

^१ गार३यिरीम्। ^{१ १ १ ५ ५ ५} नपुरुभोर३४वा। ^{५ ५ ५} जार३४साम् ॥ (२)

^१ गार३४यि। ^{५ ४ १} रिन्नपुरुभो। ^{५ ५ १ १ १ १} जासाम्। ^{५ ५ ५ ५ ५ १} क्षू३मान्ता३वा।

* क० मा० २१प्र० १ख० ८पा० ।

१ २ १ ५ ३ ५ ५
 जार३५ग्रा । ति । नाम् । सा३५सा३३४यिणाम् । मा

२ १ १ १ ५ ४ ५
 २३५ । गोमन्तमो३३४वा । मा३३४हे(३) ॥ १७* ॥ [८]

२ १ ५ ५ ५ ५ ५
 ॥ वाङ्निधनं क्रौञ्चम् ॥ तं वोदास्मा३३३३४म् । ऋती ।

३ २ ३ १ २ ५ ५ २ २
 षहा३म् । वसो३र्गन्दा३३३३४ । नम । धसा३ः । अ

१ २ ३ ४ ५ ५ ३ २ २ १
 भीवात्सा३३३३४म् । नखसरेषुधे । नवा३ः । इन्द्राङ्गा

१ ४ २ १ २
 यिर्भा३३३३४यिः । नवापुमहाउ ॥ (१) इन्द्राङ्गायिर्भा३३

५ २ ३ २ १ १ २ १
 ३३४यिः । नवा । महा३यि । इन्द्राङ्गीर्भा३३३३४यिः ।

५ २ ३ २ २ १ २ १ ३ ४ ५ ५
 नवा । महा३यि । यु३त्सा३सूदा३३३३४ । मुन्तविषी

२ ३ २ १ १ २ ४
 भिरा । वृता३म् । गिरायिन्नापू३३३३४ । रुभोपुजसा

२ १ २ ५ २ ३ २
 उ ॥ (२) गिरायिन्नापू ३ १ २ ३ ४ । रुभो । जसा३म् ।

२ १ २ ५ २ ३ २ २ १ १
 गिरिन्नपू ३ १ २ ३ ४ । रुभो । जसा३म् । चुमान्तावा

३१ २३ ४ । ज० शतिन० स० ह । खिणा० श० म् । म० चू० गो० मा

३१ २३ ४ । त० मा० पु० यि० म० ह० उ ३ ॥ १४ * ॥ [८] १३

चतुर्थे प्रगाथे—प्रथमा ॥

त० रो० भि० र्बो० वि० द० ह० सु० मि० न्द्र० स० बा० ध० ज० त० ये ।

बृ० ह० द्वा० य० न्तः० सु० त० सो० मि० अ० ध्व० रे० ऊ० वे० भ० र० न्न० का० रि० ण० म् ॥ ११ ॥

हे ऋत्विजः ! “वः” यूयं “तरोभिः” वेगैरश्वैरुपेतं वेगैरेव वा “विद्वसु” वेदयद्वसुं धनावेदकम् “इन्द्रं” “सबाधः” बाधासहिताः “जतये” रक्षणाय “बृहद्वायन्तः” बृहत्क्षत्र्यक्षकं साम गायन्तः सन्तः परिचरन्तेति शेषः । कुत्र ? इति, तदुच्यते—“सुतसोमि” अभिषुत-सोमके “अध्वरे” यज्ञे सोमयागे ; अहश्च स्तोता युष्मदर्थं “हुवे” आह्वयामि । कमिव ? “भरं न” भरं भर्त्तारं कुटुम्बपोषकं “कारिणं” स्वहित-करणशीलं यथा स्वहित-करणायाह्वयन्ति पुत्रादयस्तदत्, तथा भूतमिन्द्रं हुवइति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

न० य० न्दु० ध्रा० व० र० न्ते० न० स्थि० रा० मु० रो० म० दे० षु० शि० प्र० म० न्ध० सः ।

य० आ० ह० त्या० श० श० मा० ना० य० सु० न्व० ते० दा० ता० ज० रि० त्र० उ० क्य० य० म् ॥ २ * ॥ १४ ॥

* क० मा० २२म० १ख० १४सा० ।

† क० आ० १, १, ५, ५ (१भा० ४८८ पृ०) = क० वे० ६, ४, ४७, १ ।

‡ क० वे० ६, ४, ४७, २ । § “अथ काशेयं साम”—इति वि० ।

“सुश्रिप्तं” शोभन-इनुकं शोभन-नासिकं वा [“शिप्रे इनुनासिके वा (६, १७)—इति यास्कः] “यम्” इन्द्रं “दुध्राः” दुर्धराः असुरा-दयः “न वरन्ते” सङ्ग्रामे न वारयन्ति, तथा “स्थिराः” देवाः “न” वरन्ते, किञ्च “मुरः” भरणशीला मनुष्याः न वरन्ते, “यः” च इन्द्रः “अश्वसः” सोमलक्षणस्याश्वस्य “मदे” मदाय सोमपान-जनिताय* “आदृत्य”†, “शशमानाय” शंसमानाय‡ “सुन्वते” अभिषवं कुर्वते “जरित्ने” स्तोत्रे च ¶ “दाता” भवति । किम् ? “उक्थं” स्तुत्यं धनम् §, तं हुवे इति पूर्वेषु सम्बन्धः ॥

“मदेषुश्रिप्तं”—“मदेसुश्रिप्तम्”—इति षकार-सकारौ पाठौ ॥ २ ॥ १४

• मूले “मदेषुश्रिप्तम्”—इति संहितापाठः, तत्र सायणेन ‘मदे’ इत्येकं पदं हित्वा सुश्रिप्तमिति द्वितीयं खील्यत मत एव ‘मदे’ मदाय, ‘सुश्रिप्तं’ शोभनइनुकमित्यादि व्याख्यातम् । विवरणकारस्तु “मदेषु” इति हित्वा श्रिप्तमिति द्वितीयं चिच्छेद्, तथाहि—‘मदेषु मदनोयेषु शोभेषु सुश्रिप्तानभूतेषु, सुश्रिप्तान-सप्तम्येषा, अथवा मदेषु पुरतोऽवस्थितेषु’—इति वि० । पदकारकृत-पदपाठोऽपि विवरण-कार-मय-पोषकः ।

† संहितापाठस्तु “आदृत्या”—इति, तत्र “द्वयोऽनसिकः (६, २, १२५)”—इति दीर्घः । आदृत्य आदरं कर्त्तव्यार्थः ।

‡, ¶ वैदिकी क्षुत्तिष्णु द्विधा भवति, शस्त्रैर्मन्त्रैः क्षोत्रैर्मन्त्रैश्च, तथा धाम अग्रणीतमन्त्रात्मक-शस्त्रैः क्षुत्तिं कुर्वाणः शंसमान उच्यते, तस्यै ; किञ्च प्रणीतमन्त्रात्मक-क्षोत्रैः क्षुत्तिकारी क्षोत्रा, तस्मात् चेति विवेकः ।

§ ‘उक्थो नाम क्रतुः, तमुक्थ्यन्; अथवा उक्थ्यानि सामानि तैर्धः सभजते स उक्थ्यः, तमुक्थ्य-सामयन्नां क्रतु मित्यर्थः’—इति वि० ।

५ २ २ ४ ५ ४ ५ २ २
 ॥ महाकालेयम् ॥ तरोभाश्इर्वीविद्वद्धम् । इन्द्रा १

२ २ २ २ २ २ २ २ २
 सुवा । धजतयार३इ । वृद्धनाया३ । तार३४ः । सुन

४ २ ५ २ २ २ २ २ २ २ ४
 सोमेच । ध्वा३राइ । ऊवाइभरी । वा३४३ओ३४वा । न

५ २ २ ४ ५ ४ २ ५ २ २ २
 काऽपुरिणाम् ॥ (१) ऊवेभाश्रन्नकारिणाम् । ऊवाइभ

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 राम् । नकारिणा३इम् । नयन्दुध्रा३ः । वा३४३४ । रन्ते

२ ४ ५ २ २ २ २ २ २ २ ४
 नस्थिराः । मू३राः । मदाइषुशौ । वा३४३ओ३४वा ।

४ ५ २ २ ४ ५ ४ ५ २ २ २ २
 प्रमाऽप्रन्धसाः ॥ (२) मदेष्३शाइप्रमन्धसाः । मदाइषुशा

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 इ । प्रमन्धसा३ः । यत्राहत्या३ । शा३३४ । शमाना

४ २ २ २ २ २ २ २ २ २ ४
 यसु । न्वा३ताइ । दाताजरौ । वा३४३ओ३४वा । च

४
 ऊऽप्रविश्याम् । होऽप्रइ । डा(३) ॥ ७ * ॥ [१]

२ २ २ २ २ २
 ॥ वारवन्तीयोत्तरम् ॥ तरोभिर्वाओहोहायि । वा

यिद्द्वा२३४द्यम् । इन्द्रस्वाधजतायो२३४हायि । वृ

हद्गायन्तःसुतसोमेअध्वा३४ । औहोवा । इहा२३४द्या

यि । उज्जवा२३४रायि । ऊवेभ । रान्नकारा३४ । औ

होवा । इहा२३४द्यायि । औहो३१२३४ । णाम् । षद्दि

याद्द्व ॥ (१) ऊवेभराऔहोहायि । नाकारा२३४यिणाम् ।

ऊवेभरन्नकारायिणो२३४द्यायि । नयन्दुध्रावरन्तेनस्थिराम्

३४ । औहोवा । इहा२३४द्यायि । उज्जवा२३४राः ।

मदेषु । शायिप्रमन्वा३४ । औहोवा । इहा२३४द्यायि ।

औहो३१२३४ । साः । षद्दियाद्द्व ॥ (२) मदेषुशाऔहो

हायि । प्रामन्वा२३४साः । मदेषुशिप्रमन्वासो२३४द्यायि ।

यआहृत्याशशमानायसुन्वा३४औहोवा । इहा३४द्यायि । उ

ऊवा२३४तायि । दाताज । रायिन्नउक्था३४ । औहो

वा। इ॒हा॒२३४॒हायि॑ । अ॒श्रौ॒हो॒१२३४ । याम् । ए॒च्चि॑

याई॒हा । हो॒पुई॑ । डा(३) ॥ १५ # ॥ [२] १४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य प्रथमस्याध्यायस्य
चतुर्थखण्डः † ॥ ४ ॥

पञ्चमखण्डे ‡,

प्रथमं ऋचे—प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
स्वादिष्ठयामदिष्ठयापवस्वसोमधारया ।

१ २ ३ १ २ ३ १
इन्द्रायपातवेसुतः ॥ १ ण ॥

हे “सोम !” “इन्द्राय” “पातवे” पातुं “सुतः” अभिषुतः
त्वं “स्वादिष्ठया” स्वादुतमया “मदिष्ठया” अतिशयेन मादयिष्या
“धारया” “पवस्व” चर ॥ १ ॥

● ख० मा० १० म० १ ख० १५ सा० ।

† ‘इदानीं सामंयः पवमानः । तत्र वज्रमि हन्त्यांसि—गायत्रीककुनुष्याम-
हुष्टुवज्जमतीति हन्त्यांसि । पुष्कलोऽग्निः संचितः इष्टः श्लावाशतः अम्भीमव इत्या-
र्वाचि । सोमः सोमदेवता । सामदेवता मोक्षते विलरभयात्—इति वि० ।

‡ ‘उक्तो माध्यन्दिनः पवमानः—इति वि० ।

¶ ख० सा० ५, १, ४, १ (२ मा० ७ पृ०) = ख० वे० ७, ७, १६, १ ।

(१४)

अथ द्वितीया ।

^{२ २ २ १ २ २ १ २}
रक्षोद्वाविश्वचर्षणिरभियोनिमयो हते ।

^{१ २ २ १ २ १ २}
द्रोणेसधस्थमासदत् ॥ २ * ॥

“रक्षोहाः” रक्षसां हन्ता “विश्वचर्षणिः” विश्वस्य द्रष्टा सोमः “अयो हते” अयसा हिरण्येन हते [तथा च अयते— “हिरण्यपाणिरभिषुणोति”--इति] “द्रोणे” द्रोणकलशेन अधिषवण-फलकाभ्यां वा† “सधस्थं” सहस्रानं “योनिम्” अधिषवस्थानम् “अभ्यासदत्” आभिमुख्येनासीदति ॥

“अयो हते”—“अयो हत”, “द्रोणे”—“द्रुवा”—इति च पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

^{२ २ २ १ २ १ २ १ २}
वरिवोधातमोभुवोमृच्छिष्ठोवृचहन्तमः ।

^{२ २ १ २ १ २ १}
पर्षिराधोमघोनाम् ॥ ३ * ॥ १५

* ऋ० वे० ७, ७, १९, १ ।

† सोमाभिषवे प्रथमं तावत् चतुष्कोचमुच्यते X इत्याकारं फलकद्वयं स्थाप्यते, तदुपरि ऋण्ययुगचर्म पिशोर्धं तत्र सोमोऽभिषूयते । ये अधिष्ठन्त दूयते सोमकामिन्मिः, ते अधिषवणे, अधिषवणे च ते फलके, ताभ्याम्; अधिषवणनामक-फलकाभ्यामित्यर्थः । अथचोमृच्छिष्ठेयं नृतीया ।

‡ ऋ० वे० ७, ७, १८, १ ।

हे सोम ! त्वं “वरिवोधातमः” अतिशयेन धनानां दाताः
 “भुवः” भव १ [‘विदः’, ‘वरिवः’—इति धननामसु (निघ० २,
 १०, ४-५) पाठात्] “मंदिष्ठः” दाढतमश्च ३ भव [सर्वदातृत्व
 मनीष्यते इत्यपुनरुक्तिः] “वृचइन्तमः” अतिशयेन शत्रूणां
 हन्ता च भव । किञ्च “मघोर्ना” धनवतां शत्रूणां ५ “राधः”
 धनश्च “परि” अस्त्राभ्यम् प्रयच्छ ६ ॥

“भुवः”—“भव”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १५

॥ स० छिन्तम् ॥ स्वादिष्ठयाम । दाइइष्टया । पवा
 २ । स्वारइसो । मधारराया । चारइन्द्रा । यार
 १ ० पा । तवारइ । हाउवाइ । छरइताः ॥ (१) रक्षोचा
 विञ्च । चारइर्णाईः । अमारइ । योरइनीम् ।
 १ अयोइहाताइ । द्रोइयो । सारधा । स्थमा २ ३ ।

* ‘वरिवः वरिष्ठः मघः । धान्तमः वेदं पाने, पानतमः । इकः पानधूतः, इक
 पानतः, अन्त्यः पानतमः । अर्धना चाता दाता, स्थापिता वो’—इति वि० ।

† ‘भुवः मूर्धोक्छ’—इति वि० ।

‡ ‘मंदिष्ठः मंघनीष्यतमः’—इति वि० ।

५ ‘मघोर्ना धनवतां मघधोर्नामावु’—इति वि० ।

६ ‘परि वरिषिचते’—इति वि० ।

^३ ^५ ^२ ^{२ १ २}
 द्वाउवाः । सा २ ३ ४ दात् ॥ (२) वरिवोधात् । मी
^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^१
 २ भुवाः । म॒च्छा २इ । छीर॒षवा । च॒क्षर॒न्तामाः ।
^२ ^१ ^२
 पार॒र्षी । रा॒रधो । मा॒र३ । द्वाउवाः । घो॒र३४
^५
 नाम् (३) ॥ ८ * ॥ [१]

^{४ २ २} ^४ ^{२ ३ ५}
 ॥ क्षु॒ल्लक॒वैष्ट॒म्भम् ॥ स्वादाऽपु॒यिष्ठ । या॒श्मदि॒ष्ठया ।
^१ ^{२ २} ^{१ २} ^{१ २} ^२ ^१
 पाव॒स्वसो । म॒धारा॒श्यार३ । द्वा॒वा३हा॒यि । इन्द्रा॒या
^{१ २} ^१ ^{१ २} ^{५ २ २}
 श्पा॒र३ । द्वा॒वा३हा । तवे । सू॒रता॒र३४ औ॒द्वा ॥ (१)
^{४ ३} ^२ ^४ ^{२ ४ ५} ^१ ^{२ २}
 र॒क्षोऽपु॒क्षा । वा॒शयि॒श्वर्ष॒णायिः । आ॒भियो॒निम् । अ
^{१ २} ^{१ २ २} ^{१ २}
 यो॒द्वा॑श॒ता॒र३यि । द्वा॒वा३हा॒यि । द्रो॒णेसा॑श॒धार३ ।
^{१ २ २} ^{१ २} ^{५ २ २} ^{४ २}
 द्वा॒वा३हा । स्थ॒मा । सा॒रदा॒र३४ औ॒द्वा ॥ (२) वराऽ
^{४ २ ३ ५} ^{१ २ २} ^{१ २}
 पु॒यिवः । धा॒श्म॒तमो॒भुवाः । मा॒च्छि॒ष्ठोवृ । च॒क्षान्ता॑
^{१ २} ^{१ २} ^{१ २}
 मा॒र३ । द्वा॒वा३हा॒यि । पर्षा॒यिरा॑श॒धार३ । द्वा॒वा३

१ १ २ ५ २ ३ ५
 द्यायि । मघोर । नार३४औहोवा । दी२३४भाः (४)

॥ २० * ॥ [२]

१२ १ २ १ १ १ २
 १ २ २ १ २ ४ ५ २
 ३ २ २ २ १ २ १ १ १
 २ १ २ १ २ २ २ ४

॥ जराबोधीयम् ॥ स्वादिष्ठयोवा । मादिष्ठया । प
 वास्वार३सो । मधाराया । इन्द्राया१पार३ताऽ । वे ।
 सुतो३४पूई । डा ॥ (१) रक्षोहावोवा । आचषणायिः ।

२ १ २ १ २ २ २ ४
 म् । आ । सदो३४पूई । डा ॥ (२) वरिवोधीवा ।

१ २ १ १ २ १ २ १ १
 तामोभुवाः । म्हायिष्ठोर३वा । चहन्तामाः । पर्षा

१ ५ ३ २ १
 यिरा१धार३ः । म । घोनो३४पूई । डा (३) ॥ १०५ ॥ [३]

१ २ २ १ २ १ १
 ॥ हाविष्कृतम् ॥ स्वादिष्ठयामदाहाउष्ठाया । पव

१ २ १ १ २
 स्वसो । मधारा२३या । इन्द्रा२हो१ । यार३पा । त

१ २ ५ २ २ २ १ १
 वे । द्दरतार३४औहोवा ॥ (१) रक्षोहाविश्रवाहाउर्षा

* ऊ० मा० ८प्र० १४० १०सा० । † ऊ० मा० १०प्र० २४० १०सा० ।

१ १ २ २ १ १ १ १
 णायिः । अभियोनायिम् । अयोहारतायि । द्रोणे

१ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 होशयि । सार३धा । स्थमा । सारदार३धौहोवा ॥ (२)

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वरिवोधातमोहाउभूवाः । मच्छिष्ठोवा । चक्षन्तार३

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 मार३माः । पर्षार३होशयि । रार३धाः । मघोर३

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 नार३धौहोवा । हविष्कृतेर३धु ॥ ७ * ॥ [४]

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ दक्षणिधनं मौक्षम् ॥ स्वादिष्ठयामदिष्ठया । औ

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 होवा । इहश्रुधायि । पवस्वार३सो । मधारया । इन्द्रा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 यार३पा३ । होवाहृहा । तवेसूर३धुताईपु३ः ॥ (१)

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 रक्षोहाविश्वचर्षणिः । औहोवा । इहश्रुधायि । अभि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 योर३नीम् । अयोहतायि । द्रोणसार३धा३ । होवा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ३हा । स्थमासार३धुदाईपुईत् ॥ (२) वरिवोधातमो

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 भुवः । औहोवा । इहश्रुधायि । मच्छिष्ठोर३वा ।

चक्षुःक्षमाः । पर्षिरारश्धाः । होवाश्चायि । मघो

११ १११११
१३४५मा६पु६म् । दक्षाश्या२३४५ (३) ॥ ४ * ॥ [५]

११ १ १ १ १ १
॥ गौषूक्तम् ॥ स्वादिष्ठयामदौ । होवाश्चायि ।

१ १ १
ष्टया । पवस्वसोमधौ२ । ऊवायि । ऊवा२यि । रा

१ १ १ १
वा२ । इन्द्रायपातवौ२ । ऊवायि । ऊवा२यि । छ

१ १ १ १ १ १ १ १
ता २ ३ । होवा २ ३ ४ औहोवा । अग्निराहुता २ ३

१ १
४ पुः(१) ॥ ८ † ॥ [६]

१ १ १ १
॥ सूरूपोत्तरम् ॥ रत्तोहावौहो२ । इया । श्वर्षा

१ १ १ १
णा२यिः । अभियोनौहो२ । इया । अयोहाता२यि ।

१ १ १ १ १
द्रोणसधौहो२ । इया । स्थमासा२श्दा३४३त् । ओ२

३४पुई । डा(२) ॥ १३ † ॥ [७]

• उ० मा० १२० १५० ४५० । † क० मा० १३० १५० ८५० ।

‡ क० मा० १२० १५० १३५० ।

^{५८ २ ४८ ५२१ २१९}
 ॥ काशीवन्तम् ॥ स्वादिष्टाश्यामदिष्टया । पवास्व
^{१८ २ १ ५ २ ३८ ९ १ ९}
 सो । मधारया३ । ओ३४ । द्वाहोयि । इन्द्रायार३पा ।
^{५८ २ ३८ १ ५ ४ ५ ५८}
 तवौहोयि । औहोर३४वा । सूप्रतोईहायि ॥ (१) रक्षो
^{१ ४ ५ ११ ३८ १ २ ८ १ ५}
 द्वाश्विश्चवर्षणायिः । अभायियोनिम् । अयोहता३यि ।
^{१ ३८ २ १८ ५ २ ३८ २}
 ओ३४ । द्वाहोयि । द्रोणेशार३धा । स्थमौहोयि ।
^{३८ १ ५ ४ ५ ५ २ ४८ ५८}
 औहोर३४वा । सापुदोईहायि ॥ (२) वरिवोर३धातमो
^{२ १ १८ १ २ १ ५ १}
 भुवाः । म्हायिष्ठोवृ । त्रहन्तमा३ः । ओ३४ ।
^{३८ २ १ १ ३८ २ ३८ १}
 द्वाहोयि । पर्षायिरार३धाः । मओहोयि । औहोर३
^{५ ४ ५}
 धवा । द्योपुनोईहायि(३) ॥ १५ * ॥ [८]

^{५८ २ ४५ ५ ४ ५ १}
 ॥ भासम ॥ स्वादि । ष्टाश्यामा । ईया । दायि
^{२ १ १८ ५ ३८ ३८ १}
 ष्टाश्या२ । पावस्वसो । म । धी३हो । वाहायि । र
^{१ १ २ ५८ २ २१ २१}
 या२ । इन्द्रा२३ । या२पार३४धौहोवा । तवेषुमा३ ॥ (१)

^५ रक्षः । ^२ ^{४५} द्वात्रायि । ^{५५} श्वा । ^४ ^५ ईया । ^१ ^२ चार्पाशणाऽयिः ।

^१ ^{२२} अभियोनिम् । ^५ ^{२२} अ । ^३ ^{२२} यौश्चो । ^{३२२} वाद्यायि । ^१ हताऽ

^{१२} यि । ^{१, ३} द्रोणेऽऽ । ^{५२२} सारधाऽऽश्चौहोवा । ^१ ^२ ^३ स्थमांसदा

^५ शत् ॥ (२) ^२ ^{४५} वरि । ^{५५} ^४ ^५ वोश्धा । ^{१२} ता । ^{१२} ईया । ^{१२} मोभूश्वाऽः ।

^१ ^{२२} माण्डिष्ठोवृ । ^६ ^{२२} च । ^{३२२} ^१ ^१ चौश्चो । ^{३२२} वाद्या । ^१ तमाऽः । ^१ पर्षा

^{१, ३} रश्चि । ^{५२२} ^{१, ३२२} सारधाऽऽश्चौहोवा । ^{१, ३२२} मघोनाशम् (३) ॥ १६* ॥ [८]

॥ शैशवम् ॥ ^{३२} ^२ ^१ ^१ स्वादिष्ठयाम, दिष्ठया । ^१ ^२ ^२ पवस्वसोमधा

^{२२२} रया । ^५ ^{२२} ^४ इन्द्रायारऽऽपा । ^{२२} ^४ तवाऽयिच्छप्रताईप्रः ॥ (१)

^{२२२} ^{१२} रक्षोद्वाविश्चर्पाणायिः । ^{१२} ^२ अभियोनिमयोद्धतायि । ^{३२} द्रो

^{१२} ^५ णेसाऽऽश्धा । ^{३२} ^४ स्थमाऽसाप्रदाईप्रः ॥ (२) ^२ ^२ वरिवोधात्

^२ ^२ मोभुवाः । ^{१२} ^२ माण्डिष्ठोवृत्रहन्तमाः । ^{२२} ^५ पर्षिरारऽऽश्धाः ॥

^१ ^४ माऽघोपुनाईप्रः ॥ (३) ॥ १८ † ॥ [१०]

* ऊ० गा० १८प्र० १ च० १६सा० ।

† ऊ० गा० १८प्र० २ च० १८सा० ।

१५ १५ ४ ४ २ २
 ॥ आश्वसूक्तम् ॥ आश्वीहोवाहायि । स्वादिष्ठया । म
 १ २ १५ १५ २ २ १ २ १५
 दायि । ष्टया । ऐहीयैही१ । पावस्वसोमधारया । ऐ
 १५ १ १ १ १५
 हीयैही१ । आरयि । आयिन्द्रायापा२ । तवे । सू
 १ ५ ५ १ १ २ १ १ १ १ १ १ १
 रता२३४श्वीहोवा । शुक्रआहुता२३४५ः (१) ॥ २० ॥ [११]

१ १ २ २ २
 ॥ सत्रासाहीयम् ॥ वरा३४यि । बोधातमोभुवः ।
 ५ ५ १ २ १ १
 ओईवा । मदिष्ठोवृचन्ता२माः । पार्षायि । रा
 २ १ ५ १५ १५ २ १ ५ ५
 २३धाः । मशौहो । वाहा३४३यि । घो२३४नोईहा
 यि(३) ॥ ६ † ॥ [१२]

१५ २ २ १ ५ २ २ १ ५ २
 ॥ स्वारकौत्सम् † ॥ स्वादीदिष्ठार३ । यामदिष्ठयाई
 ५ १ २ २ १५ १५ १ २ २ १५ २
 धा । पवस्वसोमधारया । पावस्वसो । मधारार३या ।
 १ २ २ १ १ १ १५ १ १ १५
 आयिन्द्रा३हा । यापा३हा । तवेसूरुता३४३ः ॥ (१) रक्षो
 १५ १ ४ ५ १ १ २ १ १ २ १ २ १ १
 हीहार३ । विश्वर्षणिरीया । अभियोनिमयोहते । आ

० क० मा० १० प्र० १ च० १० साम । † क० मा० ११ प्र० १ च० १० साम ।

‡ "रेडकौत्सम्"—इति अ० पु० ।

^{१२}भियोनिम् । ^{१२}अयोहारश्तायि । ^{१ १ १}द्रोणेद्वायि । ^{१ १}साधा
^१श्वा । ^{१२}स्थमासारश्दाश्शत् ॥ (२) ^{१२ १२ १}वरीक्षीवोरश् । ^{४२}धा
^१तमोभुवर्द्धया । ^५मद्दिष्टोवृचहन्तमः । ^{१ १ १ १ १}माद्दिष्टोवृ ।
^१चहन्तारश्माः । ^{१ १ १ १}पार्षाश्रियद्यायि । ^{१ १ १}राधोश्हायि । ^१मघो
^१श्नाश्शत् ॥ ^१ओश्शत्पुई । ^१डा (३) ॥ २० * ॥ [१३] १५

अथ प्रगाथरूपे द्वितीय-सूक्ते—

प्रथमा ।

^{१ १ १ १ १}पवस्वमधुमत्तमद्न्द्रायसोमक्रतुवित्तमोमदः ।

^{१ १ १ १ १ १ १}मद्दिद्यक्षतमोमदः ॥ १ १ ॥

हे “सोम !” “मधुमत्तमः” अतिशयेन माधुर्योपेतस्वम्
 “द्न्द्राय” द्न्द्रार्थं “मदः” मदकारः सन् “पवस्व” चर ।
 कौटुम्भः ? “क्रतुवित्तमः” अत्यन्तं प्रज्ञायाः कर्मणी वा लभ्यकः,
 “मद्दि” मंद्नीयः “द्युक्षतमः” अत्यन्तं दीप्तः “मदः” मद-
 हेतुः ॥ १ ॥

० क० मा० ११ प्र० १ ख० १० वा० ।

† ख० वा० ६, ९, ४, १ (१ भा० १११५०) = ख० वे० ७, ५, १७, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२
यस्यतेपीत्वावृषभोवृषायतेस्यपीत्वास्वर्विदः ।

२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
ससुप्रकेतोअभ्यक्रमीदिषीच्छावाजन्नैतशः ॥ २ * ॥ १६

“वृषभः” कामानां वर्षकः इन्द्रः, हे सोम ! “यस्य” यं
“ते” त्वां “पीत्वा” “वृषायते” वृषभ इवाचरति, किञ्च
“स्वर्विदः” सर्वं जानतः “अस्य” तव † “पीत्वा” पाने सति
“सु प्रकेतः” शोभन-प्रज्ञः ‡ “सः” इन्द्रः वृषभः शत्रूणाम्
अन्नानि “अभ्यक्रमीत्” अभिक्रामति । तत्र दृष्टान्तः—“न”
“एतशः” [—इत्यञ्चनाम (निघ० १, १४, १०)] यथा अश्वः
“वाजं” सङ्ग्रामम् अभि गच्छति तद्वत् ॥

“स्वर्विदः”—“स्वर्दशः”—इति पाठौ ॥ २ ॥ १६

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
॥ सफम् ॥ पवस्वाश्मधु । मत्तारश्ममाः । इन्द्राय
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
सोमार । क्रतुवाइत्ताश्मोश् । माश्श्श्मदाः । महाइ ।
१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
द्युक्ष्णाताश्मोश् । माश्श्मदोईहाइ ॥ (१) महिद्युश्क्ष्व ।

* ऋ० वे० ७, ५, १७, २ ।

† ‘अस्य सोमस्य’—इति वि० ।

‡ ‘सुप्रकेतः सुप्रज्ञः’—इति वि० ।

॥ ‘पीत्वा’—इति ‘शर्वतः’—इति, ‘स्वर्दशः’—इति च ऋग्वेदीयपाठाः ।

^{२ ४} ^५ ^{१ १ २ २ १} ^{१ २ ४}
मोमारश्वादाः । यस्मिन्पाइत्वात् २ । वृषभोवाश्वात् ३ ।

^२ ^५ ^{२ १} ^{२ २ ४} ^२
याश्वात् ३ ४ ताद् । अस्या । पीत्वात् ३ ४ वात् ३ ४ ५ इदो

^५ ^{१ १ २ ४ २ ५} ^{२ ३} ^५ ^{२ १ २}
ईचाद् ॥ (२) अस्यपीत्वात् ५ । वर्वारश्वात् ३ ४ इदाः । ससुप्र

^१ ^{१ २ ४} ^२ ^५
काइतो २ । अभियाक्राहमीत् ३ । आश्वात् ३ ४ इषाः ।

^{२ १} ^{२ २ ४} ^२ ^५
षका । वाजान्नाश्वात् ३ । ताश्वात् ३ ४ ५ गोइहाद् (३) ॥ ८४ ॥ [१]

^{१ २ १ २} ^१
॥ शङ्कुसाम ॥ पवस्वमा । ए २ । धुमा । तमाः ।

^{२ २} ^{२ १ २} ^२ ^{१ १}
इन्द्रायसोमक्रतुवित्तमोमारश्वादाः । माची रद्यु चारश्वात् ३ ।

^{२ १} ^५ ^४ ^५
तमोरश्वात् ३ ४ वा । मापुदोइचायि (१) ॥ ६ १ ॥ [२]

^{१ २ १ २} ^१
॥ शङ्कु ॥ पवस्वमा । ए २ । धुमा । तमाः ।

^{२ २} ^{२ १ २} ^२ ^{१ १}
इन्द्रायसोमक्रतुवित्तमोमारश्वादाः । माची रद्यु चारश्वात् ३ ।

^{२ १} ^५ ^४ ^५ ^{१ १ १ २}
तमोरश्वात् ३ ४ वा । मापुदोइचायि ॥ (१) मद्युक्ता । ए २ ।

^१ ^{२ २ २} ^{२ १ २} ^२ ^१
तमाः । मदी । यस्मिन्पीत्वावृषभोवृषायश्वात् ३ ४ तायि । आ

० क० मा० १ प्र० १ च० ८ पा० ।

† क० मा० १ प्र० १ च० ८ पा० ।

१ २ १ ५ ४ ५
 स्या॒रपायित्वा॒२३ । सुवो॒२३४वा । वा॒पूयिदो॒६हायि ॥२)

१ १ १२ १२ १ २ २
 अ॒स्यपीत्वा । ए॒२ । सु॒वाः । वि॒दाः । स॒सुप्र॒कोतो॒अ

१ १ २ १ १ १ १
 भिय॒क्रमी॒दार॒यिषाः । आ॒च्छा॒रवा॒जार्॒श्म । न॒धो॒२३४

५ ४ ५
 वा । ता॒पू॒शो॒६हायि(३) ॥ ८ # ॥ [३]

१ १ ५
 ॥ स॒त्रासा॒क्षीय॒म् ॥ प॒वा॒३४ । स्व॒मधु॒म॒त्तमः । ओ

५ १ २ २ २ १ १
 ६वा । इन्द्रा॒यसो॒म॒क्रतु॒वि॒त्त॒मोमा॒२दाः । मा॒२हा॒यि ।

२ १ ५ १२ १२ १ ५
 द्यु॒२३४ । त॒मो॒३४ । वा॒हा॒३४३४यि । मा॒२३४दो॒६

१ २ २ ५ ५
 हायि ॥१) म॒हा॒३४यि । द्यु॒३४त॒मो॒मदः । ओ॒६वा ।

१ २ २ २ २ १ १
 य॒स्यते॒पीत्वा॒वृष॒भो॒वृषा॒या॒२तायि । आ॒२स्य । पा॒२३४यि

२ १ ५ १२ १ १ ५ ५
 त्वा । सु॒वो॒३४ । वा॒हा॒३४३४यि । वा॒२३४यिदो॒६हा

१ १ २ ५ ५ १
 यि ॥२) अ॒स्य॒३४ । पी॒त्वा॒सुव॒र्विदः । ओ॒६वा । स॒सु

२ २ २ १ १ २
 प्र॒कोतो॒अ॒भिय॒क्रमी॒दा॒२यिषा । आ॒२च्छा । वा॒२३४जाम् ।

● क० मा० ७३० १ अ० १६ सू० १ ।

१ ५ २५ ३२ २ १ ५ २५ ३२ १
 नञौश्चो । वाश्जाम् । नञौश्चो । वाश्चाश्चयि ।

१ ५ ५
 तारश्चोश्चायि(श्) ॥ ७ * ॥ [४]

१ २ २ १ १
 ॥ इडानासङ्कारम् ॥ औहोयिञ्जवाश्होयि । पव

४ २ २५ २ २ ४ २२ २५
 स्वमाश्धूमत्तमः । इन्द्रायसोमक्रतुवाश्चित्ताश्मोमदः ।

२२ २ १ ३ २ ३ ५ २ २ २
 औहोयिञ्जवाश्होयि । मद्वायिद्यूरश्चक्षा । तमोमदः ।

१ २ ४ ५ ४
 इडाश्भाश् । एहोडा । होप्ई । डा ॥ ५ † ॥ [५]

५ २ ४ ५ ४ ५ २ १ २ १
 ॥ कालेयम् ‡ ॥ पवस्वाश्मधुमत्तमाः । इन्द्रायसो ।

२ २ १ ५ २ २
 माश् । क्रतूश् । वाश्चयित् । तमः । माश्दाः ।

१ २ २ १ ५ ४ ५
 मद्वायिद्युक्षौ । वाश्चश्चोश्चवा । तमोश्मदाः ॥ (१) म

२ ४ ५ ४ २ ५ २ २ १ २
 द्विद्यूरश्चतमोमदाः । यस्तपेपायि । त्वाश् । वृषाश् ।

१ ५ २ २ १ ३ २ ३ १
 भोश्च । वृषा । याश्तायि । अस्यापीत्वौ । वाश्चश्

* क० मा० ८ प्र० २ ख० ७ चा० । † क० मा० १० प्र० ५ चा० ।

‡ “महाकालेयम्”—इति ख० पु० ।

^२ श्री३४वा । ^५ सुवा^४पूर्विदाः ॥ (२) ^५ अस्य^२पी^४श्त्वा^४सुव^४र्विदाः ।

^२ ससु^२प्रकायि । ^२ तोर^२३ । ^१ अभा^१शयि । ^५ आर^५३४ । ^५ क्रमीत् ।

^२ आ^२शयिषाः । ^१ अ^२च्छा^२वा^२जौ । ^२ वा^२३४^२श्री^५३४वा । ^४ नए^४पूत

शाः । ^४ द्यो^४पू^४इ^४डा(३) ॥ ५ * ॥ [६]

॥ ^२ च्या^५वनम् ॥ ^२ पवा^२र^२३४ । ^५ स्वम । ^२ धु^२मा^२र^२३४^२त्तमा

६ः । ^५ द्याउ । ^२ आ^२यि^२न्द्रा^२या^२र^५३४^२सो । ^२ म^२क्र^२तु^२वि^२त^२मो^२मा

^५ दो^५र^५३४^५हायि । ^१ म^२द्वा^२यि^२द्यु^२श्चा^२३ । ^२ ता^२मा^२र^२३^२द्वा^२३४^२शयि ।

^२ मा^२र^५३४^५दो^५ई^५द्यायि(१) ॥ ४ † ॥ [७]

॥ ^१ प्र^२ती^२ची^२ने^२ड^२ङ्गा^२शी^२तम् ॥ ^१ प^१व^१स्व^१म^१धु । ^१ मा^१र^१त्त^१माः ।

^२ आ^२यि^२न्द्रा^२य^२सो^२म^२क्र^२तु^२वि^२त् । ^१ त^१मो^१म^१दा^१र^१३४ः । ^२ द्या^२द्यो^२यि ।

^१ म^१द्दि^२द्यु^२क्षा^२ता^२श्माः । ^१ म^१दा । ^४ श्री^५श्चो^२वा ॥ (१) ^१ म^१द्दि^२द्यु^२क्ष^२त् ।

^१ मो^१र^१म^१दाः । ^२ या^२स्य^२ते^२पी^२त्वा^२वृ^२ष^२भः । ^१ वृ^१षा^१य^१ता^१र^१३४^१यि ।

^{३२२} ^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 हाहोयि । अस्यपीत्वाह्रवाः । विदा । औह्रहोवा ॥ (२)

^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०}
 अस्यपौत्वासु । वार्विदाः । सासुप्रकोतोषभिय । क्र

^१ ^० ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०}
 मायिदिषारः । हाहोयि । अक्षावाजान्नाः । त

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 शा । औह्रहोवा । ईडा (३) ॥ १८ * ॥ [C]

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 ॥ धुरासाकमश्र्वम् ॥ पवस्वमाः । औह्रहोः १ । धुम

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 तमाः । औह्रहोः १यि । इन्द्रायसोः । औह्रहोः १ ।

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 मक्रतुवित्तमोमदाः । औह्रहोः १यि । महिद्युः १ ।

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 औह्रहोः १ । तमोमदाः ३ । औह्रहोः १२३ ४ ५ ई ।

डा(३) ॥ ८ १ ॥ [E] १६

दृष्यात्मके तृतीयसूक्ते—

प्रथमा ।

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 इन्द्रमच्छसुताइमेवृषण्यन्तु हरयः ।

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५}
 श्रुष्टेजातासइन्दवःस्वर्विदः ॥ १ ॐ ॥

● ऊ० गा० १३प्र० २ख० १८सा० । † ऊ० गा० १४प्र० १ख० ८सा० ।
 ‡ ख० चा० ६. १, ३, १ (२भा० २०१पृ०) = ख० वे० ०, ५, ८, १ ।

“शुष्टे” [शुष्टीति क्षिप्रनाम (निरु० ६, १२)] क्षिप्रं
 “जातासः” जाताः “इन्द्रवः” पात्रेषु चरन्तः “स्वर्विदः”
 सर्वज्ञाः “इरयः” इरितवर्णाः “सुताः” अभिषुताः “इमे”
 सीमाः “वृषणं” कामानां वेत्तारम् “इन्द्रम्” “अच्छ यन्तु”
 अभिगच्छन्तु ॥

‘शुष्टे’-‘शुष्टि’—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २२ १ १ २२ १ १
 अयम्भरायसानसिरिन्द्रायपवतेसुतः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 सोमोजैत्रस्यचेततियथाविदे ॥ २ * ॥

“भराय” सङ्ग्रामाय “सानसिः” भजनीयः† “सुतः”
 अभिषुतः “अयं” “सोमः” “इन्द्रार्थं” “पवते” चरति ग्रहादिषु
 चरति । ततः सोमः “जैत्रस्य” [“क्रियायद्वयं कर्त्तव्यम्
 (१, २, २७५वा०)”—इति कर्मणः सम्पदान-सङ्ज्ञा, चतुर्थ्यथ
 षष्ठी (२, ३, ३६)] जयशीलं मिन्द्रं “चेतति” जानाति ।
 “यथा” इन्द्रः “विदे” लोकैर्ज्ञायते तथा जानाति ॥ २ ॥

* अ० वे० ७, ४, ८, २ ।

† ‘सानसिः सावधिता’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

२१७ १ २२२ १ १ १ १
अस्येदिन्द्रोमदेघाग्राभङ्गुभृणातिसानसिम् ।

१२ ० १२ २१२ ३ १
वज्रञ्चवृषणम्भरत्समपसुजित् ॥ ३ * ॥ १७

“अस्येत्” अस्य सीमस्येव “मदेषु” सञ्जातिषु† “सानसिं” सर्वैः सम्भजनोयं‡ “ग्राभं” गृह्णीतव्यं धनुः “गृभृणाति” गृह्णाति [“हृषहोर्भञ्छन्दसि”—इति भत्वम्] किञ्च “अपसु-जित्” उद्दकार्थं वृषस्य जेताणाम् । यद्वा, ‘आपइत्यन्तरिक्षनाम (निघ० १, ३, ८) अन्तरिक्षे अहिनामकस्य जेता “इन्द्रः” “वृषणं” सर्पितारं “वज्रं च” स्वकीय मायुधं “सम्भरत्” सम्बिभक्तुः‡ [विभक्तैरङ्गागमः ॥

“गृभृणाति”—“गृह्णीत”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १७

१ १ २ ४ ५ २ ३ ४
॥ पौष्कलम् ॥ इन्द्रमाश्कसु । तर्हि २ ४ ४ माइ ।

२ १ २ १ २ ३ ५ २ १ २ ७ ८
वृषाण्या । त्वहारारश्भयाः । श्रुष्टाइजाता । सर्इर

* ख० वे० ७, ५, ८, ३ ।

† ‘मदेषु निमिषमूतेषु’—इति वि० ।

‡ ‘सानसिं साधनसम्भवनम्’—इति वि० ।

१ § विवरचकारस्य यथानुक्तं ‘समपसुजित्’—इत्येव पदं व्याख्यातवान्, न तु अस्मिन्नि धरदित्याख्यातेन अपसुजिदिति पृथगिति । तथाचि—‘समपसुजित् उद्दृा जेषु जेता’—इति ।

^२ न्दा २ ३ ४ ५ वा ६ पू ६ः । सुवर्दिदा २ ३ ४ ५ ॥ (१) अ
^{१ २ ४ ५} यन्माश्राय । ^{२, २} साना २ ३ ४ साइः । ^५ इन्द्रायपा । वाता
^२ इह २ ३ ४ ताः । ^५ सोमोजै । ^{२ २ १ २} चा । ^० स्यचारइता २ ३ ४ ५
^{२ २ १ ३ १ १ १ १} ताईप्रइइ । ^{२ १ २ १ ४ ५} यथाविदे २ ३ ४ ५ ॥ (२) ^२ अस्वेदीरन्द्रोम । दा
^{२ ५} इषू २ ३ ४ वा । ^{२ २ १ २ १} ग्रामङ्गुभणा । ^{२, २ ५} ताइसानार २ ३ ४ साइम् ।
^{२ १} वज्राञ्चवा । ^{० २} षणारम्भार २ ३ ४ पूराईप्रइत् । ^{२ १ ४ १ १} समसुजीर ३
^{१ १} ४ ५ त् ॥ १० * ॥ [१]

^२ ॥ सुज्ञानम् ॥ ^{२ १} इन्द्रमच्छा । ^{२ १} सुताइमायि । वृषणं
^१ यार । ^{२ २ १} तुह्ररयाः । ^१ श्रुष्टेजातार । ^१ सइ । ^१ दारवार
^{५ २ २} ३ ४ श्रीहोवा । ^{१ १ १ १ १ १} सुवर्दिदणउपार ३ ४ ५ (१) ॥ ७ † ॥ [२]

^{१ २ १} ॥ रोहितकुलीयाद्यम् ॥ ^{२ १} इन्द्रमच्छा । ^{२ १ २} सुताइमे ।
^{२ १ २} वृषणंयन्तुहरयःश्रुष्टेजारइता । ^{१ २ १ २} सारइ । दावःसुवाइ

* क० मा० १प्र० १अ० १०सा० । † क० मा० १प्र० १अ० ७सा० ।

उवार३ । वी२३४दः ॥ (१) अरान्भरा । यसानसिः ।

इन्द्रायपवतेसुतःसोमोजार३यित्रा । स्यार३चे । ताति

यथा३१उवार३ । वी२३४दे ॥ (२) अस्येदिन्द्राः । मदे

ष्ठा । ग्रामङ्गभृणतिसानसिं वज्रञ्चार३वा । धार३णाम् ।

भारत्समा३१उवार३ । ष्ठ२३४जीत् (३) ॥ १७ ५ ॥ [३]

॥ सुज्ञानम् ॥ इन्द्रमच्छा । सुताइमायि । वृषणां

यार३ । तुष्टरयाः । श्रुष्टेजातार३ । सइ । दार३वार३

४षौहोवा । सुवर्विदण३ ॥ (१) अयन्भरा । यसानेसा

यिः । इन्द्रायापार३ । वतेसुताः । सोमोजायित्रार३ ।

स्यचे । तार३तार३४षौहोवा । यथाविदण३ ॥ (२) अस्ये

दिन्द्राः । मदेषुवा । ग्रामङ्गभृणां३ । तिसानसायि

म^१ । वज्रञ्चार^१ । षण^१म् । भार^१रा^१२३४ औ^१हो^१वा ।

सम^१प्सु^१जि^१दे^१उ^१पा^१२३४पु^१ (३) ॥ = * ॥ [४]

॥ शु^१ध^१म् ॥ इ^१न्द्र^१म^१ञ्चा^१र^१च^१ । ता^१इ^१मो^१वा । वृ^१ष^१णं

या । तु^१ह^१र^१याः । अ^१ष्टे^१जा^१ता^१स^१इ^१न्द्र^१वः^१सु । वा^१२३ः । वि

दा^१उ^१वा । अ^१धि^१या^१र^१ ॥ (१) अ^१य^१न्म^१रा^१र^१थ । सा^१न^१सो^१वा ।

इ^१न्द्रा^१य^१पा । व^१ते^१सु^१ताः । सो^१मो^१जै^१त्र^१स्य^१चे^१त^१ति^१थ । था^१२३ ।

वि^१दा^१उ^१वा । अ^१धि^१या^१र^१ ॥ (२) अ^१स्ये^१दि^१न्द्रो^१र^१म । दे^१षु^१वो^१वा ।

ग्रा^१भ^१ङ्ग^१भृ^१णा । ति^१सान^१सा^१यि^१म् । व^१ज्र^१ञ्च^१वृ^१ष^१ण^१म्भ^१र^१त्स^१म् ।

षा^१२३ । प्सु^१जा^१उ^१वा । अ^१धि^१या^१र^१ । ए^१२३^१द्वि^१या^१३४३ ।

ओ^१र^१३४^१पू^१ई । डा^१ (३) ॥ २० ण ॥ [५]

॥ ऐ^१उ^१मा^१या^१स्य^१म् ॥ आ^१इ^१न्द्रा^१म् । आ^१ञ्चा^१ । सु^१ता

इमायि । वा^१र्षण^१या^१३१ । तु^{११}ह^१र^१याः । अ^१ष्टा^१३१यि । जा^{१२}
ता । सा^१इ^२न्द्वा^{११}३१ः । स^१व^१र्वा^१र^१श्चि^१दा^१३४३ः(१) ॥ १६ † ॥ [६]

॥ औ^१प^१ग^१वा^१द्य^१म् ॥ इ^१न्द्र^{१२}म^१ष्ठा । सु^१ता^१इ^१मा^१यि । वृ^१ष
णा^१३३या । तु^१ह^१र^१यः^{१२}अ^१ष्टे^१जा^१ता । स^१इ^१न्द्वा^१र^१श्वाः । सु^१व
र्वा^१३३यि^१दाः ॥(१) अ^१य^१म्भ^१रा । य^१सा^१न^१सा^१यिः । इ^{१२}न्द्रा^१या
र^१३पा । व^१ते^१स^१तः^१सो^१मो^१जै^१त्रा । स्य^१चे^१ता^१र^१३ता^१यि । यथा^{१२}
वा^१३३यि^१दा^१यि ॥(२) अ^१स्ये^१दि^१न्द्राः । म^{१२}देषु^१वा । ग्रा^१भ^१ङ्गा
र^१श्भ^१णा । ति^१सा^१न^१सि^१व^१ज्ज^१ञ्च^१वा । ष^१ण^१म्भ^१र^१३रा^१त् । स
म^१ण्ड^१३३जौ^१त् । ऐ । चि^१या^१३३यि । चि^{११}या^१३४^{१२}अ^१श्री^१हो^१वा ।
इ^१३ । उ^{११}पा^{११}३१३४^{११}५ (३) ॥ १ * ॥ [७]

॥ दै^{११}वो^{११}दा^{११}स^{११}म् ॥ इ^{११}न्द्रा^{११}३१म् । अ^{११}ष्ठा^{११}३१३३४ । सु
ताः । आ^{१२}श्चि^१मा^१यि । वृ^{११}षा^{११}३१ । ण^{११}या^{११}३१३३४ । तु^१ह ।

* क० मा० १० प्र० १ अ० १६ पा० ।

† क० मा० १० प्र० १ अ० १६ पा० ।

^{१ १} रा३याः । ^{१ २} अ॒ष्टा३श॒यि । ^{३ २ १} जा॒ता३१२३४ । ^{५ १} स॒इ । दा३
^१ वाः । ^{३ २} सु॒वा३१ । ^{३ २} वि॒दा३ः । ^{१ ५} अ॒ोर३३४वा ॥ (१) ^{३ २} अ॒या३१
^{३ २} म् । ^{५ २} भ॒रा३१२३४ । ^{१ १} य॒सा । ^{३ २} ना॒सा॒यिः । ^{३ २} इ॒न्द्रा३१ ।
^{३ २} य॒पा३१२३४ । ^{५ २} व॒ने । ^{३ २} स॒र॒ताः । ^{३ २ १} सो॒मो३१ । ^{३ २} जै॒त्रा३१
^{४ ५ २} ३३४ । ^{३ २} स्य॒चे । ^{३ २} ता॒ता॒यि । ^{३ २} य॒था३१ । ^{३ २} वि॒दा३ । ^१ अ॒
^५ ३३४वा ॥ (२) ^{३ २} अ॒स्ये३१त् । ^{३ २} इ॒न्द्रो३१२३४ । ^{५ २} म॒दे । ^{३ २} षू॒वा ।
^{३ २} ग्रा॒भा३१म् । ^१ गृ॒र्भा३१२३४ । ^{५ २} ति॒सा । ^{३ २} ना॒सा॒यिम् ।
^{३ २} व॒ज्रा३१म् । ^{३ २} च॒वा३१२३४ । ^५ ष॒णम् । ^{३ १} भा॒रा॒त् । ^{३ २} स॒मा
^{३ २} ३१ । ^{३ २} अ॒जी३१त् । ^५ अ॒ोर३३४वा । ^{३ ५} ऊ॒र३३४पा (३) ॥ १० * ॥ [८]

^{३ २} ॥ वि॒शो॒वि॒शो॒यम् ॥ ^{३ २} इ॒न्द्र॒म॒च्छ॒म् । ^{३ २} स॒र॒ता॒इ॒मा

^{३ २ ३} यि । वा॒र्षा॒णा॒या । ^३ तु॒ष्टर । ^३ यः॒शू॒र३३४यि । ^३ ऊ॒म्ना
^{३ २} यि । जा॒ता३ । ^३ सा॒र३३४इ॒ष्टायि । ^३ अ॒ो । ^{३ १} ऊ॒वा॒यि ।

● ऋ० मा० १२ प्र० १ ष० १० वा० ।

^५ दा२३४वाः । ^१ ऊम्नायि । ^{१ २} सू३वा३ः । ^१ वा२३४यिदाः ।
^{४२} एहियाद्दहा ॥ (१) ^५ अयम्भराह्मम् । ^१ या३सानसायिः । ^{२२} आ
^{१ १ १} श्यिन्द्राया३पा । ^{१ २} वतेसु । ^१ तःसो२३माः । ^१ ऊम्नायि ।
^{१ १} जा३यिवा३ । ^१ स्या२३४चेहायि । ^{१ २} ओ । ^{१ २} ऊवायि । ^३ ता
^१ २३४तायि । ^१ ऊम्नायि । ^{२ १} या३था३ । ^१ वा२३४यिदायि ।
^{४२} एहियाद्दहा ॥ (२) ^५ अस्येदिन्द्रोऊम्ना३देषुवा । ^{१ २} या३भाङ्गा३
^१ भ्णा । ^{१ २} तिसान । ^२ सिंवा२३अाम् । ^१ ऊम्नायि । ^१ चा३
^२ वा३ । ^१ षा२३४ण्हायि । ^५ ओ । ^{१ २} ऊवायि । ^३ भा२३४
^५ रात् । ^१ ऊम्नायि । ^{१ २} सा३मा३ । ^१ सू२३४जीत् । ^{४२} एहिया
^५ ईहा । ^५ होपुई । ^५ डा(३) ॥ १ * ॥ [८]

॥ आश्वत्थक्तम् ॥ ^{१ ३२ ४२} आश्वीहोवाहायि । ^५ इन्द्रमक्का ।

^{१ १} सुताः । ^२ इमे । ^{२२ २३ २४} ऐहीयैहो३ । ^१ वार्षण्यन्तु चरयःश्रुष्टा

यिजाता । ऐक्षीयैक्षी । आरेयि । साआरेयिन्दावा
 २ । सुवः । वा रेयिदारश्छौक्षीवा । शुक्रआहुता

११११
 रश्छपुः (१) ॥ १० * ॥ [१०]

॥ जराबोधीयम् ॥ इन्द्रमच्छोवा । क्षताइमायि ।

वृषाणांश्श्या । तुहुरयःश्रुष्टेजाता । सआयिन्दाश्वारश्ः

सू । वः । विदोश्छपुई । डा ॥ (१) अयम्भरोवा । या

सानसायिः । इन्द्रायारश्पा । वतेसुतःसोमोजैत्रा । स्थ

चायिताश्तरश्शिया । था । विदोश्छपुई । डा ॥ (२) अ

स्येदिन्द्रोवा । मादेषुवा । आभाङ्गारश्छर्भणा । तिसान

सिं वज्रञ्चवा । षणाभाशरारश्त्साम् । अ । सुजोश्छपु

ई । डा (३) ॥ ११ † ॥ [११]

॥ आक्षारम् ॥ इन्द्रम् । अक्काश्छ । औक्षीपुसु

^{२४} ताइमायि । ^१ वृषणं ^{२ १} यन्तु ^१ हरा ^{३ २} २३या ^{३४} । ^{३ २} श्रुष्टा ^{३४} ३४यिजा
^२ ता । ^१ सइन्दवाः । ^{२ ४ ५} सू३ववि । ^{३ १ १ १ १} दा२३४५ ॥ (१) ^५ अयम् ।
^{३ २} भरा ^{३४ ४} ३४ । ^{२ ४} औहो ^{१ २} प्रयसानसायिः । ^{२ १ २} इन्द्राय ^२ पवते ^{३ २ ३} ह्य ^{३ २ ३} ३३ता
^{३४ २} ३४ । ^{३ २ २} सोमो ^{२ १} ३४जैत्रा । ^{२ ४ २ ५} स्यचेततायि । ^३ याश्यावि । ^३ दा
^{१ १ १ १} २३४५यि ॥ (२) ^{५ २} अस्मेत् । ^{३ २} इन्द्रो ^{३ ४} ३४ । ^{२ ४} औहो ^{२ ४} प्रमदेषुवा ।
^{१ २} ग्राभङ्गु ^{२ २ १ २} भृणातिसाना ^२ २३सा ^{३ २} ३४यिम् । ^{३ २} वज्रा ^{३ २} ३४च्चवा । ^{३ २} षण
^१ भरात् । ^{४ ४ ५} सा ^{३ १ १ १ १} ३मप्सु । ^{३ १ १ १ १} जी ^{३ १ १ १ १} २३४५त् (३) ॥ १७ * ॥ [१२] १७

अथ चतुर्थसूक्ते — प्रथमा ॥

^{३ १ २} पुरो ^{३ १ २} जिती ^{३ १ २} षो ^{३ १ २} अन्धसः ^{३ १ २} सुतायमादयित्स्ववे ।

^{२ ३ १ २} अपश्चान् ^{३ १ २} अथिष्टनसखायोदीर्घजिह्वयम् ॥ १ १ ॥

हे “सखायः” सखिभूताः समानख्याना वा हे स्तोतारः !
 “वः” यूयं “पुरोजितीः” [पूर्वसवर्णदीर्घः (७, १, ३८)] पुरः-

• क० गा० १४ प्र० १ अ० १० सा० ।

† क० षा० ६, २, १, १ (२ भा० १५१ पु०) — ऋ० वे० ७, ५, १, १ ।

स्थित-जयस्य “अन्वसः” अदनीयस्य सोमस्य स्वभूताय “सुताय”
अभिषुताय “मादयिन्नवे” अत्यन्तं मदकराय रसाय “दीर्घ-
जिह्वा” दीर्घा जिह्वा यस्य सः [“दीर्घजिह्वी च हृन्दसि (४,
१, ५६) ”—इति ङीषन्तत्वेन निपातितः] तादृशं श्वानम्
“अप अयिष्टन” अपअयत अपबाध, यथा श्वा राक्षसा वा सुतं
सोमं न लिङ्गन्ति तथा कुरुतेत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २८ १ १ २ १ १ २ २ २
योधारयापावकयापरिप्रस्यन्दतेसुतः ।

२ ३ १ ३ २८
इन्दुरश्वोनकृत्यः ॥ २ * ॥

“सुतः” अभिषुतः “कृत्यः” [कृत्वतीति कर्मनाम (निघ० २,
१, २०)] कर्मणि साधुर्यः † इन्दुः सोमः “पावकया” पापानां
शोधयित्रा “धारया” “परि प्रस्यन्दते” परितः चरति ।
कथमिव ? “अश्वोन” यथा अश्वो वेगेन प्रगच्छति तद्वत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ ३ १ २ २ २ २ २ १ १ २ २ २ ३ २
तन्दुरोषमभीनरःसोमंविश्वान्चाधिया ।

१ १ २ २ १ २
यज्ञायसन्वद्रयः ॥ ३ ‡ ॥ १८

● ऋ० वे० ७, ५, १, १ । † कृत्यः कृतिवान् देवगमित्यर्थः—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, ५, १, ३ ।

“नरः” कर्मनेतार ऋत्विजः “दुरेषं”* [रोषतेर्हिंसार्थस्य (म्वा० प०) रेफलोपे दीर्घाभावे, षोषतेर्दीर्घार्थस्य (म्वा० प०) वा षलि रूपमिति, सन्देहादनवग्रहः] “तन्दुः” बधं दुर्हं वा सोमम् “अभि” लक्ष्य “विश्लाच्या” सर्वान् कामानश्चित्रा, कामान् प्रापयित्रा† “धिया” बुद्ध्या “यज्ञाय” यज्ञार्थम् “अद्रयः सन्तु” अदारण्युक्ताः भवन्तु ॥

“यज्ञायसन्त्वद्रयः”-“यज्ञं हिन्वन्त्यद्रिभिः”—इति पाठौ ॥३॥१८

३ १ ५ ४ २ ५ २ ४
 ॥ शावाश्चम् ॥ पुरो३१ । जौ३ती । वो३ । धा३सः ।
 ५ १ २ २ २ १ १२
 ए३हिया । ह । तायमादा । यि । त्वा३२इ । ए३हिया३ ।
 १२ २ ४ ५ १२ १२
 अपश्चाना३श्ना३थी३ । छा३३४ना । ऐ३हा३इ । ए३हि
 २ १२ २ ४ २ ५
 या३२ । सखायोदा३र्घा३जी३ । ङा३३४पूयो३इ३दाइ ॥(१)
 ३ २ २ ४ ५ २ २ ५
 सखा३१ । यो३दी । घजि । ङा३यम् । ए३हिया ।
 १ २ २ २ १ १२ १
 यो । धारयापा । व । कया३२ । ए३हिया३२ । परिप्र

* 'दुरेषम् अरोषमित्यर्थः'—इति वि० ।

† 'विश्लाच्या विश्लामित्या'—इति वि० ।

‡ 'अद्रयः मेघाः वर्षसमावाः, अथवा अद्रयः अभिववगावः'—इति वि० ।

स्यान्दाश्ताश्इ । द्वाश्शताः । ऐद्वाश्इ । एद्दियाश्इ ।

इन्दुरश्वोनाश्काश् । त्वाश्शुभ्रयोद्दहाश् ॥ (२) इन्दूश्इ ।

आश्श्वो । नक्त । त्वाश्शुभ्रयोः । एद्दिया । ताम् । दुरो

षमा । भी । नराश्इ । एद्दियाश्इ । सोमं विश्वाचीश्श्या

श् । धारश्शुभ्रयोः । ऐद्वाश्इ । एद्दियाश्इ । यज्ञायसान्

श्वाश् । द्वाश्शुभ्रयोद्दहाश् (३) ॥ ११ * ॥ [१]

॥ आन्धीगवम् ॥ पुरोजितीवोश्श्वसाः । सुताय ।

मादाश्शुभ्रयोः । ऊम्माश्इ । त्वेअपश्चान्अथिष्टनाश्

श्शुभ्रयोः । साखाश्उवा । योश्इदी । धारश्शुभ्रयोः । क्षियाम् ।

औरश्शुभ्रयोः ॥ (१) सुखायोदीर्घजाश्शुभ्रयोः । योधा

श् । यापाश्इवा । ऊम्माश्इ । कयापरिप्रसन्दते सुताश्ः ।

आइन्दाश्उवा । आश्श्वो । नराश्का । त्विया । औ

^{४ ५} इहोवा ॥ (२) ^२ इन्दुरश्वोनकाऽशर्वायाः । ^२ तन्दुरो । ^१ घमा

^२ रश्भी । ^१ जम्मा रऽशर । ^१ नरः सोमं विश्वाचियाधियाऽश ।

^१ याज्ञा इ उवा । ^१ वा र स । ^१ त्वर इ वा । ^१ द्रया । ^२ औ इ होवा । ^{४ ५}

^४ होऽप्रइ । डा (३) ॥ १२ † ॥ [२]

^{४ ५ ४ ५ ४ ४} ॥ नानन्दम् ॥ ^{२ २} पुरोजितीवोच । ^१ धसाः । ^१ सूर इ ४ ।

^{४ ५} तायमादयि । ^{४ ५} त्नावायि । ^{४ ४ ३ ४ ४ ५} अपश्वानश्चयि । ^३ घ्नोरश्

^५ ४हायि । ^{४ ३ ४ ४ ५} अपश्वानश्चयि । ^{३ ५} घ्नोरश् ४हायि । ^{१ २} साखा

^{१ २} योदी । ^१ घजोरश् ४वा । ^{५ ४} क्वाप्रयो ईहायि ॥ (१) ^{३ ४ ४ ५ ४ ४} सखायोदी

^{३ २} र्घजि । ^१ क्लिया इ म् । ^{४ ५ ४} योरश् ४ । ^{४ ५} धारयापाव । ^{४ ५} काया ।

^{३ ४ ३ ४ ५ ४} परिप्रस्यन्दते । ^{३ ५} सुतोरश् ४हायि । ^{४ ३ ४ ५ ४} परिप्रस्यन्दते । ^३ सुतो

^५ रश् ४हायि । ^{१ २ १ २} आयिन्दूराश्वाः । ^{१ ५ ४} नकोरश् ४वा । ^४ त्वा

१ ६ सामवेदसंहिता । [१ प्र० १ अ० १८ सू० १, २, ३]

^५ ^{३ ४ ३ ४ ५} ^{३ २} ^१
पुयोद्दहायि ॥ (२) इन्दुरश्वोनक्त । त्वियाः । तार३४म् ।

^{१ ५} ^१ ^{४ ५} ^{३ २ ४ ३ ५ ५} ^१ ^५
दुरोषमभौ । नाराः । सोमं विश्वाचिया । धियो र३४हा

^{४ २} ^{३ २ ४ ५ २} ^३ ^५ ^१ ^{२ १ २}
यि । सोम विश्वाचिया । धियो र३४हायि । याज्ञायास ।

^१ ^५ ^४
तुवोर३४वा । द्रापुयोद्दहायि (३) ॥ १८ * ॥ [३]

^५ ^{३ २} ^{४ २ ५}
॥ गौरीवितम् † ॥ पुरः । जितायि । वोऽन्धसाः ।

^{१ २} ^२ ^१ ^{२ २} ^४
सुमायमादयि त्वा३३यि । आपश्चाना३१२३म् । अथा

^{१ २ २ २} ^{४ ५ ४}
पुयिष्टना । साखायोदा३१२३यि । घजोवा । ङ्गापुयो

^५ ^{५ २} ^{३ २ २} ^{४ ५} ^{१ २ २}
द्दहायि ॥ (१) सखा । योदायि । घजिङ्गियाम् । योधा

^२ ^१ ^२ ^४
रयापावकयार३ । पारिप्रस्था३१२३ । दतापुयिसुताः ।

^१ ^२ ^{४ ५} ^{४ ५}
आयिन्दुरश्वाना३१२३ः । नकोवा । त्वापुयोद्दहायि ॥ (२)

^{३ २} ^{४ ५} ^{१ २ २}
इन्दुः । अश्वो३ । नक्तुवियाः । तन्दुरोषमभौ नरा३३ः ।

• क० मा० १ प्र० १ अ० १८ सू० । † 'महागौरीवितम्'—इति च० पु० ।

^१सोम ^१विश्वा^३१२३ । ^४चिया^५पुधिया । ^१या^२ज्ञायसा^३१२३ ।

^४तु^५वोवा । ^४द्रा^५प्रयो^३द्दहायि^३ ॥ १३ * ॥ [४]

॥ कार्तियशम् ॥ ^१पुरो^२द्वा^३द्वा^४उ । ^१जा^२र^३३४यिती । ^५वो

^१आ^२श्रौ^३द्दो^३ । ^४धा^५साः । ^१सु^२ता^३श्रौ^४द्दो^३ । ^४या^५मा^६ ।

^५द्वा^६उवा । ^१द^२यि^३त्न^४वे^२ । ^१उ^२पा । ^१अ^२प^३श्चान्^४श्च^५था^६श^७यि^८ष्टा

^१द्ना । ^१स^२खा^३श्रौ^४द्दो^३ । ^४यो^५दा^६ । ^५द्वा^६उवा । ^१घा^२जि

^१ह्रियम् । ^१उ^२पा^३र^४३४^५ ॥ (१) ^१स^२खा^३द्वा^४द्वा^५उ । ^१यो^२र^३३४^४दी ।

^१घ^२जा^३श्रौ^४द्दो^३ । ^४द्वा^५याम । ^१यो^२धा^३श्रौ^४द्दो^३ । ^५रा^६या^७ ।

^५द्वा^६उवा । ^१पा^२व^३क^४या^२ । ^१उ^२पा । ^१परि^२प्र^३स्य^४न्द^५ता^६श^७यि^८द्द

^१ताः । ^१इ^२न्दू^३रौ^४द्दो^३श^५यि । ^४आ^५श्वा^६द्दः । ^५द्वा^६उवा । ^१न^२क्त

^१त्वियः । ^१उ^२पा^३र^४३४^५ ॥ (२) ^१इ^२न्दु^३र्द्वा^४द्वा^५उ । ^१आ^२र^३३४^४श्वाः ।

^{१ १ १ २ ४ ४ १ १ २ ४ ५}
 नका^१षी^२हो^३ । त्वा^४घाः । तन्दू^५अ^६हो^७ । रोषा^८हम् ।

^{५ २ २ २ १ २ १ २ २ १ १}
 हा^१उवा । अ^२भी^३नरा^४ः । उपा । सोमं^५वि^६श्वा^७चि^८या^९धा

^{२ १ २ १ ४ ५ ५ १ १}
 श्या । यज्ञा^१अ^२हो^३ । यासा^४ह । हा^५उवा । तुव^६द्रयः ।

११११

उपा^१२३४५ (३) ॥ १४ * ॥ [पु]

^{४ २ २ ४ ५ २ ४ ४}
 ॥ तृतीयं^१ नैचम् ॥ पुरो^२जिता । द्या^३यि । वो^४अ^५न्ध

^{५ ५ १ १ २ २ २ ५}
 सा^१ह । सुता^२रयमा^३ । दया^४३४पु^५यि । त्ना^६र^७३४वे ।

^{१ २ १ २ १ २ १ १ २ १ १}
 अ^१प^२श्वा^३न^४अ^५थि^६ष्टना^७३४पु । सखा^८यो^९३३दी । घजि^{१०}ङ्कार

^{१ १ ४ २ ५ २ १ ४ ५ ५}
 श्या^१३४हम् ॥ (१) सखा^२यो^३दा । हो । घजि^४ङ्किया^५हमे ।

^{१ १ २ २ १ ५ १ १}
 यो^१धा^२र^३रया^४ । पावा^५३४पु । कार^६३४या । परि^७प्रस्य^८न्द

^{२ २ २ १ २ १ १ १}
 ते^१सुता^२शः । इन्दुरा^३र^४श्वाः । नक्त^५त्वा^६र^७श्या^८३४३ ॥ (२)

^{२ ४ ५ २ १ २ ४ ५ ५ १ १ २}
 इन्दुर^१श्वाः । हो । नक्त^२त्विया^३ह । तान्दू^४र^५रोषा^६र^७म ।

^{३ २} अभा३४^३पुयि । ^३ ना३४^३राः । ^{१२ ११२ १२ ३ २} सोमंविश्वाचियाधिया१ ।

^{१ १२} यज्ञायार३^३सा । ^{१ २} तुवद्रार३या३४३ः । ^१ ओ २ ३ ४ ५ ई ।

डा(३) ॥ ८ * ॥ [६]

१, २ १२ १ २ १
॥ ऊर्ध्वे उ३त्वाष्ट्रीसाम ॥ ^{१, २ १२ १ २ १} पुरोजितीवोअन्वसाः । सूता

^{३ २} रयमा३^३ । ^{३ ५ १ १ २ १} दया३४^३पुयि । ^{३ ५ १ १ २ १} त्ना३४^३वे । अपश्चान^३अथि

^{३ १ १ १ १ ३ २ १ २ १} टनार३४^३पु । ^{२ १ ३} साखायोदायि । ^३ घजिङ्कार३या३४३म् ॥(१)

^{१ २ १ २ २ १ २ १} सखायोदीर्घजिङ्गियाम् । ^{१ ३ २ १} योधा३४^३रया३^३ । पावा३४^३पु ।

^{३ ५ ३ १ २ ३ ३ ३ २ १ ३ २} कार३४^३या । परिप्रस्यन्दते सुताः । इन्दुरश्वाः । नक्त

^{३ १ १ १ १ २ १ १ १ १} त्वार३या३४३ः ॥(२) ^{१ २} इन्दुरश्चोनक्तवियाः । तान्दू३४^३रोषा

^{३ २} रम् । ^{३ ५ १ २ १ २ २ ३} अभा३४^३पुयि । ^{३ ५ १ २ १ २ २ ३} ना३४^३राः । ^{३ ५ १ २ १ २ २ ३} सोमंविश्वाचियाधि

^{३ २ ३ २ १ १ १ ३} या१ । ^{३ २ ३ २ १ १ १ ३} यज्ञायसा । ^{३ २ ३ २ १ १ १ ३} तुवद्रार३या३४३ः । ^{३ २ ३ २ १ १ १ ३} ओ३४^३पुई ।

डा(३) ॥ १० ॥ [७]

• क० मा० ६ प्र० २ अ० ८ पा० । † क० मा० ७ प्र० २ अ० १० पा० ।

^{२ २} ^{२ २} ^२ ^२
 ॥ मधुश्च पन्निधनम् ॥ पुरोजितीवोअन्धसाश्ण । सुता
^{२ १} ^२ ^{२ २} ^{२ २} ^{२ २} ^२
 यमाश्दायिन्वाश् । हाश्दा । औश्दोश्वा । आयिही
^२ ^१ ^२ ^{२ २} ^{२ २} ^२
 र् । अपश्चानाश्श्चायिष्टनाश् । हाश्हा । औश्दोश्
^२ ^१ ^{१ २ २ १} ^{२ २} ^२
 वा । आयिहीर् । साखायोदाश् । हाश्हायि । औ
^{२ २} ^१ ^१ ^१ ^{१ २ २} ^{२ २}
 श्दोश्वा । आयिहीर् । घजि । ङ्गाश्वाश्श्चौश्दो
^{२ २ २ २} ^२ ^{२ २} ^{२ २} ^२
 वा ॥ (१) सखायोदीर्घजिद्ध्याश्मे । योधारयाश्पावकया
^२ ^२ ^{२ २ २} ^२ ^२
 श् । हाश्दा । औश्दोश्वा । आयिहीर् । परिप्रस्था
^{२ २ २} ^{२ २} ^{२ २ २} ^२
 श्न्दातेसुताश्ः । हाश्दा । औश्दोश्वा । आयिहीर् ।
^२ ^२ ^{२ २} ^{२ २ २} ^२
 आयिन्दुरश्वाश्ः । हाश्हायि । औश्दोश्वा । आयि
^२ ^{२ २ २} ^{२ २} ^{२ २}
 हीर् । नक्क । त्वाश्वाश्श्चौश्दोश्वा ॥ (२) इन्दुरश्वाश्च
^२ ^२ ^{२ २ २} ^{२ २} ^२
 क्वियाश्ण । तन्दुरोषाश्माभौनराश्ः । हाश्दा । औ
^{२ २} ^२ ^{२ २ २ २} ^२
 श्दोश्वा । आयिहीर् । सोमंविश्वाश्चायाधियाश् ।

^{१ २} दा३हा । ^{५ १ २} श्री३हो३वा । ^१ आयिही२ । ^{१ २ १} याज्ञायसा३ ।

^{१ २} दा३हायि । ^{५ ३ १} श्री३हो३वा । ^१ आयिही२ । ^१ तुव । ^१ द्रा

^{१ २} रया३३४श्री३होवा । ^{१ १ १ १ १ १ १} मधश्च३तार३४५ः(३) ॥ १५ * ॥ [८]

॥ ^{४ १} यज्ञायज्ञीयम् ॥ ^{४ १} पुरोऽ५जि । ^{४ १ ४} ता३यिवो३श्चन्धा

^{५ १ २} साः । ^{१ १} ह्यतायमा । ^{१ २ १} दा३यायित्ना३वे । ^{१ १ २} अया३श्वा । ^{१ १ २} न

^{१ १} आ३श्था । ^{१ १} ऊ३मायि । ^{१ २ १ २ २ २} द्या३ना । ^{१ २ २ २} साखायोदी३र्घजा३

^{१ १} यिङ्गियाउ ॥(१) ^{१ १ १ २ २ २ २} साखा । ^{१ २ २ २ २ २} योदी३र्घजिङ्गायो३धारया । ^१ पा

^{१ २ १ १} श्वाका३या । ^{१ १} परा३यिप्र । ^{१ १} स्यन्दा३श्ता । ^{१ १} ऊ३मायि ।

^{१ १} ह्य३ताः । ^{१ १ १ १ १ १ १ १} आयिन्दुरश्चोनका३र्त्वियाउ ॥(२) ^{१ १} आयिन्दूः ।

^{१ २} अश्चोन३ह्यस्तन्दुरो३षाम् । ^{१ १ १ १ १ १ १ १} आ३शभायिना३राः । ^{१ २} सीमा

^{१ १} रे३वि । ^{१ १} आ३चार३या । ^{१ १ १ १ १ १ १ १} ऊ३मायि । ^{१ १ १ १} धा३या । ^{१ २} याज्ञाय

^{१ १ १} सन्तुवा३रद्रयाउ । ^{१ १ १ १} वा३३४५ (३) ॥ १६ * ॥ [९]

* क० मा० प० २५० १५सा० ।

† क० मा० प० २५० १६सा० ।

२ १ २ २ २ १ २ १ १ १ १
 ॥ बृहदाग्नेयम् ॥ पुरोजितोवोअन्धसः । ईयइयाद्वा

१ १ १ १ १ ५ १ १
 यि । सुताय । मा । दायिन्ना३४वायि । आओ३४

५ ४ ५ १ २
 द्यो । इयाहायि । अपश्वा । नाम् । अथार्यिष्टार३

५ १ २ ५ ४ ५ १ २ २
 ४ना । आओ३४द्यो । इयाहायि । साखा३उवा । यः ।

१ २ २ ५ १ २ ५ ४ ५
 दायि । वाजिङ्गार३४याम् । आओ३४द्यो । इयाद्वा ॥ (१)

१ २ १ २ १ १ १ १ १ २ २
 सखायोदीर्घजिङ्गियम् । ईयइयाद्वायि । योधार ।

१ २ २ ५ १ २ ५ ४ ५
 या । पावका३४या । आओ३४द्यो । इयाद्वायि ।

१ २ ५ १ २ ५ १ २ ५
 परिप्र । स्या । दतार्यिष्टर३४ताः । आओ३४द्यो ।

४ ५ १ २ २ १ १ २ २
 इयाद्वायि । आयिन्दा३उवा । अ । श्वो । नाह्वार

५ १ २ ५ ४ ५ १ २ १ २ १
 ३४याः । आओ३४द्यो । इयाद्वा ॥ (२) इन्दुरश्वोनह

२ १ २ १ १ २ १ २ १
 त्वियः । ईयइयाद्वायि । तन्दुरो । षाम् । आभायि

५ ५ १ ५ ४ ५ २
 नार३४राः । आओ३४द्यो । इयाहायि । सोमंवि । श्वा ।

चियारधार३४या । आओ३४हो । इयाहायि । याहा

इउवा । य । सा । त्वद्रार३४याः । आओ३४हो । इया

हा । हो५ई । डा(३) ॥ १७ * ॥ [१०]

॥ औदलम् ॥ पुरोजितायि । वोआरन्धसाः । सु

तावमाइ । दायिन्नार३४वायि । अपश्चानाम् । अथा

रयिष्टना । सखायो३४दी३ । घार३४जा३यि । हा३४५

योईहायि ॥(१) सखायोदायि । घाजा३यिष्ठियाम् ।

योधारया३ । पावकार३४या । परिप्रस्था । दाता३

यिसुताः । इन्दुरार३४वाइः । ना३४का३ । त्वा३४५यो

इहायि ॥(२) इन्दुरश्वाः । नाका३४त्विः । तन्दुरोषा

इम् । आभायिनार३४राः । सोमंविश्वा । चाया३

१ २ १२ २ १ ४ २
धिया । यज्ञायार३सा३ । ढर३वा३ । द्रा३४५योई
५
द्वायि३) ॥ ३ * ॥ [११]

१ २ १ २ १
॥ ऐडमायास्यम् ॥ आयिपुराः । जायितायि । वोअन्ध
२ १ २ १ २ १
साः । छनायमा३१ । दयिल्लवायि । आपश्चाना३१म् ।
२ १ २ २ २ २ १ २
अथिष्टना । साखायोदा१यि । घजिङ्कार३श्या३४३म् ॥ (१)
१ २ १ २ १ २ २
आयिसखा । योदायि । घजिङ्कियाम् । योधारया३१ ।
२ २ १ २ २ १ २
पावकया । पारिप्रस्था३१ । दतेसुताः । आयिन्दुरश्वा
२ १ २ १ २ १ २
३१ । नक्तत्वार३श्या३४३ ॥ (२) आइन्दूः । आश्वो । न
१ २ २ १ २ १ २
क्तवियाः । तान्दुरोषा३१म् । अभीनराः । सोमंविश्वा
२ १ २ २ १ २ १ २
३१ । चियाधिया । याज्ञायसा३१ । तुवद्रा३श्या३४३ः ।
१
ओर३४५ई । डा(३) ॥ १७ * ॥ [१२]

^{१ २} ॥ निषेधम् ॥ ^२ पुरोजितौवोश्चन्धसाः । ^{१ २ १} सुतायमा ।
^{१ १} दयित्त्ववा^{१ २} रेयि । ^{१ २} इहा^{१ २ ४ ५} ३ । ^{२, ३} चापाश्चानाम् । ^{२, ३} चाहो^{२ ३} २४
^५ ४हा । ^{२ १ २} श्रुथिष्टा^{१ २} र^{१ २} र^{४ ५} नना । ^{१ २} इहा^{१ २ ४ ५} ३ । साखा^{२ २ २} ३योदायि ।
^{२, ३} चाहो^५ २३४हा । ^{३ २} घजा^४ ३यि^{२ २ २} द्वा^{२ २ २} पूया^{२ २ २} ६पू^{२ २ २} ६म् ॥ (१) ^{२ २ २} सखायो
^२ दीर्घा^१ ३जि^{२ १ २ १} द्वियाम् । ^{२ २ १} योधारया । ^{१ २} पावकया^{१ २} २ । ^{१ २} इहा^{१ २} ३ ।
^{१ २} पारा^{४ ५} ३यि^{२, ३} प्रा^५ स्या । ^{२ २ १} चाहो^२ २३४हा । ^{२ १ २} दते^{१ २} २३^{१ २} र^{१ २} र^{१ २} ताः । ^{१ २} इहा
^{१ २ ४ ५} ३ । ^{२, ३} आयि^५ न्दू^{३ २} ३रा^५ श्वाः । ^{३ २ ४} चाहो^{३ २ ४} २३४हा । ^{३ २ ४} नका^{३ २ ४} ३र्त्वा^{३ २ ४} ५
^२ या^२ ६पू^२ ६ः ॥ (२) ^{१ २ २ १} इन्दुर^{१ २ २ १} श्चोना^{१ २ २ १} ३क्त्वियाः । ^{१ २ २ १} तन्दुरो^{१ २ २ १} षाम् ।
^{२ २ १} अ^{१ २} भी^{१ २ ४ ५} नरा^{२, ३} २ः । ^{१ २} इहा^{१ २ ४ ५} ३ । ^{२, ३} सोमा^{२, ३} ३वा^{२, ३} यि^{२, ३} श्वा । ^{२, ३} चाहो^{२, ३} २३४
^५ हा । ^{२ २ १} चिया^१ धा^{१ २ ४ ५} २श्या । ^{२ २ १} इहा^{२ २ १} ३ । ^{२ २ १} या^{२ २ १} चा^{२ २ १} ३या^{२ २ १} सा । ^{२, ३} चाहो
^५ २३४हा । ^{३ २ १ १ १} तुवा^{३ २ १ १ १} ३द्रा^{३ २ १ १ १} ३प्रया^{३ २ १ १ १} ६पू^{३ २ १ १ १} ६ः । ^{३ २ १ १ १} चे^{३ २ १ १ १} २३^{३ २ १ १ १} ४पू (३) ॥ ६ * ॥ [१३]
^{१ २ १ २} ॥ आ^{२ २ १ २} नू^{२ २ १ २} पवा^{२ २ १ २} ध्यु^{२ २ १ २} श्चम् ॥ ^{२ २ १ २} पुराः^{२ २ १ २} पुराः । ^{२ २ १ २} जि^{२ २ १ २} ती^{२ २ १ २} वो^{२ २ १ २} ३आ

^२ न्वाशसारेः । ^{१ २ २ २} सूतायमा । ^{१ १} दयायिन्नाश्वारेयि । ^१ आपा
^१ रेयि । ^१ आपारेश्चानारम् । ^{१ २ १ २} अथिष्ठारश्ना । ^{१ २} सखायो
^२ इदीश । ^{१ ४} धारश्जायि । ^{२ ५} क्काश्प्रयोद्द्वयि ॥ (१) ^{१ २} सखा
^{१ २} सखा । ^{२ २ १ २} योदीर्घाश्जायिक्काश्यारेम् । ^{१ २ २ २ २} योधारया । ^२ पा
^{१ २} वाकाश्यारे । ^{१ २} पारारेयिप्रास्थारे । ^{१ २ १ २} दतेसूश्रुताः । ^१ इ
^{२ २} न्दूराश्चाशः । ^{१ ४} नाश्रुकाशः । ^{२ ५} त्वाश्प्रयोद्द्वयि ॥ (२)
^{१ २ १ २} इन्दूरिन्दूः । ^{२ १ २} अश्वोनाश्रुकार्त्वाश्यारेः । ^{१ २ २} तान्दुरोषम् ।
^{१ २} अभायिनाश्राः । ^{१ १} सोमारंवायिश्चारे । ^{१ २} चियाधारश्
^{१ १ २ २} या । ^{१ ४} यज्ञायाश्साशः । ^{२ ५} त्वरश्वाशः । ^{२ ५} द्राश्प्रयोद्द्वयि (३)

॥ ११ * ॥ [१४]

^{१ २} ॥ वैतश्चव्यमीकोनिधनम् ॥ ^{१ २} पूऽपुरोजि । ^४ ताश्रिवो
^{४ ५ १ २} श्रन्धसाः । ^{० २ ५ १} सूतायमा । ^१ दयारेयिन्नाश्रुवायि । ^१ अ

^{१ २ ५} पारश्वा^२र^१४^२नाम् । ^{२ १ २ २} आश्या^१यि^२ष्टा^३ना । ^{१ २ २ २} साखा^१यो^२दी^३र्षम् ।
^२ जायि । ^{१ २ ५ २ २} ङ्गा^१र्या^२र^३४^४श्री^५होवा ॥ (१) ^{२ २ ४} सप्त^१प्र^२खायः । ^{२ २ ५} दा
^{२ ४ ५} र्घि^२र्वा^३र्जि^४ङ्गियाम् । ^{२ २} यो^१धारया । ^{२ २ ५} पावा^१र^२का^३र^४३४या ।
^{० २ ५ २ १ २ २} परार^१यि^२प्रार^३३४स्या । ^{१ २ १ २ २} दा^१श^२ता^३यि^४स^५श^६ताः । ^{१ २ १ २ २} आ^१यि^२न्दुर^३श्री
^{२ १} न । ^{१ २ ५ २ २} का । ^{१ २ ५ २ २} त्वा^१र्या^२र^३४^४श्री^५होवा ॥ (२) ^२ आ^१प्त^२यि^३न्दुर ।
^{४ २ ४ ५ १ २} श्री^१ना^२र्क^३त्वि^४याः । ^{० २ ३} ता^१न्दुरो^२षाम् । ^२ अभा^१र^२यि^३ना^४र^५३४
^{५ १ २ ३ ५ २ १ २ २ १ २} राः । ^{१ २ ३ ५ २ १ २ २ १ २} सोमा^१र^२वा^३र^४३४यि^५श्वा । ^{२ १ २ २ १ २} चा^१श्या^२धा^३श्या । ^{२ १ १ १} या^१ज्ञा
^{२ १ २ ५ २ १ १ १} य^१सन्तु । ^{२ ३ ५ २ १ १ १} आ । ^{२ ३ ५ २ १ १ १} द्रा^१र्या^२र^३३४ श्री^४होवा । ^{२ ३ ३} श्री^१का^२र^३३
^{१ १} ४ पुः (३) ॥ १२ * ॥ [१५]

^{१ २ ३} ॥ सोम^१साम^२† ॥ ^{२ ३} पुरो^१जिता^२र^३यिवो^४षन्ध^५साः । ^{१ १} सू^१ता^२र
^{१ १ १ १} यामा^१र । ^{१ १ १ १} दयि^१त्न^२वा^३यि । ^{१ १ १ १} आ^१पा^२र^३श्राना^४र^५म् । ^{१ १ १ १} अ^१यि
^{१ १ १ १} ष्टना । ^{१ १ १ १} साखा^१र^२यो^३दा^४र^५यि । ^{१ १ १ १} र्घि^१ङ्गा^२र^३श्या^४र्क^५शम् ॥ (१)

* क० मा० ११ प्र० २ अ० १२ पा० । † 'वृषसोम साम'—इति च० पु० ।

^{१ २} सखायोदा^१ रयिर्घाजिह्वियाम् । ^१ योधा^१ रराया^१ र । पाव^{१ २}
^१ कथा । ^१ पारा^१ रयिप्रास्या^{१ २} र । ^{१ २} दत्तेसुताः । ^१ आयिन्दू^१ र
^१ राश्वा^१ रः । ^१ नक्तुत्वार^१ रथा^१ र३४३ ॥ (२) ^१ इन्दुरश्वो^१ रनक्तुत्वि-
^१ याः । ^१ तान्दू^१ ररोषा^{१ २} रम् । ^{१ २} अभीनराः । ^१ सोमा^१ रंवा^१
^{१ २} यिश्वा^१ र । ^{१ २} चियाधिया । ^१ याज्ञा^१ रयासा^१ र । ^१ तुवद्रार^१ र
^१ या^१ र३४३ । ^१ ओर^१ र३४ पूई । डा (३) ॥ १३ * ॥ [१६]

^१ ॥ त्रासदस्वम् ॥ ^१ पूर^१ र३४ । ^१ रः । ^१ जितायि । ^१ वो
^१ अन्धसार^१ रः । ^१ सू^१ र ३४ । ^१ ता । ^१ यमा । ^{१ २ ३ ४} दायिन्नवा^१ र ३
^१ यि । ^१ षार^१ र३४ । ^{१ २} प । ^{१ २ ३} श्वानाम् । ^{१ २ ३} आयिष्टनार^१ र । ^१ सार
^१ र३४ । ^१ खा । ^{१ २ ३} योदायि । ^{१ २ ३ ४} घाजिह्वियार^१ रमाउ ॥ (१) ^१ सा
^१ र३४ । ^१ खा । ^{१ २ ३} योदायि । ^{१ २ ३} घाजिह्वियार^१ रम् । ^१ योर^१ र३४ ।
^१ धा । ^{१ २} रया । ^{१ २ ३} पावकया^१ र३ । ^१ पार^१ र३४ । ^१ रि । ^१ प्रस्था ।

१२ १२ १ ५ १२ १
 दातेसुता२३ः । आ२३४ यि । दुः । अश्वाः । नाह

२ १ २ ५ १२ १२
 त्विया२३ः । ता२३४म् । दु । रोषाम् । अभीनरा

१ ५ १२ १२ १
 २३ः । सो२३४ । मम् । विश्वा । चौयाधिया२३ । या

२ ५ १२ १ १ १ १ १
 २३४ । आ । यसा । त्वद्रया३१उ । वा२३४पु(३) ॥ १४ * ॥ [१७]

४ ३ ४ ५ २ २ ४
 ॥ जनित्रोत्तरम् ॥ पुरोजितीवोअ । धसा३ः । सु

२ ५ १ २ ० ३
 ताया । होयि । होयि । मादायिन्नावा२३४यि । अ

४ ५ २ ४ ५ १ २ १ २ ५ २
 पश्चानम् । अथा२यिष्टाना । साखायोदीर्घजौ३ । हो

१ ५ २ ४ २ ५ २ ४ २ ५ २ ४ २ ५ २
 ३१यि । हारया२३४औहोवा ॥ (१) सखायोदीर्घजि ।

२ २ ४ २ ५ १ २ ०
 क्रिया३म् । योधारा । होयि । २ । यापावकाया२३४ ।

२ ४ ५ २ २ ४ ५ १ २ १ २ ५ २ ५ २
 परिप्रस्य । दता३यिद्धताः । आयिन्दुरश्चोनकौ३ । हो

२ ५ २ ४ २ ५ २ ४ २ ५ २
 ३१ । त्वा३या२३४औहोवा ॥ (२) इन्दुरश्चोनक । त्वि

१ ४ ५ २ १ २ १
 या३ः । तन्दुरो । होयि । होयि । षामाभीशनारा२३

४ । सोमं विश्वा । चिथाश्धाया । याज्ञायसन्तुवौ ३ ।
 २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ४५म् (३) ॥ ६ * ॥ [१८]

॥ जागत्सोमसाम ॥ पुरोजा ३ यितीवोचन्धसाः ।
 २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 सुतायामा २ । दायायिहवे । ओ३४ । हाद्योयि । अ
 पश्चान्श्चाश्यायिष्टन । ओ३४ । हाद्योयि । सखायो
 दीर्घजिह्वियम् । दुरार २ । तिनाश्धाया ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 खायोश्दीर्घजिह्वियाम् । योधाराया २ । पावाकया ।
 ओ३४ । हाद्योयि । परिप्रस्यन्दाश्तायिसुतः । ओ३४ ।
 हाद्योयि । इन्द्रश्चोनकृत्वियः । दुरार २ । तिनाश्धाया ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 द्योवा ॥ (२) इन्दुराश्चोनकृत्वियाः । तन्दुरोषा २म् ।
 आभायिनरः । ओ३४ । हाद्योयि । यज्ञायसन्त्वद्रयः ।
 दुरार २ । तिनाश्धाया ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 उरश्शपा (३) ॥ ६ † ॥ [१९]

* क० मा० १३ प्र० १ अ० ६ पा० ।

† क० मा० १३ प्र० १ अ० ६ पा० ।

१ १२ १२२ १२ १
॥ शुद्धाशुद्धीयाद्यम्* ॥ पुरोजितीवोअन्धमाः । सु

२ २२ १ १ १ २ २२ २
तायमादयित्ना२३वायि । अपश्चान्७३नयिष्टा२३ना । स

१२ १ १ १ २ ५२ २ ३ १ १ १ १
खायो२३दी३ । घा२ । जिच्चा३४औहोवा । या२३४पु

१ २ २२ २ १ १ २ २ २ २ १
म् ॥(१) सखायोदीर्घजिच्चियाम् । योधारयापावकार

२ १ १ १ २ १ १ १ १ १
हया । परिप्रस्यन्दतेह२३ताः । इन्दुरा२३श्वा३ः । ना२

३ २ ५२ २ ३ १ १ १ १ १ २ १ २
कृत्वा३४औहोवा । या२३४पुः ॥(२) इन्दु२श्चोनकृत्वि

१ २ २ १ २ १ १ २ २ २ १ २
याः । तन्दुरोषमभौनार३राः । सोमंविश्वाचियाधा२३

२ १ २ १ १ २ २ ५२ २ १
या । यज्ञायार३सा३ । त्वा२ । अद्रा३४औहोवा । या

१ १ १ १
२३४पुः(३) ॥ ३† ॥ [२०]

१ १ २ १ ५२ ५ २ ३ ५
॥ आकूपारम् ॥ पुरोजार३ईतीवः । अन्धार३४साः ।

१ १ २ १ २ १ १
सुता२यमा । दयित्नावायि । अपश्चाना२म् । शुथिष्ट

२ २ १ १ ४ २ ५
ना । सखायोदी२३ । घा२३जा३यि । क्वा३४पुयोहृष्टा

● 'पदान्तः शुद्धाशुद्धीयम्'—इति अ० पु० । † क० मा० १६५० १७० ३४० ।

यि ॥ (१) सखायोऽदौर्घ । जिह्वा^{२ १}र^{४ ५}ऽऽयाम् । योधा^{२ १}र
^१रया । पावकया । परिप्रा^{१ १}स्या^{१ १}र । दने^{१ १}सुताः । इन्दु^१
^१राश्वा^१रः । ना^४र^२ऽका^५ः । त्वा^{१ १}ऽऽपु^५यो^{१ १}द्दहायि ॥ (२) इन्दु^{१ १}
^{४ ५}रा^{२ ३}श्वा^५न । कृ^१त्वा^{१ १}र^{१ १}ऽऽया^{२ २ १}म् । अ^{२ २ १}भी^१नराः ।
^{१ १ १}सो^{१ १}मंवा^{१ १}यि^{२ २ १}श्वा^१र । चि^१या^१धि^१या । य^१ज्ञा^१या^१सा^१र^१ऽ । त्व^१
^४श्वा^२र । द्वा^५ऽऽपु^५यो^५द्दहायि (३) ॥ ८ * ॥ [२१]

॥ साध्रम् ॥ पुरोजा^{५ २}ऽयि^{४ ५ ४}ती^५वो^{२ १ २ १}अ^{२ १ २ १}न्धसाः । सु^{२ १ २ १}ताय^{१ १ १ १}मा
^१र । दया^{२ १}ऽऽपु^३यि । न्ना^५र^{१ १ १ १}ऽऽवे । अप^{१ १ १ १}श्वा^२न^{१ १ १ १}ऽऽयि^{१ १ १ १}ष्टना^{१ १ १ १}र^{१ १ १ १}ऽ
^{१ १}ऽपु । सा^{१ १ १ १}खा^{१ १ १ १}ओ^५र^{१ १ १ १}ऽऽवा । यो^{१ १ १ १}दा^{१ १ १ १}ओ^५र^{१ १ १ १}ऽऽवा । घ^४जा^४पु^४यि
^{५ २ १}द्वि^{४ ५ ४}याम् ॥ (१) सखायो^५ऽदौ^५र्घजि^५द्वि^५याम् । यो^{२ १ २ १}धा^{१ १ १ १}रया^{१ १ १ १}र ।
^{४ २ १}पा^{१ १ १ १}वा^{१ १ १ १}ऽऽपु । का^{१ १ १ १}र^{१ १ १ १}ऽऽया । परि^{१ १ १ १}प्र^{१ १ १ १}स्य^{१ १ १ १}न्दने^{१ १ १ १}सु^{१ १ १ १}ता^{१ १ १ १}ः । आ^{१ १ १ १}यि
^{१ १ १ १}न्दा^{१ १ १ १}ओ^५र^{१ १ १ १}ऽऽवा । आ^{१ १ १ १}श्वा^{१ १ १ १}ओ^५र^{१ १ १ १}ऽऽवा । न^५का^५पु^५त्वि^५

* क० मा० १६ प्र० १ अ० ऋ० ।

याः ॥ (२) इन्दुराश्विनकृत्वियाः । तन्दुरोषारम् । अ
 भा३४५यि । ना३३४राः । सोभंविश्वाचिया । धिया१ ।
 याज्ञाओ२३४वा । यासाओ२३४वा । तुवा ५ द्रयाः ।
 द्यो५ई । डा (३) ॥ ८ * ॥ [२२]

॥ तुल्लककालेयम् ॥ पुरोजितीवोश्भासाः । सुता
 यमा३ । दयारयित्ना३३४वायि । अपा । अपा३३ड ।
 वार । श्वान्श्रथिष्टना३३४५ । सखाद्योयियो३३दी ।
 घाजिङ्गियम् । इडा २ ३ ॥ (१) सखायोदीर्घजा १ यिक्का
 याम् । योधारया३ । पावारका२३४या । परायि ।
 परा३३ड । वार । प्रस्यन्दनेसुता१ । इन्दुर्धाआ२३
 श्वाः । नाकृत्वियः । इडा२३ ॥ (२) इन्दुराश्विनकाशर्वा
 याः । तन्दुरोषारम् । अमारयिना३३४राः । सोमाम् ।

^{२२} सोमा३१३ । वा^{१२} । वि^{१२}श्वा^{१२}चि^{१२}या^{१२}धि^{१२}या^{१२} । य^{२१२}ज्ञा^{२१२}हो^{२१२}यि
^२या^२र^१ह^१सा । त्व^१द्र^१यः । इ^१डा^१र^१भा^१ह^१४३ । चो^१र^१ह^१पु^१ई ।

डा (३) ॥ ६ * ॥ [२३]

॥ कौ^{२२}श्चा^१द्य^२म् ॥ पुरो^{२२}जि^१तौ^२हो^२यि । वो^{२२}अ^१न्ध^२साः ।
^{१२}सु^१ताय^१मा^१ह । दा^{११}या^४र^४यि^४न्ना^४पु^४वा^४ह^४पु^४ई^४यि ॥ (१) अ^१प^१श्वा^१नौ
^{२२}हो । आ^१थि^१ष्ट^१ना । स^{१२}खा^२यो^२दा^२र^४यि । घा^१जा^१र^४यि^४ह्ना^४पु^४या
^{१२}ह^२पु^२ई^२म् ॥ (१) स^{१२}खा^२यो^२दौ^२हो । घा^{१२}जि^१ह्नियाम् । यो^{१२}धा
^{११}र^४या^४ह । पा^१वा^१र^४का^४पु^४या^४ह^४पु^४ई । परि^१प्र^१स्थौ^१हो । दा^{१२}ते^१सु
^२ताः । इ^{१२}न्दु^४र^४श्चो^४ह । ना^{१२}का^२र^४त्वा^४पु^४या^४ह^४पु^४ईः ॥ (२) इ^२न्दु
^{१२}र^४श्चो^४हो । ना^{१२}कृ^२त्वियाः । त^१न्दु^१रो^२षा^२हम् । आ^१भा^१र^२यि
^४ना^{१२}पु^२रा^२ह^२पु^२ईः । सो^{१२}मं^४वि^४श्चो^४हो । ची^{१२}या^२धि^२वा । य^१ज्ञाय
^{१२}सा^४ह । तू^{१२}वा^४र^४द्रा^४पु^४या^४ह^४पु^४ईः (३) ॥ ३ * ॥ [२४]

^{५ २ १ २२ १२ ४ ५} ^{२ १ २ १}
 ॥ गीतमम् ॥ पुरोजितीवोअन्धसाः । सुतायमा ।
^{१ १} ^{३ २} ^{३ २} ^५ ^{१ २} ^२
 दयित्वावर्षि । अपा । औक्षोरश्वा । आनप्रअधि
^{१ २ १ १ १ १} ^{३ २} ^{३ २} ^५ ^{३ २ २} ^{५ २}
 एनारश्वा । सखा । औक्षोरश्वा । योदा । औक्षो
^५ ^४ ^{५ २ ३ २ २ २ ५}
 रश्वा । घजाप्रयिज्ञियाम् ॥ (१) सखायोदीर्घजिज्ञिया
^{३ २ १ २ १} ^{३ २ १} ^{३ २} ^{३ २} ^५
 म् । योधारया । पावकयार । परा । औक्षोरश्वा ।
^{२ १} ^{३ २ ३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^५ ^{३ २} ^{३ २}
 प्रस्यन्दतेसुताः । इन्दा । औक्षोरश्वा । अश्वा । औ
^५ ^४ ^{५ ३ २ २ ३ ४ ५}
 क्षोरश्वा । नकाप्रवियाः ॥ (२) इन्दुरश्वाः ।
^{२ १ २ २ १} ^{२ २ १} ^{३ २ २} ^{३ २} ^५
 तन्दुरोषाम् । अभीनरारः । सोमा । औक्षोरश्वा ।
^{२ १ २} ^{३ २ ३ २} ^{३ २} ^{३ २} ^५ ^{३ २}
 विश्वाचियाधियाः । यज्ञा । औक्षोरश्वा । यसा ।
^{३ २} ^५ ^४ ^४
 औक्षोरश्वा । तुवापुद्रयाः । क्षोपई । डा (३) ॥ ४३ ॥ [२५]
^{१ २} ^{२ १} ^२ ^{१ २} ^१
 ॥ आत्रेयम् ॥ पुरोजितायि । वोअन्धारश्वाः । ह
^{२ १ २ २} ^{२ १} ^२ ^{१ २} ^०
 तायमा । दयित्वावर्षायि । अपश्चानम् । आधिष्ठा

ना२ । सखायो३दी३ । घजोवा । ङ्गापुयो६हायि ॥ (१)

सखायोदायि । घजिङ्गार३याम् । योधारयापा । व

कार३या । परिप्रस्य । दाते३ता२ः । इन्दुरा३श्वा३ः ।

मकोवा । त्वापुयो६हायि ॥ (२) इन्दुरश्वाः । नक्तवार३

याः । तान्दुरोषम् । अभीनार३राः । सोमविश्वा ।

चायाधायार२ । यज्ञाया३सा३ । तुवोवा । द्रापुयो६हा

यि (३) ॥ १७ * ॥ [२६]

॥ षुद्वाषुद्दीयाद्यम् ॥ पुरोजितीवो३अन्धा३साः । सु

तायमा । दयि । त्नावार३यि । अपाश्वा३ना३म् ।

अथार३यिष्टार३ना । सखायो३दी । घजिङ्गियम् ।

इडा३३ ॥ (१) सखायोदीर्घजिङ्गा३याम् । योधारया ।

पाव । कायार२ । परायिप्रा३स्था३ । दत्ता३यिङ्ख २ ३ ४

* ऊ० मा० १७ प्र० १ अ० १७ सू० १ ।

ताः । इन्दुरारश्चाः । नाकत्वियः । इडारश् ॥ (२) इन्दु
 रन्नोनकृत्वाश्याः । तन्दूरोषाम् । अभी । नाराश्ः ।
 सोमांवाश्याश्चाश् । चियाश्धारश्श्या । यज्ञायाश्सा ।
 तूवद्रयः । इडाश्भाश्शश् । ओरश्शुई । डा(श् ॥ १८८ ॥ [२७]

॥ द्विरभ्यस्तत्वाष्ट्रीसाम ॥ पुरः । जिताश्या । हाश्

हाश्या । वोचन्वासारश्शः । सुता । यमाश् । हाश्हा ।

दयिन्नावारश्श्या । अप । श्रानाश्म् । हाश्हा । अ

थिष्टानारश्श । सखा । योदाश् । हाश्हाश्या । घजाश्

ओरश्श । वा । द्वापुयोद्हाश्या ॥ (१) सखा । योदाश् ।

हाश्हाश्या । घजिद्वायारश्शम् । योधा । रयाश् । हाश्

हा । पात्रकायारश्श । परि । प्रस्थाश् । हाश्हा । द

तेस्तारश्शः । इन्दुः । अश्चाश् । हाश्हा । नकाश्हो

२३४ । वा । त्वापूयोईहायि ॥ (२) इन्दुः । अश्वाः ।
 २ २ २ २ १ ५ २ २ २ २ २
 चाश्वा । नक्तवायार३४ः । तन्दु । रोषाश्म । चाश्वा
 २ २ २ २ १ २ २ २ २ २
 यि । अभीनारार३४ः । सोमम् । विश्वाः । हाश्वा ।
 २ २ २ २ १ २ २ २ २ २
 चियाधायार३४ । यज्ञा । यसाश् । चाश्वा । तुवाश्
 १ ५ ४ ५
 होर३४ । वा । द्रापूयोईहायि (३) ॥ १२ ४ ॥ [२८]

२ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ आग्निधनत्वाष्ट्रीसाम् ॥ पुरोजितीवोचन्धसः । सु
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ताहाउ । यमाद्दायिन्नावारयि । यमाश्चो । द्या
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 रयिन्नाश्वायि । अपश्चानाश्चाथिष्टानाश् । श्वाना
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 श्चो । द्यारयिष्टार३४ना । सखायोदीर्घाजिह्वाया
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 रम् । सखाश्चोयि । योदोर३४हायि । चारजार३४
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 औचोवा । ह्रियाश्मार३४पु ॥ (१) सखायोदीर्घजिह्वा
 २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 यम् । योधाहाउ । रयाश्पावकायार । रयाश्चो ।

^{७२} पावा^१का^५र^१३४या । परि^१प्र^{१७२}स्था^{३२}इ^१न्दा^१ते^१ख^१ता^१रः । प्र^१स्था^१इ^१हो ।
^० द^१ता^२र^५यि^२ख^२र^२३४ताः । इ^{२५}न्दुर^{१०}श्चो^१इ^२ना^२क^२त्वा^२या^२रः । इ^२न्दू
^१र^३र्ची^५यि । अ^१श्चो^५र^१३४^५चा^१यि । ना^१र^५का^५र^५३४^५श्चो^५इ^२वा । त्वि
^१या^१इ^१आ^१र^१३४^१५ ॥ (२) इ^१न्दुर^१श्चो^१न^१क^१त्वि^१यः । त^१न्दू^१चा^१उ । रो
^{२५}षा^१इ^२मा^२भी^२श^२ना^२रा^२रः । रो^{३२}षा^१इ^०श्चो^३यि । अ^३भा^३र^३यि^३ना^३र^३
^५४राः । सो^{२२}मं^{२५}वि^१श्वा^१इ^१चा^१या^१धा^१या^१रः । वि^३श्वा^१इ^०श्चो^३यि । चि
^१या^२र^५धा^२र^२३४या । य^{१०}ज्ञा^३य^३सा^३इ^३न्तू^३व^३द्रा^३या^३रः । य^३ज्ञा^३इ^३श्चो
^३यि । य^५सो^१र^५इ^१३४^५चा । तू^५र^५वा^५र^५इ^५३४^५श्चो^५इ^१वा । द्र^१या^१इ^१आ
^{११११}र^१३४^१५ (३) ॥ १३ * ॥ [२८]

^१॥ कौ^१च^१म् ॥ स^१खा^१यो^१दा^१यि । स^१खा^१यो^१दा^१यि । घ^१जि
^१ङ्गि^१याम् । यो^१धा^१रा^१या^१रः । पा^१व^१कं^१या । परि^१प्रा^१स्था^१रः ।
^१ओ^१न्दा^१ता^१श^१यि^१ख^१ता^१रः । ओ^१इ^१न्दुरा^१र^१श्वाः । ना^१क^१त्वि^१यः ।
^१इ^१डा^१र^१इ^१भा^१इ^१३४३ । ओ^१र^१इ^१३४^१५ई । डा^१(३) ॥ १ १ ॥ [३०]

* क० मा० १० प्र० २ च० १३ सा० । † क० मा० २१ प्र० २ च० १ सा० ।

ककुबुत्तरं यज्ञायज्ञीयम् ॥ पुरोऽपुजि । ताश्रियिवोऽ
 अभ्यासाः । सुतायमा । दाश्रयायित्नाश्वे । अपा २
 श्वा । नश्श्रारश्या । ऊम्नायि । छाशना । सास्त्रायो
 दीर्घजारयिङ्गियाउ ॥ (१) यांयाः । धारया । पाश्वा
 काश्या । पराश्रियिप्र । सन्दारशना । ऊम्नायि । सु
 शताः । आयिन्दुरश्वोनकार्वियाउ ॥ (२) यास्ताम् ।
 दुरोषाम् । आश्रभायिनाश्राः । सोमाश्रवि । श्वाचा
 श्रया । ऊम्नायि । धाश्या । याज्ञायसन्तुवाश्रद्रया
 उ । वाश्रपु(५) ॥ ३ * ॥ [३१]

॥ अभ्यासाकूपारम् ॥ पुरोजितीवोअश्वसः । पूरश्रु ।
 रोजितौक्षोपुयिवोअश्वसाः । सुतायमादयित्नाश्वे । सुश्रुश्रु ।
 तायमौक्षोपुदयित्नावायि । अपश्वानश्श्रथिष्टनम् । आ

^{२ २} २३४ । पञ्चानौहोप्रश्नयिष्टना । ^४ सखायोदीर्घजिह्वियम् । ^{३ २ ४ २ २} ^५
^१ सा२३४ । ^{२ २ २} खायोदौहोप्रर्घजि । ^४ ^५ ^{१ २} ङ्गाप्रयोद्दहायि ॥ (१) सखा
^{४ २ २} योदीर्घजिह्वियम् । ^५ ^१ सा२३४ । ^{२ २ २} खायोदौहोप्रर्घजिह्विया
^{३ २ २ ४ २ २} म् । ^{३ २} योधारायापावकया । ^१ यो२३४ । ^{२ २} धारयोहोप्रपा
^४ वकया । ^{१ ४ १ ४} परिप्रस्यन्दतेसुतः । ^२ पा२३४ । ^२ रिप्रस्यौहोप्रन्द
^{२ ४} तेसुताः । ^{३ ४ ३ ४ २} इन्दुरश्वोनकृत्वियः । ^५ ^१ आ२३४यि । ^२ दुरश्वौ
^४ होप्रनकृ । ^५ त्वाप्रयोद्दहायि ॥ (२) ^{३ ४ १ ४} इन्दुरश्वोनकृत्वियः । ^५
^१ आ२३४यि । ^२ ^४ दुरश्वौहोप्रनकृत्वियाः । ^{१ ४ १ २ ४} तन्दुरोषमभीनरः । ^{२ ५}
^१ ता२३४म् । ^{२ २} दुरोषौहोप्रश्नभीनराः । ^{२ ४} ^{३ २ ४ ३ २ २ ४} सोमंविश्वाच्याधि
^{५ २} या । ^१ सो२३४ । ^२ मंविश्वौहोप्रचियाधिया । ^{२ ४} यज्ञायसन्व
^५ द्रयः । ^१ या२३४ । ^{२ २} ज्ञायसौहोप्रन्तुव । ^४ द्राप्रयोद्दहा

वि(३) ॥ ६ * ॥ [३२]

४ १२ ४ ५ २ २ ३ ४ ५ १
 ॥ श्यैतम् ॥ पुरोजितीवोष । धसा३४ औहोवा । सू
 २ २ २ १ ० ५ ५ १
 तायमा । दयायिन्नावार३४यि । ओह्वा । अ । पाम्वा
 २ १ ३ ५ १ २ २ १
 र३नाम् । अथारयि । छार३४ना । सखायोदायिर्घा३
 २ १ ३ ५ २ २
 जा । ऊमायि । ह्यारयार३४ औहोवा(३) ॥ ७ • ॥ [३३]

१ २ ५ २ ५ २ ४ ५
 ॥ नौधसम् ॥ पू२३४ । रोजितीवोष । धसाः ।
 १ १ २ १ २ १ २ १ २
 सुतायमा । दा३यायिन्नावे । आ३३पा । श्वा । नाम् ।
 २ ३ ५ १ २ १ २ १ ५ ३
 श्रायिष्टार३४ना । सार३खा । योदीर्घजोर३४वा । ङी
 ५
 र३४याम्(३) ॥ ८ * ॥ [३४]

१ २ १ १ २ १
 ॥ मद्दादैर्घतमसम् ॥ हाउपुराः । जायिती । वो । अन्ध
 २ १ २ १ २ २ २ २
 साः । अन्धसाः । सुतायमादयिन्नावे अपश्चान् श्रया
 २ १ १ २ २ २
 यि । छार३नार । छानार । सखायो । दीर्घजा३यि ।
 १ ३ ५ २ १ २ १ २ १
 ह्यारयार३४ औहोवा ॥ (१) हाउसखा । योदी । घा ।

^१जिह्वियाश्म् । ^१जिह्वियाम् । ^{१२ २ २२ २}योधारयापावकयापरिप्र
^१स्यन्दतायि । ^१सूतारः । ^१सूतारः । ^२इन्दुरा । ^२श्वोनका
^{१२ १}३ । ^{१,२}श्वोनकाश् । ^{५२ २}त्वारयाश्श्चौदोवा ॥ (२) ^{१ १}हाविन्दूः ।
^{१ १}आश्वः । ^१ना । ^२कृत्वियाश् । ^{१ १}कृत्वियाः । ^{१ २}तन्दुरोषम
^{२ २ २ २ १}भोनरस्सोमंविश्वाचिया । ^१धाश्याः । ^{१ २}धायाः । ^{१ २}यज्ञा
^{१ १ १ १}या । ^{१ १}सन्तुवाश् । ^{१,२}सन्तुवाश् । ^{५२ २}द्रारयाश्श्चौदोवा ।
^{१११११}ईरश्श्चपु(३) ॥ १३ * ॥ [३५]

^{१ १}॥ मरायम् ॥ ^{१ २ २ २}पूराः । ^{१ २ २}जायितीवोअन्धसः । ^१सः । ^१सः ।
^{१ १}सूता । ^१यमा । ^{१ २ २}दयित्त्ववेअपश्चान्श्श्रुथिष्टननन । ^१सा
^१खा । ^{१ २ १}योदीर्घजिह्वियम् । ^{१ २}यम् । ^{१ २}यम् ॥ (१) ^{१ २}साखा ।
^{१ २ २}योदीर्घजिह्वियम् । ^{१ २}यम् । ^{१ २}यम् । ^{१ २}योधा । ^१रया ।
^{२ २ २}पावकयापरिप्रस्यन्दतेसुतः । ^१तः । ^१तः । ^{१ २}आयिन्दूः । ^१अ

* ज० गा० १२प्र० १५० १३सा० ।

^१श्वो । ^२नक्तृत्वियः । यः । यः ॥ (२) ^१आयिन्दूः । ^२अश्वो ।
^२नक्तृत्वियः । यः । यः । ^{१ १}तान्दू । ^{१ १ २}रोषमभीनरस्सोमंविश्व
^{२ २ २ २}आधिया । या । या । याज्ञा । ^{१ २}यसा । ^१तुवद्रयः । यः ।
^{२ २ २}यः । ^{१ १ १ १}हाउहाउहाउ । वा३ । ^{१ १ १ १}ई२३४५ (३) ॥ १५ * ॥ [३६]
^{१ २ २ २}॥ महावात्सप्रम् ॥ ^१हाउहाउहाउ । ^१श्वो । ^१होहो
^१वा । (एवन्त्रिः) । ^{१ २}पुरोजिताधि । ^१वो । ^{१ २}अन्धसो । ^२धसो ।
^{२ २}धसः । ^{२ २ २ २}सुतायमा । ^{१ २}दा । ^{२ २}यिल्लवे । ^२यिल्लवे । ^२यिल्ल
^२वे । ^२अपश्वानम् । ^{२ २}आ । ^{१ २}थिष्टन । ^{१ २}थिष्टन । ^२थिष्टन ।
^{२ २ २}सखायोदी । ^{२ २}घा । ^{१ २}जिङ्घियम् । ^{१ २}जिङ्घियम् । ^२जिङ्घि
^{२ २ २}यम् ॥ (१) ^{२ २ २}सखायोदी । ^{२ २}घा । ^{१ २}जिङ्घियम् । ^१जिङ्घि
^{२ २ २}यम् । ^{२ २ २}जिङ्घियम् । ^{२ २ २}योधारया । ^{२ २}पा । ^{१ २}वकया । ^२वक
^२या । ^२वकया । ^{२ २}परिप्रस्य । ^{२ २}दा । ^{१ २}तेसुतः । ^२तेसुतः । ^२ते

^{१५} सुतः । इन्दुरश्वः । ना । ^१ कृत्वियः । कृत्वियः । कृत्वियः ।
^१ यः ॥ (२) इन्दुरश्वः । ना । ^{१५} कृत्वियः । कृत्वियः । कृत्वियः ।
^१ त्वियः । तन्दुरोषम् । ^{२५} भा । ^{१५} भोनरः । ^१ भोनरः । ^१ भोनरः ।
^१ नरः । सोमंविश्रा । चा । ^{१५} याधिया । ^{१५} याधिया । ^१ याधिया ।
^१ धिया । यज्ञायस । ^{१५} ढ । ^१ अद्रयो । ^१ द्रयो । ^१ द्रयः । ^{१५} चा
^१ उ३ । ^१ ओ । ^१ होहोवा । ^१ २ । ^१ ओ । ^१ हो । ^१ हो२ । ^१ वार
^{५५} ३४ । ^१ औहोवा । ^{१११११} ई२३४५ (३) ॥ ८ • ॥ [३७] १८

अथ पञ्चमसूक्ते—

प्रथमा ।

^३ अभिप्रियाणिपवतेचनोदितो

^१ नामानियङ्गोअधियेषुवर्धते ।

^१ आसूर्यस्यवृद्धतोवृद्धस्यधि

^२ रथंविष्वञ्चमरुद्धद्विचक्षणः ॥ १ ॥

• उ० गा० २२ प्र० १ च० ८ पा० ।

† ऋ० आ० ६, २, २, १ (२ भा० १७१ प०) = ऋ० वे० ७, २, २१, १ ।

“चनोहितः” [चन इत्यन्ननाम, चायतेरसुनि चन इत्यौष्णा-
दिक-सूत्रेण निपातितः] चनसे अन्नाय हितः, यद्वा आहितान्नः
सोमः “प्रियाणि” जगतः प्रीणयिष्वृषि “नामानि” नमन-
शीलानि, तान्युदकानि “अभि पवते” अभितः करोति ।
“येषु” अन्तरिक्षस्थितेषु उदकेषु “यद्भः” महानयं सोमः “अधि-
वर्धते” अधिकं प्रवृद्धो भवति, अपां मध्ये सोमो वसति खलु ।
ततः “बृहत्” महान् सोमः “बृहतः” महतः परिबृहत्स्य
“सूर्यस्य” विष्वच्च” विष्वग् गमनम् “अधि रथम्” उपरि रथं
“विचक्षणः” सर्वस्य विद्रष्टा “अरुहत्” आरोहति “अग्नी
प्रास्ताहुतिः सम्यगादित्य सुपतिष्ठते (मनु० ३अ० ७६ श्लो०)”-
इति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
ऋतस्यजिष्वापवतेमधुप्रियं

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
वक्तापतिर्द्वियोअस्याअदाभ्यः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
दधातिपुत्रःपित्रोरपीच्याऽऽज्ञाम-

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
तृतीयमधिरोचनन्दिवः ॥ २ * ॥

“ऋतस्य” सत्यभूतस्य यज्ञस्य “जिह्वा” मुखत्वेन जिह्वा-
 स्थानीयः सोमः “प्रियं” प्रियकरं “मधु” मदकरं रसं *
 “पवते” चरति । क्रीडशः? “वक्त्रा” शब्दकृत्; यद्वा,
 स्तोत्रभिः क्रियमाणाः स्तुतयः साधीयस्य इति प्रतिश्रवणस्य
 कर्त्ता “अस्या धियः” एतस्य कर्मणः “पतिः” पालयिता
 “अदाभ्यः” रक्षोभिर्हिंसितु मशक्यः “पुत्रः” यजमानः “पित्रोः”
 पिता माता उभयोः † “अपौत्र्यम्” अन्तर्हितं यत् “नाम” तौ
 न जानीते नाम कर्मवेलायां तस्मात्तयोरपरिज्ञायमानं “दिवः”
 द्युलोकस्य “रोचनं” दीप्यमानं “द्वतीयं” नाम सोमेऽभिषूयमाणे
 हिरण्यमेति “अधि दधाति” अत्यन्तं धारयति ; “नक्षत्र-व्याव-
 हारिक-नास्त्री प्रभाष्य सोमयाजी द्वतीय मस्यं नाम”—इति
 भगवता बोधायनेनोक्तम् ॥

“अधिरोचनम्”—“अधिरोचने”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ द्वतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६
 अवद्युतानःकलशात् अचिक्रद

१ २ ३ ४ ५ ६
 नृभिर्येमाणःकेशाश्चिरण्यये ।

* ‘मधु स्नादुत्तमं द्रव्यम्’—इति वि० ।

† ‘मातापित्रोर्नाम, अथवा मातापित्रोः पृथिव्यन्तरिक्षयोः’—इति वि० ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 अभीष्टतस्य दोहना अभ्यनूषताधि

३ २ ३ २ २ १ २
 त्रिपृष्ठउषसोविराजसि ॥ ३ * ॥ १८

“द्युतानः” [द्युतदीप्तौ (स्वा० आ०)] दीप्यमानो “ऋभिः”
 कर्मनेद्विभिर्ऋत्विग्भिः “हिरण्यये” हिरण्यकोशे अधिषवण-
 चर्म्मणि ; तस्य हिरण्ययत्वं “हिरण्यपाणिरभिषुषोति”—इति
 हिरण्य-सम्बन्धात् ; तादृशे “कोशे” “येमानः” [ह्यन्दसे
 कर्मणि लिटि कानचि रूपम्] नियम्यमानः सोमः † “कल-
 शान्” द्रोणाभिधान् प्रति “अवाचिक्रदत्” अवक्रदति शब्दा-
 यते । ततः “ऋतस्य” सत्यभूतस्य यज्ञस्य “दोहनाः” दीग्धार
 ऋत्विजः “इमं” सोमम् “अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति [“यावाणो
 वत्सा ऋत्विजो दुहन्ति”—इति तैत्तिरीयक-ब्राह्मणे एषां दोग्धृत्व
 मभिहितम्] “त्रिपृष्ठः” त्रीणि सवनानि तान्येव पृष्ठानि यस्य
 स तद्योक्तः ‡ [त्रिषु च सवनेषु सोमस्य विद्यमानत्वात् ।
 त्रिवक्त्रादित्वादुत्तरपदान्तोदात्तत्वम्] हे सोम ! तादृशस्त्वम्
 “उषसः अधि” यागाहनि “विराजसि” [“अधिशीङ्ख्यासाम्

* ऋ० वे० ७, २, ३१, ३ ।

† ‘येमानः स्तूयमानः’—इति वि० ।

‡ ‘त्रिपृष्ठः त्रिस्थाने त्रिसोकावस्थानः ; अथवा त्रिपृष्ठः ऋग्यजुःसामभिः ;
 अथवा त्रिभिर्गर्भैर्देवैः सवनैर्वी’—इति वि० ।

(१, ४, ४६)"—इति द्वितीया] तेष्वहस्सु, विशेषेण दीप्यसे ।
यद्वा राजिरन्तर्णीतख्यर्थः ; अद्धानि प्रकाशयसि ॥

“येमाणः”—“येमान”—इति, “अभीच्छतस्य”—“अभीच्छतस्य”
—इति, “विराजसि”—“विराजति”—इति पाठाः ॥ ३ ॥ १८

११ ११८ १८ १
॥ कावम* ॥ अभ्योवा । प्रियाणिपवताइ । चनोहा

१८ ८ १ १ १८
इतारः । नामानियद्धीअधियाइ । पुवर्द्धातारइ । आ

८ १ १ १२ ४ ५ १ १
ख्यस्यबृहतो । बृहन्नाधीरइ । रायार्वाइश्वा । चमरू

१ १ ४ १ १
चारइत् । वाइचारत्ताऽप्रणाइप्रः ॥(१) कृतेवा । खजि

८ १ १ १८ ८
द्वापवताइ । मधुप्रायाइम् । वक्तापतिर्दियोअस्याः ।

१४ १ १८ १८ १
अदाभायारः । दधातिपुत्रःपित्रोः । अपीचायारइम् ।

१ २ ४ ५ १ १ १ २ ४
नामाइतार्त्ती । यमधाइरोरइ । चानाइन्दाऽप्रयिवाइप्र

१ १ ८ १ १
इः ॥(२) अबोवा । द्युतानःकलशात् । अचिक्रादार

१ १८ ८ १ १ १८
त् । नृभिर्येमाण कोशआ । हिरण्यायारइ । अभीच्छ

* 'सारकावम्'—इति च० पु० ।

तस्यदोहनाः । अनूषातार३ । आधी३चाइपा । छुडषा

सो३३ । वाइरा३जाऽपुसाई५ईइ(३) ॥१३# ॥ [१]

॥ ऐडकावम् ॥ ए५ । अभिप्रिया३ । णिपवतायि ।

ए५ । अनोहिताः । ए५ । नामानियार३ । ष्टीषधिया

यि । ए५ । सुवर्द्धतायि । ए५ । आसूरिया३ । स्यवृ

हताः । ए५ । वृहन्नधी । ए५ । रथंविश्वार३ । चमरु

हात् । ए५ । विचक्षणाः ॥(१) अतस्यजार३यिः । द्वा

पवतायि । ए५ । मधुप्रियाम् । ए५ । वक्तापतार३यिः ।

धियोअस्याः । ए५ । अदाभियाः । ए५ । दधातिपूर३त् ।

चःपित्रोः । ए५ । अपीचियाम् । ए५ । नामत्तार३

यि । यमधिरा । ए५ । अनन्दिवाः ॥(२) ए५ । अवद्यु

^१तार^२ । नःकलशा^३ । ए^४पु । अचिक्रदात्^५ । ए^६पु । नृ^७भि
^८र्येमार^९ । षःकोशषा^{१०} । ए^{११}पु । हिरण्ययायि^{१२} । ए^{१३}पु । अ
^{१४}भिष्णतार^{१५} । स्यटोदनाः^{१६} । ए^{१७}पु । अनूषता^{१८} । ए^{१९}पु । अ
^{२०}धिचिपार^{२१} । छुडषसाः^{२२} । ए^{२३}पु । विराजसायि^{२४} । द्वा^{२५}पु
 ई । आ(३) ॥ २ * ॥ [२]

॥ वैखानसम् ॥ अभिप्रीश्याणिपवतायि । चनोच्चि

^१ताः । नामानियार^२३ । श्लोअधियायि^४ । पुवार्षतायि^५ ।
^६आसूरिया । स्त्रवृ^७श्चतो^८र^९३ । वृश्चन्नधायि^{१०} । रथांवि^{११}
^{१२}घ्वा । अमरुद्धार^{१३}त् । विचक्षणा^{१४}३४३ ॥ (१) कृतस्याश्
^{१५}जिह्वापवतायि । मधूप्रियाम् । वक्त्रापतार^{१६}३यिः । धियो^{१७}
^{१८}अस्याः । अदाभियाः । दधातिपूत् । अःपार^{१९}यिचो^{२०}र^{२१}३ ।

^{१ १ १ १} अपीचियाम् । ^{१ १ १ १} नामाहतायि । ^{१ १ १ १} यमधिरोर३ । ^{१ १} चनन्दि
^{१ १ १ १} वा३४३ ॥ (२) ^{५ २ ४२५ ४ ५ १ १ १ १} अवद्यूस्तानःकलशान् । ^{१ १} अचायिक्रदात् ।
^{१ १ १ १} नृभिर्येमार३ । ^{१ १ १ १} णःकोशचा । ^{१ १ १ १} हिराण्ययायि । ^{१ १ १ १} अभीष्ट
^{१ १ १ १} ता । ^{१ १ १ १} स्यदोरेहनार३ । ^{१ १ १ १} अनूषता । ^{१ १ १ १} अधायित्रिपा । ^{१ १ १ १} छ
^{१ १ १ १} उषसो२३ । ^{१ १ १ १} विराजसा ३ ४ ३ यि । ^{१ १ १ १} ओ २ ३ ४ पू ई ।
 डा(३) ॥ १८ * ॥ [३]

^{४ ३ ४ १ ४} ॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ ^{४ ३ ४ १ ४} अभाऽपुयिप्रि । ^{४ ३ ४ १ ४} या३णा३यिपव
^{५ १ २ २ २ २ २ १ १} तायि । ^{५ १ २ २ २ २ २ १ १} चाऽनोद्धितोनामानियाद्द्वोअधियायि । ^{५ १ १} षू३वा
^{२ १ १ १ १ १ १ १ १} र्हा३तायि । ^{२ १ १ १ १ १ १ १ १} आसूर्यस्यवृद्धतोवृद्धन् । ^{२ १ १ १ १ १ १ १ १} धिरार३थाम् ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १} ऊम्नायि । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १} वा३यिश्वा । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १} च । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १} मरुद्धद्विचार३ण्णाउ ॥ (१) णा
^{२ १ १ १ १ १ १ १ १} आ । ^{२ १ १ १ १ १ १ १ १} तस्यजिह्वापवतेमधुप्रियंवक्तापतिर्द्वियोअस्याः । ^{२ १ १ १ १ १ १ १ १} आ

दाभाश्याः । दधा रतिपुत्रः पित्रोरपीचि । यन्नार३

मा । ऊमायि । ताश्ता । यामधिरोचना रन्दिवाड ॥ (२)

वाभा । वद्युतानः कलशा षचिक्रदन्मृभिर्येमाणः कोशभा ।

हाश्विराण्याश्यायि । अभी रश्चतस्यदोहनापनूष । त

पारश्या । ऊमायि । नाश्यापा । छाउषसोविराश्या

माड । वा३४५ (३) ॥ १५ * ॥ [४]

॥ वैधृतवासिष्ठम् ॥ अभिप्रियाणी २ । प । वतारयि ।

चनोहाश्याश्यायिताः । नामानियाह्यो २ । अ । धियार

यि । पुवर्द्धारश्यायितायि । आसूरियास्या २ । वृ । क्षता

२ । वृक्षनारश्यायितायि । रथंविष्ठाञ्चार् २म् । अ । रुहा

रुत् । विचारश्चाप्रणाई ५ ईः ॥ (१) अतस्यजायिहा २ ।

प । वता^१र^१यि । मधु^{१ २ ३}प्रार^५३४याम् । वक्ता^{१ २ ३}पतायि^{१ २}द्वी^१र ।

यः । अ^१स्यारः । अ^{१ २ ३}दाभार^५३४याः । द^{१ २ ३}धाति^{१ २}पू^१न्ना^१रः ।

पि । चो^१रः । अ^{१ २ ३}पायि^५चार^{१ २ ३}३४याम् । नाम^{१ २ ३}द्वतायि^{१ २}या^१र

म् । अ । धि^१रो^१र^३ । च^१ना^३इ^५न्दा^१प्र^३यि^५वा^१इ^३५६ः ॥ (२) अ

व^१द्यु^१ताना^१रः । क । ल^१गा^१र^३ । अ^{१ २ ३}चा^{१ २ ३}यि^५क्रार^{१ २ ३}३४दात् ।

नृ^{१ २ ३ ४}भिर्य^१माणा^१रः । को । श^१आ^१र^३ । शि^{१ २ ३}र^५ण्यार^{१ २ ३}३४यायि ।

अ^{१ २ ३ ४}भी^१रता^१स्यार^१ । दो । इ^१ना^१रः । अ^{१ २ ३}नू^५षार^{१ २ ३}३४ता । अ

धि^{१ २ ३}त्रि^१पा^१र्षार^१रः । उ । ष^१सो^१र^३ । वि^{१ २ ३}रा^५इ^{१ २ ३}जा^{१ २ ३} ५ सा^{१ २ ३} इ^{१ २ ३} ५ इ

यि(३) ॥ १४ * ॥ [५]

इति सामवेदार्ध-प्रकाशे उत्तरायणस्य प्रथमस्याध्यायस्य

पञ्चमः खण्डः ॥ ५ ॥

अथ षष्ठे खण्डे,

प्रथमसूक्ते प्रगाथे—प्रथमा ।

२ १ २ २ १ २ १ २ १ २
यन्नायन्नावोअग्नयेगिरागिराचदक्षसे ।

१ २ २ २ १ २ २ १ २ १ २
प्रप्रवयममृतञ्जातवेदसम्वियन्निवन्नशसिषम् ॥१॥

हे स्तोतारः ! “वः” यूयं “यन्नायन्ना” यन्ने यन्ने सर्वेषु
यागेषु “दक्षसे अग्नये” प्रवृष्टाम्नये “गिरा गिरा” स्तुतिरूपया
वाचावाचा स्तोत्रं कुरुतेति शेषः । च शब्दो भिन्नतमो वः—इत्य-
स्मात् परो द्रष्टव्यः । यूयं “च” स्तोत्रं कुरुत । “वयम्” अपि
“प्रप्रयंसिषम्” [“प्रसमुपोदः पादपूरणे (८, १, ६०)”—इति
प्र-शब्दस्य द्विरुक्तिः पादपूरणार्था; व्यत्ययेनैकवचनम् (३, ४,
६८); चान्दसोलुक् (७, १, ३६)] प्रयंसाम कीदृशम् ?
“अमृतम्” मरुत्तरहितं “जातवेदसम्” जातानां वेदितारं जात-
प्रभं जातधनं वा “मिन्नं न” सखिभूतमिव “प्रियम्” अनु-
कुलम् । यद्वा, व्यत्ययेन (३, ४, ६८) त्वमित्यस्य वसादेशः ;
अग्नय इति च कर्मणि चतुर्थी, “क्रियाग्रहणं कर्त्तव्यम्”—इति
कर्मणः सम्प्रदानत्वात् ; च-शब्दश्च चणिति निपातः, चेदर्थं
वर्त्तते ; दक्षस इति च दक्षेर्द्विकर्मणः (भा० आ०) अन्त-

● इ० आ० १, १, ४, १ (१ भा० १४० पृ०) = ऋ० वे० ४, ८, १, १ । ‘अग्नि-
वैश्वानरश्चापं मग्निः स्रोतवेयता’—इति वि० ।

भोवितस्त्वर्षाङ्गि रूपम् ; चञ्-योगात् “निपातैर्ध्वद्यदिहन्त०
 (८, १, ३०)”—इति निघात-प्रतिषेधः । तथाय मर्थः—हे
 स्तोतः ! त्वं यज्ञे यज्ञे इमं मग्निं गिरा गिरा स्तुत्या स्तुत्या च
 दक्षसे च वक्ष्यसि चेत् वयमपि अमृतत्वादिगुणकं तं
 प्रशंसामः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २ २ ३ २ २ ३ १ २ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ २
 जज्जोनिपातसहिनायमस्त्रयुर्द्वाशोमहव्यदातये ।

२ ३ १ २ ३ १ २ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
 भुवद्वाजेष्वविताभुवद्भुधउतत्रातातनू नाम् ॥२०॥२०†

“जज्जो” अस्त्रय बलस्य “नपातं” पुत्रं प्रशंसिष मित्यनुषङ्गात्
 प्रशंसामेत्यर्थः ‡ । “हिना” [—इति निपात-हय-समुदायो
 हीत्यस्यार्थे ण] “सः” खलु “अयम्” अग्निः § “अस्त्रयुः”
 अस्मान् कामयमानो भवति । वयञ्च “हव्यदातये” हव्यानां
 हविषां देवेभ्यो दात्रे तस्मा अग्नये “दाशेम” हवींषि दद्याम ।

* सू० वे० ४, ८, १, १ । † ‘अत्र अग्निहोमं साम’—इति वि० ।

‡ ‘जज्जोः अत्राग्निः । न पातं, न शब्द उपमावर्षाः यथा, अत्राग्निः । पिपन्नं
 पाशयन्नं भक्षयन्नं वा’—इति वि० ।

§ ‘हिनाः, हिनी मनुष्यः ; जीनायुर्जीनशक्तिर्जीनप्रज्ञो वा’—इति वि० ।

§ ‘अयं यजमानः’—इति वि० ।

तम् “उत” अपिच “तनूनाम्” तनयाना मस्यत्पुत्राणाञ्च*
 “जाता” रक्षिता “भुवत्” भवतु ॥ २ ॥ २०

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ ^{४ ३} यज्ञाऽपुय । ^{४ २ ५ ५} ज्ञाश्चोऽग्नयाइ ।
^{१ २} आइराइरा । ^{१ १ २ २} चाश्दाक्षाश्साइ । ^{१ १} पप्रौ र्वयममृतम् ।
^{२ २ १} जाताश्श्वा । ^{२ २ १} ऊम्नाइ । ^१ दाश्साम् । प्रायग्नित्रुसुशा
^{३ २} रश्सिषाउ ॥ (१) ^{१ २} प्रायाम् । ^१ माइत्राम् । ^{२ १ २} सूश्शाश्सी
^{१ २ १ २ १} श्वाम् । ^{१ २} ऊर्जीनपाश्श्चि । ^{१ २ १} नायाश्श्मा । ^{१ १ १} ऊम्ना
^{२ २} इ । ^{१ २} स्माश्शूः । ^{३ २} दाशेमह्व्यदारतयाउ ॥ (२) ^{१ १ १} दाशे । मा
^{२ १ २ १ १ २ १ २ २} क्षा । ^{१ २ १ २ १ २ १} व्याश्दाताश्श्याइ । ^{१ २ १} भुवद्वाजे र्ष्ववि । ^{२ २ २} ताभूरश्वा
^{१ २ १ १ २ २} त् । ^{१ २ २} ऊम्नाइ । ^{१ २ २} वाश्श्वाइ । ^{१ २ २} ऊतत्रातातनूर्नाउ । वा
 १११
 ३४५ (३) ॥ १४ ँ ॥ [१]

॥ विशोविशीयम् ॥ ^{२ २ २ २} यज्ञायज्ञाहम् । ^२ वोश्अग्नयायि ।

* ‘तनूनां शरीरिणाम्’—इति वि० ।

† ऊ० गा० १ प्र० १ ख० १४ पा० ।

१८ २ २ २ २ १ १ २
 इराइरा । चाइदाशाइसायि । पप्रौरवयममृतम् । जा
 २ १ २ २ १ ५
 तारइवा । ऊम्मायि । दाइसाइम् । प्राइरइयएइयायि ।
 २ १ ५ ५ १ २
 ओ । ऊवायि । मारइयित्राम् । ऊम्मायि । सूइ
 २ १ ५ ५ २
 शाइ । सारइयिषाम् । एइयाइइहा ॥(१) प्रियमित्रम् ।
 २ २ १ १ २ २ २
 इम् । सूइशएसिषाम् । ऊइऊर्जाइपा । तएसहि । ना
 २ १ २ २ १ २ ५
 यारइमा । ऊम्मायि । साइयूइः । दाइरइयइयायि ।
 १ १ ५ १ २ २
 ओ । ऊवायि । मारइयइहा । ऊम्मायि । व्याइदाइ ।
 १ ५ ५ १ २ २ २
 तारइययायि । एइयाइइहा ॥(२) दाशेमइहाइम् । व्याइ
 १ १ २ १ २ १ १
 दातयायि । भूइवाइदाइजे । षवि । ताभूरइवात् । ऊ
 २ १ ५ १ ५ १ १ १
 म्मायि । वाइर्वाइयि । ऊरइयतइयायि । ओ । ऊवा
 २ ५ १ २ २
 यि । तारइयता । ऊम्मायि । ताइनूइरइयनाम् ।
 ५ ५ ५
 एइयाइइहा । होइइ । डा(३) ॥ ५ * ॥ [२]

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

॥ वारवन्तीयोत्तरम् ॥ यज्ञायज्ञाञ्चौहोहायि । वो
 अग्रा२३४यायि । इराइराचदत्तासो२३४हायि । पप्रौ
 वयममृतञ्जातवेदा३४ । औहोवा । इहारा२३४हायि ।
 उज्ज्वार२३४साम् । प्रियन्मि । चाँसुशँसा३४ । औ
 होवा । इहारा२३४हायि । औहो३१२३४५ । घाम् । ए
 हियाईहा ॥(१) प्रियन्मिचाँचौहोहायि । सूँसा२३४
 यिषाम् । जर्जीना२३४हा । पातँसहिनायमस्मा३४ ।
 औहोवा । इहारा२३४हायि । उज्ज्वार२३४यः । दाशेम ।
 हाव्यदातार३४ । औहोवा । इहारा२३४हायि । औ
 हो३१२३४ । यायि । एहियाईहा ॥(२) दाशेमहाँचौ
 हायि । व्यादातार३४यायि । भुवाद्दार३४हा । जेष
 विताभुवद्दा३४ । औहोवा । इहारा२३४हायि । उज्जवा

^५ २३४^५र्द्धीयि । ^{१ १}उतत्रा । ^{३२ ४२ ५}तातनू^{३४} । ^{१ ३}औहोवा । इहा
^५ २३४^५र्द्धायि । ^{३२ १}औहो^{३१ २ ३४} । ^{५२ ५}नाम् । ^५एहिया^६र्द्धा^३ ॥

॥ ११ * ॥ [३]

^१ ॥ मद्वा^{४ ५ ४}वैश्वामित्रम् ॥ ^१हयायि । ^{३ ४ ४}हया^३ । औहा^{४ ५ ४}औ
^५हा । ^१हयायि । ^{३ ५ ४ ५ १}हया^३ । औहा^{४ ५ ४}औहा । ^१हयायि । ह
^{४ ५ ४ ५}या^३ । औहा^३औहा । ^{१ २}यज्ञाय^३ज्ञा । ^{३ २ १}वोअग्नाया^३र्यि ।
^१इरा^{३ १ १}इरा^३ । ^१चदत्तासा^{३ १ १}र्यि । ^{३ १ १}पप्रीवयम^३मृतञ्जा । ^{३ २ २}तवे
^१दासा^{३ १ १}रम् । ^{३ १ १}प्रियम्नित्राम् । ^{३ १ १}सुश^३सायिषा^३रम् ॥ (१)
^१प्रियम्नित्राम् । ^{३ १ १}सुश^३सायिषा^३रम् । ^{३ १ १}जज्जः । ^{३ १ १}नापा
^१र । ^{३ १ १}नापा^३र । ^{३ १ १}त^३सहिना । ^{३ १ १}यमस्त्राय^३रः । ^{३ १ १}दाशेम
^{३ १ १}र्द्धा । ^{३ १ १}व्यदाताया^३र्यि ॥ (२) ^{३ १ १}दाशेम^३र्द्धा । ^{३ १ १}व्यदाताया^३र्यि
^{३ १ १}र्यि । ^{३ १ १}भुवत् । ^{३ १ १}वाजा^३र्यि । ^{३ १ १}ध्वविता । ^{३ १ १}भुवद्वा^३र्द्धा^३र्यि ।

उतत्राता । तनूना॒रम् । उत॒ना । तातनूना॒रम् ।

ह्यायि । ह्या॒इ । ओ॒हाओ॒हा । ह्यायि । ह्या॒इ ।

ओ॒हाओ॒हा । ह्या॒इ । ह्या॒इ । ओ॒हाओ॒हा ।

ह्यो॒इडा । ह्यो॒इडा । ह्यो॒इइ॒इ । डा(इ) ॥ २० * ॥ [४]

॥ दैर्घश्रवसम् ॥ यज्ञायज्ञावो॒अग्रय॒ओहाओ॒हाइण ।

इरा॒इरा॒चद॒क्षसे । ओ॒इहा । ओ॒इहाइण॒इ॒इ । पप्रौ॒ इ॒इ

वयाम् । आ॒मृतम् । जा॒तावे॒दसाम् । ओ॒इहा ।

ओ॒इहाइण॒इ॒इ । प्रिया॒इ॒इमि॒त्रारम् । सुशो॒इ॒इवा ।

सा॒धुयिषो॒इहायि ॥ (१) प्रिया॒मि॒त्रसुश॒सिषमो॒हाओ

हाइण । ज॒ज्ज॒र्निपा । ओ॒इहा । ओ॒इहाइण॒इ॒इ । त॒इ

सा॒इ॒इना । या॒मस्युः । ओ॒इहा । ओ॒इहाइण॒इ॒इ ।

दा॒शा॒इ॒इमहा॒इ । व्यदो॒इ॒इवा । ता॒धुयो॒इहायि ॥ (२)

● क० गा० ११ प्र० २ ख० १० सा० ।

^{१ २ २} दाशेमहव्यदातयओच्चाओच्चाश् । ^१ भुवद्वाजायि । ^{१ २ १} ओ

^२ र्हा । ^{१ २ २} ओर्हाश्श्श् । ^{१ २ १} षुवाश्श्श्विता । ^{१ २ २} भुवद्दृधे । ^१ ओ

^२ र्हा । ^{१ २ २} ओर्हाश्श्श्श् । ^{१ २ १} उताश्श्श्त्ताताश् । ^{१ २ ५} तोरश्श्श्वा ।

^४ नू ^५ पूनोद्द्वायि(श्) ॥ २१ * ॥ [५]

^{१ २ २} ॥ कण्वबृद्धत् ॥ ^१ औद्दोयज्ञायज्ञाश्श् । ^{१ २ १ १} वोआग्नाश्या

^{१ २ २} रश्श्श्यि । ^१ हाद्दोयि । ^{१ २ १ २} आयिराद्दराचदक्षसे । ^{१ २} पप्रीवाश्

^{१ २ २} यारश्श्श्म् । ^{१ २} चाद्दो । ^१ सुग्नाश् । ^५ सारश्श्श्श्यिषाम् । ^५ उ

^५ ऊवाद्द्विहाउ ॥ (१) ^{१ २ २} औद्दोपिप्रियन्मित्राश्श्मे । ^{१ २} सुग्नाश्साशयि

^{१ २ २} षारश्श्श्म् । ^{१ २ १ २} हाद्दोयि । ^{१ २} ऊज्जनिपा । ^{१ २} तश्साद्दोशयिना

^{१ २ २} रश्श्श् । ^{१ २} चाद्दोयि । ^{१ २ १} यमास्त्राश्यूश्श्श्श् । ^{१ २} चाद्दोयि । ^{१ २} दा

^१ शायिमाश्श्श्चारश्श्श् । ^{१ २ २} चाद्दो । ^{१ २} व्यदाश् । ^१ तारश्श्श्श्ययि ।

^५ उऊवाद्द्विहाउ । ^५ वा ॥ (२) ^{१ २ २ २ २} औद्दोदाशेमह्वाश्श् । ^१ व्यदा

^१ ता१या२३४यि । ^{२२ १} हाहोयि । ^{१ २२ २} भूवद्वाजे । ^{१ १} पुत्रावा१यिता
^{२२ १} २३४ । ^{१ १} हाहोयि । ^{२२ १} भुवाद्वा१र्द्धा२३४यि । ^{२२ १} हाहोयि । ^१ उ
^१ तात्रा१ता२३४ । ^{२२ १} हाहो । ^{१ १} तनू३१२३४नाम् । ^५ उज्जवा६
^५ हाउ । वा(३) ॥ ८ * ॥ [६] २०

अथ ढचात्मक-द्वितीये सूक्तेः—प्रथमा ।

^{१ २ १ २२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
 एह्युषुन्नवाणितेग्रदत्येतरागिरः ।

^{१ १ १ ३ १ १}
 एभिर्वर्द्धासइन्दुभिः ॥ १ † ॥

हे “अग्ने !” “एहि” आगच्छ “ते” तुभ्यं च तदर्थः “गिरः”
 स्तुतीः “इत्था” इत्थ मनेन प्रकारेण “सु ब्रवाणि” सुष्ठु ब्रवा-
 णीत्याशास्यते । ताः स्तुतीः शृण्वित्यर्थः । “ज” — इत्येतत्
 पूरकम् । “इतराः” असुरैः कृताः स्तुतीः शृण्विति शेषः ।
 तथा च ब्राह्मणम्—“अग्निरित्येतरागिर इत्यसुराहि वा इतरा-
 गिरः”—इति । अपिच आगतस्त्वम् “एभिः” एतैः इन्दुभिः
 सोमैः “वर्द्धसे” वर्द्धस्व ॥ १ ॥

° क० मा० २२ प्र० १ च० ८ सा० ।

† ‘उज्जोऽग्निहोम इदानीं सुक्वषोऽभिधीयते’—इति वि० ।

‡ इ० आ० १, १, १, ७ (१ भा० १०४ पृ०) = क० वे० ४, १, १४, १ । क०
 साकमचः । इ० गायत्री । एवमेवोत्तरच ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
यत्रक्वचतेमनोदक्षन्दधसउत्तरम् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
तत्रयोनिङ्गणवसे ॥ २ * ॥

हे अग्ने ! “ते” तव “मनः” अनुग्रहात्मक मन्तःकरणं “यत्र” यस्मिन् देशे “क्वच” कस्मिंश्चिद् यजमाने वर्त्तते, “तत्र” तस्मिन् यजमाने वर्त्तमाने “उत्तरम्” उद्गततरं श्रेष्ठं “दक्षं” बलकर मन्त्रं वा “दधसे” धारयसि तथा “योनि” स्थानं च “ङ्गणवसे” तस्मिन् यजमाने करोषि ।

“तत्र योनि”-“तत्रासदः”—इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
नक्षितेपूर्त्तमक्षिपङ्गुवन्नेमानाम्यते ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
अथादुवोवनवसे ॥ ३ † ॥ २१

हे अग्ने ! “तं” त्वदीयं “पूर्त्तं” पूरकं तेजः ‡ “अक्षिपत्” अक्षयोः पातकं विनाशकं “न हि भुवत्” न भवतु सर्व्वदा

* ऋ० वे० ४, ५, २४, २।

† ऋ० वे० ४, ५, २४, २।

‡ विवरणमये “पूर्त्तम्”—इति पाठः । अतएव ‘पूत्तं पावनात्मकम्’—इति व्याख्यातम् ।

अस्माकं दर्शनमामर्थं करोतु । हे “नेमानां पते” नेमशब्दी-
ऽल्पवाची, मनुष्याणां मध्ये कतिपयानां यजमानानां * पते
पालक ! “अथ” अतः कारणात् “दुवः” [दुवस्यतिः परिचरण-
कर्मा (निघ० ३, ५, ५)] अस्माभिर्यजमानैः कृतं परिचरणं
“वनवसे” सम्भजस्र ॥ ३ ॥ २१

५ २ २ ४ ५ ५ १ २
॥ साकमश्रमम् ॥ एह्यूपूर्ववाणाद्इताइ । अग्रइत्ये
२ १ २ १ २ १
तरागाइराः । एभाइइर्वर्द्धा । सया२३हा३४इ । दू२
५ ५ ५ १ ४ २ ५ ५ १
३४भोइहाइ । यत्रकूड्वचतेमाइनाः । दक्षेन्दधसउत्ता
१ २ १ ० १ १
राम् । तत्रारयानाइम । ह्यणा२३हा३४इ । वार३
५ ५ ५ २ ४ ५ ५ १ २
४सोइहाइ ॥ (२) नक्षिताइइपूर्णमक्षाइइपात् । भुवने
२ २ १ २ १ १ १
मानाम्पाइताइ । अथाइदुवाः । वना२३हा३४इ । वा
५ ५
२३४सोइहाइ (३) ॥ १५ † ॥ [१]

५ २ २ २ १ १ १
॥ साकमश्रमम् ॥ एह्युषाऔहोहायि । ब्रावाणा२
५ १ १ ५ १ २ २ १ ४
३४यितायि । अग्राआ२३यिहायि । येतरागा३४ । औ

* 'नेमानां करोतु एवाम इन्द्रियाणां वा'—इति वि० ।

† क० मा० १प्र० १ख० १५सो ।

^{४८ ५} ^{१ २} ^५ ^{२ २} ^५ ^{२२ १ २}
 होवा । इहार३४हायि । उङ्गवार३४राः । एभिर्व ।

^{१ ०} ^२ ^{३८ ४८ ५} ^{१ २} ^५ ^{३८ २}
 र्धसदून्दू३४ । औहोवा । इहार३४हायि । औहो३१२

^{५८} ^५ ^२ ^{२ २ १ २}
 ३४ । भोः । एहियाईहा ॥(१) यत्रकुवाऔहोहायि ।

^१ ^५ ^{२ १} ^५ ^{२ २}
 वार्तायिमार३४नाः । दक्षान्दार३४हा । धसउत्ता३४ ।

^{३८ ४८ ५} ^{१ २} ^५ ^{२ २} ^५ ^{१ १}
 औहोवा । इहार३४हायि । उङ्गवार३४राम् । तत्र

^{३८} ^१ ^० ^२ ^{३८ ४८ ५} ^{१ २} ^५
 यो । नायिक्कणवा३४ । औहोवा । इहार३४हायि ।

^{३८ २} ^{५८} ^५ ^{२ २ २ २}
 औहो३१२३४ । सायि । एहियाईहा ॥(२) नक्षितेपूऔ

^{१ २} ^२ ^५ ^{२ १} ^५
 होहायि । तामन्तार३४यिपात् । भुवान्त्तार३४यिहायि ।

^{१ २ २} ^{३८ ४८ ५} ^{१ २} ^५ ^{२ २}
 मानापा३४ । औहोवा । इहार३४हायि । उङ्गवार३

^५ ^{२ १ २ १} ^{१ ०} ^२ ^{३८ ४८ ५} ^{१ २}
 ४तायि । अथादु । वोवनन्त्ता३४ । औहोवा । इहा

^५ ^{३८ २} ^{५८}
 २३४ हायि । औहो ३१२ ४ ५ । सार्द्ध । एहियाई

^५
 हा(३) ॥ १२ * ॥ [२] २१

* क० ना० ३प्र० १ख० ११घा० ।

अथ तृतीयसूक्ते, प्रगाथे—

प्रथमा ।

२ २ २ १ १   २ १ ७   २ १ २   २ १ २
 वयमुत्वामपूर्व्यस्य रसकश्चिद्भ्रमन्तो वस्यवः ।

१ २ २ १ १
 वज्रिञ्चित् ७ इवामहे ॥ १ * ॥

हे “अपूर्व्य” भिषु सवनेषु प्रादुर्भूतत्वाद्भिनव ! हे “वज्रिन्”
 वज्रवन्निन्द्र ! “भरन्तः” सोमसक्षयैरन्नैस्त्वां पोषयन्तः “वयम्”
 “चित्र” चायनीयं विविधरूपं वा “त्वामु” त्वामिव “अवस्यवः”
 रक्षय मात्मन इच्छन्तः सन्तः “इवामहे” आह्वयामः । तत्र
 दृष्टान्तः—“स्यूरं न” यथा भरन्तः व्रीह्यादिभिर्गृहं पश्यन्ती
 जनानां स्यूरं स्यूसं गुणाधिकं “कश्चित्” कश्चित् पुरुषं यथाह्वयन्ति
 तद्वत् ।

“वज्रिन्”-“वाजः”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ २   १ २ २ १ २   २ २ २ २ २ १ १   २ २ २ २
 उपत्वाकर्मभ्रूतये मनोयुवोयश्चक्रामयोधुषत् ।

१   २ २ २ १ २   २ २ २ २ २   २ २
 त्वामिह्यवितारं वधूमहे सखायइन्द्रसानसिम् ॥ २ † ॥ २ २

* ख० पा० ५, १, २, १ (१ पा० ८२० पृ०) = ख० वे० ६, १, १, १ ।

† ख० वे० ६, १, १, २ ।

प्रथमपादः प्रत्यक्षकृतः । हे “इन्द्र !” “कर्मन्” अग्निष्टो-
मादि कर्मणि * “जतये” रक्षणाय “त्वा” त्वाम् “उप”
गच्छामः† । द्वितीयः पादः परोक्षकृतः । “यः” इन्द्रः “धृषत्”
धृष्णोति शत्रून् अभिभवति [“अधृषा प्रागल्भ्ये (स्वा० प०),
“बहुलं कन्दसि (२, ४, ७३)”—इति शप्रत्ययः] “युवा” तरुणः
“उयः” उद्गूर्णः स इन्द्रः “नः” अस्मान् प्रति “चक्राम” आग-
च्छतु; यद्वा, चक्राम अस्मानुस्माहयुक्तान् करोतु [क्रमतेः
सर्गाधे व्यत्ययेन परस्मैपदम्] ॥ परोऽर्द्धचंः प्रत्यक्षकृतः ।
“सखायः” समानख्याना वन्धुभूता वा वयं “सानसि” [“वनषण
सम्भक्तौ (स्वा० प०) सम्भजनीयम् “अवितारं” सर्वस्य रक्षितारं
“त्वामित्” त्वामेव “वदमहे” वृणीमहे सम्भजामहे । “हि”
प्रसिद्धौ [हि-प्रयोगादनिघातः (८, १, ३४) ॥ २ ॥ २२

५ ४ २ ४ ५ ४ ५ २ २ १

॥ सौभरम् ॥ वयाश्मूश्त्वामपूर्वियोवा । स्थूरन्नक
० १ ० १ २ ५ १
च्चिन्नरा२न्ता३श्वार३ । हो । स्या२३४वाः । वच्चिच्चिन्नम् ।
५ २ १ ३ ५ २ ४ २
श्वा३श्वा३इ । मार३ार३४श्री३ोवा ॥ (१) वजा३इच्चा३
४ ५ ४ ५ १ २ २ १ ०
इत्प्र३श्वा३महोवा । उपत्वाकर्म३न्नुता३रया३इसना २ ३ः ।
१ २ ५ १ २ ५ २ १
चोइ । यू२३४वा । उयश्चक्रा । मयो३हा३इ । धार३

० ‘सर्वाङ्ग, कर्मणा चः सम्भजते तस्मात् सम्भोभनं च कर्मणः’—इति वि० ।

† ‘उप, सजीपे स्थिता’—इति वि० ।

१ ५८ ८ ५ ४ १ ४ ५८ ४ ५ १८
 र्पा२३४ औ३ोवा ॥२॥ उ॒ग्रा॒श्वा॒श्क्राम॒यो॒धृषो॒वा । त्वा
 १ १ १ ५ १ ८
 मि॒ध्वि॒ता २२ रा॒ववा॒२३ । हो । मा॒३४ हा॒इ । सखा॒य
 ५ १ १ ५ ५८ ८ १ १ १
 इ । द्र॒सा॒श्वा॒इइ । ना॒र॒सा॒३ ४ औ३ोवा । ऊ २ ३
 १ १
 ४ पु॒(३) ॥ १६ * ॥ [१]

५ २ ४८ ५ ४८ १ २ १
 ॥ काले॒यम् ॥ व॒य॒मू॒त्वा॒मपूर्वि॒या । स्मू॒रा॒न्नका॒त् ।
 १ १ २ १ ५ १ २ १
 चि॒ह्न॒रा॒२३ । ताः । आ॒२३४ । व । स्था॒श्वाः । व॒ज्रा
 १ २ ५ ४ ५ ४ ५ ४ ५ ४
 यि॒च्चि॒तौ । वा ३ ४ ३ औ३ो३वा । ह॒वा॒प्र॒महा॒यि ॥१॥ व
 १ ४ ५ ४८ ५ २ १ २८ १ २८ १
 जि॒ञ्चा॒श्चि॒त्त॒ह॒वाम॒हा॒यि । उ॒पा॒त्वा॒का । म॒नू॒ता॒२३ ।
 १ १ ५ २ १ १ १ १ १
 या॒यि । सा॒२३४ः । नः । यू॒श्वा । उ॒ग्रा॒श्च॒क्रौ । वा
 १ ५ ४ ५ ४ ४ ५ २ ४८ ५ ४
 ३४३ औ३ो३वा । म॒यो॒प्र॒ध॒षा॒त् ॥२॥ उ॒ग्रा॒श्वा॒श्क्राम॒यो
 ५ २ १ २ १ १ १ १ १
 धृ॒षा॒त् । तु॒वा॒मि॒हा॒यि । अ॒वि॒ता॒२३ । रा॒३म् । वा
 ५ १ १ १ १ १ १ १
 २३४ । वृ । मा॒३४ यि । सखा॒य॒श्रौ । वा॒३४३ औ३ो ३ ४
 ५ ४
 वा । द्र॒सा॒प्र॒न॒सा॒यि॒म् । हो॒पू॒ई । डा(३) ॥ १० * ॥ [२] ५२

* क० मा० १५० १५० १६५० । † क० मा० २१५० १५० १०५० ।

अथ चतुर्थद्वये—प्रथमा ।

१ २क २२   २ १ २ १ २ १ २ १ २
 अधाहीद्रिर्गवणउपत्वाकामइमहेससृग्महे ।

२ २ २ १ २ २ २ २
 उदेवग्मन्तउदभिः ॥ १ * ॥

“अधाहि” सम्प्रति हि “त्वा” त्वां “कामे” काम मभिलषित-
 मर्थम् “इमहे” । यद्वा, “कामे” कामान् कमनीयान् स्तोमान्
 “उपससृग्महे” उपसृजामः त्वां प्रापयाम इत्यर्थः । तत्र दृष्टान्त
 माह—“उदेव” यथा उदकेन “ग्मन्तः” गच्छन्तः पुरुषाः
 “उदभिः” अञ्जलिनोत्क्षिप्योदकैः समीपस्थान् पुरुषान् क्रीडार्थं
 संसृजति तद्वदित्यर्थः ॥

“कामइमहेससृग्महे”-“कामाअहसासृजमहे”—इति च
 पाठाः । “उदेवग्मन्तः”-“उदेवयन्तः”—इति च पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २२ २ २ १ २   २ १ २
 वार्यात्वायव्याभिर्वहन्तिप्रदूरब्रह्माणि ।

२ १ २   २ १ २
 वावृध्वांसच्चिद्विबोदिवेदिवे ॥ २ † ॥

० ऋ० आ० ३, १, १, ८ (१ भा० ८२६ पृ०) = ऋ० वे० ६, ०, १, १ ।

† ऋ० वे० ६, ०, १, १ ।

हे “अद्रिवः” वज्रिन् ! “शूर” इन्द्र ! “वार्ण” यथोदक-
सुदकस्थानं “यव्याभिः” नदीभिः [‘अवनयः’, ‘यव्या’—इति
(निघ० १, १३, १-२) नदीनामसु पाठात्] “वर्षन्ति” वर्षयन्ति,
तथा “ब्रह्माणि” स्तोत्रैः * “वावृध्वासं” “चित्” यथा निरु-
दकं देशं नदीभिः तथा न किन्तु प्रवृद्धमेव “त्वा” त्वां “दिवेदिवे”
अम्बह्वं वर्षयन्ति स्तोतारः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ ३ १ ३ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३
युञ्जन्ति हरी इधिरस्य गाययो रौरथ उरुयुगे वचोयुजा ।

३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १
इन्द्रवाहास्सर्विदा ॥ ३ ँ ॥ २७ †

“इधिरस्य” गमनशीलस्येन्द्रस्य “उरुयुगे” महायुगे “रौरौ”
महति “रथे” “इन्द्रवाहा” इन्द्रस्य वाहनभूतौ “वचोयुजा”
वचनमात्रेणैव युज्यमानौ “स्सर्विदा” स्वर्गाख्य मिन्द्रस्य स्थानं
जानन्तौ “हरी” एतन्नामकावश्वौ “गायया” ण स्तोत्रेण
स्तोतारः “युञ्जन्ति” योजयन्ति ॥

* ‘ब्रह्माणि’ अग्नि, त्रैविद्यसप्तसप्तानि वा, सोम-अग्नादि कर्माणि
वा—इति वि० ।

† ऋ० वे० ६, ०, १, ३ ।

‡ “अम मानेधम्”—इति वि० ।

¶ ‘मायया, रक्षययनं वज्रवचनस्य स्थाने दृष्टव्यम्, मायाभिः—इति वि० ।

॥ द्यौतानम् ॥ ^१हा३ । ^५ओ३^१हा३ । ^५ओ३^१हा३ । ^२हा
^{१२}यि । ^१अधा^१हियार^१यि । ^५द्रु^१गि^२र्वा^५र^१३^१षणाः । ^१उप^१त्वा^१कार^१ ।
^३म^२ई^२मा^२र^५३^५हा^१यि । ^५सा३ । ^२हृ^२ग्मा^५र^१३^१हा^१यि । ^१उदे^१व^१ग्मा
^२र^१ । ^२त^२ज^२दा^५र^१३^१षा^१भिः ॥ (१) ^१वा^१र्णा^१त्वार^१ । ^५य^२वी^२या^२र^३३^३
^५भौः । ^१व^२र्द्ध^२न्ति^१पू^१र^१ । ^२र^२न्ना^२ह्ना^५र^१३^१षा^१णी । ^५वा३ । ^२वृ^२ध्वा
^५र^१३^१षा^१साम् । ^१चि^१द^१द्रि^१षो^१र^१ । ^२दि^२व^२दा^५र^१३^१षा^१यि^५वा^५यि ॥ (२)
^१यु^१ञ्ज^१न्ति^१हा^१र^१ । ^२रौ^२आ^२यि^२षा^५र^१३^१षा^१यिरा । ^१स्य^१गा^१थ^१या^१र^१ ।
^३उ^२रौ^२रा^५र^१३^१षा^१यि । ^१उ^२रु^२यु^२गे^१र^१ । ^३व^२चो^२यू^५र^१३^१षा^१जा । ^१इ^१न्द्र
^२वा^१हा^१र^१ । ^२सु^२व^२र्वा^५र^१३^१षा^१यि^१दा । ^१हा३ । ^५ओ^५३^२हा^५३ । ^५ओ
^१३^१हा^१३ । ^२हा^१३^१४ । ^५ओ^५हो^२वा । ^१आ^१ओ^१३^१हो^१२^१३
^१४^१५ ॥ ८ * ॥ [२] २३

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य प्रथमस्याध्यायस्य

षष्ठः खण्डः ॥

० क० मा० १० प्र० १ ख० ८ पा० ।

† 'अग्निष्टोम उक्त्यन्तोक्तः । षोडशो च ब्रह्मण्य-समान्नायेन ऋत्-समान्नायेन
 चान्तरितः । इदानीं मतिराचो वक्तव्यः'—इति वि० ।

(२५)

वेदार्थस्य प्रकाशिन तमो हार्हं निवारयन् ।
 सुमर्धांश्चतुरोदेयाद् विद्यातीर्थं-महेश्वरः ॥ १ ॥

॥ इत्युत्तरार्द्धिके प्रथमस्यार्द्ध-प्रपाठकः ॥

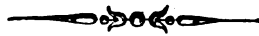
इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवक्तृ-
 श्रीवीरबुद्ध-भूपाल-साम्राज्य-धूरन्धरेण सायणा-
 चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-
 अकाशे उत्तरायत्ये प्रथमोऽध्यायः* ॥

* मूले तस्यार्थप्रपाठकः समाप्तः; नतु प्रपाठकः ; विवरणस्य अन्तेऽपि तथैव ।

यस्य निम्नसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे, तमहं वन्दे विद्यातीर्थं-महेश्वरम् ॥ १ ॥

॥ अथ द्वितीयाध्याय आरभ्यते ॥

ततः,

पान्तमाव इति प्रथम-खण्डे—

दृचात्मके प्रथमे सूक्ते,

प्रथमा ।

५ ५२ ३ १९ ५१ २ ३ १८ ३८

पान्तमावीअन्वसइन्द्रमभिप्रगायत ।

५ १ ५ ३१२५१ २ ३ २
विश्वासाद्दृशतक्रतुम्दृष्टिर्षणीनाम् ॥ १* ॥

हे ऋत्विजः! “वः” युष्मदीयं “अन्वसः” सोमलक्षणमन्
“आ पान्तम्” आभिसुख्येन पिबन्तं [पा पाने (भा० प०) ;
छान्दसः शपोलुक् (२, ४, ७३) ; ‘सर्वे विधयश्छन्दसि विक-
ल्पन्ते’—इति “न लोकाव्यय (२, ३, ६५)”—इति षष्ठीः
प्रतिषेधाभावः ; ततोऽन्वस इत्यस्य “कर्तृकर्मणोः (२, ३,

* छ० भा० १, १, १, १ (६ भा० १५५ पृ०) = ऋ० वे० ६, ६, १५, १ ।

६५)”—इति षष्ठी । षष्ठी] सोम माभिसुख्येन पिबन्त
मेतादृशम् “इन्द्रम्” “अभि प्रगायत” प्रकर्षण अभिष्टुत ।
कौटुशम् ? “विश्वासाहं” सर्वेषां शत्रूणामभिभवितारं सर्वेषां
भूतजातानां वा, अतएव “शतक्रतुं” बहुविधप्रज्ञानं बहुविध-
कर्माणं वा “चर्षणीनां” मनुष्याणां “मंहिष्ठ” धनस्य
दाढ्यतमम् । यद्वा, यजमानानां यष्टव्यत्वेन पूजनीय मिन्द्रं
प्रगायतेत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ ११ २१२ २ २ १२
पुरुहृतम्पुरुष्टुतङ्गाथान्याऽऽऽसमश्रुतम् ।

२ २ १ २

इन्द्रइतिब्रवीतन ॥ २* ॥

हे ऋत्विग्यजमानाः ! “पुरुहृतं” यज्ञेषु बहुभि राहृतं
“पुरुष्टुतं” बहुभिः स्तोत्रशस्त्रादिभिः स्तुत मतएव “गाथान्यं”
गानयोग्यं गातव्यं† “समश्रुतं” सनातनया प्रसिद्धम्‡ एवंविधं
देवम् “इन्द्रइति” यूयं “ब्रवीतन” ब्रुवीष्वम् [‘ब्रूष् व्यक्तायां
वाचि (अदा० उ०)’—इत्यस्य लङि व्यत्ययेन (३, ४, ६८)
ध्वमस्तनबादेशः, अतएव गुणः ॥ २ ॥

० ऋ० वे० ६, ६, १५, १ ।

† ‘गाथानि शोच-शक मन्त्राणि, ताभिः नोचते यः स गाथान्यः तं गाथान्यम्’—
इति वि० ।

‡ ‘समश्रुतः सदावाचो, सदेव विश्रुतम्’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
इन्द्रइन्नोमहोनान्दातावाजानानृतुः ।

१ १ २ ३ १ २
महाञ्चभिन्नायमत् ॥ ३* ॥ १

“इन्द्रइत्” पूर्वाक्तलक्षण इन्द्रएव “नः” अस्मभ्यं “महोनां” मघोनां धनवतां पश्चादिलक्षण-धन-युक्तानां “वाजानाम्” अस्मानां “दाता” भवतु । कौटुभम् ? “नृतुः” [“नृत्तिश्चद्योःक्लूः” —इति क्लूप्रत्ययः, ऋस्त्र्छान्दसः] सर्वस्व नर्त्तयिता[†] ; यद्वा [नृ नये, (क्रा० पू० प०) औणादिक-तु-प्रत्ययः, धातो-ऋस्त्र्छान्दसः] स्तोत्रभ्यो गवादिनेता ; अतएव “महान्” स इन्द्रः “अभिन्नु” अभिगत-जानुकम्[‡] अस्मभ्यम् “आ यम त्” प्रायच्छतु ददातु[§] । यद्वा स इन्द्रः अभिन्नु अस्मदभिमुख मागच्छत धनं स्वहस्तयोः परिगृह्य अस्मान् नयतु,—धनं गृहीत्वा अस्मभ्यं ददात्वित्यर्थः ॥

“मघोनाम्”—“महोनाम्”—इति षाठी ॥ ३ ॥ १

१ ४ १
॥ वैतहव्यमोकोनिधनम् ॥ पाऽपुन्तम् । आऽवो

४ ५ १२ ० १ ५ १
३अन्धसाः । आइन्द्रामभाइ । प्रगारयार३४ता । विश्वा

● ऋ० वे० ६, ९, १५, २ ।

† ‘नृतुः नृभ्योहितः’—इति वि० ।

‡ ‘अभिन्नु सर्वस्व ज्ञाता’—इति वि० ।

§ ‘आयमत्—यमु बन्धने, सर्वं जगत् कर्ममयैः प्रायैर्वाप्नोति’—इति वि० ।

^{१ ५} रसार३४दाम् । ^{१ १ २ २} शा३ताक्रा३त्त्वम् । ^{१ १ १ १} म३द्विष्टच्चर्षिः ।
^१ षाद् । ^१ ना३रमार३४औ३होवा ॥ (१) ^{५ २ ४ २} पू३रु३त्ताम् । ^{४ ५} ता३म्पू३
^{४ ५} रू३ताम् । ^{१ २} पू३रु३ताम् । ^{० ५ ५} पु३रु३रु३र३४ताम् । ^{१ २} गाथा
^{१ ५} रनार३४याम् । ^{१ १ २ २} सा३रना३श्रु३ताम् । ^{१ २ १ २} आ३न्द्रइतिब्र । वा
^{१ ५} इ । ^{५ २ ४} तारना३४औ३होवा ॥ (२) ^५ आ३पु३न्द्रइत् । ^४ नो३
^{१ ४ ५} मा३होनाम् । ^१ आ३न्द्रइ३नो । ^{५ ५} मा३हो३र३४नाम् । ^{१ २} दा
^{१ ५} तारवार३४जा । ^{१ २ १} ना३श्ना३र्त्तुः । ^{१ २ २ १ २} मा३हा३भभि३ज्जु । आ ।
^{१ ५} यारमार३४औ३होवा । ^{५ १ १ १ १} औ३कार३४पुः ॥ १८* ॥ [१] १

अथ द्वितीयतृचे, प्रथमा ।

^{१ २ १ २ २ १ २} प्रव३न्द्रायमा३दन३र्च्य३श्रायगायत ।

^{१ २ २ १} सखायःसोमपाव् ॥ १९ ॥

* अ० मा० १प्र० १अ० १८खाम ।

† अ० ख० २, २, २, २ (१मा० ३५८पृ०) = अ० वे० ५, ६, १५, १ ।

हे “सखायः” स्तोत्रारः ! “वः” ब्रूयं “हर्यश्वाय” हरिनाम-
काशोपेताय “सोमपावने” सोमानां पात्रे “मादन” मदकरं
दुर्षकरं स्तोत्रं प्रगायत ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२७ २१ २१ २ २१ २१ २७ २ २२

शंसे दुक्थं सुदानवउतद्वक्ष्यथानरः ।

२ ० २१२

चक्रमासत्यराधसे ॥ २* ॥

“उत” अपिच हे स्तोतः ! “सुदानवे” शोभन-दानाय
“सत्यराधसे” सत्यधनायेन्द्राय च “उक्थं” स्तोमं, च “यथा नरः”
अग्रे स्तोतारः च “दुक्थं” क्षीमेः साधनभूतं स्तोत्रं शंसति,
तद्वत् त्वमपि “शंस” उच्चारय । इदिति पूरणः § । वय-
मपि “चक्रम” स्तोत्रं करवाम ॥ २ ॥

० ऋ० वे० ५, २, १५, २ ।

† ‘सत्यराधसे—राधः अन्नं धनं वा, सत्यं वा । सत्यान्नाय, सत्यधनाय, सत्य-
धनाय वा—इति वि० ।

‡ ‘उक्थं—उक्थानि सामानि, हे उद्गतः ! मायस्य सामानि । अथवा
उक्थं ब्रह्ममुच्यते तच्छंसे स्तोतः ! एकवचनं जात्यपेक्षम्, उक्थजातिं शंस।’—
इति वि० ।

§ ‘यथा नरः—यथा महर्ष्याः । प्रथमेषा षष्ठीस्थाने द्रष्टव्या यथा महर्षस्य स्तुतिः
स्त्रियते—इति वि० ।

§ “अथ ये प्रहते ऽर्धे ऽभिनाचरेषु पन्थेषु वाक्व-पूरुषा आगच्छन्ति पद-पूरुषाश्च
भिनाचरेष्वर्धकाः कर्त्तव्यमिद्विति”—इति निरु० नै० १, ८ ।

अथ ढतीया ।

१ २   २ २ ७   ३ १ २
 त्वन्नइन्द्र वाजयुस्त्वङ्गव्युःशतक्रतो ।

१   २   ३ १ २
 त्वङ्गिहिरण्ययुर्वसो ॥ ३ * ॥ २ †

हे “इन्द्र !” “त्वं” “नः” अस्माकं “वाजयुः” अन्नकामी भव ।
 हे “शतक्रतो” बहुविध-कर्म्मवन्निन्द्र ! ‡ “त्वं” “नः” अस्माकं
 “गव्युः” गोकामी भव । हे “वसो” वासयितरिन्द्र ! त्वं
 “हिरण्ययुः” हिरण्यकामोऽपि भव । [“इन्द्रसि परेच्छायामपि
 दृश्यते (वा० ३, ३, ८)”—इति क्यच् ॥ ३ ॥ २

१   १   ३ २ २   ५   १   १
 ॥ शाक्त्यम् ॥ प्रवइन्द्रार । यमादा२३४नाम् । प्रवा
 १   २   २ १   ३   ५   २   २
 रइन्द्रा । औ३हो । यार३४मा । दा३नाम् । हरा
 १   २   २ १   ३   ५   २   २
 रअश्वा । औ३हो । यार३४गा । या३ता । सखा२
 १   २   २   १   ५   ५   ५
 यासो । औ३हो३ । मायो२३४वा । आऽ५व्रो३हा
 १   २   १   ३ २ २   ५   २
 इ ॥ (१) श३सि दुक्थारम् । सुदानार३४वाइ । श३सा

* ऋ० वे० ५, ३, १५, ३ ।
 † ‘जैतीवितेः तदेवार्धम्’—इति वि० ।
 ‡ ‘शतक्रतो—बहुभिः क्रतुभिरिष्टवान् यः स शतक्रतुः । अथवा क्रतुरिति
 कर्म्मनाम प्रज्ञानाम वा, बहुकर्म्मो बहुप्रज्ञोवा’—इति वि० ।

^१रइदुक्था । ^१औश्चोइ । ^३इ२३४दा । ^२नाश्वाइ । ^२उ
^१ताश्चुत्ता । ^२औश्चोई । ^३या२३४था । ^२नाश्राः । ^२च
^१कम । ^२सा । ^१औश्चोइ । ^३त्यारो२३४वा । ^४धाऽपुसोईहा
^१इ ॥(२) ^१तुवन्नआरइ । ^३इवाजार३४यूः । ^२तुवा२न्नआ ।
^१औश्चोइ । ^३द्रा२३४वा । ^२जाश्यूः । ^१तुवा२ङ्गव्यूः । ^२औ
^१श्चोइ । ^३शार३४त । ^२क्राश्ताउ । ^१तुवा२ष्हरा । ^२औ
^१श्चोइ । ^३ण्यायो२३४वा । ^४वाऽपुसोईहाइ(३) ॥१८*॥[१]२

अथ तृतीयदृष्टे, प्रथमा ।

^{३१२} वयमुत्वातदिदर्थाइन्द्रत्वायन्तःसखायः ।

^{१२} ^{३१} ^{३१२}
 काण्वाउक्थेभिर्जरन्ते ॥ १ ॥

हे “इन्द्र !” “त्वायन्तः” त्वामात्मनइच्छन्तः “सखायः”
 समानस्थाना वयं “तदिदर्थाः” यद्विषयं स्तोत्रं तत्तदित्, तदेवार्थः

* क० मा० १प्र० १ख० १२सा० ।

† इ० आ० १, २, ३ (१भा० ८३० पृ०) = इ० वे० ५, ७, १०, १ ।

प्रयोजनं येषां ; तादृशाः सन्तः “त्वा” त्वां “जरामहे” स्तुमहे ।
 “उ”—इति पूरणः । “कश्वाः” कश्वागोत्रीत्यश्वाः अस्मदीयाः
 पुत्रादयश्च “उक्थेभिः” उक्थैः शस्त्रैः “जरन्ते” त्वां
 स्तुवन्ति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ २२ २१ २ २ २ ३ १ २
 नघेमन्यदापपनवजिन्नपसोनविष्टौ ।

२७ ३२ १ २
 तवेदुस्तोमैश्चिकेत ॥ २ * ॥

हे “वजिन्” वज्रवाग्निन्द्र ! “अपसः” अपस्त्रिनः कर्मवतः†
 “तव” सम्बन्धिनिः‡ “नविष्टौ” अभिनवे यागे वर्त्तमानोऽहं
 “अन्यत्” त्वद्विषयादन्यत् स्तोत्रं “नघेम्”¶ नैव “आपपन”
 अभिष्टौमि [पनतेः स्तुतिकर्मणः (म्वा० आ०) उत्तमे षलि
 रूपम्] ; “तवेदु” तवैव “स्तोमैः”§ स्तोमं स्तोत्रं “चिकेत”
 अभि जानामि ॥ त्वामेव सर्वदा स्तोमीत्यर्थः ॥ २ ॥

० ऋ० वे० ५, ७, २०, २ ।

† “अपसु”—इति कर्मनामसु प्रथमं जैषष्ट्युक्त् (२, १, १) ।

‡ ‘तव—वष्टौ वा द्वितीयाद्यर्थे इदृश्या त्वां ० ० ० चिकेत’—इति वि० ।

¶ ‘न, घ, ईम्’—इति वचोऽप्येते उपसर्गाः—इति वि० ।

§ ‘स्तोमैः—ऋतुभिः’—इति वि० ।

॥ ‘चिकेत—चेतनां कुर्याः’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

३ १ १ ३ १ ३ १ ३ १ २ २
इच्छन्ति देवाः सुन्वन्तन्नस्वप्रायस्पृहयन्ति ।

१ २ ३ १ ३ १ १
यन्ति प्रमादमतन्द्राः ॥ ३ ॥ ३ १

“सुन्वन्तं” सोमामिषवं कुर्वन्तं यजमानं “देवाः” इन्द्रादयः सर्वे “इच्छन्ति” रक्षितुम्, “स्वप्राय न स्पृहयन्ति” स्वप्रायस्यान्तस्व सुन्वतो नेच्छन्ति सर्वदा प्रबुद्धमेव कुर्वन्तीत्यर्थः [“स्पृहे रीप्सितः (१, ४, ३६)”—इति कर्मणि चतुर्थी; स्पृहईषायां चुरादि रदन्तः] । यतएव मतः कारणात् “अतन्द्राः” अनलसा देवाः “प्रमादं” प्रकर्षेण मदकरंः तदीयं सोमं “यन्ति” ग्रीष्मं प्राप्नुवन्ति ॥ ३ ॥ ३

५ २ ४ २ ५ १ २
॥ काण्वम् ॥ वयमूश्त्वातदिदर्याः । ऐहिहारै

१ २ २ २ १ १ १ १
इ । वयमुत्वातदिदर्याइन्द्रत्वायन्तःसखारश्याः । कार

५ १ १ १ ५ १
३४षवाः । ऊ । क्याइ । भिज्जोर्इ३४वा । रन्ताश्या

१ १ १ ५ २ ४ ५ १ २ १ २
२३४५ ॥ (१) नघेमाइन्यदापपना । ऐहिहारैइ । नघे

०. सू० वे० ५, ०, १०, ३ ।

† ‘कच काववं साम । कचवस्वार्षम्’—इति वि० ।

‡ ‘प्रमादं—मदमोदतृप्तावित्यस्येदं रूपम् । प्रकर्षेण तप्यम्’—इति वि० ।

२ २ २ २ ५
मन्यदापपनवजिन्नपसोनवार३इष्टाउ । तार३४ वेत् ।

१ २ २२ ५ २२ १ १ १ १
ऊ । स्तो । मैश्वोर३४वा । केता इया २ ३ ४ ५ ॥ (२)

५ २ ४२ ५ २ १ २ २
इच्छन्ताइदेवाःसुन्वन्ताम् । ऐहिच्चारइ । इच्छन्तिदेवाः

२ २ १ २ ५ १ २
सुन्वन्तन्नखप्रायस्युहयार३न्ती । यार३४न्ती । प्रा । मा ।

२ ५ २ १ १ १ १
दमोर३४वा । तन्द्राश्यार३४५ (३) ॥ २० * ॥ [१] ३

अथ चतुर्थद्वये, प्रथमा ।

१ १ ३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
इन्द्रायमदनेसुतम्परिष्टोभन्तुनोगिरः ।

३ १ २ ३ १ २
अर्कमर्चन्तुकारवः ॥ १ १ ॥

“मदने” [माद्यतेः (दि०, प०) क्वनिप्] मदनशीलाय
“इन्द्राय” तदर्थं “सुतं” सोमं “नः” अस्मदीयाः “गिरः” स्तुति-
लक्षणा वाचः परिष्टोभन्तु [स्तोभतिः स्तुतिकर्त्तव्या (निघ० ३,
१४, ४)] सोमं स्तुवन्तु । ततः “कारवः” स्तुतिकारिणः
स्तोतारश्च “अर्क” सवैरर्चनीयं सोमम् “अर्चन्तु” पूजयन्तु ॥ १ ॥

● क० गा० १ प्र० १ अ० २० सा० ।

† इ० आ० २, २, ४ (१ भा० ३६२ पृ०)—स० दे० ६, ६, १८, ४ ।

अथ द्वितीया ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
यस्मिन्विश्वा अधिश्रियोरणन्ति सप्तसंसदः ।

१ २ ३ २ २
इन्द्रसुतेहवामहे ॥ २ * ॥

“यस्मिन्” इन्द्रे “विश्वाः” सर्वाः “श्रियः” कान्तयः “अधि” अधिकं भवन्ति अतिशयेन तेजस्वीत्यर्थः† । किञ्च “सप्त” सप्तसङ्ख्याकाः “संसदः” सम्यग् यज्ञेषु कर्मकरणार्थं सीदन्तीति संसदो ह्येवकाः‡ यस्मिन् “रणन्ति” सोमप्रदानार्थं रमन्ते ; यद्वा यं शब्दयन्ति स्तुवन्ति तं पूर्वाह्नलक्षणम् “इन्द्र” “सुते” सोमेऽभिषुते सति “हवामहे” वयं सोमपानायाह्वयामः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
त्रिकद्रुकेषुचेतनन्देवासोयज्ञमन्नत ।

१ २ २ १ १ २
तमिद्वद्वन्तु नोगिरः ॥ ३ ॥ ४ §

* ऋ० वे० ६, ६, १८, ५ ।

† ‘अधिश्रियः—ये अधिश्रिताः मनुजाः’—इति वि० ।

‡ ‘सप्तसंसदः—सप्तलिजः ; दश उद्गातारः, शोता, मैदावरुणः, प्राञ्जयाच्छसि, चण्डावाकः—एते ऋलिजः’—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ६, ६, १८, १ ।

§ ‘अथ त्रौतकश्च साम’—इति वि० ।

“देवासः” देवाः इन्द्रादयः “त्रिकद्रुकेषु” आभिन्नविके-
 ष्वहःसु ज्योतिर्गौरायुरिति त्रिकद्रुकाः, * तेषु “चेतनं”
 [चिती सञ्ज्ञाने (म्वा०, प०)] चेतन्ति जानन्ति अनेन
 स्वर्गादिकमिति चेतनो ज्ञानसाधनो यज्ञः तम् “अज्ञत” अतन्वत
 स्वैः स्वैः कर्मभिः पालनैश्च विस्तारितवन्तः [तद्यु विस्तारे
 (तना०, उ०) लङ्ङि “बहुलं छन्दसि (२, ४, ७३)”—इति
 विकरणस्य लुक्, “तनिपत्योश्छन्दसि (६, ४, ६६)”—इति
 उपधालोपः “तमित्” तमेव यज्ञं “नः” अस्माकं “गिरः” स्तुति-
 लक्षणा वाचः “वर्धन्तु” वर्धयन्तु ॥ ३ ॥ ४

१ २ १ १ १ २ १ २ १ १

॥ श्रौतकक्षम् ॥ इन्द्रायमदनेसुतम् । इन्द्रायमोवा ।

१ १ १ १ २ २ १ १ १ १

दाशनायिद्वश्ताम् । परिष्टो । भारु । हाश्वाश् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १

द्वनोर्गारश्शइराः । आमश्चर्काश् । हाश्वा । तुका

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १

राश्वाश्शइः ॥(१) यस्मिन्विश्वामधिश्रियः । यस्मिन्विश्वो

• ज्योतिर्गौरायुरितौति चतुर्थ-पञ्चम-षष्ठाना आभिन्नविकाना मन्त्रां वाचां
 प्रतीकमाचमम् । अलि मवासयनादिकं समम् ; तद्य, एकपठुत्तरनिर्गतद्विचनिर्वृतं
 भवति । तद्य, प्रायश्चीषोऽतिराचनाम प्रथममद्यः, चतुर्विंशनाम द्वितीयमद्यः, उक्थ-
 नाम तृतीयम्, ज्योतिर्गौ चतुर्थमद्यः, आद्युर्गौ पञ्चममद्यः, आयुर्ज्योतिरितिनामकं
 षष्ठमद्यः, एतान्येव षड्द्वानि आभिन्नविकान्युच्यन्ते ; तेष्वेव श्रेयाश्चक्षानि चतुर्धादीनि
 कीदृि त्रिकद्रुकादीनि ।

वा । आशुधायिआशुयाः । रणन्ति । सार३ । हा३हा

३ । प्रासा२५सा२३४दाः । आइन्द्र५चुते३ । हा३हा

यि । इवामा२३हा३४३यि ॥ (२) त्वकद्रुकेषुचेतनम्* ।

† कद्रुकोवा । षू३चायिता३नाम् । देवासः । या२३ ।

हा३हा३ । ज्ञामा२त्ना२३४ता । तामिद्वर्हा३ । हा३

हा । तुनोगार३यिरा३४३ः । आ२३४पुइ । डा (३) ॥ १३ ॥ [१]४

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तरायन्यस्य द्वितीयस्याध्यायस्य

प्रथमः वा खण्डः ॥ १ ॥

०, † "ति"—इति ख० पु० पाठः ।

‡ क० मा० १ प्र० १ ख० १ स० १० ।

१ 'उक्तः प्रथमपद्योः'—इति वि० ।

अथ द्वितीयखण्डस्य—

प्रथम-ल्लचे, प्रथमा ।

२१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ १
अयन्तद्रुद्रसोमोनिपूतोअधिबर्हिषि ।

१ २ ३ २ ३ १ २ १
एद्वौमस्यद्रवापिब ॥ १ ॥

हे “इन्द्र !” “ते” तुभ्यं त्वदर्धम् “अयं सोमः” “बर्हिषि अधि” वेद्यामास्तीर्णं दर्भे “निपूतः” नितरां दद्यापवित्रेण शोधितः अभिषवादिसंस्कारैः संस्कृत इत्यर्थः । “इम्” इदानीम् “अस्य” इमं सोमं प्रति “एहि” आगच्छ । आगत्य च यत्र रसात्मकः सोमो ह्ययते तं देशं “परिद्रव” शीघ्रं गच्छ, तदनन्तरं सोमं “पिब” ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ २ २ २
शाचिगोशाचिपूजनायर्णायतेसुतः ।

१ २ ३ २ ३
आखण्डलप्रह्वयसे ॥ २ ॥

“शाचिगो” [शाचयः शक्ता गावो यस्यासौ शाचिगुः ; यद्वा, शच् व्यक्तायां वाचि (म्वा०, आ०) , अस्मादौणादिक इच् प्रत्ययः]

०. ‘इदं वीं मध्यमोऽभिधीयते’—इति वि० ।

† ऋ० आ० १, १; २, ५ (१भा० १६५ पृ०) = ऋ० वे० ६, १, २४, १ ।

‡ ऋ० वे० ६, १, २४, १ ।

शाचयः व्यक्ताः प्रख्याता गावो रश्मयो वा यस्य तादृश ! #
 हे “शाचिपूजन” [पूज्यतेऽनेनेति पूजनम्] स्तोत्रादि-प्रख्यात-
 पूजन ! † “ते” तव “रषाय” रमणाय सुखजननाय “अयं”
 सोमः “सुतः” अभिषुतः ; अतः कारणात् हे “आखण्डल”
 शत्रून्नामाखण्डयितः इन्द्र ! ‡ “प्रह्वयसे” प्रकृष्टाभिः स्तुतिभि-
 राह्वयसे । इत आगत्य इमं सोमं पिबेत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २   ३ १ २   ३ १ २
 यस्तेश्टङ्गवृषोणपात्प्रणपात्कुण्डपायः ।

१ २   ३ १ २   २ २
 न्यस्मिन्दध्रामनः ॥ ३ ॥ ५ ॥

हे “शृङ्गवृषोणपात्” [शृङ्गवृषामा कश्चित् ऋषिः तस्य
 चेन्द्रः स्वयमेव पुत्रतया जज्ञे—इत्याख्यायिका । नपादित्य-
 पत्यनाम] हे शृङ्गवृष-पुत्र ! [शृणन्ति हिंसन्तीति शृङ्गाणि-
 रश्मयः, तैर्वर्षतीति शृङ्गवृष्टादित्यः, तस्य न पातयितः स्वकीये
 ऽवस्थानेऽवस्थापयितः ! । “सुवामन्त्रिते (२, १, २)”—इति
 षष्ठान्तस्य पराङ्गवद्भावेनामन्त्रितानुप्रवेशात् समुदायस्वाष्टमिकं

० ‘शचीति कर्मनाम, कर्मणि प्रयुक्ते गावः प्रदोषको यस्य अथौ शाचिगुः’—
 इति वि० ।

† ‘शाचिपूजनः—कर्मणि पूज्यते शाचिपूजनः’—इति वि० ।

‡ ‘आखण्डलः—इन्द्रस्य नामैतत्’—इति वि० ।

॥ अ० वे० ६, १, २४, ३ ।

५ ‘अथ देवोदासीर्दसप्रभौ । देवोदासमहीने, चौर्द्धसदमनं सत्रे एकाहे ।
 —इति वि० ।

(२७)

सर्वानुदात्तत्वम् । ईदृश !] हे इन्द्र ! “ते” तव सम्बन्धि
 “प्रणपात्” प्रकर्षेण नपातयिता रक्षिता, “कुण्डपाय्यः” [कुण्डैः
 पीयते अस्मिन् सोम इति कुण्डपाय्यः क्ततुविशेषः । “क्तौ
 कुण्डपाय्य-सञ्चाय्यौ (३, १, १३०)” —इति पिबतेरधिकरणे यत्-
 प्रत्ययो युगागमश्च निपात्यते—एतत्सञ्ज्ञो यः] क्तुरस्ति ; “अ-
 स्मिन्” कुण्डपाय्य-क्तौ “मनः” खान्तं “आ नि दध्ने” अभितो
 वह्नेमानाः कुण्डपायिनामान ऋषयः पुरा निदधिरे सम्यक्
 त्वद्देवत्वं क्तमनुष्ठितवन्त इत्यर्थः । [दधातेर्लिटि “इरयोरे (६,
 ४, ७६)” —इति रे-भावः ॥ ३ ॥ ५

॥ रात्रिदैवोदासम्^{४ ३ ४ ३ ५ १} ॥ अयन्तद्रुद्रसोऽ^{४ ३ ५ १ २ १ २}४मः । नार^१

४^{२ ४ ५ ४ ५ १ २ २ १ २}यि । पूतो^२अधिवर्द्धिषी । निपूतो^२अधिवर्द्धा २ ३ यिषी ।

२ १ १ १ १ १ ४
 ऐह्योयिमार^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}३स्या । द्रवापार^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}३४पुयिवा^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}६५६ ॥(१) शाचि

२ १ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २
 गोशाचि^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}पू । जना^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}३ । आ^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}२३४ । य^{१ २ ४ ५ ४ ५ १ २ १ २}र्णायतेसुताः ।

• अथैवं आचष्टे विवरणकार-साधवः—“यः” “ते” तव हे सोम ! “नपात्”
 न पिबति तस्य दद्या जन्म ; “प्रणपात्” प्रक्षिपत्य चदद्या पातयः । “कुण्डपाय्यः”
 अथ कुण्डाद्यमसाः कुण्डप्रतिरूपाः तैः पीयते कुण्डपाय्यः । अथवैतानोन्द्र-विशेष-
 खानि । इन्द्रवान् इवः प्रधानभूतो गौः, तादृश इन्द्रः ; तस्य यः प्रकर्षेण सोमपानं
 कल्पयति कुण्डाकारैश्चमसेरितरेव । नि अस्मिन् दध्ने, नि-इन्द्रो न-इन्द्रस्यार्थे
 इदृशः ; न अस्मिन् यजमाने दध्ने धारयति इन्द्रः आत्मीयं मनः अनुपहाय ?”—इति ।

† ‘रात्रौचवदैवोदासम्’—इति अ० पु० पाठः ।

२१ २ २१२ २ २ १ १ १२
अयं प्रणयते च २३ताः । आखण्डा २३ला । प्रह्वया २३४५

३४२५ ३२ १
साईपूईयि ॥ (२) यस्तेष्टङ्गवृषः । नपा ३त् । प्रा २३४ ।

५२ २ ४५ १ २ २१२ १ १
णपात्कुडपायियाः । प्रणपात्कुडपाया २३याः । निय

१ १२ १
स्मा २३ यिन्दा । ध्रामा २३४५ ना ई पू ईः । ई २

५
३४ चा (३) ॥ २ * ॥ [१]

२१ १ १२२ १ २
॥ और्ध्वसन्नम ॥ अयन्त इन्द्रसोमः । उवाहायि ।

१२२ १ २२
निपूतोअधिबर्हिष्युवार ३होयि । निपूतोअधिबर्हिष्युवार ३

१ २२ १ १ ३
होयि । आयिहोमस्या । द्रावापार ३४५ यिवा ई पू ई ॥ (१)

१२ १२ १२ २२ १ १ १ २ २
शाचिगोशाचिपूजन । उवाहायि । अयं प्रणयते सुत

१ २ १ १
उवार ३होयि । (वार २) । आखण्डला । प्राह्वया २३४५

१२२ २ २ १ १ १
साईपूईयि ॥ (२) यस्तेष्टङ्गवृषोणपात् । उवाहायि । प्रण

२ २ १ २ १
पात्कुडपाय्य उवार ३होयि । (वार २) । नायस्मिन्दा ।

हे इन्द्र ! “त्वा” त्वां “विद्म हि” जानीमः खलु । कीदृ-
शम् ?—इति, “तुविकूर्मि” बहुकर्माणं, * “तुविदेष्ण”
बहुप्रदेयं, † “तुविमघ” बहुधनं “तुविमात्र” बहुप्रमाणम्
“अवोभिः” रक्षयैर्युक्तम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २२ ३ १२ २२ ३ १ २
नहित्वाशूरदेवानमर्त्तासोदित्सन्तम् ।

३ १३ ३ १ २
भीमन्नगांवारयन्ते ॥ ३ ः ॥ ई ११

हे “शूर !” “दित्सन्तं” दातुमिच्छन्तं “त्वा” त्वां “देवाः”
“न हि वारयन्ते” न निवारयन्ति खलु ; तथा “मर्त्तासः”
मनुष्या अपि न वारयन्ते “भीमं न गां” भयजनकं दृप्तं दृषभं
यत्से प्रहृत्तमिव, तं यथा वारयितुं न शक्नुवन्ति तद्वत् ॥ ३ ॥ ६

१ २ २ २ १ २ २
॥ आकूपारम् § ॥ आत्वनइ । द्रक्षुमाश्न्ताम् । चि

० ‘तुविकूर्मि’ तुविशब्दो बहुवाचो, कूर्मिशब्दो मनुष्यवाचो कर्मवाचो वा
इति वि० । “तुवि”—इति निघण्टौ बहुनामसु द्वितीयं पदम् (३, १) । कूर्मि-
शब्दस्य मनुष्यनामसु कर्मनामसु वा पठितो न दृश्यते ।

† ‘तुविदेष्ण’—देष्णं दानं बहुदानम्—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ६, ५, ३७, ३ ।

११ ‘अनाकूपारं साम । आकूपाराङ्गिरसो गोधा च आर्षम्’—इति वि० ।

§ ‘रात्राकूपारम्’—इति ऋ० पु० पाठः ।

^{१ २} चड्ग्राम्^१सङ्गु^१भारया । चिचड्ग्राम्^१सम् । गृ । औ३
^१होयि । भा३३४या । ^{२२१}ऐद्योयि । मद्वाचस्तीदत्ता३३हो
^{१२ १}यि । औद्यो । वाद्यो३३४वा । णाऽप्रयिनोद्द्वयि ॥ (१)
^{१ १२}विद्वाहित्वातुवि । कृ३मीम् । ^{१ २}तुविदेषु^१न्तुवीमा३घाम् ।
^{१ १२}तुविदेषु^१न्तु । वा । औ३होयि । मा३३४घाम् । ऐ
^१द्योयि । ^२तुविमात्रमा३होयि । औद्यो । वाहो३३
^५४वा । वोऽप्रभोद्द्वयि ॥ (२) ^{१ २ २}नद्वित्वाप्रूर । दा३यि
^१वाः । नमर्त्तासोद्वित्वा३न्ताम् । नमर्त्तासः । दा । औ
^२होयि । ^{३ ५}त्सा३३४न्ताम् । ^{१२ १}ऐद्योयि । ^{२ २}भीमन्नगांवारार
^१३होयि । औहो । वाहो३३४वा । याऽप्रन्तोद्द्व
^५द्ययि(३) ॥ ४ * ॥ [१] ६

अथ तृतीयदृचे, प्रथमा ।

३ १ २   ३ २ ३ १ २   ३ १ २
 अभित्वावृषभासुतेसुतच्छजामिपीतये ।

३ १ २   ३ १ २
 तम्पाव्यश्रुहीमदम् ॥ १ * ॥

हे “वृषभ” हे इन्द्र ! “त्वा” त्वां “सुते” सोमेऽभिषुते सति
 “सुतम्” अभिषुतं सोमं “पीतये” पानाय “अभिसृजामि” ।
 “तम्प” तृष्य । “मदं” मदकरं सोमं “व्यश्रुहि” च ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
 मात्वामूराअविष्यवीमोपहस्वानआदभन् ।

१ २   ३ १ २
 माकीं ब्रह्मद्विषं वनः ॥ २ † ॥

हे इन्द्र ! “त्वा” त्वां “मूराः” मूर्खा मूढाः, मनुष्याणामङ्गः
 “अविष्यवः पाखनकामाः “मा दभन्” मा हिंसन्तु । “उपह-
 स्वानः” उपहसनपराश्च “मा” भवन्तु । “ब्रह्मद्विषं” ब्राह्मणानां
 हेष्टारं “मा कीं वनः” मा भजेथाः ॥

“ब्रह्मद्विषं”-“ब्रह्मद्विषः”—इति पाठौ ॥ २ ॥

● ऋ० आ० १, २, ३, ० (१भा० ३३८ पृ०) = ऋ० वे० ६, ३, ४६, ९ ।

† ऋ० वे० ६, ३, ४६, २ ।

‡ आत्मपरिवारमावाप्सामिति भावः ।

¶ ‘वनः—यद्यपि वनतिः स्तुति-कर्मा तथाप्यत्र सभजने द्रष्टव्यः ; मा यञ्जे न
 सभज्यताम्—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

२ १ २ १ २   २ १ २   २ १ २
इहत्वागोपरीणसम्महेमन्दन्तुराधसे ।

१ २ २ १ २ २
सरोगौरोयथापिब ॥ ३ * ॥ ७ †

हे इन्द्र ! “त्वा” त्वाम् “इह” अस्मिन् यज्ञे “गोपरीणसं”
गव्येन पयसा सस्मिन् सोमं †: “महे” महते “राधसे” धनाय ‡
“मन्दन्तु” मनुष्या मादयन्तु । त्वञ्च सोमं “यथा” “गौरः”
मृगः “सरः” § पिबति, तथा “पिब” ॥

“परीणसं”-“परीणसा”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ ७

२ १ २ २   २ १ २   २   १ २
॥ आर्षभम् ॥ अभित्वावृषभासुते । सुतश्चजोवा ।

२ २   १   २ २   १ २   २   १
मिपीतायाश्चि । सुतश्चजामि । पीताश्चियायि । त्रा

० ऋ० वे० ६, ३, ४६, ४ ।   † ‘अथ आर्षभं साम’—इति वि० ।

‡ ‘गोपरीणसम्’—गावः परि समन्तात् नीयन्ते दक्षिणा यज्ञे च गोपरीणस
इन्द्रः—इति वि० ।

§ राधसे—राधः अन्नं सोमस्य च तस्मिन् यज्ञिषामभूते सोमे—इति वि० ।

§ ‘सरः सरणं कृत्वा’—इति वि० । “सरः”—इति निघण्टौ उदकनामसु अह-
विंशतमं पदम् (१, ११) ।

॥ ‘गौरः यथापिब—तथाच ब्राह्मणे—‘गौरमृगो च क्व भक्षा चरणाद्गामानं
पिबति’—इति—इति वि० ।

१ १ १ ५ ५ १ १ १ १ १ १ १
 २३स्या३ । वारया२३४शौचोवा । श्रुचीमदार३४५म् ॥(१)

१२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 मात्वामूराश्रविष्यवः । मोपहस्त्रोवा । नआदाभा२न् ।

१२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 मोपहस्त्रानः । आदार३भान् । मा२३की३म् । ब्रा२

३ ५ ५ २ १ १ १ १ १ १ २ २ २ २ २ २
 ह्यार३४शौचोवा । द्विषवना२३४५ः ॥(२) इक्ष्वागोपरो

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 णसम् । महेमन्दोवा । तुराधासारैयि । महेमन्दन्तु ।

१२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 राधा२३सायि । सार३रा३ः । गौर२रार३४शौचोवा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 यथापिवा२३४५(३) ॥ ५ * ॥ [१] ७

अथ चतुर्थद्वये—प्रथमा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 इदं वसोसुतमन्धःपिवासुपूर्णमुदरम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 अनाभयिनुरिमाते ॥ १ * ॥

हे “वसो” वासयितरिन्द्र ! “इदं” पुरोवर्त्तमानं “सुतम्”
 अभिषुतम् “अन्धः” अन्नं सोमलक्षणं “पिब” । यथा—“उदर”

० क० मा० १ प्र० २ ख० ५ सा० ।

† ख० सा० २, १, ३, १० (१ भा० २०५ पृ०) = ख० वे० ३, ७, १७, १ ।

“त्वदीयं” जठरं “सुपूर्णम्” अतिशयेन सन्पूर्णं भवति तद्ये-
त्यर्थः । हे “अनाभयिन्” [आ समन्ताद् विभेति—इत्याभयी,
विभेतेरीषादिक इनिः ; न आभयी अनाभयी तादृश !]
हे इन्द्र ! “ते” तुभ्यं त्वदर्थं “ररिम” उक्तलक्ष्यं
सोमं दद्याः [रादाने (अदा०, प०) छान्दसो (१, २, १०५)
बिट् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
नृभिर्धौतः सुतो अत्रैरव्यावारैः परिपूतः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
अश्वीननिक्तोनदीषु ॥ २ * ॥

“नृभिः” अश्वरस्य नेतृभिः ऋत्विग्भिः “धौतः” तृषाद्य-
पनयनेन शोधितः [यद्वा ; धौतः धूतः प्राघूतः, अदाभ्ययहे†
आधूननेन संस्कृतः, तदनन्तरम् “अत्रैः” अश्वभिर्धावभिः करण-
भूतैः “सुतः” अश्वर्युभिष्टुतः ततः “अव्यावारैः” अविर्मेघैः

● अ० वे० ५, ७, १७, १ ।

† अश्वः=ऋत्विगसोमं सोमपानपाचम् । ते च प्रातःसवने सर्वाश्वप्रभृतयः,
माध्यन्दिने सवने मत्तलीषादयः, तुतीयसवने त्वादित्यादयः । किञ्चित्दतिरिक्ताः
षोडशादि-धानविभेदे विकुक्ताश्च सन्ति अश्वयः षोडशीत्यादयः । तत्सर्वानिर्दिष्ट
शैकोऽदाभ्यनामकः ; स च अश्विनीदुम्बरे धामे अश्वर्युर्जितकृत्विन् एतौचमसस्या
निपात्यासञ्ज्ञाश्च आनीच तक्षिंश्चिचः सोमकृताः प्रक्षिप्यान्मये जेत्वादिभिनि
मेम्नैः क्रमेण ऋत्विगै विहितश्चैतत् कात्यायनेन “अदाभ्यं ऋत्वात्वादिश्च निपात्याः
धावे तक्षिंश्वीं वीजंश्वनवधावाग्मये त्वा गाश्वनश्चन्दमिति (अ० वा० ८, ४७)
प्रतिमन्त्रमुपयामः सर्वनापिभेषात् (१२, ५, ११-१५)”—इति ।

तन्मन्त्रिभिः वासैः “परिपूतः” शोधितः, दशापवित्रस्य नाभि-
पूततया जस्यैस्तुक्त्या हि सोमः परिपूयते ; तदुक्तम् भगवता
अपस्तम्बेन—“शुक्लामूर्षीस्तुकां यजमानाय प्रयच्छति तां शकटे
दशापवित्रस्य नाभिं कुरुते शुक्लञ्च लब्धाः पवित्रं मीतं भवति”—
इति * । “नदीषु” नदनास्त्रेषु † “अश्विन” अश्विन इव
“नित्तः” निर्विक्तः शोधितः ‡ ; यथा अप्सु स्नातो अश्विनः
अपमत्तमलः सन् दीप्तो भवति, एवं वसतीवर्षाख्याभिरद्विरभि-
सुतः सोमो दीप्तो भवतीत्यर्थः । ईदृशो यः सोमः “तन्नेयवम्”
—इत्युत्तरया सम्बन्धः ॥

“धौतः”-“धूतः”—इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
तन्नेयवंयथागोभिःस्नादुमकर्मश्रीणन्तः ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २
इन्द्रत्वास्मिन्सधमादे ॥ ३ ॥ ८ §

“तं” पूर्वोक्तगुणं सोमं हे इन्द्र ! “ते” त्वदर्थं “यवं यथा”
यवमयं सवनीय-पुरोडाशमिव “गोभिः” गवि भवैः क्षीरादिभिः

● अदृष्टं तत् समलं यजुर्वेदसन्नेदि-वैदित्यासां सप्तमासप्रायश्चित्तव्ये ।

† ‘नदीषु’-‘अश्विनरश्मिनासु’-इति वि० ।

‡ ‘नित्तः’-‘स्नातः’-इति वि० ।

¶ सू० वे० ५, ७, १७, २ ।

§ ‘अन गारं सान’-इति वि० ।

अपषद्रव्यैः “श्रीचन्तः” मिश्रीकुर्वन्तः “स्वादु” रसवत्वेनास्वाद-
नीयम् “अकर्म्म” अकार्षं * [करोतेर्लुङि “मन्त्रे घम (२,
४, ८०)”—इति च्चेर्लुक्] । यस्मादेवं तस्मात् हे “इन्द्र!”
“त्वा” त्वां तादृशं सोमं पातुम् “अस्मिन्” वर्त्तमाने “सधमादे”
सधमादने यज्ञे आह्वयामीति शेषः ॥ ३ ॥ ८

॥ गारम् ॥ इदं वसो सुतमन्धाश्ण । पिवासुपूर्णा
मुदरौ । होश्वा । पिवासुपूर्णामुदरौ । होश्वा । आ
नाभाश्र्यौन् । ररिमाता । औश्होवा ॥ (१) नृभिर्हो
तः सुतो अश्राश्रियरे । अव्यावारैः पारिपूतौ । होश्वा ।
अव्यावारैः पारिपूतौ । होश्वा । आश्रोनाश्रनौ । क्षो
नदीषू । औश्होवा ॥ (२) तन्नेवयं यथा गोभीश्चरे । स्वा
दुमकाश्मश्रीणन्तौ । होश्वा । स्वादुमकश्मश्रीणन्तौ ।

● ‘घं वघा मोभिः स्वादुम् अकर्म्म कृतवन्तः । मोभि रिति तृतीया-वञ्जवचनं
चतुर्थी-वञ्जवचनस्य स्थाने दृष्टवन् । मोभ्यः घं वघा, मोभ्यः स्वादुसुन्मासावचति
तद्वत् तथापि घोमम् अकर्म्म करवान् । श्रीचन्तः प्रोचन्तः, अचवा ०००।’—
इति वि० ।

^१ चोश्वा । ^१ आइन्द्रात्वाश्सीन् । ^१ सधमादा । ^१ ^{२११} ^१ ^४ चोश्चो
^४ वा । ^४ चोऽपुई । डा ॥ ६ • ॥ [१] ८

इति सामवेदार्ध-प्रकाशे उत्तरायन्वस्य प्रथमस्याध्यायस्य
द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

अथ तृतीय-खण्डे —

प्रथमतृचे, प्रथमा ।

^{१११} ^{११} ^{११} ^१
 इदं चान्वोजसासुतं राधानाम्यते ।

^{११} ^१ ^{११}
 पिबात्वाऽश्स्यगिर्वणः ॥ १ † ॥

हे “राधानां पते” धनानां स्वामिन् ! “गिर्वणः” गीर्भिः
स्तुतिभिः वननीय ! हे इन्द्र ! “अोजसा” बलेनावहितः त्वम्
“इदम् अनु” अनेनानुक्रमेण उद्देशानुक्रमेणेत्यर्थः ; “सुतम्”
अभिषुतम् “अस्य” इमं सोमं “नु” क्षिप्रं “पिबहि” ॥ १ ॥

● ऊ० गा० १ प्र० १ ख० १ सू० १ ।

† ख० चा० २, २, २, १ (१ भा० २०५ पृ०) = ख० वे० १, २, १६, ५ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 यस्तेष्वनुस्वधामसत्सुतेनियच्छतम्बम् ।

१ २
 सत्वाममत्तुसोम्य* ॥ २ † ॥

हे इन्द्र ! “ते” त्वर्द्धः “यः” सोमः “स्वधाम्” अन्नम्
 “अनु” सूत्र्य यावभिः अभिषुतः “असत्” भवेत् [अश्वेले-
 टाडागमः । यदृत्तयोगात् निघातः (८, १, ६६), आगमस्या-
 नुदातत्वे धातुस्वरः (६, १, १६२)] । “सुते” तस्मिन् सोमे
 “तम्ब” ‡ स्वकीयं शरोरं “नियच्छ” प्रेरय “सः” सोमः हे
 “सोम्य” सोमार्हं ¶ ! “त्वा” त्वां “ममत्तु” मादयतु ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 प्रतेअप्नीतुकुच्योःप्रेन्द्रमह्मणाशिरः ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 प्रवाङ्गृहूरराधसा ॥ ३ § ॥ ८ ॥

* “सोम्यम्”—इति ऋ-पाठः । † ऋ० वे० १, ४, १६, ६ ।

‡ “अश्वेलेभवा (६, ४, ८६)”—इति सूत्रस्येन “तन्वादीनां अन्वसि वञ्जसम्”
 —इति वार्तिकवचनेनोवचोवैकल्पिकत्वं बोध्यम् ।

¶ “सोम्य—सोमानां सामिन् प्रते !”—इति वि० । “सोममर्षति वः (४, ४,
 १२७)” इत्यसौ षोऽच सावचमते सञ्जकते ।

§ ऋ० वे० १, २, १६, ७ ।

॥ ‘अथ अमत्तुसोम्यं साम’—इति वि० ।

हे “इन्द्र !” “सः” सोमः “ते” तव “कुण्डोः” कुण्डे रुभयोः
 पाश्वर्योः “प्राप्नोतु” प्रकर्षेण व्याप्नोतु [अशू व्याप्ता वित्यस्य
 (स्वा०, प्रा०) लोटि व्यत्ययेन परस्मैपदम् (३, १, ८५) निघातः
 (८, १, ७०)] तथा “ब्रह्मणा” स्तोत्रेण सञ्चितः * म सोमः
 “शिरः” शरीरम् [अवयविना अवयवो लक्ष्यते] त्वच्छरीरं
 प्राप्नोतु । हे “शूर” विक्रान्तेन्द्र ! “राधसा” धनेन निमित्तेन
 तव “बाह्व” अपि प्राप्नोतु ॥

“राधसा” — “राधसः” — इति पाठौ ॥ ३ ॥ ६

॥ घृतञ्च^१न्निधनम् ॥ इदं^२द्यन्^३ञ्जोजसा । सुतं^४
 राधा । नाम्पातौ । होवाइहायि । पिवातुव । स्याग
 यिर्वाषी । होवाइहायि । पिवातुवौ । होवाइहा ।
 स्यागयिः । वाइनारइञ्चौहोवा ॥ (१) यस्ते अनुस्वाइधा
 मसात् । सुतायिनिय । ष्कतानुवमौ । होवाइहायि ।

* ब्रह्मणा अनेन, शिरः; अथवा ब्रह्मणा वैमिश्रकचनेन शिरः । •••• ।
 बाह्व •••• । प्राप्नोतु •••• । एतदुक्तं भवति समन्तात् मदीयेन अनेन—
 इति वि० ।

१ २ १ १२ २ २ १ १२
सत्वा॑मम । तु॒सो॑मा॒यौ । हो॒वा॑श्चा॒यि । सत्वा॑ममौ ।

२ २ १२ १ ५२ २ १२
हो॒वा॑श्चा । तु॒सो । मा॒र्या॑र॒श्चौ॑हो॒वा ॥ (२) प्र॒ने॒ञ्च

२ २ १ २ १ १२ २
श्रो॒त्व॑श्चु॒क्षि॒योः । प्रा॒यि॒न्द्र॒न्न । ह्य॒णा॒शा॒यि॒रौ । हो॒वा

२ १ २ १ १२ २ २
श्चा॒यि । प्र॒वा॒ङ्म॒द् । ररा॑धा॒सौ । हो॒वा॑श्चा॒यि । प्र

१ १२ २ २ १२ २ ५२ २
वा॒ङ्म॒शौ । हो॒वा॑श्चा । ररा॑ । धा॒र॑सा॒र॒श्चौ॑हो॒वा ।

२ १ २ १ १ १
घृ॒त॒स्यु॒ता॒र॒श्च॒पुः (३) ॥ ७ * ॥ [१] ८

अथ द्वितीय-दृचे, प्रथमा ।

२३ २ १ २ २ १ २ २ २
आ॒त्वे॒ता॒नि॒षी॒द॒ने॒न्द्र॒म॒भि॒प्र॒गा॒य॒त ।

१ २ २ १ २
स॒खा॒य॒स्तो॒म॒वा॒ह॒सः ॥ १ १ ॥

“तु”[-ग्रन्थः चिप्रार्थो निपातः, हाभ्या माङ्भ्याम् एतमिति
ग्रन्थोऽभ्यसनीयः] । हे “सखायः” ऋत्विजः ! चिप्रम् अस्मिन्

● ख० मा० १ प्र० २ अ० ७ वा० ।

† ख० आ० २, २, २, १० (१ भा० १७२ पृ०) = ख० वे० १, १, १८, १ ।

कर्मणि आगच्छत आगच्छत [आदरार्थोऽभ्यासः] । आगत्य च “निषीदत” उपविशत । उपविश्य च “इन्द्रम्” “अभिप्रगा-
यत” सर्वतः प्रकर्षेण स्तुत । कीदृशाः सखायः ? “स्तोमवा-
हसः” त्रिवृत्यश्चदशादिस्तोमानस्मिन् कर्मणि वहन्ति प्रापयन्ती-
ति ॥ [“अर्त्ति-स्तु-सु-हु-सृ घृ-च्चि-क्षु-भा-या-वा-पदि-यच्चि-नीभ्यो
मन् (उ०, १, १३०)” —इति स्तौतेर्मन्-प्रत्ययान्तः स्तोमशब्दो
निन्वादाद्युदात्तः (६, १, १८७) । स्तोमं वहन्तीति स्तोमवाहसः
“वहि-हा-धाञ्-वभ्यश्छन्दसि”-इत्यसुन् प्रत्ययः, तत्र णिदित्य-
नुवृत्तेः “अत उपधायाः (७, २, ११६)”-इत्युपधाया वृद्धिः ;
ऊदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वे (६, २, १३८) प्राप्ते “गतिकारकयोरपि
पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वञ्च (उ०, ४, २२६)”-इत्यौणादिकसूत्रात्
समासश्चाद्युदात्तः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ ८ २ २ ३ १ २
पुरुतमम्पुरुणामीशानं वार्याणाम् ।

१ ३ १ ३ १ ६ ३ २
इन्द्रोऽसोमेसचासुते ॥ २ * ॥

सखायोऽभिप्रमायतेति पदद्वयमत्रानुवर्त्तते । हे “सखायः”
ऋत्विजः ! “सचा” यूयं सर्वे सह यद्वा सचा परस्परसमवायेन

“सुते” अभिषुते सोमे प्रवृत्ते सति “इन्द्रम्” अभिप्रमायत ।
 कीदृशमिन्द्रम् ? “पुरुतमं” पुरुन् बहुन् शत्रून् तामयति
 ग्वापयतीति पुरुतमः [तसु ग्वानौ (दि०, प०)—इति धातोर्ष्य-
 न्तात् पचाद्यचि चित्वादन्तोदात्ते ऽपि (६, १, १६३) क्तदुत्तरपद-
 प्रकृतिस्वरं (६, २, १३) बाधित्वा “परादिच्छन्दसि बहुलम्”
 (६, २, १८८)”—इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम्], “पुरुषां” बहुनां
 “वार्याणां” वरणीयानां धनानाम्† “ईशानं” स्वामिनम् ॥ २ ॥

अथ तृतीयः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 सघनोयोगश्चाभुवत्सरायेसपुरन्ध्या ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 गमद्वाजेभिरासनः ॥ ३ ॥ १० वा

घ-शब्दोऽवधारणार्थोनिपातः, § सर्वैस्तच्छब्दैः सम्बध्यते ।
 “स घ” स एवेन्द्रः पूर्वमन्त्रोक्तगुणविशिष्टः “नः” अस्माकं ॥
 “योगे” पूर्वमप्राप्तपुरुषार्थस्य सम्बन्धे* “आ भुवत्” आभिसुख्येन

* अनेन सूत्रे चतु सकृद्-शब्दस्यैवाप्तुदात्तो विकल्पयते, परमत्र पठितवार्तिक-
 लोकोमेवान्यत्रापि सर्वत्र दृष्टातुविषयः कल्पयन्ते । तथाच—“परादिषु परान्तस्य
 पूर्वान्तस्यापि दृश्यते । पूर्वोदयस्य दृश्यन्ते व्यत्ययो बहुतन्तः”—इति ।

† ‘वार्याणाम् उदकानाम्’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० १, १, १८, २ ।

§ ‘अच देवातिथं साम’—इति वि० ।

§ ‘घ’—इति पदपूर्वः—इति वि० ।

|| ‘नः’—अस्माभ्यम्—इति वि० ।

** ‘द्योने’—अच देवता सुख्यन्ते अद्यौ योगः यज्ञे—इति वि० ।

भवतु पुरुषार्थं साधयत्वित्यर्थः [भवते राशीर्लिङ्गि परतो
 “लिङ्ग्राशिष्यङ् (३, १, ८६)”—इत्यङ् प्रत्ययः, तस्य ङित्वेन
 गुणाभावात् उवङादेशः], स एव “राये” धनार्थम् “आभु-
 वत्” आभवत् ; स एव “पुरन्ध्या” योषित्वा * भुवत् [यद्वा,
 बहुविधायां बुद्धावांभुवत् “पुरन्धिर्बहुधीः”—इति यास्कः (६,
 १३)] स एव “वाजेभिः” देवैः अन्नैः सह “नः” अस्मान् †
 “आगमत्” आगच्छतु [गमेर्लेट् तिप्, “इतश्चलोपः परस्मै-
 पदेषु (३, ४, ८७)”—इति इकार-लोपः, “बहुलं छन्दसि
 (२, ४, ७३)”—इति शपोल्लुक्, “लेटोडाटो (३, ४, ८४)”—
 इत्यङागमः, आगमाअनुदात्ताः इति तस्यानुदात्तत्वे धातु-
 स्वरएव (६, १, १६२) शिष्यते ॥ ३ ॥ १०

॥ दैवातिथम् ॥ ^{२२२}आढ३४। ^{२२}एतानि। ^५षीदाईता।

^१इन्द्रमभायि। ^१प्रगायता। ^{२२२}साखायस्तोम। ^{२२}वा। ^१औ

^१श्चो। ^१ववार३२३४साः। ^१ह्यायि। ^{२२}साखायःस्तोम।

^१वा। ^१औश्चो। ^१ऊम्मार३। ^१हा३४५सो६ह्यायि ॥ (१)

* ‘पुरन्ध्या—रन्ध्या’—इति वि० । “पुरन्धिर्बहुधीकः पुरन्धिर्भगः पुरस्तात्तस्या-
 न्नादश्च इत्येक मित्त्वं इत्यपरं स बहुकर्मतमः पुराश्च दारयितृत्तमो बहुष इत्यपरम्”—
 इति सिद्० जे० ६, ११ ।

† ‘नः—अस्मान्’—इति वि० ।

^{३२}पुरु३४ । तम्पु । ^{५ ५}रूईणाम् । ^{२२२ १}ईशानंवा । ^{१ १२}रियाणा
^१म् । ^{१ १२ २२ १}इन्द्रोसोमेस । ^१चा । ^{१ १}औश्चो । ^{१ २}ववा २ छ २
^५३ ४तायि । ^{१ १}क्षयायि । ^{१ १२ २२ १}इन्द्रोसोमेस । ^१चा । ^{१ १}औश्चो ।
^१ऊम्मार३ । ^२ख३४५तोइहायि ॥ (२) ^{५ १}सघा३४ । ^{२ २ २}नोयोगे ।
^{५ २}आभूइवात् । ^{१ २ १ २}सरायेसाः । ^{२ १}पुरन्धिया । ^{१ १ २ २ १}गमद्वाजेभिः ।
^१आ । ^{१ १}औश्चो । ^{१ १ २}ववा२सा२४४नाः । ^{१ १}क्षयायि । ^२गम
^{१ २ २ २ १}द्वाजेभिः । ^१आ । ^१औश्चो । ^१ऊम्मा २ ३ । ^१सा ३ ४ ५
^५नोइहायि (३) ॥ ८ * ॥ [१] १०

अथ ढतीयढचे, प्रथमा ।

^{१ २}योगीगेतवस्तरंवाजेवाजेह्वामहे ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २}सखायद्रुद्रमूतये ॥ १ † ॥

• क० मा० १प्र० २अ० ढसा० ।

† ढ० आ० २, २, २, २ (१भा० ३०१ पृ०) = ढ० वे० ११, १४ = ढ० वे० १, २, २२, २ ।

“योगयोगे” प्रवेशे प्रवेशे तत्तत्कर्मोपक्रमे [युजिर् योगे (६०, ७०) “हलस्य (३, ४, १२१)”—इति घञ्, “घञोः कुचिष्यतोः (७, ३, ५२)”—इति कुत्वम्, घञोऽजित्वादाद्युदात्तत्वम् (६, २, १८७), “नित्यवोष्पयोः (८, १, ४)”—इति वोष्पायां द्विर्भावे सति, आम्नेडितानुदात्तम् (८, १, ३)] “वाजे वाजे” कर्मविधातिनि तस्मिन् सङ्ग्रामे “तवस्तार” अतिशयेन बलिनम् “इन्द्रम्” “ऊतये” रक्षार्थं “सखायः” सखिवत् प्रियाः वयं “हवामहे” आह्वयामः* ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ २ २
अनुप्रत्नस्यौकसोऽवेतुविप्रतिन्नरम् ।

१ ३ १ २ ३ २ ३ २
यन्तेपूर्वम्पिताऽऽवे ॥ २ † ॥

* कात्यायनेन त्वं मन्त्रोऽग्रचयनेऽजाभिमन्त्रणे नियुक्तः (१६, १, १०) महीधरस्त्वेव व्याचक्षौ—“अजदेवत्या गायत्री शूनःश्रेपदुष्ठा, अजं मन्त्रयते । “सखायः” परस्परसख्यं प्राप्ता अलिग्यजमाना वयम् “इन्द्रम्” इन्द्रियवक्तं वीर्यवक्तं मिन्द्रियप्रदं वा अजम् “ऊतये” अवमोक्ष रक्षाय “हवामहे” आह्वयामः ऋः शपि सम्प्रसारणम् (६, १, ३४) । ऋ सति ? “वाजे-वाजे” तत्तद्भेदं मनुष्याणां देवानाञ्च दातव्ये सति तत्तद्भेद-प्राप्ति-निमित्तं वा । किञ्च तमजम् ? “योगे-योगे तवस्तार” युज्यत अतुष्ठीयत इति योगः कर्म, तस्मिन् तत्तत्कर्मणि तवस्तारं बलवत्तरमुत्साहवक्तम् । तत्र इति बलनाम (निघ० १, ८, ४,) । तवीबलमस्यास्तीति तवस्ती । अस्त्रायित्यादिना विन् (५, १, १२१) । अत्यक्तं तवस्ती तवस्तारं अतिशये तरप-विश्रमतेर्लुं गिति (५, ३, ६५) तरपि विनोः लुक् ॥”—इति ॥

† ऋ० वे० १, १, २८, ३ ।

“प्रहस्य” पुरातनस्य “शोकसः” स्थानस्य स्वर्गरूपस्य * सकाशात् “तुवि प्रति” बह्वन् यजमानान् प्रतिगन्तारम्” [अत्र प्रतिशब्दो भीमसेनो भीमइतिवत् प्रतिगन्तृ-शब्दं लक्षयित्वा तद्द्वारा तदर्थं लक्षयति, अतः प्रति प्रतिनिधि-प्रतिदानयोरिति-वत् सत्ववचनत्वेनानिपातत्वादनवायत्वे “पूरणगुणेत्यादिना (२, २, ११) न षष्ठी-समास-निषेधः] । “नरं” पुरुष-मिन्द्रम् “अनुहुवे” अनुक्रमेण कर्मस्वाह्वयामि [द्वेषोलिटि “बहुलं छन्दसि (६, १, ३४)”—इति पूर्ववत् । सम्प्रसारण-पर-पूर्वत्वे द्विवचन-प्रकरणे “छन्दसि वा (६, १, १ वा०)”—इति वक्तव्यमिति द्विवचनाभावः । “यद्वृत्तयोगादनिघातः (८, १, ६६)] । “यं” “ते” त्वामिन्द्रं “पिता” अस्मदीयो जनकः “पूर्व” पुरा स्वकीयानुष्ठानकाले “हुवे” आहूतवान्, तमाह्वया-मीति पूर्वचान्वयः ‡ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ २ १ २ १ १ १ १ २
आघागमद्यदिश्रवत्सृष्टिणीभिहृतिभिः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
वाजिभिरुपनोह्वयम् ॥ ३ ण ॥ ११ §

* ‘शोकसः—ऽहस्य, उदकस्य, बलस्याहस्य वा’—इति वि० ।

† ‘तुविप्रति—तुविपुर्विति बहुनाम, बहुप्रतिम्, प्रतिशब्देनात्र अथनो ऽहस्यन्ते, बहुवचनमिन्द्रम्’—इति वि० ।

‡ ‘यं ते पूर्वं पिता ऊवे—अन्नराशनसाद्यम् च सदीयान्नरात्मन् ! तन् रन्तं ऊवे, यं ते तव पूर्वतने कास्ते तदीयः पिता आहूयते ।’—इति वि० ।

१ ऋ० वे० १, १, २८, ४ ।

§ ‘अत्र सौमेधं साम’—इति वि० ।

“यदि अवत्” यद्ययमिन्द्रे “नः” अस्मदीयं “हवम्”
 आह्वानं शृणुयात्, तदानीं स्वयमेव “सहस्रिणीभिः ऊतिभिः”
 बहुभिः पालनैः “वाजेभिः” अत्रैव “उप” समीपे “आ व”
 अवशम्* “आगमत्” आगच्छेत् ॥ ३ ॥ ११

१२ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २
 ॥ सौमेधम् ॥ योगीयोगेतवाहाउस्ताराम् । वाजे

१२ २ १ ५
 वाजे । हवा२माहायि । ह्रवायि । औ३हो२३४वा ।

१ २ २ १ १
 साखायइ । द्रमू२तायायि । ह्रवायि । औ३हो२३४

५ ३ २ २ १ ५
 वा । सखायआ । ह्रवा२यि । औ३हो२३४५वाइ५इ ।

२ १ १ १ १ १ २ २ २ १ २ १ २ २
 द्रमू३तये२३४५ ॥(१) अनुप्रत्नस्यौहाउकासाः । ह्रवेतु

१ ५
 वि । प्रता२यिन्नाराम् । ह्रवायि । औ३हो२३४वा ।

१ २ २ २ २ १ १ ५
 यान्तेपूर्वम् । पिता२ह्रवायि । ह्रवायि । औ३हो२३४

५ ३ २ २ २ ५
 वा । यन्तेपूर्वम् । ह्रवा२यि । औ३हो२३४५वाइ५इ ।

२ १ १ १ १ १ २ २ २ २ २
 पिता३ह्रवे २३४५ ॥(२) आघागमद्यदीहाउआवात् ।

* ‘आ वा—इति पदपूर्वौ’—इति वि० । मन्त्रे “वा”—इति दीर्घपाठः ।
 तत्र “निपातस्तत्र (१, २, १२६)” —इति दीर्घः ।

^१साक्षिणी । ^१भिर्हृ^१रतायिभायिः । ^१ह्रवायि । ^१औरहो

^५र३४वा । ^१वाजेभिर्हृ^१ । ^१पनो^१रहावाम् । ^१ह्रवायि । ^१औ

^५रहोर३४वा । ^{३२}वाजेभिर्हृ^१ । ^१ह्रवारयि । ^६औरहोर३४५

^२वाद्पूद् । ^१पनो^१रहवार^१३४पुम् (३) ॥ ८ * ॥ [१] ११

अथ चतुर्थद्वये, प्रथमा ।

^१इन्द्र^२सुतेषु^३सोमेषु^४क्रतुम्पुनीषउक्थम् । ^{३६}३२

^{३२}विदेवृधस्य^३दक्षस्य^४महान्द्विषः ॥ ११ ॥

“सोमेषु” “सुतेषु” अभिषुतेषु सत्सु हे “इन्द्र !” त्वं तान् पीत्वा “क्रतु” कर्मणां कर्त्तारम् “उक्थम्” स्तोतारश्च “पुनीषे” शोधयसि । यद्वा सोमेष्वभिषुतेषु उक्थ्याख्यं “क्रतु” यागं तैः सोमैः पुनीषे यजमानैः पूतं कारयसि । किमर्थम् ? “वृधस्य” वर्षकस्य “दक्षस्य” बलस्य “विदे” क्षाभाय “सः” तादृशस्त्वं “महान्” “द्वि” खलु ; अतएवं कर्त्तुं शक्नोषीत्यर्थः ॥

“इन्द्रसुतेषु”-“इन्द्रःसुतेषु”—इति, “पुनीषे”-“पुनीते”—इति, “दक्षस्यमहान्द्विषः”—“दक्षसोमहान्द्विषः”—इति च पाठौ ॥ १ ॥

• क० गा० १ प्र० २ अ० ८ सा० ।

† क० आ० ४, ९, ५, १ (१ भा० ७८२ पृ०) = ऋ० वे० ६, १, ७, १ ।

अथ द्वितीया ।

११३१ १   ११३   ११३२
 सप्रथमेव्योमनिदेवानां सद्नेवृधः ।

३ १ ३११ ३ १२१ २
 सुपारःसुश्रवस्तमःसमपसुजित् ॥ २* ॥

“सः” इन्द्रः “प्रथमे” प्रथिते विस्तीर्णे मुख्ये वा †
 “व्योमनि” विशेषेण रक्षके च “देवानां” “सद्ने” सीदक्यस्त्रि-
 च्छिति सद्नं स्थानं स्वर्गाख्यं तत्र ‡ स्थितः सन् “वृधः” यज-
 मानानां वर्धयिता च भवति । तथा “सुपारः” सुष्ठु पारयिता
 प्रारब्धस्य सम्यक् परिसमापयिता ¶ “सुश्रवस्तमः” अतिशयेन
 शोभनं श्रवोऽन्नं यशोवा यस्य स तद्योक्तः, “समपसुजित्” सम्यक्
 अप्सूदकेषु प्राप्येषु सक्तु यत् तद्विघातनो वृत्रादेर्जेता ; यद्वा,
 आप इत्यन्तरिक्षनाम (निघ० १, ३, ८) अन्तरिक्षे वर्त्तमा-
 नानामसुराणां जेता § तमु बुवे इत्युत्तरत्र सम्बन्धः ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ६, १, ७, १ ।

† ‘प्रथमे षधे’—इति वि० ।

‡ ‘देवानां सद्ने स्थाने षधे’—इति वि० ।

¶ ‘सुष्ठेन पार्यते षधुः’ यः सः सुपारः—इति वि० ।

§ ‘समपसुजित्—सङ्ग्रामेषु जेता’—इति वि० । “समस्तु”—इति सङ्ग्राम-
 नामसु विवक्ष्यौ दृश्यते (१, १७, २१) तदेव पाठभेदात् समपसु—इत्येवाच विवरण-
 क्षदाशयः ।

(३०)

अथ तृतीया ।

११ ३१ १ ३२ ३ १२ १ १ १
तमुद्भवेवाजसातयद्भ्रभरायशुष्णिणम् ।

११ ३१ ३२ ३ १२ ३१
भवानःसुम्नेअन्तमःसखावृधे ॥ ३* ॥ १२ †

“तमु” पूर्वोक्तगुणमेव “शुष्णिणं” बलवन्तम् “द्भ्र” वाज-
सातये’ बलाना मन्त्रानां वा साति लार्भो यस्मिन् तादृशाय
“भराय” सङ्ग्रामाय ; यद्वा, [धियन्ते तस्मिन् हवींषीति भरी
यज्ञः, प्रायेण सङ्ग्रामनामानि यज्ञनामत्वेन च दृश्यन्ते] भराय
यज्ञार्थं “हुवे” आह्वयामि । हे इन्द्र ! त्वं “सुम्ने” सुखे धने
वा लिप्सिते सति “नः” अस्माकम् “अन्तमः” अन्तिकतमः
सन्निकष्टतमो भव [तमेतादेषेति अन्तिकशब्दस्यतादि लोपः] ;
“वृधे” वर्धनार्थञ्च “सखा” समानख्यानो मित्रभूतो भव ॥

“तमुद्भवे”—“तमुद्भे—इति पाठो ॥ ३ ॥ १२

१ २ २ १२ १ १ १
॥ कौत्सम् ॥ इन्द्रसुतेषुसोमेषू । ऋत्वेरम्पुनायि । ष

१ २ २ १ १ २ १
उक्थियाम् । विदेवाह्वारि । स्यदक्षस्या । महाच्छा

१ १ २ २ २ १
यिषारिः । महाच्छाश्चिषारिः ॥ (१) सप्रथमेवियोमा

• अ० वे० १, १. ७, १ ।

† ‘अत्र कौत्स’ साम’—इति वि० ।

नी । देवा^२र^{१२}ना^{१२}सा । दन^{२२१}वृ^{१२१}धाः । सु^{१२१}पाराः^{१२१}सु^२२ । अ
 व^१स्त^१माः । सम^१भू^१जो^१र^१त् । समा^१२३^१सु^१जो^१३४^१३त् ॥ (२)
 त^१मु^१द्भ^१वे^१वा^१ज^१सा^१ता^१या^१यि । इ^१न्द्रा^१र^१भ^१रा । य^१ग्नु^१ष्मि^१णाम् ।
 भ^१वा^१नाः^१द्भ^१२ । म्ने^१अ^१न्त^१माः । स^१खा^१वा^१र्द्धा^१र^१यि । स
 खा^१वा^१र्द्धा^१र^१यि । स^१खा^१२३^१वृ^१धा^१३४^१३यि । ओ^१२ ३ ४ ५ ई ।

डा(३) ॥ १० * ॥ [१]

॥ उ^१द्भ^१श्री^१यम् ॥ इ^१न्द्र^१सु^१ने^१षु^१सो^१मे^१षा । क्र^१तु^१म्यु^१नी^१ष^१उ^१क्या
 र^१श्याम् । वि^१दा^१र^१हो^१श^१यि । वा^१र^१र्द्धा^१ । स्य^१दा^१श्चा^१३
 स्या । म^१हा^१श्चा^१र^१३४^१यि^१षाः । मा^१हा^१श्उ^१वा^१३ । उ^१प् ।
 हा^१ऽर^१यि^१षो^१३५^१चा^१यि ॥ (१) स^१प्र^१थ^१मे^१व्यो^१म^१नि^१या । दे^१वा^१ना^१
 स^१द^१ने^१वा^१र^१र्द्धा^१ः । सु^१पा^१र^१हो^११ । रा^१र^१र्द्ध^१ । अ^१वा^१श^१स्ता
 र्द्ध^१माः । स^१म^१प्ल^१र^१३४^१जो^१त् । सा^१मा^१श्उ^१वा^१३ । उ^१प् । ष^१ह

^१ऽजो^१३^१५^१चायि ॥ (२) त^१मु^१ज्ज^१वे^१वा^१ज^१सा^१त^१य^१आ । इन्द्र^२भ्रा^१
 य^१प्रु^१क्का^१र^१श्चि^१णाम् । भ^१वा^१र^१द्दो^१ न^१ार^१श्^१क्व । स्ने^१आ^१
 १^१न्ता^१३^१माः । स^१खा^१वा^१ २^१ ३^१ ४^१ र्द्वा^१यि । सा^१खा^१३^१उ^१वा^१३ ।
 उ^१प् । वा^१ऽऽ^१र्द्धी^१३^१५^१चायि (३) ॥ २ * ॥ [२] १२

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तराग्र्यस्य द्वितीयस्याध्यायस्य
 तृतीय-खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थे खण्डे, प्रगाथरूपे—

प्रथमसूक्ते, प्रथमा ।

^{३१} २^१ ३^१ ४^१ ५^१ ६^१ ७^१ ८^१ ९^१ १०^१ ११^१ १२^१
 एना^१वो^१अ^१ग्नि^१न्न^१म^१सो^१र्जी^१न^१पा^१त^१मा^१ज्ज^१वे ।

^{३१} २^१ ३^१ ४^१ ५^१ ६^१ ७^१ ८^१ ९^१ १०^१ ११^१ १२^१
 प्रिय^१ञ्चे^१ति^१ष्ठ^१म^१र^१ति^१स्व^१ध्व^१रं^१वि^१श्व^१स्य^१दू^१त^१म^१मृ^१त^१म् ॥ १ † ॥

० क० मा० १८ प्र० १ अ० २ सा० ।

† ख० आ० १, १, ५, १ (१ मा० १८७ प०) = ख० वे० ५, १, ११, १ ।
 'रदागीं सन्निर्वक्तव्यः, सच ह-देवत्यः अग्निरग्निनापिति'—इति वि० ।

“ऊर्जः” बलस्य “नपातं” [नपादित्यपत्यनाम (निघ०२, २,१३)] पुत्रं “प्रियम्” अस्माकम् “चेतिष्ठम्” अतिशयेन ज्ञातारं प्रज्ञापकं वा “अरति” गन्तारं स्वामिनं वा “स्वध्वरं” शोभन यज्ञं “विश्वस्य” सर्वस्य यजमानस्य “दूतम्” “अमृतं” नित्यम् “अग्निम्” “एना” एतेन “नमसा” स्तोत्रेण हे ऋत्विग्यजमानाः ! ‘वः’ युष्मदर्थम् “आहुवे” आह्वयामि ।१॥

अथ द्वितीया ।

१२   ३२ ३१२   ३ १२ ३क २२
सयोजते अरुषा विश्वभोजसा सदुद्रवत्स्वाहुतः ।

४१ २ ३२ ३२ ३ १२   ३२७   ३ १२
सुब्रह्मायज्ञः सुशमीवृद्धनान्देवराधोजनानाम् ॥२*॥१३†

“सः” अग्निः “अरुषा” आरोचमानो “विश्वभोजसा” विश्वस्य पालयितारा वृद्धो “योजते” स्वकीये रथे “युनक्तु” [यदा, “विश्वभोजसा” विश्वस्य रत्नकेण “अरुषा” आरोचमानेन तेजसा “योजते” अयुज्यत] । तदनन्तरं यः अग्निः “स्वाहुतः” स्तोत्रभिः सुष्ठु आहुतः सन् “दुद्रवत्” आनेतुं देवान् प्रति भृशं द्रवतु गच्छतु । कौटुशः ? सुब्रह्मा शोभनस्तुतिकः शोभनान्नोवा “यज्ञः” यष्ट्यः “सुशमी” शोभनकर्त्रा च भवति ; ततः “वसूनां” वासकानां “जनानां” यजमानानां सखन्धि “राधः” हविर्लक्षणं धनं “देव” द्योतमान मग्निमिति गच्छ-
त्विति शेषः ॥ २ ॥ १३

* ऋ० वे० ५,२,२१,२ ।

† ‘अथ भारवन्नीयम्’— इति वि० ।

॥ वारवन्तीयम् ॥ एनावोअ । औहोहायि । अ
 यिन्नामार३४सा । ऊर्ज्जानिपातमाऊवोर३४हायि । प्रिय
 च्चेतिष्ठमरतिःसुवध्वा३४ । औहोवा । इहार३४हायि ।
 उऊवार३४राम् । विश्वस्य । दूतममा३४ । औहोवा ।
 इहार३४हायि । औहो३१२३४ । ताम् । एहियाई
 हा ॥ (१) विश्वस्यदू औहोहायि । तामामार३४र्ताम् ।
 सयोजार३४हा । तेअरूपाविश्वभोजा३४ । औहोवा ।
 इहार३४हायि । उऊवार३४सा । सदुद्र । वात्सुबाह
 ३४ । औहोवा । इहार३४हायि । औहो३१२३४ । ताः ।
 एहियाईहा ॥ (२) समुद्रवा औहोहायि । ह्वाह्मर३४ताः ।
 सुब्राह्मार्३४हायि । यज्ञःसुशमीवसू३४ । औहोवा ।
 इहार३४हायि । उऊवार३४नाम् । देवरा । भोज

ना३४ । ^१ श्रीहोवा । ^{२ ४ ४ ५} इहा२३४हायि । ^{१ ३} श्रीहो३१२३४ ।

नाम् । ^{५ ६} एहियाईहा(३) ॥ ८ * ॥ [१]

॥ महावामदेव्यम् † ॥ ^४ आऽपुयिना । ^२ वोआऽग्राऽयिन्न

^५ मसा । ^१ ऊ । ^{२ २ २ २} जोनपातमाङ्गवेप्रियञ्चेतिष्ठमरतिः ^{१ १} सुवध्व ।

राम् । ^{२ १} श्री२३होहायि । ^१ विश्वा२३स्यूदू । ^{२ २ १} तमीहो३ ।

^१ ऊम्ना२ । ^१ माऽरत्ता३पुहायि ॥ (१) ^१ वाऽपुयिश्च । ^{४ १} स्यूदूना

^{४ ५} समृताम् । ^१ साः । ^{२ २ २} योजनेष्वरुषाविश्वभोज । ^{२ २ १} सा ।

^{२ २ २} श्रीहोहायि । ^१ स्यूदू२३द्रवात् । ^{३ २ २} सुवोहो३ । ^१ ऊम्ना२ ।

^१ द्रऽरतो३पुहायि ॥ (२) ^३ सापुऽदु । ^{४ २ ४ २ ५} द्रवाऽस्यूदूवाङ्गताः ।

^१ ह । ^२ ब्रह्मायज्ञःसुप्रमीवसू । ^{२ २ २} नाम् । ^{२ २} श्री२३होहायि ।

^{१ २} देवाऽऽराधाः । ^{२ २ २} जनोहो३ । ^१ ऊम्ना२ । ^१ नाऽरमो३पु

^१ हायि ॥ ११ * ॥ [२]

• ऊ० गा० ११ म० २ ख० ८ सा० ।

† 'वामदेव्यम्—इति ख० पु० पाठः ।

‡ ऊ० गा० ११ म० २ ख० ११ सा० ।

^{१ २ २} ॥ अ॒ध॒य॒म् ॥ ^१ ए॒ना॒वा॒ आ॒र॒ग्नि॒म् । नम॒सो॒वा । ^{२ २ १ २} ऊ॒र्जा
^{२ १} न॒पा । ^{२ ३ २ २ १} त॒मा॒ ऊ॒वा॒यि । ^{२ १ २ २ १} प्रि॒य॒ञ्चे॒ति॒ष्ठ॒म॒र॒ति॒ ॥ ^१ स्व॒ध्व॒रं॒ वि॒श्व
^{२ २ १} स्य॒दू॒त॒म् । ^२ आ॒र॒३ । ^{१ २} मृ॒ता॒ उ॒वा । ^१ अ॒धि॒या॒र॒ ॥ (१) वि
^१ श्व॒स्य॒दू॒र॒त॒म् । ^{२ १ २ २ १} अ॒मृ॒तो॒वा । ^{२ ३ २ २ १} स॒यो॒ज॒ते । अ॒रू॒पा॒वा॒यि ।
^{२ २ २ १} अ॒भो॒ज॒सा॒स॒न्दू॒द्र॒व॒त्सु । ^२ आ॒र॒३ । ^{१ २} ऊ॒ता॒ उ॒वा । ^{१ २} अ॒धि॒या
^१ र॒ ॥ (१) ^२ स॒दु॒द्र॒वा॒ र॒त्सु । ^{२ १ २ २ १} आ॒ ऊ॒तो॒वा । ^२ सु॒ब्र॒ह्मा॒या । ^१ झः
^{२ २ १} सु॒श॒मा॒यि । ^{२ १ २ २ १} व॒सू॒ना॒न्दे॒व॒रा॒धो॒ज । ^२ ना॒र॒३ । ^१ ना॒ उ॒वा ।
^{१ २} अ॒धि॒या॒र॒ ॥ १४ * ॥ [३] १३

अथ द्वितीय-प्रगाथे—

प्रथमा ।

^{१ २} प्र॒त्यु॒ अ॒द॒श्या॒य॒न्त्यू॒ऽऽ॒च्छ॒न्ती॒ दु॒ह्मि॒ता॒ दि॒वः ।
^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} अ॒पो॒म॒ही॒वृ॒ण॒ते॒ च॒क्षु॒षा॒त॒मो॒ज्यो॒ति॒ष्कृ॒णो॒ति॒ह्न॒न॒रौ ॥ १ * ॥

• क० ग० २१ प्र० १ अ० १४ पा० ।

† अ० आ० ४, १, २, १ (१भा० ६११ प०) = अ० वे० ५, ६, १, १ ।

“आयती” आगच्छती “उच्छन्ती” तमांसि विवासयन्ती
 वर्जयन्ती “दिवः” द्युलोकस्य सूर्यस्य वा “दुहिता” पुत्री, एव-
 श्रूता उषाः “प्रति अदर्शि” सर्वैः प्रति दृश्यते ; “उ”—इति
 पूरणः ; सैषा “मही” महत् “तमः” नैशमन्वकारं “चक्षुषा”
 दर्शनेन “अप उ” [—इति निपातहय समुदायः अपेत्यस्यार्थे]
 “वृणुते” निवारयति । एवं कृत्वा “सुनरी” जमानां सुष्ठु
 नैत्री उषाः “ज्योतिः” प्रकाशं “कृणोति” करोति ॥

“वृणुते चक्षुषा”—“व्ययति चक्षुषे”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ २ १ २   ३ २ ३ १ ९ १ १ २   २ २   ३ २
 उदस्रियाः षडजते ह्ययं सचा उद्यन्नक्षत्रमर्चिवत् ।

१ २ २ २ २ १ २   ३ २ ३ १ २
 तवेदुषोव्युषिह्यस्य च सभक्तेन गमेमहि ॥ २ * ॥ १४ †

“सूर्यः” सर्वस्य प्रेरकआदित्यः “उदस्रियाः” रश्मीन् “सचा”
 सह युगपदेव “उत्स्रज्यते” उद्गमयति । तथा “उद्यत्” उद्ग-
 च्छत् प्रादुर्भवन् “नक्षत्रं” नभसि दृश्यमानं ग्रहनक्षत्रादिकम्
 “अर्चिवत्” दीप्तिमत् करोति ; [“सौरेण तेजसा हि नक्तं
 चन्द्रप्रभृदृणां नक्षत्राणि मासन्ते”, “सुषुन्नः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा
 गन्धर्वः”—इति हि निगमान्तरम् । एवञ्च सति हे “उषः”

* ऋ० वे० ५, ६, १, २ । † त्रयोदशसूक्ते यज्ञामसानि इषापितृभान्नेव ।

उषोदेवते ! “तव” “सूर्यस्य” च “व्यभि” विवासने प्रकाशने सति
 “भक्तेन” अन्नेन “सङ्गमेमहि” वयं गच्छेमहि । “इत्”-शब्दः
 पूरकः ॥ २ ॥ १४

॥ वारवन्तीयम् ॥ प्रत्युवदा^२औ^२हो^२दायि^२ । शी^३आया^३र३४
 तायि^५ । उ^१च्छन्ती^२दु^२हिता^२दायि^२वो^२र३४^५दायि^१ । अपो^१म^२ही^२
 वृ^२ष्णु^२ते^२च^२क्षु^२षा^२ता^३३४ । औ^{३२}हो^४वा^५ । इ^१हा^३र३४^५दायि^१ । उ^२ज्ज
 वा^२र३४^५माः । ज्यो^५ति^२ष्कृ^२ । णो^१ति^२सू^२ना^२३४ । औ^{३२}हो^४वा^५ ।
 इ^१हा^३र३४^५दायि^१ । औ^{३२}हो^४३^२१२३४ । रा^५यि^२ । ए^२क्षि^२या^२ई^२
 दा ॥ (१) ज्यो^५ति^२ष्कृ^२ णो^१औ^{३२}हो^४दायि^५ । ता^३यि^२सू^२ना^२र३४^५रा
 यि^२ । उ^२दू^२क्षी^२र३४^५दा । याः^१क्ष^५ज^२ते^२सू^२रि^२यः^२सा^२३४ । औ^{३३}
 हो^४वा^५ । इ^१हा^३र३४^५दायि^१ । उ^२ज्ज^२वा^२र३४^५चा । उ^२द्य^२न्न ।
 क्षा^{१०}त्र^२म^२र्षा^२३४ । औ^{३२}हो^४वा^५ । इ^१हा^३र३४^५दायि^१ । औ^{३२}हो^४३^२
 १२३४ । वा^५त् । ए^५क्षि^२या^२ई^२दा ॥ (२) उ^२द्य^२न्न^२क्षा^२औ^{३२}हो^४दा

^३ ^५ ^{११} ^५ ^{१२}
 यि। चामर्चा^३३४यिवात् । तवेदू^३२३४हायि । षोवियु
^२ ^१ ^{३२ ४२ ५} ^{१ २} ^५ ^१
 षिसूरियस्या^३४ । औहोवा । इहा^२२३४हायि । उऊ
^३ ^५ ^{१ १ १२} ^{१ ० २ २} ^{३२ ४२ ५} ^१
 वार^३३४चा । सम्भक्ते । नागमेमा^३४ । औहोवा । इ
^३ ^५ ^{३२ २} ^{५२}
 चा^३२३४ हायि । औहो ३ १ २ ३ ४ । हायि । एद्विया^६
^५
 हा(३) ॥ ८ # ॥ [१]

^३ ^४ ^२ ^{४२} ^५ ^१
 ॥ वामदेव्यम् ॥ प्राऽपुत्यु । अदा^३र्शा^३शायतायि । ऊ ।
^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^{२२१} ^१
 क्कन्तीदु^३हितादिवो^३अपोम^३दी^३वृणुते^३च^३क्षुपात । मा । औ^३इ
^{२ २} ^{१२} ^१ ^{३२ २} ^१
 हो^३हायि । ज्यो^३तार^३शयि^३ष्कृ^३णो । तिसौ^३हो^३३ । ऊ^३म्मा
^१ ^२ ^३ ^५ ^१
 २ । नाऽ^३ररो^३३^३पु^३हायि ॥ (१) ज्योऽ^३पु^३तिः । कृ^३णो^३श्ता^३शयि
^{४२ ५} ^१ ^२ ^{२२} ^{२ १} ^२
 सू^३नरायि । ऊ^३त् । उ^३स्त्रियाः^३हजते^३सूरिय^३स्सा^३चा । औ
^{२ १} ^१ ^१ ^{१ २ १} ^१
 ३^३हो^३हायि । उ^३द्या^३२^३३^३न्न^३शा । त्र^३मौ^३हो^३३ । ऊ^३म्मा^३२ ।
^१ ^१ ^१ ^४ ^२ ^४ ^५
 चाऽ^३रयि^३वी^३३^३पु^३हायि ॥ (२) ऊ^३ऽ^३पु^३द्यत् । न^३चा^३३^३चा^३३^३मर्चि^३वात् ।

* ऊ० मा० २१५० २ख० टका० ।

१   २   २   २   १ १   २   २   २
ता । वेङ्गषोवियुषिसूरियस्य । चा । श्रीश्होहायि ।

१   २ १   ३ २ १   १   १
सम्भारश्क्तेना । गमौहोश् । ऊम्भार । माऽरहोश् ३

२
हायि(३) ॥ १२ * ॥ [२]

१   २   १   २ १
॥ अ्रुध्यम् ॥ प्रत्युवदारिर्शि । आयतोवा । उक्क

१ २ १   २ २ २ १   २ २ २ २ २ १   २ २ १ २ २ २ २
न्तीदू । द्वितादिवाः । अपोमहीवृणुते चक्षुषातमोज्यो

१   २ १   २   १ २
तिष्कृणोति । सूश् । नराउवा । अ्रुधिया २ ॥ (१)

१ २   २ १   २ २ २ १   २ २ २ २
ज्योतिष्कृणो रति । सू नरोवा । उदुक्षियाः । स्रजते

१   २ २ १   २ १   २
सू । रियः सचाउद्यन्नक्षत्रम् । आश् । विवाउवा ।

१ २   १   १   २ २ २ २ १
अ्रुधिया २ ॥ उद्यन्नक्षत्रम् । अर्चिर्वोवा । तवेदुषो ।

२ २ २ २ १   २ १   २ २ १   २
वियुषिसू । रियस्य चसम्भक्तनग । मारश्यि । महाउ

१ २
वा । अ्रुधिया २ (३) ॥ १५ * ॥ [३] १४

● क० गा० २१ प्र० २ अ० १२ सा० ।

† क० गा० २१ प्र० २ अ० १५ सा० ।

अथ तृतीये प्रगाथे—

प्रथमा ।

३१ २ ३ १२ ३१ १
इमाउवान्दिविष्टयउस्त्राह्वन्तेअश्विना ।

३१२ ३१२ ३ १२ ३ १२ २२
अयं वामह्वेवसेशचीवह्वविशंविशं हि गच्छथः ॥ १ * ॥

“इमाः” “दिविष्टयः” दिवमिच्छन्त्यः प्रजा ऋत्विजोऽपि
“उ”—इति चार्थे ; हे “अश्विना !” “उस्त्रा” वासकौ उस्त्रो वा
“ह्वन्ते” आह्वयन्ति “अयं” स्तोतापि हे “शचीवसो” कर्मधन !
“वां” युवाम् “अवसे” अस्मद्रक्षणाय युवयोस्तर्पणाय वा “अह्वे”
आह्वयामि । किमर्थम् ? एवं प्रजा अपि, अयमपीत्यादरोक्ति-
रिति “विशं विशं हि गच्छथः” सर्वाः स्तुतिकर्त्रीः प्रजाः प्रति
युवां गच्छतः खलु, तस्मादेवमुच्यत इति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३२ १ १ २ ३१ २ ३१ २ ३१ २
युवच्चिन्तन्ददथुर्भोजनन्नराचोदेथाः सूनृतावते ।

३ १७ ३ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १ २२
अर्वाग्रथः समनसानियच्छतम्पिवतः सोम्यम्भुः ॥ २ * ॥ १ पुः †

* ख० आ० ४, १, २ (१मा० ६१३पृ०) = ख० वे० ५, ५, २१, १ ।

† ख० वे० ५, ५, २१, २ ।

‡ तयोदश-पतुर्दशस्यः योर्यज्ञानि सामानि]

इहापि तन्नामान्येव ।

हे “नरा” नेतारावष्टिनौ ! “युवं” युवां “चित्र” चायनीयं
 “भोजन” धनं “ददधुः” धारयेथे, तद्धनं “सूनुतावते” स्तुति-
 मते स्तोत्रे “चोदेथां” प्रेरयतम्, * तदर्थं “समनसा” समान-
 मनस्को सन्तो “रथं” युवयोः सम्बन्धिनम् “अर्वाग्” अक्षदभि-
 मुखं “नियच्छतं” नियमतम्, तथा कृत्वा “सोम्य” सोमसम्ब-
 धिनं “मधु” मधुरसञ्च † “पिबतम्” ॥ २ ॥ १५

१ २ २ १ १ १
 ॥ वारवन्तीयम् ॥ इमाउवाञ्चौहोहायि । दायिविष्टार
 ५ २ २ १ ५ १ १ २
 ३४थाः । उस्नाहवन्तेअश्वायिनोर३४हायि । अयंवामङ्के
 २ २ २ ३२ ४ ५ १ २ ५ २
 अवसेशचीवा३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । उज्ज
 ३ ५ २ १ २ १ ० १ ३२ ४ ५
 वा२३४सू । विशंवि । शांदिगच्छा३४ । औहोवा ।
 १ ३ ५ ३ २ २ ५ २ ५
 इहार३४हायि । औहो३१२३४ । थाः । एहियाईहा ॥ (१)
 २ २ २ १ २ १ ५ १ २
 विशंविशाञ्चौहोहायि । हायिगच्छार३४थाः । युवाञ्चा

● ‘चोदेथां सूनुतावते—एवं चोदनां कृत्वा यथा सुनुता वयं भवेम !’—
 इति वि० ।

† ‘सोम्यं मधु—सोमे भवं स्नादुद्वयम्’—इति वि० । “मये च (४, ४, १२८)
 —इति पा० । “सोमशब्दायः स्नाग्मयदर्थे । सोम्यं मधु सोममवमित्यर्थः ॥”—
 इति च तत्र दौचित्तः ।

^५ २३४यिद्वायि । ^१ चन्द्रदयुर्भोजनन्ना३४ । ^२ ^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{१३} इद्वा

^५ २३४द्वायि । ^२ उज्जवा२३४रा । ^३ ^४ ^५ ^{२२१२२२} चोदेथाम् । ^{१७२२} हनूतावा३४ ।

^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{१३} इद्वा२३४हायि । ^५ ^{३२ २} औहो३१२३४ । ^{५२} तायि । एच्चि

^५ याद्द्वा॥(२) ^{२२२२} चोदेथा^२सू^२औ^२हो^२हायि । ^२ ^५ नार्त्तावा२३४तायि ।

^{२१} अर्वाग्रा२३४हा । ^५ ^१ ^२ ^३ य^२समनसानियच्छा३४ । ^{३२ ४२ ५} औहोवा ।

^{१३} इद्वा२३४हायि । ^५ ^२ ^३ ^५ उज्जवा२३४ताम् । ^{२१२} पिबतम् । ^{१०} सौमि

^२ यन्मा३४ । ^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{१३} इद्वा२३४हायि । ^५ ^{३२ २} औहो३१२३

^{५२} ४ । ^५ धू । ^४ एच्चियाद्द्वा । ^४ होपई । ^४ डा(३) ॥ १०* ॥ [१]

^३ ^२ ^४ ^२ ^४ ^५ ॥ वामदेव्यम् ॥ आऽपृथिमाः । उवाइन्दाइयिविष्टयाः ।

^१ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^{२११} ऊ । ^२ स्राइवन्तेअश्विनाअयंवामङ्गेअवसेशचीव । ^२ ह ।

^२ ^२ ^२ औइहोहायि । ^१ विशा२३ंविशाम् । ^२ ^२ ^२ द्विगौहोइ । ^१ ऊम्मा

^१ ^२ ^१ ^४ २ । ^१ क्राऽरथोइपृहायि ॥(१) ^१ वाऽपृथिगम् । ^४ विशाइ^४

* अ० ना० २१अ० २ख० १०पा० ।

२ ४ ५ १ २ १ १
 हाऽऽयिगच्छथाः । यू । वञ्चित्रन्ददथुर्भोजनन्न । रा ।

२ २ २ १ २ २ २ १
 औऽहोहायि । चोदेऽऽथाऽसू । नृतीहोऽ । ऊम्ना

१ २ ३ ४ १
 २ । वाऽऽरतोऽऽहायि ॥ (२) चोऽऽपुदे । थाऽसूऽनाऽ

४ २ ५ १ २ २ १
 र्त्वावतायि । आ । र्वाग्रथऽसमनसानियच्छ । ताम् ।

२ १ २ ३ २ १
 औऽऽहोहायि । पिवाऽऽतऽसो । मियीहोऽ । ऊम्ना

१ २
 २ । मारधोऽऽहायि ३ ॥ १३ * ॥ [२]

१ २ १ १ २
 ॥ अ्रुध्यम् ॥ इमाउवाऽऽरन्दि । विष्टयोवा । उस्ता

१ १ २ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २ १ २
 हवा । तेऽऽश्विना । अयवामङ्गेवसेशचीवह्विशंविशऽ

१ २ १
 द्वि । गारऽ । च्छथाउ । वा । अ्रुधियाऽ ॥ (१) वि

१ १ २ १ २ २ १
 शंविशाऽऽद्वि । गच्छथोवा । युवञ्चित्राम् । ददथुर्भी ।

१ २ २ २ २ २ २ १ २ १
 जनन्नराचोदेथाऽऽहनु । तारऽ । वताउवा । अ्रुधिया

१ २ २ २ २ १ २ २ २ २ १
 २ ॥ (२) चोदेथाऽऽमूऽऽरन् । तावतोवा । अ्र्वाग्रथाम् ।

२२२२   २   १ २ २ १   २
 समनसा । नियच्छतम्बित्सीमि । यार३म् । मधा
 उवा । अ१धिया२ । ए२३हिया ३ ४ ३ । शोर३४पू३ ।
 डा ॥ १६ * ॥ [३] १५

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तराग्रव्यस्य द्वितीयस्याध्यायस्य
 चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चम-खण्डे ः—

अस्यप्रवेति नवर्षसूक्ते, प्रथमा ।

२ २ २ २ ७   २ १ २   २ १ २   २ १ २
 अस्यप्रत्नामनुद्युतं शुक्लान्दुद्ग्रे अद्भयः ।

१ २   ३ १ २   २ २
 पयःसहस्रसामृषिम् ॥ १ १ ॥

“अस्य” सोमस्य “प्रत्नां” पुरातनां “द्युतं” द्योतमानां
 तनुम् “अनु” “शुक्लं” दीप्तं “सहस्रसां” अभिलषितस्यापरि-

● अ० मा० १ प्र० २ अ० १६ सा० ।

† ‘समाप्ता’ सन्धिः । अथ षोडशिकोऽतिरात्रो ब्राह्मण-समाज्यायेऽथ ऋक्समा
 ज्याये न तथा कथपकारः क्षत्रसो ज्योतिष्टोमोऽतिरात्रः षोडशिकः । तथा च लक्ष-
 कारः—अतिरात्रो ०००’—इति वि० ।

‡ ‘इदामौ’ द्वादशाक्षस्य प्रथममक्षस्य षड्विधव्यमानम्—इति वि० ।

१ अ० मा० १, १६=अ० वे० ७, १, १, १ ।

(३२)

मितस्य फलस्य दातारम् “ऋषिम्” अतीन्द्रियकर्षफल-
द्रष्टारं “पयः” पातव्यं * “अङ्गयः” कवयः † “दुङ्गे”
दुहन्ति ‡ ॥ १ ॥

• ‘पयः—क्षीरम्’—इति वि० ।

† ‘अङ्गयः—अर्धाकाराः’—इति वि० ।

‡ अत्र मसौधरः—“गायत्रायत्यारदृष्टा गोऽग्निपयोदेवत्या । अस्याग्नेः प्रजां
चिरत्ननकालभवां सुतमनु दौप्रिमनुदृष्ट्य । अङ्गयः नास्ति श्रीयेषानीदृशा लज्जार्चिता
दोग्धारः ऋषिं गां शूक्तं शूक्तं पयो दुङ्ग्रे दुङ्गिरे । दुङ्ग्रेर्लिङ्गि इरयो रे इति
रे आदेशे रूपम् । ऋष मती । अर्षति दोहनस्थाने गच्छतीति ऋषिनाः । तां
शोमार्थं दुग्धवन्तः । सायं दोहनकालेऽग्निप्रकाशाभावे दुह्यमानं पयो भूमौ पति-
ष्यतीति अङ्गया दोग्धरां लज्जा भवति । सत्यामग्निदीप्तौ खन्दग्रह्णानुदयाज्ञमाभा-
षादङ्गयो दोग्धारः । किभूताऋषिं सहस्रसाम् । षोऽनकर्षाणि । सहस्रसङ्ख्या-
कानि कर्षाणि स्युति समापयति क्षीरदध्याञ्चविःप्रदानेनेति सहस्रसाम् । स्युतिः
क्षिप् । तद्वास्या ऋषोऽर्थान्तरम् । गाम्प्रकृत्याग्निहोत्राङ्गये कथ्यते । तामु हग्नि-
रभिदधौ मिथुन्येऽनया स्यामिति तांसम्भूव तस्यां रेतः प्रासिञ्जतपयोऽभवदित्या-
दि (२,२,५,१५) । तदभिप्रायमेवा ऋग्वदति । अङ्गयः गावः नास्ति श्रीयेषानीदृशा तां
अङ्गयः अलज्जा उल्लसाः प्रशस्या इत्यर्थः । मलिनो हि लज्जते । अङ्गयो गावोऽस्याग्नेः
प्रजां चिरत्ननीमात्मानुपपन्नां सुतं दौप्रिं शूक्तं शूक्तरूपपद्मां सुतमेव पयो दुङ्गं दुङ्ग्रे
दुहन्ति अग्नि । अग्निना शूक्तरूपेषु शिक्तां लकानिभेव गावो दुग्धरूपेषु अरन्तो-
त्यर्थः । सहस्रसाम्पिमिति विशेषवद्दयं पयसः । सहस्रं सतीति सहस्रसाम् ।
आतुमास्येपशुशोमानां सम्भारम् । पुंस्त्वमार्षम् । जनसनहनक्रममनो विडिति
विड्प्रत्यये विड्नोरनुनासिकस्यादित्याकारे वेलौपे सहस्रसाम् इति रूपम् । तथा ऋषिं
द्रष्टारम् । त्रिवि वर्तमानं दृष्टुम् पयःपुपचर्थत् । सा देनानुदोष्य द्विष्टकारेत्युपक्रम्य
ते देवा विदाचक्रु रेव सावो द्विष्टार इत्यादिना पन्थेन गोभिर्द्विष्टारो दृष्ट इति
प्रत्यपादि । यद्वा सहस्रसाम्पिमिति विभक्तिसिद्धयनवत्यथेन अङ्गय इत्यस्य विभे-
दवद्दयम् । किभूता अङ्गयः सहस्रसाम् ऋषयः । पूर्ववदर्थो वा”—इति ।

अथ द्वितीया ।

११ ११२ १२११२ १२
अयं सूर्य इवोपद्रग्यं सरां सिधावति ।

० २१ १२२ १२ १२
सप्तप्रवत आदिवम् ॥ २* ॥

“अयं” सोमः “सूर्य इव” यथा सूर्यः सर्वस्य लोकस्योपद्रष्टा, तथा कर्मणाम् “उपद्रक्” उपद्रष्टा; अपिच “अयं” सोमः “सरांसि” त्रिंशत् उक्थपात्राणि [—इति केचिद् वदन्ति, अपरे तु त्रिंशद्द्वीरात्राणि सरांसीति], तानि “धावति” प्रति गच्छति [तथाच यास्कः—“तत्रैतद् यान्निका वेदयन्ते त्रिंशदुक्थपात्राणि, माध्यन्दिने सवने एरुदेवतानि, तान्येतस्मिन् काले एकेन प्रतिधानेन पिबन्ति, तान्यत्र सरांस्युच्यन्ते—त्रिंशदपरपक्षस्याद्वीरात्राः त्रिंशत् पूर्वपक्षस्येति नैरुक्ताः (५, ११) इति १] । अपिचायं सोमः “दिवम्” अधिष्ठत्य “सप्त प्रवत” सप्त नदीरातिष्ठतिः ॥ २ ॥

०. ऋ० वे० ७, १, १, २ ।

† “तथा एतावान्द्रमस्य आगामित्य आपो भवन्ति रश्मयस्ता अपरपक्षे पिबन्ति । तथापि निगमो भवति । यमद्वितिमद्वितयः पिबन्तीति तं पूर्वपक्षं आप्यायन्ति । तथापि निगमो भवति । यथा देवा अंशमाप्ययन्तीति”—इति च तन्विष्टांशः ।

‡ ‘सप्त प्रवत—सप्त खोऽङ्गान् प्रवत । अथवा सप्त खन्दांसि’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ १८ १८   १ १८ २२ ११२
 अयं विश्वानितिष्ठति पुनानो भुवनोपरि ।

१ २ २ १८ २८
 सोमो देवो न सूर्यः ॥ ३* ॥ १६ †

“पुनानः” पूयमानः “अयं” “सोमः” “विश्वानि” सर्वाणि
 “भुवना” भुवनानि सर्वेषां भुवनानाम् “उपरि” “तिष्ठति” ।
 तत्र दृष्टान्तमाह—“देवो न सूर्यः” यथा सूर्यो देवः सर्वेषां
 भुवनानामुपरि तिष्ठति तद्वदयं सोमोऽपीत्यर्थः ॥ ३ ॥ १६

१ २   ८
 ॥ सत्रासाक्षीयम् ॥ अस्था ३३ । प्रत्नामनुद्युतम् ।
 ५ ५   १   २   १   १
 ओद्वा । शुक्रन्दुदुङ्गे अद्वा रयाः । पारयाः । सारह
 २   १ ५   ३२   १ २   १   ५   ५
 हा । ससौश्चो वाहा ३४ ३यि । पार ३४ ३यि ३हायि ॥
 २ २   २   २   ५   ५   १
 (१) अया ३४म् । सूर्य इवोपहृक् । ओद्वा । अयत्
 २   २   १   १   १   १ ५
 सरात्सिधावा रतायि । सारता । पारत्वा । तपो
 २ २   २ २   १   ५   ५   ३ २
 ३हो । वाहा ३४ ३यि । दार ३४ ३यिवोद्हायि ॥ (२) अया

* ऋ० व० ०, १, १, २ ।

† मूलोत्प्रेतदत्त मेव षोडशं सप्तमं, विवरणादि-मतेष्वेवमेव । ‘उक्तः प्रथमप-
 र्यायः’—इति दि० ।

३४म् । विश्वानितिष्ठति । ओद्वा । पुनानोभुवनो
 पा२रायि । सो२मो । दा२रयिवाः । नसौ३हो । वा
 हा३४रयि । रा२३४योद्वायि ॥ ८ * ॥ [१]

॥ आमद्येयवम् ॥ अस्य प्राश्नामनुद्यताम् । शु
 क्रान्दू१दू२ । ऋ३ आ२३३याः । पयःसहा । ससा२३
 मृषाउ । वा३ ॥ (१) अय॑सू३र्य्य॑ इवोपदक् । अय॑सा
 शरा२ । सिधा२३वतायि । सप्तप्रवा । तआ२३दिवाउ ।
 वा३ ॥ (२) अय॑वा३यिश्चानितिष्ठतायि । पुनानो१भू२ । व
 नो२३परायि । सोमो३देवाः । नसू२३रियाउ । वा३ ।
 स्तोषे३४पू (३) ॥ ३ * ॥ [२]

॥ जरावोधीयम् ॥ अस्य प्रत्नोवा । आनुद्यताम् ।
 शुक्रान्दू२३दू । ऋ३ याःसा१हा२३सा । साम् । ऋषो३

● क० गा० ८ म० १ च० ८ वा० ।

† क० गा० ८ म० १ च० ३ वा० ।

४५ई । डा ॥(१) अय^१सूर्य^२वा^३ । आयिवोप^४दृक् ।

अया^१सारा^२रा । सिधावा^३तायि । सप्ता^४प्राश^५वार^६ऋताः ।

आ । दिवो^१ऋ^२४५ई । डा ॥(२) अयं^३विश्वो^४वा । नायि

तिष्ठ^१तायि पुना^२नो^३ऋ^४भू । वनो^५पारा^६यि । सोमो^७दा^८

यिवा^१ऋ^२ना । सू । रियो^३ऋ^४५ई । डा(३) ॥ १० ॥ [३]

॥ हाविस्य^१तम् ॥ हावस्य^२प्र^३ह्ला^४मनु^५द्यत^६घा^७उ । शु^८क्

न्दु^१दू^२ऋ । ऋ^३अ^४ह्ना^५ऋ^६४याः । ऐ^७ऋ^८श^९आ^{१०}ऋ^{११}यि^{१२}हो । प

याः^१सा^२ऋ^३हा । स^४साम् । आ^५ऋ^६र्षा^७ऋ^८ऋ^९ओ^{१०}हो^{११}वा ॥(१) हा

वय^१सूर्य^२वा^३वोप^४दृक्^५घा^६उ । अय^७सरा^८ऋ । सा^९यिधा^{१०}वा^{११}ऋ

ऋ^१तायि । ऐ^२ऋ^३श^४आ^५ऋ^६यि^७हो । सप्ता^८प्रा^९ऋ^{१०}वा । त^{११}आ ।

दा^१ऋ^२यिवा^३ऋ^४ऋ^५ओ^६हो^७वा ॥(२) हावयं^८विश्वानि^९तिष्ठ^{१०}ति^{११}घा^{१२}उ ।

पुना^१नो^२ऋ^३ऋ । वानो^४पा^५ऋ^६ऋ^७रायि । ऐ^८ऋ^९श^{१०}आ^{११}ऋ^{१२}यि^{१३}हो ।

^{१८} सोमोदाश्रयिवाः । ^२ नद्ध । ^१ राश्रयार३४ ^{५८८} श्रीहोवा । ^१ द्वि

^{१११११} यतिर३४पू ॥ ८ * ॥ [४]

१ १ १ १ १ १ १ १
॥ आशुभार्गवम् ॥ अस्यप्रत्नाम् । नुद्यूत्ताम् ।

^१ शुक्रन्दुदूः । ^२ त्रे ^१ आर३४ ^३ र३४याः । ^५ पयाःसाश्चार ।

^१ ससाशम् । ^१ आर३४ ^५ र्षीद्दियायि ॥ (१) ^{११} अयच्छर्यः । ^१ इवो

^१ पाश्रहक् । ^१ आयत्सराश्र । ^१ सायिधारवार३४तायि । ^५ स

^१ प्राप्रोश्वार । ^१ तआश्र । ^५ दार३४यिवोईद्यायि ॥ (२) ^{११} अर्ष

^१ विश्वानि । ^१ तिष्ठाश्रतायि । ^{१८८१} पूनानोभूः । ^१ वानोर्पार३

^५ श्रायि । ^{११} सोमोदाश्रयिवारः । ^१ नद्धः । ^५ राश्रयोर्योईद्या

यि ॥ १८ * ॥ [५]

१ १ १ १ १ १ १ १
॥ मार्गीयवाद्यम् ॥ अस्यौहोवा । प्रान्नाश्रम् । अ

^१ नूद्यूत्ताम् । ^५ शुक्रन्दुदू । ^१ त्रे ^१ आश्राश्रयारः । ^१ पयः ।

^२हा । ^२औ३होयि । ^२सा२३४हा । ^१सा^२सा२३४औ^५हो
^२वा । ए३ । ^१११११ ^२२२१२ ^१अयौ^२होवा । सू
^२र्याः । ^२द्वोपा२३४दृक् । ^२अय^२सरा । ^१सिधाबा१ता२
^१यि । सप्र । ^२हा । ^२औ३होयि । ^२प्रा२३४वा । ^१ता२आ
^५२३४औ^२होवा । ए३ । ^१दिवा२३४पुम् ॥ (१) ^२अयौ^१होवा ।
^१वायिन्ना२ । ^२निता१यिष्ठा२३४तायि । ^१पुना^२नोभु । ^१बनो
^२पाश्रा२यि । ^२सोमः । ^२हा । ^२औ३होयि । ^२दा२३४यि
^५वाः । ^१ना२सू२३४औ^५होवा । ए३ । ^१रिया२३
^१४पुः(३) ॥ २० * ॥ [६]

॥ सौमित्रम् ॥ ^२अस्यप्र^२न्नामनुद्यता३मे । ^२शुकन्दु
^२दुह्ने । ^२आ२११२३ । ^२द्वया३४३ः । ^१पा२३याः । ^२सहा
^१२ओ२३ । ^४ससोवा । ^४आपू३र्षी६हायि ॥ (१) ^२अय^२स्र्मूय्य

^२ ^२ ^१ ^{१२} ^२
 द्वेषोपहृशगे । अयं सरांसि । धारं १५२३ । वताश्र
^१ ^२ ^१ ^४ ^५ ^४
 शयि । सारश्रमा । प्रवारं श्रोतश्च । तपोवा । दापुयिवो
^५ ^२ ^२ ^१ ^{१२१२}
 इच्छायि ॥ (२) अयं विश्वानितिष्ठताश्च । पुनानीभुव ।
^२ ^१ ^२ ^२ ^२ ^१
 नो १५२३ । पराश्रशयि । सौरश्रमाः । देवारं श्रो
^४ ^५ ^४ ^५
 श । नसीवा । रापुयोइच्छायि (३) ॥ १ * ॥ [७]

^{१२} ^१ ^२ ^२
 ॥ ऐतत् ॥ अस्य । एषास्या । प्रत्नाम । नृः ।
^१ ^२ ^{५२२} ^५ ^{२१} ^२ ^५
 आरं नू २३४ औहोवा । दूरं ३४ताम् । शुक्रान्दूरं ३४दू ।
^{५२२} ^१ ^{५२२} ^२ ^५ ^२
 इ आश्च । इरं आरं ३४ औहोवा । द्वा रं ३४याः । पर्याः
^२ ^५ ^{२१} ^१ ^{५२२} ^२
 सारं ३४दा । स्वसाश्च । सारं सारं ३४ औहोवा । आरं
^{२२} ^१ ^२ ^२
 धर्मीम् ॥ (१) अयम् । एषायाम् । सूर्य्यइ । वाश्च ।
^१ ^२ ^{५२२} ^२ ^५ ^२ ^२
 आरयिवा रं ३४ औहोवा । पारं ३४दृक् । अयां सारं ३४

* अ० भा० १४ प्र० २५० १ सा० ।

^५ रा । ^{११} सिधा३ । ^१ सार^१विधा^२३४^५औ^३होवा । ^५ वार^३४^५ती ।
^१ सन्ना^३प्रा^५२३४वा । ^{११} तच्चा३ । ^१ तार^३च्चा^५२३४^३औ^५होवा । ^१ दी
^५ २३४वाम् ॥ (२) ^{१२} अयम् । ^१ ए^२आयाम् । ^५ विश्वानि । ^५ ता
^१ इयि । ^१ नार^३यितार^५२३४^३औ^५होवा । ^३ छार^५३४^५ती । ^१ पुनानो
^५ २३४भू । ^{११} वनो३ । ^१ वार^३नो^५२३४^३औ^५होवा । ^३ पार^५३४^५री ।
^{१२} सोमो^५दा^३२३४^५यिवाः । ^{११} नसू३ । ^१ नार^३सू^५२३४^३औ^५होवा ।
^३ री^५२३४याः ॥ २ * ॥ [८]

^१ ॥ धुरासाकमश्वम् ॥ ^१ अस्यप्रत्ना३म् । ^५ ही३^३हो३^३शयि ।
^३ अनुद्युता३म् । ^५ ही३^३हो३^३शयि । ^१ शुक्रन्दु३ । ^५ ही३^३हो
^३ ३१ । ^३ अ३^३द्रया३ः । ^५ ही३^३हो३^३शयि । ^१ पयःसदा३ । ^५ ही
^३ ३हो३१ । ^३ ससामृषा३यिम् । ^५ ही३^३हो३^३श३२३४^३पृ३ । ^३ ङा ॥ (१)

^१ अय^२सूर्याः३ । ^५ह्री^२ह्री^२श^२यि । ^२इ^२वो^२प^२दृ^२श्क् । ^५ह्री^२ह्री^२
^३श । ^२यि । ^५अय^२स^२राः३ । ^२ह्री^२ह्री^२श^२ । ^२सि^२धा^२व^२ताः३
^४यि । ^४अय^२स^२रा^२सि^२धा । ^२हा^२श^२हा^२श^२यि । ^१वा^२र^२श^२ठ^२ता
^१यि । ^१सा^२प्ता^२श^२उ^२वाः३ । ^१प्रा^२र^२वा^२र^२श^२श^२औ^२हो^२वा । ^२त^२आ^२दि
^५यि । ^२ह्री^२ह्री^२श^२यि । ^२स^२प्र^२वाः३ । ^५ह्री^२ह्री^२श^२ । ^२त^२चा
^२दि^२वाः३म् । ^५ह्री^२ह्री^२श^२र^२श^२ठ^२पु^२ई । ^१डा ॥ (२) ^२अ^२यं^२वि^२श्रा^२श^२ ।
^५ह्री^२ह्री^२श^२ । ^२नि^२ति^२ष्ठ^२ता^२श^२यि । ^५ह्री^२ह्री^२श^२यि । ^१पु^२ना^२नो^२भू
^५श । ^५ह्री^२ह्री^२श^२ । ^२व^२नो^२प^२रा^२श^२यि । ^५ह्री^२ह्री^२श^२यि । ^२सो
^२मो^२दे^२वाः३ । ^५ह्री^२ह्री^२श^२ । ^२न^२सू^२रि^२याः३ । ^५ह्री^२ह्री^२श^२श^२
^३श^२पु^२ई । ^३डा ॥ ३ * ॥ [८]

^२ १ २ १ २ २ १ २ १ २ १
 ॥ विलम्बसौपर्णम् ॥ अस्यप्रत्नाममुद्युतम् । ईयद्
^१ ४ १ ४ ५ २ २ १
 याश्चायि । शुक्रन्दुदुश्चा । हाश् हाश् । हा २ ३ ४

^५ याः । पाया३उवा३ । सार॑हार३४औ॑होवा । स्रसा॑मृ
^{२११११} वार३४पु॑यिम् ॥ (१) अय॑त्सूर्य॑इवोप॑हृक् । ईय॑इवा॒दा
^{४२ ४२ ५२ २ २ १ ५} यि । अय॑त्सरा॑त्सिधा । हा३हा३यि । वार३४ता॑यि ।
^{३२ २ १ ३ ५२२ २२} सा॒प्ता ३ उवा ३ । प्रा २ वा २ ३ ४ औ॑होवा । तआदि॑
^{२११११} वार३४पु॑म् ॥ (२) अयं॑वि॒श्वानि॑तिष्ठति । ईय॑इया॒दायि ।
^{४२ २२ ४५२ १ २ १ ५ १२} पुना॑नोभुव॒नो । हा३हा३यि । पा॒र३४रा॑यि । सोमा॑
^{२ १ ३ ५२२ २२ ३} उवा ३ । दा २ यिवा २ ३ ४ औ॑होवा । नसूरि॑या २ ३

४ पुः ॥ ४५ ॥ [१०] १६

अथ चतुर्षीं ।

^{२२२२२१२ २२२१२ २ २}
 एष॑प्र॒त्नेज॑म्भनादे॒वोदे॒वेभ्यः॑सुतः ।

^{१२ २१२}
 हरिः॑पवित्रे॒ अर्षति ॥ १३ ॥

° ज० मा० १४मा० २प० ४पा० ।
 † मूलेतिथं चन्द्रसूक्तस्य प्रथमा, विवरणादि-मतेष्वेवमेव । तथैवान्तोत्तरत्रयोध्यम् ।
 ‡ इत्यमरैव पुनः त्र्योक्तादा पञ्चम-द्वितीय-द्वितीय-नवमे । सू० वे० ६, ७, ११, ४ ।

“हरिः” हरितवर्णः “देवः” द्योतमानः “एषः” सोमः
 “प्रत्नेन” पुराणेन “जन्मना” जननेन † “देविभ्यः” देवार्थं
 “सुतः” अभिपुत्रः सन् “पवित्रे” “अर्षति” आरौचते ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

३ २ ३ २ ३ २ २ ३ २ ३ २ ३
 एषप्रत्नेनमन्मनादेवोदेवेभ्यस्परि ।

३ २ २ २ २
 कविर्विप्रेणवावृधे ॥ २ ॥

“प्रत्नेन” पुराणेन “मन्मना” साधनेन स्तोत्रेषु युक्त इति
 शेषः † “देवः” द्योतमानः “एषः” सोमः “देविभ्यः” देवार्थं
 “कविः” मेधावी सन् “विप्रेषु” मेधाविना यजमानेन ऋत्विजा
 “परिवावृधे” परिवर्धते ॥ ५ ॥

अथ षष्ठीः ।

३ २ ३ २ २ २ २ ३ ३ ३ २ २
 दुहानःप्रत्नमित्ययःपवित्रेपरिविच्यसे ।

२ २ ३ २ २
 क्रन्दन्देवाश्चजीजनः ॥ ३ ॥ १७

* ‘जन्मना—कर्मणा, यात्रा वा’—इति वि० ।

† ‘मन्मना—मन्त्र वस्तुमभिधीयते, वस्त्रेण’—इति वि० ।

‡ मूले लोतदन्तमेव सप्तदशं सूक्तम्, विवरश्चादि-नयेऽप्येव मेव ।

¶ ऋ० वे० ६, ८, २२, ४ ।

“प्रदमित्” पुराणमेव “पयः” रसं * “दुहानः” हे सोम !
पवित्रे परिषिच्यसे । हे सोम ! त्वं “क्रन्दन्” शब्दं कुर्वन्
“देवान्” इन्द्रादीन् “अजीजनः” स्वसमीपे जनयति । यत्र
सोमोऽभिषुते तत्र देवा नियतं प्रादुर्भवन्तीत्यर्थः ॥

“अजीजनः”—“अजीजनत्”—इति पाठो † ॥ ६ ॥ १७

अथ सप्तमी ‡ ।

१ २   १ १ २   ३ २ १ १   २ ३ १ २
उपशिष्टापतस्थषोभियसमाधेहिश्चवे ।

१ २   १ १ २ २
पवमानविदारयिम् ॥ १ ॥

हे “पवमान” सोम ! “उपशिष्ट” त्वं समीपे कुरु । कान् ?
“उपतस्थषः” उपक्रम्य स्थितानस्मदभिमतानित्यर्थः । “श्चवे”
शत्रुषु अस्मद्विरोधिषु “भियसं” भयम् “आधेहि” कुरु जय ।
क्वश्च तेषां शत्रूणां “रयिं” धनं “विदाः” § अस्मभ्यं विद्धि
देहीत्यर्थः ॥ ७ ॥

* ‘पयः—सादु-द्रव्यम्, अथवा पय उदकं चौरं वा’—इति वि० ।

† “विच्यसे”—“विच्यते”—इत्यपि पाठभेदः ।

‡ मूले त्वियसमहादशसूक्तस्य प्रथमा, विवरणादिसतेऽप्येव मेव । तथैवातोत्तरस्य
षोडशम् ।

§ ऋ० वे० ६, ८, ९, ५ ।

§ ‘विद्वान्ते, विद्वल्लामे, विद्वसन्तः’ इति वि० ।

अथ अष्टमी-नवम्योर्ऋषोः प्रतीकमेव मान्नातम्—“उपोष-
जातमसुरम्”—इति, “उपास्यैगायतानरः”—इति च ॥

तेष्वष्टमी प्रदेशान्तरेः आम्नाता—

१ ३ २ ३ १ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ २
उपोषुजातमसुरं(गोभिर्भङ्गम्परिष्कृतम् ।

१ २ ३ १ २
इन्दुन्देवाअयासिषुः) ॥ ३० ॥

“जातं” सम्यक् प्रादुर्भूतम् “असुरम्” वसतीवरीभिः अग्निः
प्रेरितं “भङ्ग” शब्दोऽयं भङ्गकं “गोभिः” गोर्विकारैः पयोभिः
“परिष्कृतम्” अलङ्कृतं संस्कृतम् “इन्दु” सोमं “देवाः” इन्द्रादयः
“उप उ”—इति निपातद्वयसमुदायः उपेत्यस्यार्थे वर्तते सुष्ठु “उप
अयासिषुः” उपागच्छन्ति ॥ ८ ॥

नवमीत्वेव अन्यत्राम्नाबाधः—

१ २ ३ १ २ ३ १ २
उपास्यैगायतानरः(पवमानायेन्दवे ।

३ २ ३ १ २ २
अभिदेवाइयक्षते) ॥ ३१ ॥ १८

* अथैव पद्यमे इति बोध्यम् । परमाश्रयमेतत्—भविष्यत्वात्स्य पूर्वस्यतौक-
चपचमिति ।

† अ० आ० ६, १, १, १ (२भा० ४२ पृ०)—अथैव ५, २, १०, १—आ० वे० ७,
१, २०, २ ।

‡ उत्तराप्रन्तारश्चैव ।

§ अथैव १, १, १, १ (२भा० ४५०)—आ० वे० ६, ७, २८, २ ।

हे “नरः” नेतारः ! यज्ञस्य “देवान्” इन्द्रादीन् “अभि
 इयच्छते” आभिसुख्येन यष्टुमिच्छते यजमानाय चरते “अस्यै”
 अभिषूयमाणाय “इन्दवे” सोमाय “उप गायत” उपगानं
 कुरुत ॥ ८ ॥ १८

॥ अ॒ध्वम् ॥ उ॒पोषु॒जा॒र॒तम् । अ॒प्तु॒रो॒वा । गो॒भि
 र्भ॒ङ्गाम् । परि॒ष्कृ॒ताम् । इ॒न्दु॒दे॒वा॒श्च । या॒र॒श्च । सि
 षा॒उ॒वा । अ॒धिया॒र॒ ॥ (१) त॒मि॒द॒र्द्वा॒र॒न्तु । नो॒गि॒रो
 वा । वत्स॒स॒शायि । अ॒रौ॒रि॒वा । य॒द॒न्द्र॒स्य॒ह् । दा
 र॒श्म । स॒ना॒उ॒वा । अ॒धिया॒र॒ ॥ (२) अ॒र्षा॒नः॒सो॒र॒म ।
 श॒ङ्ग॒वो॒वा । धु॒क्ष॒स्व॒पायि । षु॒षी॒मि॒षाम् । व॒र्द्वा॒स॒मु
 द्र॒म् । ऊ॒र॒श्च । वि॒थि॒या॒उ॒र्वा । अ॒धिया॒र॒ । ए॒र॒श्चि॒या
 र॒श्च । ओ॒र॒श्च॒४५॒ई । डा ॥ ५ • ॥ [१]

॥ प्र॒ती॒ची॒ने॒ड॒ङ्गा॒शी । ॥ उ॒पोषु॒जा॒तम् । आ॒र॒प्त

^१राम् । ^१गोभिर्भङ्गम् । ^१परायिष्कृता^०२३४म् । ^{१२१}हाहो
^१यि । ^१इन्दुन्देवा^२आश्या । ^१सिषू । ^१औ^{४५}२३^{४५}होवा ॥ (१)
^१तमिद्वद्दन्तु । ^१नो^१रगिराः । ^१वात्स^१स^१शि । ^१श्वरायि
^०रिवार^{१२१}३४ । ^१हाहोयि । ^१यदन्द्रस्या^२हा^२र्दाम् । ^१सनायिः ।
^{४५}औ^{१२२}२३^२होवा ॥ (२) ^१अर्षानःसोम । ^१शा^१रङ्गवायि । ^१धू
^१क्षस्वपि । ^१प्युषायिमिषार^{१२१}३४म् । ^१हाहोयि । ^१वर्द्धासमूद्रा
^१३मू । ^१क्थिशा । ^१औ^{४५}३^{४५}होवा । ^{४५}ईडा(३) ॥ ११ ॥ [२]
^{४१}॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ ^४उपा^१ऽपु^४स्मै । ^१गा^१श्या^१तानाराः ।
^१पा^१श्वामा^१शना । ^१या^१र^१श्चा । ^१जम्मायि । ^१दा^१श्वायि ।
^१अभिदेवा^{१२२}इयार^{१२२}क्षताउ ॥ ^१ते(१)आ । ^१भितेमा । ^१धू^१३
^{१२}नापाश्याः । ^१आथा^{१२}र्वा । ^१णो^१आ^१र^१श्शा । ^१जम्मायि ।
^१आश्यूः । ^१दायिवन्देवायदा^{१२}यिवयाउ ॥ ^१यू(२)साः । ^१नः

पवा । स्वाश्शाङ्गाश्वायि । अञ्चारेना । यश्चारश्मा ।
 उम्मायि । वाश्तायि । शांराजन्नोषभारयिभ्यश्चाउ ।

॥ ११ * ॥ [३]

॥ सफम् ॥ उपश्रीश्चाप । तखूरुश्छवाः । भिया
 सारम् । आधायिहीश्शाश् । चाश्चश्छवायि । पवा ।
 मानानीश्दाश् । राश्छप्रयोद्हायि ॥ २ † ॥ [४] १८

इति सामवेदार्च-प्रकाशे उत्तरापत्रस्य द्वितीयस्याध्यायस्य

पञ्चमः खण्डः ॥ ५ ॥

* ख० मा० ११प्र० १अ० ११पा० ।

† ख० मा० ११प्र० १अ० १पा० ।

‡ 'प्रथमस्याङ्गोषधिष्यमानमुक्तम् । तृष्टस्यौमित्तवे इत्यर्थः प्रथमलोभिस्योपवकी
 मित्तं षधिष्यमानम्'—इति वि० ।

बडे खण्डे *—

प्रथमतृचे, प्रथमा ।

१ १२ १ ११ १२ ११२
प्रसोमासो विपश्चितोपोनयन्तजर्मयः ।

१२ ११ १
वनानिमहिषा इव ॥ ११ ॥

“विपश्चितः” मिधाविनः “जर्मयः” प्रहृष्टाः “सोमासः” सीमाः
“अपः” वसतीवर्याख्याः “प्र अयन्ते” प्राप्नुवन्ति । तत्र दृष्टान्तः—
“वनानि महिषा इव” यथा प्रहृष्टा खगा वनानि प्राप्नुवन्ति
तद्वत् ॥

“अपोनयन्ते”-“अपानयन्ति”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १२ १ ११ १ १ ११ १ १ ११ १ १
अभिद्रोषानिवध्ववःशुक्राक्षतस्यभारया ।

१ १ ११
वाजप्रीमन्तमक्षरन् ॥ २ ॥

* ‘द्वितीयो’ माध्विकः प्रथमानो वक्ष्यते, स च निष्कन्धा उक्तः । स च, उच्यते—
प्रसोमास इति—इति पि० ।

† ख० ख० ५, १, ५, २ (१मा० ११ पृ०)=ख० वे० ६, ८, १३, १ ।

‡ ख० वे० ६, ८, १३, १ ।

“अभि” चरन्तीति शेषः अभि शब्दश्रुतेरुचित-क्रियाध्या-
हारः । किम्प्रति ? “द्रोणानि” द्रोणकलशान् * [यद्यपि
द्रोणकलशएकएव तथापि तत्प्राधान्यादितराण्यपि पात्राणि
द्रोणानीत्युच्यन्ते । अथवैकस्मिन्नेव पूजार्थं बहुवचनम् । के
“बभ्रवः” बभ्रुवर्णाः सोमाः “शुक्राः” दीमाः । केन प्रकारेण ?
“धारया” धाराकारेण । कस्मै प्रयोजनाय ? † ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २२ ३ २२१२ ३ १ २
सुताइन्द्रायवायवेवरुणायमरुद्भ्यः ।

१ १ - २ १ २
सोमाअर्षन्तुविष्णवे ॥ ३ ‡ ॥ १८ ¶

“सुताः” अभिषुताः सोमाः इन्द्रादिदेवार्थम् “अर्षन्तु”
गच्छन्तुः ॥

“अर्षन्तु”-“अर्षन्ति”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १८

* ‘द्रोणानि—द्रोणकलश सम्बन्धानि पद-चमसादीनि पात्राणि, तानि’—
इति वि० ।

† परब्रह्मणः ।

‡ ऋ० वे० ६, ८, २२, २ ।

¶ ‘अथ मायत्री भवति’—इति वि० ।

§ पूर्वर्षाण्यः ।

॥ आश्वम् * ॥ अभिद्रोणा रनिवभ्रवाः । शुक्राकृतस्य
 धारा रिया । वाजङ्गोमार ३ न्ताम् । आक्षा ३ उवा ३ ।
 ११११
 रार ३ ४ पून (२) ॥ ११ † ॥ [१]

॥ सोमसाम ‡ ॥ सुताइन्द्रा । यवायवायि । वाह
 णयाश्मा ३ । रुद्धियाः । सोमाआर्षा ३ ४ । चाउ । तु
 वाप्रयिष्णवायि । चोपूई । डा(३) ॥ १२ ¶ ॥ [२]

॥ आश्वम् ॥ प्रसोमासो रविपश्चिताः । अपोनयन्त
 जर्मा रियाः । वनानिमार ३ च्ची । षा ३ उवा ३ । वा ३ ३
 ४ ५ ॥ (१) अभिद्रोणा रनिवभ्रवाः । शुक्राकृतस्य धारा
 रिया । वाजङ्गोमार ३ न्ताम् । आक्षा ३ उवा ३ । रार
 ३ ४ पून ॥ (२) सुताइन्द्रा रयवायवायि । वरुणायमरुद्गा

* "आश्वत्थम्"—इति ख० पु० पाठः । † क० मा० १ प्र० २ ख० २१ सा० ।

‡ "मायदीधोमसाम"—इति ख० पु० पाठः । ¶ क० मा० १ प्र० २ ख० २२ सा० ।

१   २८ १८   १   १   ६   १   ११
 २याः । सोमाअर्षा२४३ । वायिष्णा३उवा३ । वा२३
 ११
 ४५यि(३) ॥ १२ * ॥ [३]

                                 १ ८ १८ १८   १   १
 ॥ आग्नुभार्गवम् ॥ प्रसोमासोवि । पश्चा३यिताः ।
 १८   १   १   १   ५   १   १
 आपोनया३ । ताज२र्म्मा२३४याः । वनाना१यिमा२ ।

१२   १   ५   ५   १ १८ ८
 द्विषा३ः । आ२३४यिवो३हायि ॥ (१)   अभिद्रोषानि ।

१   १   १ ८   १   १   ३   ५   १८
 वधा३वाः । शूद्रा३ता३ । स्या३धा२रार३४या । वाजा
 १   १२   १   ५   ५   १ १८   ८
 फ्रो३मार२ । तमा३ । आ२३४रो३हायि ॥ सुताइन्द्रा

१८   १   १   ८ १   १   ५
 य । वाया३वायि । वारुणाया३ । मारु२ङ्गा२३४याः ।

१८   १   ११   १   ५
 सोमाअर्षा२ । तुवा३यि । ष्णा२३४वो३हायि(३) ॥ ११† ॥ [४]

                                 १ ८ ८ १ १   १   १ १   १ १
 ॥ जरावोधीयम् ॥ प्रसोमासोवा । वायिपश्चिताः । अपो
 १   ८ १   १   ४६   ५८
 ना३४या । तज२र्म्मायाः । वनाना१यिमा२३हायि । षाः ।

● क० ना० १ प्र० १ अ० ११ वा० ।
 † क० ना० १ प्र० १ अ० ११ वा० ।

इवो३४५ई । डा ॥ (१) अभिद्रोषोवा । नायिवधवाः ।

शुक्राचार३र्त्ता । स्यधाराया । वाजाङ्गो३मा३र३न्ताम् ।

ष । सरो३४५ई । डा ॥ (२) सुताइन्द्रोवा । यावाय

वायि । वरुणा३३या । मरुद्गायाः । सोमाचा३र्षा

३३न् । वि । षावो३४५ई । डा (३) ॥ १२ * ॥ [५]

॥ सोमसाम† ॥ प्रसोमासाः । विर्पा३च्चिताः । चापो

नाया३न्ता३यि । ऊर्मयः । वानानायिमा३४ । हाउ ।

हिषा३इवा ॥ (१) अभयिद्रोषा । निवा३भ्रवाः । शुक्रा

आर्त्ता३स्या३ । धारया । वाजाङ्गो३मा३४ । हाउ ।

तमा३प्र३रान् ॥ (२) सुताइन्द्रा । यवा३यवायि । वारु

षाया३मा३ । रुद्गियाः । सोमाचा३र्षा३४ । हाउ । तु

वा३यि३ष्वा३वायि । हो३पुई । डा (३) ॥ १३ * ॥ [६]

* डा० मा० १४प्र० १५० १२सा० । † “जायपीसोमसाम” — इति ष० पु० पाठः ।

‡ डा० मा० १४प्र० १५० १२सा० ।

॥ रौहितकुलीयम्* ॥ प्रसोमासोविपाः । चिना२ः ।
 अपोनयन्तजर्मा२३याः । वाना२नायिमार३ । हिषो२
 ३४वा । आप्रयिवोईहायि ॥(१) अभिद्रोणानिवा । भ्रवा
 २ः । शुक्रा३तस्यधारा२३या । वाजा२ङ्गोमा २३ ।
 तमो२३४वा । क्षापूरो ई हायि ॥(२) सुताइन्द्रायवा ।
 यवा२यि । वरुणायमरुङ्गा२३याः । सोमा२अर्षा३३ ।
 तुबो२३४वा । ष्णाप्रवोईहायि ॥ १४ ँ ॥ [७]

॥ मार्गीयवाद्यम् ॥ प्रसौक्षोवा । मासो२ । विपा
 ३यार३४यिताः । अपोनय । तजर्मा१या२ः । वना ।
 हा । औ३होयि । नार३४यिमा । हार३यिवार३४औ
 २हावा । ए३ । इवार३४पू ॥(१) अभौक्षोवा । द्रोणा
 २ । निवाभार३४वाः । शुक्रा३त । स्याधाशराया२ ।

* "रौहित कुलीयोत्तरम्"—इति अ०पु०पाठः । † उ० मा० १४प्र० १ अ० १ः ६।० ।

^{१२} वाजम् । ^१ हा । ^२ औश्चोयि । ^३ गोश्चमा । ^४ तारमाश्च
^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}
 ३४ औश्चोवा । ए३ । क्षराश्चमा ॥ (२) सुतीश्चोवा ।
 सायिन्द्रार । यवायाश्चवायि । वरुणाय । मरुद्गाश्च
 यारः । सोमाः । हा । औश्चोयि । आश्चर्षा ।
 त्वश्चवाश्चौश्चोवा । ए३ । ण्णुवाश्चपुयि (३) ॥ ११० ॥ [८]
 ॥ आभौकम् ॥ प्राश्चसोमासोश्च । विपौश्चोश्चायि
 ताः । अपोनयन्तुश्चर्षाः । वनामाश्चश्चयिमा ।
 हायिषाश्चवाश्चश्च । आश्चपुयिवोश्चहायि ॥ (१) आश्चश्च
 भिद्रोणाश्च । निवौश्चोश्चोवाः । शुक्रातस्यश्चश्चश्च ।
 वाजश्चोश्चश्चमा । तामाश्चवाश्चश्च । क्षाश्चपुरोश्चहा
 यि (३) ॥ १५ ॥ [९]

॥ ऐडसौर्षणम् ॥ प्रसोमासोवा । वायिपश्चाश्चश्चयि

• क० मा० १८प्र० १७० ११सा० । † उ० मा० १८प्र० १७० १५सा० ।

ताः । अपोनया । तज्जर्म्मा२३४याः । वारिना । ना
 २३यिमा । हायिषाद्वा । औ३होवा ॥(१) अभिद्रोणो
 वा । नायिवभ्रा२३४वाः । शुक्राच्छता । स्थधा३रा२३
 ४था । वारिजाम् । गोर३मा । तामक्षरान् । औ३
 ३होवा ॥(२) सुताद्द्वोवा । याथाया२३४वायि । वरु
 णाया । मरु३ङ्गा२३४याः । सो३माः । आ२३र्षा ।
 तद्विषणवा । औ३होवा । चो३र्षु । डा (३) ॥१६* ॥[१०]१८

अथ प्रगाथात्मके—

द्वितीयसूक्ते, प्रथमा ।

प्रसोमदेववीतयेसिन्धुर्नपिष्येअणंसा ।

अ० शोःपयसामदिरोनजायविरच्छाकोशम्माधुसुतम् ॥११॥

● क० मा० १८ प्र० २ अ० १८ सा० ।

† क० आ० ६, १, ३, ४ (२ भा० ८६ पृ०) = क० वे० ७, ५, १४, ९ ।

हे “सोम !” त्वं “देववीतये” देवानां पानाय तदधमं “अर्ण-
सा” वसतीवर्याख्येन “प्रपिप्ये” प्राच्यायसे । तत्र दृष्टान्तः—
“सिन्धुः न” यथा सिन्धुः उदकेन प्रपिप्ये प्रप्यायते तद्वत् [प्यायते-
लिंठि “लिङ्गोच्च(६,१,२६)”—इति षी-भावः], स त्वं “मदिरो
न” मदकरः सुरादिरिव “जागृविः” जागरणशीलः । यद्वा,
नेति सम्प्रत्यर्थं । इदानीं मदकरो जागरणशीलस्त्वम् ।
“अंशोः” लताखण्डस्य “पयसा” रसेन “मधुसुतं” मधुर-रसस्य
चारयितारं “कीञ्चं” द्रोणकलशम् “अच्छ” अभि गच्छसि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ १२ ३ १ ९ ३ ९ ३ १२ २२
आ ह्यर्हतो अर्जुनो अत्के अव्यतप्रियः सूनुर्मर्ज्यः ।

१ १ ३ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ २ २
तमौ ह्यिन्वन्त्यपसो यथारथन्नदीघागभस्त्योः ॥ २३ ॥ २०†

“ह्यर्हतः” स्पृहणीयः “प्रियः” प्रीणयिता “सूनुर्न” सूनुरिव
“मर्ज्यः” मार्जनोयः “अर्जुनः” श्वेतवर्षः † सोमः “अत्के”
रूपे विचित्रे च “आ अव्यत” आहृष्यति “तम्” “ईम्” §

● ख० वे० ७, ५, १४, २ ।

† ‘अत्र यौधाज्यं साम’—इति वि० ।

‡ ‘अर्जुनः—तृणसवर्षः । “इतानि अर्जुनानि सोमप्रतिनिधौ” तस्माद्दर्ज-
न इत्युक्तम्—इति वि० ।

¶ ‘अत्के—मिक्ते, सोमप्रकाशिते’—इति वि० ।

§ ‘तन् ईम्—इति पदप्रसङ्गः’—इति वि० ।

एनं सीमम् अङ्गुलंयः “नदीषु” नदमानासु वसतीवरीषु
 “गभस्व्यो.” वाङ्मिः “आ” आभिसुख्येन “द्विन्वन्ति” प्रेरयन्ति ।
 तत्र दृष्टान्तः—“अपसः यथा” वैगवन्तः शूराः जनाः “रघ”
 सङ्ग्रामेषु प्रेरयन्ति तद्वत् ॥

“अर्जुनः”-“अर्जुने”—इति पाठो ॥ २ ॥ २०

॥ यौधाजयम् ॥ प्रसो३१ । मा३दे । व । वायि
 तार३४यायि । सायिन्धू३ः । नपा३यि । प्येआ३४५ ।
 णार३४सा । अ३शाःपया । सा । मदिरो३ । नजा
 ३४५ । गृ३३४वीः । अक्का३ । कोशा३म् । मधू३४५ ।
 सूर३४ताम् ॥ (१) अक्का३१ । को३शम् । म । धूसूर
 ३४ताम् । आक्का३ । कोशा३म् । मधू३४५ । सूर
 ३४ताम् । आ३हार्यते । अ । जु३नोआ३ । त्कोआ३
 ४५ । व्या३३४ता । प्रिया३ः । छनू३ः । नमा३४५ ।
 जी३र३४याः ॥ (२) प्रिया३१ । छ३नुः । न । मा३र्जा

२३४याः । प्राया३ः । ह्नू२ः । नमा३४५ । जी२३४
 याः । तमायि॒हिन्वा । ति । अपसो२ । यथा३४५ ।
 रा२३४थाम् । नदा२यि । षूवा२ । गभा३४५ । स्ती
 २३४योः(३) ॥ १३ * ॥ [१]

॥ वज्रम् ॥ प्रसो४म । दा४यिवो । तथा३यि ।
 सायिन्धुः । नपायि । प्येआर्णासा३ । आ॒शोःपया
 ३ । सामा२दा२३४यिराः । नजा । गृवीवाओ२३४वा ।
 अका । कोशीवाओ२३४वा । मधू॒पुशुताम् ॥(१) अ
 ष्का४को । शा४मधु । शु॒ता३म् । आ॒क्षा । कोशाम् ।
 मधू॒शुता३म् । आ॒ह्यर्जौ३ । अर्जू२नो२३४आ । त्को
 अ । व्यजौवाओ२३४वा । प्रियः । ह्नौवाओ२३४वा ।
 नमा॒पुर्जियाः ॥(२) प्रिया४ःह । नू४र्त्तम । जिया३ः ।

^{४ ५} प्रायाः । ^{१२} प्रायाः । ^१ खनूः । ^१ नमाञ्ज्याशः । ^{१ २} जामी
^१ द्विन्वाशः । ^१ तियारपार३४साः । ^५ यथा । ^२ रथीवाञ्चौर
^५ ४वा । ^१ नदी । ^{१ २} ^३ षुवौवाचोर२४वा । ^५ गभापूस्तियोः । ^५ षो
 पुई । डा (३) ॥ १३ # ॥ [२]

^{५ ४} ॥ अभौवर्त्तः ॥ ^{१ ४ ५ ४ ४ ५} प्रसोइमाइदेववौतयोवा । ^१ सायिन्धु
^१ ऋपि । ^{१ १ ०} ष्येआर्णाशर । ^१ आशोःपयाइ१२२३४ । ^{२ २} सा
^{४ ५} मदिरः । ^{१ १ २} नजागृशीरः । ^{१ २} अक्काकोशशास्म । ^{१ १} मधुश ।
 १ ^{१ १ १ १ १}
 श्रू२३४५ । ता२३४५म(१) ॥ १३ † ॥ [३]

^{५ ४} ॥ गौगवम् ॥ ^{१ ४ ५ ४ ५ ४ ५} प्रसोइमाइदेववौतयायि । ^१ सायिन्धूरः ।
^{१ २ २} नपियेआइ । ^{४ ५} षासा । ^{१ २ १ २} अशोःपयसामदरइयिरोर । ^१
^{१ २ ४ ५} नजागृवौः । ^{१ १ २} अशोःपयसामदिरः । ^{१ २ ४ ५} नजागृवौः ।

● ऊ० मा० १ प्र० २ अ० १३ सा० ।

† ऊ० मा० ८ प्र० १ अ० १३ सा० ।

१ २ ३२   १   २   ३   १   ५   ४
 आच्छाको । शा । औश्दो । मधोरश्ठवा । श्रूप्रतो
 ६ द्वायि(१) ॥ १७ * ॥ [४]

१ २ १ ३ १ २ १
 ॥ प्रुद्धाप्रुद्धीयाद्यम् ॥ प्रसोमदेववीतयायि । सि
 २ २ १   २   १   २   २ २ १ २
 न्धुर्नपिय्य अर्णारश्सा । अश्रोपयसामदिरोनजागृ २३
 २   १ २   २   १   ३ २   ५ २ २
 वीः । अक्काकोरश्शाश्म् । मार । धुस्रूश्ठौद्दोवा ।
 २ १ १ १ १
 तारश्ठप्रम्(१) ॥ १८ † ॥ [५]

५ २ २   ४ २ ५ ४ २ ५   १
 ॥ गौप्रवम् ॥ प्रसोमाश्देववीतयायि । सायिन्धू
 १   ३ २ २   ४ ५   २   १ २   २
 रः । नपिय्य आश् । णासा । अश्रोःपयसामदारश्चि
 १   २ २   ४ ५   २   १ २   २   ३ २
 रोश् । नजाश्गृवीः । अश्रोःपयसामदिरः । नजाश्
 ४ ५   १   २ २ २   १   २   २   १   ५
 गृवीः । आच्छाको । शा । औश्दो । मधोरश्ठवा ।
 ४   ५   ५ २ २   ४ ४ ४   ५   १
 श्रूप्रतो ६ द्वायि ॥(१) अक्काकोश्शम्नधुश्रुताम् । आच्छा
 १ २   २ २   ४ ५   २ २ १   २
 रः । कौशम्नधुश् । श्रूताम् । आह्वयतोश्चर्जुनोरश्

* क० ग० ८ प्र० २ ख० १७ सा० । † “पदानाः प्रुद्धाश्ठौद्यम्” — इति च० पु० पाठः ।
 ‡ उ० ग० ८ प्र० २ ख० १८ सा० ।

^१ आ२ । ^{४ २} त्के आ३व्याजा । ^{४ ५} आहृय्य^{२ २ १} तौ अज्जु^२ नोअ । ^२ त्के
^{२ ४ ५} आ३व्याता । ^{१ २ २} प्रायःष्ट । ^{१ २ २} ना । ^१ औ३हो । ^१ नमो२ ३ ४
^{५ ४ ५} वा । ^{५ २ ४ ५ ४} जापुयोईहायि ॥ (२) ^{५ १} प्रियःष्टनुर्नमर्जियाः । पा
^{१ २ २} या२ः । ^{४ ५} हनुर्नमा३ । ^{२ २ २} जायाः । ^{२ २} तमो३हिन्वन्त्यपा२३
^१ सो२ । ^{२ २ ४ ५} यथा३राथाम् । ^{२ २ २} तमो३हिन्वन्त्यपसः । ^{२ २} यथा३
^{४ ५} राथाम् । ^{१ २ २} नादीषु । ^{१ २ २} आ । ^{१ ५} औ३हो । ^{१ ५} गभो२३४वा ।
^४ स्तापुयोईहायि ३ ॥ १७ * ॥ [६]

^{२ २} ॥ यौधाजयेक्षारान्तम् ॥ ^{२ ४ ५} पु३सा३१ । ^५ मा३दे । ^५ व ।
^२ वायिता२३४यायि । ^{१ २} सायिन्धू३ः । ^१ नपाऽरयि । ^२ ष्येअ
^{२ १ १ १ १} णी३४५ । ^{२ १ २ १} सा२३४५ । ^{२ २} अ३शोःपया । ^१ सा । ^१ मदिराऽर ।
^२ नजागृ३४५ । ^{२ १ १ १ १} वी२३४५ः । ^१ अ३च्छा२ । ^१ कोशाऽरम् ।
^{२ १ १ १ १} मधु३४५ । ^{२ २} ता२३४५म् ॥ (१) ^{१ ४} अ३च्छा३१ । ^४ को३शम् ।

^५ म । ^{२ ३} धु^५खू^{१ २}र^{१२}३^{१२}४^{१२}ताम् । ^{१२} आ^{१२}ष्का^{१२}रः । ^{१२} को^{१२}शा^{१२}ऽरम् । ^{१२} म^{१२}धु

^{१ २ ३ ४ ५} खू^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ । ^{१ २ ३ ४ ५} ता^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५म् । ^{१ २ ३ ४ ५} आ^{१ २ ३ ४ ५}च्चा^{१ २ ३ ४ ५}र्य^{१ २ ३ ४ ५}तो । ^{१ २ ३ ४ ५} अ । ^{१ २ ३ ४ ५} जु^{१ २ ३ ४ ५}नो^{१ २ ३ ४ ५}चा

^{१ २ ३ ४ ५} ऽर । ^{१ २ ३ ४ ५} ल्को^{१ २ ३ ४ ५}अ^{१ २ ३ ४ ५}व्या^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ । ^{१ २ ३ ४ ५} ता^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ । ^{१ २ ३ ४ ५} प्रि^{१ २ ३ ४ ५}या^{१ २ ३ ४ ५}रः । ^{१ २ ३ ४ ५} छ^{१ २ ३ ४ ५}नू^{१ २ ३ ४ ५}ऽरः ।

^{१ २ ३ ४ ५} न^{१ २ ३ ४ ५}म^{१ २ ३ ४ ५}र्जा^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ । ^{१ २ ३ ४ ५} या^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ः ॥ (२) ^{१ २ ३ ४ ५} प्रि^{१ २ ३ ४ ५}या^{१ २ ३ ४ ५}रः । ^{१ २ ३ ४ ५} छ^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}नुः । ^{१ २ ३ ४ ५} न ।

^{१ २ ३ ४ ५} मा^{१ २ ३ ४ ५}र्जा^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५याः । ^{१ २ ३ ४ ५} पा^{१ २ ३ ४ ५}या^{१ २ ३ ४ ५}रः । ^{१ २ ३ ४ ५} छ^{१ २ ३ ४ ५}नू^{१ २ ३ ४ ५}ऽरः । ^{१ २ ३ ४ ५} न^{१ २ ३ ४ ५}म^{१ २ ३ ४ ५}र्जा^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ ।

^{१ २ ३ ४ ५} या^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ः । ^{१ २ ३ ४ ५} त^{१ २ ३ ४ ५}मा^{१ २ ३ ४ ५}यि^{१ २ ३ ४ ५}त्^{१ २ ३ ४ ५}द्वि^{१ २ ३ ४ ५}न्वा । ^{१ २ ३ ४ ५} ति । ^{१ २ ३ ४ ५} अ^{१ २ ३ ४ ५}प^{१ २ ३ ४ ५}सो^{१ २ ३ ४ ५}ऽर । ^{१ २ ३ ४ ५} य^{१ २ ३ ४ ५}था

^{१ २ ३ ४ ५} रा^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ । ^{१ २ ३ ४ ५} था^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५म् । ^{१ २ ३ ४ ५} न^{१ २ ३ ४ ५}दा^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}यि । ^{१ २ ३ ४ ५} षू^{१ २ ३ ४ ५}वा^{१ २ ३ ४ ५}ऽर । ^{१ २ ३ ४ ५} ग^{१ २ ३ ४ ५}भ

^{१ २ ३ ४ ५} स्ता^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ । ^{१ २ ३ ४ ५} यो^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}५ः (३) ॥ १५ * ॥ [७]

॥ द्वैगतम् ॥ ^{५ २ २ ४ २ ४ ४ २ ५} प्र^{१ २ ३ ४ ५}सो^{१ २ ३ ४ ५}मा^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}दे^{१ २ ३ ४ ५}व^{१ २ ३ ४ ५}ी^{१ २ ३ ४ ५}त^{१ २ ३ ४ ५}या^{१ २ ३ ४ ५}यि । ^{१ २ ३ ४ ५} सा^{१ २ ३ ४ ५}यि^{१ २ ३ ४ ५}न्धु^{१ २ ३ ४ ५}र्न

^{१ २ ३ ४ ५} पि । ^{१ २ ३ ४ ५} प्ये^{१ २ ३ ४ ५}आ^{१ २ ३ ४ ५}र्णा^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}सा^{१ २ ३ ४ ५}र । ^{१ २ ३ ४ ५} अ^{१ २ ३ ४ ५}श्शो^{१ २ ३ ४ ५}रः । ^{१ २ ३ ४ ५} ह्री^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}हो^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}वा । ^{१ २ ३ ४ ५} प^{१ २ ३ ४ ५}य

^{१ २ ३ ४ ५} साम^{१ २ ३ ४ ५}दि^{१ २ ३ ४ ५}रो^{१ २ ३ ४ ५}न^{१ २ ३ ४ ५}जा^{१ २ ३ ४ ५}गृ^{१ २ ३ ४ ५}ष्वी^{१ २ ३ ४ ५}रः । ^{१ २ ३ ४ ५} अ^{१ २ ३ ४ ५}ष्का^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}रः । ^{१ २ ३ ४ ५} को^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}शा^{१ २ ३ ४ ५}र^{१ २ ३ ४ ५}३^{१ २ ३ ४ ५}४^{१ २ ३ ४ ५}चौ

० क० म० १४५० १५० १५५० ।

होवा । ए३ । मधू२रस्यु३ता२३४धूम् ॥ (१) अ॒च्छा॒को॒श्

४५४ ४ १ २ २२ १ ५ २ २
 ३श॒म्ना॒धु॒स्यु॒ताम् । आ॒च्छा॒को॒शम् । मधू॒स्यु॒ता॒रम् ।

३२ २ ५ २ २ १ २ २ ०
 आ॒हा॒३ । द्यौ॒श्द्यौ॒श् । वा । र्यतो॒भ॒जु॒नो॒भ॒क्ते॒अ॒व्या॒ता

२ । प्रि॒या॒र॒ः । च॒र॒ना॒३३४अ॒धो॒वा । ए३ । न॒मा॒र

१ ३ १ १ १ १ ५ २ ४ ५ ४ ५ १ २ २
 जि॒र्जि॒या॒र॒३४५ ॥ (२) प्रि॒यः॒द्व॒न्नु॒र्न॒म॒र्जि॒याः । प्रा॒यः॒द्व॒नुः ।

१ २ ३ २ ५ २ २ १
 न॒मा॒र्जि॒श्या॒रः । त॒मा॒श॒यि॒म् । द्यौ॒श्द्यौ॒श्वा । दि॒व्य

२ २ १ १ ५ २ २ ५ २
 न्य॒प॒सो॒य॒था॒रा॒श॒था॒रम् । न॒दा॒र॒श॒यि । पू॒र॒वा॒र॒३४अ॒धो

२ २ १ ३ १ १ १ १ १
 हो॒वा । ए३ । ग॒भा॒र॒स्ति॒यो॒३३४५ ॥ (३) ॥ १२ * ॥ [८]

५ २ २ ४ २ ५ ४ ५ १ १
 ॥ पौ॒रु॒ह॒न्म॒नम् ॥ प्र॒सो॒मा॒इ॒दे॒व॒ीत॒या॒यि । सा॒यि

२ २ २ २ १ १ २ २
 न्यु॒र्न॒पि । प्ये॒षा॒र्णा॒शा॒र । या॒सा॒र । आ॒श्रोः॒प॒य ।

१ ५ २ १ २ १ २ ३ ५ १
 सा । म॒दि॒रो॒श् । म॒दि॒रो॒श् । ना॒जा॒यृ॒र॒३४धी । आ

^{१ २ १} च्छाकोशाम् । ^{१ ३} माधुश्चू२३४ताम् । ^५ मधूपूश्चुताम् ॥ (१)

^{५ २ १ ४ ५ ४} अचक्षाकोशमधुश्चुताम् । ^५ आच्छाकोशम् । ^{१ २ २२} मधुश्चू

^१ श्वा२म् । ^१ श्रूत्वा२म् । ^{१ १} आह्वय्यतः । ^{१५} चा । ^२ जुनो

^१ आ३ । ^{१ २ १} जुनोआ३ । ^{१ २ ३ ५} त्क्वेअव्या२३४ता । ^{१ २२ १} प्रायःसूनुः ।

^{१ ३ ३} नमाज्जा२३४याः । ^५ नमापूजिर्जयाः ॥ (२) ^{५ १ ४ ५} प्रियःसूनुर्न

^४ मज्जिर्जयाः । ^५ प्रायःसूनुः । ^{१ २२} नमाज्जाश्या२ः । ^{१ १} जाया२ः ।

^{१ २ ३} तामीह्विन्व । ^{१५} तायि । ^१ अपसो३ । ^{१ २} अपसो३ । ^{१ १} याथा

^१ रा२३४याम् । ^५ नादीषुवा । ^{१ २२ १} गाभस्ता२३४योः । ^५ गभा

^४ प्रस्तियोः । ^४ द्योपुई । ^४ डा(३) ॥ १३ * ॥ [८]

॥ हारायणम् ॥ ^{१ २} प्रसोमदौहो२यिववौतयायि । ^{१ १} सा

^२ यिन्धुर्नपिप्येअर्णसा । ^{२ १} शोःपाश्या । ^{१२} सामदिरो । न

० क० ग० १८५० १७० १२५० ।

जाश्वा । गृवीरः । अक्काकोशमधोवाश्चो२३४वा ।

स्तूप्रयोद्हायि ॥ (१) अक्काकोशौहो२यिमधुश्चुताम् । आ

क्काकोशमधुश्चुतम् । आहार्या३तो । अज्ज् नो३आ ।

त्के३आश्वा । व्याता२ । प्रियः३सूनुर्नमीवाश्चो२३४वा ।

जाप्रयोद्हायि ॥ (२) प्रियः३सूनु३हो२यिनमज्जिर्जयाः । प्रा

यः३सूनुर्नमज्जिर्जयः । तमायि३हा३यिन्वा । तियपसो ।

यथा३हायि । राया२म् । नदीषुवागभोवाश्चो२३४वा ।

स्ताप्रयोद्हायि (३) ॥ १४ * ॥ [१०]

॥ द्विहिङ्कारं वामदेव्यम् ॥ प्रसोमा३श्देववीतयायि ।

सायिन्धुर्नपिप्ये३अर्णसा३ग्नेः पयसामदिरो३ऽनजौहो ३ ।

ऊम्ना२ । गृ२३वीः । अक्काकोशमधो३हो३ । ऊम्ना

२ । श्रुताम् । ^{४ ५} औ२३ होवा ॥ (१) ^{१ १२} अच्काको ३ २ ३ श्र
^५ म्मधुश्रुताम् । ^{१ २ २} आच्छाकोशम्मधुश्रुतमाह्वर्यतो अर्जुनो
^{१ २ ३ २ २} आन्कभौहो३ । ^१ ऊम्मा२ । ^{१ १} व्या२३ता । ^{१ २ २} प्रियस्त्वनुर्नमौ
^१ हो३ । ^१ ऊम्मा२ । ^{१ २ ४ ५} जिया । ^{२ १} औ३ होवा ॥ (२) ^{२ १} प्रियः स्वर
^{४ ५} श्रुनुर्मज्जियाः । ^{१ २} प्रायः स्वनुर्नमर्जियस्तमीह्विन्वत्यपसो
^{२ ३ २ १} ऽयथौहो३ । ^१ ऊम्मा२ । ^{१ २} रा२३याम् । ^{१ २} नदीषुवाऽगभौ
^१ हो३ । ^१ ऊम्मा२ । ^१ स्तियोः । ^{४ ५} औ २ ३ होवा । ^४ हो५

ई । डा(३) ॥ १७ ० ॥ [११]

॥ कण्वरथतरं ॥ ^{२ २ १ २ २ १ २ १ १} प्रासोमदेवतीतयायि । ^{२ १} सिन्धुर्न
^{१ १ २ १} पायि । ^{२ २ २ २} ह्ये३ आर्णा३सा । ^{२ २ २ २} अग्नीः पयसामदिरोनजागृ
^{१ ४ २} वार३४ ऐहि । ^{२ २ २} अच्छाको२३४ ग्राम् । ^५ मधा३१ उवा२३ ।
^{१ २ ३ २} ए३ । ^{२ २ २} अत्तमा ॥ (१) ^{२ २ २ २ २ २ २ २} आच्छाकोशम्मधुश्रुताम् । ^{२ १ २} अच्का

• क० ना० १८५० २५० १० सा० ।

^१ कोशाम् । ^{२ २ २} मा३धुश्चू३ताम् । ^२ आ३र्ह्यतो३र्जु३नो३चत्के
^{१ २} अ३व्यता३३४ऐ३ही । ^{५८} आ३३हा३र्या३३तो । ^{२ १ २ २} अ३र्जु३नो३अ३त्के३अ
^{१ २} व्य३ता३३४ऐ३ही । ^{५८} पि३यः३सू३र३३४नूः । ^{५ २} म३मा३३१उ३वा३३३ । ^२ ए३३ ।
^{२ ३ २} जि३य३आ ॥ (२) ^{५८ १८ २ १ २ १} प्रा३यः३सू३नु३र्न३म३र्जि३याः । ^{२ १८} पि३यः३सू३नूः । ^२ ना
^{१ २ २} इ३मा३र्जा३३याः । ^५ त३मी३३च्चि३न्व३न्त्य३प३सो३य३था३३३४मै३ही । ^{५८} ता
^{१ २ २} इ३मा३यि३३हा३३यि३न्वा । ^{५ २ ३} ति३य३प३सो३य३था३३३४मै३ही । ^{५८ २ १८} न३दौ
^{५ २} पू३र३३४वा । ^{२ ३ ३ ३ ३ २} ग३भा३३३४वा३३३३ । ^{५३} ए३३ । ^३ स्ति३थो३वा ॥ ६ * ॥ [१२] २०

अथ तृतीयतृचे, † प्रथमा ।

^{१ २८ ३ २ ३ १ २ ३ १ ३}
 प्र३सो३मा३सो३म३द३च्यु३तः३श्र३व३से३नो३म३घो३ना३म ।

^{३ २ ३ १ २}
 सु३ना३वि३द३यो३च३क्र३मुः ॥ १ ‡ ॥

० ऊ० जा० २२म० २अ० ६सा० ।

† 'उक्लामाध्वन्दिभः पवमानः, उक्लानि गायत्राणि ००० । आर्भवः पवमानो पक्लवः तस्य ज्योतिहोमवत् इन्द्रासि सान्नाहावननामर्धयैरिवोचाने'—इति वि० ।

‡ ङ० आ० ५, २, १ (१भा० ३०पु०) = ङ० वे० ६, ८, २२, १ ।

“सोमासः” सोमाः “मदद्युतः” मदआविणः “सुताः”
अभिषुताः सन्तः “विदधे” यज्ञे “मघोनां” हविषतां “नः”
अस्माकं “अवसे” अत्राय कीर्त्तये वा “प्र अक्रमुः” प्र गच्छन्ति ॥

“मघोनां”-“मघोनः”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २२ २ १ २ २
आदी० ह० सोयथागणं विश्वस्याविवशन्मतिम् ।

१ ३ १ २२
अत्योनगोभिरज्यते ॥ २ * ॥

“आत्” अपिच “ईम्” अयं सोमः “हंसो” यथा” “गणं”
जनसङ्घं स्वगतिविशेषेण स्वनेन वा प्रविशति, तद्वत् “विश्वस्य”
सर्वस्य स्तोत्रजनस्य “मतिं” स्तुतिं बुद्धिं वा “अत्रोवशत्” वशं
नयति ; स च सोमः “अत्यो न” अश्व इव “गोभिः” गव्यैरदकै
र्वा “अन्यते” सिध्यते सिन्धोःक्रियते ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
आदीन्वितस्यपोषणोहरि० हिन्यन्त्यद्रिभिः ।

२ २ १ २ ३ १ २
इन्दुमिन्द्रायपीतये ॥ ३ † ॥ २१

० ख० वे० ६, ८, २२, २ ।

† ‘हंसः—आदित्यः’—इति वि० ।

‡ ख० वे० ६, ८, २२, २ । अत्रेव च पुनः ५, २, ४, २ । परं तत्र तु “वतन्ति
नस्य”—इति पाठः ।

“आत्” अपिच “ईम्” एत् “हरिं” हरितवर्णम् “इन्दुम्”
सोमं “चित्तस्य” ऋषेः “योषधः” * अङ्गुलयः “अद्रिभिः”
प्रावभिः “हिवन्ति” । किमर्थम् ? इन्द्राय इन्द्रस्य “पीतये”
पानार्थम् ॥ ३ ॥ २१

॥ स० हितम् ॥ ^{१ २ २ २ २} प्रसोमासोम । ^{१ २} दारच्युताः । अ
^{१ २ ३} वार । ^{१ २ ३} सारि यिनो । ^{१ २} मारघोनाम् । ^{१ २} सूर्यताः ।
^{१ २} वारियदा । ^{२ ३} थेषार ३ । ^{१ २} हाउवा ३ । ^{१ २ ३ ४} क्रार ३ ४
^१ मूः (१) ॥ १४† ॥ [१]

॥ आप्तुभार्गवम् ॥ ^{१ २ २ २ २ २} प्रसोमासोम । ^{१ २} दच्युताः ।
^{१ २ ३} आवसेनोर । ^{१ २ ३ ४} मारघोर ४ नाम् । ^{१ २} सुतावाशयि । ^{१ २} दार ।
^{१ २ ३} थेषार । ^{१ २ ३ ४} क्रार ३ ४ मोद्दयि (१) ॥ २० ‡ ॥ [२] २१

● ‘योषधः’—युनिवधे, मित्रवधकर्तारः ऋत्विजः,—इति वि० ।

† उ० मा० १ प्र० १ अ० १४ सू० ।

‡ क० मा० १ प्र० १ अ० १० सू० ।

अथैकर्षे चतुर्थसूक्ते*—प्रथमा ।

३ १ २   ३ १ २ २ १ २   ३ १ २
अयापवस्वदेवयूरेभन्पर्येषिविश्वतः ।

२ ३ १ २
मधोर्धाराअसृक्षत ॥ १ ॥ †

हे सोम ! “देवयुः” देवान् कामयमानः त्वम् “अया” अनया धारया “पवस्व” क्षर । ततः “रेभन्” शब्दायमानः “पवित्रं” “विश्वतः” “पर्येषि” परिगच्छसि । अनन्तरं “मधोः” मद्दकरस्य तव “धाराः” आत्मीयाः “असृक्षत” सृज्यन्ते ॥

अत्र द्वितीय-तृतीय-पादौ व्यत्ययेन ‡ पाठौ ॥ १ ॥

अथैकर्षे पञ्चमे—प्रथमा ॥

१ २   ३ १ २   ३ २ ३ १ २   ३ १   २
पवतेर्ह्यतोद्धरिरतिह्वरात्सिरत्तद्ध्या ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभ्यर्षेस्तोतभ्योवीरवद्यशः ॥ २ ॥ §

* सूक्ते, मानपत्न्ये, पदकारमथे, विवरचमते षेदमपि सूक्तं तृषं ; तथाषेदमेव सूक्तमस्य प्रपाठकस्यान्यमिति ।

† सू० वे० ७, ५, ११, ४ ।

‡ तथाच—“अयापवस्वदेवयुर्मधोर्धाराअसृक्षत । रेभन्पर्येषिविश्वतः”—इति सू० पाठः ।

§ मूलादिमते लिप्यस्य ह्यविंशति-सूक्तस्य द्वितीयेति ।

§ सू० आ० ६, २, ३, ११ (२ भा० २२० पृ०) = सू० वे० ७, ५, ११, २ ।

(३७)

“हृद्यतः” स्मृहणीयः “हरिः” हरितवर्षः सोमः “रंघ्रा”
 टृतीयाया आकारः साधुवेगेन “हरांसि” कुटिलानि अटुज्जनि
 पवित्राणि “अति पवते” अतीव गच्छति । किं कुर्वन् ? स्तोत्रभ्यः
 “बीरवत्” पुत्रयुक्तं “यशः” “अभ्यर्षन्” अभिगमयन् पवते ॥ २ ॥

अथैकत्रै षष्ठे प्रथमा # ।

१ २ ३ १२ २२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 प्रसुन्वानायान्धसोमर्त्तनिवष्टतद्वचः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३
 अपञ्चानमराधसुष्टतामखन्नभृगवः ॥ ३ † ॥ २२

॥ इति प्रथमः प्रपाठकः ॥

“सुन्वानाय” [षष्ठार्थे चतुर्थी (२, ३, ६२ वा०)] सुन्वानस्य अभि-
 षूयमाणस्य “अन्धसः” अदनीयस्य सोमस्य “तत्” प्रसिद्धं “वचः”
 वचनं घोषं “मर्त्तः” मारकः कर्मबिघ्नकारी “न प्र वष्ट” न भजतां
 न शृणोत्विति यावत् । तथा हे स्तोतारः ! “अराधसं” साधक-
 कर्म-रहितं “ज्ञानम्” “अपष्टत” । तत्र दृष्टान्तः—“मखं न”
 यथा पुरा अपराधं मखम् एतन्नामानं “भृगवः” अपष्टतवन्तः
 तथा अपष्टतेत्यर्थः ॥

“प्रसुन्वानाय”-“सुन्वानस्य”, “वष्ट”-“ष्टत”—इति पाठौ ॥१॥२२

०. मूलादिनवे निषव्यक् द्वाविंशति-सप्तस्य तृतीयेति ।

† ३० वा० ६, ९, १, ८ (१भा० १६८ पृ०) = ३० वे० ७, ५, ९, १ = चर्च-
 वीतराधां पुनः ६, २, ३, १ ।

॥ आकारम् ॥ पव । तेहा३४ । औद्योपूर्यतोहरा
 यिः । अतिहरासिर५ । हा३४या३४ । अर्षा । स्तो
 त्भ्योवायि । रा३वद्य । शार३४५ः(३) ॥ १६ # ॥ [१]

॥ गौरोवितम् ॥ प्रसु । न्वाना ३ । यमन्वसाः । म
 र्त्तीनवष्टतद्वहा३४ः । अपञ्चाना३१२४म् । अराप्रधसा
 म् । हातामखा३१२४म् । नभोवा । गाप्रवोईहायि ॥
 (३) ॥ १७ * ॥ [२]

॥ सुज्ञानम् ॥ पवतेहा । र्यतोहरायिः । अजिहा
 रा३ । सिर५द्विया । अभियार्षा३ । स्तोतृ । भ्यो
 र्वा३४४औद्योत्रा । रवद्यशय३उपार३४५(२) ॥ १५ # ॥ [३]
 ॥ काशीजम् ॥ पवतेहा । र्यतोहार३रा३४यिः ।

० क० ना० १६म० २५० १६सा० ।
 † क० ना० १५० २५० १७सा० ।
 ‡ क० ना० ६म० २५० १५सा० ।

अजिङ्गरा । सिर^२ह्यार^२या^२३४ । अभियर्षा । स्तोतृभ्यो^२
 वीरवत् । या^२२ । शा^२ २ ३ ४ । औ^५होवा । ऊ^२ २ ३ ४
 पा(२) ॥ १६ * ॥ [४]

॥ पौष्कलम् ॥ पवते^{२ १ २ ४ ५}ह्यर्ष्य^५ । तो^{२ ५}हा २ ३ ४ रायिः ।
 अतिङ्गरा । सायिर^{२ १ २ १}ह्यार^{२ ३ ५}या^{२ १}३४या । अभा^७अर्षा । स्तोतृ^७
 रभ्यो^२र^२३४^२पु^२वा^२ई^२५^२इ^२यि । रवद्य^{२ १ ३ १ १ १ १}शा^२र^२३४^२पुः ॥ २ † ॥ [५] २२

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायण्यस्य द्वितीयस्याध्यायस्य
 षष्ठः खण्डः ॥ ६ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्हं निवारयन् ।
 पुमर्थास्यतुरीयेयाद् विद्यातीर्थं-महेश्वरः ॥ १ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-
 श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्नाय्य-धुरन्धरेण सायणा-
 चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-
 प्रकाशे उत्तरायण्ये द्वितीयोऽध्यायः ॥

* ऊ० मा० ६ प्र० २ अ० १६ सू० ।

† ऊ० मा० ८ प्र० २ अ० २ सू० ।

‡ 'विद्वत्सौमिकं प्रथममद्यः समाप्तम्'—इति वि० ।

॥ 'समाप्तं प्रथमः प्रपाठकः'—इति वि० । नृणादिसर्वसम्पत्तौ तदिति अन् ।

यस्य निश्चसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्भेमे, तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १ ॥

॥ अथ तृतीयोऽध्यायः आरभ्यते * ॥

तत्र,

पवस्त्रवाचइति पञ्चतृचात्मके प्रथमखण्डे —
प्रथमखण्डे—प्रथमा ।

११ ३ १ १ ३ १२ २२ १ १ ३ १ १
पवस्त्रवाचोअग्निःसोमचित्राभिहृतिभिः ।

११ १२ ३ १ २
अभिविश्वाणिकान्या ॥ १ ॥ †

हे “सोम !” “अग्निः” मुख्यः‡ त्वं “चित्राभिः” पूज-
नीयैः॥ “जतिभिः” रक्षणीयैः सह “वाचः” अस्मदीयाः स्तुतीः

● ‘इदानीं द्वितीयमहारात्र्यते द्वितीयं प्रपाठकः । पञ्चदशस्त्रीमिकं द्वितीय-
महः’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ७, १, २८, ५ ।

‡ ‘अग्निः प्रधानभूताः’—इति वि० । अग्निश्च शब्दन्वेवं वाचस्त्री भगवान्
वाचः—“अप्रममनेनेति वाप्रमरणेनेति वाप्रसम्पादिन इति वा । अपिवापमित्ये-
तदमर्थकमुपबन्धाद्दीत”—इति ६, १५ ।

१ ‘चित्राभिः विचित्राभिः नामाप्रकारैः’—इति वि० ।

प्रति “पवस्व” । [उत्तरार्द्धे उक्तमेवार्धं विशदयति—]
 “विश्वानि” सर्वाणि “वाक्या” वाक्यानि सुत्यात्मकानि वाक्यानि
 “अभि” पवस्वेति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ १ ३ २ १ १ २ १ २ १ १ २
 त्वंसमुद्रिया अपोयियोवाच ईरयन् ।

१ २
 पवस्व विश्व चर्षणे ॥ २ ॥ *

हे “विश्वचर्षणे” सर्वस्य द्रष्टः सोम ! “अपियः” मुख्यः
 त्वं “वाचः” † “ईरयन्” प्रेरयन् “समुद्रियाः” आन्तरिक्षादिः
 “अपः” उदकानि च “पवस्व” धारया चर ॥

“विश्वचर्षणे”-“विश्वमेजय”—इति छन्दोग-बहुचानां
 पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 तुभ्ये मा भुवना कवे महिस्त्रे सोमतस्थिरे ।

१ २ २ १ २
 तुभ्यन्धावन्ति धेनवः ॥ ३ § ॥ १

* ऋ० वे० ७, १, २९, १ ।

† “अपियो वाचः—प्रधानमूलाः अग्न्यजुःसामस्य च वाः”—इति वि० ।

‡ “समुद्रः”—इत्यन्तरिक्षनामस्य निघण्टौ पञ्चदशं पदम् (१, ३) ।

¶ “समुद्रिया अपः—समुद्रे भवाः वापः समुद्रियाः । प्रोक्तस्य चः समुद्रः”—
 इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, २९, १ ।

हे “कवे” क्लान्तकर्म्मन् सोम ! “तुभ्यं” तव “महिम्ने”
 “इमा” इमानि “भुवना” भुवनानि “तस्त्रिरे” तिष्ठन्ति त्वामेव
 पुरस्कुर्वन्तीत्यर्थः । किञ्च “धेनवः” नवप्रसूतिकाः देवानां
 हविःप्रदानेन प्रीणयित्तो गावः * “तुभ्यं” त्वदर्थमेव ‘आशिरं
 प्रयस्व मे’—इति “धावन्ति” आगच्छन्ति ॥

“धावन्तिधेनवः”—इति छन्दोगाः, “अर्थन्तिधेनवः”—
 इति बृहृचाः ॥ ३ ॥ १

अथ द्वितीयतृप्ते—प्रथमा ।

१२ १ १ २ २ १ १ २ १ २ १ २
 पवस्वेन्दोवृषासुतःकृधीनोयशसोजने ।

२ २ २ २ १ २
 विश्वाअपद्विषोजहि ॥ १ ॥ †

हे “इन्दो” सोम ! “सुतः” अभिषुतः “वृषा” कामानां
 वर्धिता “पवस्व” धारया चर “जने” जनपदे “नः” अस्मान्
 “यशसः” यशस्विनः “कृधि” कुरु ; “विश्वान्” विश्वान् सर्वान्
 “द्विषः” हेष्टुन् शत्रून् “अपजहि” मारय च ॥ १ ॥

* ‘धेनवः—गावः । अथवा धेनव आदित्यरश्मयः’—इति वि० ।

† ख० पा० ५, १, ५, ३ (१भा० ३२५०) = ख० वे० ७, १, २२, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ २
 यस्यतेसख्येवयसासद्यामपृतन्यतः ।

१ २ ३ १ २ ३ २
 तवेन्दोद्युम्नउत्तमे ॥ २ ॥ *

हे “इन्दो” सोम ! “अस्य” † अस्मिन् यागे वर्त्तमानस्य
 “ते” तव “सख्ये” सखित्वे सति वयं स्तोतारः “तव” त्वदीये
 “उत्तमे” श्रेष्ठे “द्युम्ने” अन्ने तृप्तिं प्राप्ताः [तथाच यास्कः—
 “द्युम्नं द्योततेर्यशो वाक्त्रं वा (निरु० नै० ५, ५)”—इति]
 “पृतन्यतः” युद्धमितः शत्रून् ‡ “सासद्याम” अभिभवेम ¶ ॥

द्वितीय-तृतीयपादौ व्यत्ययेन पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
 यातेभीमान्यायुधातिग्मानिसन्तिधूर्वणे ।

१ २ ३ २
 रक्षासमस्यनोनिदः ॥ ३ § ॥ २

* ऋ० वे० ७, १, १३, ४ ।

† मूलपाठस्तु “अस्य”—इति ; विवररक्षतापि तथैव स्वीकृतम्, पदपञ्च-गान-
 पन्थादावपि तथैव श्रूयते ।

‡ ‘पृतन्यतः—पृतनाः सेनाः, ताभिर्धेयाण्यपि ते स्त्रिताः वीरपुरुषाः’—इति
 वि० । ‘उतनाः’—इति सङ्ग्रामनामस्तु निवर्त्यै अष्टादशं पदम् (२, १० ।

¶ ‘सासद्याम—सचेम’—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, २२, ५, १ ।

हे “सोम !” “ते” तव “या” यानि “भीमानि” शत्रूणां
भयङ्कराणि “तिग्मानि” तीक्ष्णानि “आयुधा” आयुधानि *
“धुर्वणे” शत्रुबन्धार्थं सन्ति तैः “आयुधैः” “समस्य” सर्वस्य
शत्रोः “निदः” निन्दायुक्तं “नः” अस्मान् “रक्ष” पालय । ३॥ २

अथ तृतीयतृचे—प्रथमा ।

१२   ११ १   २ २ १ २   ३ १ २
वृषासोमद्युमा^१ असिवृषादेववृषव्रतः ।

२ २ १ १
वृषाधर्माणिदधिषे ॥ १ ॥ ‡

हे “सोम !” “वृषा” कामानां वर्षिता त्वं “द्युमान्” दीप्ति-
मान् “असि” । अपिच हे “देव” द्योतमान सोम ! “वृषा”
त्वं “वृषव्रतः” वर्षणशौलकर्मासि । किञ्च हे सोम ! “वृषा”
त्वं “धर्माणि” देवानां मनुष्याणाञ्च हितानि कर्माणि “दधिषे”
धारयसि ॥

“दधिषे”-“दधिषे”—इति पाठौ ॥ १ ॥

* ‘शत्रुवृष्टिप्राप्तसोमरादीनि’—इति वि० ।

† ‘निदः’—नितरां दृष्ट्वाति निदः, तस्य सम्बोधनं निदः—इति वि० ।

‡ अ० आ० अ० ६, १, २, ८ (२भा० ६३ ष०) = अ० वे० ७, १, ३९, १ ।

अथ द्वितीया ।

१२ ३१ २ २३११ १३१२ ३२
 वृष्णास्तोवृष्णांश्शवोवृषावनंवृषासुतः ।

१२ २२३१२ २२
 सत्वंवृषन्वृषेदसि ॥ २ ॥ *

हे “वृषन्” कामानां वर्षक सोम ! “वृष्णोः” वर्षितुः †
 “ते” तव “शवः” बलं ‡ “वृष्णां” वर्षणशीलं भवति “वनं”
 तव भजनमपि, “वृषा” वर्षणशीलं “सुतः” अभिषुतः तव
 रसोऽपि “वृषा” वर्षणशीलः “स त्वं” “वृषेदसि” वर्षणशील
 एवासि भवसि ॥

“सुतोमदः”—इति, “सत्वंसत्यम्”—इति च पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२३ ११ ३३२१२ २२३ १२ २२
 अश्वीनचक्रदोवृषासङ्गाइन्दोसमर्वतः ।

१२ ३ १२ २२
 विनीरायेदुरोवृधि ॥ ३ ॥ †

हे “इन्दो” सोम ! “वृषा” त्वं “अश्वीन” अश्वद्वय “सस्रकदः”
 सङ्कन्दसे । अपिच “गाः” पशून् “अर्वतः” अश्वान् अस्मभ्यं

* ऋ० वे० ७, १, २९, २ ।

† ‘वृष्णोः—वृषु सेचने (आ० पर०) सेचन-समर्थस्य ते’—इति वि० ।

‡ “शवः”—इति बलनामसु निघण्टौ तृतीयं पदम् (१, ९) ।

॥ ऋ० वे० ७, १, २९, २ ।

सम्प्रयच्छसीति शेषः । किञ्च “नः” अस्माकं * “राये”
धनाय “दुरः” द्वाराणि “विदधि” विदधतामि कुह ॥ ३ ॥ ३

अथ चतुर्थतृचे—प्रथमा ।

१२ १ २३ १ २३ १ २
वृषाद्वासिभानुनाद्युमन्तन्वाहवामहे ।

१२ २ १ २
पवमानस्वर्हृशम् ॥ १ ॥ †

हे सोम ! त्वं “वृषासि हि” अभिमत-फलानां वर्षिता
भवसि खलु । तस्मात् हे “पवमान” पूयमान वा सोम !
“स्वर्हृशं” सर्वस्य [सूर्यस्य वा] द्रष्टारं [सर्वे देवैर्द्रष्टव्यं वा]
“भानुना” तेजसा “द्युमन्तं” दीप्तिमन्तम् अतिशयेन तेजस्विन-
मित्यर्थः [स्तुतिमन्तं वा], “त्वा” त्वां वयं “हवामहे” यज्ञेषु
आह्वयामहे ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ १२ १ १२ २ १ २ २ १ २
यदङ्घ्रिःपरिपिच्यसेमर्त्यज्यमानआयुभिः ।

१ २ ३ १ २ १ २
द्रोणिसधस्थमश्रुषे ॥ २ ॥ ‡

* ‘नः-अस्माभ्यम्’—इति वि० ।

† ऋ० आ० ५, २, ५, ४ (२भा० ३२पृ०) = ऋ० वे० ७, १, १, ४ ।

‡ ऋ० वे० ७, २, १, १ ।

हे सोम ! त्वम् “आयुभिः” मनुष्यैः * ऋत्विग्भिः “मृज्य-
मानः” अतिशयेन शोध्यमानः सन् “अङ्गिः” वसतीवर्याख्याभिः
“यद्” यदा “परि सिच्यसे” परितः सिच्यमानो भवसि, तदानीं
“द्रीणे” द्रीणकलशेन गृह्यमाणः सन् “सधस्थं” सह तिष्ठन्त्यचेति
सधस्थं स्थानं ग्रहचमसादिकम् “अशुषे” व्याप्नोषि ॥

“मृज्यमानआयुभिः”—“मृज्यमानो गभस्त्वोः”—इति, “द्रीणे”—
“द्रुणा”—इति च पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २   ३ २ ३ १ २
आपवस्वसुवीर्यमन्दमानःस्वायुधः ।

३ १ २ ३ १ २
इहोषिन्दवागहि ॥ ३ १ ॥ ४

हे “स्वायुध” ! यज्ञे स्फुर-कपालादीनि दशायुधानि-इत्यभि-
धीयन्ते, शोभनानि तानि यस्य स तथोक्तः । यद्वा धनुरादीन्या-
युधानि यस्य सः, तादृश हे सोम ! त्वं “मन्दमानः” मोदमानः
सन् [अन्तर्णीतस्त्वर्थः] देवान् स्वयं मादयन् † “सुवीर्य”
शोभनवीर्योपेतं पुत्रादिकमस्माकम् “आ पवस्व” पवतिर्गत्यर्थः,
आ प्रापय । किञ्च हे इन्द्रो ! ग्रहेषु चमसेषु रक्षणशील सोम !

* “आयुवः”—इति निघण्टौ महृष्यनामसु सप्तदशं पदम् (२ १) ।

† ऋ० वे० ७, ९, १, ५ ।

‡ ‘मन्दमानः—शोध्यमानः तप्यमानो वा’—इति वि० ।

“इह उ” इहैव * अस्मदीये यत्रे “सु आगहि” सुष्टुं †
आगच्छ ॥ ३ ॥ ४

अथ पञ्चमतृचे—प्रथमा ।

१ २   ३ १ २ १ २   ३ २
पवमानस्यतेवयम्यवित्रमभ्युन्दतः ।

३   १   २ २
सखित्वमावृणीमहे ॥ १ ॥ ‡

हे सोम ! “पवित्रम् अभ्युन्दतः” पवित्रमभिदयतः † “पव-
मानस्य” अरतस्य “ते” तव “सखित्वं” सख्यं वयम् अमहीयवः
आङ्गिरसाः स्तोतारः “आ वृणीमहे” प्रार्थयामहे ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
येतेपवित्रमूमयोभिन्नरन्तिधारया ।

१ २
तेभिर्नःसोममृडय ॥ २ ॥ §

हे सोम ! “ते” तव “ये” ऊर्ध्वयः तरङ्गाः ॥ “पवित्र”

* † ‘उ, सु—इति द्वावपि पदपूरणौ,—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, १, १८, ४ ।

† ‘अभ्युन्दतः—आद्रं कुर्वन्,—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, १८, ५ ।

॥ ‘ऊर्ध्वयः—त्वदीयाः, सोमसङ्गताः—इति वि० ।

“धारया” “अभि चरन्ति” तेभिः तैः जर्मिभिः “नः” अस्मान्
“सृङ्गय” सुखय ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २   ३ १ २   २ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
सनःपुनानआभररयिवीरवतीमिषम् ।

१ २   ३ १ २
ईशानःसोमविश्वतः ॥ ३ * ॥ ५

हे सोम ! “विश्वतः” सर्वस्य जगतः “ईशानः” ईश्वरः
“सः” अभिषुतः “पुनानः” पूयमानः त्वं “नः” अस्मभ्यं “रयिं”
धनं “वीरवतीं” पुत्राद्युपेतम् “इषम्” † तम् “आभर”
आहर ॥ ३ ॥ ५

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराचन्यस्य तृतीयस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ‡ ॥ १ ॥

—000—

● अ० वे० ७, १, १९, १ ।

† ‘रयं—दृष्टिमन्त्रं वा—इति वि० ।

‡ ‘उक्तं षड्विध्यवसानम्’—इति वि० ।

अथ द्वितीयखण्डे *—

प्रथमतृषे—प्रथमा ।

३ १ २ १ ३ १ २ ३ १ २
अग्निन्दुतवृष्णीमहे होतारं विश्ववेदसम् ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
अस्य यज्ञस्य सुक्रतुम् ॥ १ ॥ †

[अग्नेर्दूतत्वमेतन्नव्याख्याने तैत्तिरीयब्राह्मणे समाम्ना-
यते—‘अग्निर्देवानां दूत आसीदुग्रनाकाव्योऽसुराणाम्’—इति]
तादृशं देवं “दूतम्” अग्निम् अस्मिन् कर्मणि वृष्णीमहे
भजामः । कीदृशं “होतारं” देवानामाह्वानात् “विश्ववेदसं”
सर्वधनोपेतं [बहुव्रीहौ विश्वं सञ्ज्ञायाम् (६, २, १०६)—
इति पूर्वपदान्तोदात्तत्वम्] “अस्य” प्रवर्त्तमानस्य यज्ञस्य निदा-
नत्वेन “सुक्रतु” शोभन-कर्माणं शोभन-प्रज्ञं वा ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अग्निमग्निं हवीमभिः सदा हवन्त विश्वपतिम् ।

३ १ २ ३ १ २
हव्यवाहम्पुरुप्रियम् ॥ २ ॥ ‡

* ‘इदानीमाव्यानि’—इति वि० ।

† ख० आ० १, १, १, २ (१भा० ८७ पृ०) = ख० वे० १, १, २२, २ ।

‡ ख० वे० १, १, २२, २ ।

[यद्यप्यग्निः स्वरूपेणैक एव तथापि प्रयोगभेदादाहवनीयादिस्थानभेदाद्वा बहुविधत्वमभिप्रेत्य] “अग्निम्-अग्निम्”—इति वीष्मा तं “हवीमभिः” आह्वानकरणैर्मन्त्रैः “सदा हवन्त” निरन्तरमनुष्ठातार आह्वयन्ति * । कीदृशम् ? “विश्वपतिं” विश्वां प्रजानां हीत्रादीनां पालकं “हव्यवाहं” यजमान-समर्पितस्य हविषः देवान् प्रति वोढारम् अतएव “पुरुप्रियं” बहूनां देवानां प्रीत्यास्पदम् ॥ [अग्निमग्निम्—“नित्यवीष्मयोः (८, १, ४)”—इति वीष्मायां द्विर्भावः ; “तस्य परमान्नेडितम् (८, १, २)”—इत्युत्तरस्य आन्नेडित-सञ्ज्ञायाम् “अनुदात्तञ्च (८, १, ३)”—इत्यनुदात्तत्वम् । हवीमभिः—‘ह्वेज् स्वर्वायां शब्दे च (म्वा०, उभ०) ; आह्वानकरणभूतेषु मन्त्रेषु स्वव्यापार-स्वातन्त्र्यात् कर्तृत्वविवक्षया “अन्येभ्योऽपि दृश्यन्ते (३, २, ७५)”—इति कर्त्तरि मनिन् ; तस्य छान्दस ईडागमः ; बहुलं छन्दसि (६, १, ३४)”—इति धातोः सम्प्रसारणम् ; पर-पूर्वत्वं ; गुणावादेशौ ; नित्वादाद्युदात्तत्वं (६, १, १८) । सदा—“सर्वैकान्येत्यादिना (५, ३, १५)” सर्वशब्दाद्वाप्रत्ययः “सर्वस्य सोऽन्यतरस्याम् (५, ३, ६)”—इति सभावः ; व्यत्ययेनाद्युदात्तत्वम् (३, १, ८५) । हवन्त—ह्वेजो लट् भस्य अन्तादेशः (७, १, ३) ; टेरेभावश्छान्दसः (६, ४, ७६) शपि “बहुलं छन्दसि (६, १, ३४)”—इति सम्प्रसारणम् ; “तिङ-

* ‘हवीमभिः—होतव्यैः सदा हवन्तः आह्वयन्तः ; यानि होतव्यानि हवीषि, नैः पुरतोऽवस्थितैः सदाह्वयन्ते इति वि० ।

तिङ्ः (८, १, २८)"—इति निघातः । विश्वपतिं—“पत्यावै-
श्वर्ये (६, २, १८)"—इति पूर्वपदप्रकृतिस्वरं प्राप्ते, “परादि-
म्बुन्दसि (६, २, १८८)"—इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम् । हृद्य-
वाहम्—‘वह प्रापणे (भ्वा०, उभ०), “वहस्य (३, २, ६४)”
—इति षिव प्रत्ययः ; ऋदुत्तरप्रकृतिस्वरत्वम् (६, २, १३८) ।
पुरुषां प्रियं—समासान्तीदात्तत्वम् (८, १, २२३) ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
अग्नेदेवाद्इहावहजज्ञानोवृत्तवर्हिषे ।

२ ३ १ २ ३ १ २
असिहीतानईडयः ॥ ३ * ॥ ६ †

हे “अग्ने !” “जज्ञानः”ः अरख्योरुत्पन्नः त्वं “वृत्तवर्हिषे”
आस्तरणार्थं छिन्नेन बहिषा युक्ताय । तं ‘यजमान मनुष्यही-
तम् “इह” कर्मणि हविर्भुजो देवानाह—“नः” अस्मदर्थं
“हीता” देवानामाह्वाता त्वम् “ईडोसि” स्तुत्यो भवसि ॥ ३ ॥ ६

द्वितीयतृचेण—प्रथमा ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
मिन्नवयश्चवामडेवरुणश्चसोमपीतये ।

२ ३ १ २ ३ १ २
याजातापूतदक्षसा ॥ १ ॥ §

* ऋ० वे० १, १, २२, २ । † “आग्नेय माण्डुक्तम्”—इति वि० ।

‡ ‘जज्ञानः—जायमानः, अथवा यजमानः’—इति वि० ।

¶ ‘इदानीं सैवावरुणमुच्यते—इति वि० । आण्यमिति शेषः ।

§ ऋ० वे० ३३, ४६=ऋ० वे० १, २, ८, ४ ।

“वयम्” अनुष्ठातारः “सोमपीतये” * सोमपानार्थं
 [“दासीभारादित्वात् पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वम्] “मिच” “वरुचं”
 च उभावाङ्गयामः । कौटुशावभौ ? “या जाता” यी जातो
 सन्तो प्रदेशं प्रादुर्भवन्तो, “पूतदक्षसा” शुद्धवन्तो † । [पूष्-
 पवने (काया०, उभ०) ; “निष्ठा (३, २, १०२)”—इति ऋः,
 श्रुक्कः किति (७, २, ११)”—इति इट् प्रतिषेधः । पूतं
 दक्षो ययोस्ती “बहुव्रीहो प्रकृत्या (६, २, १)”—इति पूर्वपद-
 प्रकृतिस्वरत्वम् ॥

“याजाता”-“जन्नाना”—इति पाठी ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ २ २ १ १ २ १ २ २ २ १ २ ३ १ २
 ऋतेनयावृतावृधावृत्तस्यज्योतिषस्यती ।

२ २ १ २ २ २
 तामित्रावरुणाङ्गवे ॥ २ ॥

“यो” मित्रावरुणौ “ऋतेन” सत्यवचनेन च यजमानानुग्रह-
 कारिणा “ऋतावृधौ” ऋतमवश्यम्भावितया सत्यं कर्मफलं तस्य
 वर्धको “ऋतस्य” सत्यस्य प्रशस्तस्य “ज्योतिषः” प्रकाशस्य “पती”
 पालको § [श्रुत्यन्तरे मित्रावरुणयोरदिति-पुत्रत्वेन श्रुतत्वात्

* “मन्त्रो ह्येषपचममविदभूवीरा उदात्तः”—इति पा० १।३।२६ ।

† “पूतदक्षो—पूतत्वेन दक्षत्वेन च सन्पन्नो”—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० १, २, ८, ५ ।

§ ‘ऋतेन—यज्ञेन—इति वि० ।

§ ‘ज्योतिषः नक्षत्रजातस्य ज्योतिष्ठीमस्य वा पती’—इति वि० ।

दाद्यादित्येष्वन्तर्भूतत्वेन ज्योतिषः पालकत्वं युक्तम्, न्युत्यन्तरे च अष्टौ पुत्रासौ अदितेरित्युपक्रम्य मित्रश्च वरुणश्चेत्यादिक-
माख्यातम् तो मित्रावरुणौ । तथाविधैर्मित्रावरुणैः “सुपां सुलु-
मिति (७, १, ३८) पूर्वसवर्षदीर्घ आकारः] “हुवे” आह्व-
यामि । [द्वेष आत्मनेपदोत्तमपुरुषैकवचने सम्प्रसारणे (६,
१, ३४) पूर्वरूपत्वे च (६, १, १०८) “बहुलं छन्दसि
(२, ४, ७३)”—इति शपोलुक् ; टेरेस्त्वम् (१, ४, ३८) ;
“गुचे प्राप्ते “क्त्ति च (१, १, ५)”—इति प्रतिषेधः ; उवङ्गा-
देयः (६, ४, ७७) ; “तिङ्तिङ् (८, १, २८)”—इति
निघातः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

११ ३११ १ ११ ११ ३११
वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिहृतिभिः ।

११ ३११
करतान्नः सुराधसः ॥ ३ * ॥ ७

अयं “वरुणः” देवः अस्माकं “प्राविता भुवत्” प्रकर्षेण
रक्षको भवतु । “मित्रः” च “विश्वाभिः जतिभिः” सर्वाभिः
प्राविता भुवत् । तावुभावपि “नः” अस्मान् “सुराधसः”
प्रभूतधनयुक्तान् “करतां” कुरुताम् । [हुक्त्ञ् करणे (उभ०)
भौवादिकः, लोटस्तस्, तसस्ताम्, अकर्त्तरि शप्, गुणोरपरत्वम्,

शपः पिस्वाद्नुदात्तत्वम् (२, १, ४); तिङ्श्रुत् लसार्धधातुक-
स्वरेण (६, १, १८६) धातुस्वरं (६, १, १६२) शिष्यते ॥३॥ ७

इन्द्रमिन्द्राग्निनइति चतुर्ऋचं तृतीयं सूक्तम् †,

तत्र प्रथमा ।

२ ३ २३ १ २ २१ २२ २१ २ २२ २ २२ २ २
इन्द्रमिन्द्राग्निनोबृहदिन्द्रमर्केभिरर्किणः ।

२ ३ १ २
इन्द्रंवाणीरनूषत ॥ १ † ॥

“गाग्निः” गीयमान-सामयुक्ता उद्गातारः “इन्द्रमित्”
इन्द्रमेव “बृहत्” “त्वामिद्विहवामहे (छ० आ० ३, १, ५, २)”
—इत्यस्यामृच्युत्पन्नेन बृहन्नामकेन (आ० गा० १, १, २७)
सान्ना “अनूषत” स्तुतवन्तः । [णु स्तुतौ (तु०, प०) ; “शी नः
(६, १, ६५)”—इति नत्वम् ; लुङि व्यत्ययेनाम्नेपदम् (३,
१, ८५) ; भस् अदादेशः (७, १, ५) ; सिच इङ्भावः
उकारस्य दीर्घत्वं छान्दसम् (६, १, १३३) ; धातोः कुटा-
दित्वात् सिचो ङित्त्वेन (६, २, १) गुणाभावः (१, १, ५)]
“अर्किणः” अर्चन-हेतु-मन्त्रोपेता होतारः “अर्केभिः” उक्थ-
रूपैर्मन्त्रैरनूषत । ये त्ववशिष्टा अध्वर्यवः ते “वाणीः”
वाग्भिः” यजूरूपाभिः इन्द्रम् अनूषत [अर्कस्य मन्त्रपरत्वं यास्के-
नोक्तम् (५, ४) ‘अर्कोमन्त्रोयदनेनार्चन्तीति’] ॥ १ ॥

† इन्द्रमाग्निमिन्द्रम्—इति वि० ।

† छ० आ० ३, १, १, ५ (१भा० ४१७ पृ०) = ऋ० वे० १, १, १३. १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ २ ७ ३ २ ३ १ २ २ १ २ २ १ २
इन्द्रइक्ष्वर्यांसचासन्निभ्रावचोयुजा ।

१ २ २ १ २ ३ १ २
इन्द्रोवज्रीचिरण्ययः ॥ २ * ॥

“इन्द्रइत्” इन्द्रएव “हर्योः” हरिनामकयोरश्वयोः “सचा” सह युगपत् “आ सन्निभः” सर्वतः सम्यक् मिश्रयिता । कौटु-
शयोर्हर्योः ? “वचोयुजा” इन्द्रस्य वचनमात्रेण रथे युज्यमानयोः
सुशिक्षितयोरित्यर्थः । अथम् “इन्द्रः” “वज्री” वज्रयुक्तः “चिर-
ण्ययः” सर्वाभरणभूषितइत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ ३ १ २ २ १ २
इन्द्रवाजेषुनोवसहस्रप्रधनेषु च ।

२ १ २ १ २ ३ १ २
उग्रउग्राभिहृतिभिः ॥ ३ † ॥

हे “इन्द्र !” “उग्रः” शत्रुभिरप्रपृथ्यः त्वम् “उग्राभिः”
अप्रपृथ्याभिः “जतिभिः” अस्मद्दृष्टेष्वपरपक्षाभिः “वाजेषु”
युद्धेषु “नः” अस्मान् “अव” रक्ष । तथा “सहस्रप्रधनेषु च”
सहस्र-सहस्राक-गजाश्वादि-लाभयुक्तेषु महायुद्धेष्वपि रक्ष ॥ ३ ॥

० अ० आ० प० १, २, ३ (२भा० २६७ पृ०) = अ० वे० १, १, १२, २ ।

† अ० आ० प० १, २, ४ (२भा० २६८ पृ०) = अ० वे० १, १, १२, २ ।

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इन्द्रो दीर्घाय चक्षसामसूर्यं एरोह्यद्विवि ।

२७ १ १ १
विगोभिरद्रिमैरयत् ॥ ४ * ॥ ८ †

अयम् “इन्द्रः” “दीर्घाय” प्रौढाय निरन्तराय “चक्षसे”
दर्शनाय “द्विवि” द्युलोके “सूर्यमारोहयत्” पुरा वृत्रासुरेषु
जगति यदापादितं तमन्तान्निवारणेन प्राचिनां दृष्टिसिध्यर्थम्
आदित्यं द्युलोके स्थापितवानित्यर्थः । स च सूर्यः “गोभिः”
स्वकीय-रश्मिभिः “अद्रिम्” मेघम् “व्यैरयन्” विशेषेण दर्शनाय
प्रेरितवान् प्रकाशितवानित्यर्थः [अथवा इन्द्रएव “गोभिः”
जलैर्निमित्तभूतैः “अद्रि” मेघं “व्यैरयन्” विशेषेण प्रेरित-
वान् । पञ्चदश-सङ्ख्याकेषु रश्मि-नामसु ‘खेदयः’ (१)
‘किरणाः’ (२) ‘गावः’ (३)—इति पठन्ति (निघ० १, ५);
त्रिंशत्सङ्ख्याकेषु मेघनामसु ‘अद्रिः’ (१) ‘घावा’ (२)—इति पठि-
तम् (निघ० १, १०) ॥ ४ ॥ ८

● ऋ० वे० १, १, १२, ४ ।

† ‘इदानीन्नाम्नमायम्’—इति वि० ।

अथ तृचामके चतुर्थसूक्ते—

प्रथमा ।

१ २ ३ १८ २८ ३१ २२ १८ २८

इन्द्रे अग्रानमो वृहस्पृक्तिमेरयामहे ।

३ १८ २८ ३१ २

धियाधेना अवस्यवः ॥ १ * ॥

“अवस्यवः” रक्षणकामाः वयम् “इन्द्रे” देवे “अग्ना”
अग्नी च “वृहस्पृत्” वृहस्पृत् वर्षकं † “नमः” हविर्लक्ष्यमन्त्रं ‡
“सुवृक्ति” सुप्रवृत्तां स्तुतिश्च ¶ “आदीरयामहे” प्रेरयामः ।
तथाच “धिया” कर्मणा युक्ता § “धेनाः” ॥ [वाङ्नामैतत्
(निघ० १, ११, ३८)] स्तुतिरूपा वाचश्च अभिप्रेरयामः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१८ २८ ३१ २ ३ १८ २८ ३१ २

ताहिमश्वन्तईडतइत्थाविप्रासज्जतये ।

३ २ ३ १ २

सवाधोवाजसातये ॥ २ * ॥

● अ० वे० ५, ९, १०, ४ ।

† ‘वृहस्पृत्—महत्’—इति वि० ।

‡ ‘नमः—ममच्छारम्’—इति वि० ।

¶ ‘सुवृक्ति’—श्रीमया वृत्तिं वरचम्’—इति वि० ।

§ ‘धिया वृद्ध्या’—इति वि० । “धेनाः”—इति कर्मनामसु निघण्टौ रक्षधिर्गति-
तमं पदम् (१, १) ।

॥ ‘धेनाः—धेद् पाने (आ० प०), पानसमर्थाः’—इति वि० ।

● अ० वे० ५, ९, १०, ५ ।

“ता हि” तौ खलु * इन्द्राग्नी “शश्वन्तः” बहवः
 “विप्रासः” मेधाविनः जनाः “जतये” रक्षणाय “इत्थम्”
 अनेन प्रकारेण “ईङते” स्तुवन्ति । तथा “सबाधः” समानं
 परस्परं बाध्यमाना जनाः “वाजसातये” अन्नसातये अन्नलाभाय
 ताविन्द्राग्नी ईङते । यद्वा ‘वाजसातिः’—इति सङ्ख्यामनाम
 (निघ० २, १७, ३६) सङ्ख्यामार्थम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ २ २ २ २
 तावाङ्गीर्भिर्विपन्यवःप्रयस्वन्तोह्वामहे ।

३ १ २ ३ १ २
 मेधसातासनिष्यवः ॥ ३ † ॥ ८

“विपन्यवः” स्तोत्रमिच्छन्तः “प्रयस्वन्तः” हविर्लक्षणेनाग्ने-
 नोपेताः ‡ “सनिष्यवः” सनिं धनमात्मन इच्छन्तः वयं “मेध-
 साता” मेधानां यागानां ¶ “सातो” सश्वजने निमित्तभूते

* ‘होति यद्वाद्ये’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ५, ६, १०, ६ ।

‡ ‘प्रयस्वन्तः—प्रकर्वेच यजमानं गृह्णान् प्रति गच्छन्तः’—इति वि० ।

¶ ‘मेधः’—इति निघण्टौ यज्ञनामस्य ऋतुर्थं पदम् (१, १०) ।

सति हे इन्द्राम्नी ! “ता” तो “वां” युवां “गीर्भिः” स्तुतिभिः
“हवामहे” ॥

“विपन्यवः”-“विपन्यवे”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ ८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्वस्य तृतीयस्याध्यायस्य
द्वितीयः खण्डः * ॥ २ ॥

वृषापवस्वेति तृतीयखण्डे †—

प्रथमतृषे—प्रथमा ।

११ ३ १२ १११ ३१
वृषापवस्वधारयामरुत्वतेचमत्सरः ।

११ ११ ११ १
विश्वाद्धानञ्जसा ॥ १ ‡ ॥

हे सोम ! त्वं “वृषा” स्तोतृणामभिमत-फलस्य वर्षकः सन्
“धारया” त्वदीयया “पवस्व” द्रोणकलशमागच्छ [पवतिर्गति-
कर्मा (निघ० २, १४, १०८) जागतस्व यदा अस्माभिः
इन्द्राय दीयसे तदा “मरुत्वते” सहाया मरुतो यस्य सन्ति तस्मै
इन्द्राय “मत्सरः” मदकरस्य भव । कौटुम्भः ? “विश्वा” विश्वानि
सर्वाणि व्याप्तानि वा धनानि “ञ्जसा” आक्वीयेन बलेन

* ‘उक्तं प्रातःसवनम्’—इति वि० ।

† ‘इदानीं साध्यन्दिमं सवनमभिधीयते’—इति वि० ।

‡ ख० षा० ४, १, ४, ३ (१भा० १०४०) ख० वे० ७, १, २, ४ ।

बुक्तः सन् स्तोत्रभ्यः तानि “दधानः” प्रयच्छंस्व माद्विता
भवेति समन्वयः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २   १ २   ३ १ २
तन्वाधर्त्तारमोष्योऽऽष्यवमानस्वर्द्धगम् ।

३ १ २   २ ३ १ २
हिन्वेवाजेषुवाजिनम् ॥ २ * ॥

हे “पवमान” पूयमान पुनान वा सोम ! “मोष्योः”
[आवापृथिवी नामैतत् (निघ० ४, ३०, १५)] तयोः
“धर्त्तारं” धारकम् अतएव “स्वर्द्धगं” सर्वस्य सूर्येव द्रष्टारं, सर्वे
द्रष्टव्यं वा । “वाजिनं” बलवन्तं तं पूर्वोक्तगुणं प्रसिद्धं “त्वा”
त्वां “वाजेषु” सङ्ग्रामेषु त्वां प्रेरयामि [यदा “वाजेषु” विषयेषु
प्रेरयामि, अन्नादिकं प्रयच्छे त्वर्थः १ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ १ ३ २ ३   ३ १ २   ३ १ २
अयाचितोविपानयाद्धरिःपवस्वधारया ।

१ ३ १ २
युर्जवाजेषुषोदय ॥ ३ † ॥ १० ॥

* ऋ० वे० ७, १, २, २ ।

† ‘वाजेषु—अजेषु । सङ्ग्रामेषु, अघोरकर्मभूतेषु । वाजिनं अन्नवन्तं वेगवन्तं
वा—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, १, २, २ ।

१ ‘इह योक्ताश्च’ साम—इति वि० । ‘योक्ताश्च-प्रभूमीनि सामानि तेषां भाव्यं
वार्यप्रतिपत्तिः’—इति च वि० ।

हे “पवमान” सोम ! “अया” † [अय पय गतो (म्वा०, आ०) पचाद्यच् (३, १, १३४), ढतीयाया आकारः (७, १, ३८)] कर्मार्थमितस्ततो गच्छन्तीभिः “विपा” [विप प्रेरणे (चु०, उभ०) हवींष्यन्ती प्रेरयन्तीति विपा अङ्गुलयः । एक-वचनं छान्दसं प्रत्येक-विवक्षया वा] एताभिर्मदौषाभिरङ्गु-क्तिभिः “चितः” ज्ञातः निर्गतः अभिषुतः “हरिः” हरितवर्णः त्वं “धारया” सन्ततया “पवस्व” द्रोचकलयं यहांस गच्छ । किञ्च “युजं” † सखायम् इन्द्रं “वाजेषु” सङ्ग्रामेषु ‡ “चोदय” प्रेरय । यदाष्माभिरिन्द्रार्थं सोमा दौयन्ते तदानीमिन्द्रः स्तुत्यानेन हृष्टः सन् यच्चून् हन्तीत्यर्थः ॥ ३ ॥ १०

॥ यौक्ताश्वम् ॥ औहोहोहायि । वृषा । पवस्वा३
 धाराया३ । माहुरत्वा३३४तायि । ओयि । चमार३३ ।
 चमारत्सा३३४राः । औहोहोहायि । विश्वा । दधा३
 नार३३ओ । जासार३३ओहोवा ॥(१) औहोहोहायि ।
 तन्वा । धर्त्तारामोषायो३ः । पावा३मा ३३४ ना ।

० ‘अया—अनया विपा विचक्ष पास्यविचक्षा’—इति वि० ।

† ‘युजं—योजम्’—इति वि० ।

‡ ‘वाजेषु—चक्रेषु’—इति वि० ।

^१ओयि । सुवार^०३ । सुवार^१र^३हु^३र^३४शाम् । औ^{२२१}हो^१हो^१हा
^१यि । हिन^१वायि । वाजा^{१२}र^३यिषू^३र^३४वा । जा^१यिना^१२३४
^२औ^{२२}हो^२वा ॥ (२) औ^{२२१}हो^१हो^१हायि । अया । चित्तो^२वी^१श्या
^२नाया^३ । द्वा^१रा^३र^३यिः । पा^३र^३३४वा । ओ । स्व^०धा^३र^३ ।
^१स्व^१धा^३र^३२२३४या । औ^{२२१}हो^१हो^१हायि । यु^१जाम् । वाजा^{१२}र^३यि
^३षू^३र^३३४ चो । दा^१या २ ३ ४ औ^३हो^३वा । ओयि । ज्वर
^२आ (३) ॥ १८ * ॥ [१]

^१॥ सन्तनि ॥ वृषा^१द्वा^२उ । पा^१व^२स्व^१धा^२३१उवा^१र^२३ । रा
^३२३४या । मरु^{२१}त्व^{२२}ते^{३१}च^{३२}म^{३३}त्सुरा^{३४}१ः । विश्वा^१द्वा^२उ । दा^१धान
^१ओ^३श्चा^३उवा^३र^३३ । जा^३र^३३४सा ॥ (१) तन्वा^१ध^२र्त्तार^१मो^२स्योः
^{२२}पव^१मान^१सुव^३र^३हु^३शा^३र^३३४५म् । हिन^१वे^१द्वा^१उ । वाजे^{१२२}षु^३वा^३३
^३१उवा^३र^३३ । जा^३र^३३४यिना^३म् ॥ (२) अया^{२१२}चित्तो^{२१२}वि^{२१२}पान^{२२}या

३५०३७०१सू०१,२,३। उत्तरार्द्धिकः। ३१७

१ २ १२ ३१११ १ २ १२१ १
हरिःपवस्वधारयार३४५। युजा^५हाउ। वाजेषुचो३५

उवार३। हा^५३४या(३) ॥ १ * ॥ [२]

१२ १ २ १ २ १ ५
॥ रेडसौपर्णम् ॥ वृषापवोवा। स्वाधारार३४या।

२ २ २ १ ० १ ५ १
महत्त्वतायि। चमारत्सार३४राः। वार^१यिश्वा। दार

२ १ १२ १ २ ४ ५ २ २ १ २
३धा। नाभोजसा। औ^३होवा ॥(१) तत्त्वाधर्तोवा।

१ २ ३ ५ २ १ २ १ ० ५ ५
रामोषार३४योः। पवामाना। सुवार^५हृ^२ २ ३ ४ ग्राम्।

२ १ २ २ १ ४ ५
हार^१यिन्वे। वार^३जायि। षूवाजिनाम्। औ^३होवा ॥(२)

२ २ १ २ १ २ ३ ५ २ १ २ १
अयाचित्तावा। वायिपानार ३ ४ या। ह्यरायिःपवा।

० ३ ४ १ २ १ २ १
स्वधाररार३४या। यू^२जाम्। वार^३जायि। षूचोदया।

१ ४ ५ ४
औ^३होवा। हो^५पुई। डा(३) ॥ २ * ॥ [३]

१ २ २ १ २ १ २
॥ रोहितकुलीयोत्तरम् ॥ वृषापवस्वधा। रया^२२।

१ २ २ १ २ १ २ २ २
महत्त्वतेचमत्सार३४राः। वायिश्वा^२दाधार३। नओ^२३४

० क० ना० ४प्र० १च० १सा०। † क० ना० ४प्र० १च० २सा०।

५   ४   ५   १ २ १ १ २ १   २
वा । जा॒पु॒सो॒ई॒द्यायि ॥(१) तन्त्वा॒ध॒र्त्तार॒मो । णि॒यो

१ २   २ १   २   १   १
२ः । पव॒मान॒सुव॒र्द्धं २३३शाम् । हा॒यि॒म्बे २वा॒जा॒२३यि ।

२ १   ५   ४   ५   १ १ २ १ २ १ १
षु॒वो॒२३४वा । जा॒पु॒यि॒नो॒ई॒द्यायि ॥(२) अ॒या॒चि॒त्तो॒वि॒पा ।

२   १   १ १ २   २   १   १
नया॒२ । ह॒रिः॒पव॒स्व॒धा॒रा॒२३या । यू॒जा २वा॒जा॒२३यि ।

२ १   ५   ४   ५
षु॒चो॒२३४वा । दा॒पु॒यो॒ई॒द्यायि(३) ॥ ३ # ॥[४]

५ २ १   ४   ५ २   २ १ २
॥ आ॒म॒क्षी॒यव॒म् ॥ वृ॒षो॒पा॒३व॒स्व॒धा॒र॒या । म॒रु॒त्वा॒१

२   १ २ १ १   १
जा॒२यि । य॒मा॒२३त्स॒राः । वि॒श्व॒ाद॒धा । न॒अ॒ो॒२३ज॒सा

५ २ १   ४ २   ५ २   २ १
उ । वा॒३ ॥(१) तन्त्वा॒धा॒३र्त्तार॒मो॒णि॒योः । प॒वा॒मा॒१

१   १   १ २ १ २ १
ना॒२ । सु॒वा॒२३र्द्धं॒शाम् । हि॒न्व॒वा॒जा॒यि । षु॒वा २ ३

२   ५ २ १   ४ २   ५ २   २ १
जि॒ना॒उ । वा॒३ ॥(२) अ॒या॒चा॒३यि॒त्तो॒वि॒पा॒न॒या । ह॒रा

१   १   २   १ २ २ १
यिः॒पा॒३वा॒२ । स्व॒धा॒२३र॒या । यू॒जं॒वा॒जा॒यि । षु॒चो॒२

१   २ २   १ १ १ १
३द॒या॒उ । वा॒३ । स्तौ॒षि॒२३४पु(३) ॥ १ † ॥ [५]

॥ हविष्मत् ॥ हाउवृषापवखधारयाहाउ । मरु
 त्वताइयि । चामत्सार३४राः । ऐ२हो१आ २ ३ यिही ।
 विश्वादाइधा । नचो । जा २ सा २ ३ ४ औहोवा ॥(१)
 हाउतन्वाधर्त्तारमोण्योर्हाउ । पवमानाइ । सूवह २३
 ४ग्राम् । ऐ२हो१आ२इयिही । हिन्वेवाइजायि । षु
 वा । जा२यिना२३४औहोवा ॥(२) हावयाचित्तोविपान
 याहाउ । हरिःपवाइ । खाधारा२३४या । ऐ२हो१आ
 २इयिही । युजांवाइजायि । षुचो । दा२या२३४औहो
 वा । हविष्मते२३४५(३) ॥ १ * ॥ [६]

॥ यौक्ताश्चोत्तरम् ॥ वृषाऔहोहोहायि । पवा ३
 खाधाशरायाइ । मारु२त्वा२३४तायि । चमाइ । चोयि ।
 चमा२त्सा२३४राः । विश्वाऔहोहोहायि । दधारना

^५ २३४ओ । ^{१ ३ ५ ५ ५ ५} जा॒रसा॒र३४ओ॒होवा ॥(१) तन्वाओ॒होहो
^२ हायि । ^{२५ १ २ १ १ १ ३ ५} धर्त्ता॒श्रामो॑श॒णायोः॑ । पावा॒रमार॑ ३४ ना ।
^{२२} सुवा३ । ^१ ओयि । ^० सुवा॒रहं॑ २ ३४ शाम् । ^{५ १ २ २ १} द्विन्वाओ॒हो
^२ होहायि । ^{१५ १ ५ ५ १ १ ५ ५ ५ ५} वाजा॒रयि॑षूर३४वा । जा॒रयिना॒र३४ओ॒हो
^{२ २ २ १ २} वा ॥(२) अयाओ॒होहो॒हायि । ^{२ ५ १ २} चिन्तो॒श्वायि॑पा॒शना
^२ या३ । ^१ हारा॒रयिः॑पा॒र३४वा । ^५ स्वधा३ । ^१ ओ । ^० स्वधा
^{१ ५ २ २ १ २ १ २} ररा॒र३४या । ^{१५ २} युजाओ॒होहो॒हायि । ^२ वाजा॒रयि॑षूर३४
^५ चो । ^{१ १ १ ५ ५ ५ ५ ५ ५ ५} दा॒रया॑ २ ३४ ओ॒होवा । ^{१ १} ओयि । ^१ जू २ ३४
^५ वा(३) ॥ २ * ॥ [७]

^{१ १ १ १ १} ॥ आजिगम् ॥ वृषापावा । स्वधाराया । मरुत्व
^{१५ १ ७ १ १ १ १ १ १} ते । चामत्सा॒रराः॑ । विश्वादाधा । नओजा॒र३सा३
^{१ १ १ १ १ २ १ ०} ४३ ॥(१) तन्वाधार्त्ता । रमोणायोः । पवमान । छव

दृ^२र^२श्याम् । हि^२न्वेवाजायि । षु^{१२}वाजा^२र^२श्याना^२३४^२म् ॥ (२)

अ^१या^२च^१यि^२त्तो । वि^२पा^२ना^१या । ह^१रिः^२प^१व । स्वा^१धा^२श^२रा^२

श्या । यु^२जा^१वाजायि । षु^{१२}चो^२दा^२र^२श्या^२३४^२ । ओ^१र^२श्या^२

ई । डा(३) ॥ १४ * ॥ [८]

॥ स्वार^२सौ^२पर्ण^२म् ॥ वृ^२षा^२प^२व^२स्व^२धा^२रा^२श्या । म^{४३}रु^{४२}त्व^{४२}ते^{४२}च

मा । ऊ^२म् । त्सा^२र^२श्या^२राः । वा^२यि^२श्चा^२श्या^२उ^२वा । द^{१२}धा ।

न^२चो^२र^२श्या^२उ^२वा । जा^४पु^४सो^४ई^४हायि ॥ (१) त^२न्त्वा^२ध^२र्त्तार^२मो^२णा

श्या^२श्या^२योः । प^२व^२मा^२न^२सु^२वा । ऊ^२म् । ह^२र^२श्या^२शा^२स् । हा^२यि

न्वा^२श्या^२उ^२वा । वा^२जे । षु^४वो^४र^४श्या^४उ^४वा । जा^४पु^४यि^४नो^४ई^४हायि ॥ (२)

अ^२या^२चि^२त्तो^२वि^२पा^२ना^२श्या । ह^२रिः^२प^२व^२स्व^२धा । ऊ^२म् । रा^२र

श्या । यु^४जा^४श्या^४उ^४वा । वा^४जे । षु^४चो^४र^४श्या^४उ^४वा । दा^४पु

यो^४ई^४हायि(३) ॥ १५ † ॥ [९]

* उ० गा० ११प्र० २ख० १४सा० । † ऊ० गा० ११प्र० २ख० १५सा० ।

^{१ १} ^{१ २ १}
 ॥ सुहपोत्तरम् ॥ वृषापवौहो२ । इया । स्वधारा
^{२ १} ^१ ^{१ १} ^२
 बा२ । मरुत्वतीहो२ । इया । चमत्सारा२ः । विश्वा
^१ ^१ ^{१ १} ^१ ^{१ १}
 दधीहो२ । इया । नञ्जो२३सा३ ४ ३ ॥(१) तन्वा
^१ ^१ ^{१ १} ^{१ १}
 धत्ताहो२ । इया । रमोणायो२ः । पवमानीहो२ ।
^१ ^१ ^{१ १} ^१ ^१
 इया । सुवहृशा२म् । द्विग्वेवाजीहो२ । इया । षु
^{१ १} ^१ ^{१ १} ^१
 वाजा२३यिना ३ ४ ३म् ॥(२) अयाचितौहो२ । इया ।
^{१ १} ^१ ^{१ १} ^{१ १}
 विपानाया२ । हरिःपवौहो२ । इया । स्वधाराया२ ।
^{१ १} ^१ ^{१ १} ^१
 युजंवाजीहो२ । इया । षुचोदा२३या३४३ । ओ २ ३
 ४५ई । डा(३) ॥ १८ * ॥ [१०]

^{१ १} ^१
 ॥ षडभःपावमानम् ॥ द्वाहाउवृषापवा । हा३ । द्वा
^१ ^१ ^५ ^१ ^{१ १} ^{१ १}
 हयि । स्वाधाररा २ ३ ४ या । मरुत्वतेचमा१त्सा३राः ।
^{१ १} ^१ ^{१ १} ^{४ ४} ^४ ^५
 विश्वादा२३४धा । ओमो३ । नञ्जोवा । जापुसोईहा

वि॥(१) रामो^१ऽणार^२३४योः । पवमानसुवा^१र्द^२३शाम् ।

द्वि^१न्वेवा^२३४जायि । सोमो^१३ । षुचोवा । जापुयिनो^१६

हायि॥(२) द्वा^१द्वाक्याचि^२त्ताः । हा^१३ । हा^२३यि । वा

यिपार^१ना^२३४या । हरिः^१पवस^२ध^३१राया । यु^१र्ज^२वा^३२३४

जायि । सोमो^१३ । षुचोवा । दा^१पुयो^२६हायि(३)॥१८*॥[११]

॥ हरि^१श्रीनिधम^२म् ॥ वृषाप^१वस^२ध^३ारया । वृषाप^१वा ।

स्व^१धारया^२२ । म^१रु^२त्वे^३च^४मा^५हो^६२ । त्सा^१रा २ ३ः । हा^१उ

वा । वि^१श्व^२ादा^३२३धा । न^१षो । जा^१र^२सा^३२३४श्री^४होवा॥(१)

त^१न्वा^२ध^३र्त्तार^४मो^५णियोः । त^१न्वा^२ध^३र्त्ता । र^१मो^२णियो^३२ः ।

प^१वमानसुवा^२हो^३२ । ह^१श्रा^२३४म् । हा^१उवा । द्वि^१न्वेवा

२३जायि । षु^१वा । जा^१२यि । ना^१२३४श्री^२होवा॥(२) च

या^१चित्तो^२विपानया । अ^१या^२चित्ताः । वि^१पानया^२२ । हरिः

* क० गा० १८प्र० १च० १८पा० ।

^{१ १}पवस्वधाद्यै२ । ^१राया२३ । ^{१५}हाउवा । ^१युजावा२३जा
^{१८}यि । ^१षुचो । ^१दा२या२३४ ^{५ ८}औद्योवा । ^१हरी३श्री२३
^{१ १}४ ५ः(३) ॥ १ * ॥ [१२]

^{१२८ १ ११८ १}॥ गौषूक्तम् ॥ ^१वृषापवस्वधौ । ^१ह्रीद्योवाहायि । ^१रया ।
^१मरुत्वतेचमौ२ । ^१ऊवायि । ^१ऊवा२यि । ^१त्सारा२ः । ^१वि
^१श्रादधानश्री२ । ^१ऊवायि । ^१ऊवा२यि । ^१जासा२३ ।
^{१ १ १ ५८ ८}ह्रीश्वा२३४औद्योवा ॥(१) । ^{१ १ १ १८ १ १८}तन्वाधर्त्तारमौ । ^१ह्रीद्योवा
^१हायि । ^१षियोः । ^१पवमानसुवौ२ । ^१ऊवायि । ^१ऊवा२
^१यि । ^{१ १ १ १ १}दृशा२म् । ^१द्विन्वेवाजेषुवौ२ । ^१ऊवायि । ^१ऊवा
^१२यि । ^१जासा२३ । ^{१ १ १ ५ ८ ८}ह्रीश्वा२३४औद्योवा ॥(२) ^{१ १८}अया
^{१ १ १ १ १ १ १}चित्ताविपौ । ^१ह्रीद्योवाहायि । ^१नया । ^१हरिःपवस्वधौ
^१२ । ^१ऊवायि । ^१ऊवा२यि । ^१राया२ । ^{१ १ १ १}युजंवाजेषु

चौ२ । ऊवायि । ऊवा२यि । दाया२३ । द्वा२वार

^{५२२} ३४औद्दोवा । ^{२ १ २२ २ १ १ १ १} अग्निराऊता२३४पुः(३) ॥ ८ * ॥ [१३]

॥ शाकलम् ॥ ^{१ २} वृषापवा२स्वधारया । ^{२ १} मरुत्वतेचमत्सा

^२ २३राः । ^१ वायिश्चार् । ^{१ २ २ १} दाधानओ२३ । ^१ ऊम् । ^२ जा३

^५ ४५ सोईद्दयि ॥(१) ^{१ २} तन्वाधर्त्ता२रमोणियोः । ^२ पवमान

^{२ १} सुवद्व२३शाम् । ^२ द्वायिन्वे२ । ^{१ २ १ १} वाजेषुवा२३ । ^१ ऊम् ।

^२ जा३४पुयिनाइद्दयि ॥(२) ^५ अयाचिन्ता२विपानया । ^{१ २} च

^{२ १ २} रिःपवस्वधारार२३या । ^२ यूजा२म् । ^{१ २ २ २} वाजेषुचौर३ । ^१ ऊम् ।

^१ दा३४योइद्दयि(३) ॥ १० * ॥ [१४] १०

अथ द्वितीयल्ले—प्रथमा ।

^{२ ३ १ २} वृषाशोणोअभिकनिक्रदद्गा

^{३ १ २} नदयन्नेषिपृथिवीमुतद्याम् ।

* क० मा० २०प्र० २ख० ८सा० ।

† क० मा० २०प्र० २ख० १०सा० ।

१ १   १ १ १ १   १ १
 इन्द्रस्यैववपुराग्रदण्वञ्जाजौ

१ १ १ १   १ १ १ १
 प्रचोदयन्नर्षसिवाचमेमाम् ॥ १ * ॥

“शोणः” शोणवर्षः † “वृषा” कषिद् वृषभः “गाः” पशून्
 “अभि” लक्ष्य “कनिक्रदत्” ‡ शब्दं करोति [एवं “गाः”
 स्तुतीः “अभि कनिक्रदत्” अभिशब्दायमानः] । तदेवाह—
 “नदयन्” शब्दमुत्पादयन् हे सोम ! त्वं “पृषिवीम्” “उत”
 अपिच “व्याम्” एतो लोकौ “एषि” गच्छसि । किञ्च “वम्नुः”
 [वम्नु वाङ्नामैतत् (निघ० १, ११, २५) तस्य] वाङ्मु
 शब्दः “आजौ” सङ्ग्रामे “इन्द्रस्यैव” इन्द्रशब्द इव “शृषवे” सर्वैः
 श्रूयते । ततः “प्रचेतयन्” आत्मानं सर्वेषां प्रज्ञापयन् “इमां”
 “वाचम्” “अर्षसि” समन्तादागमयसि उच्चैः शब्दायत
 इत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 रसाय्यःपयसापिन्वमान

१ १ १ १ १ १ १ १
 ईरयन्नेषिमधुमन्तमश्रुम् ।

* ऋ० वे० ७, ४, १३, १ । † ‘शोणः—वृषवर्षः’—इति वि० ।

‡ “दाषणि-द्वर्षणि-द्वर्षि-भोमूत-तेतिन्ने-इक्षर्षा-ऽऽपनीषयन्-संसजिष्यदत्
 करिक्कन्-कनिक्रदद्-भरिषद्-इरिष्वते-इविषुतत्-तरिषतः—सरीषयन्—परीषयन्-
 मर्षव्या-ऽऽपनीषतीति च (७, ४, १५)”—इति पाणिनिशरणात् ऋष्यैर्लुकि ष्लोरङ्

११   ३ १ १   ३ १
पवमानसन्तनिमेषिष्ठाण्व

१२   ३ १ १
न्निन्द्रायसोमपरिषिच्यमानः ॥ २ * ॥

हे सोम ! “रसाय्यः” [रसेरौणादिक आय्य-प्रत्ययः (उ०, ३, ८६)] आस्वाद्यः † “पयसा” “पिन्वमानः” चरंस्वम् “ईरयन्” “मधुमन्तं” माधुर्योपेतम् “अंशुम्” रसभावम् “एषि” प्राप्नोषि [“अंशुमष्टमाचो भवति”—इति यास्तः (निरु०,)] । अनेन सोमरसोऽभिधीयते । किञ्च हे सोम । “परिषिच्यमानः” अग्निः परिषिक्तो भवंस्व “पवमानः” पवित्रे पूयमानः सन् “सन्तनि” [तनु विस्तारे (त०, प०) इ-प्रत्ययः] सन्ततां धारां “क्षपवन्” कुर्वन् “इन्द्राय” इन्द्रार्थम् “एषि” गच्छसि ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २   ३ १ २ २ २
इवापवस्वमदिरोमदायो

३ १ २ ३ १ २   ३ २
दद्याभस्यनमयन्वधक्षुम् ।

३ ३ २ ३ १ २   ३ १ २
परिवर्णभरमाषोरुश्रन्तं

३ १ २   ३ १ २   ३ २
गव्युर्नीश्र्वपरिसोमसिक्तः ॥ ३ * ॥ ११

द्विर्वचनमभ्यासश्च चत्वारो जिज्ञासकः । कुक् चाम “इन्दसि कुक्-कुक्-सिः (३, ४, ६)”—इति धात्वर्थ-सम्बन्धमात्रे सार्वकालिकः ।

* ऋ० वे० ७, ४, १३, ४ । † ‘रसाय्यः—रसवान्’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, ४, १३, ४ ।

हे सोम ! “मदिरः” मदकारः त्वम् “उदद्याभस्य” #
 [“क्रिया ग्रहणं कर्त्तव्यम्”—इति कर्मणः सम्प्रदानसञ्ज्ञा ।
 चतुर्थर्थे बहुलमिति घटी] उदद्याभम् उदकयाह्विणं मेघं “नम-
 यन्” वृष्ट्यर्थं प्रह्वीकुर्वन् । कोदृशम् ? “वधस्युम्”† वृत्रवधेन
 प्रस्रवन्तम् “मदाय” मदार्थमेव “पवस्व” पात्रेषु चर । किञ्च
 “रशन्तम्” आरौचमानं श्वेतं “वस्यः” “परि भरमाणः” परितो
 बिभ्रत् “सिक्तः” पवित्रे सिध्यमानः त्वं “गव्ययुः” अस्मात्तं गा
 इच्छन् “पर्येषि” परिगच्छ ॥

“वधस्युः”—“वधस्यैः”—इति पाठौ । ३ ॥ ११

॥ इक्ष्वदासिष्ठम् ॥ ^{११ १२ ३ २} औक्षीवाहा ३ ^१ क्षीयि । ^{३ २} इक्षा ।
^{१२ २} वृषाशोणो । ^{२ १} अभिक । ^{१ २ ४ ५} निक्रदङ्गाः । ^{२ १} नदयन्नायि । ^१ क्षी
^१ ३ पृथि । ^{१ २ ४ ५} वीमुतद्याम् । ^{१ १ २} इन्द्रस्येवा । ^{२ १ २} वयुरा । ^{२ ३} शृष्टणव
^{४ ५} आजाउ । ^{१ १ २} प्रचोदयान् । ^{१ १} अर्षसि । ^१ वाहृ४३ । ^{२ ४} चाश्मा
^{२ १ २} ५ यिमा इ५इम् ॥(१) ^{२ १ २} रसायियाः । ^{२ ३ ४} पयसा । ^{२ ३ ४} पिन्वसा
^५ नाः । ^{२ २ १} ईरयन्नायिषीइमधु । ^{१ १} मन्तमश्रूम् । ^{१ २ ४ ५} पवमाना ।

• ‘उदद्याभस्य—उदक-सङ्घातस्य वधस्युम्, उदकसङ्घातस्य वधः वेन क्रियते
 भवति परिवर्तः सोमेन स वधस्युः’—इति वि० ।

† मन्त्रे तु प्राची वधोऽन्यस्यवकारादिर्ह्यस्तीति ।

२ १   २ २ ४ ५   २ १ २   २   १   २
सन्तनिम् । एषिक्कण्वान् । इन्द्रायसो । मा३परि । षा

२   ४   २ १ १ २   २
३४३यि । च्या३मापुनाईपूईः ॥ (२) एवापवा । स्वा ३

१   २ २ ४ ५   २ १ २   २   १   २ २ २
मदि । रोमदाया । उदयाभा । स्या ३ नम । यन्वध

५   २ १   २ १ २   २ ३ ४ ५   २ २ १ २
सुम् । परिवर्णाम् । भरमा । णोरुशन्ताम् । औहो

२ २   १   ३ २   १ २   २   १   ४
वाहा३होयि । इहा । गव्युर्नीत्रा । प्रा३परि । सो३

२   ४
४३ । मापुसापुयिक्ताईपूईः (३) ॥ २ * ॥ [१]

२   २   २   २ १ २   २ १
॥ पार्थम् ॥ ओ३हो३होयि । वृषाशोणो । अभिक ।

२ २ ४ ५   २ १   २ १   २ ३ ४ ५
निक्रदद्गाः । नदयन्नायि । षी३पृथि । वीमुतद्याम् ।

२   १ २   २ १ २   २ १ ४ ५   २ २ १   २
इन्द्रस्येवा । वगुरा । ष्टण्वत्राजाउ । प्रचोदयान् । अ

१   २   २ ४   २ २ १
र्षसि । वा३४३ । चा३मा ५ यिमाईपूईम् ॥ (१) रसायि

२ १ २   २ २ ४ ५   २ २ १   २   १
याः । पयसा । पिन्वमानाः । ईरयन्नायि । षी३मधु ।

२ २ ४ ५   २ १ २   २ १   २ २ ४ ५
मन्तम३शुम् । पवमाना । सन्तनिम् । एषिक्कण्वान् ।

* उ० ग्रा० ३म० १ख० २सा० ।

^{१ २ १} इन्द्रायसो । ^{२ १} मा३परि । ^१ षा३४३यि । ^{१ ४} च्या३मापुनाई
^{१ २ १ १} पूईः ॥ (२) एवापवा । ^{१ १} स्वा३मदि । ^{१ ३ ४ ५} रोमदाया । ^१ उद
^{१ २} आभा । ^{२ १} स्या३नम । ^{१ ३ ५} यन्वधस्मूम् । ^{१ १} परिवणाम् । ^{२ १} भर
^२ मा । ^{१ ३ ४ ५} णोरुशताम् । ^{१ १ १} ओ ३ हो ३ चोयि । ^{१ २} गव्युर्नोचा ।
^{२ १} षा३परि । ^२ सो३४३ । ^{१ ४} मा३सापुयिक्ताईपूईः (३) ॥ ६* ॥ [२] ११

इति सामवेदार्थपकाशे उत्तराग्रन्यस्य तृतीयस्याध्यायस्य
 तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थखण्डे ॐ प्रगाथरूपे—

प्रथमसूक्ते—प्रथमा ।

^{१ २} त्वामिद्धिहवामहेसातीवाजस्यकारवः ।

^{१ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} त्वांवृत्रेष्विन्द्रसत्यतिन्नरस्त्वाङ्गाष्ठास्वर्वतः ॥ १ ण ॥

* ऊ० गा० ७प्र० १अ० ६सा० ।

† “उक्तेमाध्यन्दिनः”—इति वि० ।

‡ ‘या ज्योतिष्टोमे देवता परिभाषा साक्षां सेवात्रापि’—इति वि० ।

॥ ऊ० षा० १, १, ५, २ (१भा० ४८१ पृ०) = ऊ० वे० ४, ७, १७, १ ।

“कारवः” स्तोतारो वयं “वाजस्य” घन्नस्य “सातो” सम्भ-
जने निमित्तभूते सति, हे “इन्द्र !” “त्वाम् इत् हि” त्वामेव
“हवामहे” स्तुतिभिराह्वयामहे । हे इन्द्र ! “सत्यति” सतां
पालयितारं अथ त्वां “नरः” अन्येऽपि मनुष्याः “वृद्धेषु”
आवरकेषु शत्रुषु सत्सु “हवन्ते” आह्वयन्ति, तज्जयार्थम् ।
अपिच “अर्वतः” अश्वस्य सम्बन्धिनीषु “काष्ठासु” यथा अश्वः
क्रान्त्या तिष्ठति तासु “काष्ठासु” सङ्ग्रामेषु युद्धकामाश्च त्वा-
मेवाह्वयन्ति, अतो वयं त्वामेवाह्वयाम इत्यर्थः ॥

“सातो”-“साता”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२२२

३ २ २१ २ २ १ २

सत्वन्नश्चित्रवज्रहस्तधृष्णु यामहस्तवानो अद्रिवः ।

१ २२ २ २२ २ २ २ ३ २ २ २ २

गामश्चर्षथ्यमिन्द्रसङ्घिरसत्रावाजन्नजिग्यषे ॥२॥ १२

हे “चित्र” चायनीय ! “वज्रहस्त” वज्रबाहो ! “अद्रिवः”
वज्रवत् † [यद्वा आह्वयान्तेनेत्यद्रिरशनिस्तहत्] एवभूत्
हे इन्द्र ! “धृष्णुया” धृष्णुः शत्रूणां धर्षयिता ‡ “महः” महान्

* सू० वे० ४, ७, २०, २ ।

† ‘अद्रिवः—वज्रवन् । अथवा अद्रयः पर्वताः । अथवा अभिववपान्क् ।
ते अद्रिवः—इति वि० । अथ ‘मनुवसो हः सम्बद्धौ इन्द्रसि (८, ३, १)’—इति
इत्यम् ।

‡ ‘धृष्णुया—धारयशीलया बुद्ध्या प्रशया वा’—इति वि० ।

म तादृशस्त्वं "स्तवानः" अस्माभिः स्तूयमानः सन् "गाम्"
 "रथ्य" रथवाहम् "अश्व" च "सं किर" सम्यक् प्रयच्छ ।
 "जिग्युषे" जितवते पुरुषाय भोगार्थं "सचा" महत् प्रभूतं *
 "वाजं न" अश्वमिव यथा शत्रून् जितवते भोगार्थं बहु प्रय-
 च्छसि तद्वत् ॥ २ ॥ १२

॥ वारवन्तीयम् ॥ तुवामिद्धा औद्दोहायि । हार्वामार३
 ४हायि । सानौवाजस्यकारावोर३४हायि । त्वांवृत्रेष्णि
 न्द्रसत्यतिन्ना३४ । औद्दोवा । इद्धार३४हायि । उज्ज
 वार३४राः । तुवाङ्गा । ष्टासुचर्वा ३४ । औद्दोवा ।
 इद्धार३४हायि । औद्दो३१२३४ । ताः । षड्वियाईहा । (१)
 तुवाङ्गा औद्दोहायि । सूअर्वा२३४ताः । सत्वान्ना२ ३४
 हायि । चित्रवज्रहस्तधृष्णा३४ । औद्दोवा । इद्धार३४
 हायि । उज्जवार३४या । महस्त । वानोअद्रा ३४ ।

* 'सचा—सदा'—इति वि० ।

† 'वाजम्—अश्वम् । न जिग्युषे—न शब्द उपमावीथः, यथा जिग्युषे; नमन-
 शीलान् य वशिजि यथा धनमुपयन्ते तद्वत् त्वमस्मात्तु देहीत्यर्थः ।

^{३२ ४२ ५} ^{१ २} ^५ ^{३२ २}
 औक्षोवा । इहा २ ३ ४ चायि । औक्षोक्ष१२३४ । वाः ।

^{५२} ^५ ^२ ^{२ २ १ २} ^१
 एहियाइहा ॥(२) महस्तवाऔक्षोचायि । नोअद्रा२३४

^५ ^{२२ १} ^५ ^१ ^२
 यिवाः । गामाश्वा२३४ चायि । रथियमिन्द्रसङ्गा३४ ।

^{३२ ४२ ५} ^{१ २} ^५ ^{२ ३} ^२ ^{२ १ २ २}
 औक्षोवा । इहा२३४ चायि । उड्वा२३४रा । सत्रावा ।

^{१ ०} ^२ ^{३२ ४२ ५} ^{१ ३} ^५ ^{३२ २}
 जान्जिग्यू३४ । औक्षोवा । इहा२३४ चायि । औक्षो

^{५२} ^५ ^४
 १२३४ । षायि । एहियाइहा । होपुई । डा(३) ॥१ ३*॥[१]

^{३२ २} ^२ ^{१ २} ^२ ^{१ २}
 ॥ कण्ववृहत् ॥ औक्षोतुवामिद्वाइए । चवामाश्वा

^{३२ २} ^{१ २ २२} ^२ ^{२ २}
 २३४यि । हाहोयि । सातौवाजस्यकारवः । तुवांवा १

^{३२ २} ^{१ २} ^{१ २}
 र्ना२३४ । हाहोयि । षूइन्द्रसत् । पतायिन्नाशरा२३४ः ।

^{३२ २} ^{१ २} ^{३२ २} ^{२ २} ^१
 चाहोयि । तुवाङ्गाशष्ठा२३४ । चाक्षो । सुआ३ । वा

^५ ^५ ^{३२ २} ^{२ २}
 २३४ताः । उड्वाइहाउ । वा ॥(१) औक्षोतुवाङ्गाष्ठा

^२ ^{१ २} ^{३२ २} ^{१ २}
 ३ए । सुआर्वाशना२३४ः । चाहोयि । सात्वन्नश्चि । न

^{१ २} वाजाश्चार३४ । ^{३२ २} चाक्षो । ^{१ १} स्तधाष्णु^१श्यार३४ । ^{३२ २} चाक्षो
^{१ २} यि । ^{३२ २} महास्ताश्वार३४ । ^{३२ २} चाक्षो । ^१ नोआ३ । ^३ द्वार३४
^५ यिवाः । ^५ उड्ढवा६हाउ । ^{३२ २} वा ॥(२) ^{३२ २} औक्षोमहस्तवा३३ ।
^{२ १ २} नोआद्राशियिवार३४ः । ^{३२ २} चाक्षोयि । ^{१ २} गामश्रुवम् । ^१ रथा
^२ यियाश्मार३४ । ^{३२ २} चाक्षोयि । ^{१ २} द्रसाङ्गाशयिरार३४ । ^{३२} हा
^२ क्षोयि । ^{१ २} सत्रावा१जा२३४म् । ^{३२ २} चाक्षो । ^{३ २} नजा३यि । ^१ ग्यू
^५ २३४षायि । ^५ उड्ढवा६हाउ । ^३ वा(३) ॥ १७ * ॥ [२] १२

अथ द्वितीयसूक्ते प्रगाथे—

प्रथमा ।

^{३ १२ २२ ३ १ २ २ १ २ १ २ १ २ ३ २}
 अभिप्रवःसुराधसमिन्द्रमर्चयथाविदे ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}
 योजरित्भ्योमघवापुरुवसुससहस्रेणोवशिक्षति ॥ १ ऋ ॥

„पुरुवसुः” पश्वादिबहुधनोपेतः, यत्रबाहुल्यात् बहुनि
 वासकी वा “मघवा” धनवान् “यः” इन्द्रः “जरित्भ्यः”

● ज० गा० २२प्र० १अ० १०सा० ।

† ब० आ० ३, १, ५, ९ (१भा० ४८२ प्र०) = ऋ० वे० ६, ५, १४, १ ।

स्तोत्रभ्यः अस्मभ्यं “सहस्रेणेव” सहस्रसहस्राकेन धनेनेव
 “शिक्षति” [शिक्षतिर्दानकर्मा (निघ० ३, २०, ८)], पश्चादि-
 बहु धनम् अस्मभ्यं प्रयच्छतोत्यर्थः । स इन्द्रः “यथाविदे” यथा-
 स्माभिर्विज्ञायते तथा ह ऋत्विजः ! “वः” यूयं “सुराधसं”
 शोभनधनोपेतम् “इन्द्रम्” ऐश्वर्ययुक्तं देवम् “अभि” आभि-
 सुख्येन “प्र अर्च” प्रकर्षणार्चत ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २   ३ १   १२ ३ १ २ ३ १ २
 शतानौकेवप्रजिगातिधृष्णुयाहन्तिवृत्राणिदाशुषे ।

३ १ २ ३ १ २ ३   ३ १ २   ३ १ २
 गिरेरिवप्ररसाअस्यपिन्विरेदत्राणिपुरुभोजसः ॥ २ * ॥ १३†

“धृष्णुया” ‡ धृष्णुः धर्षणशूलः पुरुषः “शतानौकेव”
 यथा शतसहस्राकानि शत्रुसैन्यानि “प्रजिगाति” जयार्थं प्रक-
 र्षेण गच्छति, तद्वत् ; इन्द्रः “दाशुषे” यजमानार्थं “वृत्राणि”
 यज्ञविघातकान् शत्रून् प्र जिगाति ततस्तान् “हन्ति” । किञ्च
 “पुरुभोजसः” बहुधनस्य “अस्य” इन्द्रस्य सम्बन्धीनि “दत्राणि”
 दत्तानि धनानि “प्र पिन्विरे” यजमानार्थं प्रकर्षेण वर्तन्ते ।
 तत्र दृष्टान्तः—“गिरेरिव” यथा गिरेः सकाशात् “रसाः”
 उदकानि पिन्विरे प्रवर्तन्ते तद्वत् ॥ २ ॥ १३

* ऋ० वे० १, ४, १४, २ ।

† ‘वामदेव्यं, मेत्रावचणं साम । शैत्यं, प्रस्रसास’—इति वि० ।

‡ ‘धृष्णुया—धारणस्यभावया’—इति वि० ।

४ २ ४ ५ र २ २ ३ र ४ र ५
 ॥ श्येतम् ॥ अभिप्रवःसुरा । धमा ३ ४ औद्दोवा ।

१ २ १ ० ५ ५ १ र २
 आयिन्द्रमर्च । यथाविदा३३४यि । ओद्दहा । योजरि

१ १ १ २ १ ३ ५ २ १ र
 तृभ्यः । माघा२३वा । पुहूर । वार३४सूः । सहस्तेणा

२ २ १ ३ ५ र र
 यिवा३शा । ऊम्मायि । चा२ ता २ ३ ४ औद्दोवा ॥ (१)

४ २ ५ ४ र ५ ३ ३ ३ र ४ र ५ १ ३ र र १
 सहस्ते णेवशि । ऋता३४ औद्दोवा । सहस्ते णे । वशा

० ५ ५ २ १ र र २ र १
 यिक्तता२३४यि । ओद्दहा । शतानीकेव । प्राजा २ ३

२ १ ३ ५ १ २ २
 यिगा । तिधार । षू २ ३ ४ या । हन्तिवृत्राणी३दा ।

१ २ ५ र र २ ४ ३ र ४ र ५
 ऊम्मायि । शूरषार३४ औद्दोवा ॥ (२) हन्तिवृत्राणिदा ।

३ २ ३ र ४ र ५ १ २ र १ ०
 श्रुषा३४ औद्दोवा । हान्तिवृत्रा । णिदाश्रुषार ३ ४ यि ।

५ ५ २ १ र १ १ २ १
 ओद्दहा । गिरेरिवप्र । रासा२३आ । स्यपा २ यि ।

३ ५ १ र २ २ १
 न्वार३४यिरायि । दन्त्राणिपूहूरभो । ऊम्मायि । जार

३ ५ र र २ ५
 सा२३४ औद्दोवा । वार३४सू (३) ॥ ३* ॥ [१]

५ ४ २ ४ ५ ४ ५ १
॥ अभीवर्त्तः ॥ अभाइयिप्रा इ वःसुराधसोवा । आ

२ १ २ १ २
यिन्द्रमर्च्च । यथावा १ यिदा २यि । योजरितृइ१२इ४ ।

३ २ ४ ५ २ १ २ २ २ २
भ्योमघवा । पुह्रवाश्छरः । सहास्त्रेणारयि । वशा

१ ३ १ १ १ १ ५ ४ २ ४
इयि । चारइ४५ । जाइ३४५यि ॥ (१) सहाइस्त्रेणोऽव

५ ४ ५ १ २ २ १ २ १ २
शिक्षतोवा । साहस्त्रेणे । वशायिक्षाशतारयि । शाता

२ २ ३ ४ ५ २ १ २ १
नौकाइ१२इ४यि । वप्रजिगा । तिधार्क्षूश्या २ । चन्ता

१ ३ २ १ ३ १ १ १ १ १ १
यिवाइर्त्ता २ । णिदा इ । शूरइ३४५ । पारइ३४५यि ॥ (२)

५ ४ २ ४ ५ २ १ २ १ २
चन्ताइयिवाइर्त्ताणिशाणुषोवा । हान्तिवृत्रा । णिदाइ

१ २ २ ३ ४ ५ २ १ २
१षारयि । गायिरेरिवाइ१२इ४ । प्ररसाअ । स्थपायिन्वा १

१ २ ३ २ १
यिरारयि । दत्राणाशयिपू २ । रूमो इ । जाइ३४५ ।

३ १ १ १ १
सारइ३४५ः (३) ॥ ७ * ॥ [२]

४ ३ ४ ५ २ ३ २ ३ ४ ५
॥ श्यैतनौधसम् ॥ अभिप्रवःसुरा । धसाइ४ओहोवा ।

^१ आयिन्द्रमर्चं । ^२ यथाविदार३४यि । ^{१ ०} ओद्द्हा । ^{५ ५} यो २ ३
^१ जा । ^१ रीतृभ्यः । ^२ मघ । ^{१ २} वा । ^१ पूरुषार३४सूः । ^५ सा २ ३
^२ द्हा । ^{१ २ २ १ ५} स्रेणिवशोर३वा । ^{३ ५} क्षार३४ती ॥ (१) सद्दस्रे णेवशि ।
^{३ २ ३ ४ ४ ५} क्षता३४औहोवा । ^{१ २ २} साद्दस्रे णे । ^{१ ०} वशायिक्षता २ ३ ४ यि ।
^{५ ५} ओद्द्हा । ^१ शार३ता । ^{२ १ २ २ १ २} नीकेव । ^१ प्रजि । ^१ गा । ^१ तायि
^{१ ३ ५} भाष्णु३४या । ^{१ २} चार३न्तायि । ^{१ २ १ २} वार्त्ताणिदो २ ३ ४ वा ।
^{३ ५} प्रु२३४षे ॥ (२) ^{३ ४ ३ ४ ४ ५} हन्तिवृत्राणिदा । ^{३ २} प्रुषा ३ ४ ^{३ ४ ४ ५} औहोवा ।
^{१ २ २} हान्तिवृत्रा ^{१ ०} णिदाप्रुषार३४यि । ^{५ ५} ओद्द्हा । ^१ गार३यि
^२ रेः । ^{१ २} आयिव । ^{१ २ १} प्रर । ^१ साः । ^{२ ३} आ । ^५ स्यापिन्वार ३ ४ यिरा
^{१ २} यि । ^{१ २ १} दार३त्रा । ^{५ ३} णायिपुरुभो २ ३ ४ वा । ^३ जा २ ३ ४
^५ साः (३) ॥ ११ * ॥ [३]

॥ वाङ्निधनं क्रीञ्चम् ॥ ^{१ १} अभायिप्रावा३१२३४ः । ^२ सुरा । ^{४ २}

^{१ २} धसा३म् । ^{१ १} इन्द्रमर्चा३१२३४ । ^२ यथा । ^{५२} विदा३यि । ^{३ २} योजा

^२ रितृ३१२३४ । ^{३२ ४ ५२ २} भ्योमघवापुह । ^{३ २} वन्ह३ः । ^{२ १ २} सहास्रेणा३

^४ १२३यि । ^{२ १ २} वशापुयिज्ञताउ ॥(१) सहास्रेणा३१२३४यि ।

^५ वशि । ^{३ १} क्षता३यि । ^{२ १ २} सहास्रेणा३१२३४यि । ^५ वशि । ^{३ २} क्षता

^{२ १} ३यि । ^२ शतानीका३१२३४यि । ^{३ ४ ५२} वप्रजिगातिधृ । ^{३ २} ष्णुया

^{२ १} ३ । ^२ हन्तायिवार्त्ता३१२३ । ^४ णिदापुशुषाउ ॥(२) ^{२ १} हन्ता

^२ यिवार्त्ता३१२३४ । ^{५२} णि । ^{३ २} दा । ^{२ १ २} शुषा३यि । ^{२ १ २} हन्तिवृत्रा

^{५२} ३१२३४ । ^{३ १} णिदा । ^{२ १} शुषा३यि । ^२ गिरैरायिवा३१२३४ ।

^{३ ४२ ५} प्रसाभस्यपि । ^{३ १} ग्विरा३यिदत्राणायिपू३१२३ । ^२ रूभोपुज

साउ । वा ॥(३) ॥ १५ ॥ [४] १३

अथ तृतीयप्रगाथे—

प्रथमा ।

२ ३ १ २   २ २   ३ १ २
त्वामिदाह्योनरोपीष्यन्वज्जिन्भूर्णयः ।

१ २ ३ १ २   २ २ २ २ ३ १ २ २ १ २
सइन्द्रस्तोमवाहसइहश्रुध्युपस्वसरमागहि ॥ १ † ॥

हे “वज्जिन्” वज्रवज्जिन्द्र ! यं “त्वाम्” “भूर्णयः” हविर्भरण-
शीलाः “नरः” कर्मणां नेतारो यजमानाः “इदा” अद्य “ह्यः”
पूर्वेद्युश्च “अपीष्यन्” सोममपाययन् । हे इन्द्र ! “सः” त्वं
“स्तोमवाहसः” स्तोत्रवाहकस्य मम स्तोत्रम् “इह” यज्ञे “श्रुधि”
श्रुणु “सस्वरं” गृहञ्च [“दुर्याः”(८) “स्वसराणि”(१०)—इति
(निघ० ३, ४) गृहनामसु पाठात्] “उपागहि” उपागच्छ ॥

“स्तोमवाहसः”—इति छन्दोगाः, “स्तोमवाहसाम्”†—
इति बह्वृचाः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २   ३ १ २   ३ १ २   ३ १ २
मत्स्वास्तुग्निप्रिन्हरिवस्तमीमहेत्वयाभूषन्तिवेधसः ।

२ ३ १ २   ३ १ २   २ १ २
तवश्रवात्स्युपमान्युक्थयसुतेष्विन्द्रगिर्वणः ॥ २ ‡ ॥ १४

० ङ० षा० ४, १, १, १० (१भा० ६१० ४०) ङ० वे० ६, ७, ३, १ ।

† अतएव छन्दोशास्त्रिक व्याख्यासरे ‘अस्वाकम्’—इति वज्रवज्जिनाम्
व्याख्यातम् ।

‡ ङ० वे० ६, ७, ३, १ ।

हे “सुशिप्रिन्” शोभनहनो ! “हरिवः” हरिनामकाश्लो-
पेतः !” “गिर्वणः” गीर्भिर्वननीयेन्द्र ! “त्वया” त्वयि “विधसः”
परिचारकाः “आ भूषन्ति” * आभवन्ति, “मत्स्व” सोमेन
मादय आत्मानम् किञ्च “तम्” त्वा वयम् “ईमहे” याचामहे ।
किं वाच्यम् ? इत्यत्राह—“सुतेषु” सोमेषु अभिषुतेषु सत्सु
“तव” “अवांसि” अन्नानि † “उपमानि” उपमानभूतानि,
हे “उक्थ्य” प्रशस्य ! ‡ तव प्रसादात् सन्त्विति ॥

“सुशिप्रिन्”-“सुशिप्र”-इति पाठो ॥ २ ॥ १४

॥ माधुच्छन्दसम् ॥ त्वामिदा । क्षीयि । क्षियेण
राईए । अपायिष्यन्वा । ज्ञायिन्भूर्णा२ ३ ४ याः । स
इन्द्रस्तोमवाहसः । इहाश्रूधा । औक्षी ३ ४ वाहायि ।
उपास्वासा । औक्षी३४वाहा । रमागार३४वा३४इयि ॥(१)
उपस्वसा । हो । रमागक्षीईए । उपास्वसा । रामा
गा २ ३ ४ क्षी । मश्रासुशिप्रिन्हरिवः । तमायिमाहा ।

* ‘आवांसि कुर्वन्ति’—इति वि० ।

† ‘अवांसि—अन्नानि पयांसि वा’—इति वि० ।

‡ ‘उक्थ्या—उक्थेः सन्धजनीवेः’—इति वि० ।

॥ ‘माधुच्छन्दसं सामाख्यावाकस्य’—इति वि० ।

^{३८ १ ३८ १} औहो३४वाहायि । ^{१ १} त्वयाभूषा । ^{३८ १ ३८ २} औहो३ ४ वाहा । ति
^{१८ २} वेधार३सा३४३ः ॥(२) ^{३ ४८ ५८ ८} त्वयाभूषा । ^{१ ३ ४८ ५ ५} हो । तिबेधसा६ए ।
^{२ १ २८ १} त्वयाभूषा । ^{१ ३ ५} तिबेधार३४साः । ^{१ २ १ ८ २ १ ८ १} तवश्रवात्स्युपमा । नि
^{१ १ ३२ २ ३८ २} य्वथाया । औहो २ ३४वाहायि । ^{१ १ ३ ४८} सुतायिषूवा । औ
^{२ ३८ १} हो३४वाहायि । ^{१ २} द्रगिर्वा२३णा ३ ४ ३ः । ^१ ओर३ ४ ५ई ।

डा (३) ॥ ४ * ॥ [१]

^{१ २ १ १ ८ ८ १ १} ॥ मानवोत्तरम् ॥ होवायि । त्वामिदाहोानरः । हो
^{८ ८ ० २ ८ १० ८} वायि । आपीप्यन्वज्जिन्भूर्णयः । साइन्द्रस्तो । मावा
^{१ ० ३ ५ १ १ १ १} हसा३१ः । इहार२२३४श्रूधायि । उपास्वा२३सा३ । रा२
^{१ ५ ८ २ ३ ५ १ २ १} मा२३४औहोवा । गा२३४हो ॥(१) होवायि । उपस्व
^{१ १ ८ २ १ ८ २} सरमागच्छि । होवायि । ऊपस्वसरमागच्छि । मात्स्वास्तु
^{० २ ० ३ ५ १ १} शि । प्रायिन्दरिवा३१ः । तमारयिमा२३४हायि । त्वया

भूरुषा३ । तारयिवे२३४औहोवा । धार३ ४ साः ॥ (२)
 होवायि । त्वयामूषन्तिवेधसः । होवायि । त्वायामूष
 न्तिवेधसः । तावश्रवा । साउपमा३३ । नियूरक्या२३४
 या । सुतायिषूर३वा३यि । द्वा२गा२३४औहोवा । वा२
 ३४णाः (३) ॥ ८ * ॥ [२] १४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायणस्य तृतीयाध्यायस्य
 चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

पञ्चमखण्डः—

प्रथमतश्चे—प्रथमा ।

यस्तेमदोवरेण्यस्तीनापवस्वान्धसा ।

देवावीरघञ्सद्वा ॥ १ ॥

* क० मा० १८प्र० २७० ऽसा० ।

† 'उक्तं साध्यन्दिनं सवनम्'—इति वि० ।

‡ 'तृतीयसवनमभिधीयते'—इति वि० ।

॥ क० आ० ५, २, ४, ४ (२भा० १४ ङ०) = ङ० वे० ८, १, २१, ४ ।

हे सोम ! “ते” तव “देवावीः” देवकामः “अघशंसहा”
राक्षसानां हन्ता “वरेण्यः” सर्वैर्वरणीयः “मद्ः” मद्करः “यः”
रसः विद्यते, “तेन” “अश्वसा” अदनीयेन “पवस्व” चर ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
जघ्निर्जममित्रियं सस्त्रिर्वाजन्दिवेदिवे ।

१ २ ३ १ २
गोषातिरश्वसाश्चासि ॥ २ * ॥

हे सोम ! त्वम् “अमित्रियं” अमित्रभवं † “वृत्र” शत्रुं
“जघ्निः असि” हन्ता भवसि । किञ्च “दिवे दिवे” प्रतिदिनं
“वाजं” ‡ सङ्ग्रामं “सस्त्रिः” सशस्त्रोऽसि ¶ । अपिच
“गोषातिः” गवां सातिर्दातासि, “अश्वसाः” अश्वानां दाता
चासि ।

“गोषातिः”—“गोषात्”—इति पाठो ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ८, १, २१, ५ ।

† ‘अमित्रियम्—अमित्रकर्मकर्तारम्’—इति वि० ।

‡ ‘वाजमिति द्वितीयैकवचनम्, षष्ठ्यैकवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम् ; वाजस्य
अश्वस्य’—इति वि० ।

¶ ‘सस्त्रिः—साधनस्वभावः’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २ २ १ २ २ २ २ १ २
सन्निहो अरुषो भुवः सूपस्थाभिर्नधेनुभिः ।

१ २ ३ २ ३ २ १
सीदच्छे पुनोनयोनिमा ॥ ३ * ॥ १५ †

हे सोम ! त्वं “सूपस्थाभिः” शोभनोपस्थानाभिः “धेनुभिः” गोभिः [गोर्विकारैः पयोभिरित्यर्थः] “सन्निहो” सन्निहितः “श्येनः न” यथा श्येनः शीघ्रमागत्य स्थानमासीदति तद्वत् “योनिं” स्वकीयं स्थानम् “आसीदन्”, “न” [—इति सम्प्रत्यर्थे] इदानीम् “अरुषः भुवः” आरोचमानो भव ॥

“भुवः”-“भवः”—इति वा पाठो ॥ ३ ॥ १५

अथ द्वितीयतृचे—प्रथमा ।

२ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
अयम्युषारयिर्भगस्सोमः पुनानो अर्षति ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
पतिर्विश्वस्यभूमनोव्यख्यद्रोदसीउभे ॥ १ ‡ ॥

“पूषा” पोषकः सर्वेषां “भगः” भजननीयः “रयिः” धनहस्तः “अयं” सोमः “पुनानः” पवित्रे पूयमानः सन् “अर्षति” कलश-

• ऋ० वे० ८, १, २२, १ ।

† ‘लक्षा माथयी’—इति वि० ।

‡ ऋ० ऋ० ६, १, १, २ (१भा० १५१३०)=ऋ० वे० ७, ५, २, २ ।

मभिगच्छति । तथा “विश्वस्य” सर्वस्य “भूमनः” भूतजातस्य
 “पतिः” पालयिता “सोमः” “उभे रोदसी” व्यावापृथिव्यौ
 “व्यख्यत्” स्वतेजसा प्रकाशयति । अनेन लोकाद्वयवर्त्तित्वं
 सूचितम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 समुप्रियाअनूषतगावोमदायघृष्यः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
 सोमासःकृणवतेपथःपवमानासइन्द्रवः ॥ २ * ॥

“प्रियाः” प्रियतमाः “घृष्यः” अत्यन्तदीप्ताः, [यद्वा ‘अहं
 प्रथमतः स्तोमि’, ‘अहं पुरस्तात् स्तोमि’—इति परस्परं स्पष्टे-
 मानाः] “गावः” स्तुति-लक्षणा वाचः † “मदाय” सोमस्य
 मदार्थं “समनूषत” संस्तुवन्ति ; “उ” प्रसिद्धौ ‡ [यद्वा
 गावो धेनवः सोमस्य मदाय शब्दायन्ते] । ततः “पवमानासः”
 पूयमानाः “इन्द्रवः” दीप्ताः “सोमासः” सोमाः पथः मार्गान्
 “कृणवते” चरणार्थं कुर्वन्ति ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ७, ५, २, २ ।

† ‘गावः—० ० मोचकामि लीलाणि उदकानि वा’—इति वि० ।

‡ ‘उ—इति पदपूरणः’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २२ ३१२ २२३ १२ ३ १ २
 यञ्जिष्ठस्तमाभरपवमानश्रवाय्यम् ।

१ २२ ३ २ ३२२ २३ ३१ २
 यःपञ्चचर्षणौरभिरयियेनवनामहे ॥ ३ * ॥ १६ †

“ञ्जिष्ठः” ञ्जिष्ठितमः “यः” तृतीयो रसोऽस्ति तं
 “श्रवाय्यं” श्रवणीयं रसम् “आभर” अन्नभ्यमाहर । किञ्च “यः”
 रसः “पञ्च चर्षणोः” ‡ पञ्चजनान् निषादपञ्चमान् चतुरो-
 वर्णान् “अभि तिष्ठति” । अपिच “येन” रसेन वयं “रयिं”
 धनं च “वनामहे” सन्नजामहे ¶ [यद्वा येन त्वां रयिं याचा-
 महे] तमाभर ॥ ३ ॥ १६

५ ३२ २ ४ ५ १२
 ॥ गौरीवितम् § ॥ अयम् । पूषा ३ । रयिर्मगाः । सो
 २ २ १ २ ४
 मःपुनानोअर्षतार३यि । पातिर्विश्वा३१ २ ३ । स्यभूप्रम
 १ २ ४ ५ ४ ५
 नाः । वायस्यद्रो३१२३ । दसोवा । ऊप्रभो६हायि । (३)

॥ ८ ॥ [१]

* ऋ० वे० ७, ५, २, ४ । † “ज्योतिष्टोमौ ककुबुष्यिषौ”—इति वि० ।

‡ ‘पञ्चचर्षणीः—चर्षणचर्षणोमनुष्याः । चत्वारोमहर्त्विजाः, पञ्चमे यजमानः ।

¶ ‘रयिं—धनं । येन वनामहे—येन सोमेन ऊनेन रयिं धनं सन्नामः । वनति
 र्यस्यपि सुत्यर्थे तद्याप्यत सन्नामर्थे द्रष्टव्यः—इति वि० ।

§ ‘महागौरीवितम्’—इति ऋ० पु० । ॥ ऊ० गा० १२प्र० १७० ऽसा० ।

^{४ ३ ४ ४ ५ ४} ^२ ^{३ ४ ५}
 ॥ तृतीयं क्रौञ्चम् ॥ अयम्यूषा । हो । रयिर्भगा ६
^५ ^१ ^१ ^{३ २} ^४ ^५ ^१
 ए । सोमा रः पुना र । नचा ३४५ । षार ३४ती । पतिर्वि
^{२ १ २ १ १ १} ^{२ १} ^२ ^{१ २} ^१
 श्वस्यभूमनार ३४५ः । वियख्या र ३द्रो । दसीजर ३भा ३४
^{३ ४ ५ ४} ^३ ^{३ ४ २ ५} ^५ ^१
 इयि ॥ (१) समुप्रियाः । हो । अनूषता ई ए । गावो र
^१ ^{३ १} ^१ ^५ ^{१ २ २} ^{२ ५}
 मदार । यघा ३४५ । घार ३४याः । सोमासः कृणवतेप
^२ ^{२ १} ^२ ^१ ^२ ^{३ ४ २}
 थाऽशः । पवमार ३ना । सइन्द्रा र ३वा ३४ः ॥ (२) यचो
^{५ ४} ^३ ^{३ ४ २ ५ ५} ^१ ^१ ^{३ १}
 जिष्ठाः । हो । तमाभरा ई ए । पावा र ३मानार । अवा
^३ ^५ ^१ ^{१ २ १ २} ^{२ १}
 ३४५ । यीर ३४याम् । यः पञ्च चर्षणी र भौऽश । रयियार
^१ ^{१ २} ^२ ^१
 इयिना । वनामार ३द्वा ३ ४ ३ यि । ओर ३४५ ई । डा ॥ (३)

॥ ८ * ॥ [२]

^५ ^{३ २} ^४ ^५ ^{१ २}
 ॥ गौरौ वितम् ॥ अयम् । प्षा ३ । रयिर्भगाः । सो
^{२ २} ^१ ^२ ^४
 मः पुनानो अर्षतार इयि । पातिर्विश्वा ३ २ ३ । स्यभूपमनाः ।

० ऊ० मा० २प्र० १अ० १६सू० १ ।

† 'महागौरौ वितम्'—दक्षि ष० पु० ।

वायव्यद्रो ३१ २३ । दसोवा । ऊ५ भो ईहायि ॥ (१)

समु । प्रियाः । अनूपता । गावोमदायधुष्यया२३ः ।

सोमासःका३१२३ । ष्वताप्रयिपथाः । पावमाना३१२३ ।

सञ्जोवा । दाप्रवोईहायि ॥ (२) यञ्जो । जिष्ठाः । तमा

भरा । पवमानश्रवायिया२३म् । याःपञ्चचा ३१ २३ ।

षणाप्रयिरभायि । रायियेना३१२३ । वनोवा । मा५

द्वोईहायि(३) ॥ ८ * ॥ [३]

॥ श्वावाश्चम् ॥ अया३१म् । पूषा । रयिः । भा३गः ।

रहिया । सो । मःपुनानो । अ । षता२यि । ऐद्दि

या२ । पतिर्विश्वास्या३भू३ । मार३४नाः । ऐद्दा२यि ।

रहिया२ । वियव्यद्रोदा३सी३ । ऊ३४५भोईहायि ॥ (१)

समू३१ । प्री३याः । अनू । षा३त । रहिया । गा ।

३५० सामवेदसंहिता । [२प्र० १अ० १६सू० १, २, ३ ।

२ २ १ १ १२ २ २ १
वोमदाया । घृ । ष्या२ः । ण्दिया२ः । सोमासःका

२ ४ ५ १२ १२
र्णा३ता३यि । पा२३४थाः । ऐहा२रयि । ण्दिया२ः ।

१२ २ ४ १ ५ ३१
पवमानासा३चा३यि । दा३४पुवो३हायि ॥(२) यचो३

१ ४ ५२ २ ४ ५ १
१ । जा३यिष्ठः । तमा । भा३र । ण्दिया । पा । व

२ १२ १ १२ १ १
मानश्चा । वा । यिया२म् । ण्दिया२ः । यःपञ्चचा३र्षा३

४ ५ २२ १२
णी३ः । आ२३४भायि । ऐहा२रयि । ण्दिया२ः । रयिं

१२ २ ४ १ ५
येनावा३ना३ । मा२३४पुवो३हायि(३) ॥ १०* ॥ [४]

११ १२ २ १ २
॥ आसिताद्यम् ॥ अयम्युषारयायिः । भगाः । सो

२२ १ १ १२
मःपुनानोअर्षा३रतायि । पाता२यिश्चा२ः । स्यभूमनाः ।

१ १ २ १ ५ ४ ५
वाया२ख्याद्रो२ः । दसोवा३चो३३४वा । ऊपुभो३हा

१ २ १२ १ १ २ २
यि ॥(१) समुप्रियाअनू । षता । गावोमदायघृषार३

१ १ १२ १
याः । सोमा२साःका२ः । ण्वतेपथाः । पावा२माना

२। सञ्जीवाञ्जीञ्जीवा । दाप्रवोईहायि ॥(२) यञ्जी

जिष्ठस्तमा । भरा । पवमानश्रवाञ्चारश्याम् । याःपा

श्चाचार । षण्णोरभायि । रायीरयायिना २ । वनो

वाञ्जीञ्जीवा । माप्रवोईहायि(३) ॥ २० * ॥ [५]

॥ निषेधम्[†] ॥ अयम्पूषारा ३ यिर्भगाः । सोमाःपुना ।

नोअर्षता २यि । इहा ३ । पाताइयिर्वायिश्वा । हाञ्जी

२३४हा । स्यभूमारशनाः । इहा ३ । वाया ३ ख्याद्रि ।

हाञ्जी २३४हा । दसी ३ जपूभाइपूइयि ॥(१) समुप्रियाञ्चा

३ नूषता । गावोमदा । यवृषया २ः । इहा ३ । सो

माइसाःका । हाञ्जी २३४हा । एवतेपारश्याः । इहा ३ ।

पावाइमाना । हाञ्जी २ ३ ४ हा । सञ्जाइयिन्दाप्रवा ई

पूइः ॥(२) यञ्जीजिष्ठस्ताइमाभरा । पवामाना । श्रवा

० क० मा० ११प्र० २अ० २०सा० ।

† 'निषेधः'—इति च० पु० ।

१ १ २ १ २ ४ ५ २ ३ ५
यिया॒र॒म् । इ॒हा ३ । याःपा॒श्वा॒चा । चा॒हो॒र३४॒हा ।

२ २ १ १ १ २ ४ ५ २ ३
षणी॒रा॒र३४भा॒यि । इ॒हा ३ । रा॒यी॒श्या॒यिना । चा॒हो॒र३

५ ३ २ ४ ३ १ १
४॒हा॒र३४ हा । वना ३ मा ५ हा ६ ५ ६ यि । हे २ ३

१ १
४ ५ (३) ॥ २ * ॥ [६]

४ ३ २ ४ २ ४ ५
॥ य॒ज्ञाय॒ज्ञीय॒म् ॥ अ॒याऽ५॒म् । षा॒श्रा॒श्रिर्भा॒गाः ।

१ १ १ २ २ १ १
सोमः॒पुना । नो॒श्चा॒र्षा॒श्ता॒यि । पता॒रि॒र्वि । श्व॒स्रा

२ १ २ २ १ २ ३ २
र३भू । ऊ॒म्ना॒यि । मा॒श्रनाः । वा॒यव्य॒द्रो॒दसी २ उभा

१ २ १ २ २ २ २ २
उ ॥ (१) भा॒यिसा॒म् । उ॒प्रिया॒अ॒नू॒षत॒गावो॒मदा । या

१ २ २ १ २ २ १
श॒घार्षा॒श्याः । सोमा॒रसः । कृ॒ण्वार॒श्ता । ऊ॒म्ना॒यि ।

२ २ १ २ २ ३ २ १ २ १ २
पा॒श्याः । पा॒वमा॒नास॒आ॒रि॒न्दवा॒उ ॥ (२) वा॒याः । ओ

२ २ २ १ २ १ १
जिष्ठ॒स्तमा॒भर॒पव॒माना । आ॒श्वा॒आ॒श्या॒म् । यःपा॒र॒श्च ।

चर्षा^१रश्णा^१ । ऊ^१म्नायि^१ । आ^१श^२भायि^१ । रा^१यि^२येनवना^२
 म^३हाउ^२ । वा^१३४पू^{१११}(३) ॥ १३ * ॥ [७]

॥ यदा^१हि^१ष्टीय^१म् ॥ अ^१य^१म्पू^१षारयि^१र्भगः^१ । अ^२य^२म्पू^२षोवा^२ ।

र^१यि^२र्भगः^२ । सो^२मः^२पू^२रश्ना^२ । नो^२अ^२र्ष^२तायि^२ । प^२ति^२र्वा^२रश्ना^२

यि^२श्वा^२ । स^२भू^२मनाः^२ । वि^२य^२ख्यार^२श्द्रो^२ । द^२सी^२ऊ^२रश्भा^२श्ना^२

४^२श^२यि^२ ॥ (१) स^२मु^२प्रि^२या^२अ^२नू^२षत^२ । स^२मु^२प्रि^२यो^२वा^२ । अ^२नू^२ष

ता^२ । गा^२वो^२मा^२रश्दा^२ । य^२घृ^२ष्य^२याः^२ । सो^२मा^२सा^२रश्का^२ ।

ए^२व^२ते^२प^२थाः^२ । प^२व^२मा^२रश्ना^२ । स^२द्व^२न्दा^२रश्वा^२श्ना^२श्ना^२ ॥ (२) य

ओ^२जि^२ष्ठ^२स्त^२मा^२भर^२ । य^२ओ^२जि^२ष्ठो^२वा^२ । त^२मा^२भर^२ । प^२व^२मा

रश्ना^२ । अ^२वा^२यि^२याम्^२ । यः^२प^२ञ्चा^२रश्चा^२ । ष^२णो^२र^२भायि^२ ।

र^२यि^२यारश्नि^२ना^२ । व^२ना^२मा^२रश्चा^२श्ना^२श्ना^२श्ना^२श्ना^२श्ना^२श्ना^२श्ना^२ । ओ^२रश्ना^२श्ना^२श्ना^२श्ना^२ ।

डा (३) ॥ १४ * ॥ [८]

^{१ १२२} ^{०२१} ^{२२}
 ॥ क्रौञ्चाद्यम् ॥ अयम्पूषीहो । रायिर्भगाः । सो
^{१ २ ४} ^{१ १ २}
 मःपुना३ । नोआर्षाप्रताई ५ ई यि । पतिविश्वीहो ।
^{२२१२} ^१ ^{१ २ ४}
 स्थाभूमनाः । वियख्यद्रो३ । दासी३ऊप्रभाई ५ ई यि ॥ (१)
^{२ १ २} ^{२२१२} ^{२२२} ^{१ २ ४}
 समुप्रियौहो । आनूषता । गावोमदा३ । याघा३र्षाप्र
^{२२२ १ २} ^{२२१२} ^{१ २}
 याई ५ ईः । सोमासःकौहो । एवातेपथाः । पवमाना३ ।
^{१ २ ४} ^{१ २ १ २} ^{२२१२}
 साआर्यिन्दाप्रवाई ५ ईः ॥ (२) यञ्जो जिष्टौहो । तामाभ
^{२ २} ^{१ २ ४} ^{१ १ २}
 रा । पवमाना३ । आवा३आप्रयाई ५ ईम् । यःपञ्चौ
^{२२१२} ^{२ २} ^{१ २ ४}
 हो । षाण्णोरभायि । रयियेना३ । वाना३माप्रहाई ५
 ईयि (३) ॥ १७ * ॥ [८]

^{१ २२१} ^{४२} ^४
 ॥ ऐडकौत्सम् ॥ अयञ्चौपूर३ । षारयिर्भगईया ।
^{१२ २ २१२} ^१ ^{१ १} ^{१२} ^१ ^१
 सोमःपुनानोअर्षति । पातिर्विश्व । स्थाभूमारश्नाः । वा
^{२ १} ^{१ २ २} ^{१२} ^१ ^१
 या३हा । ख्याद्रो३हा । दसीऊर३भा३४३यि ॥ (१) स

^{५ १ १} मूहिप्रो३३ । ^{४५ ५} याचनूपतईया । ^{१५ १५ १ १ १ १} गावोमदायघृष्ययः । ^१ सो

^{५ २} मासःकृ । ^{१५ १} एवतेपार३थाः । ^{१ १ १} पावा३हा । ^{१ १ २} माना३हा ।

^{१ २} सइन्दार३वा३४३ ॥ (२) ^{३ ५ १५ १} यओहीजारइयि । ^{४ ५} छस्तमाभर

^{५ १ १५ १५ १} इया । ^{१ १} पवमानअवायियम् । ^{१ १} याःपञ्चच । ^{१५} षणीरा २ ३

^{१ १ १ १} भायि । ^{१ १ १} रायी३हायि । ^{१ १ १} यायिना३हायि । ^{१५} वनामा३

^१ इहा३इयि । ^१ ओर३४पुई । ^१ डा (३) ॥ ५ * ॥ [१०]

^{२ ५ ५} ॥ मधुश्रुयन्निधनम् ॥ ^{२ ५} अयम्पूषारयिर्भगा३ण । ^{२ ५} सोमःपु

^{१ १} ना३नोअर्षता३यि । ^{२ १} हा३हा । ^{५ १ १} औ३हो ३ वा । ^१ आयि

^{१ ५ १} ही३र । ^{१ ५ १} पतिर्विश्वा३स्याभूमना३ः । ^{५ १ १} हा३हा । ^{५ १} औ३हो

^{२ १} इवा । ^{१ १} आयिही३र । ^{१ १} वायख्यद्रो३ । ^{२ १} हा३हायि । ^५ औ

^{१ १} इहो३वा । ^{१ १} आयिही३र । ^{१५} दसी । ^{१ ३} जरभार ३ ४ औहो

^{१ ५ १} वा ॥ (१) ^{१ ५ १} समुप्रियाअनूपता३ । ^{१ ५ १} गावोमदा३याघृष्यया३ः ।

२ २ ५ २ २ १ २ २ १
 हा३हा । औ३हो३वा । आयिही३ । सोमासःकृ३ण्वा

२ २ २ २ ५ २ २ १ १
 तपथा३ः । हा३हा । औ३हो३वा । आयिही३ । पा

२ २ २ २ ५ २ २ १ १
 वमाना३ । हा३हायि । औ३हो३वा । आयिही३ ।

१ ३ ५ २ २ २ २ २
 स३ । दा२वा२३४ औ३होवा ॥ (२) यञ्चो जिष्ठस्तमाभरा

२ २ १ २ २ २ २ ५ २
 ३ण । पवमाना३श्वावायिया३म् । हा३हा । औ३हो३

२ १ १ २ २ २ २
 वा । आयिही३ । यःपञ्चचा३र्षाणीरभा३यि । हा३

२ ५ २ २ १ १ २ २ २
 हा । औ३हो३वा । आयिही३ । रायियेना३ । हा

२ ५ २ २ १ २ २ २ २
 ३हायि । औ३हो३वा । आयिही३ । वना । मा२हा

५ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 २३४ औ३होवा । मधुश्चुपता२३४पुः (३) ॥ १८ * ॥ [११]

१ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ कण्ववृद्धत् ॥ औ३होअयम्पूषा३ण । रयायिर्भा३गा२

३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 ३४ः । हाहोयि । सोमःपुनानोअर्षति । पतायिर्वा३यि

३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 आ२३४ । होहोस्यभूमा३शना२३४ः । हाहोयि । विया३खा

* क० मा० २० प्र० २ अ० १८ सू० ।

^{३२ १} १द्रोर३४ । ^{३ ०} हाहो । ^१ दसी३ । ^५ ऊर३४भायि । उज्जवा

^५ ईहाउ । वा ॥(१) ^{२२ २} औहोसमुप्रिया३ए । ^२ ^{१ २} अनूषा१ता२

^{३२ २} ३४ । ^{१ २ २ २} हाहोयि । ^{१२ २} गावोमदायघृष्ययः । ^{१२ २} सोमासा१ःकार

^{३२ १} ३४ । ^{१ २} हाहो । ^{३२ २} एवतायिपाश्यार३४ः । ^{३२ २} हाहोयि । ^१ पवा

^२ मा१नार३४ । ^{३२ २} हाहो । ^{३ २} सत्रा३यि । ^१ दा२३४वाः । ^५ उ

^५ ज्जवाईहाउ । वा ॥(२) ^{२२ २ २} औहोयओजिष्ठा३ए । ^२ ^{१ १} तमाभा

^{३२ २} १रार३४ । ^{१ २ २ २} हाहोयि । ^{१ २} पावमानश्रवायियम् । ^{१ २} यःपाञ्चा

^{३२ १} १चार३४ । ^{१ २} हाहो । ^{३२ २} षणायिरा१भार३४यि । ^{३२ २} हाहोयि

^{१ २} रयायिंया१यिनार३४ । ^{३२ २} हाहो । ^{३ २} वना३ । ^१ मा२३४हायि ।

^५ उज्जवाईहाउ । वा(३) ॥ ८ * ॥ [१२] १ई

अथ तृतीयतृचे—प्रथमा ।

^{१ २} वृषामतीनाम्पवतेविचक्षणः ^{३ २ ७}

^{३ १ २} सोमोअन्हाम्प्रतरीतोषसान्दिवः । ^{३ १} ^{२ २ ३ २}

३ ११ २४ ३१२ ३
 प्राणासिन्धूनाङ्गलशाञ्चिक्रद

१ २३ १ १ ३१ २३ १ १
 दिन्द्रस्यद्वाद्याविश्रग्मनीषिभिः ॥ १ * ॥

अयं “सोमः” “पवते” अभिषूयते । कौटुशः सोमः ?
 “मतीनां” मतयः स्तोतारः तेषां “वृषा” वर्षकः, “कामानां”
 “विचक्षणः” विद्वष्टा, “अङ्गाम्” उषसां “दिवः” सुलोकस्य
 आदित्यस्य वा “प्रतरीता” प्रवर्द्धयिता किञ्च “सिन्धूनां” स्यन्द-
 मानानाम् उदकानां “प्राणा” प्राणयिता चेष्टयिता [अनितेः
 (अदा० प०) शानचि, “बहुलं छन्दसि (२, ४, ७३)”—
 इति शन्विकरणस्य लुक्, सुपां सुलुगित्याकारः (७, १, ३६)]
 “कलशान्” “अचिक्रदत्” शब्दं करोति प्रवेष्टुम् । किं कुर्वन् ?
 “इन्द्रस्य” “द्वाद्दि” हृदयम् “आविशन्” प्रविशन् “मनीषिभिः”
 मनसईषितृभिः स्तुतिभिः स्तुत इति शेषः । व्यवहित मपि
 मनीषिभिरित्येतत् पवतइत्यनेन सम्बध्यते ॥

“अङ्गाम्”—“अङ्गः”—इति, “उषसाम्”—“उषसः”—इति,
 “प्राणा”—“क्राणा”—इति, “अचिक्रदत्”—“अवीवशत्”—इति
 च पाठाः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ २ ३ १
मनीषिभिःपवतेपूर्व्यष्कविःनृ-

३ २ ३ २ ३ १ २
भिर्यतःपरिकोशाःअसिष्यदत् ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३
त्रितस्यनामजनयन्मधुक्षर-

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३
न्निन्द्रस्यवायुःसख्यायवर्द्धयन् ॥ २ १ ॥

अयं सोमः “मनीषिभिः” मेधाविभिः अध्वर्यादिभिः
“पवते” पूयते । यद्वा अयं मनीषिभिर्हाराभिः “पवते” क्षरति ।
कौटुशोऽयम् ? “पूर्व्यः” पुराणः “कविः” मेधावी “नृभिः”
नेतृभिः अध्वर्यादिभिः “यतः” सन् “कोशान्” कलशान् प्राप्तुं
“परि असिष्यदत्” परितः स्यन्दते क्षरति । “त्रितस्य” त्रिषु
स्थानेषु लोकेषु विस्तृतस्य “इन्द्रस्य” यजमानस्य सम्बन्धि “नाम”
नामकमुदकं “जनयन्” उत्पादयन् “मधु” मधुरं रसं “क्षरन्”
क्षरति । किं कुर्वन् ? इन्द्रस्य “सख्याय” सखित्वाय “वायुं”
“वर्द्धयन्” प्रवृद्धं कुर्वन् ॥

“असिष्यदत्”-“अचिक्रदत्”—इति षाठो, “युवां”-“वायोः”—
इति च, “वर्द्धयन्”—कर्त्तवे—इति च ॥ २ ॥

● “पूर्व्यः कवि”—इति सु० षाठः । † ऋ० वे० ७, १, १६, १ ।

अथ तृतीया ।

३१ २३२३१ २

अयं पुनान उषसो अरोचय

३२१ ३२ ३२

दयं सिन्धुभ्यो अभवदुलोककृत् ।

३२७ ३१२ ३ २२ २३

अयन्त्रिः सप्तदुदुहान आशिरं

१ २ ३ १२ ३ १ २ ३२

सोमो हृदे पवते चारुमत्सरः ॥ ३ * ॥ १७ †

“अयं” सोमः “पुनानः” पूयमानः “उषसः” “अरोचयत्” अदीपयत् । अयं “सिन्धुभ्यः” स्यन्दमानेभ्यः वसतीवरीभ्यः † “अभवत्” समृद्धो भवति । “उ”—इति पूरणः । कौटुशो-
ऽयम्? “लोककृत्” लोकानां कर्त्ता [वर्षकृत्वाद्देतोधारकत्वाच्चास्य लोककृत्वम्] । “अयं” सोमः “त्रिःसप्त” एकविंशतिं गाः ण ऋङ्मुखेन “आशिरं” “दुदुहानः” दुहानः [दोहस्य प्रयोज-
कत्वात् कर्त्तोपचारः] “मत्सरः” मदकरः “चारु” रमणीयं “पवते” क्षरति । किमर्थम्? “हृदे” हृदयाय हृदय-गमनाय ॥

“अरोचयत्”—“विरोचयत्”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १७

० ऋ० वे० ७, ३, १६, २ ।

† ‘यानं साम’—इति वि० ।

‡ ‘समृद्धेभ्यो वा’—इत्यधिकं वि० ।

॥ ‘प्रतिसत्रनं सप्तसप्त गावः ० ०’—इति वि० ।

॥ यामम् ॥ आ^१र^२यि । इया । वृषामतायिना^३म्प
वतार^४र^५यि । वा^६र^७यिचक्ष^८णः । सोमो^९च^{१०}क्लाम्प्रतरो^{११}तो^{१२}र ३ ।
षा^{१३}र^{१४}सान्दिवः । प्राणा^{१५}सिन्धूना^{१६}र^{१७}क्ष^{१८}ला^{१९}र^{२०}र ३ । आ^{२१}र^{२२}चि
क्रदत् । इन्द्र^{२३}स्य^{२४}हा^{२५}र्द्वि^{२६}या^{२७}वि^{२८}शा^{२९}र^{३०}र^{३१}न् । मना^{३२}र^{३३}यिषा^{३४}प्र^{३५}यिभा
र्द्वि^{३६}पु^{३७}र्द्वि^{३८}यिः ॥ (१) मनी^{३९}षि^{४०}भा^{४१}यिः^{४२}पव^{४३}ते^{४४}पूर^{४५}र ३ । वी^{४६}र^{४७}यः^{४८}क^{४९}वि ।
नु^{५०}भिर्य^{५१}ताः^{५२}परि^{५३}को^{५४}शा^{५५}र^{५६}र ३ । आ^{५७}र^{५८}सि^{५९}ष्य^{६०}दत् । त्रि^{६१}त^{६२}स्य^{६३}ना
म^{६४}ज^{६५}न^{६६}या^{६७}र^{६८}र^{६९}न् । मा^{७०}र^{७१}धु^{७२}क्षर^{७३}न् । इन्द्र^{७४}स्य^{७५}वा^{७६}यु^{७७}स^{७८}खि^{७९}या^{८०}र
३ । यवा^{८१}र^{८२}र्द्धा^{८३}प्र^{८४}या^{८५}र्द्ध^{८६}पु^{८७}र्द्ध^{८८}न् ॥ (२) अ^{८९}य^{९०}म्पु^{९१}नान^{९२}उ^{९३}ष^{९४}सो^{९५} र ३ ।
आ^{९६}र^{९७}रो^{९८}च^{९९}यत् । अ^{१००}य^{१०१}सि^{१०२}न्धू^{१०३}भ्यो^{१०४}र^{१०५}अ^{१०६}भ^{१०७}वा^{१०८}र^{१०९}र^{११०}त् । ऊ^{१११}र^{११२}लो
क^{११३}क^{११४}त् । अ^{११५}य^{११६}न्त्रि^{११७}स्सा^{११८}प्र^{११९}दु^{१२०}दु^{१२१}हा^{१२२}र ३ । ना^{१२३}र^{१२४}आ^{१२५}शि^{१२६}र^{१२७}म् । आ
र^{१२८}यि । इया । सोमो^{१२९}हृ^{१३०}दा^{१३१}यि^{१३२}प^{१३३}व^{१३४}ते^{१३५}चा^{१३६}र ३ । रु^{१३७}मा^{१३८}र^{१३९}त्सा

पू^{१४०}रा^{१४१}र्द्ध^{१४२}पु^{१४३}र्द्धः (३) ॥ १० * ॥ [१]

१ २ १   १ २ १
॥ ऐडयामम् ॥ वृषामाती५३ । नाम्पवातार३ यि ।

१   २   १ २ १   १   १
ए३ । विचक्षणए३ । सोमोषाऋ५४म् । प्रतरायितार

१   २   २   १ २ १   १ २
३ । ए३ । उषसान्दिवए३ । प्राणासायिन्धूर३ । नाह्

१   १   २   १   १
लाशा५५३ । ए३ । अचिक्रददे३ । इन्द्रस्याहा २ ३ ।

१ २ १   २   २ २   १ २
दियावायिशा२३न् । ए३ । मनीषिभिरे३४३ ॥(१) मनी

१   १ १   १   १
षायिभा५६यिः । पवतायिपू५३ । ए३ । विर्यःकविरे३ ।

१   १   १ १   १   १
नृभिर्यातार३ः । परिकोशा५ २ ३ । ए३ । असिष्यददे

१   १   १ १   १   १
३ । चितस्थाना५३ । मजनाया२३न् । ए३ । मधुच

१   १   १ १   १   १
रन्ते३ । इन्द्रस्यावा५३ । यु५सखीयार३ । ए३ । यव

१   १   १ १   १   १
र्ह्यन्ने३४३ ॥(२) अयम्पूना५३ । नउषासा५३ः । ए३ ।

१ २   १   १   १ २   १
अरोचयदे३ । अय५सायिन्धूर३ । भ्योचभावार३ त् ।

१   २   १   १   १ १
ए३ । उलोककदे३ । अयन्नायिःसा५३ । प्रदुदूहा५३ ।

१ २ २ १ २ १ १ १
 ए३ । न॒आ॒शिर॒मे॒ऽ । सो॒मो॒द्वा॒र्हा २ ३ यि । प॒वता॒यि
 २ १
 चा॒३३ । ए३ । रु॒मत्स॒र॒ए३३३ । ओ २३४पुई । डा(३) ॥

॥ ५ * ॥ [२]

॥ य॒ज्ञाय॒ज्ञीय॒म् । वृ॒षाऽपु॒म । ता॒श्रि॒ना॒ऽप॒वता॒यि ।
 १ २ २ २ २ २ २ २ २
 वा॒यि॒च॒क्ष॒णः॒ सो॒मो॒अ॒न्हा॒म्य॒ त॒रौ॒तो । षा॒ऽसा॒न्दा॒श्रि॒वाः ।
 १ २ २ २ २ २ २ २
 प्रा॒णा २सि॒न्धू॒ना॒ङ्ग॒ला॒श्च॒क्र । द॒दा॒ऽश्रि॒न्द्रा । ऊ
 २ २ २ २ २ २
 म्ना॒यि । स्या ३ हा । दौ॒या॒वि॒श्र॒म॒ना २ यि॒षि॒भा॒उ ॥(१)
 १ २ २ २ २ २ २
 भा॒यि॒र्मा । नौ॒षि॒भिः॒प॒वते॒पूर्यः॒क॒वि॒र्भृ॒भिर्य॒तः॒प॒रि॒को॒शा॒ ।
 २ २ २ २ २ २ २ २
 आ॒ऽसा॒यि॒व्या॒ऽदा॒त् । त्रि॒ता २स्य॒ना॒म॒ज॒न॒य॒म॒धु॒क्ष । र॒न्ना
 २ २ २ २ २ २ २
 २श्रि॒न्द्रा । ऊ॒म्ना॒यि । स्या॒वा । यू॒श्च॒स॒खि॒या॒य॒वा॒र
 २ २ २ २ २ २ २ २
 र्व्या॒उ ॥(२) या॒ना । य॒म्पु॒ना॒न॒उ॒ष॒सो॒अ॒रो॒च॒य॒द॒य॒श्चि
 २ २ २ २ २ २ २
 न्धु॒भ्यो॒अ॒भ॒वा॒त् । अ॒ह॒लो॒का ३ कृ॒त् । अ॒या॒ऽन्त्रिः॒स॒प्त॒दु॒दु

२ २ १ १ १ १
 दानआग्नि । रसोऽश्माः । ऊमायि । चा३ ह्ययि ।

१ २२ १ १ १ १ १ १ १ १
 पावतेचारुमारुत्सराउ । वारु३५(३) ॥ १७* ॥ [३] १७

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य तृतीयस्याध्यायस्य

पञ्चमः खण्डः ॥ ५ ॥

एवाहीति-षष्ठे खण्डे ः—

प्रथमतृचे—प्रथमा ।

३ १ २ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ २
 एवाह्यसिवीरयुरेवागूरउतस्थिरः ।

३ २ २ २ ३ १ २
 एवातेराध्यमनः ॥ १ १ ॥

हे इन्द्र ! त्वं “वीरयुः” वीरान् युद्ध-कर्मणि समर्थान्
 शत्रून् हन्तुं कामयमानः “एव असि” भवसि खलु । “हि” प्रसिद्धो
 अतएव त्वं “शूरः” सामर्थ्यवान् “एव” भवसि । “उत”
 अपिच “स्थिरः” सङ्ग्रामे धैर्यवान् भवसि, एकत्र स्थित्वैव शत्रून्
 सम्प्रहरसीत्यर्थः । एवं सति “ते” तव “मनः” “राध्य”

* क० मा० १६ प्र० १ अ० १७ सा० ।

‡ ‘यन्नायन्नीयमग्निष्टोमघाम । एहसाकमुक्थ्यम् । एवाह्यसि आमहीकम्
 द्वितीयमुक्थ्यम्’—इति वि० अत्रेति शेषः ।

¶ सू० आ० ३, १, ४, १० (१ मा० ४७५ पृ०) ऋ० वे० ६, ६, २०, १ ।

स्तुतिभिः आराधनीयम् “एव” । यतोऽनेन मनसा त्वं शत्रुबधं
सङ्ग्रामे धैर्यादिकं करोषीति तव मन एव सर्वैः स्तुत्य-
मित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ २ २ १ २   ३ १ २   ३ १ १
एवारातिस्तुवीमघविश्वेभिर्द्वायिधातुभिः ।

१ १   ३ १ २
अधाचिदिन्द्रनस्सचा ॥ २* ॥

हे “तुविमघ !” [तुविरिति बहु-नाम (निघ०२,१,१)] बहु-
धन इन्द्र ! “विश्वेभिः” सर्वैः “धातुभिः” कर्मधारकैः [यथा,
देवानां हविर्दानेन पोषयित्वाभिः सर्वैः यजमानैः] तव “रातिः”
गवाश्वादि-दानं “धायि” तैर्धार्यत एव [दधातेर्लुङि कर्मणि
रूपम्] । “चित्” एवार्थेण । “अथ”^१ अनन्तरमेव हे इन्द्र !
एवंविधस्त्वं “नः” अस्माकं यष्टुष्णामपि “सचा”^२ धनादि-दा-
नेन कर्म-सहायो भव ॥

“इन्द्रनस्सचा”-“इन्द्रमेसचा”—इति पाठौ ॥ २ ॥

* ऋ० वे० १, ६, २०, २ ।

†, ‡ ‘अथा चित्—इति पद पूरयः’—इति वि० । सायणसमते तु अथेत्यस्य
अथेत्यर्थे, “जिपातस्य च (६,२,१२६)”—इति द्विर्धे भवति “अथा”—इति ।

‡ ‘अथवा सचा सचा’—इत्यधिकं वि० ।

अथ तृतीया ।

२७ ४ १ २ ३ १२ २२
मोषुब्रह्मो वतन्द्रयुर्भुवोवाजानाम्पते ।

१ १ २ २ १ १ २
मत्स्वासुतस्यगोमतः ॥ ३ * ॥ १८

हे “वाजानाम्पते” अन्नानाम्पते ! बलानां वा, हे इन्द्र !
“तन्द्रयुः” † निष्कारणं निवृत्तकर्मवत्त्वादात्मस्ययुक्तः “ब्रह्मोव”
ब्राह्मणश्रव त्वं “मा उ षु भुवः”‡ सुष्ठु मा भव, सर्वदात्मत्-कर्म-
रतो भवेत्त्वाशासनम् ¶ । तदेवाह—“सुतस्य” अभिषुतस्य, ततः
“गोमतः” गव्येन क्षीरेण दध्ना वा मिश्रणवतः सोमस्य पात्रेण
“मत्स्य” माद्य दृष्टो भव ॥ ३ ॥ १८

५२२ १ ४ ५२ २२१
॥ उक्थामहीयवम् ॥ एवाहो ३ असिवीरयूः । एवा
२ १ १ १ २२२
शूराः । उताः स्थिराः । आयिवातेरा । धिया
२ ५२२ १ ४ ५२ १ १
रहम्नाउ । वाह ॥ (१) एवाराः तिस्तुवीमघा । विश्वा

• अ० वे० ६, ६, २०, ४ ।

† “उ सु”—इति परंपूरणौ । मा इति प्रतिषेधः, तन्द्रयुरित्याख्यातेन सम्बन्ध-
चित्तव्यः ; मा तन्द्रयुः सालस्यं, कुर्व’—इति वि० ।

‡ “भुवः वाजानां पते”—भुवर्लोकस्य अन्नानां धानानां आधिपते भुवर्परिचयश्च
प्रदर्शनार्थं सर्वेषां लोकानां पते’—इति वि० ।

¶ अथह ! अस्मादधि ब्राह्मणानामालस्य-रूपावो वर्धितः ।

^२यिभा^१शयि^२र्द्वा^२२ । ^१यि^२धा^२२३ ^२तृ^१भा^१यिः । ^१आ^१धा^२चि^२टा^२यि ।

द्रना^२२३ः^२स^२चा^२उ । वा^२३ ॥(२) मोषु^२ब्रा^२३^२ह्म^२व^२त^२न्द्र^२यो^२ः ।

^२भु^२वो^२वा^२१^२जा^२२ । ^१ना^२र^२३^२म्य^२ता^२यि । ^१मा^२त्स्वा^२सु^२ता । ^१स्य^२गो

^२३^२म^२ता^२उ । वा^२३ । ^२स्ती^२षे^२२३^२४^२५^२(३) ॥ ११ * ॥ [१]

॥ ^२सौ^२भर^२म् ॥ ^२ए^२वा^२३^२हो^२३^२अ^२सि^२वी^२र^२यो^२वा । ^२ए^२वा^२शू^२२

^{१०}रा^२उ^२ता^२र^२३ । ^१हो । ^१स्य^२ा^२र^२३^२४^२यि^२राः । ^१ए^२वा^२ने^२रा । ^१धि^२या

^५३^२७^२हा^२३^२यि । ^१मा^२२^२ना^२र^२३^२४^२अ^२हो^२वा ॥(१) ^१ए^२वा^२३^२रा ^३इ^२ति

^५स्तु^२वी^२म^२घो^२वा । ^१वि^२श्वे^२भा^२२^२यि^२र्द्वा^२यि^२धा^२२३ । ^१हो । ^१तृ^२

^५३^२४^२भा^२यिः । ^१अ^२धा^२चि^२दि । ^५द्र^२ना^२३^२हा^२३^२यि । ^१सा^२र^२चा^२र^२३^२४

^५अ^२हो^२वा ॥(२) ^५मो^२षू^२ब्रा^२३^२ह्म^२व^२त^२न्द्र^२यो^२वा । ^१भु^२वो^२वा^२२

^१जा^२ना^२२^२३^२म् । ^१हो । ^१पा^२र^२३^२४^२ता^२यि । ^१मा^२त्स्वा^२सु^२त । ^१स्य

* क० मा० १ प्र० १ ख० ११ सा० ।

गो^५श्चा^२श्चि^१ । मा^१र^१ता^३ २ ३ ४ चौ^५होवा । ऊ^२ २ ३ ४ ५

(३) ॥ २ * ॥ [२] १८

द्वितीयतृचे—प्रथमा ।

२ ३ १ २   ३ १ २ ३ १ २
इन्द्रं विश्वा^२अवी^३वृधन्समुद्रव्यचसङ्गिरः ।

३ १ २   ३ २ ३   १ २ ३   १ २ ३ १ २
रथीतम^२रथीनांवाजाना^३सत्यतिम्यतिम् ॥ ११ ॥

“विश्वाः” सर्वाः “गिरः” अन्नदीयाः स्तुतयः “इन्द्रम्” “अवी-
वृधन्” वर्धितवत्यः [वृधेर्षिचि चङि “उर्कृत् (७, ४, ७)”
—इत्यनुवृत्तौ “नित्यं छन्दसि (७, ४, ८)”—इति ऋकारस्य
ऋकार-विधानात् लघूपधगुणाभावः, निपातस्वरः (८, १ २८)]
कीदृशमिन्द्रम् ? “समुद्रव्यचसं” समुद्रवद् व्याप्तवन्तं, “रथीनां”
रथ-युक्तानां योद्धृणां मध्ये “रथीतमम्” अतिशयेन रथ-युक्तं,
“वाजानाम्” अन्नानां “पतिं” स्वामिनं, “सत्यतिं” सतां सन्ध्यार्ग-
वर्तिनां पालकं [“पत्यावैश्वर्ये (६, २, १८)”—इति पूर्वपदप्रकृ-
तिस्ररत्वम्] ॥ १ ॥

● ऊ० गा० २१ प्र० १ अ० १ सा० ।

† इ० ऋ० ४, २, १, २ (१ भा० ६६७ पृ०) = ऋ० वे० १, १, २१, १ ।

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ ३ १ २

सख्येतद्दन्द्रवाजिनोमाभेमशवसस्पते ।

२ ३ १ १२ ३ १ २ १ १ २

त्वामभिप्रनोनुमोजेतारमपराजितम् ॥ २ * ॥

हे “शवसस्पते” † बलस्य पालकेन्द्र ! “ते” तव “सख्ये” अनुग्रहप्रयुक्ते सखित्वे वर्त्तमाना वयं “वाजिनः” अश्वन्तः भूत्वा “मा भेम” शत्रुभ्यो भौतिं प्राप्ता मा भूम । अतः “त्वाम्” अभयहेतुम् “अभि प्र नोनुमः” सर्वतः प्रकर्षेण स्तुमः [ण स्तुतो (अदा०, प०), “णोनः (६, १, ६५)”—इति नत्वम्, यङ्लोक् (२, ४, ७४), प्रत्ययलक्षणेन (१, १, ६२), “सन्यङोः (६, १, ८)”—इति हिर्भावः, “गुणो यङ्लुकोः (७, ४, ८२)”—इत्यभ्यासस्य गुणः, प्रत्ययलक्षणेन धातुसञ्ज्ञायां (३, १, ३२) लटोमस् (३, ४, ७८), अदादिवद्भावात् शपोलुक् (२, ४, ७२)] । कौटुभं त्वाम् ? “जेतारं” युद्धेषु जयशीलं अपराजितं कापि पराजय-रहितम् ॥

“प्रनोनुमः”-“प्रणोनुमः”—इति पाठौ ॥ २ ॥

* ऋ० वे० १, १, २१, २ ।

† ‘अश्वस्य यशसोवाधिपते’ - इति वि० ।

(४७)

अथ तृतीया ।

१ १८ २८ ३ २ ३ १ १ १८ ३ १ १
पूर्वीरिन्द्रस्यरातयोनविदस्यन्यूनयः ।

१ १८ १८ ३ १ १ ३ २ ३ १ १ ३ १
यदावाजस्यगोमतस्तोतृभ्योमं हतेमघम् ॥ ३ * ॥ १८†

॥ इति द्वितीयस्यार्धः प्रपाठकः ॥

“इन्द्रस्य” सम्बन्धिन्यः “रातयः” धन-दानानि “पूर्वीः” अनादि-काल-सिद्धाः, अस्येन्द्रस्य सर्वदा यष्टृभ्यो धनदानमेव स्वभाव इत्यर्थः ; एवं सति इदानीन्तनोऽपि यजमानः “स्तोतृभ्यः” ऋत्विग्भ्यः “गोमतः” गो-सहितस्य “वाजस्य” अश्वस्य पर्याप्तं “मघं” धनं “यदा” “मंहते” दक्षिणारूपेण ददाति, तदानीं “रातयः” बहु-धन-दान-पूर्वकाशीन्द्रस्वात्म-विषयाणि रक्षणानि “न वि दस्यन्ति” विशेषेण गोपनीयन्ते । [“यदा”-“यदि”—इति पाठो । “मघ”, “रेक्षः”, “रिक्थं”—इत्यादिष्वष्टाविंशति-सङ्ख्याकेषु धननामसु (निघ० २, १०) मघशब्दः पठितः । “दाति”—“दाशति”—इत्यादिषु दशसु दानकर्मसु “मंहते”—इति पठितम् (निघ० ३, २०, १०) । पूर्वीः—पुरु-शब्दस्य “वोतोगुणवचनात् (४, १, ४४)”—इति ङीष्, आद्यस्योकारस्य दीर्घस्थान्दसः, जसि “दीर्घाञ्जसिच (६, १, १०५)”—इति निषेधं वाधित्वा “वा छन्दसि (६, १, १०६)”—इति पूर्वसवर्षदीर्घत्वम्, ङीष्ः प्रत्ययस्वरेणोदात्त-

* ऋ० वे० १, १, २१, २ ।

† ‘वाडादंष्ट्रकमुच्यम्’—इति वि० ।

त्वम् । मंहते—शपः पित्वाद्नुदात्तत्वम्, तिङ् ल-सार्वधातुक-
स्त्रेण, 'तिङ्तिङ्ः (८, १, २८)"—इति निघातो न भवति
“निपातर्यद्यदिहन्त (८, १, ३०)”—इति निषेधात् ॥३॥ १८

१ २ १ १२ २ १
॥ षाष्टादष्ट्राद्यम् ॥ इन्द्रविश्वान्रवीवृधन् । ऐया
२ १ २ १ २ १२
हायि । समुद्राऽश्व्या२ । चसाङ्गाशयिरारः । ऐया
२ १ २ १ १२
रःहायि । रथायिताश्मा२म् । रथायिनाः३म् । ऐया
२ १ २ १ २
रःहायि । वाजानाऽस्रा२त् । पतायिम्पाशती२३म् ।
१२ २ १ १२ १ २ १ २ १ २
ऐयारःहाः३३यि ॥(१) सख्येतइन्द्रवाजिनः । ऐयाहा
२ १ २ १ २ १२
यि । माभायिमाश्मा२ । वसास्याशताः३यि । ऐयाः
२ १ २ १ २ १२
ःहायि । तुवामाशभी२ । प्रनोनूश्माः३ः । ऐया २ ३
२ १ २ १ २ १२
हायि । जेताराश्मा२ । पराजाशयितारः३म् । ऐयार
२ २ १ २ १ २ १ २
ःहाः३३यि ॥(२) पूर्वीरिन्द्रस्यरातयः । ऐयाहायि । न
२ २ १ २ १ २ १ २
वायिदाश्या२ । तियूताश्याः३ः । ऐया २ ३ हायि ।
२ २ १ २ १ २ १ २
यदावाशजा२ । स्यगोमाशता २ ः । ऐया २ ३ हायि ।

स्तोतृभ्योश्मा२ । चतायिमाश्वा२३म् । ऐया२३द्वा२३
 श्यि । औ२३३धुई । डा(३) ॥ १२ * ॥ [१]

॥ आष्ट्राट् ष्टोत्तरम् ॥ इन्द्रविश्वाअवीवृधन्नैयादौ ।

हो३वा । समुद्रव्यचसम् । गाथिरार२३ । ऐया२३त् ।

औ२३होवा । रथायितमर् । थायिनार२३म् । ऐया

२३त् । औ२३होवा । वाजानात्सत्यतिम् । पाती २

३म् । ऐया२३त् । औ२३होवा३३३ ॥१) सख्येतइन्द्र

वाजिनऐयादौ । हो३वा । माभेमश्वसः । पातार ३

थि । ऐया२३त् । औ२३होवा । त्वामभिप्रनो । नूमा

२३ः । ऐया२३त् । औ२३होवा । जेतारमपरा । जा

यितार२३त् । ऐया२३ । औ२३होवा३३३ ॥२) पूर्वीरि

न्द्रस्यरातयऐयादौ । हो३वा । नविदस्यन्तियू । ता

यार३ः । ^{१२} ऐयार३त् । ^१ और३होवा । ^{१२ १} यदावाजस्यगो ।

मातार३ः । ^१ ऐयार३त् । ^१ और३होवा । ^{१ १ १२ १} स्तोतृभ्योम

हते । ^{१२} माघार३म् । ^{१२} ऐयार३त् । ^१ और३होवार३ ४ ३ ।

^१ ओर३४थुई । डा(३) ॥ ११ # ॥ [२]

॥ कालेयम्† ॥ ^५ इन्द्र वा३यिश्चाञ्चवीवृधान् । ^{१ १ १} समूद्र

^१ व्या । ^{१ १ १ १} चसङ्गिरार३ः । ^१ रथा३यि । ^१ तार३ ४ । ^५ म३र ।

^२ था३यिनाम् । ^{१ १ १२ ३२ १} वाजाना३सौ । ^{१ ५ ४} वा३४३ओ३४वा । ^४ पता

^५ यिम्यतायिम् ॥ (१) ^{५ २ २ ४ ५ ४ २ ५} सख्येता३इन्द्रवाजिनाः । ^{१ २ १} माभा

^{१ १} यिमशा । ^{२ १ १ १} वसस्यतार३यि । ^१ तुवा३म् । ^१ आ३३४ । ^१ भि

^{५ २} प्रनो । ^{१ २} नू३माः । ^{१ २ १ १} जेतारमौ । ^{१ ५ ४} वा३४३ओ३४वा । ^४ परा

^{५ २ १} जिताम् ॥ (२) ^{४ ५ ४ २ ५} पूर्वोरा३यिन्द्रस्यरातयाः । ^{१ १ १} नवायिद

^१ स्या । ^{१ ३ २ १ १} तियूनयार३ः । ^१ यदा३ । ^१ वा३३४ । ^{५ २} जस्यगो ।

१ २ १२ १२ १ ५२ ५ ४
 माहताः । स्तोतभ्योमी । वा३४३षो३४वा । हताश्चि
 ४
 मघाम् । हो३५ । डा(३) ॥ ३ * ॥ [३]

१ २ २ १ १ २
 ॥ नार्मेधम् ॥ इन्द्र विश्वाअवीवृधाश्ने । स । मू । द्र
 १ २ १ २ २ १ १ २ ५ १ १
 व्या । चसाङ्गाहयिराः । रथाश्चितार३४माम् । रथा
 १ १ १ २ २ ५ १ २ ५ २ २
 यिनाम् । औहीहो३४वा । वार३४जाहायि । ना
 १ १ १ २ २ ५ १ २ ५ २ २
 सात्पाता । औहीहो३४वा । पार३४तीम् । एहिया
 ५ १ २ २ २ १ २ १ १ २
 हहा ॥ (१) सख्येतइन्द्रवाजिनाश्ने । मा । भायि । म ।
 १ २ १ २ २ १ १ २ ५ २ १ १
 शा । वसास्याश्तायि । तुवाहमार३४भौ । प्रनोनुमा ।
 १ २ २ ५ १ ५ २ १ १ २ २
 औहीहो३४वा । जार३४यितहायि । रमापारा । औ
 २ ५ १ ५ २ ५
 हीहो३४वा । जार३४यिताम् । एहिया ह हा ॥ (२)
 १ २ २ २ २ १ २ १ १ १
 पूर्वीरिन्द्रस्यरातयाश्ने । न । वायि । द । स्या । ति
 १ १ १ १ ५ ५ २ १ १ २ २
 यूताश्याः । यदा२वार३४जा । स्यगोमाता । औही

^५हो२३४वा । ^१स्तो२३४तृहायि । ^५भ्योमा^{१२१}हाता । ^१श्री
^२हौहो२३४वा । ^५मार३४घाम । ^{५२}एद्वियाईहा । ^५हो^४पूई ।

डा(३) ॥ ६ * ॥ [४] १८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य तृतीयस्याध्यायस्य
 षष्ठः खण्डः १* ॥ ६ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थाश्चतुरो देयाद् विद्यातीर्थं-महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्तक-
 श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-
 चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-
 प्रकाशे उत्तरायन्ये तृतीयोऽध्यायः † ॥

* उ० मा० ११ प्र० २ ख० १ सा० । † 'इति द्वितीयमहः'—इति वि० ।

‡ "अत्र द्वितीयप्रपाठकस्यार्थः समाप्तः"—इत्येव सूत्र-पद-विवरणादि-सम्मतः
 न तु "तृतीयो" नापि "अध्यायः"—इति ।

यस्य निश्चसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्गमे, तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ ३ ॥

॥ अथ चतुर्थोऽध्याय आरभ्यते* ॥

तत्र,

प्रथम-खण्डे—

एते असृष्टमिति प्रथमतृचे—प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

एते असृष्टमिन्द्वस्तिरःपवित्रमाश्रवः ।

१ २ ३ १ २ २

विश्वान्यभिसौभगा ॥ १† ॥

“तिरः पवित्रं”‡ तिर्यग् गच्छन्तं दयापवित्रं प्रति
“आश्रवः” शीघ्रगामिनः “एते” पवमाना “इन्द्वः” सोमाः
“विश्वानि” सर्वाणि “सौभगा” सौभगानि धनानि वा “अभि”
लक्ष्य “असृष्टम्” ऋत्विग्भिः सृज्यन्ते ॥ १ ॥

* ‘इदानीं द्वितीयमह्वरारभ्यते’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ७, १, १४, १ । ‡ ‘तिरः=अधः’—इति वि० ।

¶ ‘विश्वानि अभिसौभगा—विश्वानि सर्वाण्यभिसौभाग्यानि’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

२ १ २ ३ २ २ २ २ २ १ २ ३ १ २
विघ्नन्तोदुरितापुरुसुगातोकायवाजिनः ।

१ २ ३ २ ३ १ २
तनाकृषवन्तो अर्बतः ॥ २* ॥

“वाजिनः” बलवन्तः† सोमाः “पुरु” बह्वनि “दुरिता”
दुरितानि “वि घ्नन्तः” विशेषेण नाशयन्तः “तोकाय” अस्माकं
पुत्रायः‡ “सुगा” अतिसुखरूपाणि धनानि॥ “अर्बतः” अश्वांसु
“तना” आत्मना स्वयमेव “कृषवन्तः” ददत इत्यर्थः । ऋत्विग्भिः
सृज्यन्त इति पूर्वेषु सम्बन्धः ॥

“तना”-“तना” इति—इति पाठो, “अर्बतः”-“अर्बते”—
इति च ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २
कृषवन्तोवरिवोगवेभ्यर्षन्तिसुष्टुतिम् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २
इडामस्यभ्यर्षंसयतम् ॥ ३ § ॥ १

● ऋ० वे० ७, १, २४, २ ।

† ‘वाजिनः--बलवन्तः’—इति वि० ।

‡, ॥ ‘सुगातोकाय—सुखाय पुत्रपौत्राय’—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, २४, २ ।

सोमाः अस्माकं “गवे” “अस्त्रभ्यं” च “संयन्त” यदस्मात्
संयच्छति । तद् “वरिवः” धनम् “इडाम्” अन्नञ्च “कृषवन्तः”
कुर्वन्तः “सृष्टुतिम्” अस्मदीयां शोभनां स्तुतिम् * “अभ्यर्षन्ति”
आभिसुख्येन गच्छन्ति ॥ ३ ॥ १

अथ द्वितीयतृचे—प्रथमा ।

१ २ ३ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
राजामेधाभिरीयतेपवमानोमनावधि ।

३ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अन्तरिक्षेणयातवे ॥ १ † ॥

“मनो अधि” मनुष्ये यागं कुर्वाणे सतिः‡ । यद्वा मनावधि
मनुर्मन्तव्यो यन्नस्तस्मिन् “पवमानः” पूयमानः पुनाजो वा
“राजा” [राज-शब्देन सोमोऽभिधीयते “सोमं राजानमकृषवन्
(य० मा० २८, ७२)”—इत्यादिषु दृष्टत्वात्, स राजा]
सोमः “मेधाभिः” स्तुतिभिः॥ सह “ईयते” गच्छति । कुत्र ?
“अन्तरिक्षेण” आकाशमार्गेण द्रोणकलशं प्रति “यातवे”यातुम् ।
द्रोणाभिगमन-कालेहि स्तोतृभिः स्तूयते खलु ॥ १ ॥

* ‘सृष्टुतिम्—सृष्टेन स्तुतिम्’—इति वि० ।

† अ० वे० ७, १, ४, १ ।

‡ ‘मनो अधि—मनुष्ये अजमाने निमित्तमूले’—इति वि० ।

१ ‘मेधाभिः ईयते—स्त्वित्पुत्रजमानानां प्रजाभिः’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २   १ १ १ १ १ १ १ २
 आनस्सोमसहोजुवोरूपन्नवर्चसेभर ।

१   १ १ १ २
 सुष्वाणोदेववीतये ॥ २ * ॥

हे “सोम !” “देववीतये” देवानां पानाय देवानां कामाय वा † “सुष्वाणः” अभिपुतो वा त्वं “सहः” शत्रुभिर्भवन-समर्थं बलं “जुवः” [जु—इति गत्यर्थः ‡] शत्रून् प्रति शीघ्र-गमनं † यद्वा सर्वतो गमनशीलं बलं । किञ्च [“न”—इति चार्थे §] “वर्चसे” [वर्चदीप्तौ (भा०, आ०) दीप्त्यै सर्वत्र प्रका-शनाय रूपञ्च “नः” अस्मभ्यम् “आ भर” आहर प्रयच्छ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २   १ १ १ १ १ १ १ २
 आनइन्दोशातम्बिनङ्गवारुपोषस्वश्रयम ।

२ १ १ १   १ १ १
 वहाभगत्तिमूतये ॥ ३ ॥ २

० अ० वे० ७, १, ४, २ ।

† ‘देववीतये’ . . .—देवानां दानाय भक्षकाय वा—इति वि० ।

‡ निघण्टो मतिकर्मणु षष्ठोत्तरप्रतप्तमले न पठितम् (१, १४) ।

§, § ‘जुवः—रूपम् । न—न शब्द उपमाधीयः रूपमित्थं—इति वि० ।

॥ अ० वे० ७, १, ४, २ ।

हे “इन्दो” पात्रेषु चरणशील ! दीपनशील ! वा हे सोम !
 “शातग्विनं” * शतसहस्रसहस्राकाभिः गीर्भिः युक्तं “गवां पोषं”
 गवादीनां पुष्टिवर्धनं “स्वध्वं” शोभनाश्व-सङ्घ-सहितं “भगत्तिं”
 भगदत्तिं भजनीय-धन-दानञ्च † “जतये” रक्षणाय “नः”
 अस्माकम् “आवह” प्रापय । गवादीश्च तेषां इष्टिं प्रयच्छे-
 त्यर्थः ॥ ३ ॥ २

तन्वानृम्णानीति पञ्चर्चं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
 तन्वानृम्णानिबिधत्सधस्थेषुमहोदिवः ।

१ २ ३ ४ ५
 चारुसुक्तत्ययेमहे ॥ १ ॥ ३ ॥

“महोदिवः” महतोद्युलोकस्य वा “सधस्थेषु” सहस्थानेषु
 स्थितं, “नृम्णानि” धनानि § “बिभ्रन्तं” अस्मदर्थं धारयन्तं
 “चारु” कल्याणं ॥ हे सोम ! “तं” तादृशं पवमान-लक्षणं
 “त्वा” त्वां “सुक्तत्यया” शोभन-क्रियया “इमहे” धनानि
 याचामहे ## ॥ १ ॥

* ‘शातग्विनं—शतसहस्रात्मन्—इति वि० ।

† ‘भगत्तिं—शोभमानप्रतिपत्तिम्—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, १, ५, १ ।

§ ‘महोदिवः—सकाशात्—इति वि० ।

§ ‘नृम्णानि—वृत्तानि वृत्तानि वा—इति वि० ।

॥ ‘चारु—शोभनम्—इति वि० ।

‘इमहे’—इति याच्यस्माकमसु निषष्टौ प्रथमं पदम् (१, १२) ।

अथ द्वितीया ।

११   २१   २२ २१ २   २ १ १
 संवृत्तधृष्णमुक्थ्यम्हामहिव्रतम्हदम् ।

२ १   २२ २ १ २
 शतम्पुरोरुक्षणिम् ॥ २* ॥

हे सोम ! “संवृत्तधृष्णु” संवृत्ताः सञ्चिन्नाः धृष्णवो धर्षण-
 शीलाः शत्रवो येनासौ संवृत्तधृष्णुः, तम् ण, “उक्थ्य” उक्थार्हं
 प्रशस्यम्, ङ “महामहिव्रतं” महौय-बहु-कर्माणं, ण “मदं”
 मदकरं “शतं” बहूनि “पुरः” शत्रूणां पुराणि “रुक्षणि”
 विनाशयन्तम् ; त्वां धनानाम् ईमहे इति § सम्बन्धः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १   २ १ २ १ २ १ १   २ १
 अतस्त्वारथिरभ्यद्राजान् सुक्रतोदिवः ।

१ १ २ २ १ १
 सुपर्णाभव्यथीभरत् ॥ ३ ॥

• ऋ० वे० ०, १, ५, ९ ।

† ‘संवृत्तधृष्णुम्—अतिमयेन संवर्तकं, धृष्णुं चारुतात्मकम्—इति वि० ।

‡ ‘उक्थ्यम्—उक्थ्यानि सोमादि यत्र विद्यन्ते स उक्थ्यः, तम् उक्थ्यं वेदम्—
 इति वि० ।

¶ ‘महामहिव्रतं—महेति महान्तं व्रतमन्नं कर्म वा अथ, स महिव्रतः, तं महि-
 व्रतम्—इति वि० । महदर्थं ब्रह्मद्वयत्वेरतिमदत्त्वं गम्यत इति भावः ।

§ पूर्वचर्चिं च, तस् ।

॥ ऋ० वे० ०, १, ५, ९ । “रविमभिराजः”—इति च तत्र पाठः ।

हे “सुक्रतो” शोभनकर्म्मन् * पवमान सोम ! “रयिः” रयिम् धनम्रति “अभि अयत्” † अभिगमयति “राजानं” ‡ “त्वा” त्वाम् “अतः दिवः” अमुष्मात् द्युलोकात् “अव्यधी” व्यधारहितः “सुपर्शः” श्येनवत् वा “भरत्” आहरत् । तथाच श्रूयते—‘आदाय श्येनोअभरत् सोमम् (ता० ब्रा०)’—इति ॥

“अव्यधी”-“अव्यधिः”—इति पाठौ ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

१ १ ३ १ २ ३ १ २ २ १ २

अधाहिन्वानइन्द्रियञ्जयायोमहित्वमानशे ।

१ १ २ २
अभिष्टिक्तादिचर्षणिः ॥ ४ § ॥

“अधा” अथ “विचर्षणिः” कर्मणां विद्रष्टा ॥ “अभिष्टि-
क्तत्” यजमानानाम् अभौष्ट-फलस्य कर्त्ता सोमः* “इन्द्रियं”
स्वकीयं फलं †† “हिन्वानः” प्रेरयन् “ज्यायः” प्रशस्यतरं
“महित्वं” महत्वम् “आनशे” प्राप्नोति‡‡ ॥ ४ ॥

* ‘सुक्रतो—सुक्रतुं शोभनकर्म्म’—इति वि० ।

† ‘अयत्—आनयत्’—इति वि० ।

‡ ‘राजानं—सोमम्’—इति वि० ।

¶ ‘सुपर्शः—पक्षीभूत्वा’—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, ५, ४ ।

॥ ‘विचर्षणिः—विविधानां पुरुषाणां खानो’—इति वि० ।

* ‘अभिष्टिक्तत्—अभिष्टिः यजमानः तं यः करोति स अभिष्टिक्तत्’—इति वि० ।

†† ‘इन्द्रियम्—इन्द्रस्य रूपं सोमम्’—इति वि० ।

‡‡ ‘आनशे—अशुभान्नौ’—इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

१२२ १२ २ १ २२ १ १ २
 विश्वस्माद्दत्स्वर्दशेसाधारणप्रजस्तुरम् ।

२२ २२ २ १ २
 गोपामृतस्यविर्भरत् ॥ ५ * ॥ ३

“रजस्तुरम्” † उदकस्य प्रेरकम् “ऋतस्य” यज्ञस्य
 “गोपां” गोपयितारं‡ “विश्वस्मै” सर्वस्मै “स्वर्दशे” देवाय ॥
 “साधारणम् इत्” समानम् § आवसन्तं सोमं “विः” पक्षी ॥
 श्वेनी “भरत्” स्वर्गादाहरत् ॥ ५ ॥ ३

अथ ढचात्मके चतुर्थसूक्ते—

प्रथमा ।

२१२ २ १ २ २ १ २ २ १ २
 द्वेषेपवस्वधारयामृत्यमानोमनीषिभिः ।

१ २ २ १ २ २
 इन्दोरुचाभिगाइच्चि ॥ १ * * ॥

० ऋ० वे० ०, १, ५, ५ । “विश्वस्माद्दत्स्व०”—इति ख० पु० पाठः । “विश्व-
 स्मादस्व०”—इति मु० पाठः ।

† ‘रजस्तुरं—रजः-संयुक्तम्’—इति वि० ।

‡ ‘गोपां—व्रतवाध्यामसंयुक्तम्’—इति वि० ।

¶ ‘स्वर्दशे—श्वः स्वर्गलोकस्य, दशे दशंभाय’—इति वि० ।

§ ‘इत्—इति पदपूरकः’—इति वि० ।

॥ ‘विः—मक्षीयम्’—इति वि० ।

● ३ ख० आ० ६, १, २, २ (१ भा० ६४ पृ०) = ऋ० वे० ०, १, ३८, २ ।

हे “इन्द्रो” सोम ! “मनीषिभिः” ऋत्विग्भिः “सृज्यमानः”
 शोध्यमानः त्वम् “इषे” अस्माकमन्वाय “धारया” “पवस्व” चर ।
 “रुचा” रोचमानेनाश्वसा “गाः” पशून् “अभौहि” अभि-
 गच्छ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १२ १ १ १ १ १
 पुनानोवरिवस्कुध्वूर्ज्जनायगिर्वणः ।

१ २ १ १ १ १ १
 हरेस्सजानआशिरम् ॥ २ * ॥

हे “गिर्वणः” गौर्भिर्वननीय ! “हरे” हरितवर्षं सोम !
 “आशिरं” † क्षीरं प्रति “सजानः” विसृज्यमानः “पुनानः”
 पूयमानः त्वं “जनाय” ‡ जनार्थं “वरिवः” ¶ धनम्
 “कर्जम्” § अन्नञ्च “ऊधि” कुरु ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 पुनानोदेववीतयइन्द्रस्ययादिनिष्कृतम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 द्युतानोवाजिभिर्हितः ॥ ३ ॥ ४

* अ० वे० ७, १, १८, ४ ।

† ‘आशिरं—क्षीरं इषि वा’—इति वि० ।

‡ ‘जनाय—अजमानार्थम्’—इति वि० ।

¶ ‘वरिवः—वरिष्ठम्’—इति वि० ।

§ ‘कर्जम्—अन्नं अग्नी वर्जं वा’—इति वि० ।

॥ अ० वे० ७, १, १८, ५ ।

हे सोम ! “वाजिभिः” हविलक्षणाद्युक्तेर्यजमानैः सह*
 “द्युतानः” दीप्यमानः “देववीतये” यन्नाथं “पुनानः” पूयमानः
 “हितः” हितकरः † त्वम् “इन्द्रस्य” “निष्कृत” स्थानं “याहि”
 गच्छ ॥

“हितः”-“यतः”—इति पाठो ॥ ३ ॥ ४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायणस्य चतुर्थस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः § ॥ १ ॥

द्वितीय-खण्डेण—

प्रथमदृचे—प्रथमा ।

३ २ ३ १ २२ ३ २ ३ २ २ ३ १ २
 अग्निनाग्निःसमिध्यतेकविर्गृहपतिर्युवा ।

३ २ ३ २ २

द्वयवाङ्जुक्तास्यः ॥ १ § ॥

* 'वाजिभिः—वाजमन्त्रस्य पुरोडाशादि-संज्ञकं, तथैवामस्ति ते वाजिनः क्वत्वि
 ग्यजमानाः तैर्वाजिभिः ; अथवा वाजसनेधैः वाजिभिः अध्वर्युभिः—इति वि० ।

† 'हितः—निहितः स्थापित इत्यर्थः—इति वि० ।

‡ 'बद्धिष्यमानमुक्तम्—इति वि० ।

¶ 'सप्तदशश्लौमिकं भेदमाह । इदानीमाख्यानि । आग्नेयम्—इति वि० ।

§ ऋ० वे० १, १, २९, ६ ।

“अग्निः” आहवनीयाख्यः तस्मिन् प्रक्षिप्यमाणेन “अग्निना” निर्मन्थन-प्रणीतेन वा सह “समिध्यते” सम्यग् द्दीप्यते* । क्रीट्योऽग्निः? “कविः” मेधावी “गृहपतिः” यजमान-गृहस्य पालकः “युवा” नित्य-तरुणः “इव्यवाट्” हविषोवोढा [वहतेः “वहश्च (३, २, ६४)”—इति पिव-प्रत्ययः ; णित्त्वादुपधा-वृद्धिः (७, २, ११५) ‘गतिकारकोपपदात् कृत् (६, २, १३६)’—इत्युत्तर-पद-प्रकृति-स्वरत्वम्] “जुहास्यः” जुहुरूपेण मुखेन युक्तः† [ह्यते षनयेति जुहः “हुवः झुवश्च (७०, २, ६१)”—इति क्विप् ; तस्मिन्नियोगाद् (३, २, १७८ वा०) दीर्घश्च ; झुवद्भावात् द्विर्भावः ; चुत्व-जश्त्वे ; प्रातिपदिक-स्वरेषाम्तो-दात्तः (फि० १, १) ; जुहुरास्यं यस्येति बहुव्रीहौ पूर्वपद-प्रकृति-स्वरत्वेन स एव शिथ्यते (८, २, १) ; शेष-निपातः ; यथादेशे “उदात्तस्वरितयोर्यथः स्वरितोऽनुदात्तस्य (८, २, ४)”—इत्या-कारः स्वरितः] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २२ ३१२ ३ १२ ११ २
यस्त्वामग्ने हविष्यतिर्दूतन्देवसपर्य्यति ।

१ २ ३१२
तस्यस्यप्राविताभव ॥ २ ‡ ॥

● ‘अग्निनाग्निः समिध्यते—अग्नीनां वेवेत्याद्योत्याकरोति । तेन निर्मन्थ्याग्निना अग्निः समिध्यते सवनीयः’—इति पिव० ।

† ‘जुहास्यः—जह्यते आस्ये अस्य जुहास्यः । अथ जुहोति क्रिया अस्य आस्ये क्रियते । अथवा जह्यमाना शुक आस्ये मृती बल्य स जुहास्यः’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० १, १, २३, २ ।

हे “अग्ने !” “देव !” “यः” “हविष्यतिः” यजमानः
 “दूतं” “त्वाम्” “सपर्यति” * परिचरति । तस्य यजमानस्य
 “प्राविता” “भव स्र” अवश्यं रक्षको भव । [ह्ययत इति
 हविः “अर्चि-शुचि (उ०, २, १०७)”—इत्यादिना इसिः, प्रत्यय-
 स्वरेण इकार उदात्तः (३, १, ३), हविषः पतिः हविष्यतिः,
 “नित्यं समासेऽनुत्तरपदस्यस्य (८, ३, ४५)”—इति षत्वम्,
 “पत्यावैश्वर्ये (६, २, १८)”—इति पूर्वपद-प्रकृतिस्वरत्वम् ।
 सपर्यति—सपर-शब्दात् “कण्ठादिभ्यो यक् (२, १, २७)”—
 इति यक्, धातुप्रकरणात् गुणप्रतिषेधाद्यर्थात् यकः कित्वाच्च
 सपरशब्दस्य धातुत्वात्ततोविहितस्य यक् आर्षधातुकत्वे सति
 “अतोलीपः(६,४,४८)”—इति लोपः, “सनाद्यन्ता धातवः (३,१,
 ३२)”—इति धातुसञ्ज्ञायां तिप्, “कर्त्तरि शप् (३,१,६८)”,
 तस्मिन् पूर्वस्य “अतोऽगुणे (६, १, ८६)”—इति परपूर्वत्वम्,
 यकः प्रत्यय-स्वरेणोदात्तत्वम् (३, १, ३), यपा सह एकादेशस्य
 “एकादेशउदात्त० (८, २, ५)”—इत्युदात्तत्वम्, “तिङ्तिङः
 (८, २, २८)”—इति निघातो न भवति “यद्दृत्तान्नित्यम् (८,
 १, ६६)”—इति प्रतिषेधात्] † २ ॥

अथ तृतीया ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 योअग्निन्देववीतयेहविष्यात्प्राविवासति ।

१ १
 तस्मैपावकमृडय ॥ ३ १ ॥ ५

* “सपर्यति”—इति परिचरकर्मसु ततोयं नैवष्टुक् (३, ५) ।

† सू० त्रै० १, १, १२, २ ।

“हविष्मान्” हविर्युक्ती “यः” यजमानः “देववीतये” देवानां हविर्लक्षणहेतुयागार्थम् “अग्निम्” “आविवासति” अग्नेः समीपे विशेषेणागत्य परिचर्यां करोति * । हे “पावक” अग्ने ! “तस्मै”† “मृडय” तं यजमानं सुखय । [देववीतये—‘वी गति-प्रजन-काम्यजन-खादनेषु (अदा०, उभ०)’—इत्यस्मादश-नार्थात् क्तिन्, देवानां वीति र्यस्मिन् यागे स देववीतिः, “बहु-ग्रीहो पूर्वपद-प्रकृतिस्वरत्वम्, “नव्विषयस्यानिसन्तस्य (फि०, २, ३)”—इति पर्युदासाहविः-शब्दोदात्तः, मतुपः सर्वानुदात्त-त्वात् स एव शिष्यते । आविवासति—‘वा गति-गन्धनयोः (अदा० प०)’—अस्मादन्तर्भावित-ख्यर्थादागमयितुमिच्छतीत्यर्थं सन्, आह्वानेच्छा ; परिचर्यायां पर्यवस्यतीति विवासति-शब्दः परिचर्यार्थे निघण्टौ (३, ५, १०) पठितः, द्विर्भावः, अध्यासस्व-रुत्वः (७, ४, ५८), “सन्धतः (७, ४, ७८)”—इति इत्वम्, “ञ्जित्वादिर्नित्यम् (६, १, १८७)”—इत्याद्युदात्तत्वम्, “तिङ् तिङ्ः (८, १, २८)”—इति निघातो न भवति “यद्दृत्तान्नि-त्वम् (८, १, ६६)”—इति प्रतिषेधात्, “तिङ् चोदात्तवती (८, १, ७१)”—इत्याहो “सहस्रुपेत्यत्र (२, १, ४) सहेति योगविभागादाहस्तिङ्गा सह समासो समासान्तोदात्तत्वे प्राप्ते (८, १, २२३) “परादिच्छन्दसि बहुलम् (६, २, १८८)”— इत्युत्तर-पदाद्युदात्तत्वम् । तस्मै—“क्रियाग्रहणं कर्त्तव्यम् (२, ३, १३ वा०)”—इति सम्प्रदानत्वाच्चतुर्थी ॥ ३ ॥ ५

* ‘आविवासति—दीपयति’—इति वि० ।

† ‘तस्मै पावक—चतुर्थे वा द्वितीया-स्थाने भवति, तं पावकम्’—इति वि० ।

अथ द्वितीयलक्षणे—प्रथमा ।

१ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
मित्रं कुवेपूतदक्षं वरुणश्चरिशादसम् ।

१ १ २ १ २ १ २
धियङ्मृताचीं साधन्ता ॥ १ १ ॥

अहमस्मिन् कर्मणि हविः-प्रदानाय “पूतदक्षं” ः पवित्र-
वलं “मित्रं” “कुवे” आह्वयामि [ह्वयते: “बहुलञ्छन्दसि (२,
४, ७३)”---इति शपोलुकि सति “ङ्: सम्प्रसारणम् (६, १,
३२)”---इत्यनुवृत्तौ “बहुलं छन्दसि (६, १, ३४)”---इति
सम्प्रसारणे उवडादेशः, “तिङ्तिङ्: (८, १, २८)”---इति
निघातः] । तथा “रिशादसं” रिशानां हिंसकानाम् अदसम-
त्तारम्णा “वरुणश्च” कुवे । कौटुशौ मित्रावरुणौ ? “घृताचीं”
घृतमुदकमश्नति भूमिं प्रापयति या धी र्येन कर्मणा तां घृताचीं
“धियम्” “साधन्ता” साधयन्ती ॥ [‘राध साध संसिद्धौ

* ‘मित्रावरुणाम्नाम्’-इति वि० ।

† य० वे० ११, ५७ = ऋ० वे० १, १, ४, २ ।

‡ ‘पूतदक्षं’-पूतं मेधं, दक्षं शीघ्रम्-इति वि० ।

¶ रिशादसं-शत्रूणां हिंसकम्-इति वि० ।

§ ‘घृताचीं’-घृतमुदकं तस्य प्रदानसमर्थात्-इति वि० ।

॥ मन्वीषरस्त्रेवमिमां आचष्टे-‘इ’ मधुञ्छन्दोदष्टे प्रायश्रौ चाप्या लिङ्गोक्त-
देवत्या । मित्रं वरुणश्चाङ् कुवे आह्वयामि । कौटुशम् ? पूतदक्षम् पूतं पवित्रं
सदाचारं दक्षयति धन-पुत्रादिभिर्वर्द्धयति पूतदक्षस्य दक्षकर्मणोरित्यस्माच्चिकित्सात्
कर्तव्यम् । रिशादसम् रिशन्ति हि सन्ति रिशा दुष्टाः तान् समन्नाहसति
नास्मति रिशादसः तम् । रिश हिंसायाम् दस उपसर्गः । इयोर्निर्देशः । कौटुशा

(दि०, प०) — इत्यस्मादन्तर्भावितण्यर्थात्तः शत्रादेशे (६, १, १६१), अन् बाधित्वा व्यत्ययेन (३, १, ८५) शप, अदुपदेशत्वात् उपरि शब्द-प्रत्ययस्य ल-सार्वधातुकानुदात्तत्वम्. द्वितीयाद्विवचनस्य शपश्च “अनुदात्तो सुपिपतौ (३, १, ४)” — इत्यनुदात्तत्वे, “धातोः (६, १, १६२)” — इति धातुस्वर एव शिष्यते, “सुपां सु-लुक्० (७, १, ३८)” — इत्यादिना विभक्तोराकारादेशः ॥१॥

अथ द्वितीया ।

३ १ १

ऋतेनमित्रावरूणावृतावृधावृतस्पृशा ।

१ १ १ १ १

ऋतुम्बृहन्तमाशाये ॥ २ * ॥

हे “मित्रावरूणौ !” [मित्रश्च वरूणश्चेति मित्रावरूणौ “देवता इन्द्रे च (६, ३, २६)” — इति पूर्वपदस्यानङ्गादेशः, तादृशौ] युवां “ऋतु” प्रवर्त्तमानमिमं सोमयागम् “आशाये” आनशाये व्याप्नुवन्तौ [“इन्दसि लृङ्-लृङ्-लिटः (३, ४, ६)” — इति वर्त्तमाने लिट्, मुङ्भावश्चान्दसः] । केन ? “ऋतेन” अवश्यम्भावितया सत्येन फलेन अस्मभ्यं फलं दातुमित्यर्थः । कीदृशौ युवाम् ? “ऋतावृधौ” [‘ऋतमित्युदक-नाम (निघ० १, १२, ६), सत्यं वा यज्ञं वा’ — इति यास्कः†] उदकादीना-

वृधौ ? धियं कर्म साधना साधक्यौ । कीदृशीं धियम् ? वृतावीं वृतमच्यते वृचते यत्र तम् — इति ।

* ऋ० वे० १, १, ४, २ ।

† ‘ऋतमित्युदकनाम’ — इत्यंशस्तु द्वितीय-पञ्चविंशे, ‘सत्यं वा यज्ञं वा’ — इति तु चतुर्थोऽंशे इति विवेकः ।

मन्यतमस्य वर्षयितारोः । अतएव 'ऋतस्युगा' उदकादीन्
सृशन्तोः । कौटुशं कृतुम् ? "बृहन्तम्" अङ्गैरुपाङ्गैश्चाति-
प्रोढम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ ३ १ १२ ३ १ २ ३ १ २
कवीनोमित्रावरुणातुविजाताउरुक्षया ।

१ २ ३ १ २
दक्षन्दधातिअपसम् ॥ ३ ३ ॥ ६

“मित्रावरुणा” मित्रावरुणो एतो देवो “नः” अस्माकं
“दक्ष” बलम् “अपसं” ॥ कर्म च “दधाते” पोषयतः, कौटुशो ?
“कवी” मेधाविनो, “तुवि-जाता” तुविजातो बहूनामुपकारक-
तया समुत्पन्नौ, “उरुक्षया” बहु निवासो [मित्रावरुणो—मित्र-
शब्दः प्रातिपदिक-स्वरेशान्तोदात्तः (फि० १, १), वरुण-शब्दो
नित्स्वरेशाद्युदात्तः (६, १, १८७) । तुविजातो—बहूना-
मुपकारकतया तस्मिन्स्वित्वेन जाता विति षष्ठीसमासे समासा-
न्तोदात्तत्वम् (८, १, २२३), चतुर्थीसमासे हि “क्ते च (६, २,
४५)”—इति क्वचित् पूर्वपदप्रकृतिस्वरः स्यात् । उरुणां बहूनां
क्षयो उरुक्षयो, ‘क्षि निवास-गत्योः (तु० प०)’—इति धातोः
क्षियन्त्यस्मिन्निति क्षय इत्यधिकरणे एव अच्-प्रत्ययान्तस्य “चितः

* ‘ऋताहवो—ऋतमन्नं तद् वर्षयतः’—इति वि० ।

† ‘अग्निष्टीमादिकम्’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० १, १, ४, ४ ।

॥ ‘अपसं—घनम्’—इति वि० ।

(६, १, १६३)—इत्यन्तोदात्तत्वे प्राप्ते “अयो निवासे (६, १, २०१)”—इत्याद्युदात्तत्वं विहितम्, समासे तु “समासश्च (८, १, २२३)”—इत्यन्तोदात्तत्वं वाधित्वा ऋदुत्तरप्रकृति-स्वरेण (६, २, १३६) प्राप्तुत्तरपदाद्युदात्तत्वम् यद्यपि याथादि-स्वरेषामन्तोदात्तत्वेन बाध्यते तथापि “परादिश्छन्दसि बहुलम् (६, २, १६६)”—इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वं द्रष्टव्यम् ।
 दक्षः—दक्षतेरुत्साहकर्मणो षित्त्वादाद्युदात्तः (६, १, १६७) ।
 आप्यते फलमनेनेत्यपः कर्म, “आपः कर्माख्यायां ऋस्वी नुट् च वा (उ० ४, १०६ दी० वृ०)”—इत्यन्तस्य अपसस्यारेइत्यादौ षित्त्वा (६, १, १६७) दाद्युदात्तस्यापस्-शब्दस्यात्र व्यत्ययेन प्रत्ययाद्युदात्तत्वम् (३, १, ३)] ॥ ३ ॥ ६

अथ तृतीयलक्षणे—प्रथमा ।

१ १ १३   १२   ३ १   १२
 इन्द्रेणसंदिहक्षसेसञ्जग्मानोचविभ्युषा ।

३ १ १३ ११
 मन्दूसमानवर्चसा ॥ १ १ ॥

हे मरुद्गण ! त्वम् “इन्द्रेण” “सञ्जग्मानः” सङ्गच्छमानः
 “सं दिहसे हि” सम्यग् दृश्येथाः खलु, अवश्यमस्माभिर्द्रष्टव्य-

० ‘इन्द्रमाव्यम्’—इति वि० ।

† अ० वे० १, १, १२, १ ।

मित्यर्थः * । कौटुशेनेन्द्रेण ? “अबिभ्युषा” भीति-रहितेन कौटुशाविन्द्रमरुहणौ ? “मन्दू” नित्य-प्रसुदितौ, † “समान-वर्चसा” तुल्य-दीप्तौ [‘पुरा कदाचित् हत्र-वध-दशायाम् इन्द्रस्य सखायः सर्वे देवा हत्र-श्वासेनापसारितास्तदानौमिन्द्रस्य हत्र-सम्बन्धि-सकल-सेना-जयार्थं मरुद्भिः सङ्गमो भूतः’—सोऽयमर्थो “हत्रस्यश्वासयाय (छ० आ० ४, १, ४, २; ६५६ पृ०)”—इति मन्त्रे सङ्गृह्यतः ; ‘इन्द्रो वै हत्रं हनिष्यन्’—इति ब्राह्मणे (ता०) प्रपञ्चितस्य ; इन्द्रशब्दः परमैश्वर्यवन्तं मरुद्गणस्यभिधत्ते, तदानौ-मिन्द्रस्य सम्बोधनं वहिरेवाध्याहृतं व्यम् । तथाचेयमृक् यास्के-नैवं व्याख्याता—“इन्द्रेण हि सन्दृश्यसे सङ्गच्छमानोऽबिभ्युषा गणेन मन्दू मदिष्णू युवां स्थोऽपि वा मन्दुना तेनेति स्यात्, समानवर्चसेत्येतेन व्याख्यातम् (४, १२)”—इति । सन्दृश्यसे—सम्पश्येथाः “दृशेति वक्तव्यम् (७, १, ७ वा०)”—इत्यात्मने-पदम्, दृशेः “लिङ्गर्थे लेट् (३, ४, ७)”—इति प्रार्थनायां लेट्, घासस्से (३, ४, ८०), “लेटोऽडाढौ (३, ४, ८४)”—इत्यडा-गमः, “सिबबहुलं लेटि (३, १, १४)”—इति सिप्, “सञ्ज्ञा पूर्वको विधिरनित्यः (प० शि० ८३)”—इति गुणाभावः, व्रथा-दिना (८, २, ३६) षत्वम्, “एटः कः जि (८, २, ४१)”

* ‘इन्द्रेण सं हि हत्रसे मरुद्गण इति वाक्यशेषः । अथवा अत्ययेन व्याख्या क्रियते—मरुद्गणेन हत्रसे इन्द्रः । अथवा आदित्य इन्द्रोऽभिधीयते, मरुद्गणा रश्मिप्रवाहः सच हत्रसे । अथवा इन्द्रेण आदित्येन सङ्गमानः सङ्गच्छमानः’—इति वि० ।

† ‘मन्दू—मद्वन्-सम.वेन’—इति वि० ।

(५०)

—इति कत्वम्, “आदेश-प्रत्यययोः (८, ३, ६६)”—इति सिपः
 षत्वम्, बहुल-ग्रहणात् सिपः परस्ताच्छबपि भवति, सिपा व्यव-
 धानात् पश्चादेशो न भवति, शपः पित्वाद्गुदात्तत्वम् (३, १,
 ४), उत्तरस्य ल-सार्वधातुकानुदात्तत्वम् (६, १, १८६), धातु-
 स्वर एव शिष्यते (६, १, १६२), द्वि-शब्द-योगात् “तिङ्-
 तिङ्ः (८, १, २८)”—इति निघातो न भवति “हि च (८,
 १, ३४)”—इति प्रतिषेधात् । सप्तम्यानः—गमेः सम्पूर्वात्
 छन्दसि लुङ्लङ्लिटः (३, ४, ६)”—इति वर्त्तमाने लिट्,
 “समोगम्यृच्छि० (१, ३, २८)”—इत्यात्मनेपद-विधानात्
 लिटः कानजादेशः (३, २, १०६), द्विर्भावः (६, १, ८),
 हलादि-शेषः (७, ४, ६०), अभ्यासस्य चुत्वम् (७, ४, ६१),
 “गमहन० (६, ४, ८८)”—इत्युपधा-लोपः, कानचश्चित्वा-
 दन्तोदात्तत्वम्, गति-समासे (२, २, १८), ऊदुत्तरपदप्रकृति-
 स्वरत्वम् (६, २, १३८) । अविभ्युषा—‘जि भी भये (जु०,
 प०), पूर्ववृत्ति (३, ४, ६), “शेषात् कर्त्तरि० (१, ३, ७८)”—
 इति परस्मैपदम्, “कमुष (३, २, १०७)”—इति लिटः
 कसुरादेशः, तस्य कित्वाद् गुणाभावः (१, १, ५), अभ्यासस्य
 ऋस्व-जश्त्वे (७, ४, ६८)—(८, ४, ५४) क्रादिनियमात्
 प्राप्तइट् (७, २, १३) “वस्वेकाजाहसाम् (७, २, ६७)”—
 इति नियमात् निवर्त्तते नञ्समासे ढृतीयैकवचने भत्वाद्
 “वसोः सम्प्रसारणम् (६, १, १३१)”—इति वकारस्य उकारा-
 देशः, “सम्प्रसारणाच्च (६, १, १०८)”—इति पूर्वरूपत्वं
 बाधित्वा “एरनेकाच (६, ४, ८२)”—इति यणादेशः, अव्यय-

पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वम् (६, २, १६८), पूर्वेषु सह संहिताया
 मोकारस्य “एङः पदान्तादति (६, १, १०८)”—इति पर-
 रूपत्वे प्राप्ते “प्रकृत्यान्तः पादमव्यपरे (६, १, ११५)”—इति
 प्रकृतिभावः । मन्द्—‘मद् स्तुति-मोद्-मद्-स्वप्न-कान्ति-गतिषु’
 (आ०, आ०,), “इदितो नुम् धातोः (७, १, ८५)”—इति
 नुमागमः, कुरित्यनुवृत्तौ “खद्-ग्रद्-पीयु-नीलङ्ग-सिगु (उ० १,
 ३६)”—इत्याविभक्तिक-निर्देशाद्यन्तेर्हिङ्कुरितिवहात्वन्तरादपि
 कुरित्युक्तम्, प्रत्ययस्वरेणान्तोदात्तः (३, १, ३), द्विवचने सौ
 “प्रथमयोः पूर्वसवर्णः (६, २, १०४), तृतीयैकवचने च “सुपां
 सु-लुक्० (७, १, ३८)”—इत्यादिना पूर्वसवर्णदौर्घत्वम्, समानं
 वर्त्तौ ययोरिति वा यस्येति बहुव्रीहिः, द्विवचने “सुपां सु-लुक्०
 (७, १, ३८)”—इत्याकारः, समान-पदस्य प्रातिपदिकान्तो-
 दात्तत्वम् (फि० १, १), बहुव्रीहौ पूर्वपद-प्रकृति-स्वरेण (८,
 २, १), तदेवावशिष्यते ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २२३ २४ ३१२६ १२३२
आदङ्खधामनुपुनर्गर्भत्वमेरिरे ।

१ २ ३ १२२ १ २
दधानानामयज्ञियम् ॥ २ # ॥

अहेत्ववधारणार्थः†] । “आत् अह” वर्षात्तीरनन्तरमेव
 “खधामनु” इतःपरं जनिष्यमाणमन्नमुदकं वा अनुलक्ष्य महतो

• ऋ० वे० १, १, ११, ४ ।

† “अहरति च ह इति च विनिष्पत्तौ द्वौ पूर्वेषु सञ्जयन्ते । अथमरेदं करो
 त्वमिदं च करिष्यतीति”—इति निघ० १, ४

देवाः “पुनः गर्भत्वम् आ ईरिरे” मेघ-मध्ये जातस्य गर्भाकारं प्रेरितवन्तः* [प्रतिसंवत्सर मेघं कुर्वन्तीति दर्शयितुं पुनः-शब्दः प्रयुक्तः] । कौटुशा मरुतः ? “यन्नियं” यन्नाहं “नाम” “दधानाः” धारयन्तः । [सप्तसु गणेषु मरुतामीडृक् वातानामीडृक् चेत्यादीनि यन्न-योम्यानि नामान्यन्यत्रान्नातानि । “अन्धः”—इत्यादिष्वष्टाविंशति-सङ्ख्याकेष्वननामसु “उक्” (१५), “रसः” (१६), “स्वधा” (१७)—इति पठितम्, (निघ० २, ७) “अर्षः”—इत्यादिष्वेकशत-सङ्ख्याकेषूदृक्-नामसु च “तेजः” (८६), “स्वधा” (८७), “अक्षरम्” (८८)—इति पठितम् (निघ० १, १२) । “आत्”—“अह”—निपातावाद्युदात्तो (फि० ४, १२) । स्वधा—स्वं लोकं दधाति पुष्पातीति स्वधा, “आतोऽनुपसर्गेकः (३, २, ३), कृदुत्तरप्रकृतिस्वरत्वम् (६, २, १६८) । अनु-पुनः-शब्दो निपातावाद्युदात्तो (फि०, ४, १२) । गर्भस्य भावो गर्भत्वं प्रत्ययस्वरः (३, १, ३) । एरिरे—अन्तर्भावितव्यर्थात् ‘इण् गतो (अदा०, प०)’—इत्य-स्मादनुदात्तेतः परस्य सिटी भस्य इरेष्, चित्त्वादनोदात्तः (६, १, १६२), “सह सुपा (२, १, ४)”—इत्यत्र “सुपा” योगविभागादाह्वा सह तिङ्: “समासस्य (८, १, २२३)”—इत्यन्तोदात्तत्वम्, “इजादेशे गुरुमतोऽवृष्टः (३, १, ३६)”—इत्याम् न भवति मन्त्रत्वात् † अह-शब्द-योगाभिघाताभावः “तु-पञ्च-

* ‘आदित्य-रश्मय उन्पद्यन्ते, सविता सह मर्षन्ति, तेः पुनरखमिते सवितरि गर्भत्वं याति’—इति वि० ।

† “कासप्रत्ययादासमन्ते सिडि (३, १, १५)”—इति खन्दादिषु ‘अमन्ते’—इत्यनुवृत्तेरिति भावः ।

प्रश्रयताहैः पूजायात् (८, १, ३८)”—इति निषेधात् । दधानाः—
 शानचक्षित्वादन्तोदात्तत्वे प्राप्ते (६, १, १६२) “अभ्यस्ताना-
 मादिः (६, १, १८८)”—इत्याद्युदात्तत्वत् । यन्नमर्हति यन्नि-
 यम्, “यन्नत्विग्भ्यां घ-खञो (३, १, ७१)”—इति घ-प्रत्ययः
 “आयन्नेयीनीयियः फ-ठ-ख-छ-घां प्रत्ययादीनाम् (७, १, २)”—
 इतीयादेशः प्रत्ययस्वरेण इकार उदात्तः (१, १, ३)] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

० १ २   ३ २ ३ १ ९   १ १ २
 वीडु चिदारुजलभिर्गुंश्चाचिदिन्द्रवज्जिभिः ।

१ २   ३ २ ३ १ २
 अविन्दुस्रियाअनु ॥ ३ * ॥ ७

अस्ति किञ्चिदुपाख्यानम्—‘पण्डिभिर्देवलोकाद् गावोऽपहृताः
 अन्धकारे प्रक्षिप्ताः ताद्येन्द्रो मरुद्भिः सहाजयत’—इति । एतच्च
 बह्वृचानुक्रमणिकायां सूचितम्—‘पण्डिभिरसुरैर्निगूढा गा
 अन्वेष्टुं सरसादेत शुनीन्द्रेण प्रेषिता ता ऋग्भिः पणयोऽमित्रौ-
 यन्तः प्रोचुः’—इति । मन्वान्तरेऽपि दृष्टान्ततया सूचितम्—
 “निरुद्धा आपः पण्डिनेव गावः”—इति] तदेव उपाख्यान मभि-
 प्रेत्योच्यते—हे “इन्द्र ! ” “वीडु चित्”† दृढमपि दुर्गमस्थानम्
 “आरुजलभिः” ‡ अभिभञ्जद्भिः “वज्जिभिः” वीडुभिः अन्यत्र

* ऋ० वे० १, १, ११, ५ ।

† ‘चित्—इति पदपूर्वः । वीडु अन्धकारे स्थितः’—इति वि० ।

‡ ‘अन्धकारे स्थिता जमच्छे।पयन्ति आरुजलवः’—इति वि० ।

¶ ‘दृष्टमात्मकैरिभिः’—इति वि० ।

नेतुं समर्थैः मरुद्भिः सहितस्त्वं “गुहा चित्” गुहायामपि
 स्थापिता “उस्त्रियाः” गाः “अन्वविन्दः † अन्विष्य लब्धवा-
 नसि । [“ओजः” (१), “पाजः” (२)—इत्यादिष्वष्टाविंशति-
 सङ्ख्याकेषु बल-नामसु “दक्षः” (१३) “वोळु” (१४) “शौलम्”
 (१५)—इति पठितम् । (८, ९) नव-सङ्ख्याकेषु गो-नामसु
 “अन्नग” (१), “उस्त्रा” (२), “उस्त्रिया” (३)—इति पठितम्
 निघ० (२, ११) । वीडु—प्रातिपदिक-स्वरः (फि० १, १) ।
 चित्—आदिरुदात्तः । आरुजद्भुभिः—‘रुजो भङ्गे (तु० प०)
 इत्यस्मादौषादिकः कर्त्तुच् प्रत्ययः, किच्वाद् (१, १, ५)
 गुणाभावः, चित्त्वादन्तोदात्तत्वम् (६, १, १६) समासे क्तुत्तर-
 पदप्रकृतिस्वरत्वञ्च (६, २, १६०) । गुहा—सप्तम्यां ङादेशः
 (७, १, ३६), “ग्रामादीनाञ्च (फि०, २, १५)”—इत्याद्यु-
 दात्तः । वङ्गिभिः—“वहि-प्रि-यु-शु-म्बा-हा-त्वरिभ्योनिः (उ० ४,
 ५१)”—इति नि-प्रत्ययः, निच्वादाद्युदात्तः । अविन्दः—‘श्रीमुचा
 दीनाम् (७, १, १६)”—इति नुमागमः, लुङ्-लृङ्-लृङ्-
 लृङ्-दात्तः (६, ४, ७१) । वसन्तीति उस्त्रियाः वसोः कर्त्तरि
 यक् प्रत्ययः, षत्वाभावश्च बाहुलकाद्दृहनीयः (३, १, ८५), उक्तं
 हि ‘यत्र पदार्थविशेष मुक्तं प्रत्ययतः प्रकृतेषु तद् ग्राह्यम् (३,
 १, ८५ भा०)’—इति, इकारः प्रत्ययस्वरेशान्तोदात्तः (३, १
 ३) ॥ ३ ॥ ७

० ‘उस्त्रियाः—आदित्यरश्मयः—इति वि० ।

† ‘अविन्दः विदग्धानि (अदा० प०)—इत्यस्येदं रूपम्—इति, ‘अडु—आडुपूर्वेषु’
 इति च वि० ।

अथ चतुर्थे षट्चेः* प्रथमा ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
ताङ्गवेययोरिदमप्रे विश्वम्पुराकृतम् ।

३ १ १२
इन्द्राग्नीनमर्षतः ॥ १† ॥

“ता” तो तादृशो “इन्द्राग्नी” “हुवे” आह्वये । “ययोः” इन्द्राग्नयोः “पुरा” पूर्वस्मिन् काले “कृतं” “विश्वं” सर्वम् “इदं” पूर्वास्तृषु कौर्षितं वीर्यं “प्रे” पन्थते ऋषिभिः स्तूयते ;—ता-विन्द्राग्नी हुवे इत्यन्यथः । तो चेन्द्राग्नी न “मर्षतः” [मर्षतिः हिंसाकर्मा (निघ०२, १८, १४)] स्तोतृन् अहिंस्रः । अतो ऽस्मान् आहुतो रक्षतामिति भावः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
उग्राविघनिनामृधइन्द्राग्नीहवामहे ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
तानोमृडातईदृशे ॥ २‡ ॥

“उग्रा” उग्रो उद्गूर्ण-बलो अतएव “मृधः” शत्रून् “विघ-निता” विघनितो विशेषेण हतवन्तो “इन्द्राग्नी” “हवामहे” आह्वयामहे । तो चेन्द्राग्नी “ईदृशे” अस्मिन् सङ्गामे “नः”

* ‘इन्द्राग्निमाह्वयम्’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ४, ८, १७, ४ ।

‡ ऋ० वे० ४, ८, १७, ५ ।

अस्मान् “मृडातः” सुख्यताम् [यद्वा मृडातिः उपदयाकर्मा ;
नोऽस्माकं मृडातः उपदयां कुरुताम्] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ ३ १ १   २ २ १ १   १ २
हथोवृत्राण्यार्याहथोदासानिसत्पती ।

३ २ ८   ३ २ ३ १ २
हथोविश्वामपद्विषः ॥ ३* ॥ ८

हे इन्द्राम्नी ! “आर्या” आर्यैः कर्मानुष्ठादभिः कृतानि
“वृत्राणि” उपद्रवजातानि “हथः” हिंस्थः । तथा “सत्पती”
सतां पालयितारौ सन्तौ “दासानि” दासाः कर्महीनाः†
शत्रवः, तैः कृतानि चोपद्रवजातानि हथः । अपि च “विश्वामः”
सर्वाः “द्विषः” द्वेषीः शत्रुभूताः प्रजाः “अप हथः” विनाशयथः
अतोऽस्माकमप्येव मेव कुरुता मिति भावः ॥

“हथः”—“हनः”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ ८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य तृतीयस्याध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः ‡ ॥ ४ ॥

* ऋ० वे० ४, ८, १८, १ ।

† ‘दासानि—यादादीनि रथः—पिशाचादीनि’—इति वि० ।

‡ ‘उक्तं प्रातःसवनम्’—इति वि० ।

अथ तृतीयखण्डे[#]

प्रथमतः—प्रथमा ।

३ १ २८ ३२ ३१ २ २ २ २ २ २ २ २
 अभिसोमासप्रायवःपवन्तेमद्यन्मदम् ।

३ १ २८ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 समुद्रस्याधिविष्टपेमनौषिणोमत्सरासोमदच्युतः ॥ १ १ ॥

“प्रायवः” गमन-शीलाः “सोमासः” सोमाः “मद्य” मद-
 करं मदम् आत्मीयं रसम् “अभियवन्ते” अभितो निर्गमयन्ति ।
 कुत्रेत्युच्यते “समुद्रस्य” अन्तरिक्षस्य “अधिविष्टपे” अधिकं
 समुच्छ्रिते पवित्रे यद्वा समुद्रस्य यस्मात् समुद्रवन्ति रसान्तस्य
 कलशस्य “अधि” उपरि “विष्टपे” स्थाने पवित्रे निर्गमयन्ति ।
 कीदृशाः ? “मनौषिणः” मनस ईशितारो “मत्सासः” मदकराः
 “मदच्युतः” मदस्त्राविणः ॥

“विष्टपे”-“विष्टपि”—इति पाठो, “मदच्युतः”-“स्वर्विदः”
 इति च ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ ३१ २८ ३ २ ३१ २ ३२ ३२ ३ २
 तरत्समुद्रम्यवमानजम्निणाराजादेवच्छतम्बुद्धत् ।

१२ ३२ ३१ २ ३१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
 अर्षामित्रस्यवरुणस्यधर्मणाप्रहिन्वातच्छतवुद्धत् ॥२३॥

* ‘इदानीं भाष्यन्दिनं प्रवक्तव्यम् । अथोच्यते—गायत्री-वैष्टपाद्रीनि सामानि,
 साक्षां नामतः चार्षेयमुक्तम्’—इति वि० ।

† ख० ख० १० ६, १, ३, ८ (२भा० २६पु०)=ख० वे० ७, ५, १४, ४ ।

‡ ख० वे० ७, ५, १४, १ । “समुद्रियः”—इति च तत्र पाठः ।

“पवमानः” पूयमानः “देवः” द्योतमानः “वृहत्” अत्यन्तम् * “ऋतम्” सत्यभूतः † “राजा” सोमः “समुद्रम्” अन्तरिक्षं कलशं वा “कर्मिणा” धारया ‡ “तरत्” तरति “हिवानः” प्रियमाणः । “ऋतम्बृहत्” अत्यन्तं सत्यभूतः स सोमः “मित्रस्य वरुणस्य” मित्रावरुणयोः “धर्मिणा” धारयाध्वं “प्रधर्षा” प्रार्थति प्रकर्षेण गच्छति ॥

“अर्षा”-“अर्षन्”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ अध्यास्वारूपा ढतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३
 नृभिर्यमाणो ह्यर्यतो विचक्षणो राजा देवः समुद्रः ॥ ३ § ॥ ९

“नृभिः” कर्म-नेत्रभिः ऋत्विग्भिः “र्यमानः” नियम्यमानः “ह्यर्यतः” स्मृहणीयो “विचक्षणः” विद्वष्टा “देवः” दीप्यमानः “समुद्रः” अन्तरिक्षे भवः ॥ “राजा” सोमः इन्द्रार्धं पवते इति शेषः ॥

“येमायः”-“येमानः” इति पाठौ ॥ ३ ॥ ९

* ‘वृहत्-सहत् अथवा वृहत्याम्’—इति वि० ।

† ‘ऋतं—सत्यम् अन्नम् प्रजापतिः अन्नं वा’—इति वि० ।

‡ ‘कर्मिणा—उदकसङ्कालेन’—इति वि० ।

§ ‘अर्षा—द्रष्टा’—इति वि० ।

§ अ० आ० ६, १, ४, २ (२भा० ११२पृ०)=ऋ० वे० ०, ४, १०, ४ ।

॥ “समुद्रः”—इत्यन्तरिक्ष-नामसु पञ्चदशं नैवष्टकम् (१, २) । ‘समुद्रः—समुद्रात्मकः’—इति वि० ।

^{१ १ २ २ २ १ १ १} ॥ पौरुमङ्गम् ॥ अभिसोमासत्रायवः । ^{२ १} औहोवा ।
^{२ २} ण्डिया । ^{१ २} हाउ । ^{१ २} पवन्तेमा रदियम्मदम् । ^{१ २} समूद्रा १
^१ स्या २ । ^१ धायिविष्टपाशयि । ^{१ १ १} मानौषा २३४यिणाः । ^१ मत्सा ।
^१ रासौवाओर३४वा । ^{१ १} हा३हायि । ^१ मदाप्रच्युताः ॥(१)
^{१ १ २ २ १ १} मत्सरासोमदच्युतः । ^{२ १} औहोवा । ^{१ २} ण्डिया । ^{१ २} हाउ । ^१ म
^{१ २} त्सरासो रमदच्युतः । ^{१ २} तरात्साशमू २ । ^{१ २} द्राम्यवमा ३ । ^१ ना
^{१ १} जम्नार३४यिणा । ^{१ २} राजा । ^{१ २} दायिवौवाओर३४वा । ^१ हा
^१ ३हायि । ^{१ २ २ २ १ १ १ १ १} ज्ञताप्रम्बुहात् ॥(२) ^{१ २} राजादेवञ्चतम्बुहत् । ^{१ २} औ
^१ होवा । ^{१ २} ण्डिया । ^{१ २ १ २} हाउ । ^{१ २} राजादेवा रञ्चतम्बुहत् । ^१ अ
^१ र्षामाशयिञ्च २ । ^{१ २} स्यावरुणा ३ । ^{१ २ १} स्याधम्नार३४णा । ^१ प्र
^{१ १} हायि । ^{१ १} न्मानौवाओर३४वा । ^{१ २} हा३हायि । ^१ ज्ञताप्रम्बु
^१ हात् । ^१ होप्रइ । ^१ डा(३) ॥ १४ * ॥ [१]

॥ उभयतःस्तोभं गौतमम् ॥ ^{१२ २ २ २ २} द्वावभिसोमासचायवो
^{१ १२ १ ७ ३२ १} द्वाउ । पावन्तेम । दियाम्मदार३४म् । हाहोयि । स
^{१ २ २ १ २ २ ३२ २ १} मुद्रस्याधिविष्टपे । मानीषिणा३४ः । हाहोयि । मात्स
^{२ ३२ २ २ १ ५ ४ ५} रासा३४ः । हाहो३ । मदो२३४वा । च५पूतोईहायि ॥(१)
^{२२ २ २ २ १ २२ १ ७} हाउमत्सरासोमदच्युतोद्वाउ । मात्सरासः । मदाच्यु
^{३२ १ १ २ १ २२ १ २} ता२३४ः । हाहोयि । तरत्समुद्रम्पवमा । नाऊर्म्मि
^{२ ३२ २ १ २ २ ३२ २} णा३४ । हाहोयि । राजादायिवा३४ः । हाहोइयि ।
^{२ १ ५ ४ ५ ३२ २ २ २} ऋतो२३४वा । बृपूहो ६ हायि ॥(२) हाउराजादेवऋत
^{१ २ २२ १ ७ ३२ २} न्बृहद्वाउ । राजादेवः । ऋताम्बृहार३४त् । हाहोयि ।
^{१ २ २ १ २ १ २ १ २ ३२ २ १} अर्षामिन्नस्यवरुण । स्याधर्मणा ३४ । हाहोयि । प्रा
^{२ ३२ २ २ १ ५ ४} चिन्वाना३४ः । हाहोइयि । ऋतो२३४वा । बृपू हो ६
^५ हायि(इ) ॥ १५ * ॥ [२]

● ऊ० मा० १ प्र० १ अ० १५ सा० ।

२ १ ४२ ५२
 ॥ द्विद्विकारं वामदेव्यम् ॥ अभिसोऽश्मासत्रायवाः ।

१ २ २ २ २ २ १
 पाऽवन्ते मघमद्समुद्रस्याधिविष्टपाऽयिमनीहोः । ऊ

१ २ १ २ २ २ १
 म्माः २ । षाऽश्रियिणाः । मत्सरासोमदौहोः । ऊम्माः २ ।

१ १ २ ४ ५ २ १ ४२ ५
 ऽच्युता । औऽश्चोवा ॥ (१) मत्सरा २ ३ सोमदच्युताः ।

१ २ २ २ २ २ १
 मात्सरासोमदच्युतन्तरत्समुद्रम्यवमाऽनौहोः । ऊम्मा

२ १ २ २ २ २ १
 २ । माऽश्रियिणा । राजादेवाऽश्चतौहोः । ऊम्माः २ ।

१ ४ ५ २ २ २ ४ ५
 वृद्धात् । औऽश्चोवा ॥ (२) राजादा २ ३ यिवश्चतम्बु

१ २ २ २ २ २ १
 द्धात् । राऽजादेवश्चतम्बुद्धादर्षामित्रस्यवरुणाऽस्यधौहोः ।

१ १ २ १ २ २ २ २ १
 ऊम्माः २ । माऽश्रिया । प्रक्षिन्वानाऽश्चतौहोः । ऊम्मा

१ ४ ५ ४
 २ । वृद्धात् । औऽश्चोवा । होऽर्षी । डा(३) ॥ ७ * ॥ [३]

१ २ १ २ २
 ॥ गायत्रपार्श्वम् ॥ आभी । सोमासत्राश्उवारः ३ ।

१ २ २ २ २ २ १ २ २ २ २ २ १
 याऽश्चोवाः । पवन्ते मदियमद्समुद्राधिविष्टपेमनीषि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
णा२३४५ः । मत्साराशसारः । मदा३ । ऊ२३वा३ । च्यू

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ता२३४५ः ॥(१) मात्सा । रासोमदा३१उवा२३ । च्यू

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२ ३४५ताः । मत्सरासोमदच्युतस्तरसमुद्रम्यवमानजर्भि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
णा२३४५ । राजादा१यिवारः । ऋता३म् । ऊ२३वा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
३ । बृहार्३४५त ॥(२) राजा । दायिवऋता३१उवार

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
३ । बृ२३४५त् । राजादेवऋतम्बृहदर्षामिन्नस्यवरुण

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
स्यधर्माणा२३४५ । प्रदायिन्वा१नारः । ऋता३म् । ऊ२

४ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२३वा३ । बृहार्३४५त(३) ॥ ८ * ॥ [४]

५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
॥ पौरुद्वन्मनम् ॥ अभिसो३मासचायवाः । पावन्ते

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
म । दियाम्नाशदा२म् । मादा२म् । सामुद्रस्या । धा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
यि । विष्टपा३यि । विष्टपा३यि । मानीषार३४यिणाः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
मात्सरासो । मादच्यू२३४ताः । मदा ५ च्युताः ॥(१)

० ज० मा० ४प्र० १अ० ८सा० ।

^{५ २२ १ २ १ १ २}
 मत्सरासः । मदाच्युताः । च्युताः । तारत्समु ।
^{१ २ १ २ १ २ ५ १}
 द्राम् । पवमाः । पवमाः । नाजर्माः ३४यिणा । रा
^{१२२१ २३ ५ ४ ५२२}
 जादेवाः । आर्त्तम्बुः ३४हात् । अतापुम्बुहात् ॥ (२) राजा
^{२ ४५ ४५ १ २२ १ २ १}
 दाः ३यिवत्तम्बुहात् । राजादेवः । अतावृहात् । आ
^{२ १ १ २ १ २ १ २ ३}
 र्णामित्र । स्या । वरुणाः । वरुणाः । स्याधर्मा २ ३
^{५ १ २ ४ १ २ ५ ४}
 षणा । प्रादिन्वानाः । आर्त्तम्बुः ३४हात् । अतापुम्बुहा
^४
 त् । होर्द्द । डा (३) ॥ ८ * ॥ [५]

॥ द्वैगतम् ॥ अभिसोऽमासत्रायवाः । पावन्तेम ।

^{१ २ ३ २ ५ २ २ १ २}
 दियाम्नाशदाः । समूः । दौःहोःवा । द्रस्याधिवि
^{२ १ १ २ ५ २ ५ २ २}
 षयेमानीः ३षिष्ठाः । मत्सराः । रारसाः ३४ओद्देवा ।
^{२ १ ३ १ १ १ ५ २ ४ ५ ४ ५}
 षः । मदाः च्युताः ३४५ ॥ (१) मत्सराः सोमदच्युताः ।
^{१ २ २ १ २ ३ २ ५ २ २}
 मात्सरासः । मदाच्युताः । तराः । दौःहोःवा ।

• ज० गा० ४५०३ख० २सा० ।

^१समु^२द्रम्यवमाना^३ज^४र्भिणा^५२ । ^{१२}राजा^३३ । ^१दा^२रयिवा^३२३
^{५२२}४^२औ^१होवा । ^२ए ३ । ^१कृता^{३११११}रम्बृ^{५२२}ह्यार^३३४^५त् ॥ (२) ^{५२२}राजा
^२दा^{४५४}रयिव^५कृतं^१बृ^२हात् । ^१राजा^{२२२}देवः । ^१कृता^१ंबृ^२ह्यार^३त् ।
^{२२}अ^५र्षा^२३ । ^२हो ३ । ^२हो ३ वा । ^१मि^३त्रस्य^३वरुण^३स्या^३धर्मा^३णा २ ।
^१प्र^१हा^३२३^३यि । ^१न्वा^३२^३ना^३२३^३औ^{५२२}होवा । ^२ए ३ । ^१कृता^३रम्बृ^३हा
^{११११}२३४^५त् (३) ॥ १० * ॥ [६]

^१॥ ^१हारा^२यणम् ॥ ^१अभि^२सो^३मौ^३हो^३रयि^३स^३आ^३यवाः । ^१पा
^२वन्ते^२मद्य^२मदम् । ^२समू^२द्रा^३स्या । ^१धि^२विष्ट^३पा^३यि । ^२मना
^२श्चा^१यि । ^१षा^१यिणा २ः । ^१मन्स^{२२}रा^२सो^२मदो^२वा^२श्चो^२२३^५वा ।
^४च्यु^५पुतो^२द्वा^२यि ॥ (१) ^२मन्स^२रा^२सो^२हो^२रयि^२मद^२च्यु^२ताः । ^१मा
^{२२}न्स^२रा^२सो^२मद^२च्यु^२तः । ^२तरा^२त्सा^२मू । ^२द्र^२पव^२मा । ^२नज^२३
^२हा । ^{१२२}मा^२यिणा २ः । ^२राजा^२दे^२व^२कृ^२तो^२वा^२श्चो^२२३^५वा । ^४बृ

* ऊ० गा० ४प्र० २ अ० १० सा० ।

^५ ^{१ २ २ २} ^१ ^{२ २}
 पूहोईहायि ॥(२) राजादेवौहो रक्षतंबृहत् । राजादे
^२ ^२ ^१ ^२
 वक्षतंबृहत् । अर्षामा र यिना । सयवरुणा । स्यधा र
^२ ^१ ^१ ^२ ^१ ^५ ^४
 हा । माणा र । प्रहिन्वानक्षतोवा रओ र ३४वा । बृपूहो
^५
 ईहायि(३) ॥ ११ * ॥ [७]

^१ ^२ ^३
 ॥ अच्छिद्रम् ॥ अभिसोमा । सन्ना र १ उवा र ३ । या
^५ ^{१ २ २ १} ^{१ १ ३ १ १ १ १} ^{२ २}
 र ३४वाः । पवन्ते मदियम्नादा र ३४५म् । पवन्तेमा । दि
^५ ^{२ १ २} ^{२ १ २ २ २}
 या र १ उवा र ३ । मा र ३४दाम् । समुद्रस्याधिविष्टपेमनी
^{१ ३ १ १ १ १} ^१ ^१ ^{२ २}
 षिणा र ३४५ः । समुद्रस्या । धिवि । ष्टा । पेमना र १ उ
^५ ^{२ १ २ २ २} ^{१ ३ १ १ १ १}
 वा र ३यि । षौर ३४णाः । मत्सरासोमदच्युता र ३४५ः ।
^{२ २} ^५ ^१
 मत्सरासाः । मदा र १ उवा र ३ । च्यूर ३४ताः ॥(१) मत्स
^२ ^५ ^{२ १ २ २}
 रासाः । मदा र १ उवा र ३ । च्यूर ३४ताः । मत्सरासो
^{१ १ ३ १ १ १ १} ^{२ २}
 मदच्युता र ३४५ः । मत्सरासाः । मदा र १ उवा र ३ । च्यूर

* ऊ० मा० ४प्र० २ख० ११सा० ।

^५ २३४ताः । ^{१ २ १ १२ २ १ ३ १ १ १ १ १} तरत्समुद्रम्यवमानजर्मिणा२३४पु । ^१ तरत्स

^१ मू । ^२ द्रम्यव । ^१ मा । ^५ नज३आउवार३ । ^५ मोर३४णा ।

^{१ २ २ १ २ १ २} राजादेवकृतंबृहा३त् । ^{२ २ २ २} राजादेवाः । ^५ कृता३शुवार३ ।

^५ बृ३३४चात् । ^{१ २ २ २ १ १ १ २} राजादेवकृतंबृहा३त् । ^{१ २ २ २} राजादेवाः । ^५ कृ

^५ ता३शुवार३ । ^५ बृ३३४चात् । ^५ राजादेवकृतंबृहा३त् ।

^{१ २ २ १ २} राजादेवाः । ^५ कृता३शुवार३ । ^५ बृहात् । ^{१ २ २ १ २} अर्षामित्रस्य

^{१ २ १ ३ १ १ १ १ २ २} वरुणस्यधर्मणा३३४पु । ^{१ २} अर्षामित्रा । ^१ स्यवरु । ^२ णा । ^२ स्य

^५ धा३शुवार३ । ^५ मा २ ३४णा । ^{१ २ २ १ १ १ २} प्रहिन्वानकृतंबृहा३त् ।

^{१ २} प्रहिन्वानाः । ^५ कृता३शुवार३ । ^५ बृ३३४चात्(३) ॥१२*॥[८]

^{१ २ २ १ ५ १} ॥ रौरवम् ॥ अभिसोमासा३आया२३४वाः । ^१ पाव

^२ न्तो मद्यमद^२समुद्रस्याधिविष्टपेमनार^२यिषिणाः । ^{३ २ १ २} ओहा

^{२ १ २ २ १ १ १ २} ३उवा । ^१ मत्सरासोमदा३हायि । ^{१ १ १} ओहा३उवा । ^५ च्यु

४ अ० ३ ख० १ सू० १, २, ३] उत्तराक्षि कः । ४११

ता । औ ३ होवा ॥(१) मत्सरासोमाश्दच्य २३४ताः ।

माऽत्सरासोमदच्युतस्तरत्समुद्रम्यवमानऊर्म्निणा । औ

हाश्उवा । राजादेवश्चतारश्छायि । औहा ३ उवा ।

वृहात् । औ २ ३ होवा ॥(२) राजादेवआश्चैव २३४हा

त् । राजादेवश्चतवृहदर्षामित्रस्यवरुणस्यधा २र्म्निणा ।

औहाश्उवा । प्रहिव्वानश्चतारश्छायि । औहाश्उ

वा । वृहात् । औ २ ३ होवा । हो ५ ई । डा(३) ॥१३*॥[६]

॥ मानवोत्तरम् ॥ होवायि । अभिसोमासआयवः ।

होवायि । पावन्ते मद्यमदम् । सामुद्रस्या । धायि

विष्टयाश्शयि । मनारयिषारश्छयिणाः । मत्सारा २ ३

साश्ः । मारदाश्छ औ होवा । च्यु २३४ताः ॥(१) होवा

यि । मत्सरासोमदच्युतः । होवायि । मात्सरासोम

• क० गा० ७ प्र० १ ख० १ ३ सा० ।

दच्युतः । ^{१० २}जारन्समु । ^{१० २}द्राम्पवमा३१ । ^{० १ २}नजर^१र्मा^२र३४यि

^५णा । ^{१२ १}राजादा^२इयिवाः३ । ^{१ १ ३}आ^१र^२र्त्ता २ ३ ४ ^{५ २ २}औ^१हो^२वा ।

^३व^५र३४^१हात् ॥ (२) ^१हो^२वायि । ^{२ २ २ १ १ १ १}राजादेव^३वृ^४तम्ब^५वृ^६हत् । ^७हो

^८वायि । ^{९ ९}राजादेव^{१०}वृ^{११}तम्ब^{१२}वृ^{१३}हत् । ^{१४ १}आ^{१५}र्षा^{१६}मि^{१७}त्र । ^{१८ ० २}स्या^{१९}वरू^{२०}णा

^{२१}३१ । ^{२२ ३ ५}स्य^{२३}धा^{२४}र^{२५}र्मा^{२६}र३४^{२७}णा । ^{२८ १}प्र^{२९}हा^{३०}यि^{३१}न्वा^{३२}र३^{३३}नाः । ^{३४ ३}आ^{३५}र्त्ता

^{३६ २}र३४^{३७}औ^{३८}हो^{३९}वा । ^{४० ५}बृ^{४१}र३४^{४२}हात् (३) ॥ १४ * ॥ [१०]

॥ ^{१ २ १ २}आ^{३ २}नूप^{४ २}बा^{५ २}ध्य^{६ २}श्र^{७ २}म् ॥ ^{८ २ २}अ^{९ २}भी^{१० २}अ^{११ २}भी । ^{१२ २}सो^{१३ २}मा^{१४ २}सा^{१५ २}श्चा^{१६ २}या

^{१ १}श्वा^{२ १}रः । ^{३ १}पा^{४ १}वन्ते^{५ १}म । ^{६ १}दि^{७ १}या^{८ १}म्ना १ ^{९ १}दा^{१० १}रम् । ^{११ १}सा^{१२ १}मू^{१३ १}र

^{१ १}द्रा^{२ १}स्या^{३ १}र । ^{४ १}धि^{५ १}वि^{६ १}ष्ट^{७ १}पे^{८ १}म^{९ १}नी^{१० १}षा^{११ १}र३^{१२ १}यि^{१३ १}णाः । ^{१४ १}म^{१५ १}त्सा^{१६ १}रा ३ ^{१७ १}सा

^{१ १}३ः । ^{२ १}मा^{३ १}र३^{४ १}दा^{५ १}३ । ^{६ १}चू^{७ १}र३४^{८ १}पु^{९ १}तो^{१० १}ई^{११ १}हा^{१२ १}यि ॥ (१) ^{१३ १}म^{१४ १}त्सा^{१५ १}म^{१६ १}त्सा ।

^{१ १}रा^{२ १}सी^{३ १}मा^{४ १}श्दा^{५ १}चू^{६ १}श्ता^{७ १}रः । ^{८ १}ता^{९ १}रा^{१० १}र^{११ १}त्सा^{१२ १}मू^{१३ १}र । ^{१४ १}द्र^{१५ १}प^{१६ १}व^{१७ १}मा^{१८ १}न

^{१ १}ज^{२ १}म्ना^{३ १}र३^{४ १}यि^{५ १}णा । ^{६ १}रा^{७ १}जा^{८ १}दा^{९ १}इ^{१० १}यि^{११ १}वाः । ^{१२ १}आ^{१३ १}र३^{१४ १}त्ता^{१५ १}श्म् ।

* ऊ० मा० ७ प्र० २ अ० १४ सा० ।

^२ ^५ ^{१२ २ १२ २} ^२ ^{१२}
 बृ३४५^५होईहायि ॥(२) राजाराजा । देवच्यु^२ र्तांबृ१हा
^{१ २ १२} ^{१ २} ^१ ^१
 रत् । राजादेवः । च्यु^१ र्तांबृ१हा^१ रत् । आर्षा^१ २ मायि
^२ ^{२ १} ^२ ^१ ^२ ^२
 त्वा^२ र् । स्यवरूपास्यधर्मा^२ रश्णा । प्रहायि^२ न्वा ३ ना ३ः ।
^१ ^४ ^२ ^५
 आ^१ र^४ र्त्ता^२ ३म् । बृ३४५^५होईहायि(३) ॥ १५ ॥[११]
^{४ २ २ ४ ५ २} ^२ ^२ ^१
 ॥ वाम्नम् ॥ अभिसोमास^४ चा । हा^२ र्हा^२ र्थि । या^१ र
^२ ^५ ^१ ^{१२} ^{१०}
 ३४ । वायवो^२ वा । पवा^५ हो^१ र् । तेमा^{१२} हो^{१०} र् । दाय^२ म्ना
^१ ^{२ २} ^१ ^{२ ३ २} ^२
 दा^१ र्म् । सामु^{२ २} द्र^१ स्या । धिवा^१ यि^{२ ३ २} ष्टा^२ पे^२ मना^२ उवा^२ ३ । ऊ
^५ ^१ ^१ ^१
 ३४ पा । षि^५ णा^१ र्ः । मा^१ त्सा^१ र् रसा^१ र्ः । म^१ द । च्यू
^{१ ३} ^{५ २ २} ^{४ २ २ ४ ५ २} ^{२ २}
 र^{१ ३} ता^{५ २ २} र^{४ २ २ ४ ५ २} ३४ औ^{२ २} हो^{२ २} वा ॥(१) म^{२ २} त्स^{२ २} रा^{२ २} मी^{२ २} म^{२ २} दा । हा^{२ २} र्हा^{२ २} र्थि ।
^१ ^५ ^१ ^{१२}
 च्यू^१ र^५ ३४ । त^१ ष्यु^{१२} तो^{१२} वा । म^१ त्सा^{१२} हो^{१२} र्थि । रा^{१२} सा^{१२} हो^{१२} र् ।
^{१०} ^{१ २} ^१ ^२ ^{३ २}
 मा^{१०} द^{१ २} च्यू^१ र^२ ता^{३ २} र्ः । ता^१ र^२ त्स^२ मु । द्र^२ म्पा^{३ २} वा^{३ २} मा^{३ २} । न^{३ २} आ^{३ २} उवा^{३ २} ३ ।
^{२ ५} ^१ ^१ ^१
 ऊ^{२ ५} ३४ पा । मि^१ णा^१ र् । रा^१ जा^१ र् रदा^१ यिवा^१ र्ः । च्यु^१ तम् ।

^{१ ३} ^{५२ २} ^{३२ ४२ २ १ ४ ५} ^{२ २}
 बृ२३हार३४औ३होवा ॥(२) राजादेवष्टतम् । हा३हारयि ।

^१ ^५ ^{१२} ^{१२} ^१
 वृ२३४ । हृहृहोवा । राजाहो३रयि । देवाहो३र । आ

^० ^{१ २ २} ^१ ^१ ^५
 त्तव३हारत् । आर्षामित्र । स्यधाउवा३ । ऊ३४ पा ।

^१ ^१ ^१ ^१ ^३
 मणा३ । प्राहा३रयिन्वाना३ः । ऋतम । बृ२३हार३४

^{५२ २} ^२ ^५
 औ३होवा । ऊ३२३४पा(३) ॥ १६ ॥ [१२]

^{५ ४} ^{२ ४} ^{५२ ४ ५} ^१
 ॥ अभीवर्त्तम् ॥ अभा३रयिसो३माऽसभायवोवा । पा

^{१२} ^{१ २} ^१ ^३
 वन्तेम । दियाम्नाशदा३म् । सामुद्रस्या३१२३४ । धि

^{४ ५ २} ^{२ २} ^{१ २} ^{३ २}
 विष्टपे । मनायिषा३यिणा३ः । म३पारा३सारः । मदा

^१ ^{२ १ १ १ १}
 ३ । च्यूर३४५ । ता३३४५ः(१) ॥ १६* ॥ [१३]

^५ ^{२ ४ ५ ४} ^५ ^{२ १ २ २ १}
 ॥ कालेयम्* ॥ मत्सरा३सीमदच्युताः । मत्सारासो ।

^{२ ३ २ १} ^{२ ३ २} ^१ ^{३ ४ २ ५ २}
 मदच्युता३ः । तरत्समू३ । द्रा३३४म् । पवमानऊ ।

* ऊ० ना० ७प्र० १आ० १६सा० ।

† “मदाकालेयम्”—इति वि० ।

^२ मा३यिणा । ^२ राजादेवौ । ^{१२२२२} वा३४३वा । ^४ ऋतापु३भृहात् ।

^५ हो३पू३ । डा(२) ॥ १७ * ॥ [१४]

^५ २ ४२५४२ ५ १ १२
॥ गौ३वम् ॥ अभिसो३मासआयवाः । पावा३२ । ते

^{३२} म३दिया३म् । ^{४ ५} मा३दाम् । ^{२ १२} समु३द्र३स्थाधि३विष्टा३३पा ३यि ।

^{२२} म३ना३यिषा३यिणाः । ^{४ ५} समु३द्र३स्थाधि३विष्टये । ^{२ १२} म३ना३यिषा

^५ यिणाः । ^{१ २२} मा३त्सरा । ^{१ २} सा । ^{१ २} औ३श्चो । ^{१ ५} म३दो३र३४वा ।

^४ च्यु३पूतो३इ३हायि ॥ (१) ^{५ २ ४२५४ ५ १} म३त्सरा३सो३म३द३च्युताः । ^१ मा३त्सा३२ ।

^{१२२३२} रा३सो३म३दा३३ । ^{४ ५} च्यु३ताः । ^{१ २ १} तर३त्स३मु३द्र३म्यवा३३मा३३ । ^{१ २} न३ज

^{४ ५} ३र्मा३यिणा । ^{१ २ १ २} तर३त्स३मु३द्र३म्यवा३मा । ^{१ २ ४ ५ १} न३ज३र्मा३यिणा । ^१ रा

^{२ २२} जा३दे । ^{१ २} वा । ^{१ २ १} औ३श्चो । ^{५ ४ ५} ऋ३तो३र३४वा । ^५ वृ३पू३हो३इ३हा

^{५२२२} यि ॥ (२) ^{४ ५} राजा३दा३यि३व३ऋ३तं३वृ३हात् । ^१ राजा३२ । ^{१२ २} दे३व३ऋ

^२ ता३म् । ^{४ ५} वृ३हात् । ^{१२ २ १ २ १ १ १} अ३र्षा३मि३त्र३स्य३व३हृ३र३णार । ^{२ २} स्य३धा३३

४ ५ १-२ १ २ १ ३ २ ४ ५ १ २ २
 मीणा । अर्षामित्रस्यवरुण । स्थधाऽमीणा । प्राङ्निवा ।

१ २ २ १ ५ ४ ५
 ना । औश्चो । ऋतो२३४वा । बृपुहोद्दहायि(३) ॥ १८ ॥ [१५]

२ २ १ २
 ॥ भारद्वाजम् ॥ अभिसोमा । सत्राया १ वा २ः ।

१ २ २ १ २ १ २ २
 पावन्ते मद्यम्नदम् । समूद्राश्चा २ । धायिविष्टपे । म

१ २ १ २ १ २ ५ २
 नायिषाशयिणा २ः । मत्साराश्सा २ ३ः । मारदार३४ औ

२ ३ ५
 षोवा । च्यू२३४ताः(१) ॥ १५ १ ॥ [१६]

२ २ १ २ ३ २ ४ ५
 ॥ मैधातिथम् ॥ अभिसोमोद्दहायि । सत्राश्यावाः ।

१ २ २ १ २ १ २
 पवन्ताश्चोशयि । मा औश्चो । दायाउवा । मादाउ

१ २ १ २ १ २ १
 वा । समुद्रस्याधिविष्टपा औश्चो । मानाउवा । षा

२ १ २ २ १ २ १ ३ २
 यिणाउवा । मत्सरासा औश्चो । मदा । औश्चो । वा

५ ४ ५ २ २ १ २ २
 हो२३४वा । च्यूतोद्दहायि ॥ (१) मत्सरासोद्दहायि । म

२ ४ ५ १ २ २ १ २
 दाश्च्यूताः । मत्सराश्चोशयि । सा औश्चो । मादा

^{१ २} उवा । ^१ च्यूताउवा । ^{२ २} तरत्समुद्रम्पवमाचौश्हो । ^१ ना
^२ आउवा । ^{१ २} मायिणाउवा । ^{१ २ २ २} राजादेवाचौश्हो । ^१ ऋता ।
^{२ २ १} औहो । ^{३ २} वाहोश्शुवा । ^{४ ४} बृहृहोद्दहायि ॥ (२) ^{२ २ २ २ १} राजादेवो
^२ हायि । ^{३ २ ४ ४} ऋताश्महात् । ^{१ २ २} राजादाश्होश्यि । ^२ वाचौश्
^२ हा । ^{१ २} आर्त्ताउवा । ^{१ २} बृहृहाउवा । ^{१ २} अर्षामित्रस्यवरुणा
^{२ २} औश्हो । ^{१ २} स्नाधाउवा । ^{१ २} माणाउवा । ^{१ २ २} प्रहिन्वानाचौश्
^२ हो । ^१ ऋता । ^{२ २ १} औहो । ^{३ २} वाहोश्शुवा । ^{४ ४} बृहृहोद्दहा
 यि(३) ॥ ६* ॥ [१७]

^{४ ४ २ ४ ४ ४} ॥ उत्सेधम् † ॥ ^{३ २ २} अभिसीमासत्रायवः । ^{३ २ २} पव । ^{३ २ २} तेमा
^{३ २ ४ ४ ४} श्शुवा । ^{२ २} दियम्नदारम् । ^{३ २ २} हाश्शुवाश्शुवा । ^{३ २ ४} ऊश्शु
^४ पा । ^{३ २ ४} समूश्द्रस्या । ^{४ ४ ४} औहोवाहायि । ^{१ २ २ २} धायिविष्टपायि ।
^{२ २ १} भनीषायिणाः । ^{३ २} हाश्शुवाश्शुवा । ^{३ २ ४} ऊश्शुपा । ^{३ २ ४ ४} मन्साश्शुवा

* ऊ० गा० टप्र० ३ख० ६सा० ।

† "उत्सेधः"—इति ष० पु० ।

सः । ^{५२ ४} औहोवायि । ^{३ २ ४} मदाश्च्युताऽऽर्षः ॥ (१) ^{४ ३२} मत्सरा

^{४२ ५ ४ ५} सोमदच्युतः । ^{३२ २} मत्स । ^{३२ ४२ ५} रासाश्चौहोवा । ^{२ १} मदच्युताऽ

२ः । ^{२ ५} द्वाश्चउवारश्च । ^{३ २ ४} ऊश्चपा । ^{५२ ४} तराश्चसु । ^{५२ ४} औहो

^५ वाहायि । ^{१ २ १} द्रापवमा । ^{२ २ १} नजर्मायिणा । ^{२ २} द्वाश्चउवारश्च ।

^{२ ५} ऊश्चपा । ^{३२ २ ४२} राजाश्चदेवः । ^{५ ४ ५} औहोवाहायि । ^{३ २ ४} ऋताश्चम्बु

^{३ ४ ४ २ २ ३ ४ ५} द्वार्षः ॥ (२) ^{२ २} राजादेवः ऋतं बृहत् । ^{३ २ २} राजा । देवा

^{३ ४ ४ ५} श्चौहोवा । ^{२ १} ऋतं बृहत् । ^{२ १} द्वाश्चउवारश्च । ^{२ ५} ऊश्च

^५ पा । ^{३ २ ४} अर्षाश्मिन्वा । ^{५२ ४ ५} औहोवाहायि । ^{१ २ १} स्यावरुणा । ^२ स्य

^{१ २ २} धर्माणा । ^{२ ५} द्वाश्चउवारश्च । ^{३ २ ४} ऊश्चपा । ^{४ २} प्रहाश्चिन्वानः ।

^{५२ ४ ५} औहोवाहायि । ^{३ २ ४} ऋताश्चम्बु द्वार्षः ॥ (३) ^{४ १ १} औ २ ३

^{१ १} ४ ५ (३) ॥ ३ * ॥ [१८]

॥ सदोविशीयम् ॥ ^{२ २ २ २ २ २ २} अभिसोमास आयवओहाओहाश्च

१ २ २ २ १ १ २ २ १ १ १ १ १ १ १
 ए। औहोऔहोश्वा। पवन्तेमदियन्मदम्। औश्वा।

१ २ २ २ २ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 समुद्रस्याधिविष्टपेमनीषिणः। औश्वा। मत्साराश्वा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 रः। औश्वा। औश्वाश्वा। औश्वायि। औश्वा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 श्वा। मद। चूर्ताश्वाश्वा ॥(१) मत्सरासो

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 मदच्युतऔहाऔहाश्वा। औहोऔहोश्वा। मत्सरा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 सोमदच्युतः। औश्वा। तरत्समुद्रम्यवमानजर्म्भिणा।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 औश्वा। राजादाश्रियवारः। औश्वा। औश्वाश्वा।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 औश्वायि। औश्वाश्वा। षटम्। वृश्वाश्वाश्वा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 श्वा ॥(२) राजादेवषटम्बृहदोहाऔहाश्वा। औहो

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 औहोश्वा। राजादेवषटम्बृहत्। औश्वा। अर्षा।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 मित्रस्यवरुणस्यधर्मणा। औश्वा। प्रहायिन्वाश्नाः।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 औश्वा। औश्वाश्वा। औश्वायि। औहोश्वा।

^१ ऋतम् । ^३ बृ ^{५११} र् ^{२१११११} ह्य ^{२३४} ऋ ^३ होवा । ^{२३} सदोविशा ^{२३}

^{११} ४ पूः(३) ॥ १६ * ॥ [१८]

^५ ॥ ^२ जनित्रायम् ॥ ^{४१५४१} अभिसोऽमासत्रायवाः । ^५ ^{११} ऊवेहो

^१ रयि । ^२ पवन्तेमदियाम्ना ^२ १दा ^१ रम् । ^२ समुद्रस्थाधिविष्टपा

^{३२} रयि । ^३ मनारयिषार ^५ ३४यिणाः । ^{१२१} मत्सार्होयि । ^{२२} रासा

^१ ३हो । ^{२१} मद । ^३ च्यूर ^{५११} तार ^५ ३४ ^२ ऋ ^{४१} होवा ॥ (१) ^{४१} मत्सरा ^{४१} ३सो

^{५४} मदच्युताः । ^{२१} ऊवेहो ^१ रयि । ^२ मत्सरासोमदा ^२ च्यूर ^२ ता ^२ रः ।

^१ तरत्समुद्रम्पवमार । ^{३२} नजर्मार ^५ ३४यिणा । ^{११२} राजा ^१ ३होयि ।

^{२२} देवा ^१ ३हो । ^{२१} ऋतम् । ^३ बृ ^{५११} र् ^{५११} ह्य ^{५११} ऋ ^३ होवा ॥ २) ^{५११} राजा

^२ दा ^{४५४} रयिव ^५ ऋतं ^{२१} बृ ^{११११} ह्यत् । ^२ ऊवेहो ^२ रयि । ^२ राजा ^२ देव ^१ ऋतां ^१ बृ

^{११} १हारत् । ^{३२३} अर्षामित्रस्यवरुणार । ^५ स्यर्षाम्मार ^१ ३४णा । ^१ प्र

१ १ २ १ १ २ १ २ १ ५ ४
 हा३यिहोयि । न्वाना३हो । षतम् । ब२हा२३४औ
 २ २ १ १ १ १ १
 होवा । जनित्रा२३४५म्(३) ॥ ८ * ॥ [२०]

१ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ दैर्घश्रवसम् ॥ अभिसोमासआयवओहा । ओहा३

१ १ २ २ १ ५ १ ५ १ २
 ए । पवन्तिमदियम्नदम् । ओ३हा । ओ३हा३ण३४ ।

३ २ ३ २ १ २ २ १ २ ५ १
 समू३४द्रस्या । धायिविष्ट । पेमानीषिणाः । ओ३हा ।

५ २ २ ३ २ ३ २ २ १ ५
 ओ३हा३ण३४ । मत्सा३४रासा३ः । मदो २ ३ ४ वा ।

४ ५ २ २ २ २ २ २ १
 च्यूपुतोईहायि ॥(१) मत्सरासोमदच्युतओहाओहा३ण ।

१ २ २ २ १ २ ५ २ ५ २ २ ३ २
 मत्सरासोमदच्युतः । ओ३हा । ओ३हा३ण३४ । तरा

२ २ १ २ २ २ २ २ ५ २ ५
 ३४त्समू । द्राग्यव । मानाजग्मिणा । ओ३हा । ओ

२ १ ३ २ ३ २ २ १ ५ ४
 ३हा३ण३४ । राजाजा३४देवा३ः । षतो२३४वा । बृ

५ ३ २ २ २ २ २ २ २ १ २
 पूहोईहायि ॥(२) राजादेवच्छतंबृहदोहाओहा३ण । रा

२ २ २ २ १ २ १ ५ २ ५ २ २ ३ २
 जादेवच्छतंबृहात् । ओ३हा । ओ३हा३ण३४ । अर्षा

* क० गा० १४प्र० १ख० टसा० ।

^{१ २} ३४मित्रा । ^{१ २} स्यावरु । ^{१ २ ३ ४ ५ ६} णस्याधर्मणा । ^{५ ६} षोऽष्टा । ^५ ओ

^{१ २} ३द्वा३ण३४ । ^{३ ४ ५ ६ ७ ८} प्रद्वा३४यिन्वाना३ः । ^{१ २ ३ ४} ऋतो३३४वा । ^५ वृ

^५ प्रहोद्दद्यायि(३) ॥ ५ * ॥ [२१]

^{१ २ ३ ४ ५} ॥ सन्तनि ॥ ^{१ २ ३} अमौद्वाउ । ^{१ २ ३} सोमासत्रा३३उवा २ ३ ।

^५ यार३४वाः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} पवन्तोमदियम्नदत्समुद्रस्याधिविष्टपेमनी

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} षिणा२३४पूः । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} मत्साद्वाउ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२} रासोमदा३३उवा २ ३ ।

^५ च्यू३३४ताः ॥(१) ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} मत्सरासोमदच्युतोमत्सरासोमदच्युत

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} स्तरत्समुद्रम्यवमानजर्म्भिणा२३४पू । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} राजाद्वाउ । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} दा

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} यिवऋता३३उवा३३ । ^{५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} वृ३३४द्वात् ॥(२) ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} राजादेवऋतं

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} वृद्द्राजादे वऋतं वृद्दृर्षामित्रस्यवरुणस्यधर्मणा२३४पू ।

^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} प्रद्वायिद्वाउ । ^{५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} न्वानऋता३३उवा२३ । ^{५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३०} वृ३३४द्वात्(३) ॥

॥ ७ * ॥ [२२]

* क० ना० १४प्र० २ अ० ७ वा० ।

† क० ना० १४प्र० २ अ० ७ वा० ।

३ हायि । दायिवक्तोर३४वा । बृपूहो ई हायि ॥(२)
 १२२ २ राजादेवक्तृतंबुहृदे । ए । राजादेवा३षाक्तंबुहात् ।
 ३ ५ २ २ १ मित्रस्यवरुणस्याधर्म्माणा ।
 १ ५ १ २ १ १ १ ५ ४
 प्रा२३४हायि । हा३हायि । न्वानक्तोर३४वा । बृपू
 ५
 होईहायि(३) ॥ ३ * ॥ [२३]

५ २ ४२ ५२४५ १
 ॥ आष्कारनिधनम् ॥ अभिसोऽमा सऽआयवाः । पा
 १२ १ २ १ १ १ २
 वन्तम । दियार३म्मदाउ । वा३२ । समुद्रस्या । धि
 १११ २१२ ५ १ २ १५२ २
 विष्टपायि । मनोषार३४यिणाः । मार३त्सा । रासोम ।
 १ ५ २ ४२ ५ ४ ५ १ २२
 दच्यूर३४पूताईपू६ः ॥(१)मत्सरा३सोमऽदच्युताः । मात्सरा
 १ २ १ २ १ २ ३२
 सः । मदार३च्युताउ । वा २ ३ । तरत्समू । द्रम्यव
 १ २१२ ५ १ २ १२ १ १
 मा । नजर्म्मार३४यिणा । रा२३जा । देवक्त । तंबु
 ५२२ २ ४ ५ ४ ५ १ २
 २३४पूहाईपू६त् ॥(२) राजादा३यिवक्तऽतंबुहात् । राजा

०. ऊ० गा० १६प्र० १अ० ३शा० । † "आष्कारनिधनं काव्यम्"—इति च० पु० ।

१२   १   २   १२१ १   २२
 देवः । ऋतारश्बृहाउ । वा३२ । अर्षामित्रा । स्थव
 ११   ११   ५   १   २   १२   १   १
 रुणा । स्थधर्मा३३४ण । प्रा३३हायि । न्वानऋ । तं

३११११
 बृ३३४५हाई५६त् । आ३३४५ष्(३) ॥ २* ॥ [२४]

१   २   २,५   ५
 ॥ मानवाद्यम् ॥ अभिसोमा । सन्नाया३३४वाः । २ ।

१   २५   १ २   १   २ २
 पावन्तेम । दियाःमा१दा२म् । सम् । ऊ । द्रस्या ।

१   ०   २   १   ३   ५   १२ २ १
 धायिविष्टपा३यि । मनारयिषार३३४यिणाः । मत्सरासा

१, २   ५ २ २   १   ५   १
 र३ः । मारदा३३४औहोवा । च्यू३३४ताः ॥ (१) मत्स

२   ३   ५   २, ३   ५   १   २२
 रासाः । मदच्यू३३४ताः । मदाच्यू३३४ताः । मात्सरा

१ ३   १   २   १ ० २
 सः । मदाच्यू३३४ताः । त । रत् । समु । द्राम्पवमा

१   ३   ५   १२ २ २ २ १   १   ३
 ३ । नऊ३३४र्मा३३४यिणा । राजादेवा३३ः । आ३३र्त्ता

५ २ २   १   ५   १ २ २
 २३३औहोवा । बृ३३४हात् ॥ (२) राजादेवाः । ऋतं

३   ५   २, ३   ५   १ २ २ २   १ २
 बृ३३४हात् । ऋतांबृ३३४हात् । राजादेवः । ऋतांब

^{१ ११} जादेवः । ^{१२} ऋतांबृ^१हारत् । ^{११ १} होवाइहायि । ^{११ १} अर्षामि
^{११ १ १} चस्रवरुण । ^{१ १} स्रधाम्ना^१णा^२३ । ^{१ १ १} होवाइहायि । ^१ प्रस्र
^१ यिन्वा^१शना^२३ । ^{१ १ १} होवाइहायि । ^१ ऋतम् । ^१ बृ^१र^१हार^२३४
^{४१ १} औहोवा(३) ॥ १० * ॥ [२६] ८

अथ द्वितीयद्वेषे—प्रथमम् ।

^{१ १ ११ ११ ११} तिस्रोवाचईरयतिप्रवक्ति
^{१ १ १ १ १ १ १ १} ऋतस्यधीतिम्ब्रह्मणोमनीषाम् ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १} गावोयन्तिगोपतिमृच्छमानाः
^{१ १ १ १ १ १ १ १} सोमयन्तिमतयोवावशानाः ॥ ११ ॥

“वक्तिः” वोढा यजमानः “तिस्रोवाचः” ऋष्यजुःसामा-
 निक्ताः स्तुतीः प्रेरयति । तथा “ऋतस्र” यज्ञस्य “धीति”
 धारयित्री “ब्रह्मणः” परिवृढस्य सोमस्य “मनीषा” मनस
 ईश्विनीं कस्याचीं वाचं प्रेरयति । किञ्च “गोपति” वृषभं यथा
 गावोऽभिगच्छन्ति तद्वत् गवां स्वामिनं सोमं “गावः”

● ऋ० मा० ११प्र० २७० १०वा० ।

† ऋ० चा० ८, १, ४, १ (१भा० १११पृ०) = ऋ० वे० ७, ४, १७, ४ ।

“पृच्छमानाः” पृच्छन्त्यः सत्यः यन्ति स्व-पयसा मिश्रयितुम्
अभिगच्छन्ति । तथा “वाकशानाः” कामयमानाः “मतयः”
स्तोतारश्च “सोमं” “यन्ति” स्तोतुमभिगच्छन्ति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ ३ १ २ ३ १ २   ३ २ ७
सोमङ्गावोधेनवोवाकशानाः

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
सोमंविप्रामतिभिः पृच्छमानाः ।

१ २ ३ १ २   ३ १ २ ३
सोमःसुतःऋत्विग्न्यतेपूयमानः

१ २ ३ २   ३ २ ३ १ २
सोमेअर्कास्त्रिष्टुभःसन्नवन्ते ॥ २* ॥

“धेनवः” † प्रीणयित्री “गावः” “सोमं” “वाकशानाः”
कामयमाना भवन्ति, “विप्राः” मेधाविनः स्तोतारः ‡ “सोमं”
“मतिभिः” स्तुतिभिः ¶ “पृच्छमानाः” पृच्छन्तो भवन्ति
“सुतः” अभिषुतः “सोमः” “पूयमानः” ऋत्विग्भिः “ऋत्विग्न्यते”

● ऋ० वे० ७, ४, १७, ५ ।

† ‘आदित्यरश्मयो धेनवः’—इति वि० ।

‡ ‘विप्राः—ब्राह्मणाः • • • अथवा विप्रा आदित्यरश्मयः’—इति वि० ।

¶ ‘मतिभिः—प्रज्ञाभिः’—इति वि० ।

धरति * । तथा “त्रिष्टुभः” त्रिष्टुभ्रूपाः † “अर्काः”
अस्माभिः क्रियमाणा एते मन्त्राः “सोमे” “सन्नवन्ते” सङ्गच्छन्ते ॥

“सोसससुतऋच्यतेपूयमानः”—इति छन्दोगाः, “सोमःसुतः
पूयतेअज्यमानः”—इति बह्वृचाः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ १ २   ३ १ २ ३
एवानःसोमपरिषिच्यमान

१ २   ३ १ २   ३ २
आपवस्वपूयमानःस्वस्ति ।

२ ३ १ २   ३ १ २ २ २
इन्द्रमाविशवृहतामदेन

३ २ ३ १ २ ३   २ ३ १ २
वर्द्धयावाचञ्जनयापुरन्धिम् ॥ ३३ ॥ १०

से “सोम !” “परिषिच्यमानः” परितः पात्रेषु सिच्य-
मानः पूयमानः त्वं “नः एवा” अस्माकमेव “स्वस्ति” †
अविनाशम् आ पवस्व प्रापय । किञ्च “वृहता” महता “मदेन”
मदकर-रसेन अहम् “इन्द्रम्” “आविश” प्रविश । तथा
“वर्द्धया” “वाचं” स्तुति-लक्षणां § प्रसिद्धां कुरु । किञ्च

* ‘ऋच्यते—ऋच्य गतौ । गच्छति’—इति वि० ।

† ‘त्रिष्टुप्छन्दसाः अथवा त्रिष्टुभः त्रयो विद्यां लोभयन्त’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, ४, १८, १ । “रवेषु”—इति च तत्र पाठः ।

¶ ‘स्वस्ति—सेमं कुरु’—इति वि० ।

§ ‘वाचम्—ऋग्यजुःसामसर्वसम्’—इति वि० ।

“पुरन्धिं” बहुधियं प्रज्ञानं * “जनया” † अन्नभ्यमुत्पादय ।
वाक्कभेदादनिघातः ‡ ॥ ३ ॥ १०

॥ सङ्गोशम् ॥ ^१ होयि । ^२ हो । ^३ द्वाद्द्वयि । ^४ तिहो
^५ वाचाः । ^६ ईश्रय । ^७ तिप्रवङ्गीः । ^८ ऋतस्यधायि । ^९ तीश्र
^{१०} म्मद्वा । ^{११} षोमनीषाम् । ^{१२} गावोयन्तायि । ^{१३} गोश्रपतिम् ।
^{१४} पृच्छमानाः । ^{१५} सोमंयन्तायि । ^{१६} मतयः । ^{१७} वाश्रश्र । ^{१८} वा
^{१९} श्रश्र । ^{२०} वाश्रशाप्रनाद्दृष्टः ॥ (२) ^{२१} सोमङ्गावो । ^{२२} धेश्नवः ।
^{२३} वावशानाः । ^{२४} सोमंविप्राः । ^{२५} मतिभिः । ^{२६} पृच्छमानाः ।
^{२७} सोमःसुताः । ^{२८} ऋच्यते । ^{२९} पूयमानाः । ^{३०} सोमैश्चर्काः ।
^{३१} त्रिष्टुभः । ^{३२} साश्रश्रम् । ^{३३} नाश्रवाऽपुताद्दृष्टयि ॥ (३) ^{३४} एवा

* ‘पुरन्धिं’—पुष्टिम्—इति वि० ।

† ‘इह मन्त्रे एवेत्यादौ वङ्गव ज्ञानसं दीर्घत्वम् । तथाच—“एवा”—इत्यच
“निघातस्य च (६, २, १३६)”—इति दीर्घः, “वर्द्धया”—“जनया”—इत्यनवोक्तु
“द्वाषोऽनखि कः (६, २, १३५)”—इत्यन “तिहः”—इति, षोमपिमाणादीर्घः ।

‡ “तिहनिहः (८, १, १८)”—इति प्राप्नो निघातः “अन्वङ्गनेकमपि साकाङ्
चम् (८, १, १५)”—इति तदभावइत्यर्थः ।

हे “इन्द्र !” “ते” तव प्रतिमानार्थं “यद्” यदि “द्यावः”
 द्युलोकाः “शतं” शत-सङ्ख्याकाः “स्युः” तथापि नाश्रुवन्ति ।
 “उत” अपिच “भूमिः” भूम्यः “ते” तव मूर्त्ति-प्रतिविम्बाय
 “शतं” स्युः तथापि “न” अश्रुवन्ति । हे “वज्रिन्” “त्वा”
 त्वाम् “सहस्रं” “सूर्याः” अगणिता अपि सूर्याः “न” “अनु”
 भवन्ति न प्रकाशयन्तीत्यर्थः । “न तत्र सूर्यो भाति (द०उप०)”
 —इति श्रुतेः । किं बहुना जातं पूर्वमुत्पन्नं किञ्चित् त्वामनु
 “नाष्ट” नाश्रुते तथा “रोदसी” द्यावापृथिव्यौ नाश्रुवाते सर्वे-
 भ्योऽतिरिच्यसे इत्यर्थः । “ज्यायान् पृथिव्या ज्यायानन्तरिक्षाद्
 दिवो ज्यायानेभ्यो लोकेभ्यः”—इति (द० उप०) श्रुतेः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १   २ १   २ २   २ १ २   ३ १ २
आपप्राथमहिनावृष्णावावृषन्विश्राशविष्ठशवसा ।

२ १   २   २ १ २   ३ १   २ २ ३ १   २ ३ १ २
अस्मात्त्रमघत्रंगोमतिन्ननेवञ्चिञ्चिवाभिहृतिभिः॥२३॥११

हे “वृषन्” अभिमतवर्षकेन्द्र ! त्वम् “आ पप्राथ” आ पूर-
 यसि व्याप्नोषि । कानि ? “विश्रा” सर्वाणि “वृष्णाया” वर्ष-
 काणि बलानि शत्रु-सम्बन्धीनि । केन साधनेन ? “महिना”
 महता “शवसा” बलेन स्त्रीयेन अथवा वृष्णोरत्येतच्छब्दो विशेष-
 णम् । तथा सति अभिमतवर्षकेण महता बलेन अस्मदीयानि
 बलानि पूरयसीत्यर्थः । अथ तथाकृत्वा हे “शविष्ठ” बल-

* ऋ० वे० ६, ५, ८, १ ।

वत्तम ! “गोमति” बहुभिः गोभिर्युक्ते “व्रजे” शत्रु-सम्बन्धि-
निमित्ते सति “अस्मान्” “अव” रक्ष । हे “मघवन्” धनवन् !
“वज्रिन्” वज्रयुक्तेन्द्र ! कैः साधनैः ? “चित्राभिः” नानाविधैः
“जतिभिः” रक्षणैरिति ॥ २ ॥

१ २ १ १ २ १ २
॥ महावैष्टम्भम् ॥ यद्यावञ्चोद्दयि । द्रुतेऽगतीवा ।

१ २ २ १ १ १ २ २ १ २
शातम्भूमीः । उतासीश्यू२३ः । होवा३हायि । नत्वा

२ १ २ २ २ १ १ १ २ २ १
वज्रिन्सहस्रसू । रियाआशनू२३ । होवा३हायि । न

२ १ २ २ १ २ ३ ५ २ २
जाताश्मा२३ । होवा३हा । छरो । दा२सी२३४औहो

१ २ १ १ २ १ २ १ २ २
वा ॥(१) नजातमोद्दा । छरोदसोवा । नाजातम ।

१ २ १ २ २ १ २ २ २
छरोदा१सार३यि । होवा३हायि । आपप्राथमहिनाश्रु ।

१ २ १ २ २ १ २ २
ष्णियावा१र्षा२३न् । होवा३हायि । विश्वाशाश्वा२३ ।

१ २ २ १ १ २ ५ २ २ १ २
होवा३हा । छश । वारसा२३४औहोवा ॥(२) विश्वा

२ १ २ १ २ १ २ २ १ २
शवोद्दयि । छशसोवा । वायिश्वाश्रवि । छशावा१सा

(५५)

२३ । होवा ३ हायि । अस्मा^{१ २}श्चवमघवन्गो । मतायि^१
 २
 ब्रा^१जार्^{१ २}इयि । होवा^{१ २}इहायि । वज्रायि^१ञ्चा^१शयित्रा २३ ।
 १ २ २
 द्यौवा ३ हायि । भिहू । ता^{१ २}यिभा २ ३ ४ औ^{५ ६ ७ ८}द्यौवा ॥

॥ १८ * ॥ [१] ११

अथ द्वितीयदृष्टेः—प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ ०
 वयङ्क्त्वासुतावन्त आपोनवृक्तवर्हिषः ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 पवित्रस्य प्रस्रवणेषु वृत्रहन्परिस्तोतारथासते ॥ १३ ॥

हे “वृत्रहन्” इन्द्र ! “त्वा” त्वाम् “वयं च” वयं स्तुतु “सुत-
 वन्तः” “आपः न” आप इव प्रवणमभिगच्छामः । “पवित्रस्य”
 सोमानां प्रस्रवणेषु “वृक्तवर्हिषः” तीर्थवर्हिषः स्तोतारथ त्वां
 पर्युपासते ॥ १ ॥

● क० भा० २२प्र० १अ० १८सा० ।

+ ‘वामदेव’ सैवावदं साम, वैद्वं ब्राह्मणाश्चि, दौरवमन्वावाकं साम—
 इति चि० ।

‡ अ० भा० ३, २, १, ८ (१ भा० ५४० ४०) = अ० वे० ६, २, ७, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ १   ३ १ ७   २ १ १   ४ २ ३   १ २
स्वरन्तित्वासुतेनरोवसोनिरेकउक्थिनः ।

३ २ ३ १ २ २ २ ७   ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
कदासुतन्तृषाणओकआगमइन्द्रखब्दीववंसगः ॥ २* ॥

हे “वसो” वासयितरिन्द्र ! † “त्वा” त्वां “सुते” अभिषुते
सोमे “निरेके” निर्गमे ‡ “उक्थिनः” ॥ “नरः” नेतारः
“स्वरन्ति” शब्दायन्ते § । अपिचेन्द्रः “सुतं” सोमं प्रति
“दृषाणः” तृष्यन् “खब्दीव” स्वभूत-शब्दी इव ॥ “वंसगः”
वननीय-गमनी** दृषभः शब्दं कुर्वन् “कदा” “ओकः” स्थानम्
“आगमत्” आगच्छेत् ॥ २ ॥

● ख० वे० ६, २, ७, १ । “गमदिन्द्र” —इति सु० पाठः सायच-
सक्यतथ ।

† ‘वसो निरेके—हे वसो ! प्रशस्तयन !’—इति वि० ।

‡ ‘निरेके—दानवति यज्ञे । अथवा वसोनिरेक इत्येकं पदम्, तथा सा
वष्टी जिघत्से—वपुनः वन्यस्य निरेके’—इति वि० ।

॥ ‘उक्थिनः—उक्थानि सामानि, ते तद्वन्तः’—इति वि० ।

§ ‘स्वरन्ति सामभिः’—इति वि० ।

॥ ‘खब्दी इन्द्रः । शोभन-शब्दं करोति, पदं शोभूत्वा दृष्टिधारण’—
इति त्रि० ।

** ‘वंसगः—वननीयः’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २   ३ २ ३ २ २ २   ३ १ २
कषवेभिधष्णावाधषद्वाजन्दर्षिसहस्रिणम् ।

३ १ २   ३ १ २   २ २
पिशङ्गरूपमधवन्विचर्षणेमक्षूगोमन्तमीमहे ॥ ३ * ॥ १२

हे “धृष्णो” धर्षकेन्द्र ! † “कषवेभिः” कषवान् मेधाविनः स्तोतृन् अनुश्रिय [विभक्ति-व्यत्ययः (३, १, ८५)] “सहस्रिणं सहस्र-सङ्घाकं “वाजम्” “आदर्षि” प्रयच्छसि । हे “मधवन्” धनवन् ! “विचर्षणे” विद्रष्टरिन्द्र ! ‡ “धृषत्” धृष्टं “पिशङ्गरूपं” ¶ “गोमन्तम्” वाजं § “मक्षू” शीघ्रम् ॥ “इमहे” याचामहे, त्वामिति शेषः ॥ ३ ॥ १२

१ १ २ १   २ २   १ १
॥ मद्रावैष्टभम् ॥ वयङ्क्त्वोहायि । सुतावन्तोवा ।

१ २ २   १ २   १ २ २   १
आपोनवृ । क्ष्वाहाश्चिषारः । होवाश्हायि । पवि

● म० वे० ६, ३, ७, ३ ।

† ‘धृष्णो—धारणशील !’—इति वि० ।

‡ ‘विचर्षणे—विदिशाचर्षणयः पुरुषाः यस्य स विचर्षणिः, अथवा विचर्य द्रष्टा’—इति वि० ।

¶ ‘पिशङ्गरूपं—सुवर्षवर्षम्’—इति वि० ।

§ ‘गोमन्तं—गोचीरयुक्तम्’—इति वि० ।

॥ ‘मक्षू—मक्षुहीयम्’—इति वि० । “निपातस्य च (७, १, १२१)”—इति दीर्घः ।

^{२ १ २२} चस्यप्रस्रवणे । ^{१ २} ध्रुवार्चाश्हारश्नु । ^{१ २ २} होवाश्हायि । ^१ परा
^२ यिस्तोश्तारश् । ^{१ २ २} होवाश्हा । ^{१ २} रचा । ^३ सार्त्तारश्श्चौ
^२ होवा ॥(१) ^{१ २ १} खरन्तित्वोहायि । ^{१ २ १ २} सुतेनरोवा । ^{१ २ २} वासोनि
^२ रे । ^{१ २} कजकथाशयिनाश्ः । ^{१ २ २} होवाश्हायि । ^{१ २ १} कदासुत
^{२ २ १ २} नृषाणओ । ^{२ १ २} कआगाश्मारश्ः । ^{१ २ २} होवाश्हायि । ^१ इन्द्र ।
^२ स्वाश्ब्दीश्ः । ^{१ २ २} होवाश्हा । ^१ वव । ^{१ २} सार्त्तारश्श्चौ
^२ होवा ॥(२) ^{१ २ ० १} कण्वेभिर्द्वोहा । ^{२ २ १ २} ष्णुवाधृषोवा । ^{१ २} वाजन्द
^{१ २} षि । ^{१ २ २} सहास्राशयिणारश्म् । ^१ होवाश्हायि । ^१ पिशङ्ग
^{२ २} रूपम्राघवन् । ^{१ २} विचार्षाशणारश्यि । ^{१ २ २} होवाश्हायि । ^१ मत्तू
^२ गोश्मारश् । ^{१ २ २} होवाश्हा । ^{१ २} तमी । ^३ मारद्दारश्श्चौहो
^२ वा । ^३ दीरश्श्चः(३) ॥ १८ * ॥ [१]

॥ अभिनिधनद्वाण्वम् ॥ ^{५ २ १ २} औहोहोहायि । ^१ आयिहो ।

वायाम् । घार३४त्वा । सूतावार३४ग्नाः । आपोनार
 ३४वृ । क्ताबर्हिषाः । ऐहोयि । आर३४यिही । पा
 विचार३४स्या । प्रास्त्रावार३४णे । षूवृत्रहान् । ऐहोयि ।
 आर३४यिही । पारिस्तोर३४ता । रआ३साप्रता ६ ५ ६
 यि ॥ (१) औहोहोह्ययि । आयिही । खारा । तार
 ३४यित्वा । सूतेनार३४राः । वासोनार३४यिरे । का
 उक्थिनाः । ऐहोयि । आर३४यिही । कादासूर३४
 ताम् । तार्षाणार३४ओ । काआगमाः । ऐहोयि ।
 आर३४यिही । आयिन्द्रास्त्रार३४ब्दी । ववार३सापुगा
 ६ ५ ६ ॥ (२) औहोहोह्ययि । आयिही । कापवे । भार
 ३४यिर्वा । षणावाधार३४र्षात् । वाजन्दार३४षी । सा
 हस्त्रिणाम् । ऐहोयि । आर३४यिही । पायिग्रज्जार३

४६ । पम्माघार३४वान् । वीचर्षणायि । ऐहोयि । आ
 २३४यिही । मात्तूगो२३४मा । तमाइयिमापुद्दा ६ पु ६
 यि । आ२३४भौ(३) ॥ ८ * ॥ [२]

॥ अभौवर्त्तम्† ॥ वयाइङ्गाइत्वासुतावन्तोवा । आपो
 नवृ । क्तवार्त्तशयिषारः । पावित्रस्याइशर३ ४ । प्रस्वव
 णो । षुवार्त्तशच्चारन् । परायिस्तो १ ता २ । रच्चा ३ ।
 सार३४पु । तार३४यि ॥ (१) स्वराइन्ताइयित्वासुतेनरोवा ।
 वासेनिरै । कजक्याशयिनारः । कादासुताइशर३४म् ।
 त्रिषाणभो । कभागाशमारः । इन्द्राखाइब्दीर । ववा
 इ । सार३४पु । गार३४पुः ॥ (२) काखेइभाइयिधृष्णवा
 धृषोवा । वाजन्दषि । सच्चाम्नाशयिणारम् । पायिशङ्ग
 इ३१२३४ । पम्माघवन् । विचार्षाणारयि । मत्तूगो१

* क० ना० ४अ० १ख० ८सा० ।

† “अभौवर्त्तः”—इति ख० पु० ।

मारं । तमाहयि । मार३४५ । चार३४५यि(३) ॥ ६* ॥ [३]

१२

अथ प्रगाथरूपे तृतीयसूक्ते †—प्रथमा ।

३२३ १ १   ३१ ३११   ३२
तरणिरित्तिषासतिवाजम्युरन्ध्यायुजा ।

१ ३१२   ३१२   ३१३ १ १२३ १ २
आवइन्द्रम्युरुद्धतन्नमेगिरानेमिन्तष्टेवसुद्रुवम् ॥ १ ‡ ॥

“तरणिरित्” युद्धादौ कर्मणि त्वरितएव पुमान् “पुरन्ध्या” महत्या धिया “युजा” सहायभूतया “वाजम्” अन्नं “सिषासति” सम्भजते, “पुरुद्धतं” बहुभिराहुतम् “इन्द्रम्” “गिरा” स्तुत्या हे यजमानाः “वः” युष्मदर्थम् अहम् “आ नमे” आनतमभिमुखं कुर्वे । तत्र दृष्टान्तः—“नमि” चक्रस्य वलयम् “सुद्रुव” शोभनदारुं “तष्टे व” यथा वर्षिकिः दारु-नेमिमानमयते तद्वदित्यर्थः ॥ १ ॥

* उ० गा० ८ प्र० १ अ० ६ सू० १ ।

† ‘रौरवमच्छावाकं साम’—इति वि० ।

‡ उ० ऋ० १, १, ५, ६ (१ भा० ४८३ पृ०) = य० वे० १२, २१ = ऋ० वे० ५, ३, २०, ५ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 नदुष्टुतिर्द्रविणोदेषुशस्यतेनस्त्रेधन्तपरयिर्नशत् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 सुशक्तिरिन्मघवन्सुभ्यम्मावतेदेष्यायत्यार्यैदिवि ॥ २* ॥१६

“द्रविणोदेषु” धनदाहृषु पुरुषेषु “दुष्टुतिः” असमीचीना स्तुतिः “न शस्यते” नाभिधीयते । किञ्च “स्त्रेधन्तं” हिंसन्तं धनदाहृषविषय-स्तुत्यादि-कर्माण्यकुर्वन्तमित्यर्थः, एवञ्चूतं जनं “रयिः” धनं “न नशत्” न व्याप्नोति । तथा हे “मघवन्” धनवन्निन्द्र ! “पार्यं दिवि” सौत्ये दिवसे † “मावते” मन्त्र-दृशाय स्तोत्रे “देष्या” दातव्यं “यत्” धनमस्ति तत् “सुभ्यं” त्वत्त्वः सकाशात् “सुशक्तिरित्” शोभन-स्तुतिकणेषु स्तोता लभत इति शेषः ॥

“नदुष्टुतिर्द्रविणोदेषुशस्यते”—इति छन्दोगाः, “नदुष्टुती मर्त्योर्विन्दतेवसु”—इति बह्वृचाः ॥ २ ॥ १३

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 ॥ रौरवम् ॥ तरणिरित्साश्रयिषासार३४ती । वाऽजम्पु
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
 रन्ध्यायुजावइन्द्रम्पूरुहृतन्नमारयिगिरा । शोहाश्रवा ।

* ऋ० वे० ५, ४, २१, १ ।

† ‘पार्यं दिवि—पारणोये सुखोके’—इति वि० ।

^{१२} ^२ ^२ ^{१२} ^२ ^२ ^१
 नेमिन्तष्टे वसू२३हाइ । नेमिन्तष्टे वसा२३उहाइ । ओ
^२ ^२ ^१ ^{४५} ^{२२} ^२
 हाइउवा । द्रुवाम् । औ२३होवा ॥ (१) नेमिन्तष्टे वा
^१ ^५ ^१ ^२ ^२
 इसुद्रू२३४वाम् । नायिमिन्तष्टे वसुद्रु वन्नदुष्टू तिर्द्र विष्णो
^२ ^{१२२} ^{२२} ^२ ^{१२} ^१
 देषुशारस्यतायि । ओहाइउवा । नस्रे धन्तांरयार३
^२ ^{१२} ^२ ^१ ^{४५}
 यिर्हायि । ओहाइउवा । नशात् । औ२३होवा ॥ (२)
^{२२} ^१ ^५ ^१ ^२
 नस्रे धन्तंराशयिर्ना२३४शात् । नाऽस्रे धन्तंरयिर्नशत्सु
^{३२} ^{१२} ^२ ^{१२}
 शक्तिरिन्मघवन्तुभ्यम्मारवतायि । ओहाइउवा । देष्णं
^२ ^२ ^{१२} ^२ ^१ ^२
 यत्पारियार३यिहायि । ओहाइउवा । दिवा । औ३
^{३५} ^४
 होवा । हो५ई । डा(३) ॥ १८ * ॥ [१] १३

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रज्यस्य चतुर्थस्याध्यायस्य

चतुर्थः खण्डः १ ॥ ४ ॥

* क० मा० २प्र० १अ० १८सा० ।

† 'उक्तं माध्यन्दिनं सवनम्'—इति वि० ।

अथ पञ्चमे खण्डे*—

प्रथमद्वये—प्रथमा ।

३ १७ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तिस्त्रोवाचउदीरतेगावोमिमन्तिधेनवः ।

१ २ ३ १ २
हरिरतिकनिक्रदत् ॥ ११ ॥

“तिस्त्रोवाचः” ऋगादिभेदेन “उदीरते” प्रोहायन्ति ऋत्विजः । “धेनवः” आश्विरेण प्रीणयित्रो “गावः” “मिमन्ति” शब्दायन्ति दोहायम्, “हरिः” हरितवर्षः सोमश्च “कनिक्रदत्” शब्दं कुर्वन् “एति” गच्छति द्रोणकलशम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभिन्नह्वीरनूषतयज्ञीर्हतस्यमातरः ।

३ १ २ ३ १ २ २
मर्जयन्तीर्दिवःशिषुम् ॥ २३ ॥

“अभिन्नह्वीः” ब्राह्मण-प्रेरिताः ॥ “यज्ञीः” महत्यः [‘यज्ञः’—इति महत्त्वाम (निघ० ३, ३, १३)] “ऋतस्य” यज्ञस्य “मातरः”

* ‘इदानीं तृतीयसवनमारभते’—इति वि० । ‘पाठोच्चं साम’—इति वि० ।

† इ० आ० ५, १, ४, ५ (२ भा० १६) = ऋ० वे० ६, ८, २३, ४ ।

‡ ऋ० वे० ६, ८, २३, ५ ।

¶ ‘अभिः’—ब्राह्मणा या याः स्यन्ति ता ब्रह्मीः—इति वि० ।

निर्माणः स्तुतयः* “दिवः” द्युलोकान्† “शिशु” शिशु-स्वामीयं
सोमम्‡ “मर्जयन्तीः” पावयन्तीः “अभ्यबूषत” स्तवन्ति [तृतीय-
स्वामितोदिवि सोमघासौदित्वादि श्रुतेः द्यु-शिशुत्वं तस्य] ॥

“मर्जयन्तीः”-“मर्जयन्ते”—इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

० १ २ ३ २ ३ २ १ २ ३ १ २
रायःसमुद्रात्चतुरोसभ्यत्सोमविश्रुतः ।

१ २ ३ १ २
आपवस्वसहस्रिणः ॥ ३ ॥ १४

“रायः” धनस्य सम्बन्धिनश्च “चतुरः समुद्रान्” मन्त्रि-
मुक्तादि-धन-पूर्णानित्यर्थः । तादृशीन् समुद्रान् “असभ्यम्”
अर्थाय हे “सोम !” “विश्रुतः” सर्वतः “आ पवस्व” । तथा
“सहस्रिणः” § अपरिमितान् क्रासान् आपवस्व प्रयस्व [चतुः-
समुद्रस्य धन-विशेष-प्राप्ते तत्राध्यगत-धन-भूमि-स्वामित्वमन्तरेणा
सम्भवात् चतुस्समुद्र-सहित-भूमण्डल-स्वामित्वमेवाशास्ते यज-
मानः] ॥ ३ ॥ १४

● ‘मातरः—धेनवः आदित्यरश्मयो वा आपो वा’—इति वि० ।

† ‘दिवः—द्युलोकान् सकाशात्’—इति वि० ।

‡ ‘शिशु’ संसनीयं सोमम्—इति वि० ।

¶ ऋ० वे० ६, ८, २३, ६ ।

§ ‘सहस्रिणः—सहस्रमन्त्रिणाः’—इति वि० ।

॥ पाष्टौचम् ॥ तिष्ठोवाचा २उदीरतायि । गावो

मिमन्निधेनवः । हरिरारशयितौ । कनौ २ । ऊवायि ।

होश्वा ३ । कारदा २३४ औहोवा ॥ (१) अभिवृद्धा २यि

रनूषता । यङ्गीर्हतस्यमातरः । मर्ज्या २शनीः । दिवौ

२ । ऊवायि । होश्वा ३ । शारयिशा २३४ औहोवा ॥ (२)

रायःसमू २द्रा २श्चतुराः । असभ्य २सोमविश्रुताः । या

पवा २३स्वा । सद्यौ २ । ऊवायि । होश्वा । शारयि

षार २३ औहोवा । हाओवा । ओवार २३४ ॥ २०# ॥ [१]

॥ तुल्लकवैष्टम् ॥ तिष्ठोऽपुवा । चा २उदीरतायि ।

गावोमिम । तिधायिताश्वार २ः । होवा २हायि । हरा

यिराशयितौ २३ । होवा २हायि । कनि । कारदा २३४

औहोवा ॥ (१) अभा २पुयिन्न । ह्या २यिरनूषता । याङ्गी

^२ कृत । ^{१ २} स्यमाताशरा२३ः । ^{१ ६ २} होवा३हायि । ^{१ २} मर्जाया१
^{१ २ २} न्ती२३ः । ^१ होवा३हायि । ^१ दिवः । ^{१ ५} शार॑यिशा२३४औ
^२ होवा ॥ (२) ^{४२३} रायाऽ५ःसम् । ^{४ २२ ३५} ज३द्राश्चतुराः । ^१ आस्र
^{२ २} भ्य॑सो । ^{१ १} मवायिश्चाशता२३ः । ^{१ २ २} होवा३हायि । ^{१२} आपा
^२ वा१स्वा२३ । ^{१ २ २} होवा३हायि । ^१ सह । ^{३ ५} सार॑यिणा२३४औ
^२ होवा । ^{३ ५} दी२३४शाः (३) ॥ १६ * ॥ [२]

^{१ २ २२} ॥ सा॑हितम ॥ ^१ तिस्रोवाचउत् । ^१ आ॒र॑यिरतायि ।
^{२२} गावो॒२ । ^{१ २} मा॒र॑यिमा । ^{१ १} तिधा॒र॑यिनावाः । ^१ द्वा॒र॑रौः ।
^{१ ०} आ॒र॑यितायि । ^२ कना॒३ । ^५ हाउवा३ । ^५ क्ना॒र॑३४दात् ॥ (१)
^{२ १ २२} अभिब्र॑ह्मीर । ^१ नू॒र॑षता । ^२ य॒क्का॒र॑यिः । ^{१ २} आ॒र॑र्त्ता ।
^{१ १} स्यमा॒र॑ताराः । ^२ मा॒र॑र्जा । ^१ या॒र॑न्तायिः । ^० दिवा॒र
^२ ३ः । ^५ हाउवा३ । ^{२२१ २२} शा॒र॑३४यि॒ष्टूम् ॥ (२) ^{२२} रायःसमुद्रान् ।

चा॒रतुराः॑ । अ॒स्मा॒र॑ । भ्या॒र॒श्सो॑ । मवा॒र॒यिश्वा॑
 ताः । आ॒र॒ष्पा॑ । वा॒र॒खा॑ । स॒हा॒र॒श् । हा॒उवा॑ ।
 स्त्री॒र॒ष्णाः॑ ॥ ७ * ॥ [३]

॥ ऐ॒डसै॑न्धु॒क्षित॑म् ॥ ति॒स्रो॒वा॒चो॑ । हा॒यि॑ । उ॒दी
 रा॒र॒श्ता॒यि॑ । गा॒वो॒मि॒मन्ति॑धा॒श॒यि॒ना॒श्वाः॑ । ह॒रि॒रे॒तो
 र॒श्छा॒यि॑ । का॒ना॒श्चि॒हा॒यि॑ । क्र॒दात् । औ॒र॒श्चो॑
 वा ॥ (१) अ॒भि॒ब्र॒ह्मो॑ । हा॒यि॑ । अ॒नू॒षा॒र॒श्ता॑ । य॒ज्ञी
 र्क्ष॒त॒स्य॒मा॒श्ता॒श्वाः॑ । म॒र्ज्ज॒य॒न्तो॒र॒श्हा॒यि॑ । दा॒यि॒वा॒श्
 हा॒यि॑ । शि॒श्रु॑म् । औ॒र॒श्चो॒वा ॥ (२) रा॒यः॒स॒मो॑ । हा
 यि॑ । द्रा॒श्च॒तू॒र॒श्वाः॑ । अ॒स्मभ्य॑सो॒मा॒वा॒श॒यि॒श्वा॒श्ताः॑ ।
 आ॒प॒व॒सो॒र॒श्छा॒यि॑ । सा॒हा॒श्चा॑ । मि॒णा॑ । औ॒श्चो॑
 वा । हो॒प्र॒ई । डा॒ (३) ॥ १८ * ॥ [४]

^{१ १२ २ १} ^{२ १२} ^२
 ॥ गायत्रौशनम् ॥ तिस्रोवाचाः । उदीराश्वाः
^{१ २ १} ^{१२} ^२ ^१ ^२ ^२
 वि । गावोमिम । तिधेनारश्वाः । हरप्रियराश्रयिताश्
^१ ^२ ^१ ^५ ^५ ^१
 यि । कानारश्रयिर्हाश्श्रयि । क्रारश्श्रयोऽह्यि ॥(१) अ
^२ ^१ ^{२ १२} ^२ ^{१ २ २} ^{१२}
 भिन्नद्वायिः । अनूषाश्वाः । याज्ञीर्षितः । स्थमाता
^२ ^१ ^२ ^२ ^१ ^२ ^१
 रश्वाः । मर्ज्यायाश्नीशः । दायिवारश्वाश्श्रयि । प्रा
^५ ^५ ^{१२२} ^२ ^१ ^२
 रश्श्रयिर्गोह्ययि ॥(२) रायःसमू । द्राश्श्रतूश्वाः ।
^१ ^२ ^२ ^१ ^२ ^{१२} ^२ ^२ ^१
 अश्रयिःसो । मविश्वाश्वाः । अपावाश्वाः । साश्वा
^२ ^१ ^५ ^५
 रश्वाश्श्रयि । स्रारश्श्रयिर्गोह्ययि(३) ॥ १० * ॥ [५]
^{२ १२} ^५ ^{२ १} ^२ ^२
 ॥ वैरूपम् ॥ तिस्रोवारश्वाः । उदायिराश्वाश्वि ।
^{१२} ^२ ^५ ^१ ^२ ^१
 गावोरमारश्श्रयिमा । ताविधेश्नावारः । हरारश्विः ।
^{२ १} ^{५ २ २} ^{२ १ २ २ १ १ १ १} ^{२ १}
 हतारश्श्रयिर्गोवा । कनिक्रदारश्श्रयि ॥(१) अभिन्नारश्
^५ ^{२ १ २} ^२ ^१ ^२ ^५ ^{१ २}
 श्रयिः । अनूषाश्वाः । यज्ञारश्श्रयिर्गोवा । स्थामा

* अ० मा० २०प्र० १अ० १०सू० ।

† “गायत्रीवैरूपम्”—इति च० पु० ।

^१ १ताराः२ । ^२ मज्जा३२३ । ^{५२२} यन्ता३४^{१११} औहोवा । ^{१११} दिवःशि
^{३११११} शूर३४^{२१} ५५म् ॥ (२) ^५ रायःसार३४^{१२१११} मू । ^{१२१११} द्राश्चात्सू३राः । अ
^१ स्मार३^५ भ्या३४^{१०} षो । ^{१२} माविश्वाताः२ । ^१ आपार३ । वखा
^{५२२} ३४^{२१२११११} औहोवा । ^{२१२११११११} सद्धमिणार३४^३ ५ः (३) ॥ ११ * ॥ [ई] १४

अथ द्वितीयलक्षणे—प्रथमा ।

^{३२३१२} सुतासीमधु^{३२३१२३१२} मत्तमाःसीमाइन्द्रायमन्दिनः ।

^{३१२} पवित्रवन्तोअक्षरन्देवांगच्छन्तुवोमदाः ॥ १ ‡ ॥

“मधुमत्तमाः” अतिशयेन माधुर्यीपिताः अतएव “मन्दिनः”
 मदकराः “सुतासः” अभिषुताः सीमाः “पवित्रवन्तः” पवित्रे
 वर्त्तमानाः सन्तः “इन्द्राय” इन्द्रार्थम् “अक्षरन्” पात्रेषु
 क्षरन्ति । अथ प्रत्यक्षकृतः—“वः” युष्माकं “मदाः” मदहेतवः
 रसाः “देवान्” इन्द्रादीन् “गच्छन्तु” ॥२ ॥

● क० ग० १० प्र० १ ख० ११ सा० ।

† ‘ताष्टो साम’—इति वि० ।

‡ क० सा० ६, २, १, ३ (२भा० १५५ पृ०) = ख० वे० ७, ५, १, ४ ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २   २ १ २ ३ १ २
इन्दुरिन्द्रायपवतइतिदेवासोअब्रुवन् ।

१ १   १२   ३ २ ३ १ १ ३ १ २
वाचस्यतिर्मखस्यतेविश्वस्येशानभोजसः ॥ २ * ॥

“इन्दुः” सोमः “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “पवते” कस्यश्चे चरति
“—इति” “देवासः” स्तुतिकारिणः स्तोतारः “अब्रुवन्”
वदन्ति; यदा स्तोतार एवं ब्रुवन्ति तदानीं “वाचः” स्तुतेः
“पतिः” पालयिता † यद्वा शब्दस्य स्वामी अत्यन्तं शब्दाय-
मान इत्यर्थः, तादृशः सोमः “मखस्यते” स्तुतिभिः पूजामिच्छति
[लाक्षसायां सुगागामः] । क्वीदृशः ? “भोजसः” बलवतः
“विश्वस्य” सर्वस्य “ईशानः” प्रभुः ॥

“भोजसः”-“भोजसा”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २   ३ १ २   ३ २
सहस्रधारःपवतेसमुद्रोवाचमीश्वर्यः ।

१ ३ १ २   ३ १   १२   ३ १
सोमस्पतीरयीणांसखेन्द्रस्यदिवेदिवे ॥ ३ † ॥ १५

* ऋ० वे० ७, ५, १, ५ ।

† ‘वाचस्यतिः—कस्यस्युः सामस्यवाचस्यो वाचस्यः पतिः—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, ५, १, १ ।

“सहस्रधारः” बहुविध-धारोपेतः “सोमः” “पवते” चरति । कीदृशः ? “समुद्रः” समुद्रवन्ति “रसा” रस-स्थानीयः “वाचमीह्वयः” [ईहतेर्ष्यन्तस्य सुप्युपपदे खश् प्रत्ययः] स्तुतीनां प्रेरयिता * “रयीणां” धनानां “पतिः” प्रभुः [यद्वा “रयीणा” हविषोदातृणां यजमानानां † “पतिः” पालयिता] “दिवे-दिवे” प्रत्यहम् “इन्द्रस्य” “सखा” मित्रभूतः सोमः पवते ॥

“सोमस्यतिः”-“सोमःपतिः”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १५

॥ गौरीवितम् ‡ ॥ सुता । सोमाइ । धुमत्तमाः ।
 सोमाइन्द्रायमन्दिनारइ । पावित्रवाइशरइ । तोआपृष
 रान् । दायिवान्गच्छाइशरइ । तुवोवा । मापृदोइहा
 यि ॥(१) इन्दुः । इन्द्राइ । यपवतायि । इतिदेवासो
 अत्रुवारइन् । वाचस्यताइशरइयिः । मखापृस्यतायि ।
 वायिश्च्योशाइशरइ । नधोवा । जापृसो इहायि ॥(२)
 सह । सुधाइ । रःपवतायि । समुद्रोवाचमीह्वयारइ ।

* ‘वाचमीह्वयः—अब्दं कुर्वन्त्यः’—इति वि० ।

† ‘सोमः पतिः केचाम् ? रयीणाम् चर-पुरीषादि-सचचानां धनानाम् चयना सर्वसखायाम्’—इति वि० । ‡ ‘महागौरीवितम्’—इति च० पु० ।

सोमस्यता३१२३यिः । रयाप्रयिणाम् । साखेन्द्रस्या३१२३ ।

दिवोवा । दाप्रयिवोद्दहायि(३) ॥ ३ * ॥ [१]

॥ ढतन्वाष्ट्रीसाम ॥ सुतासोमा । धुमा ३ त्तमाः ।

सोमाइन्द्रा३यमा३ । ए३ । दिनआ । पवायित्रवा३न्तो

३ । ए३ । क्षरन्ना । दायिवांगच्छा३न्तुवा३ः । ए३ ।

मदाआ ॥(१) इन्दुरिन्द्रा । यपा३वतायिदेवा३सो ३ ।

ए३ । ब्रुवन्ना । नाचास्पता३यिर्मखा३ । ए३ । स्यत

आ । विश्वास्थेशा३नओ३ । ए३ । असुआ ॥(२) सह

स्रधा । रःपा३वतायि । समुद्रोवा३चमा ३ यि । ए३ ।

खयआ । सोमास्यता३यिरया३यि । ए३ । णा ३ मा ।

सखेन्द्रस्या३दिवा३यि । ए३ । दिवआ(३) ॥ ४ † ॥ [२]

॥ आन्धीगवम् ॥ सुतासोमधुमा३त्तामाः । सोमाइ ।

* क० गा० २ प्र० २ अ० १५ सू० १ । † क० गा० २ प्र० २ अ० ४ सू० १ ।

१ २ १ १ २ १ २ ३ १
 द्राया२३मा । ऊम्मा२१५२ । दिनःपवित्रवन्तोअक्षरार

१ १ १ १ २ १ १ १
 ३४पुन् । दायिवा३उवा । गा२च्छा । तूर३वो । मदा ।

१ ४ ५ २ २ २ १ २ २
 औ३होवा ॥ (१) इन्दुरिन्द्रायपा१वातायि । इतिदे । वा

२ १ १ २ २ १ १ १ १
 सो२३आ । ऊम्मा२१५२ । ब्रुवन्वाचस्पतिर्मखस्यता२३४

१ २ २ १ २
 पूयि । वायिश्चा३उवा । स्या२यिशा । ना२३ओ । ज

१ २ ४ ५ २ २ २ १ १
 सा । औ३होवा ॥ (२) सहस्रधारःपा१वातायि । समु

२ २ १ १ २ २ २ २
 द्रः । वाचा२३मा । ऊम्मा२१५२ । खयःसोमस्यतीर

३ २ २ २ १ २
 यीणाश्म् । साखा३उवा । द्रा२स्या । दा २ ३ यिवे ।

१ २ ४ ५ ४
 दिवा । औ३होवा । हो३पुई । डा(३) ॥ २० * ॥ [१]

१ २ २ ३ २ १
 ॥ स्वारत्वाष्ट्रीसाम ॥ सहस्रधा३हा । रःपवाता२

१ २ २ ३ २ १ २ २
 यि । समुद्रोवा३हा । चमीङ्गनाया२ः । सोमस्यता३यि

* क० मा० ७२० १ ख० २० पा० ।

२ १ १२ १ १ १ १ १
 षायि । रयायिणा२म् । सखेन्द्रस्या३षायि । दिवा३

१ ५ ४ ५
 हो२३४ । वा । दापुयिवो६षायि(३) ॥ ८ ॥ [२]

१ २ २ १ १ १ १ १ १
 ॥ स्वारत्वाष्ट्रीसाम ॥ सुनासोमा३र्हा । धुमन्तामा

१ २ २ १ १ १ १ १ १
 २ः । सोमाइन्द्रा३र्हा । यमन्दायिना२ः । पवित्रवा ३

१ १ २ १ १ २ १ १ १
 षा । तोषक्षारा२न् । देवान्गच्छा३र्हा । तुवो३हो२

५ ४ ५ १ १ १ १ १ १
 ३४ । वा । मापुदो६षायि ॥(१) इन्दुरिन्द्रा३र्हा । यप

१ १ २ १ १ २ १ १ १
 वाता२यि । इतिदेवा३र्हा । सोषन्नूवा२न् । वाचस्य

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 ता३यिर्हायि । मखस्याता२यि । विश्वस्येशा३र्हा । न

१ १ ५ ४ ५ १ १ १
 षो३हो२३४ । वा । जापुसो६षायि ॥(२) सहस्रधा ३

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 र्हा । रःपवाता२यि । समुद्रोवा३र्हा । चमीङ्गवाया२ः ।

१ २ १ १ १ १ १ १ १
 सोमस्यता३यिषायि । रयायिणा२म् । सखेन्द्रस्या३र्हा

१ १ १ ५ ४ ५
 यि । दिवा३हो२३४ । वा । दापुयिवो६षाइ(३) ॥ १ १ ॥ [३]

॥ द्विरभ्यस्त्वाष्ट्रीसाम ॥ सुता । सोमा३ । चा३

हा । धुमत्तामार३४ः । सोमाः । इन्द्रा३ । चा३हा ।

यमन्दायिना३४ः । पवि । त्रवा३ । हा३हा । तोष

क्षारा३४न् । देवान् । गच्छा३ । चा३हा । तुवी३

क्षो३४ । वा । साप्रदोद्दहायि ॥(१) इन्दुः । इन्द्रा

३ । चा३हा । यपवाता३४यि । इति । देवा३ । हा

३हा । सोषब्रूवा३४न् । वाचः । पता३यिः । चा३

हायि । मखस्याता३४यि । विश्व । स्येशा३ । चा३

हा । नषो३क्षो३४ । वा । जाप्रसोद्दहायि ॥(२) स

हा । सुधा३ । चा३हा । रःपवाता३४यि । समु ।

द्रोवा३ । चा३हा । चमोष्वाया३४ः । सोमः । पता

३यि । चा३हायि । रयायिणा३४म् । सखे । द्रव्या

३। ^२चा^२३^३चा^१यि। ^३दि^२वा^१३^१क्षी^५र^४३४। वा। दा^५पु^४यि^४वो^४६
^५चा^५यि(३) ॥ २ * ॥ [४]

॥ ^१ज^१ई^२त्वा^२ष्टी^१साम ॥ ^१सु^२ता^२सो^१म^२धु^२म^२त्त^२माः । सो^२मा
^२र^३इ^३न्द्र^३र । ^३य^५मा^५३^५४^५पु । ^३दो^५र^५३^५४^५नाः । ^१प^२वि^२व^२न्तो^२अ
^१क्ष^१रा^१र^१३^१४^१न् । ^३दे^३वा^३न्ग^३च्छा । ^१तु^१वो^१मा^१र^१३^१दा ३ ४ ३ः ॥ (१)
^१इ^२न्दु^२रि^२न्द्रा^२य^२प^२व^२ता^२यि । ^१आ^१यि^१ता^१३^१यि^१दे^१वा^१र । सो^३आ^२३^२४
^३पु । ^५ब्रू^५३^५४^५वा^५न् । ^३वा^३च^३स्य^३ति^३र्मा^३ख^३स्य^३ता^३र^३३^३४^३पु^३यि । वि
^३अ^३स्ये^३शा । ^१न^१अ^१जो^१र^१३^१सा^१३^१४^१३ः ॥ (२) ^१स^१ह^१स्रु^१धा^१रः^१प^१व^१ता
^१यि । ^३सा^३मू^३र^३द्रो^३वा^३र । ^३च^३मा^३३^३४^३पु^३यि । ^५खा^५र^५३^५४^५याः । सो
^१म^१स्य^१तौ^१र^१यी^१णा^११^१म् । ^३स^३खे^३न्द्र^३स्था । ^१दि^१वे^१दा^१३^१यि^१वा^१३^१५^१३
^१यि । ^३ओ^३र^३३^३४^३पु^३ई^३(३) ॥ २ † ॥ [७]

॥ ^५सा^५ध्र^५म् ॥ ^१सु^१ता^१सो^१३^१सा^१धु^१म^१त्त^१माः । सो^१मा^१इ^१न्द्रा^१र ।

• ऊ० गा० १५प्र० २च० २सा० ।

† ऊ० गा० १६प्र० १च० १सा० ।

^{३ २} यमा^३३४^५ । ^३ दीर^५३४नाः । ^{२ १ २ २} पवित्रवन्तो^१अक्षरा^{१ १ १ १ १}३३४^५पुन् ।
^{१ २ ३} दायिवा^५ओर^{१ २ ३}३४^५पुवा । ^५ गाक्का^५ओर^५३४^५वा । ^४ तुवो^५प्रमदाः ॥ (१)
^{५ २} इन्दुरा^{४ ५ ५}शयिन्द्राय^५पवतायि । ^{२ १ २ २ १} इतायि^१देवार^१ । ^{३ २ १} सोआ^१३४^५ ।
^{१ ५} ब्रू^{२ २ १}३४^१वान् । ^{१ २ १ १ १ १} वाचस्पतिर्मा^१खस्यता^१३४^५यि । ^{१ २} वायिश्वा^१
^३ ओर^५३४^५वा । ^{१ २ ३} स्यायिषा^५ओर^५३४^५वा । ^५ नभो^५ प्र जसाः ॥ (२)
^{५ २} सहस्रा^{४ ५ ५}धरः^५पवतायि । ^{२ १ २ २ १} समुद्रो^१वा^१३ । ^{३ २} चमा^१ ३४^५ प्र यि ।
^{३ ५} खार^{१ २ २ १ २ २ २ २}३४^१याः । ^{२ ३} सोमस्पती^१रयिणा^११म् । ^{२ ३} साखा^१ओ २ ३४
^{५ १ २ २} वा । ^५ द्रास्या^५ओर^५३४^५वा । ^५ दिवे^५प्रदिवायि । ^५ हो^५ प्र ई ।
 डा (३) ॥ १२ * ॥ [८]

^{३ २} ॥ श्यावा^५श्वम् ॥ ^{२ ५} सुता^५३१ । ^{५ २} सो^५३मा^२ऽ । ^{५ २} धुम । ^{५ २} ता^५३
^{५ ५} म । ^{१ २ २} एहिया । ^{२ २} सो । ^{२ १} माइन्द्राया । ^{२ १} म । ^१ दिना^१२ः ।
^{१ २} एहिया^१ २ । ^{१ २ ५} पवित्रवन्तो^५अ^५३ । ^{५ १ २} क्षार^५३४^१रान् । ^{१ २} ऐहा

^{१२}रयि । ^{१२ १}एक्षिया२ । ^{२ ४}देवान्गाष्कान्तूश्वो३ । ^२मा३४५दोई
^५हायि ॥ (१) ^{१ २}इन्दू३१ः । ^२आ३यिन्द्रा । ^{४५}यप । ^५वा३ते ।
^५एक्षिया । ^१आयि । ^{१२}तिदेवासो । ^२अ । ^१ब्रूवा२न् । ^{१२}ए
^{२ १}क्षिया२ । ^{१ ४}वाचस्पतायिर्मा३खा३ । ^५स्या२३४तायि । ^{१२}ऐ
^{१२}हा३यि । ^{१२}एक्षिया२ । ^{१ ४}विश्वस्येशाना३ओ३ । ^२जा३४५
^५सो३हायि ॥ (२) ^{१ २}सहा३१ । ^२स्रा३धा । ^{४५}रःपा । ^५वा३ते ।
^५एक्षिया । ^१साम् । ^{१२}उद्रोवाचाम् । ^{१२}ई । ^१ख्या३ः । ^{१२}ए
^{२ १ १ ४}क्षिया२ । ^५सोमस्याती३रा३ । ^{१२}या२३४यिणाम् । ^{१२}ऐहा
^{१२}रयि । ^{२ १}एक्षिया२ । ^{१ ४}सखेद्रस्यादा३यिव३ । ^२दा३४५यि
^५वोईहायि(३) ॥ १३ * ॥ [८]

^{१ १२ १२ १}॥ महाविष्टम् ॥ ^{२ १ १}सुतासोमोहायि । ^१धुमत्तमोवा ।
^{१ २ २ २}सोमाइन्द्रा । ^{१ २}यमान्दा३यिना३ः । ^{१ २ २}होवा३हायि । ^१पवित्र

* ऊ० गा० २०प्र० १७० १९सा० ।

१ २ १ २ १ २ १ २
 व । तोआचाशरा३३न् । होवा३ हायि । देवान्गा १

१ २ २ १ १ २ ५ २ २
 च्कार३ । होवा३हा । तुवः । मारदार३४औहोवा ॥(१)

१ २ १ २ १ २ १ २ २ २ १ २
 इन्दुरिन्द्रोहा । यपवतोवा । आयितदेवा । सोभाब्रू

१ २ १ २ १ २ १ २
 शवा३३न् । होवा३हायि । वाचस्यतिः । मखास्याश

१ २ २ १ २ १ २
 तार३यि । होवा३हायि । विश्वास्येश्मा३३ । होवा३

२ १ २ ५ २ २ १ २ १
 हा । नभो । जारसार३४औहोवा ॥(२) सहस्रधोहा ।

१ १ २ १ २ २ १ २ १
 रःपवतोवा । सामुद्रोवा । चमायिष्णाश्यार३ः । हो

१ २ १ २ ५ २ २ १
 वा३हायि । दि३ । दारयिवार३४औहोवा । दीर३४

५
 शाः(३) ॥ ११* ॥ [१०] १५

अथ तृतीयदृचे†—प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २
 पवित्रन्नेविततम्बुष्णस्पते

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 प्रमुर्गात्राणिपर्येषिबिश्चतः ।

१२ १२४ ३१२

अतप्तनूर्जतदामोचश्रुते

३२ ३१ १२५१ २२

श्रुतासइदहन्तःसन्तदाशत ॥ १० ॥

हे “ब्रह्मणस्पते” मन्त्रस्य स्वामिन् सोम ! “ते” “पवित्रं” शोधकमङ्गं “विततं” सर्वत्र विस्तृतम् । सः “प्रभुः” प्रभविता त्वं “गात्राणि” पातुरङ्गानि “पर्येषि” परिगच्छसि “विश्वतः” सर्वतस्तव तत् पवित्रम् “अतप्तनूः” पयोव्रतादिना असन्तप्त-गात्रः “आमः” अपरिपक्वः “न अश्रुते” न व्याप्नोति । “श्रु-तासः इत्” “श्रुताएव” परिपक्वाएव “वहन्तः” यागं निर्वहन्तः “तत्” पवित्रम् “समाशत” व्याप्नुवन्ति ॥

“सन्तदाशत”--“तत्समाशत”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ ३ २३१२ ३ २५

तपोष्यवित्रं विततन्दिवस्पदे

१ ३ २ ३ २५ २२

र्जन्तोअस्यतन्तवोव्यस्थिरन् ।

• इ० आ० ६, २, १, १२ (२भा० १८८ पृ०) = षे० प्रा० १, २१ = ऋ० वे० ७, १, ८, १ ।

१ २   ३ १ २ ३ १ २
अवन्यस्यपवितारमाशवो

३ २ १ १   २ २   ३ १ २
दिवःपृष्ठमधिरोहन्तितेजसा ॥ २ * ॥

“तपोः” † शत्रूणां तापकस्य सामस्य “पवित्रं” शोधक-
मङ्गं “दिवस्यदे” द्युलोकस्योत्थिते स्थाने “विततं” विस्तृतम्
[“तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत्”—इति ब्राह्मणम्]
“अस्य” “तन्तवः” अंशवः ‡ “अर्चन्तः” दीप्यमानाः “व्यस्थि-
रन्” विविधं तिष्ठन्ति पृथिव्यां हविर्दाने वा “अस्य” सोमस्य
“आशवः” शीघ्रगामिनः रसाः “पवितारं” पावयितारं यज-
मानम् “अवन्ति” रक्षन्ति होमद्वारा पञ्चाहुता “दिवः” द्युलो-
कस्य “पृष्ठ” पृष्ठभागम् उन्नतदेशम् “तेजसा” स्वप्रकाशेन सार्धं
“अधिरोहन्ति” आरोहणं कुर्वन्ति ॥

“अर्चन्तः”-“शोचन्तः”—इति पाठौ, “अधिरोहन्तितेजसा”-
“अधितिष्ठन्तिचेतसा”—इति पाठौ ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ७, ३, ५, २ ।

† ‘हे तपोः’—इति वि० ।

‡ ‘अस्य दत्तापवित्रस्य तन्तवः’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

११ १११ ११ ११
अरुरुचदुषसःपृश्निरग्रिय

११ १ १११ ११
उक्षामिमेतिभुवनेषुवाजयुः ।

१ ११ १११
मायाविनोममिरे अस्य मायया

१११ १११ १११ १
नृचक्षसःपितरोगर्भमाद्धुः ॥ ३ * ॥ १६

“उषसः” सम्बन्धि “पृश्निः” आदित्यः [“पृश्निरादित्यो भवति प्राश्रुत एनं वर्षः”—इति निरुक्तम् (२, १४)] “अग्रियः” मुख्यः सोऽयं “अरुरुचत्” रोचयति । स “उक्षा” जलस्य वेत्ता “भुवनेषु” भूतजातेषु “मिमेति” मिनोति उदकं प्रक्षिपतीत्यर्थः । “वाजयुः” † तेषामन्नमिच्छन् “मायाविनः” माया प्रज्ञा तदन्तः देवा “अस्य” सोमस्य “मायया” प्रज्ञया “ममिरे” निर्मितवन्तः, सोमस्यैकैकांशपानबला अग्न्यादयः स्व-स्व-व्यापारेण जगत् सृजन्तीत्यर्थः । तथा “अस्य” मायया “नृचक्षसः” नृषां द्रष्टारः “पितरः” पालका देवाः अङ्गिरसः पितरो वा “गर्भम्” “आद्धुः” धारयन्ति ओषधीषु च । अत्र सूर्यात्मकः सोमः स्तूयते । सूर्यरश्मिानुगमाधीन-

० सू० वे० ७, १, ८, १ ।

† ‘वाजयुः—वाजसन्नं तदित्युः अथवा वाजयुः वाजप्रदः अथवा वाजयुः वेद-वान्—इति वि० ।

वर्धनाच्चन्द्रस्य अयमुषसः पृन्निः सविता अरुरुचत् रोचते रोच-
यति वासवं शिष्टं समानं तत्सम्बन्धिनः नृचक्षसः नृषां द्रष्टारः
पितरो जगद्रक्षका रश्मयो गर्भमादधुः वृष्टार्थम् ॥

“मिमेतिभुवनेषु”-“विभक्तिभुवनानि”—इति पाठौ ॥३॥ १६

१ २ १ २ १ २ १ १
॥ स्वारसाम् ॥ पवौहोवा । चन्ते विततन्त्रा । ह्याणस्या

१ २ २ १ १
तारयि । प्रभुर्गानाणिपरियायि । धिविश्वाता २ ३ः ।

१ २ ४ ५ २ ३ ५ २ ३ ३
आताश्नाता । नूर्नातारश्छदा । हो । मोआम्नूरश्छ

५ २ १ २ ४ ५ २ ३ ५
तायि । होशयि । शार्त्ताश्साईत् । वाहन्तोश्छःसा ।

१ २ ४ २ २ १ १ १
हो । तदाश्शाप्रताईप्र६ ॥ (१) तपौहोवा । पवित्रं वित

२ १ १ २
ताम् । दिवस्यादारयि । अर्चन्तोअस्यतन्तवो । विय

१ १ २ ४ ५ २ १ ५
स्थायिरारश्न् । आवाश्न्तीया । स्यापावी २ ३ ४ ता ।

१ २ ३ ५ २ १ २ ४ ५
हो । रमात्साश्छवाः । होशयि । दायिवाश्पाष्ठांम् ।

२ ३ ५ २ ३ ४
आधीरोश्छहा । हो । तिताशयिजाप्रसा ६ ५ ६ ॥ (२)

१ २ १ २ १ २ १ २
अरौहोवा । रुचदुषसःपा । श्रिरग्रायाश्ः । उक्षामि

^२मेतिभुवनायि । ^{१ २ १}पुवाजायू२३ः । ^{१ २ ४ ५}मायाश्वायिनी । ^२मा
^२मौरे२४४आ । ^२हो । ^{२ २ २}स्यमाया२३४या । ^५हो३यि । ^१ना
^२र्चाश्चासाः । ^{४ ५}पायितारो२३४गा । ^२हो । ^{३ ३ ४}भमाश्दापूधू
 ईपू६ः(३) ॥ १ * ॥ [१]

^{१ १}॥ कावम् ॥ ^२पवोवा । ^{१ १}त्रन्तेविततंब्रा । ^{१ १}ह्यणस्या ।
^{१ २ २}ता२यि । ^{२ १}प्रभुर्गात्राणिपरियायि । ^{२ १}षिविश्वाता२ः ।
^{१ २}अतप्ततनूर्त्तदा । ^{२ १}मोचश्च ता२३यि । ^{१ २ ४ ५}शात्ताहिसाईत् ।
^{२ १}वहन्ताःसा२३म् । ^{१ २ ४}तादाश्शापूता६पू६ ॥(१) ^{२ १}तपोवा ।
^{२ १}पवित्रंवितताम् । ^{१ १}दिवस्यादा२यि । ^{१ २}अर्चन्तोअस्यतन्
^{२ १}वो । ^{१ १}वियस्थायिरा२न् । ^१अवन्त्यस्यपविता । ^{२ २ १}रमाशा
^{१ २ ४ ५}वार३ः । ^{१ २}दायिवा३ःपाष्ठांम् । ^{१ २}अधिरोहा२३ ^२तायि
^{२ ५}ता३यिजापूसा६पू६ ॥(१) ^{२ २}अरोवा । ^१रूचदुषसःपा । ^१श्रि

* स० आ० ७ प्र० २ अ० १ स० १ ।

१ १ २ २ २ २ १
 रयाया२ः । उक्षामिमेतिभुवनायि । षुवाजायू२ः ।

१ २ २ २ २ २ १ २ ४ ३
 मायाविनोममिरेआ । स्यमायाया२३ । नार्च्चा३क्षासाः ।

२ १ १ २ ४
 पितरोगा२३ । भामा३दा५धूई५ईः(३) ॥ ३ * ॥ [२]

४ २ ४ २ ४ ५
 ॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ पवाऽध्रियत्रम् । ता३यिवा३यिततंत्रा ।

१ २ २ २ २ १ २ २ २
 ह्लाणस्पतेप्रभुर्गात्राणि । परियायि । षी३वायिश्चा३ताः ।

१ १ २ २ २ २ २ १
 अता२रत्तनूर्त्तदा३मोअश्रु । तेशा२३र्त्ता । ऊम्मायि ।

२ १ १ ३ २ १ २ १ २
 सा३ईत् । वाहन्तःसन्तदा२शनाउ ॥(१) ताता । पोष्य

२ २ २ २ २ २
 वित्रंविनतन्दिवस्पदेर्च्चन्तोअस्यतन्तवो । वा३यास्था३यि

२ १ १ २ २ २ २ २
 रान् । अवा२न्त्यस्यपवितारमाश । वोदा २ ३ यिवाः ।

१ २ २ ३ २ २ २ २
 ऊम्मायि । पा३र्ष्टान् । आधिरोहन्तितार्३यिजसाउ ॥(२)

१ २ १ २ २ २ २
 साआ । ह्रूचदुषसःपृश्निरग्रियउक्षामिमेतिभुवनायि ।

२ १ २ २ १ २ २ २ २
 षू३वाजा३यूः । माया२विनोममिरेअस्यमाय् । याना२

* उ० मा० १९प्र० २ख० ३सा० ।

३र्षा । ऊम्नायि । ऋत्साः । पायितरोगर्भमारुदधा

उ । वा३४पु(३) ॥ १ # ॥ [३] १६

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायण्यस्य चतुर्थस्याध्यायस्य

पञ्चमः खण्डः † ॥ ५ ॥

अथ षष्ठे खण्डे ‡—

प्रथममूक्त-प्रगाथे—

१ २२ ३ २ २ २ २ २
प्रमृद्दिष्टाय गायत ऋताव्ने बृहते शुक्रशोचिषे ।

१ २ २ २ २ २
उपस्तुतासो अन्नये ॥ १ ण ॥

हे “उपस्तुतासः” उपस्तुतारः ! यूयं “मृद्दिष्टाय” दातृ-
माय “ऋताव्ने” ऋतवते यज्ञवते वा “बृहते” महते
“शुक्रशोचिषे” दीप्ततेजसे “अन्नये” “प्र गायत” स्तोत्रं
पठत ॥ १ ॥

उ० मा० १५ प्र० १ अ० १ सू० ।

† ‘यज्ञायज्ञीयमग्निहोम साम’—इति वि० ।

‡ ‘इदानीमुक्थानि सवन्नि’—इति वि० ।

ण ऋ० अ० २, १, २, १ (१ मा० १७ अ० प०) = ऋ० वे० ६, ७, १४, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ ४ ३ २ १ १ २ ३ १ २
 आवत्सतेमघवावीरवद्यशःसमिहोद्युन्नयाजतः ।

३ १ २ ३ १ २ ४ ३ २ ३ २ ३ १ २
 कुविन्नोअस्यसुमतिर्भवीयस्यच्छवाजेभिरागमत् ॥ २० ॥ १७

“मघवा” धनवान् “द्युन्नी” अन्नवान् यशस्वी वा । [तथाच
 यास्कः—“द्युन्नं द्योतवे र्यशोवान् वा (५, ५)”—इति
 “समिहः” सम्यग् दीप्तः “आहुतः” आभिमुख्येन हुतः अग्निः
 “वीरवत्” पुत्रवत् “यशः” यशस्करम् अन्नम् “आवंसन्ते” यज-
 मानेभ्य आ प्रयच्छति तस्य “अस्य” अग्नेः “भवीयसी” अस्मासु
 अतिशयेन भवितुं योग्या “सुमतिः” अनुग्रह-बुद्धिः “नः”
 अस्मान् “अच्छ” प्रति “वाजेभिः” अन्नैः सह “कुवित्” बहु-
 सलिलम् † [कुविदिति बहु-नाम (निघ० ३, १, १२)]
 “आगमत्” आगच्छतु ॥

“भवीयसी”-“नवीयसी”—इति पाठो ॥ २ ॥ १७

५ ६ ४२ ५२ १
 ॥ प्रमृहिष्ठीयम् ॥ प्रमृहाश्रियिष्ठायगायता । च्छ

१ १ २ ३ ४ ५ २ १
 ताव्ने २ । वृहतेषूक्ताश्रयोः । चाश्श्रियिषायि । उपा

० ऋ० वे० ६, ७, १४, ४ ।
 † 'कुवित्—कदाचन'—इति वि० ।

^{२ २ १ १ ४ २ ५}
 औ३हो । स्तोतासो३आ३ । ग्रा३४५यो ई च्यायि ॥(१)

^{५ २ ४२२५ १२१ १२}
 उपस्त्र३तासोअग्नयायि । आव्साता२यि । मघवाना

^{२ ४ ५ २१२ २ १ २}
 यिरा३वा३त् । या२३३शाः । समाऔ३हो । धोद्यून्नी

^{४ २ ५ ५ २ ४ ५२}
 ३या३ । ऋ३४५तोईच्यायि ॥(२) समिद्धो३द्यून्नीयाज्जताः ।

^{२ १ १ २ ४ ५}
 कुवायिन्नो२ । अस्यसुमतातिर्भा३वी३ । या२३४सायि ।

^{२ १ २ २ १२ २ ४ २ ५}
 अच्चाऔ३हो । वाजायिभी३रा३ । गा३४५मोईच्यायि(३) ॥

॥ ५ * ॥ [१] १७

अथ द्वितीयतृचैः—प्रथमा ।

^{२ २ १२ ११२ २१२ २ २}
 तन्ते मद्ङ्गुणीमसिवृषणम्पृक्षुसासद्धिम् ।

^{२ १२ ११२}
 उलोककृत्नुमद्रिवोर्हरिश्रियम् ॥ १ ः ॥

हे “अद्रिवः” वज्रवन् इन्द्र ! “ते” त्वदीयं तं “मद्” सौम-
 पान-जनितं हृषं “गृणीमसि” गृणीमः प्रशंसामः [‘गृ शब्दे’

० ऊ० गा० १प्र० २अ० ५सा० ।
 † ‘हारिवर्षं साम’—इति वि० ।
 ‡ इ० आ० ४, २, ५, ३ (१भा० ७८८ पृ०) = ऋ० वे० ६, १, १७, ४ ।

क्यादिः “प्रादीनां ऋत्तः (७, ४, ८०)”, “इदन्तोमसि (७, १, ४६)” — इति मसद्गगमः]। कोट्टशम् ? “वृषणं” वधितारं कामानां “पुच्छु” पुतनासु सङ्ख्यामेषु “सासहि” शत्रूणाम् अभि-
भयितारं “लोककृद्” लोकस्य स्थानस्य कर्तारं हरिन्त्रियं
“हरिभ्याम्” अश्वभ्यां “अययणीयं” खेद्यम् [“उ” गम् एषः
समुच्चये पादपूरणे वा] ॥

“पुच्छु”-“पृत्तु” — इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २   ३ २ ३ १ २   ३ १ २
येनज्योतीष्व्यायवेमनवेमनवेचविवेदिथ ।

३   २ ३ २ ३ २ ३ १ २
मन्दानोअस्यबर्हिषोविराजसि ॥ २ * ॥

हे इन्द्र ! “येन” आत्मीयेन मदेन “आयवे” और्वशे-
याय † “मनवे” विवस्वतः पुत्राय च “ज्योतीषि” सूर्यादीनि
वृत्रादिभिरावृतानि तद्वा रोणे “विवेदिथ” अलम्भय प्रज्ञार्पित-
वान् प्रकाशितवानसीत्यर्थः ; तेन मदेन “मन्दानः” मोदमान-
स्वम् “अस्य बर्हिषः” वृद्धस्य यज्ञस्य “विराजसि” विशेषेण
दीप्यसे [यद्वा अस्येति तृतीयार्थे षष्ठी, अनेन बर्हिषा वृद्धेन
मदेन वृद्ध्यन् विराजसि विशेषेण दीप्यसे ॥ २ ॥

० ऋ० वे० ६, १, १०, ३ ।

† ‘आयवे-यजमानाय’ — इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ २ १ १२ ३ १ २
तदद्याचित्तउक्थिनोनुष्टुवन्तिपूर्वथा ॥

१ २ ३ १ २ ३ १ २
वृषपत्नीरयोजयादिवेदिवे ॥ ३ * ॥ १८

हे इन्द्र ! “ते” त्वदीयं “तत्” प्रसिद्धं बलं “अद्याचित्”
† अथापि ‡ “पूर्वथा” वा पूर्वस्मिन् काले इव “उक्थिनः”
शस्त्रिणः स्तोतारः “अनुष्टुवन्ति” क्रमेण प्रशंसन्ति । स त्वं
“वृषपत्नीः” वृषा वर्धन्तः पर्जन्याः पतिर्यासां तादृशीः “अपः”
“दिवेदिवे” प्रतिदिवसं “जय” § स्वायत्तं कुरु ॥ ३ ॥ १८

१ २ ३ १ २ ३ १ २
॥ चारिवर्णम् ॥ तन्तेमदारगृणीमसायि । चार्षणं
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
प । क्षुसासाश्चोश्म् । होवाश्हायि । उलोकाश्चोश्म् ।
१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
होवाश्हा । क्षुम । द्वायिवाश्चौहोवा । हरि

• ऋ० वे० ६, १, १८, १ ।

† “निपातस्य च (६, २, १२६)”—इति वि० ।

‡ “चित्—इति पदपुरः”—इति वि० ।

§ “दिक्शब्देभ्यः (४, १, १०)”—इति था ।

§ मन्त्रे जयति दीर्घान्तः, तत्र “द्वायोस्तस्मिन् (६, २, १२५)”—इति दीर्घः ।

^३ ^५ ^{१ १} ^५ ^{१ २}
 षीआया२३४वायि । मनावार३४ईहायि । चविवेदियम
^{२ ५} ^{५२ ४२ ५} ^{१ ३} ^५ ^{२ ३}
 न्दाना३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । उज्ज्वार२३४
^५ ^{२ १ २} ^{१ ० २ २} ^{३२ ४२ ५} ^{१ ३}
 आ । स्यबर्हि । षोविराजा३४ । औहोवा । इहा२३४
^५ ^{३२ २} ^{५२} ^५
 हायि । औहो३१२३४ । सायि । । एहियाईहा ॥(२)
^२ ^{२ २ २ १ २} ^३ ^५ ^{१ १}
 तदद्याचाऔहोहायि । ताउच्छार३४ईनाः । अनूष्ट२३
^५ ^{१ २ २ २} ^{३ ४ ५} ^{१ ३} ^५
 ४हा । वन्तिपूर्वथावृषपा३४ । औहोवा । इहा२३४हा
^{२ ३} ^५ ^{१ १ २ २} ^{१ ० २ २} ^{३ २}
 यि । उज्ज्वार२३४नीः । अपोज । यादिवेदा३४ । औ
^{४२ ५} ^{१ ३} ^५ ^{३ २} ^{५ २}
 होवा । इहा२३४हायि । औहो३१२३४ । वायि । ए
^५
 हियाईहा(३) ॥ १३ ँ ॥ [२]

^{५ ४} ^{१ ४ ५ २ ४ ५} ^५ ^१
 ॥ सौभरम् ॥ तन्ताश्रयिमाइदङ्गृणीमतोवा । वृषणं
^२ ^१ ^० ^१ ^३ ^५ ^१
 पृशुसासा२हायिमुलो२३ । हो । कार३४कृ । त्नुमद्रि
^५ ^१ ^{१ १} ^{५ २ २} ^{५ २ ४}
 वः । हराश्रयिहाश्रयि । आरयार३४औहोवा ॥(१) येना

^{२ ४} ३ ज्योतीषि ^{५२ ४५} आयवोवा । ^{१ २ २} मनषेचविवेदा ^{१०} रयिथामन्दा

^{१ ३ ५} २३ । हो । नो२३४आ । ^१ स्वर्द्धिषः । ^{५ २} विराइहाइयि ।

^{१ २} १ जा२सा२३४ओ ^{५२ २ ४ ५ ४ ५} होवा ॥ (२) तदाइयाइचित्तउक्थिनोवा ।

^{१ २ १०} अनुष्टुवंन्तिपूर्वा ^{१ ३ ५ १} रथावुषा२३ । हो । पा२३४नीः । अ

^{२ २ ५ १ १ ३ ५ ७ १} पोजया । दिवेइहाइयि । दा२यिवा२३४ओ ^१ होवा । ऊ

११११

२३४५(३) ॥ १८ * ॥ १८

अथ तृतीयतृचेण—प्रथमा ।

^{३ १ २२ ३ २७ ३ १ २ ३ १ २} शुधीह्वन्तिरश्वाइन्द्रयस्त्वासपर्यति ।

^{३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २} सुवीर्यस्यगोमतोरायस्यूर्द्धिमहाअसि ॥ १३ ॥

हे इन्द्र ! यः “त्वा” त्वां “सपर्यति” [सपरशब्दः कण्ठादिः पा हविर्भिः परिचरति । तादृशस्य “तिरश्वाः”—एतन्नाम- कस्य ऋषेर्मम “हवं” स्तुतिभिस्त्वद्दिषयमाह्वानं “शुधि” शृणु ।

० उ० मा० १८प्र० १अ० १८सा० ।

† ‘भैरव’ तृतीयमुक्थाम्—इति वि० ।

‡ अ० आ० ४, २, १, ५ (००० पृ०) = अ० वे० ६, ६, २०, ५ ।

¶ अतः “कण्ठादिभ्यो यक् (१, १, २०)”—इति यक् रूपमिति भावः ।

श्रुत्वा च हे इन्द्र ! त्वं “सुवीर्यस्य” शोभन-वीर्यीपेतस्य [यद्वा,
वीरे पुत्रे भवं वीर्यं, सुपुत्रवतः] “गोमतः” गवादि-पशुमतः
“रायः” धनस्य दानेन अस्मान् “पूर्द्धिं” पूरय । एतत्कामर्थं
कृत इत्यत आह—त्वं “महान्” गुणाधिकः श्रेष्ठश्च “असि”
भवसि खलु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ ३ १२ ३ १ २
यस्तइन्द्र नवीयसीङ्गिरमन्द्रमजीजनत् ।

२ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
चिकित्विग्मनसन्धियमप्रत्नामृतस्यपिप्युषीम् ॥ २ * ॥

हे “इन्द्र !” “यः” यजमानः “नवीयसी” नवतरां †
पुनःपुनः क्रियमाणतया “मन्द्रां” मद्कर्त्री “गिरं” स्तुति-
लक्षणां वाचं “ते” त्वदर्थम् “अजीजनत्” उदपीपदत् अकार्षी-
दित्यर्थः । तस्मै “स्तोत्रे” त्वं “प्रत्नां” पुरातनीम् ‡ “मृतस्य”
सत्यस्य च सम्बन्धि [यद्वा तृतीयार्थे षष्ठी (३, ३, ६३)]
सत्येन “पिप्युषी” प्रवृत्तां [“सिलङ्गचोच (६, १, २८) ”—इति
ध्यायतेः षी-भावः] तादृशः “चिकित्वित् मनसं” [‘कित ज्ञाने’
कसो रूपम्, आकारस्येकारश्चान्दसः] चिकित्वांसि ज्ञानानि

* ऋ० वे० ६, ६, २०, ६ ।

† ‘नवीयसी—नवतरां बहुपदवर्षसरोदाहरणयुक्ताम्’—इति वि० ।

‡ ‘अग्यजःसामलक्षणां’—इति वि० ।

¶ ‘मृतस्य पिप्युषी—मृतो मन्त्रः अथवा मृतमन्त्रम् अथवा मृतः प्रजापतिः अथवा
मृतं सत्यं परं ब्रह्म, तस्य पिप्युषी पोषणसमर्थां’—इति वि० ।

सर्वेषां हृदयानि ययेति अभवद्भियमाशं यत्तव रक्षणं तत् सर्वेषां
हृदयं प्रज्ञापयतीति । ततः अतोन्द्रियार्थदर्शिकं “धियं”
त्वदीयं रक्षणाख्यं कर्म तस्मै कुरु ॥

“यस्तइन्द्र”-“इन्द्रयस्ते”—इति व्यत्ययेन पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
तमुष्टवामयङ्गिरइन्द्रमुक्थयानिवावृधुः ।

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २
पुरुष्यस्यपौंस्यासिषासन्तोवनामहे ॥ ३ * ॥ १८

॥ इति द्वितीयः प्रपाठकः ॥

ऋषयः “तम्” परस्परमाहुतं पूर्वोक्तलक्षणम् “उ”—इत्यव-
धारणे तमेव “इन्द्रम्” “स्तवामः” स्तुतिभिः स्तुमः “यम्”
इन्द्रः “गिरः” अस्माकं स्तुतयः “उक्थयानि” शस्त्राणि च
“वावृधुः” प्रावर्धयत् तं स्तुमः ; ततो वयम् “अस्य” इन्द्रस्य
“पुरुषि” बहूनि “पौस्याणि” वीर्याणि “सिषासन्तः” [‘षण्
सम्भन्तो’ सनीडभावपक्षे आस्वे कृते रूपं. “सनीतेरनः (८, ३,
१०८)”—इति सांज्ञैतिकं प्रत्ययम्] तानि, वीर्याणि सम्भक्तुमिच्छन्तः
सन्तो “वनामहे” तमिन्द्रं स्तुतिभिः सम्भजामहे ॥ ३ ॥

^{५ २ २ ४ ५ ४ ५} २ १ २ १
 ॥ तैरश्चम् ॥ अ॒धी॒हा॒श्व॒न्ति॒रश्चि॒याः । इन्द्राय॒त्त्वा ।
^{२ २ ० १} ५ २ २ ५ १
 स॒पर्य॒ता॒र॒श्च॒यि । सु॒वी । रि॒या । स्या॒र॒श्च॒गो । मा
^१ २ २ ४
 ता॒रः । रा॒या॒स्य॒र्द्दी॒र् । हा॒श्चा॒यि । म॒हा॒पु॒त्र॒श्च॒सी ॥ (१)
^{५ २ ४ ५ ४ ५} २ १ २ १ २ ३ २
 य॒स्त॒आ॒श्वि॒न्द्र॒न॒वी॒य॒सा॒यि॒म् । गि॒रा॒म॒न्द्रा॒म् । अ॒जी
^{२ १} ५ २ २ ५ १
 ज॒ना॒र॒श्च॒त् । चि॒कि । त्वि॒न्मा । ना॒र॒श्च॒साम् । धा॒या
^१ २ २ ४
 र॒म् । प्र॒त्ना॒मा॒त्ता॒र् । हा॒श्चा । स्य॒पा॒ऽपु॒यि॒प्सु॒वी॒म् ॥ (२)
^{५ २ ४ ५ ४ ५} २ १ २ १ २ ३ २ २ १
 त॒मु॒ष्टा॒श्व॒वाम॒य॒ङ्गि॒राः । इन्द्रा॒मु॒क्था । नि॒वा॒वृ॒धू॒र॒श्चः ।
^{५ २ २ २ २ ५ १ १ २}
 पु॒रु । णि॒या । स्या॒र॒श्च॒पौ । सा॒या॒र । सि॒षा॒सा॒न्ता॒र् ।
^{२ २ ४} ५
 हा॒श्चा॒यि । ब॒ना॒पु॒म॒हा॒यि । द्यौ॒र्पु॒र् । डा॒ (३) ॥ ७ ॥ [१]

^{२ २ २ २ १ २} २
 ॥ वारवन्तीयम् ॥ अ॒धी॒ह॒वा॒श्वौ॒द्यौ॒हा॒यि । ता॒र् र॒श्चा॒र॒श्च
^{५ २ २ १ ५ १ २ २}
 ४॒याः । इन्द्र॒य॒त्त्वा॒स॒पर्य॒ता॒र॒श्च॒हा॒यि । सु॒वी॒र्य॒स्य॒गो

२ ३२ ४ ५ १ २ ५ २ ३ ५
मा३४ । औहोवा । इहार३४हायि । उज्जवार३४ताः ।

१२ १ २२ १ ० २ २ ३२ ४ ५ १ २
रायस्पू । धायिमहात्सा३४ । औहोवा । इहार३४

५ ३२ २ ४२ ५ २
हायि । औहो३२३४ । सायि । एहियाईहा ॥(१) य

२ २ १ २ २ ५ २
स्तइन्द्राऔहोहायि । नार्वायार३४सायिम् । गिरम्मा

२ २ १ ५ १ २ ३२
न्द्रामजीजानोर३४हायि । चिकित्विन्ननसन्धा३४ । औ

४२ ५ १ २ ५ २ ३ ५ २ १ २ २
होवा । इहार३४हायि । उज्जवार३४याम् । प्रत्नाम् ।

१ ० २ ३२ ४ ५ १ २ ५ २ ४ २
तास्यपिष्यू३४ । औहोवा । इहार३४हायि । औहो

३२३४ । षीम् । एहियाईहा ॥(२) तमुष्टवाऔहोहा

२ ५ २ २ २ २ १
यि । मायङ्गार३४यिराः । इन्द्रमुक्थानिवावाहोर ३ ४

५ १ २ २ २ ३२ ४ ५ १ २
हायि । पुह्यस्यपौसा३४ । औहोवा । इहार३

५ २ ३ ५ २ १ २ १ ० २ १ ३२
४हायि उज्जवार३४या । सिषास । तोवनामा३४ । औ

^{४२} होवा । ^{१३} इहारा^५४^{३२}द्यायि । ^{३२} औहो^५३२३४ । ^{५२} हायि । ^५ ह
^५ द्याईहा । ^५ होपुई । डा(३) ॥ १४ * ॥ [२] १९

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य चतुर्थाध्यायस्य

षष्ठः खण्डः † । ६ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्हं निवारयन् ।

पुमर्थाश्चतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ ४ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-

श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्बान्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-

प्रकाशे उत्तरायन्ये चतुर्थोऽध्यायः ‡ ॥

* क० जा० १३ प्र० १ अ० १४ वा० ।

† 'तृतीयमहः समाप्तः' इति वि० ।

‡ 'द्वितीयस्य प्रमादकः समाप्तः'—इति वि० मूल-पदकारादि-सम्मतमिति-ग्रन्थः ।

यस्य निम्नसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्गमे, तमहं वन्दे विद्यातीर्थं-महेश्वरम् ॥ ५ ॥

॥ अथ पञ्चमाध्यायः आरभ्यते* ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे प्रतभाश्विनोरिति† द्वयं प्रथमं सूक्तम्,
तत्र प्रथमा—

२ २ १ २   २ १ २ ०
प्रतभाश्विनीःपवमानधेनवो
२ १ २ २ १ २ २ १ २
दिव्याअह्वयन्पयसाधरीमणि ।
१ २   २ २ १ १   २   २
प्रान्तरिक्षान्स्थाविरीक्षेअह्व क्षत
१ १ २ १ १   २ १ २
येत्वामृजन्त्यृषिषाणवेधसः ॥ १ ‡ ॥

हे “पवमान” सोम! “ते” तव “आश्विनोः” व्याप्ताः
[‘अशू व्याप्तौ (स्वा० आ०)’ तस्मादौषादिका विनिः, ततोऽण्,
व्यत्ययेनाद्युदात्तः] “धेनवः” प्रीणयिष्यः “दिव्याः” दिवि भवाः

● ‘अथ चतुर्थं खण्डं आरभ्यते द्वितीयश्रित्वाचः । प्रथमखण्डः प्रथमश्रित्वाचः ।
अथोत्तरखण्डं अर्थादि ब्रूयन्ति जगत्यः प्रतिपदः, जगतो-स्थाने त्रिष्टुभः, त्रिष्टुभां
ना प्रथमः’—इति वि० ।

† “एषा चतुर्थं खण्डं प्रतिपत्” —इति वि० ।

‡ ख० वे० ७, २, ११, ४ ।

दिवः पतन्वो धाराः “पयसा” युक्ताः † “धरीमणि” धारके
 द्रोणकलशे‡ “प्र असृचन्” गच्छन्ति “ये” “वेधसः” विधातारः
 ऋत्विजः हे सोम ! “ऋषिषाण” ऋषिभिः भक्ष्यत्वात् “त्वा”
 त्वाम् “सृजन्ति” अभिषण्वन्ति, “ते” वेधसः “स्याविरीः”
 स्यविरा धाराः‡ “अन्तरिक्षात्” सकाशात् “प्र असृचत” पात्रं
 प्रति सृजन्ति ॥

“धेनवे”—“धीजुवो”—इति पाठौ, “प्रान्तरिक्षात्स्यावि-
 रीस्तेअसृचत”—“प्रातर्ऋषयः स्याविरीरसृचत”—इति च ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ ३ १ २ ३ १ २

उभयतःपवमानस्यरश्मयो

३ १ २ ३ १ २ २ ३ १ २

ध्रुवस्यसतःपरियन्तिकेतवः ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३

यदीपवित्रे अधिमृज्यतेक्षरिः

२ ३ १ २ ३ १ २ ३

सत्तानियोनौकलशेषुसीदति ॥ २ ॥

“पवमानस्य” पूयमानस्य “ध्रुवस्य” स्वयमविचलितस्य
 “सतः” विद्यमानस्य सोमस्य “केतवः” प्रज्ञापका रश्मयः “उभ
 यतः” इतश्चासुतश्च “परियन्ति” परितो गच्छन्ति अभिषव-

० ‘पयसा—तृतीयैकवचनमिदं प्रथमावउवचतस्य स्थाने द्रष्टव्यम् पयसि’—इति
 वि० । † ‘धरीमणि—यज्ञ’—इति वि० ।

‡ ‘स्याविरीः स्थिराः स्यूला वा स्यविरीर्वा गावः रश्मयः’—इति वि० ।

¶ सू० वे० ७, ३, १३, १ ।

समये एवं भवति । “यदि” यदा ‘पवित्रे’ * दशापवित्रे
 “हरिः” हरितवर्णोऽयं सोमः “अधि मृज्यते” तदानीं “सत्ता”
 सदनशीलोऽयं “योनौ”† योनिषु स्थानेषु “कलशेषु” द्रोणकल-
 शादिषु पात्रेषु “निषीदति” निषण्णी भवति ॥

“योनौ”—“योना”—इति च पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ ३ १ २   ३ १ २
 विश्वाधामानिविश्वचक्षः ऋभ्वसः

३ १ २ ३ १ २ २ २   ३ १ २
 प्रभोष्टसतःपरियन्तिकेतवः ।

३   १ २   ३ १ २ ३
 व्यानशीपवसेसोमधर्मणा

२ १ १ २ ३ १ २
 पतिर्विश्वस्यभुवनस्यराजसि ॥ ३ ः ॥ १

हे “विश्वचक्षः” सर्वस्य द्रष्टः ! सोम ! “प्रभोः” परि-
 वृढस्य “सतः” “ते” तव “ऋभ्वसः” “[ऋभ्वा]—इति मह
 व्रामणा महान्तः “केतवः” रश्मयः “विश्वानि” विश्वानि सर्वाणि

* ‘पवित्रे’ अधि—सप्तत्येक-वचनमित्त्वं पञ्चम्यं कवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम्, पवित्रा-
 दधि—इति वि० ।

† ‘नितरां योनिर्नियोनिः, अथवा नौषः स्थिता पवित्रस्य योनिर्नियोनिः,
 तच्छिन्नि योनिौ’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, २, १२, ५ ।

॥ सायणमतेऽदःपदं निषण्णी मन्त्रज्ञानस्य (३, १) पाठभेदेन पठन्ते । विवरण-
 कारणं ‘ऋभ्वसः—प्रभुत्वस्य’—इति व्याचष्टे ।

“धामानि” तेजः-स्थानानि देव-शरीराणि* “परियन्ति” परितो गच्छन्ति प्रकाशयन्तीत्यर्थः । हे “सोम !” “ध्यानशी” व्यापन-शीलस्त्वं “धर्मचा” धारकेष रसनिष्पन्नेन “पवसे” पूवसे । किञ्च “विद्यस्व भुवनस्य” “पतिः” स्वामी त्वं “राजसि” ईश्वरो भवसि† ॥

“प्रभोष्टेसतःपरियन्ति”-“प्रभोस्तेसतःपरियन्ति”—इति पाठो, “ध्यानशी”-“ध्यानशि”—इति, “धर्मचा”-“धर्मभिः”—इति च ॥ ३ ॥ १

॥ लौशाद्यम् ॥ ^{१२ १२ ५} प्रतन्नाञ्चि । ^{१२} नोःपवमार३ । ^{४ १२} मा३धे
^{१५} नवः । ^{१ २२ ३५} दिव्याभस्य । ^१ ग्रन्पयसा३३ । ^{४ १२ ३५ १२} धा३श्रीमणि । प्रा
^{१ ३ ५२} मरिचात् । ^{१२ २} स्याविरीस्ते २३ । ^{४ १ ३५ ३२ २२ १} आ३स्यत । ^{१ ५} येत्वाम्
^५ आ । ^१ तिञ्चषिषार३ । ^१ णवा३यिधा५सा३पु३ः ॥ (१) ^{१ ५} उभ
^{३५} यतः । ^{१ २} पवमाना३३ । ^{४ २२ ५ २२ ३५ १} स्या३रस्ययः । ^१ ध्रूवस्त्वस । तः
^{४ २२ ३५} परिया३३ । ^{१ २२ ३५} ती३केतवः । ^{१२} यदीपवि । ^१ वेचधिमा३३ ।

* 'विद्या धामानि—विद्यानि स्थानानि जन्मानि नामानि वा'—इति वि० ।

† 'राजसि—दीपके शोभसे वा'—इति वि० ।

^{४ २८ ३५ ३ २८ ३ ५ १८ २}
व्याहतेहरिः । सप्तानियो । नौकलशाश्शयि । पुसा३

^{३ २८ ३८ ५ १}
यिदाप्रता६प्रईयि ॥ (२) विश्वाधामा । निविश्याचा २३ ।

^{४ २ ३ ५ ३ २८ ३८ ५ १ ४ २८ ३ ५}
शा३श्वभ्वसः । प्रभोष्टेस । तःपरियार३ । ती३कोतवः ।

^{३ २८ ३ ५ १ ८ ४ २ ३ ५ ३ २ ३ ५}
वियानशो । पवसेसोर३ । मा३धर्मणा । पतिर्विश्वा ।

^{१ २ ४}
श्वभुवनार३ । स्यरा३जापुसाईप्रईयि(३) ॥ २ * ॥ [१]

अथ द्वितीयद्वये—प्रथमा ।

^{१ २ ३ १ २ १ ८ २ २ २}
पवमानोअजीजनद्विवश्चित्रकमतक्यातुम् ।

^{१ २ ३ २ २ २}
ज्योतिर्वैश्वानरं वृहत् ॥ १ † ॥

“पवमानः” पूयमानः सोमः “वृहत्” महत् “वैश्वानरं”
वैश्वानराख्यं “ज्योतिः” तेजः “द्विवः” युलीकस्य “चित्रं”
विचित्रं “तन्वतुं न” अशनिमिव “अजीजनत्” अजनयत् # १ ॥

० क० मा० ८प्र० १ ख० २ सा० ।

† क० वा० ५, १, ५, ८ (२भा० १८ पृ०) = क० वे० ७, १, १६, १ ।

अथ द्वितीया ।

१२ ३२ ३ १ ३ १ ३ ३ २
पवमानरसस्तवमदीराजन्नदुष्कृतः ।

२४ २
विवारमव्यमर्षति ॥ २ * ॥

हे “राजन्” दीप्यमान ! “पवमान” पूयमान ! सोम !
“तव” त्वदीयः “मदः” मदकरः “अदुष्कृतः”† रक्षोवर्जितः
“रसः” “अव्यम्” अविमयं “वारं”‡ वारं दशापवित्रम् “वि
मर्षति” अभिगच्छति ॥

“पवमानरसस्तव”-“पवमानस्यतेरसः”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१२ ३२ ३ १ ३ १ २ ३ २
पवमानस्यतेरसोदक्षोविराजतिद्युमान् ।

२ ३ २ ३ २ २ ३ २
ज्योतिर्विश्वस्वर्दशे ॥ ३ ॥ २

हे सोम ! “पवमानस्य” “ते” त्वदीयः “रसः” “दक्षः” §
“द्युमान्” दीप्तिमान् ॥ “विराजति” प्रकाशते ॥ न केवलं

* ऋ० वे० ७, १, २१, २ ।

† ‘दुष्कृतः दुष्टजनः, न दुष्कृतः अदुष्कृतः’—इति वि० ।

‡ ‘विवारं’—वि-अकारिच्चे च, वारं=यानम्’—इति वि० ।

¶ ऋ० वे० ७, १, २१ ३ ।

§ ‘दक्षः शीघ्रगामी, अथवा दक्षरक्षत्रिणायाः कर्म’—इति वि० ।

॥ ‘द्युमान् द्युलोकवान्’—इति वि० ।

•• ‘विविधं दीप्यते शोभते वा’—इति वि० ।

स्वयमेव प्रकाशते किन्तु “विश्वं” व्याप्तं * “स्वः” सर्वं “ज्योतिः”
तेजः “दृशे” द्रष्टुं करोतीति शेषः † ॥

“पवमानस्यतेरसः”—“पवमानरसस्तव”—इति पाठो ॥३॥२

॥ स० हितम् ॥ पवमानो३ अ । जा० रयिजनात् । दि
वा० रः । चा० र३ यि० त्राम् । नता० र० न्या० त्वम् । ज्यो० र३ तीः ।
वा० र३ यि० श्वा । नरा० र३ म् । हा० उवा३ । ब० र३ ३४ हात् ॥ (१)
पवमानर । सा० र३ स्तवा । मदी० र । रा० र३ जान् । अ
दू० र३ षूनाः । वा० र३ यिवा । रा० र३ मा । व्यमा० र३ ३ ।
हा० उवा३ । षा० र३ ३४ ती ॥ (२) पवमानस्य । ता० र३ यिरसाः ।
दक्षो० र । वा० र३ यिरा । जता० र३ यिद्यूमान् । ज्यो० र३ ३
तीः । वा० र३ यि० श्वाम् । सुवा० र३ ३ । हा० उवा३ ३ । ह० र३ ३४
शो० (३) ॥ १२ ऋ ॥ [१]

० ‘विश्वं सर्वम्’—इति वि० ।

† ‘दृशे’—सर्गलोकस्य गमनाय ; न केवलं सर्गलोकस्य, सर्वस्य जगतो दर्शना-
येत्यर्थः—इति वि० ।

‡ क० मा० १२ प्र० १ च० १२ सा० ।

२ २ १ २ १ २ १ २
 ॥ जराबोधायम् ॥ पवमानोवा । षोडशजात् ।
 २ २ १ २ १ २ १ २
 दिवाश्चारशयिचाम् । नतन्यातूम् । ज्योतायिर्वाश्वि
 ४ ५ ३ २ २ २ १ २ १ २
 श्वारश्ना । रम् । वृहोश्च४५ई । डा ॥ (१) पवमानोवा ।
 १ २ १ १ १ १ १ १
 रासस्तवा । मदोरारश्जान् । अदुष्कूनाः । विवारा
 ४ ५ ३ २ २ २ १ २ १ २
 शमारश्व्याम् । अ । षतोश्च४५ई । डा ॥ (२) पवमानो
 १ १ २ १ १ १ १ १
 वा । स्यातेरसाः । दक्षोवारशयिरा । जतिद्युमान् ।
 २ १ ४ ५ ३ २ १ २ १ २
 ज्योतायिर्वाश्विश्चाश्च४५ई । वः । वृहोश्च४५ई ।

डा(३) ॥ ८ * ॥ [२]

५ १ ४ २ ५ २ १
 ॥ औपगवोत्तरम् ॥ पवमानोषोडशजात् । दिवश्चि
 ३ २ १ २ १ २ १ २
 तन्नतन्यत्वम् । ज्योतौश्च । श्वोश्च । ऊवाश्चयि ।
 १ ५ २ १ २ ५ १ ४ ५ १ २
 वाश्चयिश्चा । नरम्बुहात् ॥ (१) पवमाननरसस्तवा । मदो
 १ १ १ १ १ १ १ १
 राजसदुष्कूनाः । विवौश्च । श्वोश्च । ऊवाश्चयि । रा

अथ द्वितीया ।

३ १ ९ २ १ २ १ २ १ क २ ८
सुवितस्यवनामहेतिसेतुन्दुराय्यम् ।

३ २ १ १ २ २ २
साङ्ग्रामदस्युमव्रतम् ॥ २ * ॥

“सुवितस्य”† शोभनं प्राप्तस्य सोमस्य सम्बन्धिनम् “अति-
सेतुम्”‡ रक्षोविषयं बन्धनं “वनामहे”¶ सोमकर्तृकं रक्षसां
बन्धनं स्तुमदित्यर्थः । कीदृशम् ? “दुराय्यम्” दुष्प्रापणीयम् §
किञ्च “अव्रतम्” यज्ञादि-कर्म-रहितं “दस्यु”॥ शत्रुं “साङ्ग्राम”
अभिभवेम ॥

“दुराय्यं”-“दुराय्यं”, “साङ्ग्राम”-“साङ्गांस”-इति पाठाः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ १ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
शृण्वेवृष्टेरिवस्वनःपवमानस्यशुश्रुषिणः ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
चरन्तिविद्युतोदिवि ॥ ३ * ॥

“शृण्वे” श्रूयते । कः ? “स्वनः” । किमिव ? “वृष्टेः”

* ऋ० वे० ६, ८, ११, १ । “वनामहे”-इति च तत्र कश्चित् पाठः ।

† ‘सुवितस्य-अभिपुतस्य’-इति वि० ।

‡ ‘अतिसेतु’-मर्यादां त्यक्त्वा अतिप्रदधानतया’-इति वि० ।

¶ ‘वनातिः क्षुतिकर्मा, क्षुतिं कुर्मः’-इति वि० ।

§ ‘दुराय्यं’-दुर्बार्थम्, अथवा दुराय्यं दुस्साध्यम्’-इति वि० ।

॥ ‘व्रत-वर्जितम्’-इति वि० ।

** ऋ० वे० ६, ८, ११, २ ।

वर्षणस्य स्वनइव [तस्य यथा महान् स्वनः श्रूयते तद्वत् प्रभूत-
रस-पात-समये श्रूयते] । कस्य स्वन इति ? तत्राह—“पव-
मानस्य” पूयमानस्य “शुष्णिणः” बलवतः तस्यैव “विद्युतः”
दीप्तयः* “दिवि” अन्तरिक्षे चरन्ति ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ ४ ३ १ २ ३ १ २
आपवस्वमहीमिषङ्गोमदिन्दोहिरण्यवत् ।

१ २ ३ २ २
अश्ववत्सोमवीरवत् ॥ ४ † ॥

हे “इन्दो !” “सोम !” अभिषुतः त्वं “महीम् इषम्” मह-
दन्नम् “आ पवस्व” ‡ । कीदृशम् अन्नम् ? “गोमद्” गोभि-
र्युक्तम्, “हिरण्यवत्” सुवर्णोपेतम्, “अश्ववत्” अश्वोपेतम्,
“वीरवत्” पुत्रयुक्तम् ॥

“अश्ववत्सोमवीरवत्”-“अश्ववद्वाजवत्सुतः”—इति पाठो॥४॥

* ‘विद्युतः—विद्युत्संयुक्तस्य’—इति वि० ।

† अ० वे० ६. ८, ३१, ४ ।

‡ ‘आपवस्व महीमिषम्’—आभिषुक्तो म पवस्व महीमिषम् मद्यतीति चं वृद्धिमन्नं
वा’—इति वि० ।

रसेनेव “विष्टपं” भूलोकं* [यहा रसा नदी स्थानं सा प्रवणरूपमिव] ॥

“परिनः”-“परिणः”—इति पाठो ॥ ६ ॥ ३

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तरायणस्य पञ्चमाध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय खण्डे—

आशुरर्षेति षड्रुचं प्रथमं सूक्तम्, तत्र प्रथमा ।

३ १ १   ३ १ २ ३ ० ३ १ २
आशुरर्षेबृहन्मतेपरिप्रियेणधाम्ना ।

१ २ १ २ ७   १ १ २
यत्रदेवाइतिब्रवन् ॥ १ ॥ १ ॥

हे “बृहन्मते” † महामते सोम ! “प्रियेण” देवानां प्रियतमेन “धाम्ना” शरीरेण वा “धारया” “आशुः” शीघ्रः सन्

* ‘विष्टपं स्वर्गं लोकम्,—इति वि० ।

† ऋ० वे० ६, ८, २६, १। “ब्रुवन्”—इति मु०पाठः, ऋग्वेदे च क्वचित् पाठः ।

‡ ‘बृहन्मते—बृहद्बुद्धे’—इति वि० ।

॥ ‘परिप्रियेण—परि समन्तात् प्रियेण धाम्ना प्रियेण स्थानेन’—इति वि० ।

“पर्यष” परिगच्छ, “यत्न” “देवाः” इन्द्रादयः वर्तन्ते—“इति”
 “ब्रवन्” उच्चारयन्, तं देवं गच्छामीति ब्रुवन्नित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २
 परिष्कृत्वन्ननिष्कृतञ्जनाययातयन्निषः ।

३ २ ३ १ २ २
 वृष्टिन्दिवःपरिस्रव ॥ २ * ॥

“अनिष्कृतम्” असंस्कृतम् † यजमानं स्थानं वा “परि-
 ष्कृत्वन्” संस्कुर्वन् “जनाय” “इषः” अन्नानि “यातयन्”‡
 निर्गमयन् “दिवः” अन्तरिक्षात् “वृष्टिं”¶ “परि स्रव” ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ २ ७ ३ १ २ २ २ १ १ ३ १ २ २
 अयस्योदिवस्परिरघुयामापवित्रया ।

१ १ ३ १ २ २
 सिन्धोरुम्न्याव्यक्षरत् ॥ ३ § ॥

“सः” “अयं” सोमः “पवित्रे आ” सिध्यमानः [—इति

* ऋ० वे० ६, ८, २८, ३ ।

† ‘अनिष्कृतम्—आभिमुख्येन निष्कृतम्—इति वि० । इह जेतविनक्षमश्च
 ब्रजर्षे आभिमुख्यं कृतो लभ्यते इति ।

‡ ‘यातयन्’—प्रापयन्—इति वि० ।

¶ मुद्रित-मूले तु “वृष्टिम्”—इति पाठः ऋन्वेदिषि तथा ।

§ ऋ० वे० ६, ८, २८, ३ ।

शेषः *] “सिन्धोः” जलस्य † “कर्मा” ‡ कर्मौ सङ्घाते
 “वि अक्षरन्” विविधं चरति । स इत्युक्तम्, कः ? इत्याह—
 “यः” “द्विवस्वरि” द्युलोकस्थोपरि “रघुयामा” लघुगमनः ॥
 देवप्राप्तौ, सोयमिति सम्बन्धः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

३ १ २ २ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
 सुतएतिपवित्रआत्विषिन्दधानओजसा ।

३ १ २ २ १ २
 विचक्षाणोविरोचयन् ॥ ४ § ॥

“सुतः” अभिषुतः सन् “पवित्रे” दशापवित्रे [“आ”
 —इत्यनर्थकः] “ओजसा” बलेन “शीघ्रम्” “एति” गच्छति ।
 कौटुम्भः सन् ? “त्विषिं” दौषिं “दधानः” धारयन्, “विच-
 क्षाणः” सर्वं पश्यन्, ॥ “विरोचयन्” दौषयञ्च ; किम् ? देवा-
 निति शेषः ॥ ४ ॥

* ‘वविचे—अधिकरह-सप्रत्यया ; पवित्रे अधिकरहभूते । आ-इत्यथमुपसर्गः
 अक्षरदित्याख्यातेन सम्बन्धयितव्यः ; आ अक्षरत्—इति वि० ।

† ‘सिन्धोः—समुद्रस्य नदीनाम्नोदकस्य वा—इति वि० ।

‡ ‘कर्मेयः सङ्घाताः—इति वि० । कर्मा इति तूर्णिकशब्दस्य सुपां सुसुनिनि
 सुपो ङादेशे टि-सोपे रूपम् ।

॥ ‘रघुशब्दो लघुवाची—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ६, ८, १६, ४ ।

॥ ‘विचक्षाणः—विविधं पश्यमानः अथ वा विचं जगत् पश्यमानः—
 इति वि० ।

अथ पञ्चमी ।

३ १ १   ३ १ २ १ २   ३ १ २ ३ २
 आविवासन्परावतोअथोअर्वावतःसुतः ।

१ १   ३ १ १
 इन्द्रायसिच्यतेमधु ॥ ५ * ॥

“सुतः” अभिषुतः सोमः “परावतः” [दूरनामैतत् †]
 दूरस्थान् “अथो” ‡ अपिच “अर्वावतः” अन्तिकस्थांस च
 देवान् “आ विवासन्” रसेन परिरक्षणायेत्यर्थः । “इन्द्राय”
 इन्द्रार्थम् “मधु” मधुसदृशः सोमः “सिच्यते” ॥ ५ ॥

अथ षष्ठी ।

३   १ २   ३ १ २   ३ १ २
 समीचीनाअनूषतहरिंहिन्वन्त्यद्रिभिः ।

३ ३ १ २   ३ १ २
 इन्दुमिन्द्रायपीतये ॥ ६ § ॥ ४

“समीचीनाः” सम्यगश्चिताः सङ्गताः स्तोतारः ॥ “अनू-
 षत” स्तुवन्ति किञ्च सोमं “हरिं” हरितवर्णं “हिन्वन्ति”

* अ० वे० ६, ८, २८, ५ ।

† “परावतः”—इति निघण्टो तृतीय-बद्धविभे दूरनामसु पञ्चमत्वेन पाठान् ।

‡ “अथ च”—इति वि० ।

§ अन्तिक नामसु “अर्वाके”—इति पाठान् (निघ० २, १६, ८) ।

§ अ० वे० ६, ८, २८, ६ । “योनावृतस्यसोदत”—इति तत्र तृतीयः पाठः ।

॥ ‘समीचीनाः—आसन्नवर्तिनः’—इति वि० ।

प्रेरयन्ति गमयन्ति “अद्रिभिः” यावभिः । किमर्थं हिन्वन्ति ?
 “इन्द्र” सोमम् “इन्द्राय” इन्द्रस्य “पीतये” पानाय ॥ ६ ॥ ४

अथ षष्ठात्मके द्वितीयसूक्ते—प्रथमा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 हिन्वन्तिसूरमुस्ययःस्वसारोजामयस्यतिम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 महामिन्दुमहोयुवः ॥ १ * ॥

“उस्ययः” कर्मार्थं निवसन्त्यः सर्वत्र गन्त्या इत्यर्थः,
 “जामयः” एकस्याः पाणेः उत्पन्नत्वात् परस्परं बन्धुभूताः,
 “स्वसारः” [अङ्गुलि-नामैतत् (निघ० २, ५, १३) । सुष्ठु
 कर्मसु प्रेर्यन्ते ऋत्विग्भिरिति स्वसारः] अङ्गुलयः, “महो-
 युवः” सोमाभिषव्वं कामयमानाः सन्तः “सूर” सुवीर्यं [सोमे
 पीते वीर्यं भवतीति ; शोभनं वीर्यं कारणं वा, सर्वेषां कर्मणि
 प्रेरकं वा, तादृशम्] “पतिम्” सर्वस्य स्थावर-जङ्गम-जातस्य
 स्वामिनं, यस्माद् देवार्थमिष्यतेऽतएव “महाम्” देवेभ्यो दीय-
 मानत्वेन महान्तं महनीयं वा “इन्द्रम्” ग्रहेषु स्वन्दमानं सोमं
 “हिन्वन्ति” प्रेरयन्ति [“हिवि प्रीति-गत्योः (स्वा० प०)” —इति
 धातोरेतद्वृषं स्वादि] † ॥ १ ॥

* ऋ० वे० ७, २, १, १ ।

† हिन्वन्ति सूरम् कवयः = सेवयन्ति पृथग्म् आदित्यरश्मयः । स्वसारः जामयः
 पतिम् = स्वसारः भगिन्यः जामयः आदित्यरश्मयः ; यथा परस्परं भगिन्यः एकस्त्रीय
 भर्तुः अक्षमक्षमिकया सेवां कुर्वन्ति, तद्वदादित्य-रश्मयः अक्षमक्षमिकया आदित्यं सेव-
 न्ति । एवं, महामिन्दुमहोयुवः = महिमानमिन्दुमहोयुवः सोमरश्मयः उदकानि वा—
 इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २   ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ २
 पवमानरुचारुचादेवदेवेभ्यःसुतः ।

२ ३ २ ३ १ २
 विश्वावसून्याविश ॥ २ * ॥

हे “पवमान” दशापवित्रेण पूयमान ! [यद्वा पुनान शुद्ध !]
 सोम ! “रुचारुचा” [“रुच दीप्तौ (म्वा० आ०)] सर्वेण तेजसा
 हे “देव” दीप्यमान ! “देवेभ्यः” देवार्थं “सुतः” अभिषुतः
 त्वं “विश्वा” व्याप्तानि सर्वाणि बह्वनि “वसूनि” धनानि “आ
 विश” अस्मात् प्रापय [यद्वा सर्वाणि “वसूनि” वासस्थानानि
 यद्वादीनि† “आविश” समन्तात् प्रविश] ॥

“देवेभ्यस्सुतः”--“देवेभ्यस्परि”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २   ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
 आपवमानसुष्टुतिंवृष्टिन्देवेभ्योदुवः ।

३ १ २   ३ १ २
 इषेपवस्वसंयतम ॥ ३ † ॥ ५

हे “पवमान” पूयमान ! पुनान ! वा सोम ! “सुष्टुति” †

* सू० वे० ७, २, १, २ ।

† यद्य-यमसादीनि यज्ञोपपानादीनि वाचत् ।

‡ सू० वे० ७, १, १, २ ।

¶ ‘सुष्टुतिं—शोभनां सुतिम् प्रापयमाणां’—इति वि० ।

शोभनस्तुति-युक्तां “वृष्टिं” “देवेभ्यः” देवानां “दुवः” *
 [“सुपां सुलुक् (७, १, ३६) ”—इति चतुर्थ्या लुक्] दुवसे
 परिचरणाय† “आ पवस्व” आ गमय त्वम् [यथा मदीयया
 स्तुत्या वृष्टिर्भवति तथा कुर्वित्यर्थः] किञ्च अस्माकम् “इषे”
 अन्वार्थञ्च “संयतं” ‡ सम्यगस्मान् सङ्गच्छतीति वृष्टिं कुरु [यद्वा
 “दुवः” परिचर्या मभिलष्य क्रियमाणां “सुष्टुतिं” शोभन-स्तुति-
 रूपां वृष्टिं बहुशः स्तुतिमित्यर्थः, एतां देवेभ्यः प्रापय] ॥ ३ ॥ ५७

॥ विशोविशीयम् ॥ ^{२ २ २} हिन्वाङ्गम् । ^२ ताश्चिसू । रा३
^{१ २ २} मूस्त्राश्याः । ^{१ २ २} स्वसारः । ^{१ २} जामारश्याः । ^१ ऊम्नायि । पा
^१ श्ताश्चिसू । ^{१ २ ५} मारश्याश्चाश्चायि । ^{१ २ २ ३} ओ । ऊवायि । ई
^५ श्शन्दूम् । ^१ ऊम्नायि । ^{२ २} माश्चीश् । ^१ यूश्शवाः । ^{५ २} एहि
^५ याश्चा ॥ (१) ^{२ २ २} पवाङ्गम्माशना । ^२ रुश्चारुश्चा । ^{१ २ २ २} देवदे ।
^१ वायिभारश्याः । ^२ ऊम्नायि । ^{२ २} सूशता श् । ^१ वारश्यायि

* ‘दुवः—दूरात् सु लोकात्’— इति वि० ।

† “दुवस्तुति” —इति परिचरण-कर्मसु पक्षमं नैषष्टुक् (१, ५) ।

‡ “संयतं—सम्यङ् नियतम्”—इति वि० ।

^{२ ५} आहायि । ^१ ओ । ^{३ ३} ऊवायि । ^{१ ५} वार३४सू । ^१ ऊम्ना । ^२ नी
^२ र्या३ । ^१ वार३४यिशा । ^{५२ ५} एहियाद्वा ॥ (२) ^{१२२२} आपाङ्गम् ।
^१ वा३मा । ^{१ १ १} ना३सूष्टू३तीम् । ^{१ १ २} वृष्टिन्दे । ^१ वायिभार३शः ।
^१ ऊम्नायि । ^{१ २} दू३वा३ः । ^१ पार३४यिषेहायि । ^{२ ५} ओ । ^{१ ३ ३} ऊवा
^{२ ५} यि । ^१ पार३४वा । ^१ ऊम्ना । ^१ स्वा३सा३म् । ^१ या २ ३ ४
^{५२ ५} ताम् । ^५ एहियाद्वा । ^५ हो३ई । ^५ डा (३) ॥ १० * ॥ [१]

^{१२ २} ॥ ^१ ऐडानां सङ्गारम् ॥ ^१ औहोयिऊवा३होयि । ^१ हि
^{५ २ २ ५} ऋन्तिसू३रा३मुन्नयः । ^{२ २ २} स्वसारोजा३मा३यस्यतिम् । ^{५ १ २ ५} म
^{२ २} हामार३४यिन्दूम् । ^{२ १ २ १} महीयुवः । ^१ इडार३ ॥ (१) ^{१ २} पवमा
^{५ २ २ ५ २} ना३हृ३चारुचा । ^{१ २ ५ २ ५} देवदे३वे३भ्यःसुतः । ^{२ ३ ५} विश्वावार३४सू ।
^{२ १ २ १} नियाविश । ^१ इडार३ ॥ (२) ^{१ २} आपवमा३ना३सुष्टुतिम् ।
^{१ ५ २ २ ५} वृष्टिन्दे३वे३भ्योदुवः । ^{२ २ २} औहोयिऊवा३होयि । ^{१ ५ २ २} इषायि

* ऊ० गा० ५ प्र० १ अ० १० वा० । † "इडानां सङ्गारः"—इति च० पाठः ।

पा२३४वा । स्वसंयतम् । इडार३भा३ । एहीडा । हो

५ई । डा(३) ॥ १० * ॥ [२]५

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरायन्यस्य पञ्चमस्याध्यायस्य
द्वितीय खण्डः† ॥ २ ॥

अथ तृतीयखण्डे‡ प्रथमतश्चे—

प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
जनस्यगोपाअजनिष्टजागृवि
३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३
रग्निःसुदक्षःसुवितायनव्यसे ।
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
घृतप्रतीकोकृष्टतादिविस्पृशा
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
द्युमदिभातिभरतेभ्यःशुचिः ॥ १ ण ॥

“जनस्य” § “गोपा” गोपयिता रक्षिता, “जागृविः”

* ख० मा० १६प्र० २ख० १०सा० ।

† ‘उक्तम् बह्विष्यदसावनेकविंशत्योक्तम्’—इति वि० ।

‡ ‘इदानीसाध्यानि वक्तव्यानि’—इति वि० ।

¶ ऋ० वे० ४, १, ३, १=ष० वे० १५, २० ।

§ ‘जनस्य—यजमानस्य’—इति वि० ।

जागरणशीलः सदा प्रवृद्धः, “सुदक्षः” सुबलः सर्वैः स्नाघनीय-
बलः, सः “अग्निः” “नव्यसे” नवतराय “सुविताय”
लोकानां कल्याणाय “अजनिष्ट” जातः । ततः “घृत-प्रतीकः”
घृतेन प्रज्वलिताङ्गः, बृहता” महता “द्विविष्ट्या” द्युलोकं
प्राप्नुवता तेजसा युक्तः, “शुचिः” शुद्धः, एवंविधोऽग्निः “भर-
तेभ्यः” ऋत्विग्भ्यः तत्तदर्थं † “द्युमत्” दीप्तिमत् यथा भवति
तथा “भाति” ‡ प्रकाशते ॥ १ ॥

* “सुविताय—यजमानजनाय अभिषवकर्तृणे”—इति वि० ।

† ‘भरताः मनुष्याः ऋत्विजो ऋत्विजो, तेभ्यः’—इति वि० । “भरताः”—इति
ऋत्विजनामसु प्रथमं नैवष्टुक्म् (१, १८) ।

‡ नात्र वि-शब्दो व्याख्यातः सायणेन, विवरणकारस्वाह—‘वि=विविषम्’—इति ।

¶ अत्र महीधरव्याख्या यथा—“योऽग्निर्भरतेभ्यः ऋत्विग्भ्यः सकामाद्जनिष्ट
जातः तैर्भयितत्वान्भ्यो जात इत्युच्यते । भरता इति ऋत्विजनामसु पठितम् ।
क्विसर्थं जातः । नव्यसे नवीयसे नवतराय सुविताय सूताय प्रसूताय कर्मसे कामाद्
सूतरिडागम आर्षः अभिनवं नवीयस्यै ईक्षोप आर्षः । सोऽग्निर्द्विविष्ट्या द्युलोक-
व्यर्धिना बृहता ज्वालासमूहेन य मत्कार्त्विमद्यथा तथा विभाति विविधं दीप्यते ।
कौटशोऽग्निः ? जनस्य यजमानस्य गोपाः । गोपायति रक्षतीति गोपाः क्विप्
क्षोपीयोर्वलि यक्षीपः । जागृविः जागरणशीलः कर्मणि सावधानः । सुदक्षः
शोभनो दक्ष उत्साहो यस्य अतिक्रमलो वा । घृतप्रतीकः घृतं प्रतीके मले यस्य ।
शुचिः शुद्धः बह्वनि हवीषि भक्षयन्नपि उच्छिष्टो न ख्यात् शोधकी वा ॥”—इति ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

त्वामग्ने अङ्गिरसो गुहाहित

१ २

३ १

२ २

मन्वविन्दञ्छिश्रियाणं वनेवने ।

१ २

३ १ २

३ १

२ ३ १ २

सजायसे मथ्यमानः सद्यो मह

२ २ २

१ २

३ १ २

त्वामाहुः सहसस्युत्रमङ्गिरः ॥ २ * ॥

हे “अग्ने !” “अङ्गिरसः”†—एतन्नामका ऋषयः “गुहा” गुहायां “हितं” निहितं निगूढं “वनेवने” वृक्षे “शिश्रियाणम्” आश्रितम् “त्वाम्” “मन्वविन्दन्”‡ अलभन्त । “महत्” महता “सहः” सहसा बलेन युक्तः “सः” त्वं “मथ्यमानः” “जायसे” हे “अङ्गिरः”¶ अङ्गिरसां प्रकृतिभूत ! त्वां “सहसस्युत्रम्” आहुः§ ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ४, १, ३, ६ = य० वे० १५, २८ ।

† ‘अङ्गानां रसभूताः’—इति वि० ।

‡ ‘मन्वविन्दन्—विदञ्जाने, विदलामे, विदसतायाम्’—इति वि० ।

¶ ‘अङ्गिरा माठरोऽग्निः’—इति वि० ।

§ अथ महर्षेः व्याख्या यथा—‘ हे अग्ने ! अङ्गिरसः अङ्गिरीर्वशीकृत्वा ऋषयस्ता मन्वविन्दन् कोभिरे अन्वेष्य प्रापुरित्यर्थः । किञ्चित् त्वां ? गुहा गुहायां निगूढे प्रदेशे हित स्थितमप्यसु प्रविष्टमित्यर्थः । अग्निर्देवेभ्य उदक्रामत्योऽप आविशदित्यादि अनेः । सुधां सुक्षुण्णिति गुहाशब्दात्सप्तमीलोपः । हे अग्ने ! पुनर्नष्टं त्वां वनेवने शिश्रिया नामावनस्पतिषु अतमङ्गिरसोऽन्वविन्दन् । नित्यवैपस्योरिति वनेपदस्य

अथ तृतीया ।

३१ २३ १२ ३९ ३१ २
यज्ञस्यकेतुम्प्रथमम्पुरोहित

३ १२ २२ ३१२ २२
मग्निन्नरस्त्रिषधस्थेसमिन्धते ।

१ १ ३२ ३१ २ २३ १ २
इन्द्रेणदेवैःसरथं^१सबर्हिषि

२ १ १२ १२ ३१ २२ १ १ १
सौदन्निहोतायजथायसुक्रतुः ॥ ३ * ॥ ६

“नरः” कर्मणां नेतारः ऋत्विजः “यज्ञस्य” यागस्य “केतुं” प्रश्नापकं “पुरोहितं” यजमानैः पुरस्कृतम् “इन्द्रेण” “देवैः” “सरथं” देवानां तेषां मान्यत्वात् समान-रथम् “अग्निं” “त्रिषधस्थे”[†] त्रिस्थाने विहारप्रदेशे “प्रथमं” “समिन्धते” सम्यग् दीपयन्ति । ततः “सुक्रतुः” शोभन-कर्मा “होता” देवाना-माह्वाता “सः” अग्निः “बर्हिषि” बर्हिर्युक्ते तस्मिन् स्थाने

द्विमम् । अयतेः शान्तिश्च वज्रं बन्धसोति ग्रपः सुः द्विमं च । चं तामङ्गिरसो ऽलमन्त स त्वं जायसेऽधुनाप्यरथिभ्य उत्पद्यसे । कीदृशः ? मद्यत्पः मद्यता वज्रना चक्षसा वज्रिन मध्यमानः । मद्यत्पः-शब्दाभ्यां तृतीयासोपः । मध्यमानो जायस इत्यर्थः । हे ऋत्विजः अग्ने ! अतएव चक्षसो वज्रस्य पुत्रं तामाहुः बद्धिनि मुनयः वज्रेण मन्वनाज्जायमानत्वाद्ब्रह्मपुत्रं बद्धनीत्यर्थः ॥”-इति ।

* सू० वे० ४, १, २, २ ।

† त्रिषधस्थे—सधस्यं स्थानमुच्यते । तृभिः स्थानैः समिन्धते—मार्चपत्न-दक्षिणाग्नाद्यवनीच-प्रभृतिभिः स्थानैः समिन्धते—इति वि० ।

“यजघाय” यज्ञाय * “निषीदन्” न्यसीदत् प्रतिष्ठितो भवदिति यावत् ॥

“समिन्धते”-“समीधिरे”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ ६

॥ कावम् ॥ ^{२ १}जनोवा । ^{२ २}स्यगोपाञ्जनायि । ^{२ २ १}ष्टजागृ
^१वारैयिः । ^{१ १}अग्निःसुदक्षःसुविता । ^१यनव्यासारैयि । ^१घृ
^{२ २}तप्रतीकोष्ठृक्षता । ^{१ १}दिविस्पृशार३ । ^{१ २ ४ ५ २}द्युमा३हायिभा । ^२ति
^१भराता२इयि । ^{१ २ ४}भायाःऽष्टुपुचा६पुईयिः ॥(१) ^{२ १}तुवोवा ।
^२अग्ने अङ्गिरसो । ^{२ २ १}गद्वाहायिता२म् । ^१अन्वविन्दञ्छिग्रिया
^{२ २ १}णाम् । ^{१ २ २ २ २}वनेवानारैयि । ^२सजायसेमथ्यमानाः । ^२स
^{२ १}होमाहा२इत् । ^{१ २ ४ ५ २ १}द्वारमाहः । ^{१ २}सक्षसास्यूरइत् । ^{१ २}त्रामा
^४इङ्गापूरैरा६पु ईः ॥(२) ^{२ १}यज्ञोवा । ^२स्थकेतुम्प्रथमाम् ।
^{२ २ १}पुरोहायिता२म् । ^{२ २ १}पुरोहायिता२म् । ^१अग्निन्नरस्त्रिष
^{२ १}धस्थायि । ^{१ २}समिन्धाता२यि । ^{१ २ २ २}इन्द्रेणदेवैःसरथाम् ।

* ‘यजघाय—यजन-क्रियायाः कर्तुं हे’—इति वि० ।

२ १ १ १ ४५ ५ २२ १
 सुवर्हायिषारश्चि । सायिदाश्नायिहो । तायजाथारश्च ।

१ २ ४
 यासूश्क्राप्तूद्दूद्दः(३) ॥ १५ * ॥ [१] ६

अथ द्वितीयद्वये—

प्रथमा ।

३ १ २ ३ १२ १२
 अयंवाग्नित्रावरुणासुतःसोमश्चतावृधा ।

२७ ३ १ २ ३ १०
 ममेदिहश्रुतश्चवम् ॥ १ † ॥

हे “ऋतावृधा” ऋतस्य सत्यस्य यज्ञस्य वा वर्द्धकौण !
 “मित्रावरुणा” हे मित्रावरुणौ ! “वां” युवाभ्याम् “अयं”
 “सोमः” “सुतः” अभिषुतः । यस्मादेवं तस्मात् “इह” अस्मिन्
 यज्ञे “ममेत्” मदीयमेवऽ “हवम्” आह्वानं “श्रुतं”
 श्रुणुतम् ॥ १ ॥

* ऊ० गा० १८ प्र० १ अ० १५ सू० ।

† ‘मैत्रावरुणमाह्वयम्’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० २, ८, ७, ४ ।

¶ ‘ऋतावृधा—ऋतो यज्ञः, तेन वर्द्धयितारौ अथवा ऋतमन्नं तेन वर्द्धते ऋतावृधौ’
 —इति वि० । निघण्टौ तु ऋतमिति यज्ञनामसु (१, १९), धननामसु (२, १०),
 उदकनामसु (१, १९), सत्यनामसु (३, १०) च दृश्यते परं नत्वन्ननामसु ।

§ ‘मम इत्—इत्—इति पद-पूरणः । इह मदीये यज्ञे’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ २ २   ३ १ २ २ २ २
 राजानावनभिद्रुहाध्ववेसदस्युत्तमे ।

३ १ २
 सहस्रस्थूणाश्रागते ॥ २ * ॥

“राजानो” ईश्वरो दीप्यमानो वा “अनभिद्रुहा” †
 अनभिद्रुहारो यो मित्रावरुणो “ध्रुवे” स्थिरे “उत्तमे” उत्कृष्टे
 “सहस्रस्थूणे” ‡ “सदसि” § स्थाने “आश्राते” उपविशतः
 [तावागच्छतामिति शेषः] ॥ ३ ॥

अथ तृतीया ।

२ ३ १ २ ३ २ २   ३ १ २ २ २ २ २
 तासम्राजाधृतासुतीषादित्यादानुनस्पती ।

१ २ ३ २ २
 सचेतेअनवङ्करम् ॥ ३ § ॥ ७

“सम्राजा” सम्राजो आश्रयैव सर्वेषां शास्त्रारो, “धृतासुती”
 धृतासुती ॥ [“तद्दामद्वित्वं धृतास्रावस्” — इति मन्त्रान्तरात्,]

* अ० वे० २, ८, ७, ५ । “आश्राते” — इति तत्र पाठः ।

† ‘अद्रोहकर्तारौ’ — इति वि० ।

‡ ‘सहस्रस्थूणे — स्थूणां सहस्रं वसिन्’ — इत्यादि वि० ।

§ ‘सदोनाममच्छपे इति वाचत् ।

§ अ० वे० २, ८, ८, १ ।

| ‘धृतासुती — धृतेन आसुतिः * * * शरीरद्विषयो भवति * *’ — इति वि० ।

रिन्द्रोऽन्नवोत्-‘तदन्विच्छत’—इति । तद्द्वान्वेषिषुस्तच्छर्यं शा-
 वत्वमुविद्या जङ्गुः । शर्यंशावह वै नाम कुरुक्षेत्रस्य जघनार्हे सरः
 खन्दते । तस्य शिरसोऽस्थिभिरिन्द्रोऽसुरान् जघान” —इति ॥
 “अप्रतिष्कृतः” परैरप्रतिशब्दितः प्रतिकूल-शब्द-रहितः इन्द्रः
 आद्यवणस्य “दधौचः”—एतन्नजघ्नकस्य ऋषेः “अस्थभिः”
 पार्श्व-शिरः-सम्बन्धिभिरस्थिभिः “नवतीर्नव” नवसङ्ख्याका
 नवतीः दशोत्तरा अष्टशतसङ्ख्याकाः (८१०) [तथाहि—
 लोकत्रयवर्तिनो देवान् जतु मादावासुरी माया त्रिधा सम्य-
 त्थते ; द्विविधा सा अतीतानागतवर्त्तमान-काल भेदेन तत्काल-
 वर्त्तिनो जेतुं पुनरपि प्रत्येकं त्रिगुणिता भवति—एवं नव
 सम्यद्यन्ते ; पुनरपि उक्ताहादि-शक्ति-त्रय-रूपेण त्रैगुण्ये सति
 सप्तविंशतिः सम्यद्यते ; पुनः सात्विकादि-गुणभयभेदेन त्रैगुण्ये
 सति एकोत्तरा अशीतिः सम्यद्यते ;—एवं चतुर्भिस्त्रिकैर्गुणि-
 ताया मायाया दशसु दिक्षु प्रत्येकमवस्थाने सति नवनवतयः
 सम्यद्यन्ते । एवंविधमाधारूपाणि] “वृत्ताणि” आवरकाख्यसुर
 जातानि “जघान” इतवान्] दधौचः—दधि अश्नतीति दध्यर्.,
 अश्नतेः ऋत्विगित्यादिना (३, २, ५८) क्तिन्, अनिद्रिता-
 मिति (६, ४, २४) न-लोपः, षष्ठेऽकवचने “अचः (१, ४
 १३८)”—इत्यकारलोपे चाविति (६, ३, १३८) दीर्घत्वम्,
 उदात्तनिष्ठसिद्धरेष विभक्त्युदात्तत्व-विधानेन तथाभ्यते ।

अस्त्रिभिः—“इन्द्रस्वपि दृश्यते (७, १, ७६)” —इति अन्नादावपि अस्त्रि-शब्दस्यानङ्गादेशः सप्तोदात्तः] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८

इच्छन्मन्त्रायच्छिरःपर्वतेष्वपन्नितम् ।

१२ २१ २

तद्विदुर्ग्यणावति ॥ २ * ॥

“पर्वतेषु” पर्ववत्सु गिरिषु अपन्नितम् अप गत्सु स्थितम् “अस्त्रिभ्यः” अस्त्र-सम्बन्धिनी दधीचः “यत्” “शिरः” “इच्छन्” इन्द्रो वर्त्तते, “ग्यर्थावति” एतस्मिन्मन्त्रके सरसि† “तत्” शिरः “विदत्” अन्नासीत्] ‘ज्ञात्वा, तदाहृत्य, तदीयैः अस्त्रिभिः षष्ठादि जघान’—इति पूर्वस्यामृचि सम्बन्धः ॥ इच्छन्—इच्छु इच्छायां तुदादित्वाच्छप्रत्ययः । विदत्— वेत्तेर्लुङि व्यत्ययेन चुरङ्गादेशः । ग्यर्थावति—ग्यर्था-नामानो देशास्तेषामदूर-भवः सरः ग्यर्थावत् ; मध्वादिषु ग्यर्थाशब्दस्य पाठात् “मध्वादिभ्यश्च (४, २, ८६)”—इति चातुरर्थिको मतुप, “सञ्ज्ञायाम् (८, २, ११)”—इति मतुपो बलम्, मतो बह्वृचोऽनजिरादीनाम् (६, ३, ११८)”—इति दीर्घः ॥ २ ॥

* सू० वे० १, ८, ७, ४ ।

† ‘ग्यर्थावति—अत्रो वर्त्तवति’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१७ १ ११ ११ १११ ११११
अत्राहगोरमन्वतनामत्वष्टुरपीथम् ।

११ १ ११ ११
इत्याचन्द्रमसोगृहे ॥ ३ * ॥ ८

“अत्राह” अस्मिन्नेव “गोः” गन्तुः “चन्द्रमसः” “गृहे” मण्डले “त्वष्टुः” दैतस्य आदित्यस्य सम्बन्धि “अपीथ” रात्रावन्तर्हितं स्वकीयं यत् “नाम” तदादित्यरश्मयः “इत्या” इत्यमनेन प्रकारेण “अमन्वत” अजानन् [उदकमये स्वच्छे चन्द्रविम्बे सूर्य-किरणाः प्रतिफलन्ति, तत्र प्रतिफलिताः किरणाः सूर्ये यादृशीं सञ्ज्ञां लभन्ते तादृशीं चन्द्रेऽपि वर्त्तमानां लभन्त इत्यर्थः । एतदुक्तमभवति—यद्वात्रावन्तर्हितं सौरं तेजस्तच्चन्द्र-मण्डलं प्रविश्य अहनीव नैशं तमो निवार्य सर्वं प्रकाशयति ; ईदृग्भूत-तेजसा युक्तः सूर्यश्चेन्द्रएव, हादयस्वादित्येषु इन्द्रस्यापि परिगणितत्वात् । अतोऽहोरात्रयोः प्रकाशक इन्द्रएवेति इन्द्र-स्तुतेः प्रतीयमानत्वादिन्द्रोदेवतेत्येतदुपपन्नं भवति । अत्र निरुक्तम्—‘अथाप्यस्यैको रश्मिचन्द्रमसं प्रति दीप्यते तदेतेनोपे-क्षितव्यमादित्यतोऽस्य दीप्तिर्भवतीति ; ‘सुषुम्णः सूर्यरश्मि-चन्द्रमा गन्धर्वः’—इत्यपि निगमो भवति ; सोऽपि गौरुच्यते—

* ५० ५१० १, २, १, १ (१भा० १४१ ४०) = ५० वे० १, ८, ७, ५ ।

“अत्राङ्गोरमन्वत” — इति (२, ६,) । “अथा ह गोः समं-
सतादित्थरश्मयः स्वनामापीथ्यमपगतमपचितमपिहितमन्तर्हितं
वा (४, २५)” — इति ॥ अमन्वत — मनु अपवोधने (त०,
आ०) । अपीथ्यम् — अपपूर्वाच्चिनाते निर्पातनाद् यत्, अतएवा-
भिमतरूपसिद्धिः ; यद्वा अपिपूर्वाद्दक्षतेः “ऋत्विग् (३, २,
५९)” — इत्यादिना क्तिन्, “अनिदिताम् (६, ४, २४)” —
इति न-लोपः, अपिगते निर्गते भवमपीथ्यम् “भवे छन्दसि
(४, ४, ११०)” — इति यत्, “अचः (६, ४, १३८)” — इत्य-
कारलोपे “चो (६, ३, १३८)” — इति दीर्घत्वम् ; ‘अपीथ्यो
प्रकाशः’ — इति भट्टभास्करमिश्रः । इत्था — इदम्-शब्दाच्च “था
हेतो च छन्दसि (५, ३, २६)” — इति प्रकारवचने चा-
प्रत्ययः ; यदि तच्चेद्-शब्दो नानुवर्त्तते तदानीम् “इदमस्यसुः
(५, ३, २४)” — इति थसुः प्रत्ययः ; “अथ्यादाप्-सुपः (२,
४, ८२)” — इति सुब्लुकं बाधित्वा “सुपां सु-लुक् (७, १,
३९)” — इत्यादिना ङादेशः । चन्द्रमसः — चन्द्रमाङ्गादनं
मिमौते निर्मिमौते — इति चन्द्रमाः “चन्द्रेमोष्ठित् (उ०, ४,
२२७)” — इत्यसि-प्रत्ययः ; दासीभारादिषु पठितत्वात् पूर्व-
पदप्रकृतिस्ररत्वम् ; पूर्वपदञ्च “स्फायितच्चि (, ,)” — इत्या-
दिना रक्-प्रत्ययान्तत्वादन्तोदात्तम् ॥ ३ ॥ ८

अथ चतुर्थद्वये—प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
इयं वामस्य मन्मन इन्द्राग्नीपूर्व्यस्तुतिः ।

३ २ ३ १ २
अभ्राद्दृष्टिरिवाजनि ॥ १ * ॥

हे “इन्द्राग्नी ! “इयं” “पूर्व्यस्तुतिः” पूर्वा स्तुतिः मुख्या स्तुतिः†, कस्य सम्बन्धिनी? “मन्मनः”‡ स्तोतुः अस्मात् वसिष्ठात् “वां” युवाभ्यां युवयोरर्थम् “अभ्रात्” मेघात् “दृष्टि-रिव” बह्वी सती “अजनि” प्रादुर्भूताया, तां शृणुतमित्युत्तरञ्च सम्बन्धः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
शृणुतञ्जरितुर्हवमिन्द्राग्नीवनतङ्गिरः ।

३ १ २ ३ १ २
इशानापिप्यतन्धियः ॥ २ § ॥

हे “इन्द्राग्नी !” “जरितुः” स्तोतुः “हवम्” आह्वानं युवां

* सू० वे० ५, ६, १७, १ ।

† ‘पूर्वा’ स्तुतिः—पूर्वा प्रथमतया स्तुतिः सर्वेषां स्तुत्यानां प्रथमतरे इन्द्राग्नी-स्तुत्यौ—इति वि० ।

‡ ‘मन्मनः प्रकाम्पस्त वसिष्ठाः’—इति वि० ।

§ ‘अथा अथान् सकामात् दृष्टिदत्तस्यते, तद्दिन्द्राग्नीभ्यां सकामात् वसिष्ठात्तस्यते—इति वि० ।

§ सू० वे० ५, ६, १७, १ ।

शृणुतम् । श्रुत्वा च “गिरः” तद्दीयाः स्तुतीः “वनतं” सम्भ-
जतम् । तथा “ईशाना” ईश्वरो युवां “धियः” अनुष्ठितानि
कर्माणि “पिप्यतं” तैस्तैः फलैः पूरयताम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
मापापत्वायनोनरेन्द्राग्नीमाभिश्स्तये ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
मानोरीरधतच्चिदे ॥ ३ * ॥ ८

हे “नरा” नेतारो ! इन्द्राग्नी ! “नः” अस्मान् “पापत्वात्”†
हीनभावाय “मा रीरधतम्”‡ मा वयं नयतम्, तथा
“अभिश्स्तये” शशुभिः कृतश्याभिश्सनस्य मा रीरधतम्, तथा
“चिदे”¶ निन्दकाय मा रीरधतं मा वशीकुरुतम् ॥ ३ ॥ ८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य पञ्चमस्याध्यायस्य
तृतीयः खण्डः § ॥ ३ ॥

* अ० वे० ५, ९, १०, १ ।

† ‘पापत्वात्—पापनुद्धये’—इति वि० ।

‡ ‘मा रीरधतम्—कश्चिंसावात् ; मा चिंसताम्’—इति वि० ।

¶ ‘चिदे—मितरां दीयते चक्षिन् चक्षौ चिदे’—इति वि० ।

§ ‘उत्तराग्रान्तः-सप्तमम्’—इति वि० ।

अथ चतुर्थखण्डे * प्रथमद्वये—

प्रथमा ।

११ २१ २ ३१ २ ३१ १
पवस्वद्दक्षसाधनोदेवेभ्यःपीतये † हरे ।

३१ २ ३२ ३१ २
मरुद्भ्योवायवेमदः ॥ १ ‡ ॥

हे “हरे” हरितवर्ण ! पापहर्त्ता वा सोम ! “दक्षसाधनः”
दक्षो बलं तस्य साधनो “मदः” मदकरश्च त्वं “पवस्व” चर ।
किमर्थम् ? “देवेभ्यः” इन्द्रादिभ्यः “पीतये” पानाय, तथा
“मरुद्भ्यः” “वायवे” च पीतये पवस्व ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२२ १ २ ३१ २ ३२ ३ १ २ ३२
सन्देवैःशोभतेवृषाकविर्वीनावधिप्रियः ।

१२ ३ १ २
पवमानोऽदाभ्यः ॥ २ ¶ ॥

“अथ” सोमः “सं शोभते” “देवैः” सह । कौटुशः सोमः ?
“वृषा” वर्षकः, “कविः” क्रान्तदर्शी, “योनी” स्थाने स्त्रीये
“अधि” अधिष्ठितः § “प्रियः” प्रियोभूतः सर्वेषां [यदा प्रीणयिता]

* ‘इदानीं साध्यान्दिमसवजमुच्यते’—इति वि० ।

† ‘देवेभ्योपीतये’—इति क० पु० पाठः ।

‡ ङ० आ० ५, २, ४, ८ (२ भा० २४ ४०) = ङ० वे० १, ८, १५, १ ।

¶ ङ० वे० १, ८, १५, २ । “पवमानोऽदाभ्यः”—इति खण्डे “इन्द्रादेवपीतमः”

—इति ङ०-पाठः ।

§ ‘योनी’ अधि—सप्तम्यैकवचनमिदं द्वितीयैकवचने द्रष्टव्यम् । योनिम् अधि

—इति वि० ।

“पवमानः” चरन् “अदाभ्यः” केनाप्यहंसितश्च भवति अतएव
सोमः सं शोभते ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१२ ३२ ३२ १४ ११ २
पवमानधियाद्धितोऽभियोनिङ्कनिक्रदत् ।

१२ ३१ २२
धर्मणावायुमारुहः ॥ ३ * ॥ १०

हे “पवमान” सोम ! “धिया” कर्मणा अस्मद्गपारेण
अङ्गुल्या वा † “हितः” धृतः सन् “कनिक्रदत्” शब्दं कुर्वन्
“योनिं” स्थानं “द्रोणकलयं” च “अभि आरुहः” अभिमुख्येन
आरोहणं कुरु प्रविशेत्यर्थः । तदेवाह—“धर्मणा” कर्मणा
“वायु” वायुसम्बन्धिपात्रमित्यर्थः, तदारुहः प्रविश ॥

“आरुहः”-“आविश”-इति पाठो ॥ ३ ॥ १०

१ २१ १२१२
॥ निधनकामम् ॥ पवस्वदारुक्षसाधनाः । देवेभ्यः
२२ ३१२ ० ३२ २
पीतयेहरायि । मरुङ्गोवा । पवारुङ्गयि । हाहोयि ।
१२ १ १ १
मदाः । होयि । २ । मदः । होयि । २ । मदः । होयि ।

* ऋ० वे० ६, ८, १५, २ ।

† ‘धिया वृद्धा’-इति वि० ।

२। ^{१२ १२ १२ १ १ १ १ १} श्रीहो श्रीहोवा २३४५ ङाउ ॥ (१) ^{१ २ २ २ १} सन्देवैः शोभतेवृ

षा। ^{१ १ २ २} कविर्योनावधिप्रियाः । ^{२ २ २} पवमानाः । ^० षट् २३४ ।

^{१ २ २} हाहोयि । ^{१ २} भियाः । होयि । होयि । भिय । होभि ।

२। ^{१ २ १ २ १ २} भियः । ^{१ १ १ १} होयि । २। श्रीहो श्रीहोवा २३४५ ङाउ ॥ (२)

^{१ २ २ १} पवमाना रधियाहिताः । ^{१ १ २} अभियोनिङ्गनिक्रदात् । ^{२ १} धर्म

^{२ ०} णावा । ^{१ २ १} युमा २ ३ ४ । ^{१ २} हाहोयि । ^{१ २} रुहाः । होयि ।

^{१ २ १ २ १ २} होयि । ^{१ १ १ १} रुह । होयि । २। श्रीहो श्रीहोवा २ ३ ४ ५

ङाउ । वा(३) ॥ ८ * ॥ [१]

॥ सत्रासाहोयम् ॥ ^{३ २} पवा ३४ । ^२ स्वदत्तसाधनः । ^५ श्री

^५ ह्वा । ^{१ २ २ २ १} देवेभ्यः पीतये हा ररायि । ^१ मा २ ३ ४ । ^१ ज्यो २ ३ ४ ५ ।

^{१ २ १ २ १ २} यवौ ३ ४ ५ । ^{१ ५ ५} वाहा ३ ४ ५ यि । ^{३ १} मा २ ३ ४ ५ दो ३ ४ ५ यि ॥ (१) सन्दे

^{२ २ २ २} ३४ । ^{५ ५} वैः शोभतेवृषा । ^{१ २ २} श्रीह्वा । ^{१ २ २} कविर्योनावधिप्रा २

* क० मा० १ प्र० १ ख० ८ षा० ।

^१याः । ^१पा^२र^३वा । ^२मा^१र^२३नाः । ^१अ^२दौ^३र^४हो । ^१वा^२हा^३४४३
^१यि । ^१भा^२र^३४यो^५द्वा^६यि ॥ (२) ^१प^२वा^३३४ । ^१मा^२न^३धि^४या^५हि
^१तः । ^१ओ^२ई^३वा । ^१अ^२भि^३यो^४नि^५क^६नि^७क्रा^८२दा^९त् । ^१धा^२र^३र्मा ।
^१णा^२र^३३वा । ^१यु^२मौ^३३हो । ^१वा^२हा^३४४३यि । ^१रू^२३४^३हो^४ई^५हा
^१यि(३) ॥ ८ * ॥ [२]

^१॥ त्वा^२ष्ट्री^३सा^४म ॥ ^१प^२व^३स्व^४दा । ^१क्ष^२सा^३र^४धा^५ना^६२ः । ^१दा
^१यि^२वे^३भ्यः^४पी । ^१त^२या^३यि^४हा^५श^६रा^७२यि । ^१म^२रू^३हो^४र^५३वा । ^१य^२वे
^१म^२दा^३३श^४वा^५र^६३ ॥ (१) ^१स^२न्^३दे^४वैः^५शो । ^१भ^२ता^३२यि^४वा^५र्षा^६२ ।
^१का^२वि^३र्यो^४नौ । ^१अ^२धा^३यि^४प्रा^५श्या^६२ः । ^१प^२व^३मा^४र^५३नाः । ^१अ^२दा
^१भि^२या^३३श^४वा^५र^६३ ॥ (२) ^१प^२व^३मा^४ना । ^१धि^२या^३२हा^४यि^५ता^६२ः ।
^१आ^२भि^३यो^४नि^५म् । ^१क^२ना^३यि^४क्रा^५श^६दा^७२त् । ^१ध^२र्मा^३णा^४र^५३ वा ।
^१यु^२मा^३रू^४हा^५३श^६वा^७र^८३ । ^१वृ^२धे^३१(३) ॥ १ † ॥ [३] १०

* ऊ० गा० १५प्र० १७० दशा० ।

† ऊ० गा० १६प्र० २७० १७० ।

अथ प्रगाथरूपे द्वितीयसूक्ते—

प्रथमा ।

१ १ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तवाहसोमरारणसख्यइन्दोदिवेदिवे ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ ३ ३ ३ ३ १ २
पुरुषिबभ्रोनिचरन्तिमामवपरिधीरतिताइहि ॥ १* ॥

हे “इन्दो” स्यन्दमान-सोम ! “तव” “सख्ये” सखि-कर्मणि
“अहं” “दिवेदिवे” अन्वहं “रारण” रमे [रणेर्लिटि उत्तमे
बलि रूपम्] । हे “बभ्रो” बभ्रुवर्ण-सोम “पुरुषि” बह्वनि
रक्षांसि “मां” तव सख्ये स्थितं “नि अ व चरन्ति” नीचीनं
चरन्ति बाधन्ते । ये मां बाधन्ते तान् “परिधीन्” “अति इहि”
अतीत्य गच्छ जहीति यावत् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तवाहन्नक्तमुतसोमतेदिवादुहानोवभ्रजधनि ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
घृणातपन्तमतिसूर्यपरःशकुनाइवपग्निम ॥ २ † ॥ ११

हे “बभ्रो” बभ्रुवर्ण-सोम ! “उत” अपिच “नक्तम” “उत”
अपिच “दिवा” अहोरात्रयोः “सख्याय” सख्यार्थं ‡ “तव”

* अ० आ० ६, १, २, ६ (२भा० ८१३०) = अ० वे० ७, ५, १५, ४ ।

† अ० वे० ७, ५, १५, ५ ।

‡ सख्यायिति अन्वेदीयपाठसवस्यैवं व्याख्यातं बल तः सामवेदीय-पाठस्य
“दुहानः”—इति ।

“उधनि” समीपे * “अहं” रमे—इति शेषः । “ते” वयं
 “ष्टया” दोष्या “तपन्त” ज्वलन्तं “परः” परस्थानस्थितं “सूर्य”
 तदात्मकं त्वाम् † “अति पत्तिम” तत्र स्थितं त्वां प्राप्तमतिपतेम ।
 कथमिव ? शकुनाइव यथा सुपर्णादयः पक्षिणः सूर्यमति-
 गच्छन्ति तद्वत् ‡ [पत्त्वगतौ, अस्माच्छान्दसो लिटि “तनि-
 पत्योश्छन्दसि (६, ४, ८८)”—इत्युपधालोपः ॥

“दुहानः”—“सख्याय”—इति पाठो ॥ ९ ॥ ११

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 ॥ आष्टादशोत्तरम् ॥ तवाह सोमरारणयेयादौ ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
 होवा । सख्यइन्दोदिवे । दायिवे २३ । ऐयार३त् ।
 और३होवा । पुरुषिबभ्रोनिचरन्तिमाम् । आवार३ ।
 ऐयार३त् । और३होवा । परिधीरतितान् । आयि
 चार३यि । ऐयार३त् । और३होवा३४३ ॥ (१) परिधी
 रतितान् इहिऐयादौ । होवा । परिधीरतितान् ।

० ‘उधनि—दशापवित्रान् द्रोणकच्छमे’—इति वि० ।
 † ‘परःसूर्यम्—सूर्यादपि परतः’—इति वि० ।
 ‡ ‘एतदुक्तं भवति—सख्ये वयं स्थिताः पुरुषि यजमानकुलानि त्वा सुपर्णारामः,
 एव सुपर्णरमाणाः शकुनारव पत्तिम’—इति वि० ।

^१आयिहा^२श्चि । ^{१२}ऐया^२श्चत् । ^१औ^२श्चोवा । ^{१२२१}तवाच्चन
^{२१२२२}क्तमुत्सोमते । ^१दायिवा^२श्च । ^{१२}ऐया^२श्चत् । ^१औ^२श्चो
^२वा । ^{२१२२२}दुहानोबभ्रज । ^१धानी^२श्च । ^{१२}ऐया^२श्चत् । ^१औ^२श्च
^{२२}चोवा^३श्च ॥ (२) ^{२२१२२१२२१२२१२१२}दुहानोबभ्रजधनिऐयादौ । ^१चो^२श्च वा ।
^{२१२२२}दुहानोबभ्रज । ^१धानी^२श्च । ^{१२}ऐया^२श्चत् । ^१औ^२श्चोवा ।
^{१२२}घृणातपन्तमतिह्रियम् । ^१पारा^२श्च । ^{१२}ऐया^२श्चत् । ^१औ
^{२२}श्चोवा । ^{१२२}शकुनाइवप । ^१प्तायिमा^२श्च । ^{१२}ऐया^२श्चत् ।
^१औ^२श्चोवा^३श्च । ^१औ^२श्च^४पुई । डा ॥ ८ * ॥ [१]

^{२२}॥ आभीश्वोत्तरम् ॥ ^२तवाह^२सोमरारण । ^२ए । स
^{२२१२२}ख्यइन्दोश्चदायिवेश्चिवायि । ^२पूर^३श्च । ^{२२२}हाश्च । ^१णि
^२बधोनिचरन्तायिमाश्चवा । ^२पा^३श्चरी । ^२सा^३श्च ।
^१धायि^२रतितो^२श्चवा । ^२आप्रयि^३चो^३श्चयि ॥ (१) परिधी^२

* ऊ० मा० २प्र० २ख० २घा० ।

रा३४ । औहोप्रतिताण्डहायि । परारयिधोएरा३४ ।

औहोप्रतिताण्डहायि । तवारहना३४ । औहोपुक्तमु

तसो । ओ । मारता२३४ औहोवा । दौर३४वा । ज

र३४पा । जर३४पा । दुहानोवार३ । भारजर३४ औ

होवा । धार३४नी ॥ (२) दुहारनोवा३४ । औहोपुत्र

जधनायि । दुहारनोवा३४ । औहोपुत्रजधनायि । घृ

णारतपा३४ । औहोपुन्तमतिसू । ओ । रारया२३४

औहोवा । पार३४राः । जर३४पा । जर३४पा । ग्रकु

नाआ२३यि । वारपा२३४ औहोवा । प्री२३४

मा(३) ॥ ११ * ॥ [३]

॥ अभीवर्त्तम् ॥ परारयिधा३यिएराऽतिताण्डहोवा ।

परिधीए । तिताण्डाशयिहा२यि । तावाहना३२३४ ।

० क० मा० २ प्र० २ ख० ११ पा० ।

१२२ ३२ ४२ ५ १ १२ २
 नोवा३४औहोवा । भ्रजधनाऽरयि । द्वा३१उवा२३ । ज

५ २२ ४ ५२ ४ ५ १ २ १
 ३४पा । घृणारतपा । औहोवाहायि । तामतिसू ।

२ १२ २ ५ ३२ ४२
 रियंपार । द्वा३१उवा २३ । ज३४पा । शकू३नाच ।

५२ ४ ५ ३२ ४ १ १ २ २ १
 औहोवाहायि । वपा३प्रा५यिमा६पुई । जर३४पु(३) ॥

॥ १० * ॥ [५]

५ २ ४ ५ ४२ ५ १
 ॥ जनित्राद्यम् ॥ परिधा३यि०रातिता०इहायि । ऊ

१ १ २ २ १२ १
 वेहो०रयि । परिधी०रतिता०आ३यिहा०रयि । तवाहज

२ २ ३ ५ १ २ १ २
 क्तमु०तसो० । मतायिदा२३४यिवा । दुहा३होयि । नो

२ १ २ १२ ५ ५२ २ १ १ १
 वा३हो । भ्रज । धारना२३४औहोवा । जनित्रा२३

१ २
 २३४पुम्(२) ॥ १४ † ॥ [६]

१ २ २ २ २ २ २ १
 ॥ समन्तम् ॥ तवाह०सोमरारणा । सख्यइन्दोऽदि

१ २ २ १ २ १
 वेदिवायि । पुरुणा२३यिवा । भ्रोनिचर । तिमामा

* क० मा० टप० १५० १८८।

† क० मा० टप० २५० १४८।

^१वा । ^{३२ २}औहो३४वाहायि । ^{३२ २}प । ^१रायिधा२३यि२रा३ ।
^{१ २}होवा३हायि । ^{१२}तिता२३रा२यिहा३४३यि ॥ (१) ^१परिधी२
^{२ १२ २ १}रतिता२इहायि । ^२परिधी२रा३तिता२इहायि । ^{२ १२}तवा
^२हा२इहा । ^{१ २ २}क्तामुतसो । ^१मतायिदायिवा । ^{३२ २}औहो३४
^{३२ २}वाहायि । ^१दु । ^२दानो२३वा३ । ^{१ २ २}होवा३हा । ^{१२}धजधा
^२र३ना३४३यि ॥ (२) ^{२ २ १२ २ १२ १}दुहानोवधजधनायि । ^{२ २}दुहानोवा३
^{२ १२}धजधनायि । ^२घृणाता२३पा । ^{१ २ २}तामतिष्ठ । ^१रियाम्या
^१रा । ^{३२ २}औहो३४वाहायि । ^{३२ २}श । ^१कूना२३वा३यि । ^१हो
^{२ २}वा३हायि । ^१वपप्रा२३यिमा३४३ । ^१ओ२३४५ई । ^१ओ२३
 ४५ई । डा(३) ॥ १ * ॥ [७]

^{३ २}॥ यौधाजयम् ॥ ^{२ ४५}तवा३१ । ^{५ १}हा३सो । ^१म । ^१रा
^{३ ५ १ २}रा२३४पा । ^१साख्या३यि । ^{३ २}इन्दो२ । ^{३ ५}दिवा३ ४ ५ बि ।

* ऊ० मा० ११प्र० २अ० १सा० ।

दी२३४वे । पु० णिवा । भो । निचरार । तिमा३४पुम् ।

आ२३४वा । परा२यि । धायि०रार । तिना०३४पु ।

ई२३४ही ॥ (१) परा३शयि । धा३यि०र । ति । ता०३

आ२३४यि०चायि । पारी३ । धी०रार । तिता०३४पु ।

ई२३४ही । तवा०हना । क्तम् । उत्तसोर । मता३४

पुयि । दी२३४वा । दुहा२ । नोवार । भज३४पु ।

भार३४नी ॥ (२) दुवा३श । नो३व । भो । जधा२३४

नायि । दुहा३ । नोवार । भज३४पु । धार३४नी ।

घुणा०तपा । तम् । अतिसूर । रिया३४पुम् । पा२३

धराः । शकू२ । ना०आ२यि । वपा३४पु । ग्री२३४

मा (३) ॥ २ * ॥ [८]

॥ पौरुहन्मनम् ॥ तवा०हा३०सोमरारणा । साख्य

इन्दो । दिवायिदा१यिवा२रयि । दायिवा२रयिपू३रुणि
 व । भो । निचरा३ । निचरा३ । तायिमामार३४वा ।
 पारिधी५रा । तायिता५आर३४यिहायि । तिता५पूइ
 हायि ॥(१) परिधा३यि५रातिता५इहायि । पारिधी५
 रातिता५आ१यिहा२रयि । आयिहा२रयि । तावाहञ्ज ।
 क्ताम् । उतसो३ । उतसो३ । मातायिदार३४यिवा ।
 दूहानोबा । भ्रजधा२३४नायि । भ्रज पू धनायि ॥२)
 दुहानो३वभ्रजधनायि । दूहानोव । भ्रजधा१ना२रयि ।
 धाना२रयि । घार्णातप । ताम । अतिसू३ । अतिसू
 ३ । रायम्यार३४राः । शाकुनाआयि । वापप्नार३४यि
 मा । वपापूप्तिमा । होपूई । डा(३) ॥ १५ # ॥ [८]
 ॥ द्वैगतम् ॥ तवाहा३५सीमरारणा । साख्यइन्दो ।

१ २ २ ५ २ १२ २ २ ४
 रार॑ । तिमा॒श्मावा॑ । पु॒रु॒षि॒ब॒धो॒नि॒च॒र॑ । तिमा॒श्मा
 ५ १ २२ १ २ २ १ ५
 वा । पा॒रि॒धौ॒न् । आ । औ॒श्हो॑ । ति॒तो॒र॑ ३ ४ वा ।
 ४ ५ ५ ४ ५ ४ २ ५
 आ॒पृ॒थि॒क्षो॑ई॒द्यायि॑ ॥ (१) परि॒धा॒श्यि॒र॒ति॒ता॑ ३ ४ ५ ४ २ ५
 १ २ ३ २ ४ ५ २ १ ५
 पा॒री॒र॑ । धौ॒र॒ति॒ता॑ ३ ४ । आ॒यि॒द्यायि॑ । तवा॒ह॒न्न
 १ २ ४ ५ २ १ २ २
 क्त॒मु॒ता॒श्श॒सो॒र॑ । म॒ता॒श्यि॒दा॒यि॒वा॑ । तवा॒ह॒न्न॒क्त॒मु॒त॒सो॑ ।
 २ १ ४ ५ २ २ २ १ २ २ १
 म॒ता॒श्यि॒दा॒यि॒वा॑ । दू॒हानः॑ । वा । औ॒श्हो॑ । ध॒क्षो
 ५ ५ ५ ५ २ २ २ ४ ५ ४ २ ५
 र३४॒वा । धा॒पु॒नो॑ई॒द्यायि॑ ॥ (२) दु॒हानो॑श्ब॒भ्र॒ज॒ध॒ना॒यि॑ ।
 १ २ २ २ २ ४ ५ २ २ २
 दू॒ह॒र॑ । नो॒ब॒भ्र॒ज॑ । धा॒ना॒यि॑ । घृ॒णा॒त॒प॒न्ति॒म॒ता॒र॑
 १ २ २ ४ ५ २ २ २ २ ४ ५
 यि॒सू॒र॑ । रि॒या॒श्पा॒राः॑ । घृ॒णा॒त॒प॒न्ति॒सू॑ । रि॒या॒श्पा॒राः॑ ।
 १ २ २ १ २ १ १ ५ ४
 शा॒कु॒नाः॑ । आ । औ॒श्हो॑ । व॒पो॒र॑ ३ ४ वा । प्रा॒पृ॒थि॒मो
 ५
 ई॒द्यायि॑ (३) ॥ १७ ॥ [११]

३ ४ ३ ४ ५ ८ २
॥ द्विनिधनमायास्यम् ॥ तवाहोसोमरारण । ए३ ।

२ ४ १ २ १ ३ २
शौहोप्रवाऽऽ । साख्याइयि । इन्दो३ । दिवा३४५यि ।

१ १ १ १ १ १ २ २ १ २ १
दाइयिवार३४५यि । पूहणिवा । भोनिचरा । तायि

१ १ १ ४ ५ २ १ २ १
माइषा । शौहो३ । आ३४वा । पराशौ ३ हो ।

१ ३ २ १ १ १ १ १
धायि३रारं । तिता३४५ । आइयि३४५यि ॥(१)

४ ३ ४ ४ ३ ४ ५ २ १ ४ १ १
परिधी३रतितान्दृदि । ए३ । शौहोप्रवाऽऽ । पारी

३ १ ३ २ १ १ १ १ १
३ । धी३रारं । तिता३४५ । आइयि३४५यि ।

१ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १
तावाहना । क्तामुतसो । माताइषा । शौहो३ ।

५ १ १ १ २ १ १ ३ २ २
दी३४वा । दुहाश्रीहो । नोवा३ । अज ३ ४ ५ ।

१ १ १ १ १ १ ४ २ ३ ४ ४ ५ १ १
धा३ना३४५यि ॥(२) दुहानोवभ्रजधनि । ए३ । श्री३

४ १ २ १ १ १ ३ २ १ १
होप्रवाऽऽ । दूहा३ । नोवा३ । अज३४५यि । धा

२ १ १ ३ १ १ १ १ १
र्णातपा । तामतिसू । रायाइषा । शौहो३ । पा
(६७)

५३० सामवेदसंहिता । [३प्र०१अ०११सू०१,२ ।

^५ २३४राः । ^{१ १ १ १} शकू^१ञ्चौ^१इ^१हो । ^१ ना^१आ^१र^१यि । ^{३२} वपा^१३४५ । ^२ प्रा

^{१ १ १ १ १} इयिमा^१२३४५ इ ॥ १८ * ॥ [१२]

^{२ १} ॥ पु^१श्नि ॥ ^{४२ ३ ५} तवा^१हा^१२३^१सो^१म^१रा^१रा^१ण^१हा^१उ । ^{१ १ १२} सख्य^१इ^१न्दो

^{१२} दिवे^१दिवे । ^{१ १} पु^१रु^१णा^१श^१यि^१बा^१२३ । ^{१२ २ १५ २} हो^१वा^१इ^१हा । ^१ भो^१नि^१च^१र । ^१ ति

^{१ २} मा^१मा^१श^१वा^१२३ । ^{१ २ १} हो^१वा^१इ^१हा^१यि । ^{१ २} परा^१यि^१धा^१श^१यि^१रा^१२३ ।

^{१ १ २} हो^१वा^१इ^१हा^१यि । ^{१ २ १} ता^१यि^१ता^१इ^१हि । ^{१ २} इ^१डा^१२^१भा^१इ^१४३ । ^१ ओ

२३४५ई । डा(१) ॥ १ † ॥ [१३]

^{१ १ १ १ १२ २} ॥ अ^१र्क^१पु^१ष्या^१द्य^१म् ॥ ^१ तवा^१ह^१सो^१म^१रा^१रा^१ण । ^१ ऊ^१वे^१२३ ।

^{१ १ १२ १२ १२ १} सख्य^१इ^१न्दो^१दिवे^१दिवे । ^१ ऊ^१वे^१२३ । ^{१ १२ १२ १ २} पु^१रु^१णि^१ब^१भो^१नि^१च^१र^१न्ति

^{१२ २} मा^१म^१व । ^१ ऊ^१वे^१२३ । ^{२ १२ १ १२ १} परि^१धी^१र^१ति^१ता^१इ^१हि । ^१ ऊ^१वे^१२३ ॥ (१)

^{२ १२ १ १२ १} परि^१धी^१र^१ति^१ता^१इ^१हि । ^१ ऊ^१वे^१२३ । ^{२ १२ १ १२ १} परि^१धी^१र^१ति^१ता^१इ^१हि

^१ हि । ^{१ १२ १ १ १२ १ १२ १} ऊ^१वे^१२३ । ^१ तवा^१ह^१अ^१क्त^१मु^१त^१सो^१म^१ते^१दि^१वा । ^१ ऊ^१वे^१२३ ।

* क० मा० १६प्र० १च० १८सा० । † क० मा० १८प्र० १च० १सा० ।

^{१ २ १२ २ १२२} १ ^{१ २ १२ २ १२२}
 दुहानोबभ्रजधनि । ऊवेर३ ॥(२) दुहानोबभ्रजधनि ।

^१ ^{२ २ १२ २ १२२} ^१ ^{२ १२ २ १२२}
 ऊवेर३ । दुहानोबभ्रजधनि । ऊवेर३ । घृणातपन्तमति

^{१२ २} ^१ ^{२ १२ २} ^१
 सूर्यम्यरः । ऊवेर३ । शकुनाइवपन्निम । ऊवेर३ ।

^१ ^{१ २ २} ^१ ^{५ २ २} ^{२ १२}
 ऊवेर३ । होवा३हा३ । हा३४ । औहोवा । अर्की

^{२ २} ^{१२ ३} ^{१ १ १ १}
 देवाना२म् । परमेवियो२मा२३४५न्(३) ॥ १४ * ॥[१४]

^{१ २ १} ^२ ^{१२}
 ॥ बार्चदुक्थयम् ॥ तवाह॒सोम । रा॒रणा । सख्य

^{२ २ १२} ^२ ^{१ २} ^{१ ०}
 इन्दोदिवेदार३यिवायि । पूरूशणायिवा२ । भोनिचरा

^{१२} ^२ ^{१२}
 ३ । तिमाववा । परिधार३यि॒रा । तिता॒षार३यि

^१ ^{२ १२ २} ^१
 हा३४३यि ॥(१) परिधी॒रति । ता॒र॒इहायि । परि

^२ ^{२ १२} ^२ ^{१ २} ^{१ ०}
 धी॒रतिता॒आ॒३यिहायि । तावाश॒हान्ना॒२ । क्तामु

^{१२} ^२ ^२ ^{१२} ^१
 तासो॒२ । मतेदिबा । दुहानो॒र३बा । भ्रजधा॒र३ना

^{२ २ १२ २} ^१ ^{२ २}
 ३४३यि ॥(२) दुहानोबभ्रो । ऊ॒३धनायि । दुहानोब

१ १ ३ ५ ६ १ २ ३ ४
२३ आयि । वप । प्रारयिमार३४ औहोवा । विदावसू

१ १ १ १
२३४ पू (३) ॥ १६ * ॥ [१६] ११

अथ तृतीय-तृचे—

प्रथमा ।

१ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११
पुनानो अक्रमीदभिविश्वामृधोविचर्षणिः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
शुभ्रान्तिविप्रन्धीतिभिः ॥ १ * ॥

“पुनानः” पूयमानः “विचर्षणिः” विद्रष्टा सोमः “विश्वामृधो”
सर्वान् “वृधः” द्विसन्तान् शत्रून् “अभि अक्रमीत्” अतिक्रान्त-
वान्, तं “विप्र” मेधाविनं “धीतिभिः” कर्मभिरभिषवादिभिः
स्तुतिभिर्वा “शुभ्रान्ति” दीपयन्ति अलङ्कुर्वन्ति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
आयोनिमरुणोरुहङ्गमदिन्द्रोवृषासुतम ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
ध्रुवेसदसिसीदतु ॥ २ * ॥

अयम् “अरुणः” अरुणवर्णः सोमः “योनिं” स्थानं द्रोण-
कलशम् “आरुहत्” आरोहति, ततो “वृषा” कामानां वर्षकः

० क० मा० २० अ० १ अ० १६ सा० ।

† क० मा० ६, १, १, २ (१ मा० ४४ पू०) = क० वे० ६, ८, १०, १ ।

‡ क० वे० ६, ८, १०, १ ।

“इन्द्रः” “सुतम्” अभिषुतं सोमं “गमद्” मच्छति, गत्वा “ध्रुवे सदसि” स्थिरे स्थाने द्युलोकस्थे “सोदति” * निवसति ॥

“इन्द्रोवृषासुतम्”-“इन्द्रं वृषासुतः”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

^{१ १ ३ ३ १ २ ३ १ १} नूनोरयिम्नाहामिन्दोस्रभ्यस्सोमविश्वतः ।

^{१ १ ३ १ २} आपवस्वसहस्रिणम् ॥ ३ ँ ॥ १२

हे “सोम !” अभिषुतस्त्वं हे “इन्द्रा !” “नः” अस्मभ्यम् “नू” क्षिप्रं “मह्नां” महान्तं “सहस्रिणम्” † असङ्गतं “रयिं” धनं “विश्वतः” “आ पवस्व” सर्वतः परिस्रव ॥ ३ ॥ १२

॥ सत्रासाक्षीयम् ॥ ^{३ २} पुना ३४ । ^{२ २} नोचक्रमीदभि ।

^{५ ५ १ २ २} ओद्वा । विश्वामृधोविचर्षारणायिः । ^१ श्रुर्भा । ता

^२ रशियवी । ^{१ ५ १२ ३२ १} प्रन्थीश्हो । वाद्वाश्शयि । ^१ तारश्शयिमोद्

^५ हायि ॥ (१) ^{३२ १} आयोश्श । ^२ निमरुणोरुहत् । ^{५ ५ १} ओद्वा । गम

^{२ २ १ ०} दिन्द्रोवृषासूरताम् । ^१ ध्रुर्वे । ^१ सारश्दा । ^{१ ५} सिंसौ ३

* “सोदति”—इति ऋग्वेदीय पाठः, मूलपाठसु “सोदतु”—इति ।

† ऋ० वे० ६, ८, १०, ३ ।

‡ ‘सहस्रिणं -सहस्रसंज्ञितम्’—इति वि० ।

१८ १२ १ ५ १२ १
 हो । वाहा३४३यि । दा२३४तो६हायि ॥ (२) नूनो३४ ।

३४ । रयिन्माहामिन्द । ओ६वा । अस्मभ्य० सोमविश्वा

१ १ १ १ १ १ १
 रताः । आ२रपा । वा२३खा । सहौ३हो । वाहा३

३४यि । सार३४यिणो६हायि (३) ॥ १२ • ॥ [१]

१ ०२ ३ १ ५ १
 ॥ यामम् ॥ पुनानोआ२ । क्रमोदा२३४भी । वि

२ १ १ ५ १
 श्वामृधोर । विचर्षा२३४णायिः । शुभ्रतिवार३यि । प्र

२ ४ १ ० ३ १ १
 न्धा३यितापुयिभा६५६यिः ॥ (१) आयोनिमार । रुणो६

५ १ ३ ३ ५ १ १
 र३४हात् । गमदिन्द्रोर । वृषासूर३४ताम् । ध्रुवेस

२ ४ १ ०
 दा२३ । सिसा३यिदापुता६५६उ ॥ (२) नूनोरया३यि

१ १ १ ५ १ ३ १ १ १
 म् । महामा२३४यिन्दो । अस्मभ्य० सोर । मविश्वा२३

५ १ १ २ ४
 ४ ताः । आपवखा २ ३ । सहा ३ स्या ५ यि णा ६ ५

६ म् (३) ॥ ११ ॥ [२]

४ २ १२ ४ १२ ४ ४ २ ४
 ॥ यामोत्तरम् ॥ पुनानोअक्रमीदभि । ओहाओ
 ५ ३ ४२ २ ३ ४ ५ ३२ २ ४ ५ २ १
 हा । विश्वामृधोविचर्षणिः । ओहाओहा । शुभ्र
 १ १ १ ४ २ ४२
 तारयिवि । प्रन्धाओयितापुयिभाइपुईयिः ॥ (१) आयो
 ३ ४ १२ ४ ५ ३२ १ ४ ५ ३ ४ ३ ४२ ३२ ४ ५
 निमरुणोरुद्धत् । ओहाओहा । गमदिद्रोवृषासुतम् ।
 ३२ १ ४ ५ २ १२ १ ३ १ ४
 ओहाओहा । ध्रुवेसारइदे । सिसाओयिदापुताइपु
 ३२ ४२ ३ ४ ३२ ४ ५ ३२ २ ४ ५ १
 ईउ ॥ (२) नूनोरयिमहामिन्द । ओहाओहा । अस्म
 २ ३ ४ ५ ३२ १ ४ ५ ३२ १ १
 भ्यसामविश्वतः । ओहाओहा । आपावा २ ३ स्व ।
 १ १ ४
 सहाइसापुयिणाईपुईम् ॥ १२ * ॥ [३]

१२ २ १ १ ३
 ॥ गौराङ्गिरसस्य साम ॥ आहायिइइवारयि । ऊव
 १ २ २ ४ ३२ ३ ५ १ २ ३ ५
 ए । पुनानोआइक्राओमीदभि । विश्वामृधोविचर्षणिः ।
 १ ३ २ ४ २ ४
 शुभ्रतिवि । प्रन्धाओयितापुयिभाइपुईयिः ॥ (१) आयो
 ४ २ २ ३ ५ १ ४ ३२ ३ ५ २ २
 निमाइरुणोरुद्धत् । गमदिन्द्रोवृषासुतम् । ध्रुवे

* अ० मा० १३ प्र० १ अ० १२ पा० ।

सद । ^{३ २ ४}सिसारयिदापूताइइउ ॥२) ^{१२२ ४}नूनोरयाश्रिमाइ

^{२२ ३ ५२ ४ २३५ २२ २}हामिन्दो । असमभ्यसोइमाइविश्रतः । ओचोयि । इ

^{१ २२२ २ २२ ४}श्वारश्रि । ऊवण । आपवस्व । सहाइसाप्रियिणाइ ५

ई म्(३) ॥ १३ * ॥ [४] १२

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य पञ्चमस्याध्यायस्य
चतुर्थं खण्डः† ॥ ४ ॥

अथ पञ्चम-खण्डेः प्रथमल्लेखे—
प्रथमा ।

^{२ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २}पिबासोममिन्द्रमन्दतुत्वायन्तेसुषावर्च्यश्वाद्रिः ।

^{२ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ ३}सोतुर्बाहुभ्यासुयतो नार्वा ॥ १ ॥

हे “इन्द्र !” “सोमं” “पिब”, स सोमः “त्वा” त्वाम्
“मन्दतु” मादयत, हे “हर्ष्यस्व” हरिसञ्ज्ञकाश्ववन् ! इन्द्र !

* क० ब्रा० २३ प्र० १० (२३ पा०) ।

† उक्तो माध्यन्दिनः पवमानः—इति वि० ।

‡ ‘इदावौ पृष्ठान्बुध्यन्ते विराजं पृष्ठं भवति । अवाग्निमन्वन् ॥’—इति वि० ।

गू ब० आ० ५, १, १, ८ (१भा० ८(४ प्र०) = ० ५, ४, ५, १ ।

सम्बन्धिनीं वाचं “सु आ बोध” सुष्ठु अभिबुध्यस्व किञ्च “इमा”
इमानि “ब्रह्म” ब्रह्माणि हवीरूपाख्यत्रानि * “सधमादे”
यन्ने “जुषस्व” सेवस्व ॥ ३ ॥ १३

॥ दैर्घतमसम् ॥ ^१हाउपिवा । ^१सोममिन्द्र । ^१मा ।

^१दत्त्वा । ^१यन्तेसुषाबहरिया । ^१आशद्रीः । ^१आद्रीः ।

^१सोतुर्बाहुभ्याम् । ^१सुयताः । ^१सुयताः । ^१नार्वारः ३

^५४औहोवा ॥ (१) ^१हाउयास्तायि । ^१मादोयुजियः । ^१चा ।

^१रुरस्तायि । ^१रुरस्तायि । ^१येनवृत्राणिहर्यश्वा । ^१हाश

^१एसायि । ^१हाएसायि । ^१सत्वामिन्द्रा । ^१प्रभूवसाः

^१उ । ^१भूवसाउ । ^१ममारत्तूरः ३ ४औहोवा ॥ (२) ^१हाउबो

^१धा । ^१सूमेमघवन् । ^१वा । ^१चमेमाः ३म् । ^१चमेमाम् ।

^१यान्तेवसिष्ठअर्चतिप्रा । ^१शा १ स्ता २ यिम । ^१शास्ता

* ‘अथवा ब्रह्माणि चैवियस्यचक्षानि—इति वि० ।

^{१ २} रेयिम । ^{२ २} इमाब्रह्मा । ^{१ २ २} सधमादाश्यि । धमादाश्यिः ।

^१ जुषा^१स्वा^२श्श^३श्चौ^४होवा(३) ॥ १ * ॥ [१]

^{१ २} ॥ मरायम् ॥ ^{२ २} हाउहाउहाउ । ^{१ २ २ १} पायिवा । सीमाम् ।

^२ इन्द्र । ^{२ २} मन्दतुवा । ^{१ २} त्वा । ^१ त्वा । ^{१ २} यान्तायि । ^१ सुषा ।

^{१ २} वदर्यश्चाद्रिः । ^{१ २} द्विः । ^{२ २} द्विः । ^{२ २} सोढः । ^{२ २} बाह्व । ^{२ २} भ्याश्

^{२ २ २} सुयतो नार्वा । ^२ र्वा । ^२ र्वा ॥ (१) ^{१ २} यास्तायि । ^१ मदी । ^१ यु

^{१ २} जियश्चारुरस्ति । ^{१ २} स्ति । ^{१ २} स्ति । ^१ यायिना । ^१ वृत्रा । ^१ णि

^१ द्यश्चहृत्सि । ^{१ २} सि । ^{१ २} सि । ^{१ २} सात्वाम् । ^{१ २} इन्द्रा । ^{२ २} भूप

^२ वसोममत्तु । ^{१ २} तु तु ॥ (२) ^१ बोधा । ^{२ २} सुमायि । ^{२ २} मघवन् ।

^{२ २ २} वाचमेमाम् । ^२ माम् । ^२ माम् । ^{१ २} यान्तायि । ^१ वसायि ।

^{२ २} षोषश्चतिप्रशस्तिम् । ^{१ २} स्तिम् । ^{१ २} स्तिम् । ^{१ २} अयिमा । ^२ ब्र

^१ ह्मा । ^{२ २ २} सधमा । ^{२ २} देजुषस्व । ^{२ २} स्व । ^{२ २} स्व(३) ॥ १ * ॥ [२] १३

* ऊ० गा० २१ प्र० २ ऋ० १ षा० ।

† ऊ० गा० २१ प्र० २ ऋ० १ षा० ।

अथ द्वितीयदृष्टे—*प्रथमा ।

२ ३ १२ ३ १ २ ३ १ २
विश्वःपृतना अभिभूतरन्नरः

३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
सजृम्भतक्षरिन्द्रञ्जनुश्चराजसे ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १
क्रत्वेष्वरेस्थेमन्यामुरीमुतोय

२ ३ १ २ ३ १ २
मोजिष्ठन्तरसन्तरस्विनम् ॥ १ ॥

“विश्वः” सर्वाः व्याप्ता वा “पृतनाः” [पृच्छ् व्याख्यमे (तु०, आ०) ; व्याप्रियन्ते इति पृतनाः] सेनाः परस्परं सङ्गताः सत्यः “अभिभूतरम्” [शत्रूणामित्यर्थः] अभिभवितारम् “इन्द्रम्” “तक्षुः” आयुधादिभिः तीक्ष्णीचक्रुः आयुधवन्तम-
क्षवन्तश्च चक्रु रित्यर्थः [यद्वा पृतना इति सङ्ग्राम नाम (निघ० २, १७, १८) ; व्याप्रियन्ते अत्रेति पृतनाः सङ्ख्यामाः, सर्वा-
नेत्र सङ्ग्रामानभिभावुकमिन्द्रं “नरः” नेतारः स्तोतारः अन्योन्यं सङ्गताः स्तुतिभिः तीक्ष्णमकुर्वन्, सुतोऽतिबलवान् भवतीति । यद्वा यष्टारो हविः-प्रदानेन वीर्यवन्तं कुर्वन्तीति]
किञ्च स्तोतारः “राजसे” [राजतेः तुमर्थे असे प्रत्ययः (३, ४, ६)] आत्मनो विराजनार्थं प्रकाशनार्थं सूर्यात्मानमिन्द्रं “जजनुः” जनयामासुः स्तोत्र-शस्त्रैः स्व-यज्ञे प्रादुरभावयन्नि-

* 'वामदेवम् । मैत्रावरुणं साम । विशोकं ब्रह्मसाम'—इति वि० ।

† इ० आ० ४, २, ४, १, (१भा० ७५५४०) = ऋ० वे० ६, २, २७, ५ ।

त्यर्थः । किञ्च “क्रत्वा” ईदृशमिन्द्रम् “आसुरीम्” शत्रूणांमाभि-
मुख्येन मारयितारम् “उग्रम्” उद्गूर्णबलम् अतएव “ओजिष्ठम्”
ओजस्वितमं “तरसं” प्रवृद्धं “तरस्विनं” सङ्ग्रामे शत्रुबधार्थं
वेगवन्तं बलवन्तं वा एवम्भूतमिन्द्रं धनार्थं स्तुवन्ति ॥

“क्रत्वेष्वरेस्थेमनि”-“क्रत्वावरिष्ठंवरे”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २ २ १ ३ ३ १ २ २ ३ २
नेमिन्नमन्तिचक्षसामेषंविप्राअभिस्वरे ।

१ १ २ ३ १ ७ १ १ २ ३ २ ३ १ २ २
सुदीतयोवोअद्रुहोपिकर्णतरस्विनःसमृक्वभिः ॥ २ * ॥

“नेमिम्” [अरान् यथा नेमिर्व्याप्नोति तद्वद्विन्द्रं सर्वं
व्याप्नुते तादृशं] नमनशीलमिन्द्रं “चक्षसा” दर्शनमात्रेणैव
“विप्राः” मेधाविनः † “अभिस्वरे” ‡ ण अभिस्वरेण गीताय
स्तोत्राय इन्द्रविषयं स्तोत्रं कर्तुमित्यर्थः “नमन्ति” नमस्कुर्वन्ति ।
कौदृशम् ? “मेषम्” इन्द्रो मेषोभूत्वा मेधातिथिं स्वर्गमनयत्
तस्मात् मेधातिथेर्मेषभूतमिति यावत् । इदानीं यजमानः
स्तोतृनाह—अपिच हे स्तोतारः ! “सुदीतयः” शोभनदीप्तयः

* ऋ० वे० ६, १, २८, १ ।

† ‘असुषा दृष्टिसूवेण’—इति वि० ।

‡ ‘विप्राः ब्राह्मणाः’—इति वि० ।

॥ ‘अभिस्वरे—अभिस्वरो यज्ञकस्मिन् अभिस्वरे यज्ञे’—इति वि० ।

“अद्भुतः” कस्याप्यद्भोग्धारः “वः” यूयं [छान्दसो वसादेशः]
 “तरस्विनः” कर्मसु स्तान्त्रेषु वा त्वरायुक्ताः सन्तः इन्द्रस्य “कर्णे”
 श्रीच-समीपे “ऋकभिः” अर्चनयुक्तैर्मन्त्रैः • [यद्वा ऋचो बह्वी
 येषु सन्ति तैः स्तोत्रादिभिः] संस्तुतः इन्द्रो यथा युष्मदीयानि
 स्तोत्रादीनि शृणोति तथा सम्यगभिष्टुतेत्यर्थः ॥

“अभिस्वरे”-“अभिस्वरा”-इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ २   १ १ १   १ १   १ १ २
 समुरेभासोअस्वरन्निन्द्रःसोमस्यपीतये ।

१२ ११० ११११११ १   ११ ११ १ २
 स्वःपतिर्यदीवृधेधृतव्रतोच्चोजसासमूतिभिः ॥ ३ ॥ १४

“रेभासः” [रेभृ शब्दे (भ्वा० आ०) शब्दयितारः
 स्तोतारः [यद्वा, “रेभासः” कश्यप-पुत्रा रेभाः एतन्नामका
 ऋषयः] “इन्द्रम् उ” इन्द्रमेव “समस्वरन्” ऋ सम्यगशब्दयन्
 समस्तुवन् । किमर्थम् ? “सोमस्य पीतये” सोमपानाय “यद्”
 यदा “स्वपतिः” स्वर्गस्य पालयिता धनस्य स्वामी वा इन्द्रः
 “वृधे” यजमानादिवर्धनाय भवति, तदा “धृतव्रतः” धृत-कर्मन्द्रः

• ‘ऋकभिः—ऋग्विजुःसामभिः’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ६, १, २८, १ । “यद्दोम्”—इति च ऋ०-पाठः ।

‡ ‘स्वरन्—सामभिर्नायन्ति’—इति वि० ।

“ओजसा” बलेन “जतिभिः” मरुद्भिः पालनैश्च वा सह सह-
च्छते ; स्तुतिभिर्बलं मरुद्भिः पालनैश्चेन्द्रस्य भवतीत्यर्थः* ॥

“समु”-“समोम्”—इति पाठो, “स्वप्तिः”-“स्वर्पतिम्”
—इति च ॥ ३ ॥ १४

॥ वैशोकम् ॥ ^{२ १}विशोहायि । ^{२ २}पुतनापभिभु । ^{२ ३}तरन्न
^१राः । ^{२ १ २}सजूस्ततक्षुरायिन्द्रञ्जजनुः । ^{२ २ १}चराजासोर३४हा
^{२ १ २}यि । ^{२ २ २}क्रत्वौद्योयि । ^२वरौद्योयि । ^{२ ३}स्थिमन्यार३मू३४रीम् ।
^{२ १}उतोहायि । ^{२ १}उग्रमोर३४जी । ^{२ १}ष्टन्तारा३४साम् । ^२हो
^{२ २}यि । ^{२ १}तरा३४ । ^{२ २}स्विनम् । ^{२ २ १}ओद्वा ॥ (१) ^{२ २ १}नेमोहायि ।
^{२ ३ २ १}नाम । ^{२ २ १}तिचक्षसा । ^{२ २}मेषविप्राः । ^२अभिस्वारोर३४हा
^{२ २}यि । ^२सौद्योयि । ^२दौद्योयि । ^२तयोर३४वा । ^२ऋ
^१होहायि । ^{२ १}अपायिकार३४र्णे । ^२तारस्वीर३४नाः । ^२हो
^{२ १}यि । ^{२ १}समु३४ । ^{२ २}क्वभिः । ^{२ २}ओद्वा ॥ (२) ^{२ १}समोहायि ।

* अथ ‘समु उ’—इति पदपूर्वः—इति वि० ।

रायिभा । सोअखरान् । इन्द्र॑सोम । स्यपीतायो२३
 ४ १२ २ १२ १ २ १
 ४हायि । सो॒होयि । वी॒होयि । पतार॑यिर्वा॒२३४दी ।
 २ १ २ १ ५ २ १ ३ ५ २
 वृधो॒हायि । धृत॑ब्रा॒२३४ताः । ह्यि॒योजा॒२३४सा । हो
 १ २ ५ ५ २ ३
 यि । समू३४ । तिभिः । आ॒इवा । आ॒यिदी २ ३ ४
 ५
 वा (३) ॥ १३ * ॥ [१] १४

अथ प्रगाथरूपे तृतीयसूक्ते †—

प्रथमा ।

१ २२ ३ २४ ३ १२ ३ १२
 योराजाचर्षणीनांयातारथेभिरध्रिगुः ।

१ २ १ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
 विश्वासान्तरुतापृतनानाञ्ज्येष्ठयोवृत्रहागृणे ॥ १ ‡ ॥

“यः” इन्द्रः “चर्षणीनां मनुष्याणां “राजा” स्वामी,
 “रथेभिः” रथैः “याता” आगन्ता च, “अध्रिगुः” अष्टतगमनो
 ऽन्यैः, “विश्वासां” “पृतनानां” सेनानां “तरुता” तारकः,
 “यः” च “वृत्रहा” वृत्रं हतवान्, “ज्येष्ठ” गुणैर्ज्यायांसं
 तं महाभागमिन्द्रं “गृणे” स्तौमि ॥ १ ॥

* ऊ० गा० २३ प्र० २ ख० १३ सा० ।

† ‘भरद्वाजस्य पृश्नाख्यायाकं साम’—इति वि० ।

‡ ऊ० षा० ३, २, ४, १ (१ भा० ५६३ ४०) = ऊ० वे० ६, ५, ८, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ १ २ ३ २ २ १ २ ३ २ ३ १ २ २ १ २
इन्द्रन्तुः शुभ्रपुरुहन्मन्त्रवसेयस्यद्विधाविधर्त्तरि ।

१ २ ३ २ ३ २ २ ३ २ ३ १ ३ २
वस्तेनवज्रः प्रतिधायिदर्शनेमहान्देवोनसूर्यः ॥ २ * ॥ १५

हे “पुरुहन्मन्” ऋषे ! त्वं “तम्” “इन्द्र” “शुभ्र” †
हविःप्रदानादिना अलङ्कृत । किमर्थम् ? “भवसे” रक्ष-
णाय वा । एवमात्मा स्वात्मानं सम्बोध्य ब्रवीति—“यस्य”
तव “विधर्त्तरि” विधारके इन्द्रे “द्विधा” ‡ द्वित्वम् अस्ति,
—ओग्यमनौग्यम् [तव शत्रून् हन्तुमुद्यत्वं, तदनुग्रहाय अनुग्रह-
स्तेति द्वैतमस्ति] ; तपोधनं दर्शयति—“दर्शतः” दर्शनीयः
“महान्” प्रभूतः “वज्रः” “देवो न सूर्यः” द्योतमानः सूर्य इव
स्थितः, “वस्तेन” करेण “प्रति धायि” प्रतिनिहतो भवति ॥ ॥

* ऋ० वे० ६, ४, ८, २ ।

† पुरुहन्मन्—पुरुहन्मा नामऋषिः अस्मिन् तृचक्षुषा सञ्ज्ञानं परोक्षत्वं ब्रवीति
—इति वि० ।

‡ ‘शुभ्र—शुभ्रं बलवन्मन्’—इति वि० ।

§ ‘वसुधोति वाक्यभेषः’—इति वि० ।

§ ‘चितः, द्वितः, एकतः—इति ऋषयः ; तेषां मध्ये द्विधाः’—इति वि० ।

॥ ‘वस्तेन वज्रः प्रतिधायि—वस्तेन मन्त्रोच्चारणं वज्रः प्रति धेत् पाने सर्व-
प्राप्तिनां वीथं रसं श्रोत्रितादि पिवने’—इति वि० ।

१ १ २ २ १ २ २ १
 न्दाश्विवारः । होवाश्चायि । नासूरियः । इडा २ ३

१ १
 भाश्च १ । ओरश्च ५ई । डा(३) ॥ १४ * ॥ [१]

५ ४ ४ २ ४ ५ ४ ५ १ २ २
 ॥ अभीवर्त्तम् ॥ योराश्जाश्चर्षणीनोवा । यातार

२ १ २ १ २ २ २ ५ ५ २
 थे । भिराध्वाश्विगूरः । वायिश्चासाश्शरश्चम् । तरुता ।

१ २ २ २ २ १ २ ३ २ १
 पृतानाश्नारम् । ज्येष्ठांयाश्वार । च्छाश् । गारश्च

५ १ २ १ ५ ४ ४ २ ४ ५ ४ ५
 ५ । णारश्च ४ ५ यि ॥ (१) ज्येष्ठाश्चोश्च वृत्रहागुणोवा ।

१ २ २ १ २ १ २
 ज्यायिष्ठयोव । च्छाशगाशर्णाश्चि । आयिन्द्रन्तश्चूश्च

३ ४ ५ २ १ २ १ २
 रश्च । भपुरुश्च । न्नावाश्साश्चि । यस्याद्वाश्विता

१ २ २ १ ३ १ १ १ १ ५ ४ २
 २ । विधाश्च । तारश्च ५ । रारश्च ५ ॥ (२) यस्याश्चाश्चि

४ ५ ४ ५ १ २ २ १ २ १
 ताविधर्त्तरोवा । यास्यद्विता । विधाशर्त्ताराश्चि । चा

२ २ ५ ४ ५ २ १ २ १
 स्तनवाश्शरश्च । ज्ञःप्रतिधा । यिन्द्रार्शाश्च २ः । महा

* ऊ० गा० २प्र० २अ० १४सा० । † “अभीवर्त्तः”—इति च० पु० पाठः ।

२
न्दाश्रियवारः । नमू३ । रा२३४५ । या२३४५ः (३)

॥ ७ * ॥ [२]

४२२ ० ४५ ४ ५ २१
॥ जनित्राद्यम ॥ योराजाश्चर्षणायिनाम । ऊवे

१२२ २ २ १२ २
हो रयि । यातारथेभिराधाश्रियगूरः । विश्वासान्तरु

३ २ ३ ५ १२२ १ २ १
तार । पृतानार३४नाम् । ज्येष्ठाश्चोयि । योवाश्

१ १ २ १ १२ ३ ४ २ २
श्चोयि । योवाश्चो । त्रचा । गारर्णा २ ३ ४ औचो

३२ २ ४५ ४ ५ २१
वा ॥(१) ज्येष्ठयोश्च वृत्रचागृणायि । ऊवेहो रयि ।

१२ २ १ १
ज्येष्ठयोवृत्रचागाश्चोयि । इन्द्रन्तश्चुम्भपुरुहार ।

३ २ ३ ५ १२ १ १ १
गमनावार३४सायि । यस्याश्चोयि । द्विताश्चोयि ।

३ १ १ ५२ २ ५ २४२ ५ ४ ५
विध । ताररार३४ओचोवा ॥(२) यस्यहीशताविधर्त्तरा

१ १ १ २ १ १
यि । ऊवेहो रयि । यस्यद्विताविधर्त्तरा रयि । हस्ते

३ २ ३ ५ १ २ १
नवजःप्रतिधार । यिदाश्राश्चोचोवाः । मचाश्चोयि ।

* ऊ० मा० ७प्र० २७० ७सा० ।

५५०

सामवेदसंहिता । [३प्र० १अ० ११सू० १ ।

८२ १ ११८ १ ५८८ १ १ ११
देवाश्चो । नसू । रा२या१२४औचोवा ॥ (३) जनित्रार३

११
४५म् ॥ १३ * ॥ [३] १५

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायणस्य पञ्चमस्याध्यायस्य

पञ्चमः खण्डः † ॥ ५ ॥

अथ षष्ठे खण्डे ‡, प्रथमदृष्टेर्णा—

प्रथमा ।

१ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ ८ ३ ८ ३ २
परिप्रियादिवःकविर्वयात्सिनप्रयोर्हितः ।

३ १ ३ ३ १ ३
स्वानैर्यातिकविक्रतुः ॥ १ § ॥

“कविः” मेधावी “कविक्रतुः” क्रान्त-प्रज्ञः क्रान्त-कर्मा
“नम्रो” अधिषवणफलकयोः “हितः” निहितः सोमः “दिवः”
बुलीकस्य “परि प्रिया” अति प्रियाणि “वयांसि” आवृणः ॥
“स्वानैः”-“सुवानः”—इति पाठौ ॥ १ ॥

० क० मा० १८प्र० १अ० १३सा० । † ‘उक्तं माध्विन्दुं चकमत्’—इति वि० ।

‡ ‘इदानीमाश्रयमुच्यते’—इति वि० । ¶ ‘चौर्थायवं साम’—इति वि० ।

§ क० आ० ५, १, ४, १० (१भा० १८) = क० वे० ६, ७, १२, १ ।

अथ द्वितीया ।

२ २ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
 ससूनुर्मातराशुचिर्जातोजातेभरोचयत् ।

३ २ ३ १ २ २ १ २
 महान्महीच्छतावधा ॥ २ * ॥

“जातः” उत्पन्नः “शुचिः” † विशुद्धः महान् हविरुत्तमः
 “सः” सोमाख्यः “सूनुः” पुत्रः “मही” महत्यो “च्छतावधा” ‡
 यज्ञस्य वह्नियित्रो “जाते” विश्वस्य जनयित्रो “मातरा”
 आत्मनो मातरौ व्यावाष्टिभ्यो “भरोचयत्” रोचयति
 दीपयति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 प्रप्रक्षयायपन्यसेजनायजुष्टोअद्रुहः ।

एक २२ ३ १ २
 वीत्यर्षपनिष्टये ॥ ३ † ॥ १६

हे सीम ! “प्र प्र” अत्यन्तं “क्षयाय” तव निवास-भूताय
 “अद्रुहः” अद्रु हे अद्रोग्धे “पन्यसे” स्तोत्रे “जनाय” मनुष्याय

* सू० वे० ६, ७, ३२, २ । † ‘शुचिः दीप्तः’—इति वि० ।

‡ ‘च्छतावधा—कनो यज्ञः तेन वहंतः च्छतावधौ च्छया। कनसन्नं तेन वहंतं’—
 इति वि० । † सू० वे० ६, ७, ३२, २ ।

“वोति” वीत्यै भक्षणाय “जष्टः” पर्याप्तः त्वं “पनिष्ठये”* स्तुतवे
 “अर्ष” अङ्गं प्रति गच्छ ॥

“अद्रहः”-“अद्रहे”—इति पाठो, “पनिष्ठये”-“च न-
 ष्टया”—इति च ॥ ३ ॥ १६

॥ और्णायवोत्तरम् ॥ परिप्रियारदिवःकवायिः । व

यारहोश्वा^२सिनप्त^२गोवो^२र्हिताः । स्वानैर्यार^२रती । ऊ

वा । होवा । होवा । ऊवारयि । ईर्या । कविक्र

तो^२र । यार^२३४ औहोवा ॥ (१) समूनुर्मा^२रतरा^२शुचायिः ।

जातारहोश्वाजाते^२अरोवोचयात् । महान्मार^२रही । ऊ

वा । होवा । र । ऊवारयि । ईर्या । ऋतावृधोर^२ ।

यार^२३४ औहोवा ॥ (२) प्रप्रक्षयार^२यपन्यसायि । जना^२रही

श्वायजुष्टोवो^२अद्रुहाः । वीतियार^२र्षा । ऊवा । होवा ।

* ‘पततिः कृत्तिकर्मा (निघ० ३, १४, १६),—इति वि० ।

२। ऊवा॒र्यि। ई॒श्या॑। प॒निष्टयो॑र॒। या॒र३४औ॒हो
 वा। ई॒श्या॒र३४पु॒म्(३) ॥ १५ * ॥ [१]

॥ औ॒र्णाय॑वाद्यम् ॥ प॒रिप्रि॑यादिवःकावीः। वया॑
 सि॒नप्र॑गोर्हि॒ताः। स्ना॒नैर्या॑र३ती। आ॒या॒र॒। इ॒या
 र॒ई॒श्या॑। क॒विक्र॑तो॒र। या॒र३४औ॒होवा ॥(१) स॒सुनु
 र्मा॒तरा॑पू॒चीः। जा॒तोजा॑ते॒अरो॑चयात्। म॒हान्मा॑ र३
 ही। आ॒या॒र॒। इ॒या॒र॒ई॒श्या॑। ऋ॒तावृ॑धो॒र। या॒र
 ३४औ॒होवा ॥(२) प्र॒प॒क्षया॑य॒पन्या॑सायि। ज॒नाय॑जुष्टो
 अ॒द्र॒हाः। वी॒तिया॑र३र्षा। आ॒या॒र॒। इ॒या॒र॒ई॒श्या॑।
 प॒निष्टयो॑र॒। या॒र३४औ॒होवा। ई॒र३४पु॒(३) ॥८ * ॥[२]

॥ वृ॒द्धङ्गार॑द्वाजम् ॥ प॒रिप्रि॑या। दि॒वःक॑वायिः।
 वया॑स॒ार३श्या॑ना। मि॒थोर्हि॒ताः। स्ना॒नैर्या॑र३तायि।

* क० मा० २प्र० २ख० १५स० ।

† क० मा० ७प्र० २ख० ८स० ।

१ २ २ २ १ २ १ २ २
 आ । औ३होवा । काविक्रतुः । इडार३ ॥(१) ससूनु

१ २ २ २ २ १ २
 र्मा । तराणुचायिः । जातोजार३ते । अरोचयात् ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १
 मयान्मा३३ही । आ । औ३होवा । आर्त्तावृध । इडार

३ ॥(२) प्रप्रशया । यपन्यसायि । जनाया३३जू । षो

१ २ २ १ १ २ २ १ १
 अद्गुहाः । वीतिया३३र्षा । आ । औ३होवा । पानि

२ २ १ २ १
 ष्ये । इडार३भा३३३ । ओ३३३५ई । डा(३) ॥ १० * ॥(३)

१ २ २ २ २ २ २ २
 ॥ गौषूक्तम् ॥ परिप्रियादिवौ । औ३होवा३चायि ।

१ २ २ १ १
 कवायिः । वया३सिनप्रियौ३ । ऊवायि । ऊवा३यि ।

१ २ २ २ २ १
 हायिता३ः । खानैर्यातिकवौ३ । ऊवायि । ऊवा३

१ २ २ २ २ २ २ २
 यि । कात्वर३ः । हो३वार३३औ३होवा । अग्निराऊता

२३४५ः(१) ॥ ११ * ॥(४)

१ २ २ २
 ॥ ईनिधनम्नागीयवम् ॥ परिप्रियादिवःकवा३यिरे ।

वया^१सिनप्रयो^२र्हिताः । स्वानैर्या^३रतायि । ऐ^४रहो^५श्वा
 र^६शियि^७ही । कवि । क्रा^८र^९ठ^{१०}र^{११}४^{१२}श्री^{१३}हो^{१४}वा ॥ (१) ^{१५}ससूनु^{१६}
 र्मा^{१७}तरा^{१८}प्रु^{१९}चा^{२०}श्ण । जा^{२१}तो^{२२}जा^{२३}ते^{२४}अ^{२५}रो^{२६}चया^{२७}त् । महान्मा^{२८}र^{२९}
 ही । ऐ^{३०}रहो^{३१}श्वा^{३२}र^{३३}शियि^{३४}ही । च^{३५}टा । वा^{३६}र^{३७}र्ह्या^{३८}र^{३९}४^{४०}श्री^{४१}हो^{४२}
 वा ॥ (१) ^{४३}प्र^{४४}प्र^{४५}त्तया^{४६}य^{४७}प^{४८}न्यसा^{४९} ३ ए । जना^{५०}य^{५१}जु^{५२}ष्टो^{५३}अ^{५४}द्रु^{५५}हाः ।
 वी^{५६}तिया^{५७}र^{५८}र्षा । ऐ^{५९}रहो^{६०}श्वा^{६१}र^{६२}शियि^{६३}ही । प^{६४}नि । छार^{६५}या^{६६}
^{६७}र^{६८}४^{६९}श्री^{७०}हो^{७१}वा । ई^{७२}र^{७३}४^{७४}५^{७५}(३) ॥ १७ * ॥ [५] १६

अथ प्रगाथे द्वितीयसूक्ते ॥—

प्रथमा ।

त्व^१च्छा^२र^३ङ्ग^४दै^५व्य^६प^७व^८मा^९न^{१०}ज^{११}नि^{१२}मा^{१३}नि^{१४}द्यु^{१५}म^{१६}त्त^{१७}मः ।

अ^१मृ^२त^३त्वा^४य^५घो^६ष^७यन् ॥ १ ‡ ॥

हे “पवमान” पूयमान ! “दैव्य” देवसम्बन्धि सोम ! “द्युम-

* क० मा० २०अ० १ अ० १७सा० ।

† ‘वामदेवं वृषत्कं साम’—इति वि० ।

‡ क० आ० ६, २, ४, ६ (१ मा० २३५ प०) = क० वे० ७, ५, १७, ३ ।

त्तमः” अतिशयेन दीप्तिमान् “त्वं हि” त्वमेव “अङ्ग” क्षिप्रं
 “घोषयन्” शब्दयन् शब्दं कुर्वन् “जनिमानि” देवसम्बन्धीनि
 जन्मान्यभिलक्ष्य “अमृतत्वाय” अमरणाय आगच्छेति शेषः ॥

“दैव्य”-“दैव्या”—इति पाठो, “घोषयन्”-“घोषः”—इति
 च ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२० १९ ३१२ ३ २४ ३११ ३२
 येनानवम्वाद्दध्यडपोर्नुतेयेनविप्रासआपिरे ।

३१२ ३२ ३१२३१२ ३२३२३ १२
 देवानां सुम्ने अमृतस्य चारुणोयेन अवात्स्याशत ॥२१॥१७

“नवम्वा”ः नवनीय-गतिः यद्वा नवभिर्मासैः सत्रस्यानु-
 ष्ठानात् “दध्यड्”—एतन्नामकः अङ्गिराः “येन” सोमेन पृषि-
 भिरपहृतानां “हारम्” “अपोर्णुते” अपच्छादयति विष्टतम-
 कार्षीत् “विप्रासः” तत् मुख्याः सर्वे मेधाविनोऽङ्गिरसः “येन”
 च सोमेन “आपिरे” तैरपहृता गाः आप्नुवन् किञ्च “देवानाम्”
 इन्द्रादीनां “सुम्ने” सुखे यज्ञेन सञ्जाते सति “चारुणः” कल्पा-
 णस्य “अमृतस्य” उदकस्य सम्बन्धीनि “अवांसि” अन्नानि

• “र्णु” —इति क० पु० पाठः । † ऋ० वे० ७, ५, १७, १ ।

। ‡ ‘नवम्वा—नवा गावो यस्य अथौ नवम्वा’—इति वि० ।

“येन” च सीमेन यजमानाः “आशत” व्याप्नुवत् अलभन्त ; स
 त्वं देवानाममरणायागच्छेति पूर्वेण सम्बन्धः ॥

“नवग्वा”-“नवग्वो”—इति पाठौ, “आशत”-“आनशुः”

—इति च ॥ २ ॥ १७

॥ बृहत्कम् ॥ ^{१ २ १} तुवञ्ची । ^{१ १२} अङ्गदैवार ३ या । ^२ पाव
^{२२ १ २२} मानजनिमानि । ^{१ ०} द्यूमन्तामारः । ^{१ २ २} अमार्त्ताइत्वा ३ । ^४ य
^{५ ४} घोवा । ^५ षापुयोईहायि ॥(१) ^{१ २ १} अमृता । ^{२२ १२} त्वायघोषार ३
^{२ १ २२ २२ १} यान् । ^३ यायिनानवस्वादध्यङ् । ^{१२} आपोश्णूता २यि । ^{१२} येना
^{२ १ ४ ५ ४} वाशयिप्रा ३ । ^५ सञ्जवा । ^५ पापुयिरोईहायि ॥(२) ^{१२ २ १} येनवी ।
^{२२ १२} प्रासञ्जपापार ३यिरायि । ^{१ २ २२ १२ २ २ १} दायिवानाञ्चुम्ने अमृत । ^१ स्या
^२ चाश्ङ्गणारः । ^{२२ २ १ ४ ५ ४ ५} येनाश्वा । ^५ सियोवा । ^५ शापुतोईहा
 यि(३) ॥ १६ * ॥[१]

* स० गा० २प्र० २ख० १६ सा० ।

॥ स्वारसौम् ॥ त्वच्छङ्गदैवाश्या । पवमानञ्ज
 निमानिद्युमा । ऊम् । तार३४माः । आमा ३ उवा ।
 तात्वा । यद्यो२३४वा । षापुयो ६ द्वायि ॥ (१) अमृत
 त्वायघोषाश्यान् । येनानवम्वादध्यङ्ङपो । ऊम् । षू
 र३४तायि । यायिना३उवा । विप्रा । सञ्चो२३४वा ।
 पापुयिरो ६ द्वायि ॥ (२) येनविप्रासञ्चापाशयिरायि । दे
 वानांसुम्ने अमृतस्यचा । ऊम् । रु२३४णाः । यायिना
 ३उवा । अवा । सियो२३४वा । शापुतो ६ द्वायि (३) ॥ १६ ॥ [२]
 ॥ शाङ्गुम् ॥ तुवच्छिया । ए२ । गदा । विया ।
 पवमानजनिमानिमानिद्युमत्तार३माः । आमा२त्तात्वा
 र३ । यघो२३४वा । षापुयो ६ द्वायि ॥ (१) अमृतत्वा ।
 ए२ । यघो । षयान् । येनानवम्वादध्यङ्ङपोर्णू२३तायि ।

०. क०. ग्रा० ५. प्र० २. अ० १६. सू० । † "अङ्ग" — इति च० पु० पाठः ।

यायिना रेवायिप्रा२३ । सञ्चो२३४वा । पापुयिरो ईं हा

यि ॥(२) येनविप्रा । ए२ । सञ्चा । पिरायि । देवा

नात्सुम्ने अमृतस्यचाहृ२३णाः । यायिना रेश्चावार२ । सि

योर३४वा । शापुतोईंहायि(३) ॥ १८ * ॥ [३]

॥ सत्रासाक्षीयम् ॥ तुवा३४म् । द्वियङ्गदैविय । ओ

इवा । पवमःजजनिमानिद्युमत्ता रेमाः । आ रेमा । ता

२३त्वा । यद्यो३४हो । वाहा३४इयि । पार२३४ यो ईं हा

यि ॥(१) अमा३४ । तात्वायघोषयन् । ओइवा । येना

नवम्वादध्यङ्ङपोर्णू रेतायि । या रेयिना । वार३यिप्रा ।

सञ्चो३४हो । वाहा३४इयि । पार३४यिरोईंहायि ॥(२)

येना३४ । विप्रासञ्चापिरे । ओइवा । देवानात्सुम्ने

* क० मा० ११प्र० २ख० १८सा० ।

अमृतस्य चारुणाः । यारयिना । आरश्वा । सियौश्
 ह्यौ । वाहाश्शयि । शारश्तोद्हायि(श्) ॥ १२ * ॥ [४] १७

अथ तृतीयद्वये—प्रथमा ।

सोमः पुनानजर्मिणाव्यंवारं विधावति ।

अग्नेवाचः पवमानः कनिक्रदत् ॥ १ † ॥

“पुनानः” पूयमानः “सोमः” “जर्मिणा” स्त्रीयथा धारया
 “अव्यम्” अवेः सम्बन्धिनं “वालं” पवित्रं “वि धावति” विविधं
 गच्छति । कीदृशः सोमः ? “पवमानः” पूतः “वाचः” स्तोत्रस्य
 “अग्ने” “कनिक्रदत्” पुनः पुनः शब्दं कुर्वन् विधावति ॥

“अव्यम्”-“अव्ये”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

धीभिर्मृजन्ति वाजिनं वने क्रीडन्तमत्यविम् ।

अभिन्निपृष्ठम्मतयः समस्वरन् ॥ २ ‡ ॥

“वाजिनं” बलवन्तं वा “नवनीये” वसतीवर्यास्थे उदके

* क० मा० १८ प्र० १ अ० १२ सू० १ । † ‘आतोषादीयं सामं’—इति वि० ।

‡ क० आ० ६, २, २, ७ (२ भा० २१४ पृ०) = क० वे० ५, ५, १०, ५ ।

¶ क० वे० ५, ५, ११, १

“क्रीडन्तं” सङ्क्रीडमानम् “अत्यविम्” [अविशब्देन तद्रोमकृतं पवित्रमभिधीयते] अतिक्रान्त-पवित्रं सोमस् ऋत्विजः “धौभिः” स्तुतिभिः * “सृजन्ति” शोधयन्ति [यद्वा, धौभिः—वर्षलोप-म्हान्दसः, धीतिभिः अङ्गुलीभिः सृजन्ति] किञ्च “निपृष्टं” [त्रीणि पवित्राणि द्रोणकलशाधवनौयपूतसृष्टात्मकानि पात्राणि स्पृशतीति त्रीणि सवनानि वा स्पृशतीति स तद्योक्तः, तम्] सोमं “मतयः” स्तुतयः “अभि समस्वरन्” अभितः संस्तु-वन्तीति ॥

“सृजन्ति”-“हिन्वन्ति”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २   ३ १ २   ३ २ ३ २ ७   १ १ २ २ २
असर्जि कलशा अभिमीढान्सग्निर्नवाजयुः ।

३   १   २ २ २ २
पुनामोवाचञ्जनयन्नसिष्यदत् ॥ ३१ ॥ १८

“वाजयुः” यजमानानामन्नमिच्छन् “मीढान्” सेक्ता ः स सोमः “कलशान्” “अभि” लक्ष्य, कलशेषु “असर्जि” असृज्यत । तत्र दृष्टान्तः—“सग्निर्न” यथा सर्पणशीलोऽश्वः ण सङ्ख्यामे सृज्यते तद्वत् । ततः “पुनानः” पूयमानः सोमं

* ‘धौभिः’ बुद्धिभिः—इति वि० । † ऋ० वे० ५, ५, ११, २ ।

‡ ‘मीढान्’ बलवान्—इति वि० ।

¶ ‘सग्निर्न’—सग्निरन्वोऽभिधीयते—इति वि० । ‘सग्निः’—इति निष्पद्यावच-नामसु पञ्चमं पदम् (१, १४,) ।

“वाचं” शब्दं “जनयन्” उत्पादयन् “असिषदत्” पात्रेषु
स्यन्दते ॥

“मीढान्”--“मिल्हा”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १८

३ ४ ५ ६ १ २ ४ ६ ५
॥ आतीषादीयम् ॥ सोमःपुना । हो । नऊर्मिषा
५ १ २ २ २ १ २ ३ १ १
ईए । अव्यंवारंविधाश्वाइती । अग्नेवारं३४५ । चां २
१ १ १ २ १ २ ३ ५ ६ २
३४५ः । पवमा२३ना३ः । कारना२३४औहोवा । क्रद
५ १ १ १ ३ ४ ५ ६ १ २ ४ ६ ५
दे२३४५ ॥(१) धीभिर्मृजा । हो । तिवाजिनाईमे ।
१ २ २ २ २ ३ ३ ३ १
वनेक्रीडन्तमाश्वत्याश्वायिम । अभित्रार३४५यि । पार
१ १ १ २ १ २ ३ ५ ६ २
३४५ । छम्मतार३या३ः । सारमा२३४औहोवा । खर
५ १ १ १ ३ ४ ५ ६ १ २ ४ ६ ५
ने२३४५ ॥(२) असर्जिका । हो । लशाश्चभौईए ।
१ २ २ २ २ ३ ३ १ १ १ १ २
मीढान्समिर्त्तवाशजाइयूः । पुनानो२३४५वार३४५ । च
१ २ १ २ ५ ६ २ ३ १ २
अनार३या३न् । आरसा २ ३ ४ औहोवा । व्यददे २ ३
१ १
४ ५ (३) ॥ १७ * ॥ [१]

॥ सुज्ञानम् ॥ सोमःपुना । नऊर्म्निणा । अथवा
 रा२म् । विधावतायि । अग्रेवाचा२ः । पव । मार
 ना२३४ औहोवा । कनिकददे३ ॥ (१) धौभिर्मृजा । ति
 वाजिनाम् । वनेक्रायिडा२ । तमत्यवायिम् । अभि
 चायिपा२ । छम् । ता२या२३४ औहोवा । समस्वरन्ने
 ३ ॥ (२) असर्जिका । लशा७ अभायि । मीढान्त्साप्ता२
 यिः । नवाजयूः । पुनानोवा२ । चञ्ज । ना२या २ ३
 ४ औहोवा । असिष्यददे३ उपा२३४ ५ (३) ६ * ॥ [२]

॥ शुध्यम् ॥ सोमःपुना२नः । ऊर्म्निणावा । अथ
 वाराम् । विधावतायि । अग्रेवाचःपवमानःक । ना२
 इयि । क्रदाउवा । अधिया२ ॥ (१) धौभिर्मृजा२रन्ति ।
 वाजिनोवा । वनेक्रीडा । तमत्यवायिम् । अभिचिपृष्ठ

१ १ १ १
मातयःसम् । आ२३ । स्वराडवा । अधिया२ ॥(२)

१ २ १ २ १ १ १
असर्जिका२ल । शा२अभोवा । मीठात्सप्रायिः । न

२ १ १ १ १ १ १
वाजयूः । पुनानोवाचञ्जनयन्ना । सा २ ३यि । घटाड

१ १ १ १ १ १ १
वा । अधिया२ । ए२३हिया३६३ । ओ २ ३ ४ ५ ई ।

डा (३)॥ ४ * ॥ [३]

२ १ १ १ १ १ १
॥ क्रोशम् ॥ सोमाः । पुनानानजर्मि । णा । हो

१ १ १ १ १ १ १ १
ई२ । हो । वाद्योयि । अव्यंवारंविधावतायि । अघ्रा

१ १ १ १ १ १ १ १
यिवा१चार३ः । पा३वामा३नाः । कना२३यिक्रदा३४३

१ १ १ १ १ १ १ १
त् ॥(१) धीभीः । मृजन्तिवाजि । नम् । होई२ ।

१ १ १ १ १ १ १ १
हो । वाद्योयि । वनेक्रीडन्तमत्यायिम् । अभायिचा१

१ १ १ १ १ १ १ १
यिपा२३ । ए३म्नाता३याः । समार३स्वरा३४३न् ॥(२)

१ १ १ १ १ १ १ १
असा । जिकलशा२अ । मि । होई२ । हो । वा

होयि । ^१मौद्वात्स^२प्रिर्न^३वाजयूः । ^{२ १ २}पुनानो^१श्वार३ । चा३
^{१ २ २}ञ्जाना^१श्यान् । ^१असार३यि^२घ्यदा३४३त् । ^१ओर३४५ई ।

डा (३) ॥ ११ # ॥ [४] १८

अथ चतुर्थद्वयेण—प्रथमा ।

^{१ २}सोमः^{२ १ २ २ १}पवते^१जनिता^२मतीना

^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २}ञ्जनिता^२दिवो^२जनिता^२पृथिव्याः ।

^{२ १ २ २ २ २ २}जनिता^२ग्नेर्जनिता^२सूर्यस्य

^{२ १ २ २ १ २ २}जनितेन्द्रस्य^२जनितीतविष्णोः ॥ १ † ॥

“सोमः” अभिषूयमाणः “पवते” पात्रेषु चरति । कौटुशः ?
 “मतीनां” बुद्धीनां [यद्वा, मननीयानां] “जनिता” जनयिता,
 [“जनिता मन्त्रे (६, ४, ५३)”—इति निपातनाखिलोपः]
 किञ्च “दिवः” द्युलोकस्य “जनिता” प्रादुर्भावयिता, तथा

* क० जा० १५ प्र० २ अ० ११ सा० ।

† ‘वात्सप्र’ साम सोमस्यायं कुतिः—इति वि० ।

‡ क० आ० ६, १, ४, ५ (२ भा० ११०४०) = क० वे० ७, ४, ६, ५ ।

“पृथिव्याः” “जनिता”, “अग्नेः” “जनिता” प्रकाशयिता,
 “सूर्यस्य” सर्वस्य प्रेरकस्यादित्यस्य “जनिता”, “इन्द्रस्य”
 “जनिता” तेन मद्स्य जनयिता “उत्” अपिच “विष्णोः”
 व्यापकस्य “जनिता” जनयिता;—एतत्सर्वं सोमेऽभि वृयमाणे
 भवतीति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ २ ३ १ १   ३ २ ३ २
 ब्रह्मादेवानाम्पदवीःकवीनाः*

३ १ २   ३ २ ३ १ २
 ऋषिर्विप्राणाम्महिषोमृगाणाम् ।

३ १   २ २ २   १   २ ३ १   ३
 श्येनोगृधाणां स्वधितिर्वनानां

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 सोमःपवित्रमत्येतिरेभन् ॥ २ † ॥

“सोमः” एवरूपो भवति—“देवानां” स्तोत्रकारिणा
 ऋत्विजां “ब्रह्मा” ब्रह्माख्यत्विक्स्थानीयो भवति [यद्वा, “देवानां”
 श्योतमानानामिन्द्रादौनां “ब्रह्मा” राजा भवति] तथा “कवीनां”
 काम्म-प्रधानां “पदवीः” [खलन्ति पदानि साधुत्वेन यो योजयति
 स पदवीः, वी गत्यादिषु (अदा०, उभ०)—इत्येतस्मात् क्षिपि

* “द्वोऽङ्गवीना” —इति क० पु० पाठः । † म० वे० ७, ४, ७, २ ।

रूपम्], तथा “विप्राणां” मिधाविनां मध्ये “ऋषिः” भवति [यः परोक्षं पश्यति स ऋषिः “ऋषिर्दर्शनात् (निरु० २, ११)”—इति,] “मृगाणां” “महिषी” भवति महिषाख्यो बलवान् राजा भवति तथा “मृग्याणां” पञ्चविंशत्याणां “श्येनः” शंसनीयः पक्षिराजो भवति, “वनानां” [वनतिर्हि साकर्म] हिंसकानां छेदकानां मध्ये “स्वधितिः”—एतन्नामकच्छेदकोऽसि । एवम्भवावः सोमः “रेभन्” शब्दायमानः सन् “पवित्रम्” जर्षास्तुकेन कृतम् “अत्येति” अतिगच्छति # ॥ २ ॥

० अत्राह शाकः—“ब्रह्मादेवानामित्येव हि ब्रह्मा भवति देवानां देवनकर्मणा-
मादित्यरश्मिणां पद्वीः कवीनामित्येव हि पदं वेति कवीनां कवीयमानानां मादित्य-
रश्मिणां ऋषिर्विप्राणामित्येव हि ऋषिषो भवति विप्राणां व्यापनकर्मणांमादित्य-
रश्मिणां महिषो मृगाणामित्येव हि महान् भवति मृगाणां मार्गकर्मणांमादित्य-
रश्मिणां श्येनो मृग्याणामिति श्येन आदित्यो भवति श्यायतेर्नतिकर्मणो मृग आदित्यो
भवति मृग्यते श्यायकर्मणो यत एतच्छिच्छिच्छति स्वधितिर्वनानामित्येव हि स्वयं कर्मा-
णादित्यो यते वनानां वननकर्मणांमादित्यरश्मिणां सोमः पवित्रमत्येतिरेभन्नित्येव हि
पवित्रं रश्मिणामत्येति सूषमान एव एवैतत्सर्वंमत्तरमित्यधिदेवतमथाऽध्याकां ब्रह्मा देवा-
नामित्यथमपि ब्रह्मा भवति देवानां देवनकर्मणांमिन्द्रियाणां पद्वीः कवीनामित्यथमपि
पदं वेति कवीनां कवीयमानानामिन्द्रियाणां ऋषिर्विप्राणामित्यथमप्यृषिषो भवति विप्राणां
व्यापनकर्मणांमिन्द्रियाणां महिषो मृगाणामित्यथमपि महान् भवति मृगाणां मार्ग-
कर्मणांमिन्द्रियाणां श्येनो मृग्याणामिति श्येन आका भवति श्यायतेर्नान-कर्मणो
मृग्याणामिन्द्रियाणि मृग्यतेर्नान-कर्मणो यत एतच्छिच्छिच्छति स्वधितिर्वनानामित्यथमपि
स्वयंकर्माणांमिन्द्रियाणि यते वनानां वननकर्मणांमिन्द्रियाणां सोमः पवित्रमत्येति रेभन्नित्यथ-
मपि पवित्रमिन्द्रियाणात्येति सूषमानोऽयमेवैतत्सर्वंमनुभवत्याकाशमिति साचष्टे ॥”—इति
निरु० प० ९, १२ ।

अथ तृतीया ।

१ २   ३ ४ ५ ६   ७
 प्रावीविपद्वाचज्जग्मिं नसिन्धु

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८
 गिरस्तोमान्पवमानोमनीषाः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
 अन्तःपश्यन्वृजनेमावराण्या

१   २ ३   ४ ५ ६ ७
 तिष्ठतिवृषभोगोषुजानन् ॥ ३ ॥ १८

“पवमानः” सोमः “मनीषाः” मनसईशिता हृदयङ्गमान्
 “प्रावीविपत्” प्रकर्षेण विपर्यति † प्रेरयति “सिन्धुर्न” स्वन्द-
 मान-नदीव “वाचः” शब्दस्य “जग्मिं न” सङ्घं यथा प्रेरयति
 तद्वत् । किञ्च “वृषभः” कामानामुदकानां वा वर्षकः सोमः
 “अन्तः” अन्तर्हितं वस्त्रजातं ‡ “पश्यन्” “अवराण्य” दूर्बलैः
 वारयितुमशक्यानि “इमा वृजना” ॥ इमानि बलानि “आ
 तिष्ठति” आसीदति । किं कुर्वन् ? “गोषु जानन्” § गवां
 जयाय जानानः सन् परबलानि प्रविशति ॥

“स्तोमान्”-“स्तीमः”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १८

० अ० वे० ७, ४, ७, २ । † ‘विपर्यति’—इति वि० ।

‡ ‘अन्तः हृदये’—इति वि० ।

॥ ‘वृजना वृजनाणि विद्राचि शरीरावस्थितानि’—इति वि० ।

§ ‘गोषु जानन्—गोशब्देन रक्षयः ता एव नाड्यो गृह्णन्ते; वृषभो वर्षिता; गोषु अपरु नाड्येषु जानन्’—इति वि० ।

^{१२ २ २} ॥ महावात्सप्रम् ॥ ^१ ह्राउह्राउह्राउ । ^१ औ । ^१ होहो
^{१ २} वा । ^२ औ । ^२ होहोवा । ^{२ १} सोमःपवा । ^{१ १} तेऽजनि । ^२ ताऽ
^{२ २} मतीनाम् । ^{२ २} मतीनाम् । ^{२ २} मतीनाम् । ^{१२} जनितादायि ।
^{२ १} वोऽजनि । ^२ ताऽपृथिव्याः । ^२ पृथिव्याः । ^२ पृथिव्याः । ^२ ज
^{१२} निताग्रायिः । ^{१ १ २} जनिता । ^२ सूऽरियस्या । ^२ रियस्या । २ ।
^{१२} जनितेद्रा । ^{२ १} स्याऽजनि । ^२ तोऽतविष्णोः । ^२ तविष्णोः । २ ।
^{१ २ २} ब्रह्मादेवा । ^{२ १} नाभ्यद । ^{२ २ २} वीःकवीनाम् । ^{२ २} कवीनाम् ।
^{२ २} कवीनाम् । ^१ ऋषिर्वित्रा । ^{२ १} णाम्नाहि । ^{१ २ २} षोऽमृगाणाम् ।
^{२ २} मृगाणाम् । २ । ^{२ १ २} श्येनोगृध्रा । ^{२ १} णास्वधि । ^{२ २} तिर्वना
^२ नाम् । ^{२ २} वनानाम् । २ । ^{२ १} सोमःपवायि । ^{२ १} चाऽमति । १२
^२ तिरिभन् । ^२ तिरिभन् । २ । ^{२ १ २} प्रावीविपात् । ^{२ १ २} वाऽचक्र ।
^१ मिस्रसिधुः । ^२ नसिन्धुः । ^{२ १ २} नसिन्धुः । ^{१ २} गिरःस्तोमान् ।

२ १ २   १   २   १
पवमा । नोऽमनीषाः । मनीषाः । २ । अन्तःपश्यान् ।

१ १ २   १   २   २ १
बृजने । माऽवराणी । वराणी । २ । आतिष्ठतायि ।

२ १   १   २   २
वृषभः । गोऽपुजानन् । पुजानन् । २ । हाउ । ३ ।

१   १   १   २
ओ । होहोवा । २ । ओ । हो । हो२ । वा२३४

५२ २   ३ १ १ १ १
ओहोवा । ई२३४५ (३) ॥ १८ * ॥ [१]

१ २ १   २ १   २
॥ जनित्रायम् ॥ हाउजनत् । सोमःपवा । ते३

१   १ २ २ ५   २ १ २   १ १   १
जनि । तामतीनाम् । जनितादायि । वो३जनि । ता

३ ४ ५   २ १ २   २ १ २   १ २ ४ ५
पृथिव्याः । जनिताग्रायिः । जनिता । स्वरियस्या ।

१ १ २   २ १   २   २ ४
जनितेद्रा । स्या३जनि । तो३४५ । ता३वा५पृथिष्णो६५

१ १ २ २   २ १   १ ३ ४ ५   २
ईः ॥ (१) ब्रह्मादेवा । ना३पद । वीःकवीनाम् । ऋ

१   २ १ २   १ ४ ५   १ २ १ २   १
षिर्विप्रा । णा३म्ना३ । षोमृगाणाम् । श्येनोमृधा । षा

१   १ २ ४ ५   १ २ १   २ १
३७स्वधि । तिर्वनानाम् । सोमःपवायि । चा३मति ।

^२आ३४३यि । ^२ती३राप्रयिभाईपुद्दन् ॥(२) ^{१२१२}प्रावीविपात् ।

^२वा ३ चज । ^{२ ३ ४ ५}मिन्नसिधूः । ^{२ १ २}गिरस्तोमान् । ^{२ १ २}पवमा ।

^{२ ३ ४ ५}नोमनीषाः । ^{२ १}अन्तःपश्यान् । ^{२ १ २}वृजने । ^{२ ३ ४ ५}मावराणी । ^{२२}हा

^१उजनत् । ^{२२ १}आतिष्टतायि । ^{२ १}वृषभः । ^२गो ३४३ । ^२षू३

^४जापुनाईपुद्दन्(३) ॥ १ * ॥ [२]

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ ^{४२ ३}सोमाऽपुःप । ^{४ २ ४}वा३तारयिजनि

^५ता । ^{१ २ २}मानीनाञ्जनितादिवोजनायि । ^{२ १ २}ता३पार्था ३ यि

^२व्याः । ^१जना ३यिताग्रैर्जनि । ^{१ २ १}तासूर३री । ^१ऊम्नायि ।

^२या३स्था । ^{१ २}जानितेन्द्रस्यजनितोतांरविष्णाउ ॥(१) ^१ष्णी

^२ब्रा । ^{१ २ २ २ २}ह्लादेवानांपदवीःकवीनामृषिर्विप्राणाम्नाहायि । ^२षो

^{१ २ ३}श्मार्मा३णाम् । ^{१ २ २}श्येनो २गृध्राणांस्वधिविवीनानार३

^२सो । ^१ऊम्नायि । ^{२ २}मा३पा । ^१वायिचमत्येता ३ यिरेभा

* उ० गा० ८प्र० २५० १सा० ।

^{१ १} भान्प्रा । ^{१२ २ २} वीविपद्वाचकृन्मिं ^{२ २} क्सिन्धुर्गिरस्तोमान्यवमा ।

^{२ १२} नोश्मानाश्चिषाः । ^{२ १} अन्तारःपश्यन्वृजनेमात्र । ^{२ २} राष्वा

^२ रश्वा । ^१ ऊम्नायि । ^{२ २} ताश्चिष्ठा । ^{१ २ २} तायिवृषभोगोषूर

^{१२ २} जानाउ । ^{१११} वाश्छपु(३) ॥ १० * ॥ [३]

॥ श्यावाश्वम् ॥ ^{१२ २ १} सोमःपवा । ^{१२ १ २} तेजनितामताश्चि

^१ नाउवाश्चि । ^{१ २ २} जनितादिवोजनिताष्टथाश्चि ^१ व्याउवाश्चि ॥

^{२ २} जनाश्चि ^{१२ २} यिताद्यैः । ^{१ २ २ २ १} जनितासूरियास्याश्चि । ^{१ १२ १} जाबितेन्द्रा ।

^{२ १} स्याजनिताश्चि । ^{४ ५ ४} तोवा । ^५ वापुयिष्णोश्चि ॥ (१) ^{१ १२} ब्रह्मा

^{२ १} दवा । ^{१२ १ २} नाम्यदवीःकैवाश्चि ^१ नाउवाश्चि । ^{१ २ २} ऋषिर्विप्राणां

^२ महिषोमृगाश्चि ^१ षाउवाश्चि ॥ ^{१२ २ २ १} श्येनोश्चि ^{१२} यद्वा । ^{१२} षाश्चि

^{२ १} धिनिर्वनानाश्चिम् । ^{१ २ १} सोमःपवाश्चि । ^{२ १} त्रामनियाश्चि ॥

^{४ ५} तोवा । ^{४ ५} वापुयिभोश्चि ॥ (२) ^{१२ २ २ १} प्रावीविपात् । ^{१२ १} वाच

^१ ^१ ^१ ^{१ १} ^{१ १}
 जग्मिन्नसा रयिन्धाउवा र । गिरसस्तीमान्यवमानोमना
^१ ^{१ १} ^{१ १} ^{१ १ १ १}
 र्थिषाउवा र ३४ । अन्ता ३४ः पश्यान् । वृजनेमावराणा
^१ ^{१ १} ^{१ १} ^{४ ५ ४}
 र्थि । आतिष्ठतायि । वार्षभोगोर ३ । पोवा । जापु
^५
 नोद्दहायि (३) ॥ १६ * ॥ [४] १८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्वस्य पञ्चमस्याध्यायस्य
 षष्ठः खण्डः† ॥ ६ ॥

अथ षडत्रयात्मके सप्तमे खण्डे‡,
 प्रथमदृचे¶—प्रथमा ।

^{१ १ १ १ १ १} ^{१ १} ^{१ १ १}
 अग्निं वोवृधन्तमध्वराणाम्पुरुतमम् ।
^{१ १ १ १ १}
 अक्खामप्नु सच्चस्वते ॥ १९ ॥

* क० भा० २ प्र० १ ख० १६ सा० ।

† 'अन्तायन्त्रोयमग्निष्टोमीयं साम'—इति वि० ।

‡ 'इदानीमुक्त्वानि'—इति वि० ।

¶ 'सौरभं त्रक्षसाम वसिष्ठस्य प्रियतम मन्वावाकसाम'—इति वि० ।

§ ख० भा० १, १, २, १ (भा० ११७ प्र०) = ऋ० वे० ७, ७, १०, ३ ।

“अध्वराणाम्” अहिंस्यानां बलिनां “नम्ने” बन्धुं “सहस्रते” बलवन्तं [विभक्तिव्यत्ययः (३, १, ८५)] “वृधन्तां” ज्वालाभि-
वर्द्धमानं “पुरुतमम्” अतिथयेन बहुमग्निं हे ऋत्विजः ! “वः”
यूयम् “अच्छ” अभिगच्छत । उपसर्गश्रुतेर्यौञ्जिक्रियाध्याहारः ॥१॥

अथ द्वितीया ।

३ १२ २२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ २

अयं यथानभामुवत्त्वष्टारूपिवतश्चा ।

३ २७ ३ १ २

अस्य क्रत्वा यशस्वतः ॥ २० ॥

“अयम्” अग्निः “नः” अस्मान् “तश्चा” विकर्त्तव्यानि
“रूपेव त्वष्टा” रूपाणि वर्द्धकिरिव “यथा” येन प्रकारेण “आ
भुवत्” आ भवति प्राप्नोति, तथैनमग्निमभिगच्छतेत्यर्थः । किञ्च
वयम् “अस्य” अग्नेः “क्रत्वा” † प्रज्ञानेन युक्ताः “यशस्वतः”
यशस्वन्तो ‡ भवामेति शेषः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २२ ३ २७ ३ २ ३ १ २

अयं विश्वाभिश्रियोग्निर्हे वेषुपत्यते ।

२७ ३ १ २

आवाजैरूपनोगमत् ॥ ३१ ॥ २०

* ऋ० वे० ७, ७, १०, ३ ।

† ‘क्रत्वा—तृतीयैषा षष्ठी-स्थाने द्रष्टव्या क्रतो ऋ ति वि० ।

‡ ‘यशस्वन्तो यशसा सम्यज्जस्र’—इति वि० ।

¶ ऋ० वे० ७, ७, १०, ४ ।

मनुष्याणां “विष्वाः” सर्वाः “त्रियः” सम्पदः • “देवेषु”
देवानां मध्ये यः “अयम् अग्निः”† “अभिगच्छति, सः अग्निः
“नः” अस्मानपि “वाजैः” अन्नेः “उपागमत्” उपागच्छतु॥३॥२०

१ २ १ १ १
॥ स्वारसैन्धुश्चितम् ॥ अग्निवोवृधान्ताम् । आध्व

१ २ १ २ १ १ १
राणाम् । पुद्दतामौ । होवाश्चायि । आच्छा र्नाम्ने २३ ।

२ १ ५ ४ ५ १ २ २ १ १
सद्दोरश्वा । स्वाप्तोद्दहायि॥(१) अयंयथान्नाभूवात् ।

१ २ १ २ १ २ २ १ १
त्वाष्टारूपे । वताक्षायौ । होवाश्चायि । आस्या र्ना

१ १ ५ ४ ५ १
त्वारश् । यशोरश्वा । स्वाप्तोद्दहायि॥(२) अयंवि

२ १ १ २ २ १ २ २
श्वान्नाभिश्चायाः । आग्निर्देवे । पुपात्यातौ । होवाश्चा

१ १ १ १ ५ ४ ५
यि । आवा र्जायिद्धरश् । पनोरश्वा । गाप्तोद्दहा

यि (३)॥ २० ः ॥ [१]

* ‘अग्नित्रियः—अग्नित्रयस्यमास्यन्तं सर्वाः आस्यन्तानि’—इति वि० ।

† ‘अग्निः देवेषु भवति अदा अरक्षिभ्यां पत्यते । पत्यत इति शब्दस्यः प्रयोगो न होवः’—इति वि० ।

‡ क० जा० १ प्र० २ ख० २० पा० ।

^{३ २} ^२
 ॥ सत्रासाह्वियम् ॥ अग्न्या ३४ यिम् । वोवृधन्तम् ।
^{५ ५} ^{१ २ २} ^२ ^१ ^१
 ओद्वा । अध्वराणाम्पुहृता रमाम् । आरच्छा । ना
^२ ^{१ ५ २ २} ^{३ २} ^२ ^१ ^{५ ५}
 र३३म् । सद्यौरहो । वाचा३४इयि । स्वा३३४तोद्वा
^{३ २} ^{२ २} ^{५ ५}
 यि ॥ (१) अया ३४म् । यथानआभुवत् । ओद्वा ।
^{१ २ २ २} ^१ ^१ ^२ ^{१ ५}
 त्वष्टारूपेवतक्षार्या । आरस्या । क्रारत्वा । यशौर
^{२ २} ^{३ २ २} ^१ ^{५ ५} ^{३ २}
 इहो । वाचा३४इयि । स्वा३३४तोद्वायि ॥ (२) अया
^२ ^{५ ५} ^{१ २ २}
 ३४म् । विश्वाअभिश्रियः । ओद्वा । अग्निर्देवेषुपत्या
^१ ^२ ^{१ ५} ^{२ २} ^{३ २}
 रतायि । आरवा । जारइयिहृ । पनौ ३हो । वा
^२ ^१ ^{५ ५}
 चा३४इयि । गार३४मोद्वायि(३) ॥ ११ * ॥ [२] २०

* ज० मा० ६प्र० २अ० ११सा० ।

अथ द्वितीयद्वये—प्रथमा ।

३ १ २   ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
इममिन्द्रसुतमिबज्येष्ठममर्थ्यमदम् ।

३ १ २ ३ १ २   १ २ ३ २ ३ १ २
शुक्रस्यत्वाभ्यक्षरन्धाराऋतस्य सादने ॥ १ * ॥

हे “इन्द्र !” “सुतम्” अभिषुतम् “इमं” सोमं “मिब” कौट्ट-
शम् ? “ज्येष्ठम्” अतिशयेन प्रशस्यं “मदं” मदकरम् “अमर्थ्यम्”
अमारकम् [सोमपान-जन्यो मदी मदान्तरवत् मारको न भव-
तीत्यर्थः] तथा “ऋतस्य” यज्ञस्य सम्बन्धिनि “सादने” गृहे वस-
मानाः “शुक्रस्य” दीप्तस्यास्य सोमस्य “धाराः” “त्वाम्” “अक्ष-
रन्” आभिमुख्येन सञ्चलन्ति त्वां प्राप्तुं स्वयमेवा-गच्छन्तीत्यर्थः
[ज्येष्ठं—प्रशस्य-शब्दादियसुनि “ज्य च (५, ३, ६१)”—इति
व्यादेशः । अक्षरन्—क्षर सञ्चलने (भा०, प०) छान्दसो
लङ् (३, ४, ६) ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
नकिष्टद्रथीतरोक्षरीयदिन्द्रयच्छसे ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
नकिष्टानुमज्जनानकिःस्वश्र्वानशे ॥ २ † ॥

* अ० आ० ४, २, १, २ (१ भा० ००२ ४०) = अ० वे० १, ६, ५, ४ ।

† अ० वे० १, ६, १, १ ।

हे “इन्द्र !” “यद्” यस्मात् त्वं “हरौ”—एतन्नञ्जावभ्येः
 “यच्छ्वे” रथे योजयसि, तस्मात् “त्वत्” त्वत्तोऽन्वः कश्चित्
 “रथीतरः” अतिशयेन रथवान् “नकिः” नास्ति [अन्वे-
 षामीदृग्गन्धयुक्तरथाभावात्] “त्वा” त्वाम् “अनु” लक्ष्ण “मज्जना”
 [बलनामैतत् (निघ० २, ८, २१)] बलेन सदृशोऽपि “न
 किः” नञ्नास्ति “स्वधः” शोभनाश्री “न किः आनशे” न प्राप
 [इन्द्रश्च बलाश्वयोरसाधारणत्वान् इन्द्रसदृशो बलवान् अश्व-
 वान्] लोके कश्चिदपि नास्तीत्यर्थः [न किद्दत्—“युष्मत्तत्तद्
 चन्तः पादम् (८, ३, ११३)”—इति षत्वम् । रथीतरः—
 अतिशयेन रथी ; तरपि “ईन्द्रधिनः”—इति ईकारान्तादेशः ।
 यच्छ्वे—यमेर्व्यत्ययेनात्मनेपदम् । स्वधः—बहुव्रीहावायुदात्तं
 दसीत्युत्तर-पदायुदात्तश्च । आनशे—“अश्रोतेष (७, ४, ७२)”
 —इति अभ्यासादुत्तरस्य तुट् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ ३ १ १ ३ १ १ ३
 इन्द्राय नूनमर्चतो वथानि च ब्रवीत न ।

३ १ ३ ३ १ ३ ३ १ ३ ३ १ ३
 सुता अमत्सुरिन्द्वोज्ये षष्ठमस्य तासहः ॥ ३ १ ॥ २१

* “हरौ इन्द्रश्च”—इति नैषध् कम् १, १४, १ ।

† अ० वे० १, ६, ४, ५ ।

हे ऋत्विजः ! “इन्द्राय”* “नूनं” क्षिप्रम्† “अर्चत” पूजनं कुरुत । एतदेव स्रष्टीक्रियते—“उक्तानि” अप्रगीत-मन्त्र-साध्यानि शस्त्राणि स्तोत्राणि च “ब्रवीतन” ब्रूत । “सुताः” अभिषुताः “इन्द्रवः” सोमाः त्वाम् “अमक्षु” आगत मिन्द्रं मत्तं कुर्वन्तु, अनन्तरं “ज्येष्ठ” प्रशस्यतमं “सहः” सहस्त्रिनं बलवन्तम् तमिन्द्रं नमस्यत नमस्कुरुत [ब्रवीतन—ब्रवीते लीटि “तप्तनप्तनघनाद्य (७,१,४५)”—इति तनवादेशः । अमक्षु—मद्वी हर्षे (आ०, प्रा०) ह्यन्वसः प्रार्थनायां लुङ्, आगमागुशासनस्थानित्यत्वादिङ्भावः । नमस्यत—“नमीवरिवक्षिचङः (३,१,१८)” —इति क्वच् । सहः—“युगकारेकाररेफाद्य वक्तव्याः—इति मत्वर्घीयस्य लुक् ॥ ३ ॥ २१

॥ वसिष्ठप्रियम् ॥ इममी२३ । द्रसुतमिव । ज्येष्ठा
 म् । अमा३र्त्तायन्मादा२म् । शुक्तास्यत्वा३ । भियार
 ष्वा३३४रान् । धारा३ओ२३४वा । आर्त्ताओ२३४वा ।
 स्रसा३५दनायि ॥ १) नक्षिष्टू२३ । वद्रथीतरः । हारी ।
 यदी३न्द्रायच्छासा२यि । नकायिष्टूवा३ । नुमा२५मा२३४

* ‘इन्द्रायेति चतुर्थी’ द्वितीयाद्ये द्रहव्या, इन्द्रम्—इति वि० ।

† ‘नूनं निश्चितम्’—इति वि० ।

^५ ना । ^{१ १ १} नाकाओर३४वा । ^५ ^{१ १ १} सूवाओर३४वा । ^५ ^४ श्वआपुनशा
^{१ १ १} यि ॥ (२) इन्द्राया२३ । ^{४ ५} नूनमच्च । ^{४ ५} तोक्या । ^{१ १ १} निचा३ब्रावी१
^१ तानार । ^१ सुताअमा३ । ^{१ १ १} त्पुरीरन्दार३४वाः । ^५ ज्यायि
^{१ १} षाओर३४वा । ^{१ १ १} नामाओर३४वा । ^५ स्यतापुसहाः । ^४ हो
 ५ई । डा(३) ॥ १० ॥ [१]

॥ आसिताद्यम् ॥ ^{१ १ १} इममिन्द्रसुताम् । ^१ पिवा । ^१ ज्येष्ठम
^१ मर्त्तियम्मार३दाम् । ^{१ १ १} ष्टुकारस्यात्वार । ^१ भियक्षरान् ।
^१ धारा३आर्त्ता३ । ^{१ १ १} स्यसोवा३ओर३४वा । ^५ दापुनोइहा
^{१ १ १ १} यि ॥ (२) नकिष्ठाद्रथायि । ^१ तरो । ^१ हरीयदिद्रयष्ठा३सा
^१ यि । ^१ नाका३यिष्टुवार । ^१ नुमज्जना । ^१ नाका३यिसूवा
^{१ १ १} ३ । ^५ श्वओवा३ओर३४वा । ^५ नापुशोइहायि ॥ ^{१ १} इन्द्रा
^{१ १ १} यनूनमा । ^१ चता । ^१ उकथानिचब्रवीतार३ना । ^१ सूतार

आमा^१र । त्परिन्दवाः^१ । ज्यायिष्ठा^१रन्नामा^१र । स्यतो^१
वा^२ओर^१३४बा । सा^५पु^४हो^५द्दहायि^४(३) ॥ १७* ॥ [२]

॥ गौरीवितम् ॥ इमम् । इन्द्रा^५३ । सुतम्पिवा^{५ ५} ।

ज्येष्ठममर्त्तियम्मादा^{१२}३म् । शूक्रस्यत्वा^१३१२३ । भियापु^४च
रान् । धारा^{१ २ २}च्छता^{४ ५ ४}३१२३ । स्यसोवा । दा^५पु^५नो^५द्दहायि ॥(१)

नकिः^५ । तुवा^{५ २}३त् । रथीतराः^{४ ५ ५} । हरीयदिन्द्रयच्छसा^{१ २}

२३यि । नाकिष्टुवा^{१ २}३१२३ । नुमा^४पु^५ज्मना । नाकि^१सुवा

३१२३ । श्व^{४ ५ ४}ओवा । ना^५पु^५शो^{५ ६ ५}द्दहायि ॥(२) इन्द्रा^{५ ६ ५} । यनू^{५ ६ ५}३ ।

नमर्चता^{४ ५} । उ^{१ २}क्थानिब्रवीतना^{१ २}३ । सूता^{१ २ १}अमा^{१ २ १}३१२३ ।

त्सुरी^४पु^१दवाः । ज्यायिष्ठ^{१ २}नमा^{४ ५ ४}३१२३ । स्यतो^{४ ५ ४}वा । सा^{४ ५ ४}पु

हो^५द्दहायि^५(३) ॥ ३* ॥ [३] २१

* क० मा० १२प्र० १७० १७१० ।
+ क० मा० १२प्र० १७० १७१० ।

अथ तृतीयद्वये—प्रथमा ।

१ १ ३ १ ३ १ ३ १ २   ३ १ २
इन्द्रजुषस्वप्रवक्ष्यायाच्चिष्टूरहरिह ।

१ १ ३ १ ३ १ १ १   १ २   ३ १ ७   ३ १ १
पिबासुतस्यमतिर्नमधोश्चकानश्चारुर्मदाय ॥ १ ॥

यानि मया हवींषि दत्तानि तानि “प्र वक्ष” “आ याहि”
आगच्छ “शूर” वीर्यवन् ! उपसर्गाक्षराणि—“हरिह” [अथवा
हरितवर्णा हया यस्य स हरिहयः, तस्य सम्बोधनं क्रियते—हे
हरिह ! छान्दसो यकारलोपः] “पिबा”† “सुतस्य” सोमस्य उप-
सर्गाक्षराणि—“मतिर्नमधोश्चकानः”, “चारुः” शोभनः “मदाय”
भक्षयाय ॥ १ ॥

* ‘इदानो’ चतुर्थोऽपि षोडशी भवति । तस्य षोडशिनः मदान् विचारः
इन्द्रस्य इत्यथ समभवता मित्यारभ्य मदान् विचारो निदानकृत्युक्तः चतुर्निर्ग-
दक्षराणि क्लृता भवन्ति । तमुपसृत्य प्रवक्षादौनि उपसर्गाक्षराणि निरूपयन्ति । तथा
सति आदिषयाणां पादानां त्रौषि त्रौषि उपसर्गाक्षराणि पादानेषु भवन्ति—
इति वि० एवञ्च—

प्रथमर्चि—“प्रवक्ष”, “हरिह”, “मतिर्न”—इति मय,
द्वितीयर्चि—“मधोश्च”, “दिवोश्च” “स्वर्ज” इति मय,
तृतीयर्चि—“मिदोश्च”, “यतिर्न”, “भृदुर्न”—इति मय,
किञ्च प्रथमर्चि चतुर्थपदादौ च “मधोश्चकान”—इति सप्त, तदित्थं सङ्कलनवा
चतुर्निर्गदुपसर्गाक्षराणि सम्ययन्ति । अथ च “स्वर्ज”, “मधोश्च”—इत्युभयव
पिमानस्य द्वाक्षरत्वेन प्रवक्षं षड्विचारेण सम्यादितम् ॥

† “इषोऽतिष्ठः (१, ३, १२५)” —इति दीर्घः ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ २२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
इन्द्रजठरन्नव्यन्नपृणस्वमधोर्दिवोन ।

१ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अस्यसुतस्यस्वाऽऽर्नेपत्वामदास्सुवाचोअस्थुः ॥ २ ॥

हे “इन्द्र !” “जठरम्” उदरं “नव्यं न” नवतरं “पृणस्व”
पूरयस्व “मधोः” मधुरस्य “दिवो न” “अस्य” सोमस्य “सुतस्य”
अभिषुतस्य “स्वर्न” स्वर्गस्यैव “उप त्वा” उप समीपे त्वाम्
“मदाः” “सुवाचः” शोभनवाचः “अस्थुः” स्थितवन्तः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
इन्द्रस्तुराषापिमन्त्रेनजघानवृत्रंयतिर्न ।

१ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
विभेद्वलम्भगुर्नससाहेशचून्मदेसोमस्य ॥ ३ ॥ २२

“इन्द्रः ‘तुराषाट्’ [तुरि सीदति यः सः तुराषाट्] ‘मित्रो
न’ मित्र इव ‘जघान’ ‘वृत्रं’ शत्रुं ‘यतिर्न’—उपसर्गा-
चराणि ‘विभेद’ भिन्दस्व ‘बलं’ बलीनाम दानवस्तं बलं
‘भृगुर्न’ चौणि चौणि पदान्तेषु उपसर्गाचराणि भवन्ति
‘ससाह’ सहितवान् ‘शचून्’ ‘मदे’ भक्षणे कृते सोमस्य
तथाच निविदापदे विहतस्य षोडशिनः । अस्य मदे जरित
इत्यारभ्य बह्वनि वीर्ययुक्तानि कर्माणि* ॥ ३ ॥ २२

* एतत्पृथस्य बाह्वानं पिवरचकृत्कृतानुक्तमेवेति भाष्योर्विशेषः ।

॥ गौरीवितम्* ॥ इन्द्र । जुषा३ । स्वप्रवहा । आ
 याहिष्टूरहरिच्चार३ । पायिबासुता३१२३ । स्यमतिर्ना
 प्रमधोः । चाकानश्या३१२३ । रुर्मीवा । दाप्रयोद्दहा
 यि ॥ (१) इन्द्र । जठा३ । रन्नव्यन्ना । पुणस्वमधोर्द्दि
 वीना२३ । आस्यसुता३१२३ । स्यस्वर्नाप्रउपा । त्वाम
 दाःसू३१२३ । वाचोवा । आपुस्थोद्दहायि ॥ (२) इन्द्रः ।
 तुरा३ । षाण्मिन्ना । जघानवृत्रंयतिर्नार३ । वायि
 भेदवा३१२३ । लंभृगुर्नाप्रससा । चेशन्नूमा३१२३ । दे
 सोवा । माप्रुस्थोद्दहायि(३) ॥ २ १ ॥ [१] २२

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायणस्य पञ्चमस्याध्यायस्य

सप्तमः खण्डः ॥ ७ ॥

* "गौरीवितम्"—इति ख० पु० पाठः ।

† अ० गा० ३ प्र० १ अ० २ पा० ।

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्हं निवारयन् ।

पुमर्थाश्चतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ ५ ॥

॥ इति तृतीयस्यार्हः-प्रपाठकः* ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-

श्रीवीर-बुद्ध-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-

प्रकाशे उत्तरायने पञ्चमोऽध्यायः ॥

---

* 'इति तृतीय-प्रपाठकस्य पञ्चमार्हः । अतुर्थमथः परिसमाप्तः'—इति वि० ।

यस्य निश्चसितं वेदा यो वेदेभ्योऽस्त्रिंशं जगत् ।
निर्गमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ ६ ॥

॥ अथ षष्ठोऽध्याय आरभ्यते* ॥

तच्च,

गोवित्पवस्वेति प्रथमे खण्डे—

प्रथमा ।

१ १ २   २ १ २   २ १
गोवित्पवस्ववसुविद्विरण्यवि

१ २ १ २ १ १ २ २ १ २
द्रे तोधाइन्दोभुवनेष्टर्षितः ।

१ १ १ २   १ २ ३
त्वत्सुवीरोअसिसोमविश्ववित्त-

१ १ १ १ २ १ १ २ २ २
न्वानरउपगिरेमआसते ॥ १ १ ॥

हे “इन्दो” सोम ! त्वं “पवस्व” चरः † । कौटुशस्व ?
“गोवित्” ‡ गवां लम्बकः, “वसुवित्” § धनस्य लम्बकः, “द्विरण्य-

* ‘इदानीं षष्ठमसहस्रमथते’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ०, २, १८, ४ ।

‡ ‘पवस्व पूयस्व’—इति वि० ।

§ ‘गोवित्—गवो यस्य विश्वान्ते स गोवित्’—इति वि० ।

§ ‘वसुवित्—वसु धनं तेन तद्वात्’—इति वि० ।

वित्’* हिरण्यस्य लम्बकः, “रेतोधाः” रेतउदकं तस्य धातो-
 षधीनां यद्वा रेतः प्रजनन-सामर्थ्यं तस्य धारयिता “भुवनेषु”
 उदकेषु “अर्पितः” ; भी सोम ! कीदृशस्त्वं ? “सुवीरोऽसि”†
 शोभनवीर्योऽसि भवसीति, “विश्ववित्” सर्वस्य वेत्तासि ।
 यस्मादेवं तस्मात् तादृशं “त्वा” त्वाम् “इमे” “नरः”‡ नेतारः
 “गिरा” स्तुत्या “उपासते”॥ ॥

“नरः”-विप्राः—“इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २   ३ २ २
 त्वन्नृचक्षाअसिसोमविश्वतः
 १ २   २ १ २ २ २
 पवमानवृषभताविधावसि ।
 १ २   ३ १ २ २ १ २   ३ २
 सनःपवस्ववसुमद्विरण्यवद्वयत्
 २ ३ १ २   ३ १ २
 स्यामभुवनेषुजौवसे ॥ २ § ॥

* ‘हिरण्यवित्--हिरण्यविशिष्टं वसु’—इति वि० ।

† ‘सुवीरः—शोभनवीरः’—इति वि० ।

‡ ‘नरः—इत्विजः’—इति वि० ।

॥ ‘उपासते—उप समीपे स्थित्वा आसते, समीपे उपविश्य गिरा स्तुतिरुत्पत्त्या
 वावा इमे आसते कृतिं कुर्वाणाः’—इति वि० ।

§ अ० वे० ७, १, १८, ४, ।

मी “सोम !” त्वं “विष्णतः” सर्वतः सर्वेषु “भुवनेषु”^{*}
 “नृचक्षा”[†] असि” नृचां द्रष्टा भवसि । हे “पवमान” पुनान
 सोम ! “वृषभ” अपां वर्षक ! “वाः” अपः “वि धावसि” विविधं
 गच्छसि, स त्वं “नः”[‡] अस्माकं “पवस्व” क्षर किञ्च “वसुमत्”
 बहुभिर्वसुभिर्वासकैर्गवादि-द्रव्यैर्युक्तं, तथा “हिरण्यवत्” बहुभिः
 हिरण्यैर्युक्तं धनं । वयञ्च वसुभिर्हिरण्यैश्च युक्ताः “भुवनेषु”
 लोकेषु “जीवसे” जीवितुं प्रभवः “स्वाम” भवेम ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ २ ३ १८ २८ ३ १ २
 ईशानइमाभुवनानिईयसे

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 युजानइन्दोर्हरितःसुपर्णः ॥

१ २ ३ १ २ ३ २ ७ ३
 तास्तेक्षरन्तुमधुमद्घृतमप्य

१ २ ३ १ २ ३ १ २
 स्तवप्रतेसोमतिष्ठन्तुकाष्टयः ॥ ३ १ ॥ १

हे “इन्दो” सोम ! “ईशानः” सर्वस्य स्वामी त्वम् “इमा”
 इमानि “भुवनानि”[§] भूतजातानि “ईयसे” गच्छसि [ईङ्

* ‘भुवनेषु—भुवनानि चतुर्दश’—इति वि० ।

† ‘नृचक्षाः—नृचां चक्षुभूतः’—इति वि० ।

‡ ‘नः—अस्माकम्’—इति वि० ।

§ ऋ० वे० ७, १, १८, २ ।

§ ‘भुवनानि—चतुर्दश’—इति वि० ।

गतौ (दि० षा०), “दिवादिभ्यः श्यन् (३,१,६८)”—इति श्यन्] । किङ्कुर्वन् ? “हरितः” हरितवर्णाः “सुपर्ण्यः” सुपत-
मास्त्राश्वा रथे “युजानः” योजयन्, “ताः” सुपर्ण्यः “ते” तव सम्ब-
न्धिन्यः “मधुमत्” माधुर्योपेतं “ष्टतं” द्वीप्तं “पयः” उदकं “चरन्तु” ।
हे सोम ! तव “व्रते” कर्मणि तिष्ठन्तु “कष्टयः” * मनुष्याः सर्वे ॥

“ईयसे”-“वीयसे”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १

॥ द्विरभ्यस्तं लौशोत्तरम ॥ ^{४२ १ ४} गोवित्पवस्वसुविद्धिर । ^{३ ४ २}

^{१ २} ष्यवायित् । ^{३ १ १ १ १ १} ष्यवार३४५यित् । ^{३ २ १} रेतो३१२३४ । ^{२ २ २} धाइन्दो

^२ भुवनेष्व । ^{१ २ १ २} पिताःपिताः । ^{३ २} तुवा३१२३४म् । ^{१ २ २} सुवीरोचसि

^२ सोमवि । ^{१ २ १ २} श्ववायिष्कूवायित् । ^{१ १} तन्त्वा३१२३४ । ^२ नरउप

^२ गिरै । ^{३ १ ४} मन्त्रा३साप्रता६५६यि ॥(१) ^{४ ४ २ ५ २ २ ४ २} त्वन्नृचक्षाअसिसी

^५ मवि । ^{३ २} श्वताः । ^{३ १ १ १ १ १} श्वतार३४५ः । ^{३ २} पवा३१२३४ । ^{२ २} मानवृष

^{२ २} भताविधा । ^{१ २ १ २} वसायिवसायि । ^{३ २} सना३१२३४ः । ^१ पवस्व

^{१ २ १ २} सुमद्विर । ^{३ २} ष्यवाष्यवात् । ^{३ २} वया३१२३४म् । ^{२ २ २} स्यामभुवने ।

^{१ २ ४} षुजा३यिवाप्रसा६५६यि ॥(२) ^{४ २ २ ३ ४ २ २ ४ ५ २ २} ईशानइमाभुवनानिई ।

* ‘कष्टयः—कश्यपः पश्चिन्ताः मेधाविनः’—इति वि० ।

यसायि । यसा२३४पुयि । युजा३१२३४ । नइन्दोहरितः

सुप । णियाणियाः । तास्ता२१२३४यि । क्षरन्तु मधु

मद्भुतम् । पयाःपर्याः । तवा३१२३४ । व्रतेसोमतिष्ठ ।

तुका३र्ष्टाप्रया६पु६ः(३) ॥ ० * ॥ [१]

॥ श्येनम् ॥ गोवित्पवस्ववसुवायित् । क्षार३विरा ।

स्याविद्रेतो३आउवा२३ । धाइया । दोभुवनेषुवार्पायि

ताः । त्वसौ३हो । वायिरोअसा३शउवा२३ । सोम

आ । विश्ववित्तन्वाना१रा२ः । उयौ३हो । गायिरेम

आ३शउवा२३ । ए३ । सतआ३२ ॥(१) त्वन्नृचक्षाअसि

सो । मा२३वायि । श्वातःपवा३शउवा२३ । मानआ ।

वृषभताविधावासायि । सनौ३हो । पावस्ववा३शउवा

२३ । सुमदा । हिरण्यवदया३स्या१मा२ । भवौ३हो ।

^{१ २} नायिषुजा^३१उवा^{२३} । ए३ । वसु^३२ ॥ (२) ईशानइमा
^{११} भुवना । ना^२३ई । यासेय^३जा^३१उवा^{२३} । नाइया ।
^{२ १} दोहरितःसुपार्णयाः । तास्तौ^३३हो । चारन्तुमा^३१उवा
^{२ २ १} २३ । धूमदा । घृतम्ययस्तवा^३ब्रा^३१ता^३२यि । सोमौ^३३हो ।
^{१ २} नायिष्ठन्तुका^३१उवा^{२३} । ए३ । छय^३आ^३३२(३) ॥ १८॥ [२]१

अथ द्वितीयद्वये—

प्रथमा ।

^{१ १} पवमानस्यविश्ववित्प्रतेसर्गा^३प्रसृ^३क्षत ।

^{१ २} सूर्यस्येवनर^३श्मयः ॥ १ १ ॥

हे “विश्ववित्” विश्वस्य द्रष्टः सोम ! “पवमानस्य” चरतः
 “ते” तव “सर्गाः”ः सृजामाना धाराः “सूर्यस्येव रश्मयः”
 सूर्यस्य किरणा इव प्रकाशमानाः “न”—इति सम्प्रत्यर्थे ।
 इदानीं “प्रासृक्षत” प्रासृज्यन्त ॥ १ ॥

● क० भा० २३प्र० १४० १८४० ।

† क० वे० ७, १, ३७, १ ।

‡ ‘सर्गाः—इत्यः उदकसङ्क्रान्ताः—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
केतुङ्गुण्वन्दिवस्परिविश्वा रूपाभ्यर्षसि ।

१ २ ३
समुद्रःसोमपिन्वसे ॥ २ * ॥

हे “सोम ! ” “समुद्रः”† समुद् द्रवन्ति यस्माद्गसाः स समुद्रः
स त्वं “केतुं”‡ प्रज्ञानं “ङ्गुण्वन्” कुर्वन् अस्माकं “विश्वा रूपा”
विश्वानि रूपाणि “दिवः”¶ अन्तरिक्षात् “अभ्यर्षसि”‡‡ अग्नि
पवसे “पिन्वसे” नानाविधानि च धनानि अस्मभ्यं प्रयच्छसि ॥२॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
जज्ञानोवाचमिथ्यसिपवमानविधर्मणि ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२
क्रन्दन्देवोनसूर्यः ॥ ३ ॥ २

हे “पवमान” सोम ! “देवः न सूर्यः” स्योतमानः सूर्यश्च
“जज्ञानः” प्रादुर्भूतस्त्वं “विधर्मणि” विधारके*** दशापविषे
“क्रन्दन्” ध्वनन् “वाचम्” शब्दम् “इथ्यसि” प्रेरयसि ॥

* अ० वे० ७, १, २७, ३ ।

† ‘समुद्रः—समुद्रमूतन्त्वम्’—इति वि० ।

‡ ‘केतुश्च’जः तम्’—इति वि० ।

¶ ‘दिवस्परि—सु खोकसोपरि—इति वि० ।

‡‡ ‘अभ्यर्षसि—आग्निमुखे न रथसि’—इति वि० ।

॥ अ० वे० ७, १, २७, ४ ।

*** ‘विधर्मणि—विषिषे कर्मणि’—इति वि० ।

“जज्ञानः”-“हिन्यानः” —इति पाठो, “कन्दन्” “अज्ञान्” —
इति च ॥ ३ ॥ २

प्रसोमासइति सप्तच्च^१ तृतीयं सूक्तम् ;
तत्र, प्रथमा ।

१८ १८ १ १ १ १ १ १ १
प्रसोमासोअधन्विषुःपवमानासइन्दवः ।

१ २ ३ १ १
श्रीणानाअप्सुवृञ्जते ॥ १ * ॥

“पवमानासः” पूयमानाः “इन्दवः” दीप्ताः “सोसासः”
सोमाः “प्राधन्विषुः” [धन्वति गतिकर्मा (निघ० २, १४, ६४)]
प्रगच्छन्ति किञ्च “श्रीणानाः”† गोभिः अयमाणाः “अप्सु”
वसतीवरीषुः‡ “वृजन्ते” गच्छन्ति [व्रज व्रजी गतौ (म्वा०, प०)]
सम्पृच्छा भवन्तीत्यर्थः ॥

“वृजन्ते”-“वृजन्त” —इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ ८ १ १ ८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अभिगावोअधन्विषुरापोनप्रवतायतीः ।

१ १ ८ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पुनानाइन्द्रमाशत ॥ २ ॥ ॥

* क० वे० ६, ८, १४, १ ।

† ‘श्रीणानाः—श्रीणं मिश्रणं, मिश्रायमाणाः’—इति वि० ।

‡ ‘अप्सु—सप्तम्या वज्रवचनसिद्धं तृतीया-वज्रवचनस्य स्थाने इन्द्रवचनं,
अङ्गिः—इति वि० ।

१ क० वे० ६, ८, १४, १ ।

“गावः” गमनशीलाः* “इन्द्रवः” सोमाः “अभि अध-
 न्विषुः” दशापवित्रमभिगच्छन्ति । किमिव ? “प्रवता” प्रवच-
 वता देशेन “यतीः” गच्छन्त्यः “आपः नः” आपइव †, पश्चात्
 “पुनाना” “इन्द्र” प्रचीयितुम् आग्रत व्याप्नुवन् ॥२॥

अथ तृतीया ।

१ २   ३ १२   २२ ३ १ १
 प्रपवमानधन्वसिसोमेन्द्रायमादनः ।

१ २ ३ १२   २२
 नृभिर्यतोविनीयसे ॥ ३३ ॥

हे “पवमान” सोम ! “उन्द्राय” इन्द्रस्य “मादनः” मादयिता
 त्वं “प्रधन्वसि” प्रगच्छसि पविषम् । तदेवाह—“दृभिः” नेदृभि
 ऋत्विग्भिः “यतः” गृह्येतेः ‡ “विनीयसे” § हविर्धानात् ॥

“मादनः—“पातवे”—इति पाठो ॥३॥

* ‘गावः—आदित्यरश्मयः उदकानि सोमरसा गावश्च’—इति वि० ।

† ‘आपोन—न-इन्द्र उपमाधी धः आपइव “प्रवता यतीः” यथा प्रवचैव आपो
 गच्छन्ति तद्वत् सोमेन अभिषूयमाद्येन गावो धम-धाम्य-देवताश्च प्रवचा भवन्ति,
 अतउक्तं पुनाना इन्द्रमाग्रत’—इति वि० ।

‡ अ० वे० १, ८, १४, १ ।

§ ‘यतः—नियतः संयत इति यावत्, अथवा यत्तु यत्नेन ऋत्विग्भिर्भेदः सोमवच-
 नेन’—इति वि० ।

§ ‘विनीयसे—विविधं नीयसे’—इति वि० ।

॥ ‘अथवा पवमान प्रधन्वसि पातं प्रतीन्द्रपानात् तदर्थं हविर्धानात् विनीयसे’
 —इति ऋग्ने देवैः शान्ता वाच्या ।

अथ चतुर्थी ।

११ १८१८ ११ १११ ११ १
इन्द्रोयदद्रिभिःसुतःपवित्रपरिदीयसे ।

११ १ ११ ११ १
अरमिन्द्रस्यधाम्ने ॥ ४ * ॥

हे “इन्द्रो” त्वं “यद्” यदा “अद्रिभिः” आवभिः “सुतः” अभिषुतः “पवित्र” दद्यापवित्रं† “परिदीयसे” परिगच्छसी-
त्यर्थः । तदा “इन्द्रस्य” “धाम्ने” स्थानाय धारकायोदराय वा
“अरं” पर्याप्तोऽसि ॥

“परिदीयसे”--“परिधावसि”—इति पाठो ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

१ १ ११ ११ ११ १ १ १
त्वत्सोमनृमादनःपवस्वचर्षणीधृतिः ।

१ १ १ १ १ १
सन्निर्योअनुमाद्यः ॥ ५ † ॥

हे “सोम !” “नृमादनः” नृणां मादयिता “चर्षणीधृतिः”
चर्षणीभिः ऋत्विग्भिः प्रजाभिः धृतस्व “पवस्व” । “यः” त्वं
“सन्निर्यो” शुभः “अनुमाद्यः” स्तुत्वः‡ स पवस्वेति समन्वयः ॥

“चर्षणीधृतिः”--“चर्षणीमहे”—इति पाठो ॥ ५ ॥

* अ० वे० ६, ८, १४, ४ ।

† ‘पवित्रं परिदीयसे—इतीयेकवचनमिदं षष्ठीवचनस्य धाम्ने द्रष्टव्यम्
पवित्रस्योपरि दीयसे—इति वि० ।

‡ अ० वे० ६, ८, १४, ५ ।

§ ‘अनुमाद्यः—वक्ष्ये पश्चात् देवता माद्यन्ते स अनुमाद्यः’—इति वि० ।

अथ षष्ठी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पवस्ववृत्रहन्तमउच्येभिरनुमाद्यः ।

१ २ ३ १ २ ३
शुचिःपावकोऽद्भुतः ॥ ६* ॥

हे सोम! “वृत्रहन्तमः” शत्रूणां मतिशयेन हन्ता त्वं “पवस्व”
क्षर । कीदृशस्त्वम् ? “उच्येभिः” शस्त्रैः “अनुमाद्यः” स्तुत्यः
“शुचिः” शुद्धः † “पावकः” अन्यस्य शोधकः ‡ “अद्भुतः”
महान्गा, एवं महानुभावः पवस्व ॥

“वृत्रहन्तमः”—“वृत्रहन्तम”—इति पाठौ ॥ ६ ॥

अथ सप्तमी ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
शुचिःपावकउच्यतेसोमःसुतःसमधुमान् ।

३ १ २ ३ २
देवावीरवशंसहा ॥ ७ § ॥ ७

“सुतः” अभिषुतः “मधुमान्” माधुर्योपेतः “सः” सोमः “शुचिः”
स्त्रयं शुद्धः “पावकः” शोधकश्च उच्यते तथा “देवावीः” देवाना-

* सू० वे० ६, ८, १४, ६ ।

† ‘शुचिः’—द्वीपः—इति वि० ।

‡ ‘पावकः’—पावन स्वभावः—इति वि० ।

§ ‘अद्भुतः’—अपूर्वः नाभ्यो द्वितीयः—इति वि० ।

§ सू० वे० ६, ८, १४, ७ ।

मविता तर्पयिता* “अघसंसहा” अघं पापं शंसतीत्यघशंसा
असुरास्तेषां हन्तेति चोच्यते ॥

“सुतःसमधुमान्”—“सुतस्वमध्वः”—इति पाठौ ॥ ७ ॥ ३

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रन्थस्य षष्ठस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय-खण्डे—

प्रकविरिति समर्चं प्रथमं सूक्तम्;

तत्र, प्रथमा ।

११ ११११ १११ १ १

प्रकविर्देववीतयेव्यावारेभिरव्यत ।

१ १ ११ १११ ११

साङ्गान्विश्वाअभिसृधः ॥ १ ॥

“कविः” मेधावी सोमः “देववीतये” देवानां पानाय “अव्या
वारेभिः” अविस्वन्धिभिः वालैः दशापवित्रेण “अव्यत” अव्यते
प्राप्यते, “साङ्गान्” शत्रूणां साठाः सोमः “विश्वः सृधः”
सर्वान् सङ्ग्रामान् हिंसकान् वा अभिभवतीति शेषः ॥

“अव्यावारेभिरव्यत”—“अव्योवारेभिरर्षति”—इति पाठौ ॥ १ ॥

* ‘देवावीः—देवानां मधुसूतः’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ६, ८, १०, २१ ।

‡ ‘साङ्गान्—साधन-समाधः’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

११ ११ ३ १ ३ २७ १ १ १ १ १ १
सहस्राजरितृभ्यथावाजङ्गोमन्तमिन्वति ।

१ १ १ १ १
पवमानःसहस्रिणम् ॥ २ * ॥

“स हि आ” स खलु “पवमानः” सोमः “जरितृभ्यः” स्तोत्रभ्यः
“गोमन्तं” “बहुभिर्गोभिर्युक्तं” “सहस्रिणं” सहस्र-सहस्राकां
“वाजम्” अन्नम् “आ” आभिसुख्येन “इन्वति” व्याप्नोति प्रव-
च्छतीत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
परिविश्वानिचेतसामृज्यसेपवसेमती ।

१ १ १ १ १
सनःसोमःश्रवोविदः ॥ ३ † ॥

हे “सोम !” त्वं ‘चेतसा’ स्वीयेनास्मदनुकूलेन चित्तेन
“विश्वानि” सर्वाणि धनानि “मती” मत्वा अस्मात्सुत्वा
“मृज्यसे” दशापवित्रेण शोध्यसे । ततः “पवसे” रसं चरसि ।

* ऋ० वे० ६, ८, १०, १ ।

† ‘सहस्रिणं—सहस्र-पोषण-समवेतम्’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ६, ८, १०, १ ।

एवञ्चूतः “सः” त्वं “नः” अस्मभ्यं “अवः” अस्मं* “विदः”†
देहीति शेषः ॥

“मृग्यसे”-“मृग्यसे”—इति पाठौ ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

३क २२ २१ २ २२ २ २ २ २ २

अभ्यर्षं वृहद्यशोमघवङ्गोध्रुव्परियम् ।

१२ २ २२ २ २

इषत्स्तोत्रभ्यआभर ॥ ४ § ॥

हे “शोम !” त्वं “वृहद् यशः” महतीं कीर्तिम् “अभ्यर्ष” अभि-
गमय, “मघवङ्गः” हविषङ्गः॥ अस्मभ्यं “ध्रुवं”‡ रयिं “धनं”
च अभ्यर्ष । किञ्च “इषम्” अन्नं॥ “स्तोत्रभ्यः” अस्मभ्यम्*
“आभर” आहर ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

१ २२ ३२२ २२२२ २

त्व्प्राजोवसुप्रतोगिरःसोमाविवेशिथ ।

२ १ २

पुनानोवङ्गेषद्भुत ॥ ५ †† ॥

* ‘अवः—अन्नां अन्नो वा’—इति वि० ।

† ‘विदः—विद् ज्ञाने, विद्बुद्ध्याने, विद् सनायाम् । अन्नासामकरः’—इति वि० ।

‡ अ० वे० ६, ८, १०, ४ ।

¶ ‘मघवङ्गो अन्नमानेभ्यः’—इति वि० ।

§ ‘ध्रुवं स्थिरं’—इति वि० ।

॥ ‘इषम् अन्नं इति’ वा—इति वि० ।

** ‘स्तोत्रभ्यः अन्नभ्यः’—इति वि० ।

†† अ० वे० ६, ८, १०, ३ ।

हे “वङ्गे” यज्ञादेर्वोढः ! “अद्भुत !” * “सोम !” “सुव्रतः” सुकर्मा
 “पुनानः” त्वं “राजा इव” “गिरः” अस्मद्दोयाः “स्तुतीः” आवि-
 वेशिथ” आविशसि ॥ ५ ॥

अथ षष्ठी ।

१२ २२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 सर्वान्द्वरप्सुदुष्टरोमृज्यमानोगभस्त्वोः ।

१ २ ३ १ २
 सोमश्चमूषुसीदति ॥ ६ १ ॥

“सः” सोमः “वङ्गिः” यज्ञादेर्वोढा “अप्सु” अन्तरिक्षे वर्त्तमानः
 “दुष्टरः” दुःखेन अन्यैस्तरण्योः “मृज्यमानः” शोध्यमानः
 “गभस्त्वोः” हस्तयोः‡ एवम्भूतः सन् “चमूषु” पात्रेषु
 “सीदति” ॥ ६ ॥

अथ सप्तमी ।

३ २ ३ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 क्रीडुर्मखोनमृद्युःपवित्रं सोमगच्छसि ।

१ २ २ २ २ २ २
 दधन्स्तोत्रे सुवीर्यम् ॥ ७ § ॥ ४

* ‘अद्भुतम्भूतपूर्व’—इति वि० ।

† अ० वे० ६, ८, १०, ६ ।

‡ ‘गभस्त्वोः’—अद्भुत्वोः—इति वि० ।

॥ ‘चमूषु सीदति—अक्षयोषेषु तिष्ठति’—इति वि० ।

§ अ० वे० ६, ८, १०, ७ ।

हे “सोम !” “क्लीङु क्लीङन-श्रीलख्वं “मंहयुः”* [मंहति-
दानकर्मा (निघ० ३, २०, १०) दानेच्छुः “मखो न” दानमिव
“पवित्र” “गच्छसि” । किं कुर्वन् ? “स्तोत्रे” स्तुतिकर्त्त
“सुवीर्यं” शोभन-वीर्यं “दधत्” प्रयच्छन् ॥ ७ ॥ ४

अथ यवयवमिति चतुर्ऋतं द्वितीयं सूक्तं ;

तत्र, प्रथमा ।

११ १ १२ ३१२३१२
यवंयवन्नोअन्धसापुष्टम्पुष्टम्परिस्त्रव ।

११ १ १२
विश्वाचसोमसौभगा ॥ ११ ॥

हे “सोम” ! त्वं “नः” अस्मभ्यम् “पुष्टं पुष्टम्” † अत्यन्तं
बहुलं “यवंयवं” ‡ पुनःपुनर्द्युतं रसम् “अन्धसा” अन्धरूपया
धारया “परिस्त्रव” चर [तत्र प्रार्थयितुस्तृष्णयात्यन्तं पीडितत्वात्
“आबाधे च (८, १, १०)”—इति द्विर्भावः । आबाधनमाबाधः
पीडा प्रयोक्तृधर्मो नाभिधेयधर्म इत्युक्तम्] । अपिच “विश्वा”
विश्वानि “सोभगा” § सोभगानि धनानि परिस्त्रव अस्मभ्यं
प्रयच्छे त्यर्थः ॥ १ ॥

● ‘मंहयुः—पूज्युः अथवा नक्षयुः पूजाकारः’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ७, १, १२, १ ।

‡ ‘परिस्त्रवसान्ना पुष्टिः धनधान्यादिना वशेषिकी पुष्टि र्बलनिष्पा-
दिका’—इति वि० ।

§ ‘यवं—अन्धासे भूषानर्थः प्रतीयते । यवं धान्यविशेषं चरपुरोडाश्रेष्ठो वंशु-
भूतम्’—इति वि०

§ “सुपांसुसुम् (७, १, ३८)”—इत्यालं रूपम् ।

(७६)

अथ द्वितीया ।

१ ३ २ ३ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
इन्दोयथातवस्तवोयथातेजातमन्वसः ।

२ ३ १ २ ३ १ २
निबर्हिषिप्रियेसदः ॥ २* ॥

हे “इन्दो” सोम ! “अन्वसः” अन्नरूपस्य “तव” सम्बन्धी
“स्तवः” स्तवनं स्तोत्रं तथा “ते” तव “यथा जातं” यथा प्रादु-
र्भूतमस्ति, तथा त्वं “प्रिये” प्रीणयितरि “बर्हिषि” अन्नस्य
“नि सदः” निषण्णो भव ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
उतनोगोविदश्चवित्यवस्वसोमान्वसा ।

३ १ २ ३ १ २
मक्षुतमेभिरहभिः ॥ ३* ॥

“उत” अपि च हे “सोम !” “नः” § अस्माकं “गोवित्” गो-
प्रदः ॥ “अश्ववित्” अश्वप्रदश्च त्वं** “मक्षुतमेभिः” मक्षुतमै
अतिशयेन शीघ्रैः “अहभिः” अहोभिर्हंतुभिः “अन्वसा पवस्व”
अन्नरूपया धारया चर ॥ ३ ॥

* ‘तव स्तवः क्रियते स्तोत्र-प्रकाशकः’—इति वि० ।

† अ० वे० ७, १, १२, २ ।

‡ ‘नि—नितराम्’—इति वि० ।

§ ‘नः—अस्माभ्यम्’—इति वि०

॥ अ० वे० ७, १, १२, ३ ।

॥ ‘गोवित्—गोमान्’—इति वि०

●* ‘अश्ववित्—अश्ववान्’—इति वि० ।

अथ चतुर्थी ।

१ ३ १ ३ ११ १२२१ १ ३ ३ १ १
 योजिनातिनजीयतेहन्तिशत्रूमभीत्य ।

११
 सपवस्वसहस्रजित् ॥ ४ * ॥ पू

हे “सहस्रजित्” असहस्रात-शत्रूणां जेतः ! † सोम ! “यः” भवान् “जिनाति” शत्रून् जयति स्वयं शत्रुभिः “न जीयते” । प्रकारान्तरेण तदेवाह—“शत्रुमभीत्य” स्वयमेव शत्रुमागत्य “हन्ति” किन्तु तेन न हन्यते इति शेषः । एवञ्छ्रुतः स त्वं धारया चर ॥ ४ ॥ पू

अथ षट्चात्मके तृतीयसूक्ते—

प्रथमा ।

१ ३ १ ३ ३ ११ २१ ३ २२
 यास्तो धारामधुश्चुततोद्धग्रमिन्दजतये ।

१ १ ३ २ २ १ २
 ताभिःपवित्रमासदः ॥ १ ‡ ॥

भो “इन्दो” सोम ! “ते” तव “मधुश्चुतः” मधुर-रसस्य शरीत-यित्रयः “याः” “धाराः” “जतये” रक्षणाय “असृग्र” सृज्यन्ते “ताभिः” धाराभिः त्वं “पवित्रम्” † “आसदः” आसौद ॥ १ ॥

* ऋ० वे० ७, १, १२, ४ ।

† ‘स पवस्व सहस्रजित् सहस्राणां जेता’—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, १, २५, १ ।

¶ ‘पवित्र’—दशापवित्रम्—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २   ३ १ २ ३ १ २   २ २ १ १ २
सो अर्षेन्द्राय पीतये तिरो वाराण्यव्यया ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २
सीदन्नृतस्य योनिमा ॥ २ * ॥

हे सोम । “सः” अभिषुतः त्वम् “अव्यया” अविमयानि
“वाराण्य” वालानि “तिरः” तिरस्कुर्वन् “नृतस्य” बन्धस्य
“योनि” कारणभूतं दद्यापविचम् “आसीदन्” आभिमुख्येन
उपविश्यन् “इन्द्राय” इन्द्रस्य “पीतये” पानाय “अर्षं” चर ॥

“नृतस्य योनिमासीदन्” — “योनावनेषु” — इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २   ३ १ २ ३ १ २
त्वत्सोमपरिस्रवस्त्रादिष्ठो अङ्गिरोभ्यः ।

३   २ १ २ २ २
वरिवो विहृतम्ययः ॥ ३ † ॥ ६

हे “सोम !” “स्त्रादिष्ठः” स्त्रादुतमः “वरिवो वित्” ‡ अस्त्र-
दभिलषितस्य धनस्य लब्धकश्च त्वम् “अङ्गिरोभ्यः” अङ्गिरसा-

* ऋ. वे. ७, १, २५, १ ।

† ऋ० वे० ७, १, २५, ४ ।

‡ ‘वरिवो वित्’ — वरिषः = वरिष्ठः, वित् = मद्यः — इति वि० ।

मर्धाव* “घृतं” दौमं† “पयः” क्षीरवत् सारभूतं रसं “परिस्त्रव”
परिस्त्रव ॥

“त्वंसोम”-“त्वमिन्द्रो” —इति पाठौ ॥ ३ ॥ ६ ॥

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य षष्ठस्याध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः‡ ॥ २ ॥

अथ तृतीय-खण्डे ॥—

प्रथम-तृचे, प्रथमा ।

१२ १९ ३६ २२ २२ २
तवश्रियोवर्षस्यैवविद्युतो

१२ २ ३१ २ ३१ २
ग्रे श्विकिन्नउषसामिवेतयः ।

१२ २२ २ १ २ २ १ २ २
यदोषधीरभिद्धष्टोवनानिच

१२ २१ २ २ २ २ २ २ २ २
परिस्त्रयश्चिनुषेचन्नमासनि ॥ १ ॥ ५ ॥

“घन्नेः” अङ्गनादि-गुण-युक्तस्य “तव” “श्रियः” रश्मि-
लक्षणा विभूतयः “चिकिचे” प्रज्ञायन्ते । तत्र दृष्टान्तः—“वर्षस्येव ॥

* ‘अङ्गिरोभ्यः—अङ्गिरो नाम देवास्तोभ्योऽर्थे’—इति वि० ।

† “घृतमाप्यम्”—इति कर्म दौयवाप्या ।

‡ ‘उक्तं वक्षिष्यवमानं । विश्वं शौभिकश्च तत् । पञ्चमसदः’—इति वि० ।

॥ ‘इदानीमाप्यानि; आग्नेयन्मथममाप्यम्’—इति वि० ।

§ क० वे० ८, ४, २०, ५ ।

२० ले तु “वर्षस्येव”, —इति स-वकारः नूयते ।

विद्युतः” यथा वर्षितुर्मेघस्य सम्बन्धिन्यो विद्युतः, “उषसामि-
वेतयः” यथा चोषसाम् ‘एतयः’ गमनशीलाः व्याप्ताः प्रकाशाः
प्रज्ञायन्ते, तद्वदित्यर्थः । कदेत्यत्राह—“यद्” “यदा” त्वम्
“घोषधीः” व्रीहियवाद्याः “वनानि” अरण्यानि च अभिसृष्टो
सृष्टः दग्धुं विसृष्टः सन् “स्वयम्” आत्मना “भासन्” भास्त्रे मुखे
“भवम्” अदनीयं स्थावर-लक्ष्यं “परि चिनुषे” परिधिपसीत्यर्थः ।

“विद्युतोन्नेः”-“विद्युतश्चित्रा”—इति, “उषसावक्रेतवः”-
“उषसामिवेतयः”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १   ३ १ ७ ३   १ १
वातोपजूतद्रुषितोवशां अन्नु

३ १ ७   ३ १ १   ३ १ १
दृषुयदन्नावेविषद्वितिष्ठसे ।

१ १   ३ १   २ ३ १ ३
आतेयतन्ते रथ्योऽऽयथापृथक्

१ १   ३ १ १ ३ १ १
शर्द्धां स्यग्ने अजरस्यधक्षतः ॥ २* ॥

हे “अग्ने !” त्वं “यद्” यदा “वातोपजूतः” वायुना कम्पितः†
“वशान्” कान्तान् वनस्पतीन् “अन्नु” प्रति “दृषु” क्षिप्रम्

* ऋ० वे० ८, ४, ११, १ ।

† ‘वातोपजूतः—वातयुक्तः’—इति वि० ।

“इषितः” प्रेषितश्च सन् “अन्ना” अन्नानि अदनीयानि वनस्पत्यादीनि स्थावराणि “विविषत्” व्याप्नुवन् “वितिष्ठसे” इतस्ततो गच्छति; तदानीम् “अजरस्य” जरा-रहितस्य “धत्तः” दहतः “ते” तव “शर्षांसि”† तेजांसि “यथा” “रथ्यः” रथिनः तदत् “आ पृथक्” पृथगायन्त गच्छन्ति ॥

“अजरस्य”-“अजराणि”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ ३ १ २ ३ १ २
मेधाकारं विदथस्य प्रसाधन

३ १ २ २ २ ३ १ २ २
मग्निं होतारं परिभूतरम्यतिम् ।

१ २ २ २ ३ १ २ ३ २ ७
त्वामर्भस्य हविषः समानमिच्छां

३ १ २ ३ २
महोवृणते नान्यन्वत् ॥ ३३ ॥ ७

“मेधाकारं” प्रज्ञायाः कर्त्तारं “विदथस्य” यज्ञस्य “प्रसाधनम्” प्रकर्षण साधकं “होतारं” देवानामाह्वतारं “परिभूतरम्” प्रतिशयेन शत्रूणां मभिभवितारं “मति” मन्तारं “य” “त्वाम्” “अग्निम्” वयसृत्वजः वृणीमहे—इति शेषः । हे अग्नि ! “त्वामित्” त्वामिव “अर्भस्य” अल्पस्यास्य “हविषः”

०. ‘इषितः’—इषु इच्छायाम्, इच्छासंयुक्तः—इति वि० ।

† ‘शर्षांसि—वसानि’—इति वि० ।

‡ अ० वे० ८, ४, १६, २ ।

पुरोडाशादिकस्य भक्ष्यार्थमिति शेषः । “समानमित्” सहैव ऋत्विजः “वृषते” प्रार्थयन्ते “महः” महतः सोमात्मकस्य हविषः भक्ष्यार्थं त्वामिव वृषते “त्वत्” त्वत्तः “अम्यम्” अतिरिक्तं देवं “न” वृषते ॥

“परिभूतरं”-“परिभूतमम्”—इति छन्दोगबद्ध चानां पाठौ, “त्वामर्भस्यहविषः”-“तमिदमेहविषि”—इति, “इत्त्वाम्यहो”-“तमिम्यहो”—इति च ॥ ३ ॥ ७

अथ द्वितीय-दृचे—प्रथमा ।

३ १ २ ३ १८ १८ ३ १९

पुरूरुणाचिध्यस्यवोनूनंवावरुण ।

२ २ १ २ ३ १

मित्रवसिवात्सुमतिम् ॥ १ * ॥

हे मित्रावरुणौ ! “वां” युवयोः “पुरूरुणा” [प्रथमार्थे तृतीया (३,१,८५)† पुरोरपि बहु उरु बहुतरम् अथवा पुरु च तदुर च पुरूरु] अत्यन्तं बहुतरमित्यर्थः, तादृक् “भवः” रक्षकं “नूनं” निश्चयेन “अस्ति हि” [हि प्रसिद्धो; चिदिति पूरवः] हे “वरुण !” हे “मित्र !” “वां” युवयोः “सुमतिम्” अनुग्रह-बुद्धिम् “वसि”‡ सम्भजेयम् ॥ १ ॥

* ऋ० वे० ४, ४, ८, १ ।

† “अथ सोः सुपासुसुमित्वाकारः”—इति ऋ०-शाब्दा ।

‡ ‘वसि—वासवसि’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तावात्सम्यग्द्रुक्काणेषमश्यामधामच ।

३ १ २
वयंवाग्मित्रास्याम ॥ २* ॥

हे “अद्रुहाणा” हे अद्रोन्धारो ! “ता” तो प्रसिद्धो “वां” युवां सम्यक् स्तुमइति शेषः । स्तोतारः “वयम्” “द्रुक्” अक्षं “धाम च” आधारम् “अश्याम” प्राप्नुयाम । हे “मित्रा” मित्रावरुणो ! “वां” स्तोतारो वयं “स्याम” भवेम समृद्धा इति शेषः, युवाभ्यां स्वभूता वा स्याम ॥

“धामच”-“धायसे”—इति पाठो, “मित्रा”-“द्रुक्”—इति च ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
पातन्नोमित्रापायुभिरुत्तत्रायथात्सुत्रात्रा ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
साक्ष्यामदस्यूनतनूभिः ॥ ३† ॥ ८

हे “मित्रा” मित्रावरुणो देवो ! युवां “नः” अस्मान् “पायुभिः” रक्षणैः “पातं” रक्षतम् । “उत” अपि च “सुत्रात्रा” शोभनेन

* अ० वे० ४, ४, ८, ९ ।

† अ० वे० ४, ४, ८, ९ ।

चाणेन “त्रायेषां” पालयेथाम् [इष्टप्राप्तानिष्ट-परिहार-भेदेन भेदः—स्त्रीत्रादिवैकल्याच्छत्रोर्वा त्रायेथाम् अभिमत-प्रापणेन रक्षत-मित्यर्थः] । वयञ्च “तनूभिः” * पुत्रादिभिः सहिताः स्त्रीयै-रङ्गैर्वा “दस्यून्” शत्रून् “सङ्ग्राम” अभिभवेम ॥

“मित्रा”-“बद्धा”—इति पाठौ, “त्रायेषां”-“त्रायेताम्”—इति, “सङ्ग्राम”-“तुर्याम्”—इति च ॥ ३ ॥ ८

अथ तृतीय-दृचे †—

प्रथमा ।

३ २ २ १ १ २ १ २ १ २ २
उत्तिष्ठन्नोजसासहपीत्वाग्निप्रे अवेपयः ।

१ १ २ २ २ २
सोममिन्द्रचमूसुतम् ॥ १ ‡ ॥

हे “इन्द्र !” त्वं “पीत्वा” “ओजसा” बलेन “सह” “उत्तिष्ठन्” ॥ “ग्निप्रे” ह्यनू “अवेपयः” अकम्पयः मदावेशादिति भावः । किं पीत्वा ? “चमू” चम्बोरधिषवण-फलकयोः “सुतम्” अभिषुतम् “सोमम्” ॥

“पीत्वा”-“पीत्वी”—इति पाठौ ॥ १ ॥

* ‘तनूभिः—चिभिः युग्मभिः शरीरैरभिष्टुतैरिति वाचस्पत्यः—इति वि० ।

† ‘द्वेषमाष्यन्’—इति वि० ।

‡ अ० वे० ८, १९ = अ० वे० ६, ५, २८, ४ ।

॥ ‘उत्तिष्ठन्—ओजसा सह नीचैश्च उरुधामं कुरु । सोमं पिब । पीत्वा अग्ने चमूनाधिके च मत्तः चमू अवेपयः’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
अनुत्वारोदसीउभेस्पर्शमानमददेताम् ।

१ २ १ २ ३ १ २
इन्द्रयद्दस्युहाभवः ॥ २* ॥

हे “स्पर्शमान” शत्रुभिः सह स्पर्शकुर्वाण इन्द्र ! “त्वा” त्वाम्
“अनु” लक्ष्य “उभे रोदसी” उभे अपि आवापृथिव्यौ “मदेतां”
हृथ्येताम् “यद्” यदा “दस्युहा भवः” शत्रूणां हन्ता भवसि, तदा
मदेतामिति सम्बन्धः ॥

“स्पर्शमानमदेतां”-“क्षथमाणमक्षपेताम्”-इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
वाचमष्टापदीमद्भवस्रक्तिमृतावृधम् ।

१ २ १ २ ३ १ २
इन्द्रात्परितन्वमामे ॥ ३† ॥ ९

“अष्टापदीम्” अष्टाभिर्दिग्भिर्विदिग्भिश्चाष्टापदीं,‡ “नवस्रक्तिम्”
उपरिस्थितेनादित्येन नवस्रक्तिम् प्राप्तुं दिक्षु व्याप्तमि-

* अ० वे० ६, ५, २८, ५ ।

† अ० वे० ६, ५, २९, २ ।

‡ ‘अष्टापदीम्—चत्वारो वेदाः प्राचाणि च अष्टापदानि’—इति वि० ।

त्यर्थः*, “ऋताहधं” यज्ञस्य हृदिं कुर्वन्ती,† “वाचं” स्तुति-
मयीं, परिपूर्णात्‡ “तन्वं तनूं न्यूनां सतीम् ॥ “अहम्”
“परि मने” न्यूनेयतां करोमीत्यर्थः§ । कास्मिन् न स्वरूपं स्तुत्या
विषयीकतुं मशक्यत्वादितिभावः ॥

“ऋताहधम्”—“ऋतासृशम्”—इति पाठी ॥ ३ ॥ ८

अथ चतुर्थ-ऋषे ॥—

प्रथमा ।

१२ ११ १२ १८ १८
इन्द्राग्नीयुवामिमेऽभिस्तोमाअनूषत ।

१२ ३२
पिवत्शशुवास्तुतम् ॥ १## ॥

हे “इन्द्राग्नी !” “युवाम्” “इमे” “स्तोमाः” स्तोतारः††
“अभ्यनूषत” अभिष्टुवन्ति । हे “शशुवा” सुखस्य भावयितारा
विन्द्राग्नी “स्तुतम्” अभिष्टुतम् असादीयं सोमं “पिवतम्” ॥ १ ॥

● ‘नववन्ति’—नव वन्तवः कोषाः ताः वहिष्यमानाः ऋषो नव अथवा
नववन्ति’ विद्वत्सौमिकम्’—इति वि० ।

† ‘ऋताहधम्’—ऋती यज्ञः अथवा ऋत मन्त्रं तं वर्द्धयतीति ऋताहधम्’—इति वि० ।

‡ ‘इन्द्राम् परि—उपरि’—इति वि० ।

§ ‘तद्व’—शरीरम्’—इति वि० ।

§ ‘मने—मिमीति’—इति वि० ।

॥ ‘इन्द्रान्मनाष्यम्’—इति वि० ।

** सू० वे० ४, ८, २४, २ ।

†† ‘स्तोमास्तिष्ठतश्चदशाहः’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१२ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यावाऽसन्निपुरुस्पृष्टोनियुतोदागुषेनरा ।

१ २ ३ २ ३ १ २
इन्द्राग्नीताभिरागतम् ॥ २० ॥

हे “नरा” नेतारौ ! “इन्द्राग्नी !” “वां” युवयोः स्वभूताः
“पुरुस्पृष्टा” पुरुभिर्बहुभिः स्पृष्टणीयाः† “दागुषे” हवींषि
दत्तवते यजमानार्थम् उत्पन्नाः “नियुतः” अन्नाः “सन्ति”‡ हे
इन्द्राग्नी ! “ताभिः” “नियुक्तिः” सह “आगतम्” आग-
च्छतम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ ३ २ १ २ ३ १ २ ३ २
ताभिरागच्छतन्नरोपेदऽसवनऽसुतम् ।

१ २ ३ १ २
इन्द्राग्नीसोमपीतये ॥ ३१ ॥ १०

हे “नरा” नेताराविन्द्राग्नी ! [सूर्यतेऽभिसूर्यतइति सवनः
सोमः] “इदं सवनम्”§ इमं सोमं “सुतम्” अभिषुतम् “उप”

* ख० वे० ४, ८, २४, ३ ।

† ‘पुरुस्पृष्टा—पुरुस्पृष्टी बहुभिः स्पृष्टणीया’—इति वि० ।

‡ ‘सन्ति—वज्रवचनमिदं द्विवचनस्य स्थाने द्रव्यम्, सतः’—इति वि० ।

§ ख० वे० ४, ८, २४, ४ ।

§ ‘इदं प्रातःसवनं सुतं सोमम्’—इति वि० ।

प्रति* [यद्वा, इदं प्रातःसवनम् उप अस्मिन् सवने सुतमभिषुतं
सोमं प्रति] “ताभिः” नियुक्तिः† आगच्छतम् । किमर्थम् ?
“सोमपीतये” अस्य सोमस्य पानार्थम् ॥ ३ ॥ १०

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तरायन्यस्य षष्ठस्याध्यायस्य
तृतीयः खण्डः‡ ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थं-खण्डे षा, प्रथम-द्वये—

प्रथमा ।

१२   ३१ २३ १८   २८ ३१२
अर्षा सोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोरुवत् ।

२ ३ २ ३ २ ३ २
सीदन्योनौवनेष्वा ॥ १५ ॥

हे “सोम” पवमान ! “द्युमत्तमः” अतिशयेन दीप्तिमान्
“वनेषु” अरण्येषु मध्ये॥ “योनौ” [स्वकारण-भूते पर्वतादि-

* ‘उप—समीपे’—इति वि० ।

† ‘ताभिः—तृतीय-वक्रवचनमिदं, स्त्रीलिङ्गं अत्ययेन तैः पाठनैः’—इति वि० ।
‘नियुतो वाचोः’—इति च निघ० १, १५, १० ।

‡ ‘उक्तं प्रातःसवनम्’—इति वि० ।

¶ ‘इदानीं साध्यन्दिमं सवनं मभिषीयते’—इति वि० ।

§ अ० आ० ६, १, २, ७ (२भा० ६२ पृ०) = अ० वे० ७, ९, ४, ४ ।

॥ ‘वसु—उदकेषु’—इति वि० ।

स्थाने * “आसीदन्” सर्वतो गच्छंस्व” “द्रीणानि” [प्रयोग-
बाहुल्यापेक्षमितत् बहुवचनम्] द्रोणकलशान्नां “अभि” लक्ष्य
“रीरुवत्” पुनः पुनः शृशं वा शब्दं कुर्वन् “अर्षा” † आगच्छ
दशापवित्रमध्यान्निर्गतः सोमः अविच्छिन्न-धारया द्रोणकलशे
पतन् शब्दं करोति खलु ॥

“योनीवनेष्वा”-“श्येनोमयोनिमा”-इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३१२ २२ ३ २३१२ ४१९
अप्साद्न्द्रायवायवैवरुणायमरुद्गाः ।

१ १ ३ १ १
सोमाअपन्तुविष्णवे ॥ २१ ॥

“अप्सा” वसतीवरी-नामधेयानामपां सञ्ज्ञकारः [वनषण
सञ्ज्ञा (श्वे, प०) ; “जनसनेति (३, २, ६७,) विट्, आत्वं विङ्-
वनोरिति (६, ४, ४१,) तादृशाः] “सोमाः” “अर्षन्तु” द्रीण-
कलशमागच्छन्तु । किमर्थम् ? “इन्द्राय” सर्वदेवानां प्रथमत
एव इन्द्रः सोमान् पिबति, तस्मात् तदनु वायुरुक्तः तस्मै च
“वायवे”, तदनन्तरं वरुणः सोमान् पिबति तस्मै च “वरुणाय”,
ततो “मरुद्गाः” एतन्नामकेभ्यो देवेभ्यः, “विष्णवे” सर्वजगद्-

● ‘योनी-द्रीणकलशे’-इति वि० ।

† ‘द्रीणानि-द्रीणकलशसम्बन्धानि पाषाणि’-इति वि० ।

‡ “इन्द्रायोऽतिविश्वः (६, १, १२५)”-इति दीर्घः ।

१. ५० वे० ७, ९, ५, १ ।

व्यपिने एतन्नामकाय देवाय च,—एतेभ्यः सर्वेभ्यः सोमा
 प्रागच्छन्वित्यर्थः ॥

“सोमा अर्षन्तु”-“सोमो अर्षति”—इति पाठौ ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 इषन्तोकायनोदधदसभ्यः सोमविश्वतः ।

१ २ १ १ २
 आपवस्वसहस्रिणम् ॥ ३ # ॥ ११

हे “सोम !” त्वं “नः” अस्माकं “तोकाय” † पुत्राय
 “इषम्” अन्नं “दधद्” विदधत् प्रयच्छन् “सहस्रिणं” सहस्र-
 सङ्घाकं धनं “विश्वतः” सर्वतः “असभ्य” च “आपवस्व” आ-
 प्रापय असभ्यं पुत्राय च अन्न-धनादिकं प्रयच्छेत्यर्थः ॥ ३ ॥ ११

१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 ॥ शाकलम् ॥ अर्षासोमा रद्युमत्तमाः । अभिद्रोषा

२ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 निरोरु रश्वात् । सायिदा र्णन् । योनौवना र् ३ यि ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 ऊम् । षू३४पुवोद्दहाथि ॥ (१) अस्मा इन्द्रा र्यवायषायि ।

२ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 वरुणाय मरुङ्गा र्श्याः । सोमा र् २ः । आर्षन्तु वा र्श्वि ।

● ऋ० वे० ७, १, ५, १, ।

† ‘पुत्राय पौत्राय’—इति वि० ।

१ १ ५ १ २ २ १
 ऊम् । ष्णा ३ ४ ५ वोद्द्यायि ॥ (२) इषन्तोक्ता रथनोद

२ १ २ १ २ १ १ १
 धात् । अस्मभ्यश्सोमविश्वार३ताः । आपा२ । वास्व

२ १ १ ५
 सद्धार३ । ऊम् । स्वा३४५यिणोद्द्यायि(३) ॥ ३* ॥ [१]

२ २ २ १ २ २ १ २
 ॥ वार्शम् ॥ अर्षासोमा । द्युमात्ता३माः । अभि

२ १ ० १ ५ १ २ २
 द्रो । ष्णा । निरोरु३३४वात् । सायिदन्ध्याना३उ ।

१ २ १ २ ५ २ २
 ई३या । वने । घूरवार३४औहोवा ॥ (१) अष्पाइन्द्रा ।

१ २ २ १ २ १ ० १ १ १
 यवाया३वायि । वरुणा । या । मरु३४र३४याः । सो

१ १ ५ २ ५ २ २
 माअर्षा३ । ई३या । तुवि । ष्णारवार३४औहोवा ॥ (२)

१ २ १ १ १ ०
 इषन्तोक्ता । यनोदा३धात् । अस्मभ्यम् । सी । मवा

१ ५ १ २ १ १ १
 ३यिश्वा३४ताः । आपवस्वा३ । ई३या । सद् । स्वा

१ ५ १ ५
 रयिष्णार३४औहोवा । ऊ३४र३४पा(३) ॥ ४* ॥ [२]

१ २ १ २
 ॥ सन्तनि ॥ अर्षाहाउ । सोमद्युमा३१ उवा २३ ।

* ऊ० ना० १ प्र० १ ख० ३ सा० ।

† ऊ० ना० १ प्र० १ ख० ४ सा० ।

ता१३४माः । अभिद्रोषानिरोरुवा२३४पुत् । सीदान्हा

उ । योनौवना३१उवार३यि । घू३४वा ॥ (१) असा

इन्द्रायवायवेवरुणायमरुद्भियार ३ ४ पुः । सोमाद्याउ ।

आर्षन्तुवा३१उवार३यि । ष्णार३४वे ॥ (२) इषन्तोका

यनोदधदस्रभ्य१सोमविश्वता२३४पुः । आपाद्याउ । वा

खसद्या३१उवार३ । सौर३४णाम् (३) ॥ १३* ॥ [३]

॥ शाकरवर्णम् ॥ आयिषाम् । तोकायनोदधात् ।

अस्रभ्यम् । सोमवार३यि । श्वता३१उवार३ । ऊ ३ ४

पा । आपवार३खा । सच्चस्त्रिणा३माउवार३ । ऊ३२

३४पा (३) ॥ १८ ॥ [४]

॥ जराबोधीयोत्तरम् ॥ इषन्तोकोवा । यानोदधात् । असा

* ऊ० मा० ७ प्र० २ अ० १२ सू० १ ।

† ऊ० मा० १ प्र० १ अ० १८ सू० १ ।

^२भ्या२^१सो । मविश्वाताः । ^२आपा^२वा^४शस्वा^४र^४सा । च ।

^२क्षिणो^२३४^२पई । डा(३) ॥ १५* ॥ [५]

॥ मार्गीयवम् ॥ ^२अ^२प^२सौ^२होवा । ^१आयिन्द्रारं । ^१य

^२वा^४या^२३४^२वायि । ^१वरुणाय । ^१मरु^२ङ्गा^२श्या^२रः । ^१सोमाः ।

चा । ^२औ^२होयि । ^३आ^४र^४३४^२र्षा । ^१त्वर^२वा^४३४^२औ^४होवा ।

^२ए३ । ^१ष्णा^२वार^२३४^२पृथि(२) ॥ २† ॥ [६] ११

अथ प्रगाथरूपे द्वितीयसूक्ते—

प्रथमा ।

^१सो^२म^२उ^२घ्रा^२णः^२सो^२तृ^२भिर^२धि^२ष्णु^२भिर^२वी^२नाम् ।

^१अ^२श्व^२थे^२व^२ह^२रि^२ता^२या^२ति^२धा^२र^२या^२म^२न्द्र^२या^२या^२ति^२धा^२र^२या ॥ १‡ ॥

● अ० जा० ११ प्र० १ अ० १५ पा० ।

† अ० जा० १८ प्र० १ अ० २ पा० ।

‡ अ० जा० ६, १, ३, ५ (२ भा० प्लु०) = अ० वे० ०, ५, १३, ९ ।

“सोढभिः” अभिषुबुद्धिः ऋत्विग्भिः “स्नानः”* अभिषूय-
माणः “सोमः” “अवीनां” “क्षुभिः”† [“मांसृतक्षुनामुपसख्या-
नम् (६, १, ६३)”—इति सानु-शब्दस्य क्षु-भावः] समुच्छितै-
र्वालैः पवित्रैः “अधि याति” अधिकं गच्छति । “उ”—इति
प्रसिद्धी । “अश्वथा इव” वडवया इव “हरिता” हरित-वर्णया
धारया “याति” “मन्द्रया” मदकारिष्या द्रीषकलशमधि-
गच्छति ॥

“उष्वाणः”—उषुवाणः—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ २७ ३ १ २ ३ १ २ २१ १

अनूपेगोमान्गोभिरक्षारसोमोदुग्धाभिरक्षाः ।

३ २७ ३ १ २ ३ १ २ २२

समुद्गन्नसंवरणान्यग्मन्मन्दीमदायतोशते ॥ २३ ॥ १२

“गोमान्” गीयुक्तः सोमः “अनूपे” निम्ने देशे वा कक्षणे
“गोभिः” गोर्विकारैः क्षीरादिभिः § सह “अक्षः” अरन्ति ।

* ऋचि तु “आणः”—इति मूर्द्धण्य-पकार-वकारोपेतः ऋचते । तत्र “पूर्व-
पदात् (८, ३, १०६)”—इति षत्वम् सुतरां षत्वञ्च ।

† “क्षुभिः”—इति मूर्द्धण्यपाठो ऋचि, “पूर्वपदात् (८, ३, १०६)”—इति च
तत्र दीर्घः ।

‡ ‘अनूपे—उषैः प्रदेवे’—इति वि० ।

§ ‘गोभिः—उदक-सङ्गतैः गोभिर्वा’—इति वि० ।

तदेवोच्यते—“सः” सोमः आत्मनोभिन्नार्थं “दुग्धाभिः गोभिः”
सह “अचाः” चरति [चरतेर्लुङि रूपम्] । किञ्च “समुद्रं न”
यथा समुद्रमुदकानि गच्छन्ति तद्वत् “संवरणानि” सञ्चजनो-
यानि रसरूपाणि अस्मानि* द्रोणकलशम् “अग्नम्” गच्छन्ति
[अग्नेर्लुङि च्चेर्लुङि रूपम्] किञ्च “मन्दी” मदकरः सोमः
“मदाय” मदार्यं “तोयते”† हन्यते अमिषूयते [तोयति-
र्बधकर्म (निघ० २, १८, २८)] ॥ २ ॥ १९

१ २ १ २ १ २ १ २
॥ मानवोत्तरम् ॥ द्योवायि । सोमउष्माणःसोदभिः ।

१ २ १ २ १ २ १ २
द्योवायि । आधिष्णुभिरवीनाम् । आश्वयैव । चारिता

१ २ १ २ १ २ १ २
याश् । तिधारारश्शया । मन्द्रायाश्शयाश् । तार

१ २ १ २ १ २ १ २
यिधारश्शयौद्योवा । रारश्शया । द्योवायि । मन्द्रया

१ २ १ २ १ २ १ २
यातिधारया । द्योवायि । मन्द्रयायातिधारया । आ

१ २ १ २ १ २ १ २
नूपे । गोमान्गोश्श । भार्यिरारश्शयाः । सोमोदूरश्

१ २ १ २ १ २ १ २
ग्धाश् । भार्यिरारश्शयौद्योवा । आ २ ३ ४ ष्याः ॥ (२)

* ‘संवरणानि—उदकानि’—इति वि० ।

† ‘तोयते—तुमि आत्नौ आपयति’—इति वि० ।

^१ होवायि । ^{२ २ २ १ २} सोमोदुग्धाभिरक्षाः । ^१ होवायि । ^२ सोमोदु
^२ ग्धाभिरक्षाः । ^{० १} सामुद्रन्न । ^{१ ० १} सांवरणा३१ । ^० नियार^१आ२३
^५ ष्मान् । ^{१ १} मन्दायिमा२३दा३ । ^{१ ३} यास्तो२३४ ^{५ २ २} औहोवा ।
^१ शा२३४ते(३) ॥ ५* ॥ [१]

^{१ १ १ २ २} ॥ ^२ षानूपन्ध्रश्चम् ॥ ^{१ १} सोमाःसोमाः । ^२ उष्वाणा३ःसोतृ
^{१ २} श्भी२ः । ^{१ २} आधिष्णुभिः । ^१ आवाशयिना२म् । ^१ आश्वा
^१ र्येवा२ । ^{१ २ २ २ १ २} हरितायातिधारा२३या । ^{१ २ २} मन्द्राया३या३ ।
^१ तार३इधा३ । ^{१ ५} रा३४५योईहायि ॥ (१) ^{१ २ १ २} मन्द्रामन्द्रा । ^२ या
^२ याती३धारा२या२ । ^{१ २ २ २} मान्द्रयाया । ^{१ २} तिधारा२या२ ।
^१ षानूर्पेगो२ । ^{१ २ २ १ १} मान्गोभिरा२३क्षाः । ^{१ २ १ २} सोमोदूष्ग्धा३ ।
^१ भार३यि३ । ^{४ २} राआ२३४५ ^५ क्षोईहायि ॥ (२) ^{१ २ १ २ १} सोमाःसोमाः ।
^{२ १ २} दुग्धा३भायिरा२क्षा२ः । ^{१ १ २ २ २} सोमोदुग्धा । ^{१ २} भायिरा२क्षा

६अ०४ख०२सू०१,२,३] उत्तराष्ट्रिकः । ६२३

रः । सामू२द्रात्त्रारै । संवरणानियार३ग्मान् । मन्दा
यिमा३दा३ । यार३तो३ । शा ३ ४ ५ तो ६ चायि(३)
॥ ६# ॥ [२]

॥ वाम्रम् ॥ सोमउघ्वाणःसो । चा३चा३यि । तर
३४ । भिस्तृभोवा । अधाचो२यि । षुभायिर्ची२ ।
अवाशयिना२म् । आश्वयेव । चरायिताया । तिधा
उवा३ । ऊर३४पा । रया२ । मान्द्रा२याया२ ।
तिधा । रा२या२३४ औहोवा ॥(१) मन्द्रयायातिधा ।
चा३चा३यि । रा२३४ । यारयोवा । मान्द्राचो२यि ।
यायाचो२ । तायिधा१राया२ । आनूपेगो । मान्गो ।
भिराउवा३ । ऊर३४पा । अक्षरः । सोमो२दूग्धा२रभि
रा२ । चा२३४ औहोवा ॥(२) सोमोदुग्धाभिरा । चा३

* क०मा० ३प्र० १ख० ६सा० ।

^१हा^१यि । आ^१र^१३४ । ज्ञाः^१ज्ञी^५वा । सो^{१२}मो^१हो^१र^१यि ।
^१दु^१ग्धा^१हो^१र । भा^१यिरा^१ज्ञा^१रः । सा^१मु^१द्र^१अ । सं^१वा^१रा
^१णा । नि^१या^१उ^१वा^१ह । ऊ^१र^१३४^५पा । अ^१ग्मा^१र^१न् । मा^१न्दी
^१र^१मा^१दा^१र । य^{१२}तो । शार^१ता^१र^१३४^५अ^१हो^१वा । ऊ^१र^१३२^३
^५पा(३) ॥ ७* ॥ [३]

॥ अग्नेस्त्रिणिधनम् ॥ सोमउय्वा । षः^१सो^१तृ^१र^१३४^५भोः ।
^{११}अ^१धा^१यिष्णु^१भिरा^१३^५उ^१वा^१र^१३ । वी^१र^१३४^५ना^१म् । आ^१श्वा^१ये^१
^५३४^१वा । ह^{११}रि^१ता^१या^१ति^१धा^१३^५उ^१वा^१र^१३ । रा^१र^१३४^५या । मा
^१न्द्रा^१या^१र^१३४^५या । ति^१धा^१३^५उ^१वा^१र^१३ । रा^१२^१३^५४^१या ॥(१)
^१म^१न्द्र^१या^१या । ता^१यि^१धा^१रा^१३^५४^१या । म^{११}न्द्र^१या^१या^१ति^१धा^१३^५उ
^५वा^१र^१३ । रा^१र^१३४^५या । आ^१न्^१पि^१र^१३४^५गो । मा^१न्गो^१भिरा^१३
^५उ^१वा^१र^१३ । आ^१र^१३४^५ज्ञाः । सो^१मो^१दू^१र^१३४^५ग्धा । भिरा^१३

उवा२३ । आ२३४क्षाः ॥ (२) सोमोदुग्धा । भायिरार
 ४४क्षाः । सोमोदुग्धाभिरा३१ उवा२३ । आ२३४क्षाः ।
 सामूद्रा२३४क्षा । संवरणानिया३१ उवा२३ । आ २ ३४
 गमान् । मान्दीमा२३४दा । यतो३भाउवा२३ । आ
 २३४ते (३) ॥ ८३ ॥ [४]

॥ अभीवर्त्तः ॥ मन्द्रा३या३याऽतिधारयोवा । मान्द्र
 याया । तिधारा३या२ । आनूपेगो३१३३४ । मान्गो ।
 भायिरा३क्षा२ः । सोमोदू३ग्धा२ । भिरा३ । आ२३४
 २ १ १ १ १
 ५ । आ२३४५ः (२) ॥ ३१ ॥ [५]

॥ कालियम् ॥ सोमोदू३ग्धाभिरक्षाः । सोमोदुग्धा ।
 भिरक्षा२३ः । समुद्रक्षा३ । सा२३४म् । वरणानि ।

* अ० मा० १ प्र० १ ख० ८ सा० ।

† अ० मा० ८ प्र० १ ख० १ सा० ।

‡ “नद्याकालियम्”—इति अ० पृ० पाठः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 चा३ग्मान् । मन्दायिमदौ । वा३४३ओ३४वा । यतो३

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 षतायि । हो३ई । डा(२) ॥ ४० ॥ [६]

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ मानवाद्यम् ॥ मन्द्रयाया । तिधारा२३४या ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 तायिधारा २ ३ ४ या । मान्द्रयाया । तिधारा१या २ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अ । नू । पे । गोमान्गो३ । भा२यिरा२३४क्षाः । सोमो

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 दुग्धा२३ । भा२यिरा२३४ओहोवा । आ२३४क्षाः(२) ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ १३१ ॥ [७]

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ आग्नेस्त्रिणिधनम् ॥ अनूपेगो । मान्गोभायिरा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २३४क्षाः । सोमोदुग्धाभिरा३१उवा२३ । आ२३४क्षाः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 सामूद्रा२३४क्षा । संवरणानिया३१उवा२३ । आ २ ३ ४

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ग्मान् । मान्दीमा२३४दा । यतो३आउवा२३ । शार

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ३४ते(२) ॥ ३४ ॥ [८]

* अ० मा० ८५० २ अ० ४ सा० ।

† अ० मा० ८५० २ अ० १३ सा० ।

‡ अ० मा० १८५० २ अ० ३ सा० ।

॥ वैष्णवाद्यम् ॥ सोमउष्वा । षःसोऽरतृभाविः । तृ
 मिः । अधिष्णुभिराऽवीनाम् । वीनाम् । अश्ववेवह
 रितायातिधाऽरया । रया । मन्द्रयायातिधाऽरयाऽ३ ।
 राऽ२ । याऽ३४ । औहोवा ॥(१) मन्द्रयाया । तिधाऽ
 रया । रया । मन्द्रयायातिधाऽरया । रया । अनूपे
 गोमान्गोभिराऽक्षाः । क्षाः । सोमोदुग्धाभिराऽक्षाऽ३ ।
 आऽ२ । क्षाऽ३४ । औहोवा । सोमोदुग्धा । मि
 राऽक्षाः । क्षाः । सोमोदुग्धाभिराऽक्षाऽ३ । आऽ२ ।
 क्षाऽ३४ । औहोवा ॥(२) सोमोदुग्धा । भिराऽक्षाः ।
 क्षाः । सोमोदुग्धाभिराऽक्षाः । क्षाः । समुद्रन्नसवर
 णानियाग्मान् । गगन् । मन्दौमदायतोऽश्रताऽश्रियि ।
 आऽ२ । ताऽ३४ । औहोवा । ऊऽ३२३४पा(३) ॥१८६॥ ९]

* का० मा० २०प्र० १ख० १८ सा० ।

॥ वैष्णवोत्तरम् ॥ सोमः । सोमाः । उष्वाणःसोतृ
 मिः । अधायिष्णुभ्यायिः । आश्रीश्वो । वायिना २
 म् । अश्वयेवहरितायातिधा १राश्या । मन्द्राश्रीश्वो ।
 यायातिधोरश्ववा । रापुयोईहायि(१) ॥ २०० ॥ [१०]

॥ योक्तसुचम् ॥ सोमउष्वाणःसो । तृभायिः । अ-
 धिष्णुभिरवाश्रयिनाम् । आश्रा २ । येवहरितायाति
 धाराश्रया । मान्द्रा २ । यायातिधोरश्ववा । राश्र
 या ॥ (१) मन्द्रयायातिधा । रया । मन्द्रयायातिधारा
 श्रया । आनू २ । पोगोमान्गोभिराश्रयाः । सोमा
 रः । दुग्धाभिरोश्रवा । आश्रयाः ॥ (२) सोमोदु
 ग्धाभिरा । याः । सोमोदुग्धाभिराश्रयाः । सामू २ ।
 द्रन्नसंवरणानियाश्रमान् । मान्दी २ । मादायतोश्र
 वा । शाश्रयाते(३) ॥ ११ ॥ [११] १२

* क० मा० २०प्र० १अ० २०सा० ।

† क० मा० २०प्र० २अ० १सा० ।

अथ तृतीय-दृष्टे—

प्रथमा ।

११ ११ १ ११ १ ११ १ ११ १ ११ १ ११
यत्सोमच्चित्रमुक्थ्यन्दिव्यम्पार्थिवंवसु ।

११ ११ ११ ११
तस्रःपुनानआभर ॥ १० ॥

हे “सोम !” “यत्” “चित्र” चायनीयम् “उक्थ्यम्”†
स्तुत्यं “दिव्यं” दिवि भवं “पार्थिवं” पृथिवी-सम्बन्धश्च यत्
“वसु” धनमस्ति “तत्” “नः” अस्मभ्यम् “पुनानः” पूयमानः
सन् “आभर” आहर ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ १ ११ ११ ११ १ ११ १ ११ १ ११
वृषापुनानआयूषिस्तनयस्रधिवर्हिषि ।

१ १ ११ १ १ १
हरिःसन्धोनिमासदः ॥ २३ ॥

हे सोम ! “आयूषि” यजमानादीनामृत्विजां जीवितकालान्
“पुनानः” यद्वा न् कुर्वन् “वृषा” कामानां वर्षकस्त्वं “स्तनयन्”
शब्दं कुर्वन् “अधि वर्हिषि” [अधीति सप्तम्यर्धानुवादी]
आस्तीर्णं दर्भं “हरिः सन्” हरितवर्षः सन् “योनिं” स्वकीयं
स्थानम् ॥ “आसदः” आसीद् ॥

* सू० वे० ६, ८, ९, १ ।

† ‘उक्थ्यं’—नामरूपम्—इति वि० ।

‡ सू० वे० ६, ८, ९, १ ।

॥ ‘योनिं’—द्रोणकस्रमन्—इति वि० ।

“आयूँधि”-“आयुःषु”—इति पाठो, “आषदः”—“आस-
दत्”—इति च ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

^{३ १ २} युवँहिस्थःस्वःपतीइन्द्रश्चसोमगोपतौ ।

^{३ १ २ ३ १ २} ईशानापिप्यतन्धियः ॥ ३३ ॥ १३

हे “सोम !” त्वम् “इन्द्रश्च” युवं हि” युवां स्वसु “स्वःपती”
सर्वस्य स्वामिनो “स्थः” भवन्नः । तथा “गोपती” गवां पालकोऽ
“ईशाना” ईश्वरो सन्तो “धियः” अन्नदीयानि कर्माणि
“पिप्यतम्” प्याययतन् ॥

“युवंहिस्थःस्वःपती”—“युवंहिस्थःस्वर्पती”—इति पाठो ॥ ३ ॥ १३

॥ शैशवम् ॥ ^{१ २} यत्सोमच्चित्रमुक्थायाम् । ^{१ १} दिव्यम्यार्थि ^{१ २}

^{१ १} वं वसू । ^५ तन्नःपूर३४ना । ^{३ २ ४} नचा३भा५रा६पृ६ ॥ (१) ^{१ २} वृषा

^{१ २ १} पुनानआयूँषी । ^१ स्तनयन्नधिबर्हिषायि । ^{१ १} हरिःसा३३

^५ ४न्यो । ^{३ २ ४} निमा३सा५दा६पृ६ः ॥ (२) ^१ युवँहिस्थःस्वःपा

० अ० वे० ६, ८, ९, १ ।

† ‘गोपती—गवां पती, उदकानामादित्यरश्मोनां वा’—इति वि० ।

‡ ‘धियः—बुद्धयः’—इति वि० ।

॥ ‘पिप्यतं—पाकयतम्’—इति वि० ।

ती । इन्द्रश्चसोमगोपतायि । ईशाना२३४पी । प्यता

इन्धाप्रयाईपुईः(३) ॥ ८# ॥ [१] १३

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरार्धस्य षष्ठस्याध्यायस्य
चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चम-खण्डेऽथ प्रथम-द्वये—
प्रथमा ।

इन्द्रोमदायवावृधेश्वसेवृत्रहानुभिः ।

तमिन्मृहत्स्वाजिषूतिमर्भेह्वामहे

सवाजिषुप्रनोविषत् ॥ ११ ॥

* अ० ना० २प्र० १ख० ८सा० ।

† 'उत्तो माध्विन्मः प्रथमानः'—इति वि० ।

अतोऽनन्तरं विवरवृद्धता इषेव ब्रह्मरोः प्रसृत्य ता एव आख्याताः । तथाचि—
'इदानीं इडाणि भवन्ति, अत्र पञ्चमेऽहनि ब्रह्मर्षेः इष्टं भवति ता उच्यन्ते ; —अन्तो-
इवत्त-शास्त्राणि परिभाषासिद्धानि "विदा भववन्" सर्वज्ञः तं भववन्—इत्यादि ।
एवमेतन्नये उत्तरार्धस्य षष्ठस्य सप्तम्याः अर्द्धिकः अ तु प्रथमार्धस्य षष्ठस्य अर्द्धिकपरिशिष्ट-
भूतः, परमेतदतीव चित्रं मूलपुस्तकदर्शनेन तथात्वं याच्यमानम् ।

‡ 'वार्द्धिकं ब्रह्मसामं'—इति वि० ।

¶ अ० ना० ५, १, ३, ३ (१भा० ८२६३०) = अ० वे० १, ६, १, १ ।

“वृत्रहा” वृत्रस्यावरकस्य वृष्टि-निरीधकस्य मेघस्यासुरस्य वा हन्ता । यद्वा, आवरकाणां शत्रूणां हन्ता, “इन्द्रः” “मदाव” हर्षार्थं “शत्रवे” [बलनामैतत् (निघ० २, ८, ३) बलार्थं च “वृभिः” यज्ञस्य नेष्टभिः ऋत्विग्भिः “वृधे” स्तोत्र-यज्ञ-रूपाभिः स्तुतिभिः प्रवर्द्धितो बभूव । स्तुत्या हि देवता प्राप्त-बला सती प्रवर्द्धते । “तम् इत्” तमेवेन्द्रम् “मह्यु” प्रभूतेषु “आजिषु” सङ्ग्रामेषु “जति” रक्षां कुर्वन्तमिति शेषः “हवामहे” अस्मान् रक्षन्वाव आह्वयामहे । [“उत” अपिच “इम्” एनम् एवभूतमिन्द्रम्*] “अभे” अल्पे सङ्ग्रामे हवामहे अस्माभिराहुतः सचेन्द्रः “वाजेषु” सङ्ग्रामेषु “नः” अस्मान् “प्राविषत्” प्रावतु प्रकर्षेण रक्षतु ॥ [“जतिमभे”-“उतेमभे”—इति पाठौ ॥ वावृधे—वृधेः कर्मणि लिट् तुजादित्वाद्भ्यासस्य दीर्घत्वम् । वृभिः—“सावेकाव (६, १, १६८)”—इति प्राप्तस्य विभक्त्युदात्तत्वस्य “वृचान्यतरस्यां (६, १, १८४)”—इति प्रतिषेधः । हवामहे—इत्येतैर्लिटि “ह्वः (६, १, ३३)”—इत्यनुवृत्तौ “बहुलञ्चन्दसि (६, १, ३४)”—इति सम्प्रसारणम् , अपि गुणावादेशौ । अविशत्—अवरकवे (श्वो०, प०) खेटप्रहागमः, “इतश्च खोपः (३, ४, ८)—इति इकारखोपः, [“सिखडुलं खेटि (३, १, ३४)—इति सिप् , तस्यार्धधातुकत्वात् बलादिलक्षण इट्] ॥ १ ॥

* कन्वे दोष-पाठमनुसृत्येदं आह्वयामम् ।

+ परं चिन्मेतत्—“संहितायामभ्यासस्य कन्वेयामपिदृश्यन्तमिति दीर्घत्वम् । तुजा-दिभेदि तुतुजाव इति वत् परकाखे दीर्घः नू वेत”—इति कन्वे-द-आह्वयपठेऽप्येव चावयः ।

अथ द्वितीया ।

२ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
असिद्धिवीरसेन्योसिभूरिपराददिः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
असिद्धस्यचिद्धधोयजमानाय

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
शिक्षसिसुन्वतेभूरितेवसु ॥ २* ॥

हे “वीर !” शत्रु-सेपण-कुशलैन्द्र ! त्वं “सेन्यः असि” सेनाहो
भवसि, त्वमेकोऽपि सेना-सदृशो भवसीत्यर्थः । “हि”
यस्मादेवं तस्मात् प्रभूतं शत्रूणां धनं “पराददिः” परादाता
शत्रूणां पराङ्मुखं यथा भवति तथा आदाता “असि” भवसि
“दभ्रस्य चित्” अल्पस्य नामैतत्त्वात् अल्पस्यापि तव स्तोतुः
“वृधः” वर्षयितासि, तथा “यजमानाय” यागं कुर्वते “सुन्वते”
सोमाभिषवं कुर्वते पुरुषाय “शिक्षसि” अपेक्षितं धनं ददासि
[शिक्षतिर्दानकर्मा (निघ० ३, २०, ८)] यस्मात् “ते” तव वसु

● ऋ० वे० १, ६, १, १ ।

+ विवरण-नये ‘वीरसेन्यः’—इत्येकं पदम्, अतएवैवं व्याख्यातम्—‘वीरसेन्यः—

वीराः सेन्या यस्तु ऋसौ वीरेभ्यः’—इति । परस्मैतत् पदप्रत्यय-विपर्ययम्, तत्र “वीर ।

११८
सेन्यः”—इति श्रद्ध-स्वरयोर्दशमात् ।

‡ ‘सोति पदपूरणः’—इति वि० ।

¶ “दभ्रम्”—इति निघण्टौ तृतीयस्य द्वितीये प्रसङ्गानामसु अहमिति दर्शनात् ।

§ ‘दभ्रस्य—ध्वंसकस्य’—इति वि० ।

(८०)

धनं “भूरि” बहुलं अक्षयं धनं विद्यते तस्मात् ददासीति
 भावः ॥ [पराददिः—डु दाष् दाने (जुहो० उ०) “आह्वगमहन
 जन (३, २, १७१)”—इति कि-प्रत्ययः; लिङ्गद्वावाद द्विर्वचने
 ऋसत्वम्, “आतो लोप इटि च (६, ४, ६४)”—इत्याकारलोपः ।
 वृधः—वृधेरन्तर्भावितष्वर्यादिमुपध-लक्षणः कः । सुन्वते—
 “शतुरनुमः (६, १, १७३)”—इति विभक्तोरदात्तत्वम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 यदुदीरतभाजयोधृष्णवेधीयतेधनम् ।

३ १ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १
 युङ्क्ष्वामदच्युताहरीक्चनःकंवसौ

३ १ १ ३ १ १
 दधोऽस्माद्इन्द्रवसौदधः ॥ ३* ॥ १४

[अभेदमाख्यानम्—‘रहूगण-पुत्रो गीतमः कुरु-सञ्जयानां†
 राज्ञां पुरोहित आसीत्, तेषां राज्ञां परैः सह युद्धे सति स
 ऋषिः अनेन सूक्तेन इन्द्रं स्तुत्वा स्वकीयानां जयं प्रार्थयामास’—
 इति । तस्य च तत्पुरोहितत्वं वाजसनेयिभिरास्मात्—“गीत-
 मोह वै राहूगण उभयेषां कुरु-सञ्जयानां‡ पुरोहित आसीत्”—
 इति ।] “यत्” यदा “भाजयः” सङ्ग्रामाः “उदीरते” उद्गच्छन्ति
 उत्पद्यन्ते तदानीं “धना” धनं “धृष्णवे” यो धृष्णुः धर्षयिता

* ऋ० आ० ४, १, ३, ८ (१भा० ८४४३०) = ऋ० २० १, ६, १, १ ।

†, ‡ “सञ्जयानां”—इति रा० भा० पु० पाठः ।

शत्रूणां जेता भवति तस्मै “धीयते” निधीयते, जयतो धनं भवतीत्यर्थः । हे इन्द्र! त्वं तादृशेषु युद्धेषु प्रवृत्तेषु “मदच्चाता” शत्रूणां मदस्य गर्वस्य आवयितारौ “हरी” लक्ष्मीयावम्बौ “युङ्क्” स्व-रथे योजय, योजयित्वा च कश्चिद्राजानं तव परिचरणम-कुर्वन्तं “हनः” हन्याः कश्चन त्वां परिचरन्तं “वसौ” वसुनि धने “दधः” स्थापय ॥ [उदीरते—ईरमती (आ०) आदा-दिकः, “अनुदात्तेत्वात्सर्वधातुकानुदात्तत्वे (६, १, १८६) धातु-स्वरएव शिथ्यते, “यहृत्तादित्यम् (८, १, ६६)”—इति त्रिषात-प्रतिषेधः । धना—“सुपां सुलुक् (७, १, ३५)”—इति डादेशः । युङ्क्त्वा—युजिर् योगे (र० उभ०), अन्तर्भावित-स्थर्थात्तोऽटि “बहुलञ्छन्दसि (२, ४, ७३)—इति विकरणस्य लुक्, “हाची-ऽतस्तिष्ठः (६, ३, १३५)”—इति संहितायां दीर्घत्वम् । हनः—हन्तेर्लोऽटि सिप्यडागमः, हनश्च दधश्च चार्थप्रतीतेः “चादिलीपे विभाषा (८, १, ६३)”—इति प्रथमायास्तिङ्विभक्तेर्निषात-प्रतिषेधः । वसौ—लिङ्गव्यत्ययः । दधः—दध धारणे (भा० आ०) लोटि व्यत्ययेन परस्मैपदम् ॥ ३ ॥ १४

१ २ १ २ १
॥ सन्तनि ॥ इन्द्रोद्वाउ । मादायवा३१उवा२३ ।

५ १ २२ १२ २ १ २ १ २२ १ २२ १ २ २
वा२३४४ । शवसेवृत्रदानृभिस्तमिन्महत्स्वाजिषूतिमर्भे च
२ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वामं दार३४५यि । सवाद्वाउ । जायिषुपनोश्चाउवा२३ ।

वार३४यिषात् ॥(१) असिचिवीरसेन्योसिभूरिपराददिर

सिदभस्यचिदुधोयजमानायशिससारा३४प्रयि । सुन्वाच्चा

उ । तायिभूरिता३३उवा३३यि । वार३४सू ॥(२) यदु

दीरतआजयोधृष्णावेधीयतेधनंयुङ्क्ष्वामदच्युताहरीकएह

नःकंवसौदधार३४धुः । अस्मान्हाउ । आयिन्द्रवसा३३उ

वार३ । दा३३४धाः(३) ॥ ४* ॥ [१] १४

अथ द्वितीय-खचे- ।

प्रथमा ।

स्वादोरित्याविषूवतो

मधोःपिबन्तिगौर्यः ।

याइन्द्रेणसयावरौ

वृष्णामदन्तिशोभया

वस्वीरनुस्वराज्यम् ॥ १३ ॥

* ऊ० गा० १८प्र० १५० ४सा० ।
† 'रायोवाजीयमच्छःवाकसाम'—इति षि० ।
‡ ऊ० षा० ४, १, २, ३(१मा० ८३१८०) = ऊ० वे० १, ६, ६, ५ ।

“स्नादीः” स्नादुभूतस्य रसयुक्तस्य “इत्था विधूवतः” इत्थ
 मनेन प्रकारेण सर्वयज्ञेषु व्याप्तियुक्तस्य “मध्वः” मधोः मधुर-
 रसस्य सोमस्य “क्रियापहणं कर्त्तव्यम् (१,४,३२ वा०)” —इति
 कर्मचः सम्प्रदानत्वात् चतुर्थ्यै षष्ठी । एवंविधं सोमं
 “गौर्यः” गौरवर्षा गावः पिबन्ति । या गावः “शोभधाः”
 [वचन-व्यत्ययः] इन्द्रेण सह शोभन्ते “वृष्णा” कामाभिवर्षकोन्द्रेण
 “सथावरौः” सह यान्त्यो गच्छन्त्यः सत्यः “मदन्ति” हृष्टा भवन्ति ।
 ता इन्द्रपीतस्य सोमस्य शेषं पिबन्तीत्यर्थः । “वस्त्रोः” पयः-
 प्रदानेन निवासकारिण्यः ता गावः “स्वराज्यं” स्वस्वेन्द्रस्य यत्
 “राज्यं” राजत्वं तदनु लक्ष्यावस्थिताइति शेषः ॥ [विधूवतः—
 विण्णु व्याप्तौ (सु० उभ०) अस्नादीणादिकः कुप्रत्ययः ततो मतुप्
 ऋस्यनुङ्भ्यां मतुप् (६,१,१७६)”—इति मतुप उदात्तत्वम्,
 “धान्येषामपि दृश्यते (६,२,१३०)” —इति संहितायां दीर्घः,
 व्यत्ययेन मतोर्वत्वम् । मूध्वः—“जसादिषु छन्दसि वा वचनम्
 (१,४,७)” —इति “वेङ्कितं (७,२,१११)” —इति गुणा-
 भावे यथादेशः । गौर्यः—“षिहोरादिभ्यश्च (४,१,४१)” —इति
 ङीष्, जसि यथादेशे “उदात्तस्वरितयोर्गणः (८,२,४)” —
 इति परस्वानुदात्तस्य स्वरितत्वम् । सथावरौः—या प्रापणे
 (अदा० प०) “आतोमनिन् (३,२,७४)” —इति वनिप्, “वनोरच
 (४,१,७)” —इति ङीष्प्रैफौ । मदन्ति—मदी हर्षे (दि० प०),
 श्यनि प्राप्ते व्यत्ययेन (३,१,८५) शप् । वस्त्रोः—“वस निवासे
 (भा० प०) शृसृञ्चिहि (३०,१,१०)” —इत्यादिना वसे रूपत्ययः,
 “धान्ये नित् (३०,१,८)” —इत्यनुवृत्ते राद्युदात्तत्वम्, “वीतो

गुणवचनात् (४, १, ४४)—इत्यत्र “गुणवचनात् ङीवाद्युदा-
त्तार्थम् (४, १, ४४ भा०)”—इतिवचनात् वसुमन्दात् ङोषि
यथादेशः, असि “वाच्छन्दसि (६, १, १०६)”—इति पूर्वसवर्ष-
दीर्घत्वम् । स्वराज्यं—“अकर्मधारये राज्ञ्यम् (६, २, ३०)”—
इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम्] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २   ३ २ ३ १ २   ३ १ २
ता अस्य पृश्नायुवः सोमं श्रीणन्ति पृश्नयः ।

३ १ २ २ २ ३ १ २   ३ १ २ ३
प्रिया इन्द्रस्य धेनवो वज्रं हिन्वन्ति सायकं

३ १ १ २   ३ १ २
वस्वीरनुस्वराज्यम् ॥ २* ॥

“ताः” पूर्वोक्ताः† “अस्य” इन्द्रस्य “पृश्नायुवः” अर्शन-
कामाः पृश्नयः नानावर्णाः‡ गावः इन्द्रेण पातव्यं “सोमं”
पयसा “श्रीणन्ति” मिश्रीकुर्वन्ति, “इन्द्रस्य” “प्रियाः” प्रीतिहेतु-
भूताः “ताः” “धेनवः” “सायकं” शत्रूणामन्तकारकं § “वज्रं”
आयुधं “हिन्वन्ति” शत्रुषु प्रेरयन्ति इन्द्रो यथा शत्रुषु वज्रं प्रेर-
यति तथेन्द्रस्य मदमुत्पादयन्तीत्यर्थः । अन्यत् पूर्ववत् ॥ [हिन्वन्ति

● ऋ० वे० १, १, ७, १ ।

† ‘ताः—धेनवः’—इति वि० ।

‡ ‘पृश्नयः—गावः’—इति वि० ।

§ ‘सायकं—अरक्षभूतं क्षेपणोद्यमं’—इति वि० ।

हृदि प्रीणनायः (भ्वा० प०), इदित्त्वानुम् । सायकं-षो अस्त-
कर्माणि (दि० प०), यवुल्यास्त्रे युगागमः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
ताअस्यनमसासहःसपर्यन्तिप्रचेतसः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
व्रतान्यस्यसञ्चिरेपुरुषिपूर्व

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
चित्तयेवस्त्रीरनुस्वराज्यम् ॥ ३ * ॥ १५

“प्रचेतसः” प्रकृष्टान्नाः “ताः” गातः “अस्य” इन्द्रस्य
“सहः” बलं “नमसा” स्वकीयेन पथोरूपेणात्रेण “सपर्यन्ति”
परिचरन्ति “पुरुषि” बह्वनि “अस्य” इन्द्रस्य “व्रतानि” शत्रु-
बधादि-रूपाणि वीर्य-कर्माणि “सञ्चिरे” सेविरे ज्ञातव्यतया
इत्यर्थः । किमर्थम् ? “पूर्वचित्तये” युयुत्सूनां शत्रूणां पूर्वमेव
प्रज्ञापनाय† [अनेन युध्यमाना वृत्रादयः सर्वं मरणं प्राप्ताः
किमर्थं भवद्भिः प्राणास्त्यजन्त इति तेषां बोधनायेत्यर्थः । अन्य-
त्पूर्ववत् ॥ पूर्वचित्तये—चित्ती सञ्ज्ञाने (भ्वा० प०), भावे
त्तिन्, मरुहधादित्वात् पूर्वपदान्तीदात्तत्वम् ॥ ३ ॥ १५

* ऋ० वे० १, ६, ७, १ ।

† पूर्व-चित्तये—पूर्व-प्रसादनाय—इति वि० ।

४२ ४२ ४ ४२ ४ ५२ २ २ ४२ ४२ ४
 ॥ श्यैतम् ॥ खादोरित्थाविषू । वता३४औहोवा ।
 १ २ १ १ ० ५ ५ १२ २ २
 माधोःपिव । तिमौरियार३४ः । ओईहा । याइन्द्रेण
 १२ १२ १ १ १ ५
 सयावरीवृ^१ । षोमार३दा । तिगो^२ । भार३४था ॥(१)
 ४२ ४ ४४ ५२ ४ २ ४२ ४२ ५ १ १२
 ताअस्यपृशना । युवा३४औहोवा । सोमएश्रीण । ति
 १ ० ५ ५ १ १२ १ २ १ १२ १
 पार्श्वयार३४ः । ओईहा । प्रियाइन्द्रस्यधेनवोव । जाए
 २ १ ५ ५ १ २ ४ २
 हार३यिन्वा । तिसार^१ । यार३४काम् ॥(२) ताअस्यन
 ४ ५२ ४ २ ४२ ५२ ५ १ १ १ ०
 मसा । सहा३४औहोवा । सापर्यन्ति । प्रचायितसा
 ५ ५ १ १२ २ २ १ १ २
 र३४ः । ओईहा । व्रतान्यस्यसश्चिरेपू । रुणार३यिपू ।
 १ ५ १ २ २ १
 वर्चा^१रयि । तार३४यायि । वस्वीरनुखा३रा । ऊम्नायि ।
 १ ५ २ २ ५ ५
 जार^१यार३४औहोवा । वार३४सू(३) ॥ ४ • ॥ [१] १५
 इति सामवेदार्थप्रकाशि उत्तराग्रन्थस्य षष्ठस्याध्यायस्य
 पञ्चमः खण्डः† ॥ ५ ॥

* ऊ० ना० १०प्र० १अ० ४सू० ।

† 'उक्तं माध्विन्द्रेण सवनम्'—इति वि० ।

अथ षष्ठे खण्डे, * प्रथमद्वये—

प्रथमा ।

१ २ ३ १२ १२२ १२ २२ ३ १
असाव्यं प्रुर्मदायात्सुदक्षोगिरिष्ठाः ।

३ २८ ३ १ २
श्येनोनयोनिमासदत् ॥ १ † ॥

“गिरिष्ठाः” पर्वत-जातः “अंशुः” सोमः “मदाय” मदार्यम्
“असावि” अभिषुतः “अप्सु” वसतीवरीषु “दक्षः” प्रवृक्ष
भवति । किञ्च “श्येनो न” यथा श्येनः पक्षी वेगेनागत्य
स्थानमासीदति तद्ददयं सोमः “योनिं” स्वकीयं स्थानम् “मास-
दत्” आसीदति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १२ २२ ३ १ २ ३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
प्रुभ्रमन्धोदेववातमप्सुधौतनृभिःसुतम् ।

१ २ ३ २ ३ १ २
स्वदन्तिगावःपयोभिः ॥ २ ‡ ॥

यत् “देववातं” देवैः प्रार्थितं वा “शुभ्र” शोभनम् “अन्धः”
अन्नस्वरूपं “नृभिः” नेटभिः “सुतम्” अभिषुतम् “अप्सु”

* ‘इदानो’ तृतीय-सवनमुच्यते—इति वि० ।

† ऋ० ऋ० ५, २, ४, ७ (२भा० ११५०) = ऋ० वे० ७, १, २४, ४ ।

‡ ऋ० वे० ७, १, २४, ५ ।

५ ‘देववातं—देवानां मन्त्राण्ययम्’—इति वि० ।

वसतीवरीषु “धोतं” शोधितं सोमं “गावः” पशवः “पयोभिः”
आशिरैः “स्वदन्ति” स्वादयन्ति ॥

“धोतंसुतं”-“धूतःसुतः”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ तृतीया ।

१ ३ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
आदीमश्चन्नहेतारमशुभ्रुभन्नमृताय ।

२ ३ १ २ ३ १ २
मधोरससधमादे ॥ ३ * ॥ १६

“आत्”† अनन्तरं “हेतारं” प्रेरकम्‡ “ईम्”॥ एनं
“मधोः” मधुरस्य सोमस्य “रसं” “सधमादे” यज्ञे “अमृताय”
अमरणाय “अशुभ्रुभत् ऋत्विजः शोभयन्ति । तत्र दृष्टान्तः—
“अश्वं न” यथा प्रेरका अश्वं सङ्ग्रामे शोभयन्ति तद्वत् ॥
“हेतारं”-“हेतारः”—इति पाठौ, “मधोः”-“मध्वः”—
इति च ॥ ३ ॥ १६

॥ सन्तनि ॥ असाहाउ । वायाशुभ्रुर्मा३१ उवा२३ ।
दार३४या । अण्मुदक्षोगिरिष्ठाः । श्येनोहाउ । ना
योनिमा ३१ उवा २३ । सा २३ ४ दात् ॥ (१) शुभ्रम

* ऋ० वे० ०, १, २४, १ ।

†, ॥ “आत्”—“ईम्”—इत्येतावपसर्गौ—इति वि० ।

‡ “हेतारं”—श्रीभ्रगामिभम्—इति वि० ।

^{१ २ १ २ २} १ २ १ २ २ १ २ १
मन्धोदेववातमप्सुधौतन्नृभौःसुताश्म् । खदाहाउ । ता

^{२ २} २ २ १ २ २ १ २ १
यिगावःपाश्शुवारश् । योश्शुभौः ॥(२) आदीमश्वन्न

^{२ २ १ २ १} १ २ २ १ १ १ १ १ १
चेतारमशुशुभन्नमृतायाश्शुभु । मधोर्हाउ । रास

^१ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १
सदाधाश्शुवारश् । मारश्शुभे(श्) ॥ १० * ॥ [१]

^{१ २ २ १ २} १ २ २ १ २ १ २ १
॥ गौषूक्तम् ॥ असाव्यश्शुभौः । हौहोवाहायि ।

^{२ १ २ १ २} १ २ २ १ २ १ २ १
दाया । असुदक्षोगिरोश् । ऊवायि । ऊवारयि । छाश्ः ।

^{२ २ १ २ १} १ २ २ १ २ १ २ १
श्वेनोनयोनिमौश् । ऊवायि । ऊवारयि । सादारश्त् ।

^{१ २ २ २ २ २} १ २ २ २ २ २ १ २ २
होश्वारश्शुभौहोवा ॥(१) शुभमन्धोदेवौ । हौहोवाहा

^{२ १ २ २ २} १ २ २ २ २ १ २ २ १
यि । वाताम् । असुधौतन्नृभौश् । ऊवायि । ऊवा

^{१ २ २ २ २} १ २ २ २ २ १ २ २ १
रयि । सूताश्म् । खदग्निगावःपौश् । ऊवायि । ऊ

^{१ २ २ २ २} १ २ २ २ २ १ २ २ २
वारयि । योभारश्यिः । होश्वाश्शुभौहोवा ॥(२)

^{१ २ २ २ २ २} १ २ २ २ २ १ २ २ २
आदीमश्वन्नहौ । हौहोवाहायि । ताराम् । अशुशु

० क० मा० २५० १५० १० सा० ।

^१भन्नमौर^१ । ^१ऊवायि । ^१ऊवा^१रयि । ^१ताया^१र । ^१मधोर

^१सुसधौर । ^१ऊवायि । ^१ऊवा^१रयि । ^१मादा^१र३यि ।

^१हो^१र^१र३४औ^१होवा । अग्निराऊता^१र३४प्रः(३)॥ १८* ॥[२]

॥ ऐड न्व क्षितम् ॥ असाव्य^१शो । ^१हायि । ^१मदा

^१र३या । ^१अस^१र^१होगाशयिरा^१इयिष्ठाः । ^१श्र्ये^१नोनयो^१र३४

^१हायि । ^१नायिमा^१इहायि । ^१सदात् । ^१औ^१र३होवा ॥(१)

^१शुभ्रमन्धो । ^१हायि । ^१देववा^१र३ताम् । ^१अप्सुधौत^१सृभा

^१यिःसू^१रताम् । ^१खदन्तिगोर३४हायि । ^१वाःपा^१इहायि ।

^१योभायिः । ^१औ^१र३होवा ॥ (२) आदीमन्धो । ^१हायि । ^१न

^१हेतार३राम् । ^१अप्सु^१शुभ्रमा^१शर्ता^१इथा । ^१मधोर^१सोर३

^१इहायि । ^१साधा^१इहायि । ^१मादा । ^१औ^१र३होवा ।

हो^१प्रई । ^१डा(३) ॥ ४ † ॥ [३]

● ऊ० गा० ७प्र० २७० १८सा० ।

† ऊ० गा० १६प्र० १७० ४सा० ।

॥ अ॒ध॒र्हे॒ड॒सो॒म॒साम् ॥ अ॒सा॒व्य॒शु॒र्मा॒दा॒या ३ ए॑ ।

अ॒सु॒द॒क्षो॒गि॒रि॒ष्ठाः । श्ये॒नो॒नया॒र३ । हा॒यि । ना॒यि

मा॒उवा । सा॒दा॒उवा३ ॥ (१) शु॒भ्रम॒न्धो॒दे॒ववा॒ता३मे॑ ।

अ॒सु॒धौ॒त॒नु॒भिःसु॒ताम् । स्व॒दन्ति॒गा॒र३ । हा॒यि । वाः

पा॒उवा । यो॒भा॒उवा३ ॥ (२) आ॒दी॒मश्र॒व॒न्ने॒तारा३मे॑ ।

अ॒शू॒शु॒भ्रम॒मृ॒ताया॑ । म॒धो॒रसा॒र३म् । हा॒यि । सा॒धा

उवा । मा॒दा॒उवा३ । ऊ॒र३३३पा॒(३) ॥ २ * ॥ [४] १६

अथ प्रगाथरूपे द्वितीय-सूक्तेः—

प्रथमा ।

अ॒भि॒द्यु॒न्म॒मृ॒ह्य॒श॒इ॒षस्य॑तेदि॒दी॒क्षि॒दे॒वदे॒वयु॑म् ।

वि॒को॒श॒म॒ध॒मं॒यु॒व ॥ १ † ॥

हे “इषस्यते” अन्नस्य पते ! “देव !” स्तोतव्य सोम !
“द्युन्” द्यातमानं “मृहत्” प्रभूतं “यशः” अन्नरूपं “देवयु”

• ऊ० मा० १० प्र० २ अ० १ चा० ।

† ‘आवनं साम’—इति वि० ।

‡ ऊ० चा० ६, १, ४, १ (२भा० १२६ पृ०) = ऊ० वे० ०, ५, १८, ४ ।

देवान् कामयमानं हविलक्षणं त्वदीयं रसम् “अभि दीदिहि”
 अस्रभ्यमाभिसुख्येन प्रकाशय प्रयच्छेत्यर्थः । [यहा, हे सोम! यशो-
 ऽन् देवपुं देवानिच्छन्तं यजमानमभिलक्ष्य प्रकाशय । आमन्त्रित-
 स्यावित्यमानवस्त्वेन (८,१,१६) पादादित्वादनघातः । किञ्च
 “म यमम्” अन्तरिक्षस्थितं “कीशं” मेघं “वियुव” वृष्ट्यर्थं
 त्रिगमय विश्लेषय ॥

“देवयुः”-“देवयुः”---इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २   ३ ३ २ ४   ३ २ ३ ४   १ २ ३ १ २
 आवद्यस्व नुदत्तचम्बोःसु तोविशांवन्दिर्नविप्रपतिः ।

१ २ ३ १ २   ३ १ २ ३ ४   ३ १ ४   ३ १ २
 वृष्टिन्दिवःपवस्वरीतिमपोजिन्वंगविष्टयेधियः ॥ २ * ॥ १७

हे “सुदत्त” शोभन-बल ! “चम्बोः” अधिषत्सु-फलकयोः
 “सुतः” अभिषुतः त्वं “वङ्गिः न विप्रपतिः” सर्वासां प्रजानां
 वोढा राजेव “विशां” प्रजानां वोढा सन् “आ वद्यस्व” आगच्छ
 कलशमापवस्व [वचेर्गत्यर्थस्य व्यत्ययेन श्यनि रूपम् ! किञ्च
 त्वम् “अपः” अपाम् उदकादीनां “रीति” व्याप्तां गतिं वृष्टिं
 “दिवः” अस्मिन् लोकात् “परस्व” कुर्व । किं कुर्वन् ? “गविष्टये”
 गामात्मन इच्छते यजमानाय “धियः” कर्माणि “जिन्वन्”
 प्रेरयन् ॥

“अपोजिन्वन्”-“अपाञ्चिन्व”---इति पाठौ ॥ २ ॥ १७

॥ च्यावनम् ॥ अभा२३४यि । द्यु॒न्नम् । बु॒द्धार३४
 द्यशा६ः । हाउ । आ॒यिष॒स्यार३४ता॒यि । दि॒दीहि॒देव
 दे॒वायू२३४॒द्यायि । वा॒यिको॒शा३४मा३ । ध्या॒मार३४
 हा३४३यि । यू॒र३४वो६॒हायि ॥ (१) वि॒कोर३४ । श॒म्न ।
 ध्य॒मा२३४यु॒वा६ । हाउ । आ॒व॒च्यार३४खा । मु॒द॒क्ष
 च॒मुवोः॒क्षतो२३४हा॒यि । वा॒यिशां॒वा३४ङ्गा३यिः । ना॒वा२३
 द्या३४३यि । श्या २ ३ ४ तो६॒द्यायि ॥ (२) वि॒शा२३४म् ।
 व॒ङ्गिः । न॒वा३४यि॒श॒पती६ः । हाउ । वा॒ष्टि॒न्दार३४यि
 वाः । प॒व॒स्वरी॒ति॒मापो२३४द्या॒यि । जा॒यि॒न्वा॒न्गा३॒वा३यि ।
 द्या॒या२३४द्या३४३यि । धा॒र३४यो६॒द्यायि (३) ॥ ११ * ॥ [१]

॥ ऐषिरम् ॥ अ॒भिद्यु॒न्नम्बृ॒हद्या३॒शाः । आ॒यिष॒स्य
 ते । दा॒यिदी॑श्चा॒यिदे॑ २ । वा॒दा॑श॒यिवायू॑रम् । वा॒यि

को१शाम्मार३ । ^४ध्यमोवा । ^५यूपवो३^४हायि ॥ (१) ^१विको

^२शम्लधमंयू३वा । ^१आवच्यस्व । ^{१०}सूदक्षाचा२ । ^१मूवो३ः

^१सुता२ः । ^२वायिशा१वाङ्गा२३यिः । ^४नवोवा । ^५श्यापुनो

^५इहायि ॥ (२) ^{२२}विशां३वङ्गिर्नविशपाठतीः । ^१वाष्टिन्दिवः ।

^{१०}पावस्वारी२ । ^१तायिमा१पा२ः । ^१जायिन्वा१न्गावा२३

^४यि । ^५ष्टयोवा । ^४धापुयो३^५हायि(३) ॥ १० ॥ [२]

॥ सफम् ॥ ^२अभिद्यू३^१इमन्ग्वु । ^{२३}इद्या२३४शाः । ^५इष

^{२१}स्यतायिदी२ । ^{२२}दीहिदायिवा३दा३यि । ^२वा३२३४युम् ।

^२विको । ^२शम्लाध्या३मा३म् । ^५यू३४पुवो३^५हायि(१) ॥ १३† ॥ [३]

॥ वाचःसाम ॥ ^{३४}अभिद्युन्नाम् । ^५होयि । ^{३४}बृहद्यशा

^५ईण । ^१आयिषस्पते । ^२दायिदी३^२हायिदे२ । ^१वादेवयुम् ।

* ऊ० गा० ५ प्र० १ अ० १ सा० ।

† ऊ० गा० ८ प्र० १ अ० १ सा० ।

वायिकोशगाम्ना३ । ध्या३मा३म् । यू३ ४ ५ वो ई हा
 यि ॥ (१) विकोशगाम्ना । हो । ध्यमंयुवाइए । आवच्य
 ख । छदत्ताचा२ । मूवोःसुतः । वायिशावाङ्गा २ ३
 यिः । ना३वा३यि । श्या३४पूतोइहायि ॥ (२) विशा
 वङ्गीः । होयि । नविशपताइए । वाष्टिन्दिवः । पाव
 स्तारी२ । तायिमपः । जायिन्वाशंगावा३यि । छार
 श्या३ । धा३४५योइहायि(३) ॥ १४ * ॥ [४] १७

अथ तृतीय-तृचे#—

प्रथमा ।

प्राणाशिषुर्माहीनाच्छिन्वन्नृतस्यदीधितिम् ।

विश्वपरिप्रियाभुवदध्विता ॥ १ ॥

● क० मा० १४प्र० २ख० १४सा० ।

● 'क्रोत्रं सामं—इति वि० ।

† क० मा० ६, ९, २, ५ (२भा० २१२४०) = क० वे० ७, ५, ४, १ ।

“प्राणा” ते [अनिते : शानचि “बहुलञ्छन्दसि (२, ४, ७३)”
—इति विकरणस्य लुक्, “सुपां सुलुग् (७, १, ३९)” —इति सुप-
आकारादेशः] यज्ञस्य प्रापयिता चेष्टयिता “मह्वीनां” मह्वीनां
मंहनीयानां वा अपां “शिशुः” पुत्र-स्थानीयः सोमः “ऋतस्य”
यज्ञस्य “दीधिति” प्रकाशकं धारकं वा स्वीयं रसं “हिव्वन्”
प्रेरयन् “विष्वा” सर्वाणि “प्रिया” प्रियाणि हवींषि “परिभुवत्”
परिभवति व्याप्नोति । “अध” अपिच “हिता” हिधा भवति
दिवि च पृथिव्याञ्च वर्त्तत इत्यर्थः ॥

“प्राणा”-“क्राणा”--इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २ १ २ २ १ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ १

उपचितस्यपाथ्योऽऽरभक्तयद्गुहापदम् ।

२ १ २ २ १ २ २ २ २ १ २ २ १

यज्ञस्यसप्तधामभिरधप्रियम् ॥ २# ॥

“चितस्य एतन्ना मकस्य ऋषेस्तीतुर्मम यज्ञे “गुहा” गुहायां
हविर्दाने वर्त्तमानयोः “पाथ्योः” पोषणवद्दृढयोः अधिषवच-
फलकयोः “पदं” स्थानं सोमः “यत्” यदा “उप अभक्त” सम-
भजत । “अध” अनन्तरं “यज्ञस्य” “धामभिः” च धारकैः “सप्त”
सप्तभिश्छन्दोभिः गायत्र्यादिभिः “प्रियम्” प्रीणयितारं सोमम्
“अभि”ष्टु वन्ति ऋत्विजः [अपि वा सप्त सर्पण्यौलैर्वसतीवर्या-
दिभिरुदकैः सोममभिषुषवन्ति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

^{१ १ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २}
त्रौणित्तिस्यधारयापृष्ठेवैरयद्रयिम् ।

^{२ २ ३ २ २ ३ २ ३ १ २}
मिमीतेष्वस्ययोजनाविसुक्रतुः ॥ ३* ॥ १८

सोमः “त्रितस्य” मम यज्ञस्य स्वभूतानि “त्रौणि” सवनानि धारया आम्नीयया “वि धारया” । किञ्च पृष्ठेषु” सामसु “रयि” दातारमिन्द्रम् “ऐरयत्” आयमतु “सुक्रतुः” शोभन-यज्ञः स्तोता “अस्य” इन्द्रस्य “योजना” संयोजनादीनि स्तोत्राणि “वि मिमीते” करोति† यस्मादेवं तस्मादिन्द्रं सामसु प्रेरय-त्वित्यर्थः ॥

“ऐरयत्”—“एरया”—इति पाठो ॥ ३ ॥ १८

^{२ २ १} ॥ क्रोशम् ॥ प्राणा । ^२ शिशुर्माही । ^{२ २} नाम् । ^१ हो

^१ ईर । ^१ हो । ^{२ २} वाहोयि । ^२ द्विन्वसृतस्यदीधितायिम् ।

^{२ २ २} विश्वापाशराश्चयि । ^{२ १ २ २} प्रीश्याभूश्वात् । ^१ अधा २ ३ द्विता

३४३ ॥ (१) ^{२ १} उपा । ^२ त्रितस्यपा । ^{२ २} द्योः । ^१ होईर । ^१ हो ।

* सू० वे० ७, ५, ४, २ ।

† ‘विसिमीते—मा माने, मानं करोति’—इति वि० ।

^{१२ १} वाहोयि । ^२ अभक्तयद्गुहापदाम् । ^{११ १} यज्ञास्या१सा २३ ।

^{१ १ १ १} प्रा३धामा३भायि । ^{१ २} अधा२३प्रिया३४३म् ॥(२) ^{१२ १} त्रीणी ।

^२ त्रितस्यधार । ^{१२} या । ^१ सोई२ । ^१ हो । ^{१२ १} वाहोयि । ^२ पृष्ठे

^{१ १ १} धैरयद्रयायिम् । ^{२ १ १} मिमायिते१आ२३ । ^{२ १ १ १} स्या३योजा३ना ।

^१ विसूर३क्रत्त३४३ः । ^१ ओर३४५ई । ^१ डा(३) ॥ १२* [१]

॥ त्रैतम् ॥ ^{१२ २} प्राणाग्निशुर्महायिनाम् । ^{१ १} द्विन्वन्नुतस्य

^२ दीधितायिम् । ^{१ २ २ १} विश्वापरिप्रिया३भूवोर३४हायि । ^१ चार

^३ धार३४औहोवा । ^१ ए३ । ^{१ १ १ १ १ १} द्वितार३४५ ॥(१) ^१ उपत्रितस्य

^{२ १ १} पाषायोः । ^१ अभक्तयद्गुहापदाम् । ^{१ १ १ १ १ १} यज्ञस्यसप्राधा३माभो

^५ ३३४हायि । ^{१ १ १ १ १ १ १ १} आ२धा२३४औहोवा । ^१ ए३ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १} प्रियार३४५

^{१ १ १} म् ॥(२) ^{१ १ १} त्रीणित्रितस्यधाराया । ^{१ १ १} पृष्ठेधैरयद्रयायिम् ।

^{१ २ २} मिमीतेषस्ययो^{२ ३ १}ज्ञानो^५२३४हायि । ^{१ २} वारयिसू^{५ २ २}२३४औहो

वा । ए३ । ^{१ १ १ १ १ १} क्रतूर^३३४पुः(३) ॥ २* ॥ [२]

॥ सुज्ञानम् ॥ ^{२ २ २} प्राणाशिग्रूः । ^{१ २} महीनाम् । ^१ चिन्व

^१ आर्त्ता^२२ । ^२ स्यदी^{२ २ १}धितायिम् । ^{१ २} विश्वापारा^{१ २}रेयि । ^{१ २} प्रिया ।

^{१ २} भूरवार^{५ २ २}३४औहोवा । ^{१ २} अधद्वितए^२ ॥ (१) ^२ उपन्निता । ^{१ २} स्य

^{१ १} पाषियोः । ^{१ १} अभक्ताया^{२ १}२त् । ^{१ १} गृह्णापदाम् । ^{१ १} यज्ञस्थासा

^{१ २} २ । ^{१ २} प्रधा । ^{५ २ २} मारभार^{१ २}३४औहोवा । ^{१ २} अधप्रियमे३ ॥ (२)

^{१ २} त्रौणि^{२ १}न्निता । ^{१ २ १} स्यधारया । ^१ पृष्ठेषूवा^१रेयि । ^१ रयद्रया

^{२ २ १} थिम् । ^{१ २} मिमीतेआ^{५ २ २}२ । ^{१ २} स्ययो । ^{५ २ २} जारनार^३३४औहो

वा । ^{१ २ १ १ १ १ १ १} विसुक्रतुरे^३उपार^३३४पु(३) ॥ २०† ॥ ३]

॥ दैवोदासम् ॥ ^{२ २ १} प्राणा३१ । ^{३ १} शिग्रू^५३१२३४ः । ^५ म ।

^१ द्वाशयिनाम् । ^{१ २} चिन्वा३१न् । ^{१ २} चरता३१२३४ । ^{५ २} स्यदी ।

* क० मा० ४प्र० १ख० २सा० ।

† क० मा० ७प्र० १ख० २०सा० ।

^२ धाश्रयितायिम् । ^२ विश्वाश्र । ^{३ २} पराश्र१२३४यि । ^{५८} प्रिया ।
^{२ २} भूश्वात् । ^{३ ०} अधाश्र । ^{३ २} द्विताश्र । ^{१ ५} ओरश्रवा ॥ (१) उपा
^{२ २} श्र । ^{५८} त्रिताश्र१२३४ । ^{२ २} स्यपा । ^{२ २} षाश्रयोः । ^{३ २} अभाश्र ।
^{२ २} क्तयाश्र१२३४त् । ^{५८} गुहा । ^{२ २} पाश्रदाम् । ^{३ २} यज्ञाश्र । ^२ स्य
^२ साश्र१२३४ । ^{५८} प्रधा । ^{२ २} माश्रभायिः । ^{३ २} अधाश्र । ^{३ २} प्रियाश्र
^{१ ५} म् । ^{५८ १} ओरश्रवा ॥ (२) ^{३ २} चीणीश्र । ^{३ २} त्रिताश्र१२३४ । ^५ स्य
^{५८} धा । ^{२ २} राश्रयो । ^{३ २} पृष्ठाश्रयि । ^{३ २} षुवाश्र१२३४यि । ^५ रयत् ।
^{२ २} राश्रयायिम् । ^{३ २} मिमाश्रयि । ^{५८ १} तेआश्र१२३४ । ^{५ ८} स्ययो ।
^{२ ३} जाश्रना । ^{३ २} विसूश्र । ^{३ २} क्रतूश्रः । ^{१ ५} ओरश्रवा । ^३ ऊरश्र
^५ पा (३) ॥ २१ * ॥ [४]

^{५८ ८} ॥ अ्रुध्यम् ॥ ^{२ १} प्राणाश्रिश्रूश्म । ^{२ १ १} हीनोवा । ^{२ १ १} द्विन्वस्र
^१ ता । ^{२ ३ २ १} स्यदीधितायिम् । ^{५८ १ २ १ १ १} विश्वापरिप्रियाभुवद् । ^{३ २} धार

३। द्विनाउवा । अ॒धिया॒२ । ष॒र॒हृ॒द्या॒३४३ । ओ॒२
३४५ई । डा(१) ॥ १४* ॥ [५]

१ २ ३ ४ ५
॥ पौष्कलम् ॥ प्रा॒णा॒शा॒हृ॒यि॒शुः । मा॒हा॒२३४५िनाम् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९
हि॒न्वा॒नृ॒ता । स्या॒दा॒यि॒धौ॒२३४ती॒म । वि॒श्वा॒प॒रा॒यि ।

० १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
प्रि॒या॒२भ॒२३४५वा॒६५ई॒त् । अ॒ध॒दि॒ता॒२३४५ ॥ (१) उ॒प॒त्री॒३

४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
तस्य । पा॒षा॒२३४योः । अ॒भा॒क्त॒या॒त् । गू॒हा॒पा॒२३४

५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
दा॒म् । य॒ज्ञा॒स्य॒सा । प्र॒धा॒२मा॒२३४५भा॒६५ई॒यिः । अ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
धा॒प्रि॒या॒२३४५म् ॥ (२) त्री॒णि॒त्री॒३तस्य । धा॒रा॒२३४या ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
पृ॒ष्ठा॒यि॒षु॒वा॒यि । रा॒य॒द्रा॒२३४या॒यि॒म् । मि॒मा॒यि॒ते॒आ ।

० १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
स्यो॒२जा॒२३४५ना॒६५ई । वि॒सु॒क्र॒तू॒२३४५ः (३) ॥ २* ॥ [६]

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
॥ अ॒ध्मम् ॥ प्रा॒णा॒ग्नि॒शू॒२र्म्मा । ही॒नो॒वा । हि॒न्व॒नृ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
ता । स्य॒दी॒धि॒ता॒यि॒म् । वि॒श्वा॒प॒रि॒प्रि॒या॒भु॒व॒द । धा॒२३ ।

० क० मा० ८प्र० १ख० १४सा० ।

† क० मा० ८प्र० १ख० १४सा० ।

२ १८ १ २ १
द्विताउवा । अ॒धिया॒रे ॥(१) उप॒न्निता॒रे॒स्य । पा॒षियो

२१ २१ २ २२ २ १ २१ २१ २
वा । अ॒भक्त॒यात् । गु॒ह्याप॒दाम् । य॒ज्ञस्य॒ सप्र॒धाम॒भि

१ २ १८ १८
र । धा॒र३ । प्रि॒याउ॒वा । अ॒धिया॒रे ॥(२) त्रौ॒ण्णि॒त्रि

२ १ २१ २१ २ २१ २
ता॒रे॒स्य । धा॒रयो॒वा । पृ॒ष्ठे षु॒वायि । र॒यद्र॒यायि॒म् ।

२ २२ २ २२ २ २ १८
मि॒मीते॒अ॒श्व॒योज॒नावि । सू॒र३ । क्र॒ताउ॒वा । अ॒धि

१ १ १
या॒रे । ए॒र३॒हिया॑३४३ । अ॒ोर३४५ई । डा(३) ॥ ५* ॥ [७]

२२ २ २ १२
॥ वा॒रव॒न्तीयो॒त्तर॒म् ॥ प्रा॒णाग्नि॒शाची॒हो॒हायि । मा

३ ५ १ १ ५ १ २ २
हा॒र३४यि॒नाम् । चि॒न्वा॒ना॒र३४॒हा । तस्य॒दी॒धिति॑वि॒श्व्वा

२ ३२ ४२ ५ १३ ५ २ ३ ५
पा॒३४ । अ॒ही॒वा । इ॒हा॒र३४॒हायि । उ॒ड्वा॒र३४॒रायि ।

२ २२ २ १ ७ २ ३२ ४२ ५ १३ ५
प्रि॒याभु । वा॒दध॒दा३४ । अ॒ही॒वा । इ॒हा॒र३४॒हायि ।

३२ २ ५२ ५ २ २ ५
अ॒ही॒रे३२३४ । ता । ए॒हिया॑६॒हा ॥(१) उप॒न्निता॒ची

१ २ ३ ५ २ १ ५ १ २
हो॒हायि । स्था॒पा॒पा॒र३४॒योः । अ॒भा॒क्ता॒र३४॒हा । य॒ज्ञु॒हा

* ऊ० मा० १२म० १अ० ५पा० ।

^२ ^{३२ ४८ ५} ^{१०} ^५ ^२ ^३
 प्रद्वयज्ञस्या३४ । औद्योवा । इहार३४हायि । उज्जवार
^५ ^{२ १२ २} ^१ ^० ^२ ^{३२ ४२ ५} ^{१ २}
 ३४सा । प्रधाम । भायिरधप्रा३४ । औद्योवा । इहा
^५ ^{३२ १} ^{५२} ^५
 २३४हायि । औद्यो३१२३४ । याम् । एहियाईहा ॥(२)
^{२२} ^{२ २ १ २} ^३ ^५ ^{२ १}
 त्रीणित्रिताऔद्योहायि । स्याधारा२३४या । पृष्ठाथिषू
^५ ^{१२} ^{२ २} ^{३२ ४२ ५} ^{१ २}
 २३४हायि । ऐरयद्रयिन्मिमीता३४ । औद्योवा । इहा
^५ ^१ ^३ ^५ ^{२ १२ २} ^{१ ०} ^२
 २३४हायि । उज्जवार२३४आ । स्ययोज । नाविसुक्ता३
^{३२ ४२ ५} ^{१ ३} ^५ ^{३२ २}
 ४ । औद्योवा । इहार२३४हायि । औद्यो३१२३४ । तूः ।
^{५ १} ^५ ^४
 एहियायाईहा । द्योपुई । डा(३) ॥ ८* ॥ [८]
^{३२ २} ^{१ २} ^२ ^१
 ॥ वार्शम् ॥ प्राणाशिशूः । माहा ३ यिनाम् । हि
^२ ^० ^१ ^३ ^५ ^२
 न्न्नृतस्यदीधि । तायिम् । विश्वार्पा२३४रायि । प्रि
^२ ^२ ^{० १} ^१ ^३ ^{५ २ २}
 याभुवा३त् । ईश्या । अध । द्वारयितार३४औद्योवा ॥(१)
^२ ^{१ ३} ^२ ^१ ^२
 उपत्रिता । स्यपाषाशयोः । अभक्तयद्ग, हाप । दाम् ।

* ऊ० गा० १५ प्र० २ अ० ८ सा० ।

० १ १ ५ १ १ १ १ १ १
 यज्ञार्था^१स्वा^२र^३श्शसा । प्राधामभा^४र्शयिः । ई^५श्या । अ^६ध ।

१ ५ १ २ १ १ १
 प्रा^१र्था^२र^३श्श^४शौ^५चोवा ॥(२) चो^६णि^७चि^८ता । स्य^९धारा^{१०}श्या ।

१ १ १ ० १ ५ १ १
 पृ^१ष्ठे^२धै^३रय^४द्र । या^५धि^६म् । मि^७मा^८र्शयि^९ते^{१०}र^{११}श्श^{१२}षा । स्या^{१३}यो

२ १ २ १ ५ १ १ २
 जना^१श् । ई^२श्या । वि^३सु । क्रा^४त्सू^५र^६श्श^७शौ^८चोवा । ऊ^९

५
 श^१र^२श्श^३पा^४(३) ॥ ८# ॥ [८] १८

अथ चतुर्थ-दृचे†—

प्रथमा ।

१ १ १ १ १ ० १ १ १ १ १
 प^१व^२स्व^३वा^४ज^५सा^६त^७ये^८प^९वि^{१०}चे^{११}ध^{१२}ार^{१३}या^{१४}सु^{१५}तः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 इ^१न्द्रा^२य^३सो^४म^५वि^६ष्ण^७वे^८दे^९वे^{१०}भ्यो^{११}म^{१२}धु^{१३}म^{१४}त्तरः ॥ १४ ॥

हे “सोम !” “सुतः” अभिषुतः त्वम् “इन्द्राय” “विष्णवे”
 च अन्येभ्यो मित्रादिभ्यः “देवेभ्यः” “मधुमत्तरः” अतिशयेन
 माधुर्व्योपेतः सन् “वाजसातये” अन्न-लाभाय “पवित्रे”
 “धारया” “पवस्व” चर ॥

* ऊ० मा० १६प्र० १अ० ८सा० ।

† “त्रैतीषितं घाम”—इति वि०

‡ ऊ० वे० ७, ४, १८, १ ।

“वाजसातये”-“वाजसातमः”—इति पाठी, “मधुमत्तरः”-
“मधुमत्तमः”—इति च ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
त्वा॒रि॒हन्ति॒धीतयो॑हरि॒म्यवि॒त्रे अ॒द्भु॒हः ।

३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
वत्स॒ञ्जात॒स्रमा॒तरः॑पव॒मानवि॒धर्म॑णि ॥ २* ॥

हे “पवमान” पूयमान सोम ! “वि धर्मणि” विविधं हविषां धारकेण यज्ञे “अद्भुहः” द्रोह-वर्जिताः “धीतयः” अङ्गुलयः [धीतय इति अङ्गुलिताम (निघ० २, ५, ७)] “हरिं” हरित-वर्षं “पवित्रे” स्थितं “त्वा” “रिहन्ति” लिहन्ति निष्पीडनार्थं स्युग्रमतीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“वत्सं जातं न मातरः” ; ‘मातरः’ मातृ-भूता गावः उत्पन्नं ‘वत्सं’ यथा ‘लिहन्ति’ तद्वत् ॥

“धीतयः”—“मातरः”—इति पाठी, “मातरः”—“धेनवः”—
इति च ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
त्व॒न्द्या॒ञ्चम॑द्दिव्र॒तपृ॒थिवी॑ञ्चाति॒जभि॒षे ।

१ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
प्रति॒द्रापि॑ममु॒ञ्चथाः॑पव॒मानम॑द्वि॒त्वना ॥ ३† ॥ १८

* अ० वे० ७, ४, १८, २ ।

† ‘विविधे धर्मणि’—इति वि० ।

‡ अ० वे० ७, ४, १८, ४ ।

हे “महिव्रत” महाकर्मन् सोम ! “त्वं” “द्यां” द्युलोकं
 “पृथिवीं च” “अति जम्भिषे” अत्यन्तं विभर्षि [इष्टञ् धारण
 पोषणयोः (त०उ०), तस्य छान्दसे लिटि (३,४,६) सर्वविधीनां
 छन्दसि वैकल्पिकत्वात् अत्र इडागमः । अन्तरिक्षे सोमात्मना,
 पृथिव्यां लता-रूपेणेति एवं लोकद्वयवर्त्तितम्] । हे “पवमान’
 चरन् ! त्वं “महित्वना” महत्त्वेन युक्तः सन् “द्रापिं” कवचं*
 “प्रति अमुञ्चथाः” प्रतिमुञ्चसि संवृणोसि ॥ ३ ॥ १८

॥ गौरीवितम् ॥ पव । खवा३ । जसातयायि ।
 पवित्रे धारयासुता२३ । आयिन्द्रायसो३१२३ । मवा
 प्रयिष्णवायि । दायिवेभ्योमा३१२३ । धुमोवा । तापू
 रोद्द्वायि ॥ १) तुवाम् । रिद्धा३ । तिधीतयाः । ह
 रिम्यवित्रेअद्गुहाः । वात्सञ्जाता३१२३म् । नमापूतराः ।
 पावमाना३१२३ । विधोवा । मापूणोद्द्वायि ॥ (२) तु
 वम् । द्याञ्चा३ । महिव्रता । पृथिवीञ्चातिजम्भिषा२३

* ‘द्रापिं—दातव्यम् *** केषां ? यजमानानाम्—इति वि० ।

६ अ० ६ ख० ४ सु० १, २, ३] उत्तराचिकः ।

६ ६ १

यि॑ । प्रा॒ति॒द्रा॒पा॒श्श॒श्चि॒यि॒म् । अ॒मू॒च॒थाः । पा॒व॒मा॒ना
३१२३ । म॒क्षो॒वा । त्वा॒पू॒नो॒द्द्वा॒यि॒(३) ॥ १३ ॥ [१]

॥ पा॒र्य॒म् ॥ ओ॒क्षो॒क्षो॒यि॒ । प॒व । स्व॒वा॒र । ज
सा॒ता॒श्श॒था॒यि॒ । प॒वि । त्रे॒धा॒र । र॒या॒सू॒र॒श्श॒ताः ।
इन्द्रा॑ । थ॒सो॒श् । म॒वा॒यि॒ष्णा॒श्श॒वा॒यि॒ । दे॒व । भ्यो
मा॒र॒श् । धु॒मा॒न्ता॒पू॒रा॒द्द्वा॒यि॒ ॥(१) तु॒वा॒म् । रि॒हा॒र ।
ति॒धा॒यि॒ता॒श्श॒थाः । ह॒रि॒म् । प॒वा॒श्चि॒यि॒ । त्रे॒अ॒द्रू॒श्
४ द्वाः । व॒क्त्र॒म् । जा॒ता॒र॒म् । न॒मा॒ता॒श्श॒राः । प॒व ।
मा॒ना॒र॒श् । वि॒धा॒श्श्मा॒पू॒णा॒द्द्वा॒यि ॥(२) तु॒व॒म् । द्या
च्चा॒र । म॒क्षि॒न्ना॒श्श॒ता । पृ॒थि॒ । वी॒च्चा॒र । ति॒ज॒भ्री
श्श॒था॒यि॒ । प्र॒ति॒ । द्रा॒पा॒श्चि॒यि॒म् । अ॒मु॒चा॒श्श॒थाः ।
ओ॒क्षो॒क्षो॒यि॒ । प॒व । मा॒ना॒र॒श् । म॒हा॒श्चि॒त्वा॒पू॒ना
द्द्वा॒यि॒ ॥(३) ॥ १४ ॥ [२]

* ऊ० गा० १ प्र० १ ख० १३ पा० ।

† ऊ० गा० १ प्र० १ ख० १४ पा० ।

^{१ १ १ ५ १}
॥ रयिष्ठम् ॥ पवस्ववा । जसाताश्यायि । औ३हो
^{१ १ १ १ १ १ १ १}
श्वा । इन्द्रायसोमविष्णावार ३४पु यि । इन्द्रायसो ।
^{१ १ १ ५ १ १ १ १ १ १ १ १}
मवायिष्णाश्यायि । औ३होश्वा । देवेभ्योमधुमत्तरार
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
३४पुः । देवेभ्योमा । धुमात्तारः । औ३होश्वा ॥१))
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
तुवाश्रिद्धा । तिधायिताश्याः । औ३होश्वा । हरि
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
स्यविचेन्द्रुहार ३४पुः । हरिस्यवायि । नेषाद्रुहः ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
औ३होश्वा । वत्सञ्जातन्नमातरा २३४पुः । वत्सञ्जा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
ताम् । नमाताश्याः । औ३होश्वा । पवमानविधम्
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
ष्णिर ३४पु । पवमाना । विधम्नाश्यायि । औ ३ हो ३
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
वा ॥२) तुवन्द्याञ्चा । महायिब्राशता । औ ३ हो ३
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
वा । पृथिवीञ्चातिजधिषार ३४पुयि । पृथिवीञ्चा । ति
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
जाम्नीश्यायि । औ३होश्वा । प्रतिद्रायिममुञ्चथार ३
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
४पुः । प्रतिद्रापयिम् । अमूञ्चाश्याः । औ३होश्वा ।

^{१ २२ १} पवमानमद्वित्वना^{२३४५} । ^{१ २२} पवमानमद्वित्वना^१ । ^{३ २} पवमाना ।

^{१ १ २} महायित्वा^५ । ^{१ २} औ^५हो^२वा । ^{५ २ १} औ^५हो^२वा । ^{५ १} ई^५श्या ।

^{५ १} ई^५श्या ३ ४ । ^{५ २} हा । ^{१ ५} हाउवा^३ । ^{५ २ ३ ४} ऊ^५३२३४पा(४) ॥१०॥ [३]

॥ द्विरभ्यस्तत्वाष्ट्रीसाम ॥ ^{५ २ १} पव । ^{२ १} खवा^३ । ^{२ १} हा^३हा ।

^{१ २ २ १} जसाताया^५र^{३ २ १}४यि । ^{५ २ १} पवि । ^{२ १} चधा^३ । ^{५ २ २} हा^३हा । ^{५ २ २} रया

^१ सूता^{५ २}र^{३ २}४ः । ^{५ २} इन्द्रा । ^{२ १} यसो^३ । ^{२ १} हा^३हा । ^{५ २ १} मविष्णार

^२ ३४यि । ^{५ २} देवे । ^{५ २ १} भ्योमा^३ । ^{२ १} हा^३हा । ^{५ २ १} धुमा^३हो^३र^३

^५ ४ । ^५ वा । ^५ ता ^{५ २} ५ रो ई ^{२ १} चायि ॥(१) तुवाम् । ^{२ १} रिहा ३ ।

^{२ १} हा^३हा । ^{५ २ १} तिधीताया^५र^{३ २}४ः । ^{५ २ १} हरिम् । ^{२ १} यवा^३यि । ^२ हा

^{२ १} ३हायि । ^{५ २ १} चन्द्रू^५हा^{३ २ ३ ४}ः । ^{५ २ १} वत्सम् । ^२ जाता^३म् । ^२ हा

^{२ १} ३हायि । ^{५ २ २ १} नमातारार^५र^{३ २}४ः । ^{५ २ १} पव । ^{२ १} माना^३ । ^{२ १} हा^३हा

^{२ १ १} यि । ^{५ ४} विधा^५हो^{३ ४}र^{३ ४} । ^{५ ४} वा । ^५ मा^५५णो^५ईयायि ॥(२) तुव

^{३२ ९} म् । ^{९ ९} द्याञ्चा३ । ^{३ १ १} हा३हा । ^४ महिब्राता२३४ । ^४ पृथि ।
^{३२ ९} वौञ्चा३ । ^{२ ३} चा३हा । ^{३ १ १} तिजभ्रीषा२३४यि । ^५ प्रति । ^{३२} द्रा
^२ पा३यिम् । ^{२ ९} चा३हायि । ^{३ १ १} अमुञ्चाथार३४ः । ^५ पव । ^{३२} मा
^२ ना३ । ^{२ ३} चा३हायि । ^{३ १ १} मद्दा३होर३४ । ^५ वा । ^४ त्वापूनोई
^५ हायि(३) ॥ ६* ॥ [४]

^{३२} ॥ ग्यावाश्वम् ॥ ^{२ ४२} पवा ३१ । ^{५२} स्वा३वा । ^२ जसा । ^२ ता
^{४२} इये । ^५ एहिया । ^१ पा । ^{२ २} वित्रेधारा । ^{१२} या । ^१ सुतारः ।
^{१२} एहिया२ । ^{२ १ २ २ ४} इन्द्रायसोमा३वा३यि । ^५ चार३४वायि । ^{१२} ऐ
^{१२} हा३यि । ^{२ २ १ २} एहिया२ । ^{१ ४} देवेभ्योमाधू३मा३ । ^१ ता३४४रो
^५ ईहायि ॥ (१) ^{१ १} तुवा३१म् । ^{१ ४} रा३यिह । ^{५२} निधी । ^२ ता३३ः ।
^५ एहिया । ^१ हा । ^२ रिम्यवित्रे । ^१ अ । ^१ द्रुहा३ः । ^१ एहि
^{१२} या३ । ^{२ ४} वत्सञ्जातानो३मा३ । ^५ तार३४राः । ^{१२} ऐहा३

यि । ए॒हिया॒२ । प॒व॒मा॒ना॒वा॒श्र॒यि॒धा॒३ । मा॒३४५॒णो॒६

५ ३२ २ ४ ५ २ ४
ह्यायि ॥ (२) तु॒वा॒श्र॒म् । द्या॒श्च । म॒हि । ब्रा॒ह्म॒त ।

५ १ २ २ २ १
ए॒हिया॒ । पा । शि॒वी॒ञ्चा॒ता॒यि । ज । भि॒षा॒श्र॒यि ।

१२ १२ २ ४ ५ १२
ए॒हिया॒२ । प्र॒ति॒द्रा॒पा॒यि॒मा॒३सू॒३ । चार॒३४थाः । ऐ

२२ १२ २ ४ १
ह्या॒श्र॒यि । ए॒हिया॒२ । प॒व॒मा॒ना॒मा॒श्र॒हा॒श्र॒यि । त्वा॒३४५

५
नो॒ई॒ह्यायि॒(३) ॥ १८* ॥ [५]

२ २ २ १
॥ आ॒न्धी॒ग॒व॒म् ॥ प॒व॒स्व॒वा॒ज॒सा॒श॒ता॒या॒यि । प॒वि॒त्रे ।

२ १ १ १ २ २ २ १ ३ १
धा॒रा॒श्र॒या । ऊ॒म्मा॒२१५२ । सु॒त॒इ॒न्द्रा॒य॒सो॒म॒वि॒ष्ण॒वा॒२

१ १ १ १ २ २ २
३४५॒यि । दा॒यि॒वा॒श्र॒उ॒वा । भ्यो॒२मा । धू॒२मा । त

१ २ ४ ५ २ २ १
रा । औ॒३हो॒वा ॥ (१) त्वा॒श्रि॒ह॒न्ति॒धा॒श्र॒यि॒ता॒याः । ह

२ १ १ २ २ २ २ १
रि॒म्य । वि॒त्र॒श्र॒आ । ऊ॒म्मा॒२१५२ । इ॒हो॒व॒त्स॒ञ्जा॒त॒न्न

२ २ २ २ २ २ २ १
मा॒तरा॒२३४५ः । पा॒वा॒श्र॒उ॒वा । मा॒२ना । वा २ ३ यि

* क० मा० १५ प्र० २ ख० १८ सा० ।

^२ धा । ^१ मणा । ^२ ^४ ^५ श्रीश्चोवा ॥ (२) ^१ त्वन्द्याश्चमहा १ विव्रा
^१ ता । ^१ ^२ पृथिवीम् । ^२ चातारश्चिजा । ^१ ऊम्ना २१५२ । ^२ वि
^२ ^{१२} ^१ ^२ ^१ ^{१११} ^{१२} ^२ ^१
 वेप्रतिद्रापिममुञ्चथाश्चधुः । ^१ पावाश्चवा । ^१ माश्ना ।
^२ ^१ ^२ ^४ ^५ माश्चायि । ^१ त्वना । ^२ ^४ ^५ श्रीश्चोवा । ^४ चोपई । ^४ डा (३) ।
 ॥ २०४ ॥ [६]

^{२१} ^{४२} ^५ ॥ आकूपारे ॥ ^{१२} ^१ पवस्वारश्वाज । ^{१२} ^१ सातारश्चयायि ।
^१ ^{१२} ^{२२} ^१ ^२ ^२ ^१
 पवारश्चिखधा । ^१ रयासुताः । ^१ इन्द्रायासो २ । ^१ मविष्
^{१२} ^{१२} ^१ ^४ ^१ ^१
 वायि । ^१ देवेभ्योमारश् । ^१ धूरश्माश् । ^१ ताश्चधु रो ६ चा
^{२१२} ^४ ^५ ^{१२} ^५ ^१
 यि ॥ (१) ^१ तुवाश्चरश्चिहन्ति । ^१ धीतारश्चयाः । ^१ चरा
^१ ^{२२} ^१ ^१ ^२ ^१
 रश्चिभ्यवायि । ^१ चै अद्गुहाः । ^१ वत्सञ्जाताश्म । ^२ नमात
^२ ^१ ^१ ^४ ^२ ^५
 राः । ^१ पवमानाश्च । ^१ वारश्चिधाश् । ^१ माश्चधुणो ६ चा
^१ ^४ ^५ ^२ ^५ ^१
 यि ॥ (२) ^१ तुवन्द्याश्चम । ^१ द्विवारश्चता । ^१ पृथाश्चि

वैश्या । तिजञ्चिवायि । प्रतिद्रापा रविम् । षमुञ्च
 याः । पवमानारु । मारुञ्चायि । त्वाष्ट्रुपुनोईहा
 यि(३) ॥ २१* ॥ [७]

॥ आचैयम् ॥ पवस्ववा । जसातारुश्यायि । पा
 विनेधा । रयासूरुश्याः । इन्द्रायसो । माविष्णावाइ
 यि । देवेभ्योश्याः । धुमोवा । ताप्रुोईहायि ॥ (१)
 तुवाएरिहा । तिषीतारुश्याः । हारिपवि । चैषद्र
 रुश्याः । वत्सञ्जातम् । नामातारा रः । पवामाशुनार ।
 विधोवा । माप्रुणोईहायि ॥ (२) तुवन्धाञ्चा । मच्चिवा
 रुश्या । पार्थिवीञ्चा । तिजञ्चीरुश्यायि । प्रतिद्रापिम् ।
 षामुञ्चाया रः । पवामाशुनार । मच्चोवा । त्वापुनो
 ईहायि(३) ॥ १०† ॥ [८]

* ज० मा० १६म० १७० ११सा० ।

† ज० मा० १६म० १७० १२सा० ।

^{४३} ^{४ ३ ४८}
 ॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ पवाऽपुख । वा३जा३सा३साता
^५ ^{१ ८} ^{१ १ १ १} ^{१ १} ^८
 यायि । पाविन्वेधा । रा३यासू३ताः । इन्द्रा३र्य । सो
^१ ^१ ^{१ १} ^{१ ८८}
 मार३वा । ऊ३म्नायि । ष्णा३वायि । दायिवेभ्योमधुमा
^{५१२} ^{१ १ १८} ^{८ ८}
 २त्तराउ ॥ (१) रा३ख । वा३रि३दन्ति३धी३तयो३दरि३म्यवायि ।
^{१ १ १ १} ^{१ ८} ^{१ १ १} ^१
 त्रे३आद्रू३द्वाः । वत्सा३रजा । तन्ना३र३मा । ऊ३म्नायि ।
^{१ १} ^{१ ८} ^{५ २} ^{१ १ १}
 ता३राः । पावमानविधा २ म्मणाउ ॥ (२) णायित्त्व । व
^८ ^८ ^{१ २ १ १} ^१
 न्द्याञ्चमच्चि३व्रतपृथिवी३ञ्चा । ती३जा३धी३श्यायि । प्रा३ता३र
^{१८} ^१ ^१ ^{१ १} ^{१ ८}
 यिद्रा । पि३मार३र३मू । ऊ३म्नायि । चा३थाः । पावमान
^{१ १} ^{५ १ १ १}
 मद्वा३र्यित्वनाउ । वा३३४पू(३) ॥ ८ ॥ [८]

^१ ^५ ^{१८ १८}
 ॥ त्रासदस्यवम् ॥ पा३र३४ । व । खवा । जा३सात
^१ ^{८ ५} ^{१८ १८}
 या३र३यि । पा३र३४ । वि । त्रे३धा । रा३या३चु३ता३र३ः ।
^१ ^{८ ५} ^{१८ १}
 आ३र३४यि । द्र३भय३सी । मा३वि३ष्णा३वा३र३यि । दा३र३४यि ।

वे। भ्योमा। धुमत्तराश्शु ॥(१) तूरश्शु। वाम्।
 रिहा। तीधीतयाश्शुः। चारश्शु। रिम्। पवायि।
 चेषद्रूचारश्शुः। वारश्शु। त्स्मम्। जाताम्। नामा
 तरारश्शुः। पारश्शु। व। माना। वौधन्मणाश्शु ॥(२)
 तूरश्शु। वम्। द्याञ्चा। माद्दिब्रताश्शु। पारश्शु।
 र्थि। वीञ्चा। तीजन्निषाश्शुयि। प्रारश्शु। ति।
 द्रापायिम्। आमुञ्चथारश्शुः। पारश्शु। व। माना।
 माद्दित्वनाश्शु। वाश्शुश्शु(३) ॥ ३* ॥ [१०]

॥ वषट्कारनिधनम् ॥ पवस्ववाजसातये। पवस्वा
 श्वाजसातयायि। पवित्रे धाराश्यासुताश्शुः। रयासूश्शु
 तारश्शुः। ओमीश्वा। इन्द्रायसोमाश्वायिष्णावाश्शुयि।
 मवायिष्णाश्वाश्शुयि। ओमीश्वा। देवेभ्योमधश्मात्त

रा२ः । धुमात्ताशरा२ः । शीम् । शोर । वा२३४ ।
 शीहोवा । ऊ२३०पा(१) ॥ २* ॥ [११]

॥ शुद्धाशुद्धीयाद्यम् ॥ त्वन्द्याश्चमद्विभ्रता । पृथिवी
 स्वातिजधी२३षाषि । प्रतिद्रापिममुञ्चार३थाः । पवमा
 २३ना३ । मा२ । हित्वा३४ शीहोवा । ना२३
 ४पू (३) ॥ १२* ॥ [१२] १८

अथ पञ्चम-द्वेषः—

प्रथमा ।

इन्दुर्वाजीपवतेगोन्धोषा

इन्द्रेसोमःसहइन्वन्मुदाय ।

हग्निरक्षोबाधतेपर्यरानिं

वरिवस्कुण्वन्वृजनस्यराजा ॥ ११ ॥

० क० मा० २१प्र० २अ० २सा० ।

† क० मा० २१प्र० १अ० १२सा० ।

‡ 'रात्रस्यत्वं साम'—इति वि० ।

१ क० पा० ६, १, ४, ८ (२भा० १२६४०) = ऋ०वे० ७, ४, १२, ५ ।

“इन्दुः” चरण-शीलः “सोमः” “वाजी” बलवान् “गोम्बीघा”
 गमनशील-नीचीनाग्र-रस-सङ्घातः “इन्द्रे” “सङ्घः” बलकरं
 रसम् “इन्द्वन्” प्रेरयन् सोमः “मदाय” अस्य मदार्थं “पवते”
 चरति । किञ्च “रक्षः” राक्षस-कुलं हन्ति” हिनस्ति । किञ्च
 “अरातिं” यत् “परि बाधते” परितः संहरति । कौटुम्भः ?
 “वरिवः” वरणीयं धनं “क्षयन्” स्तोतृणां कुर्वन् “वृजनस्य”
 बलस्य “राजा” ईशिता सोमइति ॥

“अरातिम्”—अरातीः—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ २ २ १ २ २ २

अधधारयामध्वापृचान

२ १ २ २ २ २ २ २

स्तिरोरोमपवतेअद्रिदूग्धः ।

२ २ १ २ २ १ २ २ २ २

इन्दुरिन्द्रस्यसख्यञ्जुषाणो

२ २ २ १ २ २ १ २ २ २

देवोदेवस्यमत्सरोमदाय ॥ २* ॥

“अध” अथ अनन्तरं “अद्रि-दूग्धः” यावभिर्दुग्धीऽभिषुतः
 सोमः “मध्वा” मदकारिण्या “धारया” “पृचानः” देवान्
 सम्पर्चयन्† “रोम”‡ अवि-रोमभिः कृतं पवित्रं “तिरः”

० ऋ० वे० ७, ४, १२, १ ।

† ‘पृचानः—मिथ्यासमानः’—इति वि० ।

‡ ‘रोम—रोमाणि अविमयाणि, दद्यापवित्रस्त्वर्थः’—इति वि० ।

तिरस्कृत्य व्यवधायकं कृत्वा “पवते” कलशेषु चरति । किञ्च
 “इन्द्रस्य” “सख्य” सखिभावं कर्म वा “जुषाणः” सेवमानो
 “देवः” द्योतमानः “मक्षरः” मदकारः* “इन्दुः” सोमः
 “देवस्य” इन्द्रस्य “मदाय” मदार्थं “पवते” चरति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ ११ १   १ १
 अभिन्नतानिपवतेपुनानो

१ २ १ १७   १ १ १ १२ १
 देवो देवांस्त्वेन रसेन पृच्छन् ।

१ १ १ १   १ १ १ १ १
 इन्दुर्धर्माण्युतुथावसानो

१ १ १ १   १ १ १ १ १
 दशक्षिपोऽव्यतसानोऽव्ये ॥ ३१ ॥ २०

“धर्माणि” धारकाणि “त्रतानि” कर्माणि “ऋतुथा” ऋतोः
 काले “वसानः” आच्छादयन् “इन्दुः” सोमः “पुनानः” पूय-
 मानः सन् “अभि पवते” कलशानभिलष्य चरति । कौटुम्भः ?
 “देवः” सङ्घीहृन्-शीलः‡ “स्त्वेन आत्मीयेन “रसेन” इन्द्रा-
 दीन् “पृच्छन्” सम्पर्चयन् संयोजयन् ¶ । तमिमं सोमं

* ‘मक्षरः—मदनीयः मक्षणीयो वा’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ७, ४, १२, १ ।

‡ ‘देवः—सोमः दानादि-मुष-पुत्रः’—इति वि० ।

¶ ‘पृच्छन्—तर्पयन् प्रीचयन् वा’—इति वि० ।

“दश” दशसङ्ख्याकाः “क्षिपः”# [अङ्गुलि-नामैतत् (निघ० २, ५, ३)] कर्मार्थं प्रेर्यत इति तत्सङ्ख्याका अङ्गुल्यः “साती” समुच्छिते† “अव्ये” अवि-भवे पवित्रे “अव्यत” गमयन्ति [यद्वा, तत्र पवित्रे पूयमानं सोमम् अव्यत गच्छन्ति । वी गत्यादिषु (अदा०प०) सङ्घि व्यत्ययेनात्मनेपदम् ॥

“व्रतानि”-“प्रियाणि”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ २०

॥ दाशस्पत्यम् ॥ इन्दुरौहोवाहार्इया । वाजाउ ।
 वा३ । हाउवा । पवतेगोनियोघाउ । वा३ । हाउ
 वा । इन्द्रायिसोमः । साहइन्वाउ । वा३ । हाउवा ।
 ३ । मारदार३४औहोवा । यार३४५ । चन्तायिरहो ।
 बाधातायिपाउ । वा३ । हाउवा३ । मारदार३४औ
 होवा । तीर३४५म् । वरायिवस्कृ । एवन्वृजनाउ ।
 वा३ । हाउवा३ । स्यार३४औहोवा । जा २ ३

* ‘क्षिपः’—क्षिप्यत इति क्षिपः अङ्गुल्यः,—इति वि०

† ‘उच्ये प्रदेने’—इति वि० ।

११   २ २ २ २ २ १२   २   १
 ४५ ॥(१) अधीहोवाद्वाङ्ग्या । धाराउ । वा३ । हाउ

२   २ १   २   १   १
 वा । यामधुवापृचानाउ । वा३ । हाउवा । तिरोरो

२   १   २   २   १ १ १
 म । पवाताआउ । वा३ । हाउवा३ । द्रा२इदू२३४

५२२   १ १ १ १ १   १ १   १   १ १
 औहोवा । ग्धार३४५ः । इन्दूरायिन्द्रा । स्यसाखीया

२   १ १ १ १ १ ५२२   १ १ १
 उ । वा३ । हाउवा३ । जूरषार३४औहोवा । णार३

११   २ २ १   १   १   १
 ४५ः । देवोदायिवा । स्यमात्साराउ । वा३ । हाउ

१ १ ३   ५२२   ३ १ १ १ १   २ २ २
 वा३ । मारदा२३४औहोवा । यार३४५ ॥(२) अभौहो

२ २ १ २   १   १   २ १
 वाङ्ग्या । ब्रताउ । वा३ । हाउवा । निपवतेपु

२   १   १   १ १   २ १
 नानाउ । वा३ । हाउवा । देवोदायिवान् । स्वेना

२   १   १ १   ५२२
 रासाउ । वा३ । हाउवा३ । नारपा२३४ औहोवा ।

१ १ १ १ १   १ १   १ १   १
 चार३४५न् । इन्दूवर्मा । णियार्त्तथाउ । वा३ । हा

१ १ ३   ५२२   १ १ १ १ १   १
 उवा३ । वारसा२३४औहोवा । नार३४५ः । दग्नात्ता

यिपी । अघ्यातासाउ । वा३ । हाउवा३ । नो२आ

५२२ २ ११११
२२४औहोका । व्या२२४पुयि(३) ॥ १५# ॥ [१]

१ १ ५ १ ३२१
॥ सम्पावैयश्चम् ॥ ओ३हायि । ओ३हा । ओ३हा ।

१ ५ १ २ १ २ ११२ १ ३ ४
इया२ । ओ३हा३ए । इन्दुर्वाजी । पवते । गोनियो

५ ११२२ २१ २ ३ ४ ५ २ १
वाः । इन्द्रेसोमाः । सच्चइ । न्वन्मदाया । हन्तिर

२ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २
क्षो । वा३धते । पर्येरातीम् । वरिवस्का । एवा ३

१ २ २ ४ २ १ २
न्वृज । ना३४३ । स्या३रापूजा६५६ ॥(१) अधधारा ।

२ १ २ ३ ४ ५ १ १ २ २ २ १ २
या३मधु । बापृचानाः । तिरोरोमा । पवते । अद्रि

४ ५ २ १ २ १ २ ३ ४ ५
दुग्धाः । इन्दुरिन्द्रा । स्या ३ सखि । यञ्जषाणाः ।

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
देवोदेवा । स्यमत्स । रो३४३ । मा३दापूया६५६ ॥(२)

२ १ २ १ २ ३ ४ ५ २ २ २ २ २
अभिव्रता । नी३पव । तेपुनानाः । देवोदेवान् । स्व

१ २ ३ ४ ५ ५ १ २ १ २ ३
हनर । सेनपृचान् । इन्दुर्हर्मा । णी३कृतु । थाव

६७६ सामवेदसंहिता । [३प्र०२अ०२१सू०१ ।

^{४ ५} सानाः । ^{२ १} ओश्हायि । ^१ ओश्हा । ^{१२ १} ओहा । ^१ इया२ ।

^{५ २ २} ओश्हाश्ण । ^१ दशक्षियो । ^{२ १} अव्यत । ^२ साश्क्ष । ^{१ ४} नोश्था

प्रव्याईप्रक्षयि(४) ॥ ५० ॥ [२] २०

इति सामवेदार्थ-प्रकाशे उत्तराग्रज्वल्य षष्ठस्राध्यायस्य

षष्ठः खण्डः† ॥ ६ ॥

अथ सममे खण्डे,‡ प्रथम-सूक्तम्—

प्रथमा ।

^{१ २} आतेअग्रइधीर्माक्षद्युमन्तन्देवाजरम् ।

^{१ २ २ २ १ २} यद्धस्यतेपनीयसीसमिद्धीदयतिद्यवी

^{२ २ २ २ २ १} षष्स्तोत्रभ्यआभर ॥ १ ॥

* ऊ० मा० ऽप्र० २अ० ५सा० ।

† 'यज्ञायज्ञीयमग्निहोम साम'—इति वि० ।

‡ 'इदानीमुक्त्वसामानि'—इति वि० ।

¶ 'सङ्ख्यं साम'—इति वि० ।

‡ ऊ० मा० ५, १, ४, १ (१भा० ऽ५४४०) = ऊ० वे० ३, ८, २१, ४ ।

हे “अग्ने !” “द्युमन्तं” दीप्तिमन्तम् “अजरम्” अजीर्णम्
 “ते” त्वाम् “आ” सर्वतः “इषीमहि” दीपयामः । “यत् इ”
 यदा खलु “ते” तव “स्वा” सा “पनीयसौ” स्तुत्या “समित्”
 दीप्तिं “द्वि” द्युलोके “दीदयति” दीप्यते तदा हे अग्ने !
 “स्तोत्रभ्यः” अस्त्रभ्यम् “इषम्” अन्नम् “आभर” आहर ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १
 आते अग्नश्चाद्विः शुक्रस्य ज्योतिषस्यते ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 सुसुन्दरदक्षविप्रपतेद्व्यवात्तुभ्यश्च यत

१ १ १ १ १ १ १
 इषस्तोत्रम्यआभर ॥ २* ॥

हे “ज्योतिषस्यते” दीप्तिः स्वामिन् अग्ने ! “शुक्रस्य”
 दीप्तिस्व “ते” तुभ्यम् “अद्वि” मन्त्रेण सहण “द्विः” † “आ”
 आभिसुख्येन “ह्यते” । हे “सुसुन्दर” सुद्वान्नादक ! शोभन-
 हिरण्य ! वा, हे “दक्ष” शत्रूणां सुपक्षपयितः ! । शिष्टं गतम् ॥
 “ज्योतिषः” — “शोचिवः” — इति पाठौ ॥ २ ॥

● ऋ० वे० १, ८, २१, ५ ।

† ‘आभ्यानुवाक्या-उच्यते’ — इति वि० ।

‡ ‘द्विः’ — चर-पुरोडासादि-उच्यते — इति वि० ।

अथ तृतीया ।

^{१२ १२} ^{३ १ १} ^{१ १ १}
 ओभेसुश्वन्द्रविप्रपतेदर्वी श्रीणीषआसनि ।

^{२ २ २ १ १} ^{३ १ १} ^३
 उतो नउत्पूर्याउक्थेषुश्रवसस्यत

^{१ २} ^{३ २ ३ १ १}
 इषत्स्तोत्रभ्यआभर ॥ ३३ ॥ २१

हे “सुश्वन्द्र” शोभनाच्चादक ! शोभन-हिरण्य ! वा, अग्ने !
 “उभे” “दर्वी” दर्वीं हविः-पूर्णे शुद्धप्रवृत्तौ “आसनि” आस्ये
 “आ श्रीणीषे” आस्यसि प्रचसि वा “उतो”† अपिच “नः”
 अस्मान् “उक्थेषु” यागेषुः ‡ “उत्पूर्याः” उत्पूरयण फलेः ।
 हे “श्रवसस्यते” बलस्य पालयितः ! । इषमित्यादि गतम् ॥३॥२१

^{१ २ ४ २ ५} ^२ ^१ ^४ ^५
 ॥ सञ्जयस् ॥ आतेअग्रदधी । माश्वायि । शुभ
^२ ^{४ २ ५ ४} ^५ ^{३ ४ २ ४ २ ३ ४ २ ५} ^४ ^{३ ४ २ ३ ४ ५}
 न्ताइन्देवअजरम् । यद्वस्यातेपनीयसी । समिद्दोदयता
^३ ^२ ^३ ^५ ^{१ २ ४ २ ५} ^२
 यि । ऊं३ । ऊम् । द्यार३४वी ॥(१) आतेअग्रदधी च ।
^१ ^४ ^५ ^१ ^{४ २ ५ ४} ^५ ^{३ ४} ^{३ ४}
 हाश्वायिः । शुक्रसयाश्ज्योतिषस्यतायि । सुश्वन्द्रदक्ष

* सू० वे० १, ८, २३, ४ ।
 †, ‡ ‘उत उ—इति पदपूर्वः’—इति वि० ।
 ‡ ‘उक्थेषु—सामस्त’—इति वि० ।

^{३ ४ ८ १ ५ ८ १ ४ ५ ६ १२ १ ५}
विश्वतेज्यवाट्त्तुभ्यश्च । ऊ३ । ऊम् । या२३४ता

^{३२४८५ १ ४ ५ ८ १ ४}
वि ॥ (२) भोभेसुसुन्द्रवि । श्या३तायि । दवीआ३यि

^{१२ ५ ४ ५ ५ १२ ४ ३ ४ ८ ८ ३२ ४ ५ ६}
षौषआसनायि । उतोनउत्युपूर्याउक्युषुश्रवसा । कुं३

^{१ ५ १ ८ १ १ ६}
इऊम् । पार३४तायि । इषत्न्तोनुभ्याश्चा । ऊं३ ।

^{१ १ ५}
ऊम्३४म् । भा३४पूरोईद्यायि(३) ॥ १६ * ॥ [१]

^{१ १ ५ ६ ५}
॥ सौगमतम् ॥ आ२३४ । तेचग्रधी । माद्यायि ।

^{१ १ १ १ १ १ १}
द्युमन्तन्देवाश् । आ२३ । जरमा । यद्वास्या३ता३यि ।

^{१ १ ५ १ १ १ १}
पानोर्यार३४सी । समिद्धी२दय । ता२३यि । द्यवि

^{२ १ १ ५ १ ४ ५ १}
या ॥ (१) आ२३४ । तेचग्रश्चा । हावायिः । शुक्र

^{१ १ १ १ १ १ १}
स्यज्योती३ । आ२३ः । पतथा । सुश्वान्द्रा३दा३ ।

^{१ १ ५ १ १ १}
स्रवारयिश्पार३४तायि । द्रव्यवाट्त्तुभ्यम् । श्र२३ ।

^{१ १ १ १ ५ ५}
यतथा ॥ (२) आ२३४ । भेसुसुन्द्रवि । श्पातायि ।

६८०

सामवेदसंहिता । [३प्र०२अ०२२सू०१ ।

^{१२ २ २ १२} ^१ ^{१ १ १} ^{१ ० १}
दवीश्रीणीषे३ । आ२३ । सनिया । उतोना३ऊइत् ।

^{१ १} ^१ ^{१ १२} ^१ ^{१ १ १}
पुपू२रा२३४याः । उक्थेषू२श्रव । सा२३ः । पतथा ।

^१ ^१ ^१ ^१ ^४ ^२ ^१
इषा२स्तो३ट्टृ३ । भ्या२३आ३ । भा३४ ५ रो ६ चायि ।

॥ ६ * ॥ [१२] २१

अथ द्विती-यत्वेण-

प्रथमा ।

^{१ १ १ १ १} ^{१ १ १} ^{१ १ १ १}
इन्द्रायसामगायतविप्रायवृद्धतेवृद्धत् ।

^१ ^{१ १} ^{१ १ १} ^{१ १ १}
ब्रह्मकृतेविपश्चितेपनस्यवे ॥ १ * ॥

हे उद्गातारः ! “इन्द्राय” “वृद्धत्” एतन्नामकं साम
“गायत” उच्चरत । कीदृशाय ? “विप्राय” मेधाविने “वृद्धते”
महते “ब्रह्मकृते” वृष्टिद्वारा हविर्लक्ष्यस्यास्य कर्म “विप-
श्चिते” विदुषे “पनस्यवे” स्तुतिमिच्छते ॥

“ब्रह्मकृते”-“धर्मकृते”—इति पाठौ ॥ १ ॥

० ऊ० ना० १०प्र० १अ० ६पा० ।
† ऊ० ना० ४, १, ५, ८ (१भा० ०६८ उ०) = ऊ० वे० ६, ७, १, १ ।
‡ ‘महावेदसामिचं साम’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

^{१२ १२ ११२ ११२ १२}
त्वमिन्द्राभिभूरसित्वत्सूर्यमरोचयः ।

^{१ १२ ११२ ११ १}
विश्वकर्माविश्वदेवोमहात्सि ॥ २ * ॥

हे “इन्द्र!” “त्वम्” “अभिभूः” शत्रूणाम् अभिभविता “असि” भवसि” किञ्च “त्वम्” “सूर्यम्” आदित्यम् “अरोचयः” तेजोभिरदीपय,† किञ्च “विश्वकर्मा” विश्वस्य कर्त्तासि “विश्व-देवः” सर्वदेवश्चासि [तथाच यजुर्ब्राह्मणम्—“अग्निं वा अन्वन्या देवता इन्द्रमन्वन्या” इति] अतो “महान्” सर्वाधिकोऽसि ॥२॥

अथ तृतीया ।

^{१ २ १ १ १२ १ १२ १ २ १ १}
विभाजज्ज्योतिषास्वाऽऽरगच्छोरोचनन्द्रिवः ।

^{१ १ १ १ १ १}
देवास्तइन्द्रसंस्थाययेमिरे ॥ ३ ‡ ॥ २२

हे “इन्द्र!” त्वं “ज्योतिषा” तेजसा “दिवः” आदित्यस्य “रोचनं” प्रकाशकं अधिकरणत्वेन “स्वः” स्वर्गं “विभाजत्” प्रकाशयन् “अगच्छः” अप्राप्नोः, किञ्च “देवाः” सर्वाः “ते” तव

* ऋ० वे० ६, ७, १, १ ।

† ‘त्व’ सूर्यमपि दीपयसे—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ६, ७, १, ३ ।

अथ तृतीय-दृचे*—

प्रथमा ।

१ २ ३ १ १ २ ३ १ २ ३ १ २
असाविसोमइन्द्रतेशविष्ठधृष्णावागहि ।

१ २ ३ २ ३ ३ ३ २ ३ १ २
आत्वापृणक्विन्द्रियं रजः सूर्यो नरश्मिभिः ॥ १ १ ॥

हे “इन्द्र!” “ते” त्वदर्थं “सोमः” “असावि” अभिषुतोऽभूत् ।
हे “शविष्ठ” अतिशयेन बलवन्! अतएव “धृष्णो” शत्रूणां
धर्मयितः! इन्द्र! “आगहि” देवयजनदेशमागच्छ, आगतश्च
“त्वा” त्वाम् “इन्द्रियं” सोमपानेनोत्पन्नं प्रभूतं सामर्थ्यम्
“आ पृणक्तु” आपूरयतु । “रजः” अन्तरिक्षं “रश्मिभिः”
किरणैः “सूर्यो न” यथा सूर्यः पूरयति तद्वत् [शविष्ठ--शवस्विन्-
शब्दादिष्ठनि विभक्तोरुक्तं, “टेः (६, ४, ११५)”—इति टि-
लोपः, पादादित्वाभिघाताभावः (८, १, १८) । गहि—गमेर्लेटि
“बहुलं छन्दसि (२, ४, ७३)”—इति शपो लुक्, “अनुदात्तोपदेश
(६, ४, ३७)”—इत्यादिना अनुनासिक-लोपः, तस्य असिद्धवदन्ना-
भात् (६, ४, २२)”—इत्यसिद्धत्वाद्द्वेर्लुगभावः ॥ १ ॥

* ‘मन्वावेश्वामिव’ साम’—इति वि० ।

† अ० आ० ४, २, १, ६ (१ भा० ७०८४०) = अ० वे० १, ६, ५, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
 आतिष्ठवृत्रहन्त्रयुक्तातेब्रह्मणाहरी ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
 अर्वाचीनसुतेमनोग्रावाकृणोतुवग्नुना ॥ २ * ॥

हे 'वृत्रहन्' शत्रूणां हन्तः इन्द्र ! "रघम्"† "आ तिष्ठ" आरौह । यस्मात् "ते हरी" त्वदीयावधौ "ब्रह्मणा" स्तोत्र-लक्षणेन मन्त्रेण‡ "युक्ता" रथेऽस्माभिर्योजितौ ["सुपां सुलुग् (७,१,३६)"—इत्याकारः] तस्मात् त्वं रघमातिष्ठ । "ते मनः" त्वदीयं मनश्च 'ग्रावा' अभिषवार्थं प्रवृत्तः पाषाणः "वग्नुना" वक्षनीयेनाभिषवशब्देन ["वचेर्गञ्च (७० ३, ३३)"—इति नु-प्रत्ययो गकारश्चान्तादेशः] "अर्वाचीनम्"—अस्मद्भिमुखं "सुकृणोतु" सुष्ठु करोतु ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
 इन्द्रमिह्वरीवहतीप्रतिधृष्टशषसम् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
 ऋषीणांसुष्टुतीरुपयञ्चमानुषाणाम् ॥ ३ ॥ २३

॥ इति तृतीयः प्रपाठकः ॥

* ऋ० वे० १, ६, ५, ३=य० वे० ८, ३१ ।

† 'रघं—वन्द्यार्थं वेजवक्त्रम्'—इति वि० ।

‡ 'ब्रह्मणा—वैदिय-लक्षणेन अथवा ब्रह्मणा अग्नेन । अथवा ब्रह्मणा हिरण्य-गर्भेण'—इति वि० ।

§ ऋ० वे० १, ६, ५, ३=य० वे० ८, ३४ ।

“अप्रतिष्टुष्याश्वसं” केनाप्यधर्षितबलमहिंसितबलमित्यर्थः
 “इन्द्रमित्” *इन्द्रमेव “ऋषीणां” वसिष्ठादीनां† “मानषाणाम्”
 अन्धेषां मनुष्याणाञ्च “सुष्टुतीः” शोभनाः स्तुतीः “वज्रञ्च” “हरी”
 अश्वो “उप वहतः” समीपं प्रापयतः । यत्र यत्र स्तुवन्ति यत्र
 यत्र यजन्ते तत्र सर्वत्रेन्द्रमसौ प्रापयत इत्यर्थः । [मानुषाणाम्
 “मनोजातो (४,१,१६१)”—इति मनु-शब्दादञ् षुगागमश्च] ॥
 “ऋषीणां सुष्टुतीः”—“ऋषीणाञ्चस्तुतीः”—इति पाठौ ॥३॥ २३

१ ५ ५
 ॥ म॒हावैश्वामि॑त्रम् ॥ द्या॒यि । ह्या॒३ । ओ॒हा
 ४ ५ १ २ १ २ १
 ओ॒षा । (ए॒वन्निः) अ॒सावि॑सौ । म॒द्र॒न्द्रा॒ता॒र॒यि ।
 १ १ २ १ २ २ १ १ २ १
 श॒वि॒ष्ठ॒धा । ष्णु॒वा॒गा॒ही॒र । आ॒त्वा॒पृ॒णा । क्तु॒इन्द्रा॒या
 २ २ १ २ १ २ १
 र॒म् । र॒जः॒सूर्यो॑ । न॒र॒श्शा॒यि॒भा॒र॒धिः ॥ (१) आ॒ति॒ष्ठ
 १ १ १ २ २ १ २ २ १
 वा । तृ॒ह॒न्ना॒था॒र॒म् । यु॒क्ता॒ते॒ब्रा । ह्य॒णा॒दारी॒र ।
 २ २ १ १ २ २ १ १ २ १
 अ॒र्वा॒ची॒ना॒म् । सु॒ते॒मा॒ना॒रः । आ॒वा॒कृ॒णौ । तु॒व॒मू॒ना
 १ २ २ १ २ २ १ २ २
 र ॥ (२) इन्द्र॑मि॒न्द्रा । री॒व॒हा॒ता॒रः । अ॒प्रति॑धा । ह्य॒ग्ने

* 'इत्—इति पदपूरणः'—इति वि० ।

† 'ऋषीणां—इदंन-समर्थानाम्'—इति वि० ।

^१ वासा^२रम् । ^{२ २} ऋषीणा^३सू । ^{३ २ २ १} द्यूतीरूपा^२ । यज्ञञ्चमा ।
^१ नुषाणा^२रम् । यज्ञञ्चा । ^{२ २ २ १} मानुषाणा^२रम् । ह्यायि ।
^{४ ५ ४ ५} ह्याइ । ओहाओहा । ^{३ ५} ३ । द्यो४इडा । ^१ २ । द्यो२३४५ई ।
 डा(३) ॥ १८ * ॥ [१]

^{१ २ १ १} ॥ त्वष्ट्रीसाम † ॥ असाविसो^२इहा । मद्गन्द्राता^२रयि ।
^{१ २ १ १ २ २ १} शविष्ठधा^३इहा । ष्णुवागाही^२ । आत्वापृणा^३इहा । क्तु
^{१ १} इन्द्राया^२रम् । ^{१ २ १ १} रजःसूर्या^३इहा । ^{२ १ १} नरा^३इहो^२३४ । वा ।
^४ ष्माप्रयिभो^५ईहायि ॥ (१) ^{१ २ १ १} आतिष्ठवा^३इहा । ^{२ २ १} तृचन्राथा^२
^{१ २ २ १ १} म् । युक्तातेव्रा^३इहा । ^{३ २ २ १} ह्याणाहारी^२ । ^{१ २ २ १} अर्वाचीना^३इ
^{१ १} हायि । ^{३ २ २ १} सुतेमाना^२ः । ^{१ २ १ १} ग्रावाकृणो^३इहा । ^{२ २ १} तुवा^३इहोर
^५ ३४ । वा । ^{४ ५} ग्रेप्रनो^५ईहायि ॥ (२) ^{१ २ १ १} इन्द्रमिद्वा^३इहा । ^{२ २} री
^२ वहाता^२ः । ^{१ २ १ १} अप्रतिधा^३इहा । ^{२ २ १} वृशवासा^२रम् । ^{१ २} ऋषी

* उ० मा० ३ प्र० १ अ० १८ सू० १ ।

† 'साएताष्ट्री'—इति उ० पु० पाठः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

णात्सूहा । द्युतीरूपा२ । यज्ञञ्चा३हायि । मानू३
 १ ५ ४ ५
 द्यो२३४ । वा । षाप्रुणो६हायि(३) ॥ १८ * ॥ [२]

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

॥ गौरीवितम् ॥ असा । विसो३ । मइन्द्रतायि । श
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

विष्ठधृष्णुवागहार३यि । आत्वापृणा३१२३ । ऋईप्रुद्रि
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

याम् । राजःसूर्यो३१२३ । नरोवा । ज्ञाप्रुयिभो६हा
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

यि ॥(१) आति । छवा३ । तृचन्रथाम् । युक्तातेब्रह्म
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

णादरार३यि । आर्वाचीना३१२३म् । सुतेप्रुमनाः । आ
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

वाकणो३१२३ । तुवोवा । प्रुप्रुनो६हायि ॥(२) इन्द्रम् ।
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

इद्वा३ । रीवहताः अप्रतिधृष्ठशवसार३म् । आर्षी
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

णात्सू३१२३ । द्युतीप्रुरूपा । याज्ञञ्चा३१२३ । मानो
 १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

वा । षाप्रुणो६हायि(३) ॥ ४ † ॥ [३] २३

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य षष्ठस्याध्यायस्य

सप्तमः खण्डः ॥ ७ ‡ ॥

* ऊ० मा० २१प्र० १ख० १८सा० ।

† ऊ० मा० २१प्र० १ख० ४सा० ।

‡ 'द्वादशाक्षस्य षष्ठमसहः परिसमाप्तम्'—इति वि० ।

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।
 पुमर्थाश्चतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ ६ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्त्तिक-
 श्रीवीर-बुद्ध-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-
 चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थ-
 प्रकाशे उत्तरायन्ये षष्ठोऽध्यायः* ॥

* 'ततोयः प्रपाठकः परिसमाप्तः'—इति वि० सूत्रपत्रसंस्कृतस्य ।